

Digitized by the Internet Archive
in 2022 with funding from
Kahle/Austin Foundation

Shelf 11- Study

6

Η ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΑΘΩ

ΚΑΙ ΑΙ ΕΝ ΑΥΤΗ ΜΟΝΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΜΟΝΑΧΟΙ

ΠΑΛΑΙ ΤΕ ΚΑΙ ΝΥΝ

ΜΕΛΕΤΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΥΠΟ

ΚΟΣΜΑ ΒΛΑΧΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ

ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

«Γιὰ τοῦτο καὶ μὲ δίκαιον κῆπον καὶ περιβόλι
τῆς Παναγίας Δέσποινας τὸ ὀνομάζουν ὅλοι.»

Καϊθάριος Δαπόντες

ΕΝ ΒΟΛΩΙ

ΠΑΝΘΕΣΣΑΛΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΘ, ΠΛΑΤΑΝΙΩΤΟΥ

1903

ΤΗ, ΕΝΙΑΙΑ, ΜΟΝΑΧΙΚΗ, ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΙ
ΤΗΣ ΑΓΙΩΝΥΜΟΥ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΘΩ

ΤΟ ΛΙΤΟΝ ΤΟΥΤΟ ΠΟΝΗΜΑ

ΑΝΑΤΙΘΕΤΑΙ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Η χερσονήσος τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἄθω ἀποτελεῖται ἐκ δασώδους ὄροσειρᾶς σχήματος δακτύλου καὶ παρουσιάζει ἐκατέρωθεν τὰς δύο πλευρὰς αὐτῆς ὡς παμμεγέθη ἀμφιθέατρα, ἐκ τῶν ὁποίων δύναται τις νὰ βυθίξῃ τὸ ὄμμα κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις τοῦ ἀγανοῦς καὶ νὰ ἐπαναπαύῃ αὐτὸ εἰς τὴν γαληνιώσαν ἢ φρίσσουσιν εὐρείαν ἔκτασιν τῆς θαλάσσης. Τὴν ἱερὰν γῆν περιβάλλει τὸ Αἰγαῖον διὰ τοῦ Σιγγιτικοῦ καὶ Στρυμονικοῦ κόλπου, περιστέφουσι δὲ αὐτὴν μακρόθεν, ἐν εὐρυτάτῳ κύκλῳ, τὰ ὄρη Ὑψίζωνος, Παγγαῖον κτλ. αἱ νῆσοι Θάσος, Σαμοθράκη, Λήμνος καὶ Ἰμβρος, αἱ ἐλληνικαὶ τοῦ βασιλείου ἄκται χανόμεναι εἰς ἀδιόριστον ὁμίχλην καὶ αἱ παρὰ ἄλληλοι χερσονησίδες Παλλήνη καὶ Σιθωνία.

Ὅρεινός, ἀνώμαλος, ποικιλώτατος, μεγαλοπρεπέστατος ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἐδάους· βλάστησις πυκνὴ καὶ ὕλομανής, μετὰξὺ τῆς ὁποίας γραφικῶς διακρίνονται αἱ καλλιεργημένοι ἐκτάσεις· πηγαὶ προχέουσαι θορυβώδως ἢ ἡρέμα ἀφθονα καὶ χρυσταλλώδη νάματα· ὀρίζων ἀτελεύτητος· κυανοῦν ἄνω, πράσινον κάτω καὶ γλαυκὸν χρῶμα περίξ, ἰδοὺ τὰ συστατικὰ τῆς εὐδαίμονος ταύτης χώρας.

Ἐν τῷ ἡμετέρῳ πλανήτῃ σπανιωτάτῃ γῶρᾳ δύναται νὰ παρουσιάσῃ τὸ κάλλος τῆς Ἀθωίτιδος χερσονήσου. Ἡ Ἑλβετία καὶ τὸ Τυρόλον ὠχρίῳσι πρὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς καὶ ἀπαραμίλλου ταύτης εἰκόνας, κατὰ τὴν γνώμην τῶν περιηγησαμένων τὸν Ἄθω εὐρωπαίων. Καὶ ἀληθῶς δύναται

τις νὰ παραβάλῃ τὸ Ἅγιον Ὅρος πρὸς Ἑλβετίαν, ἀλλὰ ἀναδυομένην ἐκ τοῦ πόντου, καὶ τὸ ὄρος Ἄθω πρὸς Ἀλπεις ὑψουμένας ἐν μέσῳ πελάγει.

Ὅρη καὶ βουνοὶ καὶ ὀροπέδια καὶ λόφοι καὶ χαράδραι πλήρεις ὠραιότητας καὶ μεγαλοπρεπῶν ὁσῶν, τὸ πλεῖστον ἐκ καστανεῶν, ἀλλὰ καὶ ἐλατῶν, παντοειδῶν δρυῶν, πευκῶν, ὄξυων, αἰγείρων, πλατάνων, φιλυρῶν, σφενδάμων, φηγῶν, ἀρκεύλων, πύξων, πετελεῶν, σκλήθρων, νάρκων, ἰτεῶν κλπ. ἅτινα τελευτῶσι πρὸς τὴν παραλίαν διὰ μικροτέρων δένδρων, ἥτοι πρίνων, δαφνῶν, κομάρων, μύρτων κλπ. προσέτι βράχοι, κρημνοί, ἀλίθρωτοι παραλῖαι, καὶ ἀμμόδεις ὄρμοι συμφύρονται ἐν Ἄθῳ ἐν ἀπειραρίθμοις καλλιτεχνικοῖς συνδυασμοῖς μεταξὺ χειμάρρων, ρυάκων καὶ παντοίων θορυβουσῶν πηγῶν. (*) Ἐν τῇ πρωτοτύπῳ καὶ θαυμασία ταύτῃ χώρα, ἐν μέσῳ τῆς γοήσεως ταύτης φύσεως καὶ μεταξὺ τῆς ὕλομανοῦς αὐτῆς βλαστήσεως εἰσὶν ἐγκατεσπαρμέναι αἱ Μοναί, αἱ σχῆται, τὰ κελλία καὶ τὰ ἐρημητήρια τῶν μοναχῶν. Οὐδὲν ἀληθῶς ποιητικώτερον ἢ μονὴ ἐπὶ ἀλικτύπου βράχου, ἢ ἐπὶ χαρίεντος λόφου, ἢ παρὰ σφριγοῦν δάσος, ὁμοίως κελλίον πλήρες ἀναδενδράδων παρὰ καλλίρροον πηγὴν, ἢ ἐρημητήριον ἐπὶ ἀπορρώγος βράχου.

*) Ὁ κατὰ τὸν ΙΔ'. αἰῶνα ἀκμάσας λόγιος μοναχὸς καὶ χρονολόγος Νικηφόρος Γρηγορᾶς μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὡς ἐξ ἑξ. περιγράφει τὰς ποικίλας φυσικὰς καλλονὰς τῆς χερσονήσου. ΙΔ', 7. «Τὰ τε γὰρ ἄλλα τὸ ὄρος ὃ Ἄθως θαυμάζεσθαι ἄξιον ὅτι τε πρὸς ἀέρα κέκραται πᾶν τοι εὐφυῶς καὶ ὅτι πολλῇ τινι καὶ παντοδαπῇ τῇ γλῶττι κοσμεῖται, καὶ πολλὴν εὐθὺς προβάλλεται τὴν τῆς τέρφειος ἡδονὴν καὶ εἰ πανταχόθεν ὥσπερ ἐκ θησαυρῶν τό τε εὐπνουν τῆς ὁδοῦ καὶ τὸ τοῦ ἄνθους εὐχρουν καὶ καθαφαῖς τὸ πλεῖστον ὁμιλεῖ ταῖς ἡλίου ἀκτίσι· δένδρεσί τε πολυειδέσι κομᾷ καὶ ἄλσῃ καὶ λειμῶνας ποικίλους, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων πλουτεῖ. Τέρφειος πέπλος ἐντευθεν ὑφαίνεται· ξένος ἐκεῖ καὶ συμμιγής, οὐκ ἔστος ὥρα μόνῃ ἀλλ' ἐν ἅπαντι καιρῷ καὶ χρόνῳ ὁμοζυγοῦντος ἀεὶ τοῦ τῶν τεσσάρων ὥρων κύκλου πρὸς ὁμοίαν χάριν καὶ ἡδονὴν τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθητηρίων· πηγαῖς αὐτοφυῶν ὑδάτων ὁ γῶρας ἄρδεται καὶ περιαντλεῖται πολλαῖς, ρυάκας ἀποβλύζοντες ἄλλοθεν ἄλλοι μυρίων γίνονται παῖδες πηγῶν. . . . θαλάσῃ μακρᾷ στεφανοῦται, πολλὴν ὡς ἐκ κύκλου κομιζούσῃ τὴν χάριν αὐτῷ παρὰ τοσοῦτον μὴ νῆσον εἶναι καθάπαξ αὐτῷ συγχωρούσῃ». Ἐν τῷ αὐτῷ τόνῳ ἐξακολουθεῖ ὁ συγγραφεὺς πλέκων τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἐν Ἄθῳ μοναχικῆς πολιτείας.

Ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἀπερίοριστόν τινα εὐαρέσκειαν καὶ θαυμασμόν θεωρῶν ἐν τῷ συνόλῳ καὶ κατὰ τὰ μέρη αὐτοῦ τὸ εὐρύτατον τοῦτο πανόραμα καὶ ἐπαναβλέπει ἀκαταπύστως αὐτὸ μὲ νέον πάντοτε θέλγητρον, ὅθεν δικαίως εἰπέ τις (*) «ἐὰν τὸ Ὅρος τὸ περιέχον τὰς ὡραίας τὰς σκηνάς, ἤθελε, κατὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ Δεινοκράτους, μεταποιηθῇ εἰς ἀνδριάντα τοῦ Ἀλεξάνδρου, (**) διστάζω ἂν ἤθελε παράσχει τὴν θέαν τῆς ὑπὸ τὰ ὄμματά μου μαγικῆς σκηνῆς, ἣν καθωραϊζοῦσιν ἔτι μᾶλλον εἰ ὑπερνεφεῖς θέλαι καὶ πύργοι τῶν μοναστηρίων».

Τὸ πᾶν ἐν τῇ θαυμασίᾳ ταύτῃ φύσει ἀποπνέει μεγαλοπρεπῆ τινα ποίησιν ὑφ' ἧς ὁ ἄνθρωπος ἀπορροφώμενος ἀποβάλλει ταχέως τὴν αἴσθησιν τῆς ὕλικῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως, ὥς ὁ ἐν τοῖς συναξαρίοις ἀναφερόμενος μοναχὸς ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐθαύμαζε τὴν ὠδικὴν πτηνοῦ ἐξαισίου ἀποβαλὼν τὴν αἴσθησιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ φύσεως. Πᾶσα ἡ φύσις ἐν Ἄθῳ φαίνεται ὡς ἐπιβάλλων καὶ συγκινῶν ὕμνος.

. . .

Πάντων τῶν μεγαλοπρέπων τμημάτων τῆς Ἀθήας γῆς

*) R. Curzon «Visits to monasteries of the Levant», σελ. 282 καὶ ἑ.

**) Ὁ ἀρχιτέκτων τῆς Ἀλεξανδρείας Δεινοκράτης, ὁ πρὸς τὰ ἀλλόκοτα καὶ φαντασιώδη ῥέπων καὶ πρὸς ταπεινὴν ἔτι κολακείαν, προέτεινε, κατὰ τὸν Στράβωνα (ΙΑ', α', 23), εἰς τὸν Μ. Ἀλέξανδρον, ἵνα μεταποιήσῃ τὸν Ἄθῳ εἰς ἀνδριάντα αὐτοῦ «ὥστανεὶ καταχέοντα σποινὴν ἐκ προχόου τινὸς εἰς λεκάνην καὶ κρατοῦντα δύο πόλεις, τὴν μὲν ἐκ δεξιῶν τοῦ ὅρους, τὴν δὲ ἐν ἀριστερᾷ ἀπὸ τῆς ἐτέρας εἰς τὴν ἑτέραν ποταμοῦ καταρρέοντος.»—Ὁ Πλούταρχος ἐν «Βίῳ Ἀλεξάνδρου» (Β', ζ) ἀναφέρει ὁμοίως τὴν παράδοξον ἰδέαν τοῦ ἀρχιτέκτονος ὅπως μεταβάλλῃ τὸν Ἄθῳ εἰς ἀνδρείκελον ἀγαλμα . . . τῇ μὲν ἀριστερᾷ χειρὶ περιλαμβάνον μυριάνδρον πόλιν οἰκουμένην, τῇ δὲ δεξιᾷ σπένδον ποταμοῦ ρεῦμα θαψιλὲς εἰς τὴν θάλασσαν ἀπορρέοντος! Εἰ καὶ γινώσκωμεν τὸν χαρακτῆρα τοῦ Δεινοκράτους, τοῦ ἐπιχειρίσαντος ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου του ν' ἀπαιωρήσῃ ἐν τῷ κενῷ, ὑπὸ θόλον ἐκ μαγνήτου, τὸ σιδηροῦν ἀγαλμα τῆς συζύγου Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου Ἀρσινόης, ἐν τούτοις τὰ λεγθέντα δῆθεν παρ' αὐτοῦ πρὸς μετατροπὴν τοῦ Ἄθῳ εἰς ἀνδριάντα κτλ. εἶναι, ὡς νομίζω, μυθολογία, γεννηθεῖσα ἐκ τῆς περὶ Ἀλεξάνδρου ἐποποιΐας.

ἀσυγκρίτως ὑπερτερεῖ ὁ κῶνος τοῦ ἱστορικοῦ ὅρους Ἄθω, ὅστις ἐγείρεται, εὐθὺς ἐκ τῆς ἀβύσσου, εἰς ὕψος δισχιλίων περίπου μέτρων. (*) Ὅ,τι εἶναι αἱ Ἀλπεις διὰ τὴν Ἑλβετίαν, ὁ Παρθενὼν δια τὰς Ἀθήνας, καὶ ὁ Βόσπορος διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐν μείζονι εἶναι ὁ Ἄθως διὰ τὴν ἱερὰν χερσόνησον. Δύναται τις εἰπεῖν ὅτι ὁ Ἄθως ἀναδεικνύει, μεγαλύνει, ἐπιστέφει ὅσα καλὰ, ὅσα ὥραϊα ἐπεδαψίλευσεν ἡ φύσις εἰς τὴν χερσόνησον. Γιγαντώδης, μεγαλοπρεπὴς, ἐξωσμένος μὲ δάση καὶ φαύων ἢ λιχνίζων ἐν τῇ φαλακρᾷ αὐτοῦ κορυφῇ τὰ νέφη, ὡς ἄλλη κλίμαξ Ἰακώβ, ζωηροτάτην ἄλληγορίαν παριστᾷ: τὴν ἐξαρσιν τοῦ μοναχοῦ ἐκ τῶν γηίνων εἰς τὰ οὐράνια, ἐκ τῆς θνητότητος εἰς τὴν ἀθανασίαν.

Ὁ Ἄθως εἶναι τὸ σημεῖον εἰς ὃ ἅμα τῇ ἀναχωρήσει ἐξ Ἑλλησπόντου, Σμύρνης, Βόλου, Θεσσαλονίκης κ.λ. προσηλθούνηται τὰ βλέμματα τοῦ προσκυνητοῦ καὶ τοῦ ναύτου μετ' εὐλαβοῦς πόθου. Οἱ μοναχοὶ ἀτενίζοντες αὐτὸν αἰσθάνονται ζηλότυπὸν τινα ὑπερηφανίαν καὶ δικαίως θεωροῦσιν αὐτὸν ὡς μίαν ἐγγύησιν τῆς ἰδίας αὐτῶν σωτηρίας. Ὅσα κατ' ὄναρ ὑπεσχέθη ἡ Θεοτόκος εἰς Πέτρον τὸν Ἀθωίτην, πρῶτον οἰκιστὴν τοῦ Ὄρους, ὑπὲρ τῶν μετ' ἐλπίδων προσκαρτερούντων καὶ ἀσχουμένων ἐν αὐτῷ, νομίζει τις ὅτι ὑλοποιηθέντα ἀπετέλεσαν τὸν κολοσσὸν ἐκεῖνον, μεταίχμιον οἰονεὶ τῆς ἰσαγγέλου ζωῆς πρὸς τὴν ἐν οὐρανῷ πολιτείαν. Διὰ τοῦτο τὸ **Ὄρος τῆς Παναγίας**, ἐξασκεῖ ἐπὶ τῶν μοναχῶν ἀκαταμάχητον γοητείαν, καὶ νέοι καὶ γέροντες μετὰ χρηστῶν ἐλπίδων πρὸς αὐτὸ ἀτενίζουσιν.

Ὁ θεώμενος τὸν οὐρανογεῖτονα Ἄθω ἄκων μιμνήσκειται τοὺς ἐν τῷ «Ὀδοιπόρῳ» θαυμασίους στίχους τοῦ Παναγιώτου Σούτσου:

*) Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος (Ἀργοναυτ. βιβλ. Α' στίχ. 608) ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἡ σκιά τοῦ Ἄθω ἐπιπτεν ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου ἀγάλματος βροῦς ἱσταμένου ἐπὶ τινος πλατείας τῆς ἐν Ἀθήνῃ πόλεως Μυρίνης· τοῦτο ἐπιβεβαιούται ὑπὸ Σοφοκλέους, Πλουτάρχου, Πλινίου κ.λ. Ὡς ἡμεῖς γινώσκομεν ὁ Ἄθως ἐκτείνει ἐναργῶς παρυτάτην σκιάν ἐφαπλουμένην ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, κατὰ μὲν τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, μέχρις Ὀλύμπου, κατὰ δὲ τὴν δύσιν αὐτοῦ, μέχρι Λέσβου!

«Κρυσταλλωμένε Ἀθῶνα ! τὸ ὕψος σου θαυμάζω,
 Καὶ βλέπων σε τὴν δεξιὰν τοῦ πλάστου σου δοξάζω.
 Τὸ φῶς λαμβάνει τ' οὐρανοῦ, ἡ κορυφή σου πρώτη,
 Καὶ εἰς τοῦ Ἄδου φθάνουσιν οἱ πόδες σου τὰ σκοτὴ.
 Διάδῃμ' ἀδαμάντινον τὸ μέτωπόν σου στέφει·
 Τὰ δάση ἔχεις ζώνην σου καὶ κόμην σου τὰ νέφη.
 Καθὼς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τῆς κτίσεως ἀρχαῖος,
 Σὺ πρῶτος ἔλαβες ζωὴν καὶ θέλεις τελενταῖος
 Προσφέρει τὸν αὐχένα σου ἔς τὸν αἰμοβόρον χρόνον.
 Νὰ τρέχῃ βλέπεις ὑπὸ σὲ ἡ κόνις τῶν αἰώνων·
 Κατακλυσμὸς δὲν ἔλουσε τὸ μέγα μέτωπόν σου·
 Ἀσπάζεται ἡ θάλασσα τὰς ἄκρας τῶν ποδῶν σου.» (*)

*
 * *

Δέκα αἰώνων ἱστορία μαρτυρεῖ ὅτι τὸ ἡμέτερον Γένος, ἀπὸ αὐτοκράτορος καὶ πατριάρχου μέχρις ἐσχάτου ἀνθρώπου, μέγιστον φόρον σεβασμοῦ καὶ εὐλαβείας ἀπένειμεν εἰς τὸ Ἁγίον Ὄρος, θεωροῦν αὐτὸ, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Πατριάρχου Νικολάου Γ' Θεοῦ εὖρημα πρὸς κατοικίαν ἁγίων ἀνδρῶν· ἐντεῦθεν Ἀλέξιος Α' ὁ Κομνηνὸς βασιλικώτατον καὶ θεῖον ὄρος εἰς τὰ τῆς οἰκουμένης ὄρη ἀπεκάλεσεν· ὁ Ἀνδρόνικος Β' Παλαιολόγος ἀρετῶν πασῶν καταγώγιον ἐχαρακτήρισε· πόλιν οὐράνιον ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνὸς ὠνόμασε· Νικηφόρος ὁ Γ' ῥητορᾶς εἶπεν ὅτι ἡ φύσις ἐξ ἀρχῆς ἐργαστήριον ἀρετῆς αὐτὸ κατεσκεύασε· μέγα καὶ θαυμαστὸν τῆς ἀρετῆς παγκράτιον Φιλόθεος ὁ Πατριάρχης ἐκήρυξεν· ὁ δὲ θαυμασμὸς οὗτος ἐξακολουθεῖ ἀμείωτος καὶ ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνοις μέχρις ἡμῶν, ὅτε τὸ Ἅγιον Ὄρος κηρύσσεται ἀπροσμάχητος τῆς Ὁρθοδοξίας ἀκρόπολις, μουσῶν καταγώγιον καὶ κιβωτὸς ἱερῶν παραδόσεων. Παράλληλος ὑπῆρξεν ὁ ὑπὲρ τοῦ Ὄρους ἐνθουσιασμὸς τῶν σλαβικῶν ἐθνῶν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν τῆς Δύσεως, ἅτινα πάλαι μὲν διὰ στόμα-

*) Παρὰ τοῖς γράψαι περὶ Ἀθῶ Μ. Γεδεών καὶ Fh. Meyer διαφέρει τὸ ποίημα.

τος τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ' οἶκον Θεοῦ καὶ πύλῃν οὐρα-
νοῦ ὠνόμασαν αὐτό, διὰ δὲ τῶν νεωτέρων ὡς φάρον τοῦ
Αἰγαίου καὶ Βατικανὸν τῆς Ἀνατολῆς ἐχαρακτήρισαν. (*)
Οἱ Ἀθῶνται μοναχοὶ κληρὸν ἰδίον τῆς Θεοτόκου καὶ κῆπον
καὶ περιβόλι αὐτῆς ἐπὶ αἰῶνας τὸ Ὅρος αὐτῶν κηρύττουσι,
συμβολίζοντες οὕτω δι' ὀλίγων ὅσα ὑπερκόσμια συναισθή-
ματα ἡ θαυμασία καὶ θεοφύτευτος αὕτη χώρα ἐμπνέει διὰ τοῦ
ἀπαραμίλλου φυσικοῦ μεγαλείου τῆς καὶ διδάσκει διὰ τῆς
ἱστορίας τῆς.

Τὸ Ἅγιον Ὅρος ἐπὶ ὁλόκληρον χιλιετηρίδα ἦτο φάρος
τηλαυγῆς φωτίζων σύμπαν τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα, μεγάλη
σχολὴ τῆς ἐν Χριστῷ τελείας ζωῆς ἐν ᾗ οἱ ὀρθόδοξοι ἐπαρου-
σίαζον ἐν μικρογραφίᾳ εἰκόνα θαυμασίαν τῆς μιᾶς ἀγίας κα-
θολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἀδελφότητος Ἐκκλησίας.

Κατὰ τοὺς Ι', ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνας ὅτε ἡ εὐκλεία τοῦ Γέ-
νους, ὡς ἡθικὴ δύναμις, ἦν διακεχυμένη ἐν τῷ κοινωνικῷ καὶ
ἀστυκῷ βίῳ, τὸ Ἅγιον Ὅρος προεξῆρχε τῆς σταδιοδρομίας
διὰ τῶν σοφῶν καὶ ἀγίων ἀνδρῶν αὐτοῦ, οἵτινες λόγῳ τε καὶ
ἔργῳ παρεῖχον ἑαυτοὺς πρότυπα τελείας χριστιανικῆς πολι-
τείας, καὶ πρὸς ταῦτα ἐρρύθμιζον κατὰ τὸ ἐφικτὸν τὸν ἰδιαίτε-
ρον αὐτῶν βίον καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ μεγιστᾶνες, ὁ κλη-
ρὸς καὶ ὁ λαός. Ἄνδρες ἐξ ἀπασῶν τῶν χωρῶν τοῦ κράτους
μετέβαινον εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος ὅπως ἀγωνίσωνται τὸν καλλί-
νικον ἀγῶνα τοῦ πνεύματος, ἔξω κόσμου καὶ σαρκὸς γενό-
μενοι καὶ τὰ θεῖα διαπαντός μελετῶντες καὶ τούτων κατατρυ-
φῶντες καὶ μηδὲν πλέον ποθοῦντες ἢ τὸ ἀναλῦσαι καὶ συνεῖναι
Χριστῷ, ἐνῶ ἄλλοι μετέβαινον ὅπως κοινωνήσωσι τῶν μυστη-
ρίων τῆς ἐνθέου φιλοσοφίας καὶ εἰς τὰ νάματα αὐτῆς ἀναζωο-
γονήσωσι τὴν ἡθικὴν αὐτῶν ὑπόστασιν· τοιοῦτοι μετέβαινον,
ἐν ἥσσονι μέτρῳ, καὶ ἐκ διαφόρων ἐτέρων ὀρθοδόξων ἐπικρα-
τειῶν, μηδὲ τῶν Λατίνων ἐξαιρουμένων, ὅπως γεύσωνται τοῦ
μέλιτος τῶν ἐκεῖσε ἱερῶν κυψελῶν, διδασκόμενοι εἰς φωνὴν

*) Σημειωτέον ὅτι οὐδεμία χώρα, κατὰ τὸν μεσαῖωνα καὶ ἐφεξῆς, ἔσχε
περισσότερους ἐπαινέτας καὶ θαυμαστὰς τῆς τοῦ Ἀθῶ, ἢ δὲ σύνοψις τῶν
χρίσεων καὶ γνωμῶν αὐτῶν ἐκφεύγει τῶν ὁρίων τοῦ ἐν χερσίν ἔργου.

ἐλληνίδα τὴν ἐν Χριστῷ φιλοσοφίαν καὶ διανύσωσι τὸ καλ-
λίνικον τῆς ἀσκήσεως πένταθλον, ἢ ὅπως ἀποκομίσωσιν εἰς
τὰς ἰδίας χώρας στοιχεῖα πνευματικὰ καὶ ἐκπολιτιστικὰ πρὸς
ἐποικοδομήν. Ὅθεν οὐκαίως τὸ Ἅγιον Ὅρος ἐγένετο τότε ἀντι-
κειμένον αὐτοκρατορικῆς εὐμενείας καὶ μερίμνης, κατοχυ-
ρωθὲν διὰ βασιλικῶν προνομίων καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθε-
ρίας, ἐνῷ αἱ δωρεαὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ἰδιωτῶν ἐξησφάλισαν
τὰ ὕλικά μέσα δι' ὧν ἡ χώρα αὕτη κατέστη ἡ σπουδαιοτάτη
κοιτὶς τοῦ ὀρθοδόξου μοναχισμοῦ κατὰ τὴν δευτέραν χιλιε-
τηρίδα.

Κατὰ τὰς δυσκλεεῖς περιόδους τοῦ ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνος τὸ
Ἅγιον Ὅρος διὰ τῶν ἡρώικων αὐτοῦ προμάχων ὑπερτμήνατο
λόγῳ τε καὶ ἔργῳ καὶ αἵματι τῶν πατρῶων δογμάτων, ἐν
μέσῳ δὲ τῆς πολιτικοθρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς συρράξεως
Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἐπέπλεεν ὡς σωστικὴ κιβωτός, δει-
ναῖς καταιγίδι παλαῖον, ἀλλὰ σῶζον ἀκμαῖα τὰ ζώπυρα τῆς
Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς ἐθνικῆς φιλολογίας, ἀνορθούμενον τῇ
ἐπιούσῃ ἐκάστης καταστροφῆς καὶ ὄρων κατ' ἀντίστροφον
λόγον πρὸς τὰς δοκιμασίας ἃς ὑφίστατο ἐκ δυσμῶν καὶ ἀνα-
τολῶν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀπῆλθον διαπαντός οἱ Λα-
τῖνοι καὶ ἡραιώθησαν οἱ Ἰβηρες, ἐνῷ οἱ νοτιοσλαῦοι καὶ κυ-
ρίως οἱ Σέρβοι διὰ τοῦ παραδείγματος τῶν ἐν Ἀθῶ μονασάν-
των βασιλέων αὐτῶν ἐκοινωνοῦν συνεχῶς πρὸς τὴν ἀγιώνυμον
χώραν, παρ' ἧς ἐλάμβανον πλεῖστα στοιχεῖα τῆς πνευματικῆς
καὶ ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν συντάξεως. Οἱ Παλαιολόγοι ἀπὸ
Ἀνδρονίκου Β' καὶ ἐφεξῆς ὑπερβάλλουσι τοὺς πρὸ αὐτῶν
κατὰ τὴν πρὸς τὸ Ἅγιον Ὅρος μερίμναν καὶ ἀγάπην καὶ τὰς
δωρεάς, οὐχ' ὕστεροῦσι δὲ καὶ οἱ Σέρβοι ἀπὸ Στεφάνου Δου-
σάν, τοῦ κλεινοῦ αὐτῶν ἡγεμόνος, μέχρι τῆς υποδουλώσεως
τῆς χώρας αὐτῶν, ὅτε πολυπληθεῖς εἰσορμῶσιν ἐν Ἀθῶ.

Καὶ ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν τὸ Ἅγιον Ὅρος
ἐκτιμηθὲν παρὰ τῶν ἐνδόξων Σουλτάνων ὡς ἡθικοθρησκευτι-
κὸς παράγων τῶν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτῶν βιούντων ὀρθοδόξων
λαῶν, νέαν ἐκτίησατο φήμην ὡς λιμὴν σωστικὸν, ὡς περισυλ-
λογεὺς τοῦ ναυαγίου, ὡς ἱερὸν ἐν ᾧ αἱ μοῦσαι εὖρον ἐστίαν
ἀσφαλῆ, ὡς ἀδυτον τῆς βυζαντινῆς οὐσίας καὶ μουσεῖον προ-

γονικῆς εὐχλείας, ὡς πολικὸς, τέλος, ἀστὴρ πρὸς ὃν οἱ ἀπέλ-
πιδες ἐκανόνιζον τὰ βήματα αὐτῶν καὶ ὡς ἀτκληπιεῖον ἐν ᾧ
ἐξυγιαίνοντο οἱ τὴν γνώμην διπλῶς ἡρρωσθηκότες. Ὅθεν οὐκ
ἂν ἁμάρτοι τις λέγων ὅτι διὰ τῆς μεγαθυρίας τῶν Ὑσμани-
δῶν τὸ Ἅγιον Ὅρος κατέστη πνευματικὸς τροφεὺς τῶν ὀρθο-
δόξων ἐθνῶν, ἐξ ὧν τὸ ἐλληνικὸν ἀναπαρῆγεν ἀσθέστως τὸ
πῦρ τοῦ πνεύματος. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἄνδρες τα-
πεινοὶ καὶ σεβάσμιοι, τὸν σταυρὸν ἐπ' ὤμων φέροντες καὶ τὴν
κατὰ Θεὸν σοφίαν πλουτοῦντες ἀναχωροῦσιν ἐξ Ἄθω καὶ
περιέρχονται πόλεις, κάστρα καὶ χώρας πρὸς ὠφέλειαν, ἐνί-
σχυσιν καὶ στηριγμὸν τοῦ πλησίου, ἀντιθέτως δὲ συνοδίαί
ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν τῆς αὐτοκρατορίας τρέχουσιν ὡς διψῶ-
σαι ἔλαφοι ἐπὶ τὰς μελιρρύτους τοῦ Ἄθω πηγὰς, ὅπως πίωσι
τὸν ποικίλον γλυκασμὸν καὶ ἰάσωνται ἐκ τῆς λιποψυχίας,
ἄχμαῖοι δὲ τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου ἀγωνίσωνται ρωννύμενοι τῷ
τῆς ψυχῆς φρονήματι.

Ὁ ὀβελὸς τῶν ὀρθοδόξων συντηρεῖ τὰς μονὰς πρὸς ἃς οἱ
ἡγεμόνες Βλαχίας καὶ Μολδαβίας γενναίως δωρεὰς εἰσβιβά-
ζουσιν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΣΤ' μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ'
αἰῶνος, ἐνῷ οἱ τῆς Ρωσσίας τσάροι δέχονται τὰς ἐξ Ἄθω
εὐλογίας ὡς ἱερὸν τι χρῆμα καὶ ἐπιτρέπουσιν εἰς τοὺς Ἅγιο-
ρείτας τὴν συλλογὴν βοηθειῶν ὑπὲρ τῆς χώρας, ἥτις ἀπὸ τοῦ
ΙΔ' ἔτι αἰῶνος ἐδωροφόρησε τῇ Ρωσσίᾳ τοὺς κοινοβιωτικούς
τοῦ μοναχισμοῦ θεσμούς, καὶ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἀπέστει-
λεν ἐκεῖσε τὸν ἐκ τοῦ Βατοπεδίου ἅγιον Μάξιμον τὸν Ἀρτη-
νὸν μεγάλως ὑπὲρ τῆς ρωσικῆς ἐκκλησίας ἐργασθέντα.

Δυστυχῶς ἡ ἐν τε εὐπραγίαις καὶ δυσπραγίαις ἀνὰ μέσον
τῶν αἰώνων ἀναπαριστωμένη θαυμασία αὕτη εἰκὼν ὅλως
ὠχρίασε κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Τὸ Ἅγιον Ὅρος ὕλκως εὐη-
μερεῖ καὶ προάγεται ἐπιτοπίως, ἀπεμονώθη ὁμως διανοητι-
κῶς, ἐγκαταλείφθην ὑπὸ τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ πελατῶν. Πρῶτοι
ἐλησμόνησαν τὸ Ἅγιον Ὅρος οἱ Ἕλληνες τοῦ βασιλείου τῆς
Ἑλλάδος, εὐθὺς μετὰ τὰς κτηθείσας περιφήμους ἐλευθε-
ρίας (*)· τούτους ἐμιμήθησαν οἱ Ἕλληνες τῆς Ὀθωμανικῆς

*) Τὶ εἶπω καὶ τί ληλήσω περισσύτερον ; ἡ ἰσχὺς ἄρ' αὖτε περαιτέρω ἐν.

αὐτοκρατορίας καὶ οἱ Βλαχομολδαυοὶ καὶ τελευταῖοι οἱ Βουλγαροὶ, ἐνῶ οἱ Ἰθῆρες καὶ οἱ Σέρβοι διὰ λόγους ἀναγομένους εἰς τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν περιπετείας πολὺ πρότερον ἐποίησαν τοῦτο. Πρὸς ἡμετέραν αἰσχύνην μόνοι νῦν οἱ Ρῶσσοι τὸν πάλαι ἀσθενῆ πρὸς τὸ Ἅγιον Ὅρος σύνδεσμον αὐτῶν κατέστησαν καὶ καθιστῶσιν ἰσχυρότερον καίτοι κατὰ τρόπον καινοφανῆ.

Ὁ ἐλληνικὸς μοναχισμὸς καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ ἐπικρατεῖ καὶ νῦν ἀπολύτως ἐν τῇ ἀγιωνύμῳ χώρᾳ, ἐνῶ συγχρόνως Βούλγαροι καὶ Ρωμοῦνοι μετ' ὀλιγίστων Γεωργιανῶν καὶ Σέρβων μοναχῶν βιοῦσιν ἐν ὠρισμένοις τοῦ Ὁρους σημείοις· οἱ παλαιοὶ ὅμως δεσμοὶ οἱ συνδέοντες πνευματικῶς τὰ ὀρθόδοξα ἔθνη πρὸς τὸν Ἄθω διεκόπησαν. Μόνοι οἱ Ρῶσσοι μοναχοὶ διατελοῦσιν εἰς ἀένναον ὕλικήν καὶ πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς ἐν Ρωσσίᾳ ὁμοφύλους αὐτῶν· τοῦτο ὅμως ἀποβλέπει τμημὰ τι τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἤτοι τὰ ἐν αὐτῷ ρωσικὰ μοναστικά ἐνδαιτήματα καὶ οὐχὶ ὡς πάλαι τὸ σύνολον τῆς ἐν Ἄθῳ μοναχικῆς ἀδελφότητος.

Ἐπὶ τῆς ἀντιστροφῇ ταύτης πορείας πρὸς τὸν Ἄθω τῶν νοτίων καὶ τῶν βορείων Σλαύων, τῶν Ἰθέρων καὶ τῶν Ρωμοῦνων θεωρῶ περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψω ἀφοῦ στοιχεῖα μὴ ἰθαγενῆ ὄντα, ἀκολουθοῦσι πρὸς τοὺς Ἁγίους Τόπους ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ὁδόν, ἢ ἀποσύρονται, ἀναλόγως τῶν τυχόν καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἡθικοθρησκευτικοῦ αἰσθήματος τῶν ἰδίων χωρῶν. Ὁδυντὴν ἀληθῶς αἰσθῆσιν ἐμποιεῖ ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ ἀπομάχρυνσις ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὁρους τῶν Ἑλλήνων, δι' ὧν καὶ ὑπὲρ ὧν τοσοῦτοι θρησκευτικοὶ θησαυροὶ ἀπόκεινται ἐν αὐτῷ, οἵτινες καθὸ ἰθαγενῆ στοιχεῖα, οὐ μόνον ἀπὸ ἐρθοδόξου ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως καθ' ἱστορικὸν λόγον στενωὺς καὶ ἀρρήκτως εἰσὶ συνδεδεμένοι πρὸς τὴν ἱερὰν ταύτην ἀκρόπολιν, ἣν οἱ πρόγονοι αὐτῶν ἐδημιούργησαν, ἀνέδειξαν καὶ

τῷ θέματι τούτῳ ἡ γραφίς ; — Ἀμφιβάλλω· ἕνεκα δὲ τούτου, μὲ στόμα κεχηνός, χάσκω ἐν ἐκστάσει πρὸ τῶν τελευμείων κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας, μετ' ἀληθοῦς ἐθελουσιολώσεως, πρὸς σφαγισμὸν τοῦ μέλλοντος ! . . .

συνετήρησαν. Τοὺς Ἑλληνας ὥλοῦσι φυσικῶς εἰς Ἄθω λόγοι θρησκευτικοί, ἐθνικοί, ἐπιστημονικοί, καλλιτεχνικοί καὶ ἄλλοι, ἐπὶ πλεόν δὲ τὸ καθῆκον τοῦ διατηρῆσαι καὶ μελετῆσαι καὶ ἐρμηνεύσαι καὶ λεπτομερῶς γνωστὴν καταστῆσαι τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ τὴν πλουσιωτάτην κληρονομίαν τῶν ἐγγυτέρων αὐτῶν προγόνων. Πῶς ; ὅλων τούτων ἐπιλήσμονες καὶ ἀρνηταὶ ἐγενόμεθα «μηδ' ὑπὲρ ὧν ἐκεῖνοι δικαίως κτησάμενοι παρέδωκαν ἡμῖν ἐθέλειν ἐρρωμένως ἀμύνεσθαι» ;

• •

Κατ' ἀνεξήγητον συγκυρίαν ἡ προνομιούχος χώρα τοῦ Ἄθω, ἡ μικρὰ κατὰ τὴν ἔκτασιν ἀλλὰ μεγίστη κατὰ τὴν δρᾶσιν, ἐκίνησε μὲν τὸν θαυμασμόν τοῦ μεσαίωνος καὶ τὰς ἀτόνους χορδὰς τῆς λύρας αὐτοῦ, οὐδενὸς ὅμως χρονογράφου καὶ ἱστορικοῦ ἰδιαιτέρως τὴν γραφίδα. Ἐξ ὅσων τυγχάνει ἡμῖν γνωστὸν οὐδεὶς τῶν πάλαι ἔγραψεν ἰδίῳ τι περὶ Ἀγίου Ὄρους ἔργον, αἱ δὲ παρά τισι τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων ἀπαντῶσαι σπάνια περὶ τοῦ Ἄθω εἰδήσεις, ὅλως ἀσήμαντον συμβολὴν παρέχουσι πρὸς γνῶσιν τῆς μακραίωνος καὶ μεστῆς πνευματικῆς δράσεως σταδιοδρομίας τοῦ ἐν Ἄθῳ μοναχισμοῦ. Εὐτυχῶς αἱ τοῦ Ὄρους Μοναὶ διέσωσαν πολυάριθμα ἐπίσημα ἔγγραφα πάσης ἐποχῆς, ἀπὸ τοῦ δεκάτου αἰῶνος μέχρι σήμερον, ἅτινα κεῖνται ἐσαεὶ πρῶται πηγαί, παρέχουσαι ἀφθονον ὕλην πρὸς συγκρότησιν ἱστορίας λίαν πολυτίμου, οὐ μόνον διδασκούς τὰ κατὰ τοὺς ἀμέσους ἡμῶν προγόνους, ἀλλὰ καὶ μεγάλην συμβολὴν μελλούσης νὰ παράσχη τῇ καθόλου μεσαιωνικῇ ἡμῶν ἱστορίᾳ καὶ φιλολογίᾳ ὥς καὶ τῇ τοπογραφίᾳ.

Τὴν σπουδαιότητα καὶ τὸν μεσαιωνικὸν πλοῦτον τῆς χειρσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἐνώρως κατείδον καὶ ἐξετίμησαν οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ μάλιστα οἱ Γάλλοι, τὴν δὲ παρ' αὐτοῖς ἀναπτυχθεῖσαν ἀθωικὴν φιλολογίαν δύναται ὁ ἐπιεικὴς ἀναγνώστης νὰ παρατηρήσῃ κεφαλαιωδῶς ἐν τῷ ὅδε ἐπισυναπτομένῳ ἐν τῷ τέλει καταλόγῳ, μάνοι δὲ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, δι' ὧν καὶ ὑπὲρ ὧν τοσοῦτοι θησαυροὶ ἀπόκεινται ἐν Ἄθῳ,

έδειξαμεν ασύγγνωστον όλιγωρίαν, ίνα μή τι χείρον είπω, ήτις έν χρόνοις μακαρίοις παρήρχετο άπαρατήρητος, νύν όμως δικάζεται και άυστηρώς καταδικάζεται ύπό τής έτυμ-γορίας τής ιστορίας, καταδικασθήσεται δέ άυστηρότερον ύπό τών μεθ' ήμας γενεών. Διά τής διαγωγής ήμών ταύτης εύρι-σκόμεθα πρό γεγονότος ήθικώς θλιβερωτάτου, ώστε άντί οί ξένοι νά μανθάνωσι παρ' ήμών τήν ιστορίαν τών έγγυτέρων ήμών προγόνων, μανθάνομεν ήμείς αύτήν παρά τών ξένων και δή τών ύπερβορείων. (*)

Έ τών Εύρωπαϊών άρχαιότεροι έπισκέπται τοϋ "Αθω είσίν ό Buonelmonte (1422), ό Belon (1546), ό Lucas (1705), ό ίησουίτης Braconier (1706) και ό Pockocke (1737). Ό γάλλος Villoison (1785) πρώτος επί μακρόν ένέκυψεν είς μελέτην τών άθωικών μνημείων, αλλά δυστυχώς τά πολλά αύτοϋ χειρόγραφα, ένεκα τοϋ θανάτου του, έγκατελείφθησαν άνέκδοτα είς τήν έθνικήν βιβλιοθήκην τών Παρισίων. Τοιαύ-της φύσεως έργασίαν, άνταξίαν δέ τοϋ λήξαντος αιδώνος, οϋδείς Εύρωπαίος συστηματικώς έπεχείρησε· μόνον ό Fallme-royer (1840) όλίγα τινά έγγραφα έμελέτησεν έν "Αθω, ών τινα και έδημοσίευσε, καθώς τελευταίως και ό Meyer έκδόϋς φιλοχάλως (1894) τά τυπικά τοϋ "Ορους, ένω ό Müller ήντλησεν έκ ρωσικής πηγής, καθώς τό πλείστον και ό συν-τάξας κατάλογον τών έν ταίς Μοναίς τοϋ "Αθω έπισήμων έγγράφων Langlois (1867). Οί γάλλοι Didron (1839),

*) Τήν άδιανορίαν ήμών έστηλίτευσε μετά φιλοπάτριδος πόλου τοϋ 1865 ό αοίδιμος καθηγητής τοϋ Πανεπιστημίου Κωνσταντίας Φρεαρίτης (Παν-δόρα, τόμ. ΙΕ΄ σελ. 170), αλλά τά πράγματα έκτοτε έλάχιστα μετεβλή-θησαν ως δεικνύουσιν αί επί τούτω έκφρασθεΐσαι δυσφορίαι ύπό τοϋ καθη-γητοϋ τοϋ Πανεπιστημίου Π. Καρολίδου (1896), τοϋ Σ. Κουτρούμπα (1900), τοϋ Γερασίμου ίεζου. Συνορίακη (1902), έν ταίς σχετικαίς περί "Αγίου "Ορους πονηματίοις αύτών και τελευταίον ύπό τοϋ πρυτάνεως τοϋ Πανεπιστημίου Ν. Καζάξη κατά τήν περί τοϋ "Αγίου "Ορους διάλέξιν αύτοϋ έν τή έταιρία: "Ελληνισμῶ (1903, Φεβρουάριος). Έάν έκτοτε έγένετο θά-ροϋός τις περί "Αθω, ιδίως από τοϋ 1896, νομίζω ότι ήχιστα οϋτος δύναται νά κληθῇ έργασία νηφάλιος, μελετηρά και έπιστημονική, ήτις μόνη θά χορηγήσῃ ήμίν τόν κοινόν αλλά πραγματικόν νοϋν όπως βαδίσωμεν έν φωτί, άντί τής νύν άγλῶς, ήτις άγνοια τών καθ' ήμῶς κλειται.

Papety (1847), Duchesne (1876), Bayet (1876 καὶ 1879) καὶ ἄλλοι ἔγραψαν περὶ τέχνης καὶ ἰδίως περὶ τῶν τοιχογραφῶν τῶν ἐν Ἀθῶ Μονῶν, κάλλιστον δ' ἔργον περὶ ἀθωικῆς τέχνης πλουσίως ἤγαγεν εἰς φῶς ὁ γερμανὸς Brockhaus (1891).

Περισσότερας προσοχῆς ἄξιοι διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἔνεκα εὐνοήτων καὶ ποικίλων λόγων, εἰσὶν οἱ περὶ τοῦ Ἀγίου Ὅρους γράψαντες Ρῶσσοι, οἵτινες δεικνύουσι θερμότερον ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν βυζαντινῶν ἐρευνῶν, ἐνθουσιῶσιν ὑπὲρ τὸ δέον διὰ τὸν παλαιὸν Ἀθῶνα (*) καὶ καθὸ ὀρθόδοξοι, τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρουσι ἡμᾶς ἀπὸ τε ἱστορικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως. Μετὰ τὸν Ζωσιμᾶν (1420), ἄξιος μελέτης διὰ τὴν ἀρχαιότητα αὐτοῦ εἶναι ὁ Βασίλειος Βάρσκης, ὅστις κατὰ τὰ ἔτη 1724—47 περιῆλθε τοὺς Ἀγίους Τόπους. Ὑπὲρ πάντας τοὺς γράψαντας περὶ τοῦ Ὅρους μεγαλωστὶ ἐξέχει καὶ περισπούδαστος εἶναι ὁ ἀρχιμανδρίτης καὶ μετὰ ταῦτα τιτουλάριος ἐπίσκοπος Τσιγρίνσκι Παρφύριος Οὐσπένσκης, ὅστις σκοπὸν τοῦ βίου αὐτοῦ ἔθετο τὴν ἐρευναν τῆς καθ' ἡμᾶς χριστιανικῆς ἀνατολῆς. Οὗτος ἀπὸ τοῦ 1842, ἀνωτέρα ἐντολῇ, μετακληθεὶς ἐκ τῆς ἐν Βιέννῃ πρεσβείας ἀπεστάλη εἰς μελέτην τῶν Πατριαρχείων, τοῦ Σινᾶ καὶ τοῦ Ἀγίου Ὅρους καὶ διὰ τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ ἐνεκαίνισε τὰς νεωτέρας τῶν Ρώσσων βλέψεις, χαλκέντερος δὲ καὶ βιβλιοφάγος ὥς εἰπεῖν φύσει ὑπάρχων, λιπαραῖς δὲ καὶ πολυχρονίαις μελέταις ἐγκαρτερήσας καὶ εὐρὼν τῷ τότε χρόνῳ πανταχοῦ σχεδὸν ἀνεωγμένα τὰ ἀρχεῖα, κατήρτισε τὸ πολυτομον καὶ πολύχροτον αὐτοῦ ἔργον «Χριστιανικὴ Ἀνατολή» (Χριστιάνσκι Βοστόκ), ὅπερ, μεθ' ὅλας τὰς ἐν αὐτῷ γενομένας διαστροφὰς καὶ μυθοπλαστίας, παραμένει καὶ παραμένει πλουσιωτάτῃ καὶ πολυχρόνῳ πηγῇ πρὸς μελέτην, μέχρις οὗ οἱ Ἕλληνες ἀνανήψωσι καὶ ἐπιστημονικῶς γρά-

*) Οἱ Ρῶσσοι, διὰ τῆς ἐν Ἀθῶ Μονῆς τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος, συνέστησαν κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν **Νέον Ἀθῶνα**, ἐν Κωνσταντινῇ, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀποστ. Σίμωνος τοῦ Καταβύτου, κατὰ τοὺς τύπους τοῦ Ἀγίου Ὅρους, ἕνεκα τούτου τὸν μὲν ἐν Χαλκιδικῇ κλήσει συνηθὺς **Σβετὰτῆα Ἀφόνόκατῆα Γόρα** τὸν δὲ ἐν Ρωσσίᾳ **Νόβοι Ἀφόν**.

φωσιν ἔργον κρεῖσσον ἐκείνου ἐπανορθοῦντες τὰ ἐκ πλάνης καὶ ἐκ προθέσεως καὶ χάριν ἐφημέρου φιλολογικῆς δόξης κακῶς τυχόν παρὰ τοῦ Πορφυρίου ἐκτεθέντα. Τὸ παράδειγμα τοῦ φιλοπάτριδος τούτου ἃς ἤλεκτρίσῃ τοὺς ἀπράγμονας ἀρχιερεῖς μας καὶ λοιποὺς λογίους κληρικοὺς ἢ καὶ μοναχοὺς, ἀφοῦ μάλιστα τὸ ἔργον τοῦ Πορφυρίου καθίσταται βαθμιδὸν αὐθεντικῆς ἱστορικῆς πηγῆς παρ' αὐτοῖς τοῖς περὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ἔχιστα ἀσφαλῶς πολυπραγμονοῦσιν Εὐρωπαίοις.

Τὴν κολοσσιαίαν ἐργασίαν τοῦ Πορφυρίου ἠκολούθησεν ἡ μέγαν ἐνθουσιασμόν καὶ ἐνδιαφέρον περὶ τοῦ Ἄθω ἐν Ῥωσσίᾳ γεννήσασα καλλιτεχνικὴ ἐργασία τοῦ Σεβαστιάνωφ, ὅστις μετὰ πολυμελοῦς ἀκολουθίας καλλιτεχνῶν μεταβάς εἰς Ἄθω κατὰ τὰ ἔτη 1857 καὶ 59—60 κατήρτισεν (ἐρασιτεχνικῶς) μεγίστην συλλογὴν παντοίων ἀποτυπωμάτων, τοιχογραφιῶν, εἰκόνων, χειρογράφων, σκευῶν κτλ. καὶ ἐξεπόνησε συγχρόνως μέγιστον τυπογραφικόν χάρτην τῆς ἱερᾶς χερσονήσου. Ἐκτοτε ἐν τῇ ρωσικῇ λογοτεχνίᾳ ἀνεπτύχθη ὁλόκληρος ἀθωικὴ φιλολογία, πλείστων γραφάντων περὶ Ἀγίου Ὁρους, ταύτης δὲ κορωνὶς τό γε νῦν δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ τελευταῖον ἐπιστημονικόν καὶ ἀρχαιολογικόν περὶ ἀθωικῆς τέχνης ἔργον τοῦ ἐπὶ τριακονταετίαν εἰς τὰ μνημεῖα τῆς χριστιανικῆς τέχνης ἐγκύβαντος καί, ὡς ὁ Σεβαστιάνωφ, δαπάνη τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλέντος εἰς Ἄθω, ἀκαδημαϊκοῦ Ν. Π. Κονδακῶφ.

Ἄξιον προσοχῆς εἶνε καὶ τὸ ἔργον τοῦ Σέρβου Δημητρίου Ἀβράμοβιτς (1848) καὶ τὸ τοῦ Ἱερός ἐπισκόπου Τιμοθέου Γκαμπασβίλτ διὰ τε τὴν ἀρχαιότητα αὐτοῦ (1755 ἐκδ. 1852) καὶ διὰ τὰς ἐν αὐτῷ ἰθνηρικὰς εἰδήσεις.

Πρῶτος Ἕλλην γράψας τὴν σύγχρονον αὐτῷ τοῦ Ἀγίου Ὁρους κατάστασιν εἶναι ὁ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1666 — 71 ἐπισκεψάμενος αὐτὸ Ἰωσήφ Γεωργιρίνης ἀρχιεπίσκοπος Σάμου· δυστυχῶς τὸ ἔργον αὐτοῦ δὲν ἐξεδόθη ἐν πρωτοτύπῳ, μετεφράσθη δὲ ἀγγλιστὶ παρὰ φίλου του, καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν Λονδίνῳ, σπανιώτατον ἤδη καταστάν.

Μετὰ τοῦτον περισπούδαστον ἐπὶ δύο ἤδη αἰῶνας κατέ-

στη διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ Εὐρωπαίους τὸ «Προσκυνητῆριον» τοῦ Ἁγίου Ὁρους τοῦ ἱατροῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ (1700), ὅπερ ἀριθμεῖ ἐξ ἐλληνικᾶς ἐκδόσεις, ἐδημοσιεύθη δὲ καὶ ἐν τῇ Παλαιογραφίᾳ τοῦ Montfaucon καὶ γαλλιστὶ ὑπὸ Braconnier καὶ ρωσιστὶ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνος Μακαρίου. Τὸ βιβλίον τοῦτο βεβαίως νῦν ἔχει μικρὰν ἀξίαν, μᾶλλον ἀρχαιολογικὴν.

Μετὰ τὸν Κομνηνὸν ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Ἑσφιγμένου Θεοδώρητος, ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, κατόπιν μελέτης πρωτοτύπων ἐν Ἀθῶ πηγῶν καὶ σωζομένων ἱσσομένων χαρτίων, κατήρτισεν ἀξίαν λόγου περιγραφὴν, ἀνέκδοτον διατελέσασαν, παρασχοῦσαν δὲ ἱκανὴν ὕλην πολλοῖς νεωτέροις.

Ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου Σωφρόνιος Καλλιγᾶς, τῷ 1863, ἐδημοσίευσεν τὴν «Ἀθωνιάδα», περιέχουσαν κυρίως πρωτότυπα τινὰ ἐγγράφα (τυπικά), ἀγνοῶν τὴν παρ' Οὐσπένσκι ἐκδοσὴν αὐτῶν ὅμοιον εἶναι καὶ τὸ λογοκλοπιμαῖον ἔργον τοῦ Ξάνθης Διονυσίου, ἀλλ' ἀμφότερα κακῶς συνερράφησαν.

Πρῶτος ὁ ἀοίδιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Κ. Φρεαρίτης ἐπεσκέφθη τὸν Ἀθῶ χάριν ἱστορικῶν μελετῶν καὶ ἐνέκυψε μετὰ στοργῆς εἰς τινὰ τῶν ἀγιορειτικῶν ἐγγράφων, τὸ δὲ προῖόν τῆς τοιαύτης ἐργασίας του ἐδημοσίευσεν διὰ μακρῶν ἐν τῇ Πανδώρα τῷ 1863—65. Μετὰ τοῦτον ὁ ὀρθρὸς μεσαιωνολόγος Μ. Γεδεών ἐδημοσίευσεν περισπούδαστον αὐτοῦ πόνημα, τὸν «Ἀθῶ», τῷ 1885· λυπηρὸν δὲ ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος δὲν ἐπελήχθη εὐρυτέρων ἐρευνῶν ἐν Ἀθῶ δι' ἀμέσου αὐτοψίας καὶ μελέτης τῶν ἐν ταῖς Μοναῖς ἀποκειμένων ἐγγράφων πρὸς συγκρότησιν ἔργου ἐκτενεστέρου καὶ σπουδαιότερου, πάντων πρὸς τοῦτο καταλληλότετος ὢν. Ὁ αὐτὸς καθὼς καὶ ὁ ἐκ τῶν προέσταμένων τῆς Λαύρας Ἀλέξανδρος ἐδημοσίευσαν διαφόρους διατριβάς καὶ ἐγγράφα, χρήσιμα εἰς τοὺς μελετῶντας τὸν Ἀθῶ.

Μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ τῆς καθόλου νεοελληνικῆς φιλολογίας στενῶς καὶ ἐνδύξως συνεδέθη καὶ

ὁ καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Σ. Λάμπρος, ἐντολῇ τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων συντάξας, τῷ 1880, τὸν μέγαν, σπουδαῖον καὶ λαμπρὸν δῖτομον κατάλογον τῶν Ἀθωιτικῶν βιβλιοθηκῶν, ὃν τύποις πάνυ φιλοκάλως εἰς φῶς ἤγαγε τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κανταβριγίας. Διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης, ἣν ἐξετίμησεν ἅπας ὁ πεπολιτισμένος κόσμος, (*) ὁ κ. Λάμπρος ἐδημιούργησεν ἡμῖν ἀληθὲς ἐθνικὸν κεφάλαιον.

Δέον ἐν τούτοις νὰ σημειωθῇ ὅτι ἀνοιγείσης οὕτω τῆς ὁδοῦ πρὸς τὰς ἐν Ἀθῶ βιβλιοθήκας, μεγάλη ἔτι ἐργασία ὑπολείπεται πρὸς εὐρυτέραν ἔρευναν αὐτῶν, ἀφοῦ πρῶτον συνταχθῶσι καὶ δημοσιευθῶσι κατάλογοι τῶν ὑπολειφθεῖσων πλουσιωτάτων βιβλιοθηκῶν τῶν Μονῶν Λαύρας καὶ Βατοπέδιου.

Τελευταῖος ἔγραψε, κατὰ τὸ ἐνεστῶς ἔτος, ὁ ἱερονομόναχος Γεράσιμος Ἐσφιγμενίτης, ὁγκῶδες καὶ πολυτελὲς ἔργον ἐν Ἀθήναις περὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἐκδόους, ὅπερ παρ' ὅλα τὰ σοβαρὰ μειονεκτήματα αὐτοῦ, χρήσιμον ἀποβήσεται διὰ τὰς πλουσίας αὐτοῦ λεπτομερείας ἐπὶ τῶν ἐν Ἀθῶ γεγόνότων, ἰδίως τῶν νεωτέρων χρόνων. Τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὸν νεωστὶ ἐκδοθέντα «Περιγραφικὸν κατάλογον τῶν ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ σωζομένων ἐπιστήμων ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων περὶ τῶν ἐν Ἀθῶ Μονῶν» (1630—1901, ὀφειλόμενον εἰς τὴν φιλοπονίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ τὴν πρόνοιαν τῆς Ἐκκλησίας, ἥς προέσταται ὁ λαοφιλὴς Πατριάρχης.

Εἰδικὴν πάντοτε ἀξίαν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν σύγχρονον κατάστασιν ἐν Ἀθῶ, κέχτηνται τὰ πονημάτια τοῦ καθηγητοῦ Καρολίδου, τοῦ Κουτρούμπα καὶ τοῦ Σμυρνάκη.

Ἐὰν ἔγραψάν τινες τῶν ἡμετέρων καὶ ξένων ἐντυπώσεις ταξιδιᾶν, ἧ ἐκ τριόδου ἱστορικὰς εἰδήσεις δημοσιευθείσας

(*) Ἀγγλοὶ, Γάλλοι καὶ Γερμανοὶ θαύμασαν καὶ ἐξετίμησαν τὸν Κατάλογον τοῦ κ. Λάμπρου, ὁ δὲ Fh. Meyer ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ αὐτοῦ ἀπεφάνθη ὅτι οὗτος εἶναι διὰ τὴν θεολογίαν καὶ τὴν νέαν ἐλληνικὴν φιλολογίαν ὅ, τι εἶναι αἱ ἀντακκαρεὶ τῆς Ὀλυμπίας διὰ τὴν ἀρχαιολογίαν.

ἐν περιοδικοῖς καὶ ἡμερήσιοις φύλλοις περὶ τούτων οὐχ ὁ λόγος ἐνταῦθα.

Ἐπιμελής καὶ κατὰ τὸ ἐφικτὸν τελεία ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῶν ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐπιστήμων ἐγγράφων καὶ διαφόρων χαρτίων πρὸς συγκρότησιν τῆς ἱστορίας τῶν ἐκείσε Μονῶν καὶ μοναχῶν δέν εἶν' ἔργον εὐκόλον, οὐδὲ δύνανται νὰ πράξωσι τοῦτο αἱ Μοναί, ὥς τινες τυχέθησαν, διὰ πολλοὺς μὲν ἰδιαιτέρους λόγους, ἀλλὰ καὶ διότι τὰ τοιαῦτα ἐγγράφα ἀνήκουσιν εἰς διαφόρους γλώσσας καὶ πρὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν εἶναι ἀνάγκη ὅπως ὑποβληθῶσιν εἰς παλαιογραφικὸν ἔλεγχον καὶ εἰς ἀντιπαραβολὰς πρὸς τὰ συσχετικὰ αὐτῶν κ. λ. κ. λ. διὰ νὰ διακριθῶσι τὰ πρωτότυπα ἀπὸ τῶν ἀντιγράφων καὶ τὰ αὐθεντικὰ ἀπὸ τῶν ἀμφιβόλων ἢ προφανῶς νόθων.

Τὰ ἐν ταῖς Μοναῖς ἀποκείμενα ἐγγράφα κατὰ σειρὰν σπουδαιότητος εἰσὶν :

Ἑλληνικά : ἐγχώρια ἐγγράφα, ἥτοι γενικὰ τυπικὰ τοῦ Ὁρους, πράξεις καὶ ἀποφάσεις τῆς Συνάξεως, πράξεις, ἀποφάσεις, ὁμόλογα κελλιωτικὰ καὶ σκητιωτικὰ, τυπικὰ, γράμματα κ. λ. τῶν Μονῶν μεθ' ὧν καὶ ἰδιωτικὰ ἀφιερωτήρια, ἀγοραστήρια, διαθήκαι κ. λ.

Βυζαντινὰ χουσόβουλλα, διατάγματα, ὁρ' σμοὶ, δικαστικαὶ ἀποφάσεις, μεθ' ὧν σιγγίλλια καὶ γράμματα πατριαρχικὰ ἀναφερόμενα εἰς τυπικὰ τοῦ Ὁρους καὶ τῶν Μονῶν, ἐπιχυρώσεις κτήσεων ἢ προγενεστέρων ἐγγράφων, ῥωρεάς, ἐπιτίμια κ. λ.

Ὀθωμανικά : φερμάνια, ἱλάμια, ἱερὰ ἀποφάσεις, κτηματολόγια, καὶ διάφοροι ἄλλοι κτηματικοὶ τίτλοι, πάντ' ἀναφερόμενα εἰς προνόμια γενικά, φορολογίας καὶ κτήσεις τῶν Μονῶν.

Σλαβικά : χουσόβουλλα καὶ γράμματα καὶ ἰδιωτικὰ ἀφιερωτήρια κ. λ. τῶν κρατῶν καὶ δεσποτῶν τῆς Σερβίας καὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ὡς καὶ τῶν Σέρβων καὶ Βλαχομολδαβῶν, ἐν οἷς καὶ τινα βλαχιστὶ καὶ

ἐλληνιστὶ, πρὸς δὲ χρυσόβουλλα καὶ γράμματα τῶν τσάρων τῆς Ρωσσίας.

Νεώτεροι κτηματικοὶ τίτλοι καὶ διάφορα δικαστικὰ κ.λ., ἐγγράφα, ρωμουνιστὶ, ρωσιστὶ καὶ γαλλιστὶ γεγραμμένα ἀναφερόμενα εἰς τὰς κατασχεθείσας κτήσεις τῶν Μονῶν ἐν Ῥωμουνία καὶ τὰς ἔτι διατηρουμένας ὑπὲρ τῶν Μονῶν διὰ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως ἐν Βασσαραβία.

Ἐκ πάντων τούτων πρόδηλόν ἐστιν ὅτι ἡ σημειωθείσα ἐργασία δὲν εἶν' ἔργον ἑνὸς, οὐδὲ τοῦ τυχόντος, ἀλλ' ἔργον πλείονων ἀνδρῶν καὶ θεόντως κατηρτισμένων γνωριζόντων τὰς ἀνωτέρω γλώσσας καλῶς, ἐγκρατῶν δὲ ὄντων τῆς παλαιογραφίας αὐτῶν. Οἱ Ἕλληνες, τό γε νῦν, δύνανται νὰ ἐπιληφθῶσι τοῦ θερισμοῦ τῆς ἀφύονου ὕλης τῶν ἐλληνικῶν ἐγγράφων, ἀφοῦ πρότερον θεόντως προπονηθῶσιν.

Οὐδεμίαν ἐτέραν ταύτης βλέπω καὶ κρίνω τιμωτέραν, εὐγενεστέραν καὶ ἐθνοπρεπεστέραν ἐργασίαν. Εἰς τὰ μᾶλλον προηγμένα καὶ ἐνδοξα ἔθνη ἡ κτήσις καὶ γνῶσις τῶν ἐγγράφων τούτων ἠθέλε προξενήσει δικαίως ἐθνικὴν ὑπερηφανίαν καὶ τιμὴν, ἐνῶ ἡμεῖς ἔχοντες ταῦτα ἐνώπιόν μας καθεύδομεν ὑπὸ μανδραγόρα. Ἐὰν διὰ καταγελάστου διαπαιδαγωγήσεως ἐγενόμεθα κοσμοπολῖται, ἃς ἐργασθῶμεν τοῦλάχιστον ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης, ἥτις ἐν Ἰθω κέκτηται τιμιώτατον ἀποταμίευμα.

Πρὸς τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ ἐτέρα εὐχ ἥσων ἀναμένει τοὺς ἐργάτας αὐτῆς. Ἡ χριστιανικὴ καλλιτεχνία ἀντιπροσωπεύεται ἐν Ἰθω διὰ καταπληκτικοῦ ἀριθμοῦ τοιχογραφιῶν, κινητῶν εἰκόνων, μικρογραφιῶν ἐπὶ πινάκων καὶ μεμβρανῶν, ἀμψίων καὶ παντσειδῶν σκευῶν κ.λ. κ.λ. μετὰ πολυαριθμῶν ἐπιγραφῶν. Μέγας προσέτι εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις ἀποκειμένων μουσικῶν χειρογράφων, ἅτινα ἀναμένουσι τοὺς ἐρμηνεῖς αὐτῶν, πρὸς ἀναβίωσιν τοῦ σπουδαιοτάτου ἐθνικοῦ ἡμῶν γνωρίσματος καὶ συμβόλου: τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς.

Πάντων τούτων ἕνεκα φρονῶ ὅτι δύναται, ἐπιτηδείως καλλιεργούμενον, νὰ κινηθῇ εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν τὸ ὑπὲρ τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἐνδιαφέρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους, ὅπερ ἐν τῷ

παρόντι δὲν ἐννοεῖ μὲν ἐπαρκῶς τὴν σημασίαν τῆς ἀναστηλώσεως τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Ἑρμοῦ, θίγεται ὁμως ἀμέσως τὴν καρδίαν διὰ τῶν ἐγγυτέρων προγονικῶν μνημείων, ἅτινα ἄλλως τε φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς χριστιανικῆς αὐτοῦ ἡλικίας.

Οἱ τῶν πραγμάτων καιροὶ οὐ μένουσι τὴν ἡμετέραν βραδυτῆτα καὶ εἰρωνείαν, ἐὰν δὲ τὸν ἐγκέφαλον ἐν τοῖς κροτάφοις καὶ μὴ ἐν ταῖς πτέρναις πεπατημένον φοροῦμεν, ὥς ἔλεγε τοῖς Ἀθηναίοις ὁ Δημοσθένης, δέον νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι «τὸ χεῖριστον ἐν τοῖς παρεληλυθόσι τοῦτο πρὸς τὰ μέλλοντα βέλτιστον ὑπάρχει» καὶ ὅτι κάλλιστος πρὸς ἐργασίαν τυγχάνει ὁ παρὼν χρόνος, ὅτε ὑπὸ τὴν αἰγίδα φιλομούσου καὶ φιλοπροόδου μονάρχου τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, τοῦ γαληνοτάτου Ἀνακτος Σουλτὰν Ἀβδουλ Χαμίτ Χάν—οὗ τὰ ἔτη εἴησαν πλείστα καὶ εὐδαίμονα,—πατρικῶς σκέπονται οἱ Ἕλληνες μετὰ τῶν συνοίκων αὐτοῖς λαῶν, θερμῶς δὲ περιέπεται παρ' αὐτοῦ ἡ ἐπιστήμη καὶ πᾶσα ἐν γένει ἡ πρόοδος.

Αἱ ἐν συντομίᾳ καὶ ὑπὸ πολλὰπλοῦν φινόν ὧδε διαυπούμεναι σκέψεις, ἡγαγον τὸν γράφοντα τὰς γραμμὰς ταύτας εἰς τὴν μετὰ χεῖρας ἐργασίαν ὅπως προστελῇ λιθάριόν τι εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς αὔριον. Τὰς ἐμὰς μελέτας ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἀθωϊτιδος χώρας χρονολογῶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1888. Τῷ 1893 καταρτίσας ἱκανὴν ὕλην καὶ ποιησάμενος ἰδίαις χερσὶ πλουσίαν συλλογὴν φωτογραφικῶν ἀντιτύπων, προσεπάθισα νὰ φέρω εἰς φῶς πολυτελές τι περὶ Ἀγίου Ὅρους ἔργον, ἀλλ' οὔτε αἱ ἐν Βιέννῃ μετὰ φωτοτυπικῶν εἰκόνων τυπωθεῖσαι ἀγγελίαι τῆς ἐκδόσεως, οὔτε ἡ ἐκτενὴς ἀλληλογραφία ἣν συνῆψα πρὸς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, ἡδυνήθησαν νὰ πείσωσι τοὺς ἐκ καθήκοντος ὀφείλοντας καὶ ἐξ οὐσίας δυναμένους νὰ ὑποστηρίξωσι τὸ ἔργον. Ἐκτοτε δυστυχῶς περιπλάκεις εἰς τὰς ἐν Ἀθῶ διοικητικὰς ἐργασίας ὥς ἀντιπρόσωπος παρὰ τῇ Ἱερᾷ Κοινοτῇ καὶ κατόπιν ὥς ἐπίτροπος τῆς Μονῆς τοῦ Ἀγίου Παύλου, ἐκωλύθην μέχρι τοῦ 1901 εἰς πᾶν παραπλήσιον διάβημα, οὐχ ἥττον δὲν ἔπαυσα ἐργαζόμενος καὶ μελέταις ἐγκαρτε-

ρῶν, αὐξήσας τὰ μέγιστα τὴν παρ' ἐμοὶ ὕλην πρὸς συγκρί-
τησιν ἐκτενῶν ἱστορικῶν συμβολῶν, μετὰ παραθέσεως πρω-
τοτύπων χειμένων, δυναμένων ν' ἀποτελέσωσιν ἄνω τῶν
διακοσίων τυπογραφικῶν φύλλων εἰς δυν.

Τὸ μετὰ χεῖρας ἔργον ἐκδίδωμι νῦν ὡς πρόχειρον ἀνά-
γνωσμα παντός εὐσεβοῦς καὶ φιλαρχαίου, ἰδίᾳ δὲ τῶν ὁμο-
γενῶν μου. Δὲν προβάλλω ἀξιώσεις ὅτι κατώρλωσα μεγάλα
πράγματα· ἀπλῶς ὑπῆκουσα εἰς ἐνδόμυχον φωνὴν χαρακτη-
ρίζουσαν ὡς θάνατον τὴν ἀργίαν, αὐστηρῶς δὲ καταδικά-
ζουσαν τὴν παρήλειψιν τοῦ καθήκοντος, ὅτε μάλιστα πα-
ρῆλθον ἀνεπιστρεπτεὶ εἰς χρόνοι τῆς ἀμεριμνομερίμνης καὶ
τῶν βοαμαξῶν, ὁ δὲ περὶ ἡμᾶς κόσμος χωρεῖ μετ' ἤλεκτρι-
κῆς ἐνεργείας καὶ ταχύτητος καὶ ὁ νυμφῶν διὰ παντός κλείε-
ται εἰς τὰς μωρὰς παρθένους.

Εὐθὺς μετὰ τὴν διανέμην τοῦ συνοπτικοῦ τοίτου ἔργου,
ἄρξομαι, Θεοῦ συναιρομένου, τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐμῶν
ἐκτενῶν ἐπὶ τῆς Ἀθωϊτικῆς ἱστορίας καὶ τοπογραφίας συμ-
βολῶν, αἵτινες ὡς φρονῶ ὅ' ἀποτελέσωσι πέντε τόμους· ἐ-
πειδὴ ὁμως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐργασίας μου μέχρι σήμερον
πάντοτε ἀπειλητικὸς προέχει ἐνώπιόν μου ὁ οἰκονομικὸς σκό-
πελος, τό γε νῦν μόνον εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ πρώτου τόμου θὰ
προβῶ, ὅστις περιέχει τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τῶν μοναχῶν
ἐν τῇ Ἀθῶν χειρσονήσῳ καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐν αὐτῇ μο-
ναχικοῦ βίου μέχρι τοῦ IB' αἰῶνος.

Ἐἴθε ἡ ἐργασία μου νὰ κριθῇ ἐπιεικῶς, ὡς γενομένη μάλ-
ιστα ἐν χώρᾳ ἥτις προσευστάτη μὲν φύσει τυγχάνει πρὸς
μελέτας, στερεῖται ὁμως ὅλων ἐκείνων τῶν μέσων, δι' ὧν,
κατὰ τὴν σημερινὴν ἐπιστημονικὴν ἔννοιαν, συντελοῦνται τὰ
μεγάλα φιλολογικὰ ἔργα, ἅτινα ἄλλως τε εἰσὶν ὑπέρτερα
τῶν ἐμῶν ἀσθενῶν δυνάμεων.

ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Νοτιώτερης γραμμῆς ἐξ ἀνατολῶν τοῦ Θερμαϊκοῦ μέχρι τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου, ἡ μᾶλλον ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης μέχρι τῶν ἀρχαίων Σταγείρων, πᾶσα ἡ πρὸς μεσημβρίαν χώρα καλεῖται ἔκπαλαι **Χαλκιδική**.¹ εἴτε ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ μεταλλείων, εἴτε ἐκ τῶν ἀποίκων τῆς πόλεως Χαλκίδος τῆς Εὐβοίας λαβοῦσα τὸ ὄνομα τοῦτο.

Ἡ Χαλκιδικὴ ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ἀνίσου τετραγώνου ἐκ τοῦ ὁποίου προεκτείνονται εἰς τὸ Λιγαῖον τρεῖς ἐπιμήκεις γεωσυνιστάμεναι δίκην τριαίνης. Ἐκ τούτων ἡ μεσημβρινὴ εἶνε ἡ **Φλέγρα—Παλλήνη—Κασσάνδρα**, ἡ μέση, ἡ **Σιθωνία—Λογγός**, καὶ ἡ βορεία, ἡ **Ἀκτὴ—Ἀθῶς—Ἀγριον Ὄρος**.

Τὴν Χαλκιδικὴν συνήκισαν ἀρχαιότατα παντοῖα βάρβαρα φύλα, ἰδίως Θρακικὰ, ἐνεκα δὲ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως ὁδὸς τοῦ ἐμπορίου ὑπάρχουσα καὶ πλοῦτον φυσικὸν κεκτημένη, ἐνωρὶς εἰλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν μεσημβρινῶς τοῦ Παγαστικοῦ τολμητῶν ἀποικιστῶν, οἵτινες ἀπὸ τοῦ Ἰ' π. Χ. αἰῶνος ἤρξαντο ἐγκαθιστάμενοι εἰς τὰς βαρβαρικὰς πόλεις αὐτῆς, ἡ νέας ιδρύοντες. Ὁ ἀποικισμὸς τούτων ἔλαβε σπουδαίαν ἐπίτασιν κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα, ὥστε

1—Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι συνήθως ἀπαντᾷ **Χαλκιδικὴ ἢ ἐπὶ Θράκης**, τὸ μὲν, διότι ἀρχαιότατα ὠκλήθη ὑπὸ Θρακῶν, τὸ δὲ, διότι ἀπετέλει μέρος τῆς Θράκης μέχρι τῆς ἐποχῆς Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου, ὅστις ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ πρώην περισταλμένου Μακεδονικοῦ κράτους μέχρι τῆς Χαλκιδικῆς παραλίας.

ἐπεκράτησεν ὁ ἐλληνικὸς χαρακτήρ ἐν τῇ χερσονήσῳ, ἣ μᾶλλον ἐκ τῆς συγκράσεως ἐδημιουργήθη γένος Χαλκιδικόν, ὅπερ ἐν τισι μὲν πόλεσιν ἐμαρτύρει τὴν βάρβαρον αὐτοῦ καταγωγὴν διὰ βαρβάρων ἡθῶν καὶ μικτῆς γλώσσης, ἐν ταῖς πλείεσταις δὲ τὴν ἐλληνικὴν αὐτοῦ ἀναμόρφωσιν διὰ τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα οὐ μόνον ὡς κυριώτατον ὄργανον ἡμερώσεως καὶ προόδου ἀλλὰ καὶ ἐμπορίου, βαθμηδὸν ἐπεκράτησεν, οὐχ' ἤττον εἰς διαφόρους πόλεις καὶ μάλιστα εἰς τὰ πολίσματα ἐλαλοῦντο καὶ διάφορα βάρβαρα ἰδιώματα.

Λί ἐξῆς πόλεις καὶ πολίσματα ἀπαντῶσιν ἐν Χαλκιδικῇ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.¹

Ἐπὶ τοῦ τετραγώνου αὐτῆς: Ἀνθεμοῦς, Κισσὸς, Αἶνεα, Ἀντιγόνη, Σπάρτωλος, Σκῶλος, Μίλκωρος, Ὀλυνθος, Μηκύβερα, Ἀπολλωνία, Σερμύλη, Πίλωρος, Ἀσσωρος, Ἀκανθος, Ἄρναι, Στρατονίκη, Στάγειρα² καὶ τινὰ πολισμάτια εἰς τὸ δυτικόν μέρος.

Ἐπὶ τῆς Παλλήνης: Ποτίδαια, ἐφ' ἧς ὁ Κάσσανδρος ἔκτισε τὴν Κασσάνδρειαν, Σκίθαι, Ἄφυτις, Νεάπολις, Θράμβη, Σκιώνη, Μένδη καὶ Σάνη.

Ἐπὶ τῆς Σιθωνίας: Φύσκελλα, Παρθενόπολις, Γαληψὸς, Τορώνη, Δέρρα, Ἀμπελος, Σάρτη, Σίγγος, Ἀσσα καὶ Σιθώνη.

Ἐπὶ τοῦ Ἄθω: Σάνη, Θύσσοι, Κλεωναί, Ἀκρόθωοι, Ὀλόφυξος καὶ Δῖον.

Ἐκ πασῶν τούτων μεγίστη ἦτο ἡ εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν τοῦ ἁγίου Μάμαντος κειμένη Ὀλυνθος, μεγάλη δὲ ἦσαν ἡ Ποτίδαια, ἡ Τορώνη, ἡ Σίγγος, ἡ Ἀπολλωνία, ἡ Σάνη,

1—Μετὰ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς πληρέστερον βοήθημα περὶ τὴν σπουδὴν τῆς γῶας ταύτης, εἶνε τὸ ἐκτενές, πλούσιον καὶ σπουδαῖον, καίτοι οὐκ ἀπηλλαγμένον σφαλμάτων ἐλλείψεων, ἔργον τοῦ ὁμογένοῦς Μαργαρίτου Γ. Δήμιτσα, «Μακεδονικά. Ἀρχαία γεωγρ. τῆς Μακεδονίας. — Μέρους Β'. Τοπογραφία» Ἀθήναι 1874. Μόνον κατόπιν ἀνασκαφῶν ἔσται δυνατὸς ὁ καθορισμὸς τῆς Χαλκιδικῆς τοπογραφίας κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ ὁ πλουτισμὸς τῶν ἐνδεῶν ἡμῶν γνώσεων περὶ τῶν ἐκεῖσε πόλεων.

2—Ἡ παρατεθειμένη σειρά χωρεῖ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς.

ἡ Ἀκανθος κ.λ., τινὲς δ' ἦσαν μικραὶ ὥς αἱ ἐν Ἀθῶ κείμεναι καὶ τινες ἀσήμαντα πολίσματα.

Αἱ τῆς Χαλκιδικῆς πόλεις ἐμφανίζονται ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ ἀρχαίου κόσμου κατὰ τοὺς Μηδικοὺς πολέμους.

Ἡ μεγαλοπράγμων κατακτητικὴ πολιτικὴ ἦν ἐκκληροδότησεν εἰς τὸ Περσικὸν κράτος ὁ μέγας Κύρος ἔσχεν ὥς συνέπειαν αἰ' ἓνα ἢ ἄλλον λόγον τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα σύγκρουσιν. Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπους δὲν ἐβράδυνε νὰ εἰσέλθῃ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ιδέας, ὅτι ἀναγκαία ἦτο σημαντικὴ κατὰ τῆς Ἑλλάδος στρατεία. Τινὲς ἐπιτυχίαι ὡς ἦρατο, ἡ κατάστασις τῆς Ἰωνίας, ἡ κατὰ τῶν Ἀθηναίων μῆνις αὐτοῦ καὶ αἱ παρακλήσεις τοῦ φυγάδος τυράννου τῶν Ἀθηνῶν Ἰππίου, ἤραν πάντα δισταγμὸν τοῦ μονάρχου· ὅθεν ἐστάλη ὁ στρατηγὸς Μαρδόνιος, ὅστις παραπλέων τὸν Ἀθῶ ἀπώλεσε, συνεπεία τριχυμίας, τριακόσια πλοῖα καὶ εἰκοσαχισχιλίους ἀνδρας. Μετὰ τοῦτον ἐπέμφθησαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος οἱ γένει ἐπιφανεῖς Δάτις καὶ Ἀρταφέρνης, μεθ' ἑξακοσίων τριήρων καὶ πολλῶν φορτηγῶν πλοίων, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὸν Ἰππίαν, ὅπως παλινθρῶσασιν αὐτὸν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐξανδραποδίζοντες αὐτὰς, δουλώσωσι δὲ καὶ πάντας τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας. Τῆς τύχης τῆς στρατείας ταύτης κριθείσης ἐν Μαραθῶνι ὁ Δαρεῖος ἐπὶ τριετίαν ἔθεσεν εἰς κίνησιν ἀπάσας τὰς δυνάμεις τοῦ κράτους αὐτοῦ μέγα ἐγχείρημα κατὰ τῆς Ἑλλάδος παρασκευάζων, ἀλλ' ἀπεβίωσεν αἰφνίς, μετὰ 36 ἐτῶν βασιλείαν.

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τούτου Ξέρξης δὲν ἔδειξε πολλὴν προθυμίαν εἰς ἐκτέλεσιν τῶν βουλευμάτων τοῦ πατρὸς του, ἀποτρεπόμενος μάλιστα παρὰ τοῦ θείου του Ἀρταβάνου, ἀλλ' αἱ προτροπαὶ τοῦ Μαρδονίου, αἱ παρακλήσεις τοῦ Ἰππίου, ἴσως καὶ βαθυτέρα μελέτη τῆς ἐξ ἱστορικῶν λόγων ἀναποδράστου δειγθείσης συγκρούσεως, ἔπεισαν αὐτὸν περὶ τῆς πανστρατιᾶς κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπελάσεως.

Ἐνεκα τῶν πολεμικῶν παρασκευῶν κατηναλώθησαν ἄλλα τέσσαρα ἔτη καθ' ἃ ὁ Ξέρξης, καίτοι ὑποδεέστερος τοῦ πατρὸς του, ἐπεδείξατο ἀξιοσημείωτον πρόνοιαν. Μεταξὺ τῶν τότε συντελεσθέντων ὑπ' αὐτοῦ μεγάλων ἔργων ἐξέχουσιν

ἡ γεφύρωσις τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἡ διόρυξις τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Ἀθω.¹

Ἡ δωδεκαστάδιος διώρυξ συνετελέσθη ἐντὸς τριετίας διὰ διαφόρων ὑποτελῶν λαῶν, ἔλαβε δὲ πλάτος τοιοῦτον ὥστε νὰ διέρχωνται ὁμοῦ δύο τριήρεις κωπηλατοῦσαι. Ἐπιστάται κατὰ τὰς ἐργασίας ἦσαν Βούβαρος ὁ τοῦ Μεγαβάζου καὶ ὁ Ἀχαιμενίδης Ἀρταχίδης ὁ τοῦ Ἀρταίου. Τὸν στρατὸν, οὗ τὴν διεύθυνσιν ἀνέλαβεν ὁ Ξέρξης εἰς Σάρδεϊς, ἐν ἀρχῇ τοῦ χειμῶνος τοῦ 481—480, ἀπετέλουν τεσσαράκοντα καὶ ἑξ ἔθνη, ὁκτώ δὲ συνεισήνεγκον τὸν μέγαν στόλον. Ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς ἀπετελεῖτο ἐξ ἐνὸς ἑκατομμυρίου καὶ ἑπτακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν, παρεκτὸς δὲ τούτων ἠριθμοῦντο 80 χιλ. ἱππεῖς καὶ πλῆθος ἀρμάτων καὶ καμήλων ἀγομένων ὑπὸ 20 χιλ. περίπου ἀνδρῶν.² Ὁ στόλος συνέκειτο

1 —Χωρὶς ν' ἀναφέρω τοὺς ἀμφισβητήσαντας τὸ ἔργον, ἀφ' οὗ αἱ νεώτεραι ἔρευναι ἀπέδειξαν ἀναμφισβήτητον τὸ γεγονός, σημειῶ μόνον ὅτι ἡ ἀναγκαιότης αὐτοῦ μὴ οὕσα καταληπτὴ τῷ Ἡροδότῳ, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Ξέρξης ἠδύνατο νὰ ὑπερνεωλκίῃ τὸν στόλον αὐτοῦ διὰ ξηρᾶς ἐν τῷ ὁμαλῷ τοῦ ἰσθμοῦ ἐδάφει, ἀποδίδου· παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν ματαιότητα τοῦ πέρσου μονάρχου· πλὴν νομίζω ὅτι ἐκ κοινῆς τότε προκαταλήψεως ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας οὕτως ἔκρινε, διότι πλείστοι λόγοι στρατιωτικοί, ναυτικοὶ καὶ πολιτικοί, ἐπέβαλλον τὸ ἔργον τῆς τομῆς τοῦ Ἀχανίου ἰσθμοῦ. Ἡ δὲ θεν μαστίγωνσις τοῦ Ἑλλησπόντου δεικνύει ὅτι οἱ Ἕλληνες ἠρέσκοντο ν' ἀποδίδουσι τῷ βασιλεῖ παιδαριώδη ἀλαζονίαν ἐξογκοῦντες τὴν πραγματικὴν. Ὁ ἀφοπλισμὸς καὶ ἡ ὑπερνεωλκίσις τῶν πλοίων οὗ εἶνε ἔργον φθοροποιὸν διὰ στόλον οὐδὲν φοβούμενον, πολλῷ μᾶλλον διὰ στόλον ὑποστρέφοντα κατόπιν ἡττης· πλὴν τούτου ὁ ἀφοπλισμὸς τετρακισχιλίων σχεδὸν πλοίων πολεμικῶν καὶ φορτηγῶν, ἥτοι ἐργωδέστατος, ἐξουδετέρου δὲ τὰ πλεονεκτήματα τῆς εὐκολίας. Μὴ δυνάμενος ὧδε νὰ ἀπαυξῶ τὸ ζήτημα τοῦτο σημειῶ μόνον δύο ἐτέρους σοβαροὺς λόγους ὑπὲρ τῆς χρησιμότητος τῆς διώρυγος: πρῶτον ὅτι ὁ στόλος ἔδει νὰ εὐρίσκηται ἐν συναφείᾳ μετὰ τοῦ πολυαρίθμου στρατοῦ τῆς ξηρᾶς, ἐνῷ περιπλέων τὴν δυσχεμερον θάλασσαν τοῦ Ἀθω, ἔχανεν, εἰς κύκλον ὑπερεβδόμηκοντα μιλίων, τὴν εἰς ὁμαλὰς παραλίας καὶ λιμένας συναφείαν, καὶ δεύτερον ὅτι ἡ διώρυξ ἔθεωρεῖτο ἔργον διαρκοῦς χρησιμότητος βεβαίως θεωρουμένης τῆς ὑποδουλώσεως τῆς Ἑλλάδος. Τὸ μόνον παράλογον ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ ἦτο ὁ δεισιδαίμων πρὸς τὸν Ἀθω φόβος τῶν Περσῶν ὅστις ἦτο κοινὸς καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας· ὥστε οὐχὶ ἀπλῶς «μεγαλοφροσύνης εἵνεκεν αὐτὸ Ξέρξης ὀρύσσειν ἐκέλευεν», ὡς Ἡρόδοτος λέγει, «ἐθέλων τε δύναμιν ἀποδείκνυσθαι καὶ μνημόσυνα λιπέσθαι». Ζ', 24.

2—Ὁ ἀριθμὸς οὗτος τοῦ Ἡροδότου δὲν φαίνεται ἀπίθανος ἀφ' οὗ ὡς εὐφυῶς λέγει ὁ γάλλος ναύαρχος Jurien de la Gravière (Ἱστορ. τοῦ ναυτικοῦ

ἐκ 1207 τριήρων ἐχουσῶν πλήρωμα 200 μὲν ναυτῶν ἐκάστη, 30 δὲ μαχίμων ἀνδρῶν· τοῦτον ἠκολούθουν τρισχίλια ἔτι νῆες ἐκ τῶν λεγομένων τριακοντόρων, πεντηκοντόρων, φορτηγῶν, ἱππαγωγῶν καὶ ἄλλων ὑπηρεσιακῶν, ὧν τὸ πλήρωμα ὑπολογίζει ὁ Ἡρόδοτος ἀνὰ 80 ἀνδρας.¹ Εἰς πᾶσαν ταύτην τὴν στρατιὰν δεόν νὰ προσθέσῃ τις μέγιστον ἀριθμὸν γυναικῶν, εὐνούχων, κτηνῶν κ.λ. ὥστε ὁ Ξέρξης ἦγε τὸν μέγιστον στρατὸν ἐξ ὧν εἶδεν ἕως τότε ἡ οἰκουμένη.²

Ὁ Μέγας Βασιλεὺς, ἐν τῷ ἰσθμῷ παραγενόμενος, ὑπερήσθη ἰδὼν τὸ ἔργον, ἐπήνεσε δὲ καὶ τὴν προθυμίαν τῶν Ἀκανθίων καὶ ἐσθίητα μηριχὴν αὐτοῖς ἐδώρῃσατο.³ Ὁ στόλος διέπλευσε τὴν διώρυγα ἴσως ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματα τοῦ μονάρχου, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν διεσώθη ἡμῖν περιγραφὴ τοῦ τρόπου καθ' ὃν δῆλθον αἱ ἀπειροπλήθεῖς νῆες.

Λί τῆς Χαλκιδικῆς πόλεις ὑπετάγησαν τῷ Ξέρξει, παρσχοῦσαι ἀνδρας καὶ νῆας, ὥστε οὐδὲν κακὸν ἔπαβον, πλὴν τῆς δυστυχίας ἣτις ἐνέσκηψεν εἰς τὴν χώραν διὰ τῆς διαβάσεως τοσοῦτου στρατοῦ.

Μετὰ τὰ Μηριχὰ αἱ τῆς Χαλκιδικῆς πόλεις ἐλάκτισαν

τῶν ἀρχαίων (Ελλήνων) καὶ σήμερον ὅτε ἐπανάλθομεν περίπου εἰς τοὺς χρόνους ἐκεῖνους καὶ λαοὶ πᾶσιπλοὶ ἴστανται ἑτοιμοὶ νὰ καταβροχθίσωσιν ἀλλήλους, κράτη πολὺ μικροτέρας γεωγραφικῆς ἐκτάσεως, ὥς ἡ Γαλλία καὶ ἡ Γερμανία, αὐδόλως ὑπολείπονται τοῦ Πέρσου μονάρχου, εἴπερ ἐπῆρχετο αὐτοῖς ἡ ἰδέα νὰ κινητοποιήσωσιν ἡπάσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις.

1— Τοιαύτη διεσώθη ἀρίθμησις ὡς γενομένη περὶ Δορίσκον εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἑβρου.

2— Ὁ ἐξ Ἀλικαρνασσοῦ συγγραφεὺς ὑπολογίζει ἴσον αἰθμὸν τοῦλάχιστον πρὸς τὴν στρατιὰν ὑπηρετῶν, γυναικῶν καὶ εὐνούχων, ὥστε ἄγεται τις νὰ πιστεῦσῃ ὅτι ὁ Ξέρξης ἤγαγεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα πλεόν τῶν πέντε ἑκατομμυρίων ψυχῶν ἀλλὰ τοῦτο καὶ ἄλλοι ὥς ὁ αἰεὶδῖμος Παπαρρηγιόπουλος ὀρθῶς κρίνουσιν ὡς ὑπερβολικόν.

3— Ἡρόδοτ., Ζ', 116. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐπελεύτησεν ὁ εἰς τῶν δύο ἐπιστατῶν τῆς διώρυγος Ἀρταχάτης, ὅστις ἦτο ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους τῶν Ἀγαρμενιδῶν, «ὥστε Ξέρξης συμφέρειν ποιησάμενον μεγάλην ἐξευεϊκά τε αὐτὸν κἀλλιστα καὶ θάψαι· ἐτυμβόχρεε δὲ πᾶσα ἡ στρατιή· τούτῳ δὲ τῷ Ἀρταχαίῳ θύουσιν Ἀκάνθιοι ἐκ θεοπροπίου ὡς ἦρωι». Αὐτόθι, Ζ', 117.

τὴν ἐπιβληθεῖσαν ὑπόταγην,¹ ἔκτοτε ὁμῶς ἐπηρεάζοντο ὑπὸ τῆς αὐξούσης ἐπιρροῆς καὶ δυνάμεως τῶν ἐρίδων Σπάρτης καὶ Ἀθηναίων καὶ τοῦ μακροῦ μεταξὺ τούτων πολέμου, καὶ συνέπηξαν μὲν ἰδίαν ὁμοσπονδίαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς ἰσχυρᾶς Ὀλύμπου,² ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὑπέκυψαν εἰς τὸν Φίλιππον, ὅστις κατέσκαψε πάσας, κατὰ τὴν ὑπερβολικὴν ἰσῶς ρῆσιν τοῦ Δημοσθένους.³ Τινὲς τούτων εἴτε διασωθεῖσαι, εἴτε ἀνοικοδομηθεῖσαι, ὀρῶνται καὶ μετὰ ταῦτα.

Ἡ Ἀκανθος μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ γενομένη, δεξιῶς δὲ πολιτευθεῖσα, φαίνεται ὅτι δὲν ὑπέστη τὴν τύχην τῶν πλείστων πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς ἐπὶ Φιλίππου. Κατὰ τὸν Β' αἰῶνα ἐκυριεύθη καὶ ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὡς Λίβιος ἱστορεῖ· ἡ βλάβη ὁμῶς αὐτῆς δὲν φαίνεται μοι σπουδαία διότι ἐξηκολούθει ἀκμάζουσα, καὶ κατὰ τὰς μέχρι τοῦ Πορφυρογεννήτου γενομένας διοικητικὰς διαιρέσεις τοῦ κράτους δεικνύται ὡς ἐπίσημος πόλις τῆς Μακεδονίας. Ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος ἡ Ἀκανθος καλεῖται Ἐρισσὸς (ἡ Ἰερισσὸς ὡς μεταγενεστέρως γράφεται, σὺν ἀτυχῆς δὲ τυγχάνει ἡ εἰκασία

1—Πρώτη μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν ἀπέστη ἡ Ὀλυμπός, ἣτις ᾤκειτο ὑπὸ Βοττιαίων ἐλκόντων τὴν καταγωγὴν ἐκ Κρητῶν καὶ Ἀθηναίων, (Θουκυδ. Β', 29· Πλουτάρχου Θησ. § 15'), ἀλλ' ὁ τοῦ βασιλέως στρατηγὸς Ἀρτάβαζος ἀλοῦς αὐτὴν ἀπέσφαξε τοὺς κατοίκους καὶ δέδωκεν αὐτὴν γένει Χαλκιδικῶ. (Ἡρόδοτ. II', 127).

2—Τριάκοντα καὶ δύο πόλεις ἀπέτελεσαν τὴν Ὀλυμπιακὴν ὁμοσπονδίαν, (Ἀριστοτέλ. Πολιτ. Β', 12. — Δημοσθ. Φιλίπ. Γ', 26), ἥτοι αἰσθημαντικώτεραι, ἐν αἷς καὶ ἡ ἐν Πιερίᾳ Μεθώνῃ.

3—«Ὀλυμπον μὲν δὴ καὶ Μεθώνην καὶ Ἀπολλωνίαν καὶ δύο καὶ τριάκοντα πόλεις ἐπὶ Θράκης ἐὼ, ἧς πάσας οὕτως ὁμῶς ἀνήσχεον ὥστε μὴδ' εἰ πώποτε ᾤκηθησαν προσελθόντ' εἴη ῥᾶδιον εἰπεῖν». Δημοσθ. Φιλίπ. Γ' — «Καὶ τὴν Θράκην κατεστρέψατο πᾶσαν, αἰτίας οὐκ οὕσας πλαστήμενος καὶ προφάσεις ἀδίκους ἐξευρών.» Ὁ αὐτὸς «πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τὴν Φιλίππου». — Ἀφ' ἧς ἐποχῆς διέγνω τοὺς σκοποὺς τοῦ Φιλίππου ὁ Δημοσθένης, ἡγωνίσθη ὑπερκενθρόπως κατ' αὐτοῦ μέχρι τέλους. Ἐν τῷ «περὶ τοῦ στεφάνου» λόγῳ τοῦ ῥήτορος δοῦνται τινεῖς ἰδεῖν τίνα μέσα ἕκαστος καθ' ἐτέρου διέθεσεν· ἀλλ' ὁ λόγος ἦτο ἄνιστος, ὁ δὲ Δημοσθένης, διὰ τριῶν αὐτοῦ λόγων, τῶν λεγομένων Ὀλυμπιακῶν, δὲν ἡδυνήθη θεόντως νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς νοθροὺς συμπολίτας του εἰς βοήθειαν τῆς Ὀλύμπου, ἧς τὸ τετρακὶν τέλος ἡκολούθησαν αἱ λοιπαὶ πόλεις, ὁ δὲ Φίλιππος ἡδυνήθη ἀκολούτως νὰ χωρήσῃ συντόμως πρὸς μεσημβρίαν.

τοῦ Ρώσσου ἐπισκόπου Πορφυρίου Οὐσπένσκη, ὅτι καταστραφεῖσα περὶ τὸ 830, ὑπὸ τῶν γνωστῶν πειρατῶν τῆς Μεσογείου, συνωκίθη κατόπιν ὑπὸ ἀποίκων ἢ φυγάδων τῆς ἐν Μιτυλήνῃ πόλεως Ἐρισσοῦ.

Ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς Σάνης, ἥτις ἔκειτο παρὰ τὸν Ἀκάνθιον ἰσθμὸν καὶ διὰ τῆς γενομένης διώρυγος ἐχωρίσθη τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, Ἀλέξαρχος ὁ Ἀντιπάτρου, ἀδελφὸς τοῦ Κασσάνδρου, ἰδρύσε τὴν Οὐρανόπολιν. Ὁμοίως ὁ Κασσάνδρος τῷ 316 ἰδρύσε τὴν πόλιν Κασσάνδρειαν ἐπὶ τῆς χερσονήσου Παλλήνης εἰς τὴν θέσιν τῆς παρὰ τῷ πεντασταδίῳ ἰσθμῷ Ποτιδαίας, ἂν μὴ ἀλλαχοῦ, εἰς ἣν συνώκισε καὶ τοὺς φυγόντας τὴν μάχαιραν τοῦ Φιλίππου Ὀλυνθίους.

Ἡ Κασσάνδρεια, ἥτις μετέδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς τὴν χερσονήσον, διετηρήθη μέχρι τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ὅτε κατεστράφη ὑπὸ τῶν Οὐνων. Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς ἰδρύσεν ἢ ἀνίδρύσε τὴν Ἀντιγόνειαν εἰς τὴν σημερινὴν παραλίαν τοῦ ἐν Καλαμαριᾷ μετοχίου τῆς Μονῆς τοῦ Ἀγίου Παύλου, ἐνῶ ἢ ἐπὶ τοῦ Αἰναίου ἀκρωτηρίου (Καρᾶ—μπουρνοῦ) Ἀῖνεια, ἥς τοὺς κατοίκους ὁ Κασσάνδρος τῷ 316 συνώκισεν εἰς Θεσσαλονίκην, φαίνεται εἰς ἀκμὴν αὐτῆς μετὰ ταῦτα ἀνελθοῦσα.

Ἡ ὀχυρὰ Τορώνη δείκνυται ὑπάρχουσα τῷ 169 καθ' ὃν χρόνον οἱ Ρωμαῖοι ἀποτυχόντες πρὸ τῆς κρατερῶς ἀντιστάσεως Κασσάνδρειας κατέφυγον εἰς τὸν λιμένα αὐτῆς Κωζόν καὶ εὖρον ἀντίστασιν παρὰ τῆς Τορωναίας φρουρᾶς.

Πλὴν τούτων καὶ ἄλλαι τινὲς πόλεις ἤττον σημαντικαὶ ἀναφέρονται ὑπάρχουσαι, μάλιστα ὑπὸ Πλινίου καὶ Πομπωνίου καὶ Στεφάνου Βυζαντίου, ἀλλ' οὐδὲν βέβαιον περὶ αὐτῶν δυνάμεθα νὰ μάθωμεν, διότι οὐ μόνον ἀπλῶς καὶ παροδικῶς ὀνομαστὶ ἀναφέρονται, ἀλλὰ καὶ διότι οὗτοι εἶνε μᾶλλον ἀντιγραφεῖς εἰδήσεων προγενεστέρων. Μετὰ τὸν ἱστορικὸν βίον τῶν ὀνομασθεισῶν μέχρι τοῦδε πόλεων ἡ ἱστορία τῆς Χαλκιδικῆς εἶνε λίαν πενιχρὰ καὶ σκοτεινὴ. Οἱ ἐπιδραμόντες τὴν Μακεδονίαν βάρβαροι Δάρδανοι, Γαλάται, Σχορδίσχοι, Δαλμάται, Βαστάρναι, Γότθοι, Οὐνοὶ, Ἄθαιοι, Σλαῦοι, Ἄνται, Ὀστρογότθοι κ.λ. κ.λ. παρέλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἐν

τῷ σκότει τὴν ἱστορίαν τῆς χώρας ταύτης, ὥστε ὅσον ἀφορᾷ τὸν μεσαιῶνα δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν περὶ Χαλκιδικῆς ὅ,τι ὁ Στράβων λέγει περὶ ἐτέρας Μακεδονικῆς περιφερείας τῶν ἡμερῶν του: (Ζ'. 327) «Πρότερον μὲν οὖν καὶ πόλεις ἦσαν ἐν τοῖς ἔθνεσι τούτοις... νῦν δὲ τὰ πολλὰ μὲν ἐρημία κατέχει, τὰ δ' οἰκούμενα κωμηδὸν καὶ ἐν ἐρειπίοις λείπεται».

ΑΚΤΗ - ΑΘΩΣ - ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἀγίου Ὄρους Ἀθω¹ ἐκτείνεται ἀνατολικομεσημβρινῶς πρὸς τὸ Λίγαϊον, ἐν σχήματι δακτύλου γαλαρῶς τεταμένου, εἰς τὸ ἄκρον δὲ αὐτῆς ὑψοῦται ἐν σχήματι μαστοῦ, ἢ μᾶλλον κώνου, ὁ πχυμεγέθης ὄγκος τοῦ ἰδίως ὄρους Ἀθω, κατὰ 193² μέτρα.² Ἡ συνεχομένη τῷ Ἀθω βουνοσειρὰ διήκει δι' ὅλης σχεδὸν τῆς χερσονήσου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀποτελεῖ αὐτὴν τὴν χερσονήσον,³ ἥτις κα-

1—Ἀρχαιότατα ἡ χερσόνησος τοῦ Ἀθω ἐκαλεῖτο Ἀκτὴ, κατόπιν δὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἱστορικοῦ ὄρους ἐξετάθη εἰς ἅπασαν τὴν χερσονήσον· κατὰ τοὺς χρόνους Ἡροδότου καὶ Θουκυδίδου καὶ μετὰ ταῦτα ἐκαλεῖτο ἀδιαφόρως Ἀκτὴ καὶ Ἀθῶς· κατὰ τὰ ἔτη 972—1000 ἐκλήθη Ἀγιον Ὄρος, διότι ἀφιερῶθη ὁλόκληρος εἰς κατοικίαν τῶν μοναχῶν· ἐν πᾶσι δὲ τοῖς ἀρχαίοις ἐπισήμοις ἐγγράφοις ἀπὸ τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ Ι' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς ἀπαντᾷ Ἀγιον Ὄρος τοῦ Ἀθω.

2—Ἡ χερσόνησος ἔχει κατ' ἄλλους μὲν μῆκος 6 μιλίων, πλάτος 1 περὶπου καὶ περιφέρειαν 800 σταδίων· Δήμεττα «Μακεδονικά» σελ. 437, (Πρβλ. Στράβ. Ζ' ἀποσπ. 32 καὶ Ἡτολεμ. Γ' κεφ. 43 § 11), κατ' ἄλλους δὲ τὸ μῆκος αὐτῆς εἶνε 60 χιλιόμετρα καὶ τὸ πλάτος ποικίλλει ἀπὸ 8—12 χιλιόμετρων. Leake, «Travels in Northern Greece», τόμ. Γ' σελ. 115.—Langlois «Le Mont-Athos» σελ. 2. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶνε 385 τετρ. χιλιόμετρα περίπου. Κερυλιδης, «Ἡ ἐνεστώσα κατὰστασις ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὄρει». Ἀθῆναι 1896 σελ. 40.

3—Τὸ ὕψος τῆς βουνοσειρᾶς ποικίλλει μετὰξὺ 500—1200 μέτρων, κατὰ πεινῶντα δὲ πρὸς τὸν ἰσθμὸν εἰς ὃν κατὰλήγει ὁμαλῶς ἐν ἐπιπέδῳ.

ταλήγει καὶ ἐνοῦται μετὰ τῆς Χαλκιδικῆς διὰ τοῦ Ἀκανθίου ἰσθμοῦ ὃν ἔτεμεν ὁ Εἰρξῆς, ὅστις νῦν Πρόβλακας (= προαὔλαξ) καλεῖται.¹

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὡς ἐρρήθη, ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω αἱ πόλεις **Σάνη**, **Θύσσοις**, **Κλεωναί**, **Ἀκρόθωοι**, **Ὀλόφυξος** καὶ **Ἄζον**, κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ Ἡροδότου, Θουκυδίδου² κλ., ὁ δὲ Σκύλαξ ὁ Καρανανδεὺς ἀναφέρει καὶ πόλιν **Χαράδριαν**.³

Ἐξ ὅσων δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν συγγραφέων τούτων, ἡ Σάνη παρὰ τὸν Ἀκάνθιον ἰσθμὸν κειμένη πρὸς τὸ μέρος τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου, ἀπεχωρίσθη τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, διὰ τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ Εἰρξῆ διώρυγος ἐγγύτατα αὐτῆς, ὥστε κυρίως ἀθωίτιδας πόλεις νοητέον μόνον τὰς λοιπὰς ἑξ.⁴ Ἡ Σάνη ἀπωκίσθη κατὰ τὸν Ζ'. αἰῶνα π. Χ. ὑπὸ τῶν Ἀνδρίων,⁵ κατεστράφη δὲ ὑπὸ Φιλίππου τῷ 349—348. Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς ἡ ἐγγύτατα Ἀλέξανδρος ὁ Ἀντιπάτρου, μετὰ 33 ἔτη (315), ἱδρυσεν τὴν Οὐρανόπολιν, ἔχουσαν κατὰ τὸν Στράβωνα 30 σταδίων περιφέρειαν.⁶

1— Τὸ μῆκος τοῦ ἰσθμοῦ ὁ Ἡρόδοτος λέγει «δωδέκα σταδίων» (220 μέτρα) τὸ δὲ εὖρος τῆς πάλαι διώρυγος «ὡς δύο τριήρεας πλώειν ὁμοῦ ἐλασσευμένας». Ζ', 22—24. Οἱ νεώτεροι εἰς 100 μέτρα ὑπολογίζουσι τὸ πλάτος αὐτῆς. Ὁ χρόνος καθ' ὃν ἰσοπεδώθη ἡ διώρυξ εἶνε ἄγνωστος, βεβαίως ὅμως ἀμεληθεῖσα κατεχρόσθη ἀφ' ἑαυτῆς ἂν μὴ αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες ἐποίησαν τοῦτο μετὰ τὰ Μηδικά. Ὁ Οὐσπένσκις ὑποθέτει ὅτι οἱ πρῶτοι μοναχοὶ ἰσοπέδωσαν αὐτὴν διὰ νὰ κόψωσι τὴν ὁδὸν τῶν πειρατῶν.

2— Ταύτας Ἡρόδοτος (Ζ', 22) καὶ Θουκυδίδης (Δ', 109) ἀναφέρουσι κατὰ σειρὰν καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἀριθμεῖ αὐτάς ἀρχόμενος ἐξ ἀνατολῶν καὶ περιφερικῶς χωρῶν πρὸς δυσμὰς, ὁ δὲ δεύτερος τἀναπάλιν. Σκύλαξ ὁ Καρανανδεὺς (Περίπλ., 16) ὀνομάζει αὐτάς ἀτάκτως καθὼς καὶ ὁ Στράβων (Ζ', ἀποσπ. 33, 35).

3—Περίπλους 16.

4— Πρὸβλ. ὅσα γεγραφώς ἔχει Δήμετσας ἐν τοῖς «Μακεδονικοῖς» αὐτοῦ, σελ. 441 καὶ ἑ.

—5 Ἡρόδοτ. Ζ', 22. «Ἐν δὲ τῷ ἰσθμῷ τούτῳ, ἐς τὸν τελευταῖον ὁ Ἄθως Σάνη πόλις Ἑλλάς οἰκῆται.—Θουκυδ. Δ', 109. «Πόλεις δὲ ἔχει Σάνην μὲν Ἀνδρίων ἀποικίαν παρ' αὐτὴν τὴν διώρυγα ἐς τὸ πρὸς Εὐβοίαν πέλαγος τετραμμένην. — Στέφαν. Βυζ. ἐν Α. «Σάνη»· πόλις Θράκης μεταξύ Ἄθω καὶ Παλλήνης»!

6— Ζ', ἀποσπ. 34.—Ἀθήναιος Δειπνός. Ι' 20.

Ἡ Θύσος ὑποτίθεται, ὅτι ἔκειτο μεταξύ τῶν Μονῶν Ζωγράφου καὶ Δοχειαρίου ἐναντι τῆς Σιθωνίας, ἣν δὲ ἀποικία Χαλκιδέων.

Αἱ Κλεωναὶ ἴσως ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς λαμπρᾶς θέσεως τῆς Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου,¹ ἦτο δὲ καὶ αὐτὴ Χαλκιδέων ἀποικία μετὰ ναστευσάντων ἐξ Ἑλυμνίων.

Οἱ Ἀκρόθωοι ἔκειντο πιθανῶς ἐπὶ τῆς θέσεως, ἣ πλησίον τῆς Λαύρας, εἰς ἣν διάφορα λείψανα ἀρχαίας πόλεως σώζονται ἐν τῇ φιάλῃ καὶ ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ ἐστιατορίου. Οἱ

1 — Κατὰ Δῆμιτσαν. «Μακεδονικά» σελ. 445. Ὁ Δῆμιττας μυθολογεῖ ὅτι ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Μονῆς παρατηροῦνται «ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως οἷον βωμοὶς τις ἐν τῇ παραλίᾳ, στήλαι καὶ ἄλλα ἔγνη ἀρχαιότητος» 1 σελ. 446. Οὐδὲν τοιοῦτον ὑπάρχει ἢ μέρος τι τοίχου τοῦ καταστραφέντος πύργου τοῦ νεωσοίκου τῆς Μονῆς ταύτης. Ἀνάγκη τινὰ εὐρέθησαν ἐν τῇ 20' λεπτά ἀπεχούσῃ τῆς παραλίας θέσει τῆς Μονῆς ἕτινα ὁ ἐπισκέπτης βλέπει ἐντετειχισμένα εἰς τὰς οἰκοδομάς. — Ἐπαναλαμβάνω ὅτι ὁ καθορισμὸς τῶν ἀρχαίων πόλεων ἀδύνατος εἶνε ἄνευ ἀνασκαφῶν. Αἱ εἰκασταὶ τῶν εὐρωπαίων ὁμάσιν τὸ δὴ λεγόμενον χρεωκόπου ἐκλαμβανόντων μεσαιωνικὰ ἐρείπια ἀντὶ ἀρχαίων, ἢ ἀντιγραφόντων ἀλλήλους, κατ' οὐδὲν προσάγουσι τὸ ζήτημα ἀπόδειξις ὅτι ἀνακαλύπτονται σπουδαῖα ἔγνη ἀρχαίων συνοικισμῶν ἐκεῖ ἐνθα οὐδεμία προσοχὴ ἀπεδόθη, ὡς εἰς τὰς Μονὰς Κωνσταντινίου καὶ Ἀγίου Παύλου. Τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐν Ἀθῶν σφισμένων ἐπὶ μαρμαροῦ ἐπιγραφῶν, ἥτις εἶνε ἐντετειχισμένη εἰς τὸν ἀρχαῖον πύργον τοῦ παλαιστοτέρου νεωσοίκου τῆς τοῦ Ἀγίου Παύλου ἐδημοσίευστα πρῶτος εἰς τὸ φύλλον τῆς 27 Φεβρ. 1897 τῆς ἐφημερίδος «Κωνσταντινουπόλεως» (ἀρ. 41) ἦν χάριν περιεργίας ἀναδημοσιεύω ἐνταῦθα.

ρά τιν [κατάθεδ]ιν ἐμοῦ τε τοῦ Εὐφροδύνου καὶ τῆς [γυναικός] μου Αὐρ.Φίλας μηδένα ἐάσας ποτὲ ἐπιβλῆθῃεν ἀλλ' ἐεὶ [διακω-] λῦειν αὐτοὺς ὡς αὐθέντας εἰδὲ τις καταφρονήσῃ τῆς παρ[αγ-] γελίας μου ταύτης καὶ τῶν ἄλλα παραφινλακῶν δώδωι τοῦ ἐπιχειρήματος τῇ καθολικῇ ἀγείᾳ ἐκκλησίᾳ χρονόου λείπρας δύο καὶ τῇ πατριδί ἡμῶν τῇ Ἱεραρχικῶν πόλει χρονόου λείπρας δύο μένοντος αὐτοῦ εἰς τὸ διηνεκές ἀσφαλεύτου καὶ ἀπρότου.

κάτοιχοι τῶν Ἀκροθῶων ἐφημίζοντο διὰ τὴν μακροβιότη-
τα¹ καὶ ἐψέγοντο διὰ τὴν ἀθείαν αὐτῶν.²

Ἡ Χαράδρια³ ἔκειτο πιθανῶς ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Βα-
τοπεδίου ἔνθα ἔχνη ἀρχαίας πόλεως, ὅσον σαρκοφάγοι κλ.,
δείκνυνται.

Τὴν Ὀλόφυξον τοποθετοῦσιν οἱ νεώτεροι μεταξὺ τῶν Μο-
νῶν Ἐσφιγμένου καὶ Χελανδαρίου, τὸ δὲ Δῖον εἰς τὴν χερσο-
νησίδα Στελάρια, ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ λιμένος Πλατέως.

Ὁ Θουκυδίδης τὰς ἀθωίτιδας πόλεις λέγει οἰκουμένας ὑπὸ
ξυμμίκτων ἐθνῶν βαρβάρων διγλώσσων,⁴ πάντως ὁμῶς
νοεῖ τοὺς ἀρχαιοτέρους αὐτῶν οἰκήτορας διότι ὁ συγχρονή-
σας Σκύλαξ λέγει αὐτὰς Ἑλληνίδας.⁵

Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Πλινίου (23—79 μ. Χ.) φαίνεται
ὅτι δὲν ὑπῆρχον οἱ Ἀκρόθωοι, ἡ Χαράδρια, ἡ Ὀλόφυξος καὶ
τὸ Δῖον, διότι ὁ συγγραφεὺς οὗτος μνημονεύει μόνον: **Οὐ-
ρανόπολιν, Παλαιώτριον, Θύσσον, Κλεωνὰς καὶ
Ἀπολλωνίαν.**⁶

1—«Ὁ Πλάτων εἰπὼν, ἄλλ' ἔγωγε οὐκ ἂν οὐδὲ εἰς τὰ ἄκρα τὰ τοῦ
Ἄθω μετώκησα ἂν ὑπὲρ τοῦ μακροβιώτερος γενέσθαι». Αἰλιανός, Ποικίλ.
ἱστ. Θ'. 10. Ὁ Κορνήσιος τοὺς Ἀκροθῶους λέγει νοοῦντα τὸν Αἰλιανόν.—Ἡ
μακροβιότης ἀπεδίδετο γενικῶς εἰς τοὺς κατοικοῦς τοῦ Ἄθω. «Καὶ Ἀθώτας
δὲ μέχρι τριῶντα καὶ ἑκατὸν ἐτῶν βιοῦν ἱστέρεται». Λουκιανός, Μακρό-
βιοι, 5. Περὶ ταύτης μαρτυροῦσι καὶ Πομπώνιος Β', 2 καὶ Πλίνιος Δ'.
47. Ζ', 2. Περὶ τὸν εἰπεῖν ὅτι ταῦτα εἶνε μῦθοι.

2—Δήμιττας, «Μακεδονικά» σελ. 447.

3—Ταύτης μόνος Σκύλαξ μνημονεύει καὶ ἐπειδὴ ὀνομάζει αὐτὴν μετὰ
τοὺς Ἀκροθῶους καὶ πρὸ τῆς Ὀλοφύξου, τοποθετοῦσιν οἱ νεώτεροι ἐν Βατο-
πεδίῳ, ἀλλ' οὗτος καὶ τῶν λοιπῶν ἀτάκτως μνημονεύει. Παράδοξον ὅτι ὁ
σύγχρονος ἢ κατὰ τι μεταγενέστερος Θουκυδίδης δὲν μνημονεύει αὐτῆς.

4—«Σάνην μὲν . . . τὰς δὲ ἄλλας, Θύσσον καὶ Κλεωνὰς καὶ Ἀκρο-
θῶους καὶ Ὀλόφυξον καὶ Δῖον· αἱ οἰκοῦνται ξυμμίκτοις ἔθνεσι βαρβάρων
διγλώσσων, καὶ τι καὶ Χαλκιδικὸν ἔνι βραχὺ, τὸ δὲ πλεῖστον Πελασγικὸν
τῶν καὶ Λημνὸν ποτε καὶ Ἀθήνας Τυρσηνῶν οἰκησάντων καὶ Βισαλτικὸν
καὶ Κορσητικὸν καὶ Ἠδῶνες· κατὰ δὲ μικρὰ πολίεμα οἰκοῦσιν».
Δ', 109.

5—«Δῖον ἑλληνίς, Κλεωναὶ ἑλληνίς, Ἄθως ὄρος, Ἀκρόθωοι, Χαρά-
δρια ἑλληνίς, Ὀλόφυξος ἑλληνίς». Περὶπλ., 16.

6—Oppidum in cacumine fuit Acrothoon nunc sunt
Uranopolis, Palacotrium, Thyssus, Cleonae, Apollonia»,
Α', 17,

Περὶ τῆς Οὐρανοπόλεως ἐλέχθη, ὅτι διεδέχθη τὴν Σάνην· ὅσον δὲ περὶ τῶν λοιπῶν, εἰκάζουσιν οἱ νεώτεροι ἐκ τῆς σειρᾶς καθ' ἣν ἀναφέρει αὐτὰς ὁ Πλίνιος, ὅτι τὸ μὲν Παλαιότριον ἔκειτο πρὸς νότον τῆς Μονῆς τοῦ Ζωγράφου,¹ ἡ δὲ Ἀπολλωνία ἐπὶ τῆς θέσεως ἡ ἐγγυὲς τῶν καταστραφέντων Ἀκροθῶων.

Αἱ πόλεις αὗται φαίνεται, ὅτι ἐσφύζοντο ἐν ἀρχαῖς τῆς Γ' ἑκατονταετηρίδος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐκ Ναυκράτεως Ἀθηναίου.²

Πλὴν τῆς Σάνης αἱ ἰδίως ἀθωϊτιδεῖς πόλεις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου φαίνεται ὅτι δὲν ἦσαν μεγάλαι, οὐδ' ἔσχον σπουδαίαν ἐπίδοσιν, ἴσως ἐνεκεν τῆς ἀλιμένου κύκλῳ τῆς χερσονήσου παραλίας· πιθανῶς ἐξαιρετικὴν πῶς ἀκμὴν ἔσχε τὸ Δίον ὅπερ ἔκειτο ἐν τῷ σπουδαίῳ λιμένι τοῦ Πλατέως, διότι τὴν πόλιν ταύτην βλέπομεν μετὰ τῆς Σάνης ἀντιστᾶσαν τῷ πελοποννησίῳ στρατηγῷ Βρασίδᾳ.

1—Ἀλλὰ σφαλὲι πάλιν ὁ Δήμιτσας διότι τὰ ἐρείπια ἄπερ ἰδίους ὀφθαλμοῖς εἶδε δὲν εἶναι ἀρχαῖα. Τί δὲ νὰ εἰπῶμεν περὶ τῆς πόλεως Σκύλου, ἣν πολυάριθμοι καὶ σύμφωνοι συγγραφεῖς, ἀπὸ Θουκυδίδου μέχρι Kiepert τοποθετοῦσι περὶ τὴν Ὀλυνθον, ὁ δὲ Ρῶσσοις Προφύριος Οὐσπένσκις μετέφεραν ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης καὶ τοῦτον τυφλῶς ἠκολούθησεν ὁ ἱερσμ. Γεράσιμος Σ. Ἐσφιγμένιτης τυπώσας ἐν Ἀθήναις χάρτην τοῦ Ἀθῶ, ὃν συνῆψε τοῖς ἀρτίως ἐκδοθεῖσιν ἔργοις αὐτοῦ ; ! Σημειωτέον ὅτι ἐν τῷ χάρτῃ τούτῳ σημειοῦνται πόλεις Ἀθῶσα, Φτέρη, Χρυσή καὶ Χιλιάδου ! ! ! ἐνῷ ἀγνοοῦνται Ἀκροθῶοι—Ἀπολλωνία, Δίον καὶ Οὐρανόπολις ! Αἱ Κλεωναὶ τοποθετοῦνται εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ἰβήρων, ἡ (Ἡύσσοις εἰς τὴν τοῦ Παντοκράτορος κ.λ. δῆλα δὲ εἰς τὴν ἀντίθετον παραλίαν τοῦ Ὄρους, ἐνῷ ἐκ τῆς ἀντιστροφῆς ἀλλὰ κανονικῆς σειρᾶς ἣν ἀκολουθοῦσιν ὁ Ἠρόδοτος καὶ ὁ Θουκυδίδης ἐν τῇ ἀριθμῇ τῶν Ἀθωϊτῶων πόλεων, τούναντίον προκύπτει, ὡς ἰσχυρίζονται καὶ πάντες οἱ νεώτεροι. Τὴν Χαράδριαν ὁ μόνος ἀναφέρων αὐτὴν Σκύλαξ τοποθετεῖ μεταξύ Ἀκροθῶων καὶ Ὀλοφύζου, ἥτοι μεταξύ τῶν Μονῶν Λαύρας καὶ Ἐσφιγμένου, ἐντεῦθεν ὁ Δήμιτσας ὑποθέτει ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Βατοπεδίου, κἂν δ' αὐτοὺς ἔσφαλε, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἔκειτο εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ἰβήρων, ἡ ἄλλοθι, πάντοτε ὅμως ἐπὶ τῆς βορειοανατολικῆς τῆς χερσονήσου πλευρᾶς καὶ οὐχὶ τανάπαλιν, ὡς ἐν τῷ χάρτῃ σημειοῦται. Γεωγραφικοὶ χάρται γίνονται οὐχὶ διὰ τῆς φαντασίας, ἀλλὰ δι' ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν.

2—Βιβλ. Γ', 20.—Ὁ μεταγενέστερος τοῦ Ἀθηναίου Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἥμισυ ἀξιόπιστος τυγχάνει, ἀκρίτως ὀνόματα καὶ ἐποχὰς συμψύ-
ρον.

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΑΘΩΣ

Η ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

 ιστορικός βίος ἐν Ἄθῳ καὶ τῇ λοιπῇ Χαλκιδικῇ διακόπτεται μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ἐκεῖσε ἀρχαίων πόλεων καὶ ἐπαναλαμβάνεται διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῶν μοναχῶν κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα.

Τὸ παρουσιαζόμενον κενὸν ἀναπληροῖ πενιχρῶς ἡ παράδοσις, καθ' ἣν,

Α'—Ἡ Θεοτόκος ἐπεσκέφθη τὸν Ἄθῳ καὶ ἔκτοτε ἐχρίστιάνισαν οἱ κάτοικοι αὐτοῦ.

Β'—Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος πρὶν ἰδρύσῃ τὴν φερώνυμον Κωνσταντινούπολιν ἐβουλήθη νὰ κτίσῃ τὴν νέαν πρωτεύουσαν ἐπὶ τοῦ Ἀκανθίου ἰσθμοῦ,¹ ἀλλ' ἀποτραπείς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐπισκόπου Ἀρεθουσίων καθ' ὃν χρόνον ἤρξατο

1—Ὁ Σωζόμενος (βιβλ. Β' σ. 228) διηγεῖται ὅτι ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἐσχεδίασε τὴν νέαν αὐτοῦ πρωτεύουσαν εἰς τὸ ἀρχαῖον Ἰλίον τῆς Τροίας, κατασκευάσας μάλιστα καὶ τὰς πύλας αὐτῆς, ἀλλὰ «νύκτωρ ἐπιφανεῖς ὁ Θεὸς ἔχρησεν ἕτερον ἐπιζητεῖν τόπον καὶ κινήσας αὐτὸν εἰς τὸ Βυζάντιον τῆς Ἑλλάδος, πέραν Χαλκηδόνος τῶν Βιθυνῶν, ταύτην αὐτῷ οἰκίζειν ἀπέφηνε πόλιν καὶ τῆς Κωνσταντίνου ἐπωνυμίας ἀξίαν». Πρὸς Σκαρλάτου, «Ἡ Κωνσταντινούπολις» τόμ. Α' σελ. 52 καὶ ἐ. καὶ Παπαρρηγοπούλου, «Ἱστορία τοῦ Ἑλλ. ἔθνους» (ἐκδ. 6') τόμ. Β' σελ. 522, 581 καὶ ἐ.

σχεδιάζειν αὐτήν, διὰ τὸ εἶναι τὸν Ἄθω «**κλήρον ἴδιον τῆς Θεοτόκου**», παρητήθη τοῦ ἔργου καὶ ἔκτισε τρεῖς ναοὺς ἐν τῇ χερσονήσῳ εἰς τιμὴν τῆς Θεοτόκου, ὧν εἷς εἶναι ὁ τοῦ **Πρωτάτου** ἐν Καρυαῖς, οἱ δὲ ἕτεροι ἐδομήθησαν ἔνθα ἡ Θεοτόκος ἐπάτησε τοὺς πόδας κατὰ τὴν ἀπόβασιν καὶ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῆς.¹ Τούτους τοὺς ναοὺς κατέστρεψεν Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης.

Γ—Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἐδῶξε τοὺς κατοίκους τοῦ Ἄθω Τσάκωνας μετοικίσας αὐτοὺς εἰς Πελοπόννησον· παρεχώρησε δὲ τὴν χερσόνησον εἰς τοὺς μοναχοὺς.²

Δ—Ὁ υἱὸς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, Κώνστας ἱδρυσεν τὸ πρῶτον τὴν Μονὴν τοῦ **Κωνσταμονίτου** ἐπὶ τοῦ Ἄθω, εἰς ἣν θέσιν ὁράται σήμερον.

Ε—Ὁ Μ. Θεοδόσιος ἱδρυσεν μεγαλοπρεπῶς τὴν Μονὴν τοῦ **Βατοπαιδίου**, κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, ἕνεκα τοῦ θαύματος τῆς Θεοτόκου, ἥτις ἔσωσε τὸν ταξειδεύοντα υἱὸν αὐτοῦ Ἀρχάδιον ἀπὸ τοῦ ἐκ θαλάσσης πνιγμοῦ, εὗρεθέντα παρά τινι βάρῳ, ἐν τῇ σημερινῇ θέσει τῆς Μονῆς, ἐξ οὗ θαύματος καὶ

1—Τὸ ἀποδίδειν εὐκτήρια καὶ ναοὺς εἰς ἔργα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου εἶναι λῆρος ἀρχαῖος ἐν Βυζαντίῳ γεννηθεὶς, διὸ καὶ ὁ Δουκαγγίος ἐλέγχει τὸν Κωδινὸν ὅτι ἐξ ἔθους ἀμαρτάνει πλείστας οἰκοδομὰς ἀποδιδούς εἰς τὸν Μ. Κωνσταντῖνον. «**Const. Christ.**», βλ. Δ' σελ. 162. Οὕτως ὁ ἱερογλύφος περὶ τῶν τριῶν ἐν Ἄθῳ ναῶν τοῦ Μ. Κωνσταντίνου εἶνε ὁψιγενὴς ἀντιγράφῃ ἐκεῖνου τῆς Κ) πόλεως εἰς ἣν ἐλέγετο ὅτι οὗτος ἱδρυσεν ἐν αὐτῇ τὸ πρῶτον τρεῖς ναοὺς, ἐπευφημίσας αὐτοὺς τῇ θεῇ Δυνάμει, τῇ θεῇ Σοφίᾳ καὶ τῇ θεῇ Εἰρήνῃ. Πρβλ. Σκαρλάτου «**Π Κ)**πολις» τόμ. Δ' σελ. 60.

2—Τὴν εἰδήσιν ταύτην λαβὼν ἐκ χειρογράφου κώδικος τῆς Μονῆς Φιλοθέου ὁ Fh. Fallmerayer πολυειδῶς ἐπολέμησεν. «**Fragmenten aus dem Orient**», τόμ. Β' σελ. 42 καὶ ἐ. ὁ δὲ Κ. Φρεαρίτης προσεπάθησε ν' ἀποδείξῃ αὐθαρέτους τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ πολλοῦ γερμανοῦ. «**Πανδώρα**» τόμ. ΙΕ' σελ. 194. Ὁ ῥώστος φαλμεράγερ Πορφύριος Οὐσπένσκις διατείνεται ὅτι οἱ μοναχοὶ κατὰ λάθος ἀποδίδουσι τοῦτο τὸ γεγονός τῆς μετοικίσεως εἰς τὸν Μ. Κωνσταντῖνον ἀντὶ τοῦ Κωνσταντίνου Δ' τοῦ Πωγωνάτου, ὁ σκοπὸς ὅμως τούτου, τοῦτο λέγοντος, εἶναι ὅπως ὑποστηρίξῃ τὴν ὑπ' αὐτοῦ πλαστουργηθεῖσαν ἱστορίαν εἰς ἀντικατάστασιν τῆς παραδόσεως τοῦ Ἄθω. Βλέπε «**Περιηγῆσεις ἐπὶ τοῦ Ἄθω**» καὶ «**Ἱστορίαν τοῦ Ἄθω**» ὑπὸ Πορφυρίου Οὐσπένσκι.

τὴν πρωτονομίαν εἴληφεν αὕτη. Καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν βαρβάρων τῷ 862 ἀνωκοδομήθη μετὰ τὸ 972.

ΣΤ'—Ἡ βασιλὶς Πουλχερία ἡ παρθένος θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου καὶ ἀδελφὴ Θεοδοσίου τοῦ Β' (408—454), ἱδρυσεν τὰς νῦν ὀρωμένας Μονὰς **Ξηροποτάμου** καὶ **Ἑσφιγμένου**.

Ζ'—Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ εἰκονομάχου Θεοφίλου, ἐρήμου ὄντος τοῦ Ἀθω, ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ ἀκρωτήριον αὐτοῦ ὁ ἅγιος Πέτρος ὁ Ἀθωίτης, ὅστις ἀνώτερος στρατιωτικὸς ὢν καὶ ἀτυχήσας ἐν πολέμῳ πρὸς τοὺς βαρβάρους, καθείρχθη εἰς τὸ ἐν Συρίᾳ φρούριον Σαμαρᾶ, ἐσώθη δ' ἐκεῖθεν, καὶ εἰς Ρώμην καὶ Ἀθω ὠδηγήθη διὰ θαύματος τοῦ Ἀγίου Νικολάου κ. λ. Ὁ Πέτρος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοφίλου, Μιχαὴλ Γ' καὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα (829—886) ἥσκησεν ἐν φοβερῷ σπηλαίῳ ἐπὶ τρία καὶ πεντήκοντα ἔτη, ὑπερανθρώπους ἀσκητικοὺς ἀγῶνας ἀνύσας, χωρὶς οὐδένα ἄνθρωπον νὰ ἴδῃ, εἰ μὴ μόνον μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Η'—Ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886—912) τρεῖς εὐγενεῖς ἐξ Ἀλχρίδος ἱδρυσαν τὴν νῦν ὀρωμένην Μονὴν τοῦ **Ζωγράφου**.

Θ'—Ὁ ὁσιος Παῦλος Ξηροποταμίτης, υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Ραγκαβέ, παῖς ἔτι εὐνουχισθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, ὅπως ἀποκληρωθῇ τοῦ θρόνου ἀνεχώρησεν εἰς Ἀθω, ἀφ' οὗ πρότερον δαφιλῶς σοφίας ἐγεύσατο, ὥστε ὕπατος τῶν φιλοσόφων ἀνηγορεύθη. Οὗτος δαπάνη τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ Α' τοῦ Λεκαπηνοῦ ὠκοδόμησεν αὐθις τὴν ἐρημωθεῖσαν Μονὴν τοῦ **Ξηροποτάμου** συμπληρώσας αὐτὴν τῷ 924, ὅτε τὰ ἐγκαίνια αὐτῆς ἐποιήσατο ὁ υἱὸς τοῦ Ρωμανοῦ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Θεοφύλακτος. Ὁ Παῦλος οὗτος περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του συνέπηξε καὶ τὴν νῦν ὑπάρχουσαν φερώνυμον αὐτοῦ Μονὴν τοῦ **Ἀγίου Παύλου**.

Ἡ παράδοσις αὕτη σώζεται εἰς χειρογράφους κώδικας Μονῶν τινων, ὧν ὁ ἀρχαιότερος ἀνήκει εἰς τὸν ΙΕ'—ΙΣΤ' αἰῶνα, οὐ μέντοι καὶ ἐν ἐπισήμῳ τινὶ ἐγγράφῳ. Ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῆς ἔγραψαν περὶ Ἀγίου Ὅρους πάντες οἱ συλλέκται

ἀβασανίστων εἰδήσεων, διὰ τῶν νεωτέρων ὁμως ἐρευνῶν ἐχωρίσθη αὕτη τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἐφ' ὧν ἀπασαλὴς ὁδηγὸς εἶνε τὰ σωζόμενα γραπτὰ μνημεῖα.¹

Θ' ΑΙΩΝ

Πρώτη ἐγκατάστασις τῶν Μοναχῶν εἰς Ἄθω²

Οἱ μοναχοὶ μετὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ Θ' αἰῶνος ἤρξαντο νὰ ἐγκαθίστανται εἰς τὴν ἡρμωμένην χερσόνησον τοῦ Ἄθω. Αἱ πρῶται αὐτῶν ἀπόπειραι πρὸς ἐγκατάστασιν δὲν

1— Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς παραδόσεως ἔγραφεν ὁ ἱατρὸς Ἰωάννης Κομνηνὸς ὃν ἠκολούθησαν ἀπὸ τοῦ 1700 μέχρι τῶν μέσων περίπου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος πάντες οἱ λοιποί. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἡρευνήθησαν τὰ ἀρχαῖα κ.ὼν Μονῶν, ἰδίως ὑπὸ τοῦ Ρώσου Πορφύριου Οὐσπένσκη καὶ ἡ πρὸ τοῦ Θ' αἰῶνος ἀδομένη ἀθωίτις ἱστορία περὶ μινῶν κ.λ. κατελείφθη ὡς ἀσκήρικτος· δυστυχῶς ὁ Πορφύριος ἐν τῷ πολυκρότῳ αὐτοῦ ἔργῳ «Χριστιανικὴ Ἀνατολὴ», ἀπέριψε μὲν τὴν παράδοσιν, ἔπλασε δὲ διὰ τῆς γονίμου φαντασίας του τερατώδη ἱστορίαν ὅπως ἀναπληρώσῃ τὸ πρὸ τοῦ Θ' αἰῶνος παρουσιαζόμενον ἱστορικὸν κενόν. Ἰδιαιτεροὶ ὑπολογισμοί, συλλέγοντες πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του ἀνὰ τοὺς Ἁγίους Τόπους καὶ δι' αὐτὴν ἐφημέρου φιλολογικῆς λάμπειας, ὥθησαν αὐτόν, ὅπως, διὰ γελοίων στηριγμάτων καὶ αὐθαιρέτων συλλογισμῶν, ἐναντίον πάσης σωζομένης παραδόσεως καὶ ἱστορικῆς εἰδήσεως, συμπήξῃ τὸ μυθολογικὸν ἔργον τῆς φαντασίας του καὶ παρουσιάσῃ αὐτὸ ὡς σοβαρὰν ἱστορικὴν ἀνακάλυψιν. «Ὅθεν πόλεις κ.λ. ὡς ἡγνῶει ἡ ἀρχαιότης, καὶ κληρικαὶ μοναὶ ὡς διεδέχθησαν μοναχικαὶ μοναὶ, ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγωνάτου, πρώτου, δῆθεν, δόντος τὴν Ἀθωίτιδα χερσόνησον τοῖς μοναχοῖς κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα, ἀνεπήδησαν ὑπὸ τὴν γραφίδα τοῦ Πορφύριου Οὐσπένσκη, ὅστις δι' ἀκαταπονήτου ἐργασίας, συνυφάνας ἐπιτυχῶς τὰ μυθουργήματα αὐτοῦ πρὸς τὰς εὐφεγεῖς περιόδους τῶν ἱστορικῶν χρόνων καὶ ἐγγράφων, κατάρθρωσεν ὅπως τὸ ἔργον αὐτοῦ θεωρηθῇ κυριωτάτη καὶ πολυγεύμειον πηγὴ εἰς τοὺς μελετῶντας τὴν ἀγιορειτικὴν ἱστορίαν. Τοῦτον αὐτῶς ἠκολούθησεν ὁ νεωστὶ περὶ Ἁγίου Ὄρους γράψας Γεράσιμος ἱερομόναχος Ἐσφιγμενίτης ὁ καὶ Σμυρνάκης, πιστῶς μὲν ἀντιγράφας, σκοπίμως δ' ἀποσιωπήσας τὴν πηγὴν!

2— Δεῖ γινώσκειν ὅτι ἐν τῷ μετὰ χεῖρας πονηματίῳ μετὰ φειδοῦς ἐτέθησαν ὑποσημειώσεις ὅπως μὴ τὰ ὅρια αὐτοῦ ἐκταθῶσι περισσότερον,

υπήρξαν εὐτυχεῖς διότι ἠναγκάζοντο νὰ φεύγωσιν ἐκ τοῦ φόβου τῆς τότε ἐνεργουμένης ἐν τῷ Αἰγαίῳ φοβεραῆς πειρατείας ὑπὸ τῶν βαρβάρων.

Κατὰ τὸ ἔτος 824, ἡ μικρὸν μετὰ ταῦτα, εἰσῆλθεν εἰς Ἄθω ὁ ἅγιος Εὐθύμιος ὁ Θεσσαλονικεὺς καὶ εὔρεν ἐκεῖ μόνον Ἰωσήφ τινα μοναχὸν ἡσυχάζοντα, μεθ' οὗ ἐταιρισάμενος ἐπὶ τριετίαν, ἀνεχώρησεν εἰτα εἰς Ὀλυμπον καὶ Θεσσαλονίκην, ἐκεῖθεν δὲ μετὰ Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ καὶ τινος Συμεὼν μετέβη εἰς τὴν μεσημβρινῶς τῆς Λήμνου νησίδα τῶν Νέων (ἅγιος Εὐστράτιος) χάριν ἀσκήσεως· αἰχμαλωτισθέντες δὲ καὶ οἱ τρεῖς ὑπὸ πειρατῶν καὶ μετὰ δυσκολίας λυτρωθέντες, μετώκησαν εἰς Ἄλω, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἐπειδὴ εἶδον βαρβάρους πλησιάζοντας ἀνεχώρησαν ὁ μὲν Εὐθύμιος μετὰ τοῦ Ἰωσήφ εἰς Βραστάμου (ἐν Χαλκιδικῇ), ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Κολοβὸς εἰς Σιδηροκάυσια τῆς Χαλκιδικῆς καὶ ὁ Συμεὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ταῦτα μαθάνομεν ἐκ τῆς βιογραφίας τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου ἣν ἔγραψε κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ὁ μαθητὴς αὐτοῦ ἅγιος Βασίλειος ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης.¹

Ὁ ἅγιος Βασίλειος μετέβη ἀκολούθως εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἱδρύσεν ἐπὶ ἐρειπίου τινὸς εὐκτηρίου τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου τὴν μονὴν τῶν Περιστερῶν, ἣν βραδύτερον ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς προσήρτησεν εἰς τὴν Λαύραν, ὁ δὲ Ἰωάννης Κολοβὸς ἱδρύσεν εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς πόλεως Ἐρισσοῦ (ἀρχαία Ἀκανθος, ἐγγὺς τοῦ ὁμωνύμου

οὐδ' ἐνόμισα λυσιτελεῖς, πρὸς τὸν σκοπὸν δι' ὃν ἐγράφη τοῦτο, νὰ προβῇ εἰς ἀναίρεσιν τῶν ὅσων ποιητικῇ ἢ δὲ εἰπεῖν καὶ περὶ ἁδεία κακῶς περὶ Ἁγίου Ὄρους ἐγράφησαν, ἢ ἐπανόρθωσιν τῶν ἀνακριβῶς σημειωθέντων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς κριτικῆς ἐρεῦνης τῶν ἐν Ἀθῶ πρωτοτύπων πηγῶν ὑπὸ ξένων τε καὶ ἡμεδαπῶν. Ταῦτα πάντα ἅτινα ὁ φιλόστοργος καὶ φιλογενὴς βούλεται κατὰ πλάτος νὰ μελετήσῃ δύναται νὰ εὑρῇ ἐν τῷ λίαν προσεχῶς ἐκδομένῳ ἔκτενεί ἡμῶν περὶ Ἁγίου Ὄρους ἔργῳ, οὗ τὴν ἐκδοσὶν ἀγγέλλομεν ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος.

1— Ὁ Ἁγ. Βασίλειος ἤκμασεν ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα (867—886). Τὸν ὑπὸ τούτου γραφέντα βίον τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου δύναται νὰ εὑρῇ ὁ βουλόμενος ἐν χειρογρ. κώδιξ τῶν Μονῶν Λαύρας, Βατοπεδίου καὶ Ἐσφιγμένου. Τὸ τὸν Ἀθῶ ἀφορῶν μέρος αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη τῷ 1895 ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», ἔτος ΙΕ' ἀρ. 26. Περὶ τοῦ ὁριζομένου χρόνου καθ' ὃν ἤκμασεν ὁ ἅγιος Εὐθύμιος ἐπέχω.

ισθμοῦ τῆς Χαλκιδικῆς), τὴν ἐκ τοῦ ἐπωνύμου αὐτοῦ κληθεῖσαν μονὴν τοῦ **Κολοβοῦ**, ἥτις μεγάλη γενομένη παρήκμασε μετὰ τὸ 964 καὶ προσηρτήθη τῷ 980 ὑπὸ τοῦ αὐτοκρ. Βασιλείου Β' εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἰδίων.

Ὁ Κολοβὸς ἱδρυσε τὴν μονὴν αὐτοῦ ἐγγύτατα τοῦ κάστρου Ἐρισσοῦ, καθ' ὃν χρόνον τοῦτο ἔρημον κατοίκων ἐτύγχανεν, ἀρτίως κατὰ πᾶσαν πιθανότητα λεηλατηθὲν ὑπὸ τῶν βαρβάρων, διὰ τοῦτο καὶ ἰδιοποιήθη ὑπὲρ τῆς νεοτεύκτου αὐτοῦ μονῆς ἅπασαν τὴν ἐνορίαν τοῦ κάστρου. Μετὰ τινα χρόνον ἡ Ἐρισσὸς κατωκίθη ὑπὸ νέων κατοίκων, οἵτινες ἁδῆλον τίνες ἦσαν καὶ πόθεν ὠρμῶντο. Ὁ ρώστος ἐπίσκοπος Πορφύριος Οὐσπένσκης ἰσχυρίζεται ἀuthairétως, ὅτι ὑπέστρεψαν μετὰ 40 περίπου ἔτη λείψανα τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς πόλεως, μεθ' ὧν καὶ μετανάσται ἐκ τῆς ἐν Μυτιλήνῃ ἐρημωθείσης συγχρόνως πόλεως Ἐρεσσοῦ, οἵτινες καὶ ἔδωκαν τὸ νέον ὄνομα εἰς τὴν Ἀκανθον ἣν κακῶς Ἀπολλωνίαν καλεῖ. Ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος, κατὰ τὸ δεύτερον αὐτοῦ μέρος, δὲν ἀποκλείει τὴν πιθανότητα, διότι ἡ μὲν Ἀκανθος ὑπὲρ πάσας τὰς ἐν Χαλκιδικῇ πόλεις ἐπιζήσασα, φαίνεται ὅτι συνεπεία ἐρημώσεως μετήλλαξεν ὄνομα κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, ἡ δ' ἐν Μυτιλήνῃ Ἐρεσσὸς (νῦν χωρίον Ἐρισσὸς μεσημβρινῶς τῆς νήσου), ἡ πατρίς τοῦ Θεοφράστου ἤκμασεν ἐν μέρει καὶ κατὰ τὸν μεσαῖωνα.

Εἰς τοὺς νέους τούτους κατοίκους τῆς Ἐρισσοῦ οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς τοῦ Κολοβοῦ ἠναγκάσθησαν νὰ δώσωσιν αὐτοῖς ἐν ἀρχῇ γῆν μοδίων χιλίων, ἥτις πάντως τῷξήθη μετὰ ταῦτα.

Κατὰ τὸν Γενέσιον,¹ βυζαντινὸν συγγραφέα τοῦ Ι' αἰῶνος, τῷ 842 παρευρέθησαν καὶ Ἀθωῖται μοναχοὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατείας Θεοδώρας γενομένην ἀναστήλωσιν τῶν ἀγίων εἰκόνων· ἐκ τούτου δύναται τις εἰκάσαι ὅτι μετὰ τὴν ἐκ τοῦ Ἀθω φυγὴν τῶν προμνησθέντων μοναχῶν, ἕτεροι νέας ἀποπείρας ἐγκαταστά-

1— Ἐκδ. Βόννης σελ. 82.— Migne «Patrologie» τόμ. ΡΘ', στ. 1096 κατὰ Γεδεών «Ἀθως» σελ. 77.

σεως ἐποιήσαντο ἐκεῖ, καὶ ἐπειδὴ πιθανῶς ἡ πειρατεία τότε διήρχετο περίοδόν τινα ὑφέσεως, ὑπῆρξαν εὐτυχέστεροι τῶν πρώτων. Οὗτοι ἐπροτίμησαν κατ' ἀρχὰς ἀντὶ τῆς ὀρεινῆς, δασώδους καὶ δυσπροσίτου ὀροσειρᾶς τῆς ἀθωϊτιδος χερσονήσου, τὰ μεταξὺ τῆς διώρυγος τοῦ Ξέρξου (Ἀκάνθιος ἰσθμός) καὶ τῆς «Μεγάλης Βίγλας» ὁμαλὰ μέρη, εἴτε ὅπως εὐρίσκωνται ἐγγὺς λαϊκῶν συνοικισμῶν καὶ πωλῶσι τὰ ἐργόχειρα αὐτῶν ποριζόμενοι τὰ πρὸς ζωάρχειαν, εἴτε ἵνα ἔχωσι πρόχειρον ἄσυλον, ἐν ἀνάγκῃ, τὸ κάστρον τῆς Ἐρισσοῦ καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀπλουμένην στερεάν.

Ὅθεν τὰ πρῶτα μικρὰ μοναστήρια αὐτῶν οἱ Ἀθωῖται συνέπηξαν παρὰ τὸν ἰσθμόν, ἐνωρὶς συστήσαντες καὶ κοινοτικὸν κέντρον, τὴν λεγομένην **Καθέδραν Γερόντων**, ἐνῶ συγχρόνως ἀνώτατον αὐτῶν ἄρχοντα κατέστησαν τὸν **Πρῶτον**, κατὰ τὰ θέσμια τῶν ἀρχαίων ἐρημικῶν κοιτίδων τοῦ μοναχικοῦ βίου. Νομίζω ὅτι ἐκτὸς ἀμφιβολίας κεῖται ὅτι οἱ παρὰ τὸν ἰσθμόν μοναχοὶ δὲν ἐβράδυναν νὰ εἰσέλθωσιν ἐντὸς τῶν δασωδῶν ἐκτάσεων τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀθω. Ἐχοντες ὀρμητήρια τὰς παρὰ τὸν ἰσθμόν μονὰς, μετ' ἐπιτυχίας εἰσῆλθον καὶ ἐξήττησαν τὴν χερσονήσον, τὰ δὲ ἀπειράριθμα πλεονεκτήματα τῆς γοήσσης ταύτης φύσεως πάντως δὲν διέλαθον αὐτοὺς, καθόσον γνωστον τυγχάνει ὅτι οἱ μοναχοὶ εἶχον ἐμφύτως λεπτὸν τὸ αἶσθημα τῆς φυσικῆς ποιήσεως, τῆς πρώτης ταύτης ἀναγκαίας βαθμίδος διὰ τὴν ποίησιν τοῦ θείου.

Τῷ 885 ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος Α' ὁ Μακεδὼν διὰ χρυσοβούλλου αὐτοῦ ἐξησφάλισε τὴν ἐλευθερίαν τῶν μοναχῶν, πᾶσαν ἐπήρειαν ἀπὸ στρατηγοῦ μέχρις ἐσχάτου ἀνθρώπου ἀπαγορεύσας καὶ πᾶσαν τὴν χερσονήσον τοῦ Ἀθω κτῆσιν τῶν ἐν αὐτῇ ἀσκουμένων μοναχῶν κηρύξας. Συγχρόνως ἀπηγόρευσε τὴν εἰς Ἀθω εἰσαγωγὴν ποιμνίων.

Τὸ ἐγγράφον τοῦτο δεικνύει, κατ' ἐμέ, ὅτι οἱ παρὰ τὸν ἰσθμόν μοναχοὶ εἶχον ἤδη ἐγκατασταθῆ εἰς τὰ ἔνδον τῆς χερσονήσου, διότι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται ἡ χορηγηθεῖσα ἐλευ-

θερία καὶ ἡ παραχώρησις ὁλοκλήρου χώρας εἰς αὐτοὺς, ὥς καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τῶν κτηνῶν καὶ ποιμνίων, εἴπερ οἱ μοναχοὶ ὀλιγάριθμοι ὄντες ἐξηκολούθουν οἰκοῦντες τὴν παρὰ τὸν ἱσθμὸν πεδινὴν χώραν. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἑρισσοῦ, οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς τοῦ Κολοβοῦ καὶ ἄλλοι περίοικοι ὠδήγουν τὰ ποίμνια καὶ τᾶλλα ζῶα αὐτῶν εἰς Ἀθῶν ἵνα λοιπὸν ταῦτα ἐμποδισθῶσι καὶ κηρυχθῇ ἡ χώρα ἀνήκουσα τοῖς μοναχοῖς πάντως οὗτοι ἐξῆπλώθησαν ἐν τῇ χερσονήσῳ κατὰ τοὺς χρόνους Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης.

Οὐδὲν ἶχνος κτιρίου Θ' αἰῶνος σώζεται νῦν ἐν Ἀθῶν, οὐδὲ ἐξ αὐθεντικοῦ τινος ἐγγράφου ἔχομεν σαφεῖς τινας πληροφορίας περὶ τοῦ εἶδους τῶν πρώτων τοῦ Ἀθῶν μονῶν.

Ἡ παράδοσις **δύο μονᾶς** ἀποδίδει εἰς τὸν Θ' αἰῶνα, μίαν μὲν κτισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Βασιλείου, τοῦ προρρηθέντος μαθητοῦ τοῦ ὁσίου Εὐθυμίου, ἣν τινες λέγουσιν εἶναι τὴν νῦν ἡρειπωμένην μονὴν «Ἁγίου Βασιλείου» ἥτις εὐρίσκεται εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μονῆς Χελανδαρίου, καὶ ἐτέραν τὴν τοῦ «Κλήμεντος» λεγομένην. Εἰς ταύτην, κατὰ τὸν βιογράφον τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ Ἀθωῖτου Νικόλαον, ἐτέθη ἐπὶ ἐβδομάδα τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου τούτου, συρρέοντος πλήθους μοναχῶν πρὸς ἀσπασμὸν καὶ ἁγιασμὸν ἐκ παντὸς τοῦ Ἀγίου Ὄρους.

Ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς τοῦ βιογράφου Νικολάου σημειωτέον ὅτι πιθανῶς ἐνυπάρχουσιν ἱστορικαί τινες ἀλήθειαι, καίτοι ἀναιδῶς ἰσχυρίζεται, ὅτι εἶνε σύγχρονος τοῦ Πέτρου, ἐνῷ δὲν εἶνε παλαιότερος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος.¹ Οὗτος διηγεῖται, ὅτι ὁ Πέτρος οὐδένα εἶδεν ἐπὶ πεντήκοντα καὶ τρία ἔτη καὶ ὅτι περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου αὐτοῦ ἀνακαλυφθεὶς κατὰ τύχην ὑφ' ἐνὸς κυνηγοῦ, ἔλαφον μέχρι τοῦ σπηλαίου διώκοντος,

1 — Ὁ ὑπὸ Νικολάου μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου Συναΐτου συγγραφείς βίος τοῦ ἁγ. Πέτρου εὐρίσκεται ἐν χειρ. κώδιξι τῶν Μονῶν Λαύρας, Βατοπεδίου καὶ Ρώσσων. Τοιοῦτον ἔγραψε καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμῆς σφρζόμενον ἐν τῇ Λαύρᾳ καὶ τῇ τῶν Ἱερέων, δημοσιευθέντα δὲ ἐν ΡΝ' τόμῳ τῆς Πατρολογίας Migne. Τὴν μνήμην τοῦ Πέτρου γεραίρει ἡ Ἐκκλησία τὴν 12 Ἰουνίου.

ἐκηρεύθη ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατόν του, μετακομισθέντος τοῦ ἱεροῦ λειψάνου ὑπὸ τούτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ προσελθόντων, εἰς τὴν μονὴν τοῦ Κλήμεντος εἰς ἣν συνέρρεον πλήθη προσκυνητῶν. Ὅθεν ἐὰν ὁ Νικόλαος εἶχεν ὑπ' ὄψει αὐτοῦ παλαιὰ περὶ τούτου ὑπομνήματα, οὐδόλως ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν νὰ θεωρήσωμεν πιθανόν, ὅτι καθ' ὃν χρόνον ὁ Πέτρος ἀπεβιβάσθη εἰς Ἄθω ἡ χώρα ἦτο ἀκατοίκητος, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ κατωκίθη ὑπὸ μοναχῶν, ὅτι κατοικηθέντος τοῦ Ἄθω ὁ Πέτρος σπανίως ἂν μὴ ὀλοτελῶς ἐβλεπέ τινα, ἀγρίως ζῶν καὶ δι' αὐτοφυῶν οὐσιῶν τρεφόμενος καὶ τέλος ὅτι κατὰ τύχην ἀνακαλυφθέντος, ἢ μᾶλλον ὄντος γνωστοῦ ὡς ἀθλητοῦ ὑπερανθρωπίνων ἀγώνων, οἱ τότε μοναχοὶ ἐξ εὐλαβείας μετεκόμισαν τὸ λείψανον αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς ἀγριωτάτην θέσιν κειμένου φοβεροῦ αὐτοῦ σπηλαίου, εἰς τὴν μονὴν τοῦ Κλήμεντος, δῆλον ὅτι εἰς τὸ κέντρον περιπου τοῦ Ὅρους, ἔνθα ἔσπευσαν πολλοὶ μονασταὶ εἰς προσκύνησιν, αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἵτινες οὐ πρὸ πολλοῦ ἐκ τοῦ ἰσθμοῦ μετόκησαν εἰς τὰ ἔνδον. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ γινώσκων τοπογραφικῶς τὸν Ἄθω καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν πρώτων μοναχῶν ἐκεῖ, οὐδόλως δυσκολεύεται νὰ δεχθῇ, ὅτι ἦτο δυνατόν τότε ἡ χερσόνησος νὰ κατοικῆται, καὶ ὁ Πέτρος νὰ διατελῇ σχεδὸν ἄγνωστος. Οἱ πρῶτοι μοναχοὶ εἶχον ἀλλοίαν τῆς ἡμετέρας ἰδέαν περὶ Ἄθω. Ἢ ἐν Ἀθῷ φίσις εἶχε παρθενωθῇ αὖθις ἐκ τῆς ἐρμύσεως καὶ ἐθεωρεῖτο κατάλληλος διὰ θηρία μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους. Δάση ἀποτελοῦντα πυκνάς καὶ ἐκτενεῖς συστάδας ὑπὸ τὰς στοὰς τῶν ὁποίων διητῶντο παντοειδῆ ἄγρια ζῶα καὶ θηρία, ἥκιστα ἐνεθάρρυνον τοὺς θέλοντας νὰ ἐγκαταστῶσιν ἐκεῖ, ἐὰν δ' ἐπὶ τέλους αἱ πρῶται ἀπόπειραι ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἥκιστα ὁμως οἱ μοναχοὶ ἐκεῖνοι ἐτόλμων τότε νὰ ἐγκαταστῶσιν ἢ διατρίβωσιν εἰς τὰ φοβερῶς ἄγρια κράσπεδα τοῦ κώνου τοῦ Ἄθω, ἔνθα τὸ σπήλαιον τοῦ Πέτρου· παράδειγμα δὲ πρόκειται ὁ ἰδρύσας τὴν Λαύραν ἅγιος Ἀθανάσιος μετὰ τὸ 961, ὅστις ἐθεωρήθη τότε, ὅτι ἐξέλεξεν ἐρημικώτατον τόπον, ἐνῷ ἡ θέσις αὕτη εἶνε ἀσυγκρίτως ὁμαλωτέρα ἢ ἡ τοῦ σπηλαίου τοῦ Πέτρου. Καὶ νῦν ὁ πλησιάζων τὰ μέρη ἐκεῖνα εἰς α

κατὰ τὴν παράδοσιν ἤσκησεν ὁ Πέτρος, ἐκ τῆς ἀγριότητος καὶ τοῦ πανδήμου μεγαλείου τῆς φύσεως, αἰσθάνεται ἐνδόμυχον ταραχὴν καὶ ἀόριστόν τινα φόβον· πολλῶ πλεόν τοῦτο ἡσθάνοντο οἱ τότε εἰσδύσαντες ἐν Ἀθῶ, οἵτινες δὲν ἦσαν ἀπηλλαγμένοι καὶ μεγάλης δόσεως δεισιδαίμονος φόβου πρὸς τὸν Ἀθῶ, κατὰ τὰς ἀρχαιοτάτας δόξας.

Ἐπίκουρος τῆς περὶ μονῆς Κλήμεντος παραδόσεως εἶνε χρυσόβουλλον τι Βασιλείου τοῦ Β' δι' οὗ τῷ 980 συνέστη ἡ μονὴ τῶν Ἰβήρων. Κατὰ τὸ ἔγγραφον τοῦτο, Ἀθωῖτις μονὴ Κλήμεντος μετ' ἄλλων συνεχωνεύθη τότε εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἰβήρων.

I. ΑΙΩΝ

Τὰ ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀθῶ δίκαια τῶν Ἀθωϊτῶν μοναχῶν καὶ αἱ ἐλευθερίαι αὐτῶν, κυρούμεναι ὑπὸ των αὐτοκρατόρων Λέοντος ΣΤ' τοῦ σοφοῦ καὶ Ρωμανοῦ Α' τοῦ Λεκαπηνοῦ. — Πρῶται μοναὶ παρὰ τὸν ἰσθμὸν καὶ κοινοτικὸν τῶν μοναχῶν κέντρον. — Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Ἀθωϊτῆς. — Ἱδρυσις τῆς Λαύρας καὶ ἄλλων μονῶν. — Α' τυπικὸν τοῦ Ὁρους. — Κοινόδια καὶ κελλία. — Ὁ Πρῶτος. — Αἱ ὀνομασίαι: Καρυαὶ καὶ Ἀγιον Ὅρος.

Μετὰ τὸν θάνατον Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο οἱ μοναχοὶ τῆς παρὰ τὴν Ἐρισσὸν μονῆς τοῦ Κολοβοῦ π्लाστογραφῆσαντες τὸ κτηματολογικὸν χρυσόβουλλον αὐτῆς, ὅπερ εἶχε δώσει πρότερον Ἰωάννῃ τῷ Κολοβῷ ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, ἔσπευσαν ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Λέοντος ΣΤ' τοῦ σοφοῦ καὶ ἔλαβον παρὰ τούτου ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον τοῦ παρ' αὐτῶν π्लाστουργηθέντος, δι' οὗ περιέλαβον ἐν ταῖς κτήσεσι τῆς ἰδίας αὐτῶν μονῆς διάφορα χω-

ρία ἐν Χαλκιδικῇ καὶ τὴν χερσονήσον τοῦ Ἄθω ὀλόκληρον! Ἐκτοτε οὗτοι δὲν ἔπαυσάν εισάγοντες ζῶα ἐν τῇ χερσονήσῳ, θλίβοντες οὕτω τοὺς Ἀθωῖτας μοναχοὺς καὶ ὡς ἀπὸ ἰδίας δεσποτείας καὶ κτήσεως αὐτοὺς ἐκδιώκοντες. Τοῦτο φαίνεται ὅτι διήρκεσεν ἱκανὰ ἔτη, ἴσως ὑπὲρ τὰ δέκα, ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ Ἀθωῖται, γνόντες τὸν δόλον καὶ τὴν ἀπάτην τῶν μοναχῶν τῆς τοῦ Κολοβοῦ, κατήγγειλαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα τὰ παρ' ἐκείνων τολμηθέντα, θεραπείας τυχεῖν ξεόμενοι.

Γενομένης ἐρεῦνης ἐν τοῖς ἀρχείοις ἀνεκαλύφθη ἡ πλαστότης καὶ κατεδικάσθησαν οἱ μοναχοὶ τῆς τοῦ Κολοβοῦ, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ διὰ χρυσοβούλλου αὐτοῦ ἠνώρθωσε τὸ πρῶτον καθεστῶς, ἐπικυρώσας αὖθις τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ὅρους Ἄθω καὶ τῶν ἐκείσε σχολαζόντων θείων ἀνδρῶν, ἣν ἐκέρυξε τὸ πρῶτον ὁ πατὴρ αὐτοῦ Βασίλειος.

Ἐκ τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ Λέοντος, ὅπερ ἀπελύθη περὶ τὸ ἔτος 900, μανθάνομεν, ὅτι κατ' ἀντιμωλίαν παρέστη ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ ὁ **Πρῶτος** τοῦ Ὄρους Ἀνδρέας, μανθάνομεν δὲ καὶ μονὰς **Μουστάκωνος, Καρδιογνώστου, Ἀθανασίου καὶ Λουκά**, αἵτινες πιθανῶς ἔκειντο παρὰ τὸν ἰσθμόν. Ἐν τούτῳ ἀναφέρεται καὶ «**Γερόντων Ἀρχαία Καθέδρα**», ἐῆλον ὅτι τὸ παρὰ τὸν ἰσθμόν κοινοτικὸν τῶν μοναχῶν κέντρον, ὅπερ ἐπὶ Λέοντος ἀρχαῖον ἐκαλεῖτο ὡς ἐγκατατελειμμένον ἀφ' ἱκανοῦ. Ἡ Καθέδρα αὕτη εἰκάζουσί τινες, ὅτι ἔκειτο μεταξὺ τοῦ νῦν Ἰβηρητικοῦ μετοχίου «Πυργούδια» καὶ τῆς «Κομίτισης».

Οἱ Ἀθωῖται μοναχοὶ ἐγκαταστάντες ἐν τοῖς ἔνδον τῆς χερσονήσου μετέφερον τὸ κοινοτικὸν αὐτῶν κέντρον εἰς τὸ κέντρον τῶν δασωδῶν ἐκτάσεων τῆς χώρας, εἰς τὰς νῦν **Καρυὰς**, ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπεδόθη τῷ τόπῳ μετὰ τὸ 972, ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω.

Τὰς ἐλευθερίας τῶν Ἀθωιτῶν μοναχῶν σαφέστερον ἐκύρωσαν ὁ αὐτοκράτωρ Ρωμανὸς Α' ὁ Δεκαπηνὸς καὶ οἱ συμβασιλεύσαντες αὐτῷ Κωνσταντῖνος Ζ' ὁ Πορφυρογέννητος υἱὸς τοῦ Λέοντος καὶ οἱ τοῦ Ρωμανοῦ υἱοὶ Στέφανος καὶ Κωνσταντῖνος, διὰ χρυσοβούλλου αὐτῶν, τῷ ἔτει 949, ἡ

934, καθ' ἃ συμπίπτει ἡ ἐν τῷ σχετικῷ αὐτῶν χρυσοβούλλῳ ἀναγεγραμμένη Ζ' ἰνδικτιών.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου Ζ' τοῦ Πορφυρογεννήτου, ἡ μᾶλλον μεταξὺ τῶν ἐτῶν 920—939 οἱ Ἀθωῖται περιῆλθον εἰς ἑριδας πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Ἐρισσοῦ διὰ τὰ παρὰ τὸν ἰσθμὸν ὁμαλὰ μέρη μέχρι τοῦ «Ζυγοῦ», ἡ τῆς δασώδους ὁροσειρᾶς, ἔνθα νῦν κεῖνται τὰ μετόχια τῶν Μονῶν. Τὸν χώρον τοῦτον Λέων ὁ Σοφὸς ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ αὐτοῦ ἐκήρυξε (κλασματικὸν), ὅτληα δὲ ἐπίκοινων τοῖς περιόικοις, οἱ δὲ Ἀθωῖται φαίνεται, ὅτι ἐπώλησαν τὰ δικαιώματά των εἰς τοὺς Ἐρισσώτας ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου μέχρι ἐνὸς ὁρίου, διὸ ἡ ἀναφυσῆσα ἕρις ἦτο μᾶλλον ἀμφισβήτησις τῶν δύο μερῶν ποίαν γραμμὴν ἔμελλε ν' ἀκολουθήσῃ ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ (ἀπὸ θάλασσαν εἰς θάλασσαν), ταύτην δὲ καθώρισαν ἀπεσταλμένοι ἐκ Θεσσαλονίκης μεταβάντες ἐπὶ τόπου. Οἱ Ἀθωῖται φαίνεται, ὅτι ἐτήρησαν τότε μέρος τῶν χωραφίων ἅπερ ἐζήτουν οἱ χωρικοὶ καὶ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν Καθέδραν, ὡς τι πολῦ τιμον ἐνθύμιον.¹

Ἐν τῷ ἐτέρῳ τῶν δύο σφζομένων σχετικῶν ἐγγράφων ἀναφέρονται μοναὶ Ὁρθογομάτου, Ἀγίας Χριστίνης, Σπηλαιώτου καὶ Ἀποκενταύρων, αἵτινες ἐπιτρέπεταί πως νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ἔκειντο οὐχὶ ἐπὶ τοῦ Ἀθω, ἀλλ' εἰς Σιδηροκάυσια τῆς Χαλκιδικῆς, οὐ μακρὰν τῆς Ἐρισσοῦ, συνενδιαφερόμεναι εἰς τὸν κλασματικὸν χώρον.

Μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν πνευμάτων ἐξήσκησε καὶ σπουδαιωτάτων μεταβολῶν ἐν τῷ ἀρχαιοτρόπῳ καὶ ἀπραγμῶνῳ βίῳ τῶν Ἀθωιτῶν μοναχῶν πρόξενος ἐγένετο ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ ἰδρυτὴς τῆς Λαύρας.²

1— Οἱ Ἀθωῖται φαίνεται ὅτι μετ' οὐ πολὺ, πληθυνθέντες ἐν Ἀθῷ, ἠγγράσαν, κατ' ἰδίαν εἰς τμήματα, ἐκ νέου τὸν κλασματικὸν χώρον, διότι κατὰ τὰς δύο τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ Ι' καὶ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα βλέπομεν ὅτι αἱ Ἀθωῖτιδες Μοναὶ εἶχον ἐκεῖ μετόχια ὡς καὶ σήμερον.

6— Πρῶται πηγαί περὶ ἁγίου Ἀθανασίου εἶνε τὰ σφζόμενα ἐν τῇ Λαύρᾳ αὐτόγραφα τούτου, ὅτληον ὅτι τὸ Τυπικὸν ἢ Κανονικὸν ἢ Διαθήκη, ἢ Διατύπωσις καὶ ἡ Ὑποτύπωσις αὐτοῦ. Τὸ πρῶτον ἐδημοσίευσεν ὁ Γελεῶν καὶ τὰ τρία δὲ φιλοκλήως ὁ Ph. Meyer «Die

Ὁ Ἀθανάσιος, ἀπορφανισθεὶς παῖς ἔτι, ἀνετράφη καὶ ἐξ-
επαιδεύθη παρά τινι στρατηγῷ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐγέ-
νετο διδάσκαλος ἐν αὐτῇ καὶ εἴτα ἤσκησεν ἐπὶ τινα ἔτη εἰς
τὸ ἐν Βιθυνίᾳ ὄρος τοῦ Κυμινᾶ παρὰ τῷ διασήμεῳ ἐπ' ἀρεταῖς
ἀνδρὶ Μιχαήλ τῷ Μαλείνῳ. Ἐνταῦθα ἐγνώρισε τὸν τότε
στρατηγὸν καὶ εἴτα αὐτοκράτορα Νικηφόρον Φωκᾶν, μεθ' οὗ
ἀρρήκτως διὰ φιλίας συνεδέθη, ὥς καὶ τὸν ἀδελφὸν τούτου
Λέοντα τὸν Μάγιστρον καὶ εἴτα Κουροπαλάτην, ἀμφοτέρους
ἀνεψιοὺς τοῦ Μιχαήλ.

Ὁ Ἀθανάσιος εἰς Κυμινᾶν ἐν πολλοῖς ἀσκητικοῖς ἀγῶ-
σιν ἀθλήσας, ἀνεχώρησεν εἰς Ἄθω, ἵνα μὴ γένηται διάδο-
χος τοῦ Μιχαήλ ἐν τῇ ἡγεσίᾳ τῆς μονῆς αὐτοῦ, «τὴν δόξαν
ὡς ἄγος ἐκκλίνων», ἔλαβε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τὰ ἅπερ ἐφόρει
τρίχινα, δύο μικρὰ βιβλία ἰδιόχειρ αὐτοῦ καὶ τὸ κουκούλιον
τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Μιχαήλ ὡς ψυχωφελὲς φυλακτήριον.

Ἡ φυγὴ τοῦ ἐλύπησε πολλοὺς ἀλλ' ἰδίᾳ τὸν Νικηφόρον
καὶ τὸν Λέοντα, ὅστις αὐτοπροσώπως ἀνεζήτησεν αὐτὸν εἰς
Ἄθω.

Ὁ Ἀθανάσιος ἄγνωστος προσῆλθεν ὡς ἀγροϊκὸς τις
παρά τινι γέροντι ἀπλουστάτῳ εἰς τὸν «Ζυγόν» (:) τοῦ
Ὁρους ἀσκουμένῳ· κατόπιν ὁμῶς ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ
Πρώτου ἐν τῷ ναῷ τῶν Καρυῶν καὶ ἔσπευσεν εἰς συνάντη-
σιν αὐτοῦ Λέων ὁ Μάγιστρος. Ἐκτοτε ὁ Ἀθανάσιος ὥκησε
κατὰ προτροπὴν τοῦ Πρώτου ἐν «μονοκελλίῳ ἀναχωρη-
τικῷ», τρεῖς σταδίους ἀπέχοντι τῆς μετὰ ταῦτα ἰδρυθείσης
Λαύρας, καταγινόμενος εἰς τὴν καλλιγραφίαν, εἰς ἣν διε-
κρίνετο, ἐπειδὴ ὁμῶς πολλοὶ προσεφώτιων αὐτῷ μετέστη
εἰς θέσιν «Μελανὰ» ἐνθα νῦν ὁράται ἡ Λαύρα.

Ὁ στρατηγὸς Νικηφόρος, ὁ ταῖς μοναστικαῖς ἐφιδόμενος

Haupturkunden für die Geschichte der Athosklöster»,
σελ. 102—140. Ὁμοίως ἡ «Ἀσφάλεια κ. λ.» τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου πρὸς
Ἰωάννην τὸν Ἰβήρα ἀποκειμένη ἐν τῇ τῶν Ἰβήρων, δημοσιευθεῖσα δὲ
ὑπὸ Οὐσπένσκη ἐν «Χριστ. Ἀνατ.—Ἄθως», III σελ. 331 καὶ αἱ βιογραφίαι
τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ὧν ἡ ἀρχαιότερα κεῖται ἐν μεμβρανίνῳ κώδικι τῆς
Λαύρας, ΙΑ' αἰῶνος, ἐδημοσιεύθη δὲ, ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνο-
δικῆς βιβλιοθήκης, ὑπὸ Ἐ. Πομιαλόβσκη, ἐν Πετροπόλει, τῷ 1895.

ἀριστεταίαις, ὁ ἰδεόφρων ἀνὴρ ἔσω καὶ πρακτικὸς, ὁ ἀνυψώσας τὸ στρατιωτικὸν γόητρον τοῦ κράτους καὶ τὴν πορφύραν περιβλήθει· καὶ τῇ βασιλίδι Θεοφανῶ ἄκων περιπλαχεῖς, ἀλλὰ καὶ τῆς μοναχικῆς ἀγωγῆς καὶ διαίτης ἀείποτε ἀντεχόμενος, ὁ δυσφορῶν ἐπὶ τῇ φιλοκτησίᾳ τῶν συγχρόνων μονῶν καὶ ταῖς φιλοῦλοις τάσεσι τοῦ μοναχισμοῦ, σολέμνια δὲ καὶ ρόγας ἐν διαφόροις ὅρεσι τοῖς ἀσκηταῖς παρέχων, ὁ ἔνδοξος οὗτος ἀνὴρ ὅστις δίκην φωτεινοῦ μετεώρου ἔλαμψεν ἐν τῷ ὀρίζοντι τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος, παρεκάλει ἐπιμόνως τὸν Ἀθανάσιον νὰ ἰδρύσῃ λαύραν ἐν Ἄθῳ, ἐν ᾗ καὶ αὐτὸς τὰς συνθήκας πρὸς Θεὸν νὰ τελειώσῃ. Τὰς παρακλήσεις ὁ Νικηφόρος ἐπανέλαβε καὶ ἐν τῇ μεγαλονήσῳ Κρήτῃ, ἔνθα κατὰ τὰς ἐκεῖ τελευταίας ἀλλ' ἐπιμόχθους στρατιωτικὰς ἐργασίας προσεκάλεσε τὸν Ἀθανάσιον, καὶ κατόπιν, πέμψας ἐπὶ τούτῳ εἰς Ἄθῳ μετὰ γραμμάτων καὶ χρυσοῦ τὸν διάδοχον τοῦ Μαλείνου Μεθόδιον.

Ἐπὶ τέλους ὁ ἀνὴρ συγκατένευσε καὶ ἤρξατο τῆς οἰκοδομῆς τῆς Λαύρας τῷ ἔτει 963, ἣ καὶ μικρόν πρότερον, ἀλλὰ μαθὼν τὴν ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάρρησιν τοῦ Νικηφόρου ἐγκαταλείπει τὰς ἐργασίας καὶ σπεύδει εἰς τὰ βασίλεια ἐλέγχων καὶ ὀνειδίζων τὸν αὐτοκράτορα, ὡς ἀλλὰ διαλογιζόμενον καὶ μελετῶντα καὶ ἀλλὰ ἐνεργοῦντα ὡς ἀπέδειξαν τὰ πράγματα. Οὗτος τὸ ἀναπόδραστον τῶν περιστάσεων προβάλλων ὄρκοις ἐπληροφόρει τὸν Ἀθανάσιον «αὐτῆς τῆς βασιλείας καταφρονῆσαι καὶ τοῦ διαδήματος, ἄλλως δὲ καὶ τῆς γυναικὸς μηδεμίαν ἐπιστροφὴν ποιῆσαι καὶ καλοῦντος ἐπιτηδεῖου καιροῦ διαδράναι πάντα ἃ νῦν ἐμποδῶν νομίζεται καὶ πρὸς τὸ Ἅγιον Ὅρος φοιτῆσαι καὶ τὰς συνθήκας πληρῶσαι τὰς πρὸς τὸν Κύριον,» ἐφοδιάσας δὲ τὸν Ἀθανάσιον πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς Λαύρας προέτρεψεν αὐτὸν νὰ σπεύσῃ ἐπὶ τὸ ἔργον.

Ὁ Ἀθανάσιος ἐπίστευσεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Νικηφόρου, ὡς ὁμολογεῖ ἐν τῇ διαθήκῃ του καὶ ἠγωνίσθη μέγας ὑπὲρ τῆς μονῆς αὐτοῦ. Ἰδρυσε τὸν ναόν, τὴν τράπεζαν, τὸν μῦλον, καὶ τὰ κελία τῶν μοναχῶν αὐτοῦ, ἀφ' οὗ πρωτίστως ἔκτισε τὸ εὐρὺ ἀμυντικὸν τεῖχος ἐν ᾧ περιελήφθησαν

πάντα ταῦτα, μετέφερεν ὕδατα ἐξ ἀποστάσεως δι' ὕδραγωγῶν πολυεξόδων ἅπερ κατένειμεν ἐν ἐκάστη ὑπηρεσίᾳ τῆς Μονῆς, ἐκαλλιέργησε τὸν περίξ ἄβατον γῶρον κ. λ. κ. λ.

Ὁ Νικηφόρος δὲν ἔπαυσε μεριμνῶν ὑπὲρ τῆς Λαύρας τῆς τὸν ἀριθμὸν τῶν μοναχῶν ὥρισεν εἰς ὀγδοήκοντα, σολέμνιον (σιτηρέσιον) αὐτοῖς τάξας ἐκ τῶν δημοσίων προσόδων τῆς Λήμνου 244 χρυσᾶ νομίσματα καὶ ἄλλας ζωρεᾶς ὑπὲρ αὐτῆς ποιησάμενος. Συγχρόνως ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μονὴν ταύτην μέγα τεμάχιον τιμίου ξύλου ἐν βαρυτίμῳ κιβωτίῳ.

Ὁ Νικηφόρος ἀπέθανε τῇ 11 Δεκεμβρίου τοῦ 969, ἐπιβουλῇ τῆς βασιλίδος Θεοφανοῦς καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ.

Ὁ Ἀθανάσιος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ φίλου του αὐτοκράτορος Νικηφόρου δὲν μετέβη πλέον εἰς τὰ βασιλεια, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Λαύρας αὐτοῦ ἔπεμπε τὸν ἐπιφανῆ Ἰωάννην τὸν Ἰθῆρα, ὅστις μισήσας τὸν κόσμον καὶ ἀναχωρήσας μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Εὐθύμιου ἐπὶ τοὺς βουνοὺς τῶν ἀσκητῶν, μετέβη εἰς Ἀθῶν, ἐλκυσθεὶς ὑπὸ τῆς φήμης τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, καὶ ἔκτισε κελλία τινὰ ἀφυστηκότα τῆς Λαύρας ὑποτασσόμενος τῷ ἁγίῳ πατρί· ὁ Ἰωάννης ἐπεδείξατο μεγάλην ἀγάπην πρὸς τὸν Ἀθανάσιον καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Λαύραν αὐτοῦ χάριν τῆς ὁποίας πολλάκις μετέβη παρὰ τῷ Τσιμισκῇ καὶ τῷ Βασιλείῳ Β', παρ' οἷς παρρησίαν ἐχέκρητο. Ὁ Ἀθανάσιος ἐν τοῖς σωζομένοις αὐτογράφοις αὐτοῦ μεγάλην εὐλάβειαν ἐπιδεικνύει πρὸς Ἰωάννην τὸν Ἰθῆρα καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Εὐθύμιον, οἵτινες οὐ διέλιπον ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῆς Λαύρας ἀγωνιζόμενοι καὶ ἀφοῦ συνεστήσαντο τὴν ἰδίαν αὐτῶν μονὴν τῶν Ἰθῆρων. Τούτους διαδοχικῶς καταλείπει ἐπιτρόπους μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς τὴν Λαύραν αὐτοῦ, ὅπως μετὰ τοῦ ἡγουμένου συσκέπτονται περὶ τῶν ὠφελίμων καὶ ἐπιβλέπωσι τὴν ἀδελφότητα προσούντες καὶ περὶ τῆς ἐκλογῆς διαδόχου τοῦ ἡγουμένου κ.λ.¹

1 — Ὁ ἁγ. Ἀθανάσιος διὰ τὰς ὕλικας ἀνάγκας τῆς Λαύρας συγχρόνως κατέλιπεν ἐπίτροπον «τὸν εὐσεβέστατον καὶ φιλογόναρον Νικηφόρον τὸν ἐνδοξότατον πατρίκιον καὶ ἐπὶ τοῦ Κωνιελείου». Διὰ τὴν πόσιν.

Τὴν κατάστασιν τῶν Ἀθωιτῶν μοναχῶν, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀθανάσιος μετέβη εἰς Ἀθω ὁ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἀκμάσας βιογράφος αὐτοῦ μεθ' ὑπερβολῶν ὡς ἀγρίαν εἰκονίζει. Ἡ ζωὴ αὐτῶν ἦτο τραχυτάτη καὶ ὁ βίος ἀπράγμων. Ἡ τροφή αὐτῶν ἦτο ὄρειος καὶ ἄσχευος τὸ πλεῖστον, ἐκ καρπῶν ἀγρίων δένδρων αποτελουμένη, οὓς ἐνίοτε ἀντήλλασσον πρὸς σῖτον, ἢ κέγχρον, ἢ ἄλλο τι τῶν σπερμάτων ὡσάκισ πλοῖά τινα ἤθελον προσεγγίσῃ εἰς Ἀθω, ἀλλὰ τοῦτο μετὰ δυσκολίας ἐγίνετο ἕνεκα τῆς τότε ἐνεργουμένης φοβερᾶς πειρατείας. Αἱ καλύβαι αὐτῶν ἦσαν τὸ πλεῖστον αὐτοσχέδιοι ἐκ ξύλων καὶ χόρτων. Πᾶσα ἡ γῆ ἦν ἀνήρOTOS, διότι οὐδὲν ζῶον εἶχον, τὰ δὲ ἄχOη αὐτοὶ οὗτοι μετέφερον μετὰ σαγμάτων ἐπὶ τῶν ὤμων.

Ταῦτα βεβαίως μετὰ ἓνα αἰῶνα γραφέντα δίδουσιν ἡμῖν δι' ὑπερβολῶν ιδέα νινὰ τοῦ πρὸ τοῦ Ἀθανασίου μοναχισμοῦ, ὅστις εἴτε ἐν μικροῖς κοινοβίοις, εἴτε ἐν αὐτοσχεδίοις καλύβαις ἔφερε χαρακτῆρα ἐρημικόν. Ὁ βίος οὗτος, πρὸς ὃν συνεμορφώθη ὀλοφύχως καὶ ἀγαλλίων κατ' ἀρχάς ὁ Ἀθανάσιος, βεβαίως παρουσιάζει μεγάλην διαφορὰν πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Λαύρας μεγαλουργὸν αὐτοῦ δράσιν. Οἱ ἀρχαιότροποι γέροντες μετ' ὀργίλου βλέμματος παρηκολούθουν τὰ τολμηρὰ ἔργα τοῦ Ἀθανασίου, ἐγόγγυζον καὶ ὀλοφύροντο τὴν κατάλυσιν τῶν ἀρχαίων τύπων καὶ ἐκάκιζον τὴν εἴσοδον τοῦ κόσμου ἐν Ἀθω διὰ τῶν πολυτελῶν καὶ μεγάλων οἰκοδομῶν ἃς ἐποίει· πρὸ πάντων κινδυνῶδες διὰ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν ἐθεώρουν τὴν αὔξουσαν ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν δύναμιν τῆς ὑπ' αὐτὸν ἀδελφότητος καὶ τὴν μεγάλην ἀτομικὴν ἐπιβολὴν αὐτοῦ. Καὶ ἐνόσω μὲν ἔζη ὁ Νικηφόρος καταναγκαστικῶς ἡρέμουν, τοῦ Τσιμισκῆ ὅμως ἀρπάσαντος τὸ σκήπτρον οἱ Ἀθωῖται προσέφυγον πρὸς αὐτόν, τὴν θεραπείαν τῶν δεινῶν αἰτούμενοι, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἔπεμψε τότε ἀπεσταλμένον εἰς Ἀθω ὅστις διήλλαξε τοὺς Ἀθωῖτας πρὸς τὸν Ἀθανάσιον καὶ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τούτου συνετάχθη τὸ Α' τοῦ Ὅρους τυπικόν.

Μεσιτεία Ἰωάννου τοῦ Ἰβηρος ὁ Τσιμισκῆς διὰ χρυσοβούλλου αὐτοῦ ἐδιπλάσιασε τὸ σολέμνιον τῆς Λαύρας ὅπερ

ἔταξεν ὁ Νικηφόρος, ὅθεν ὁ Ἀθανάσιος ἠῤῥῆξεν ἐξ ὀγδοήκοντα εἰς εἴκοσι καὶ ἑκατὸν τοὺς μοναχοὺς αὐτοῦ, μεσιτεία δὲ τοῦ αὐτοῦ ὁ Βασίλειος Β' πολλὰς ὥρεάς ἐποίησατο εἰς τὴν Λαύραν καὶ «πολυάνθρωπον» αὐτὴν ἀπειργάσατο.

Τοῦ Βασιλείου Β' στρατοπεδεύοντος τῷ 990 ἐν Μακεδονίᾳ οἱ Ἀλωῖται ἠγέρθησαν αὖθις κατὰ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου παρασύραντες καὶ τὸν τότε Πρῶτον Ἰωάννην τὸν Φακτηνόν, οὗ τὰ δίκαια, ὡς οὗτοι ἰσχυρίζοντο, ἐμνηστεύθησαν διὰ τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς τοῦ Ἀθανασίου· πορευθέντες δὲ πρὸς τὸν βασιλέα εἶδον καθ' ὁδὸν ὑποστρέφοντα τὸν Ἀθανάσιον ἐκ τοῦ στρατοπέδου, ἔνθα μετέβη ὅπως προσαγορεύσῃ ἴσως τὸν Βασίλειον. Τότε ὁ Πρῶτος αἰδεσθεὶς τὸ ἦθος τοῦ ἀνδρὸς μετημελήθη καὶ ὑπέστρεψεν, οἱ δὲ λοιποὶ προχωρήσαντες ὑπέπεσαν καθ' ὁδὸν εἰς χεῖρας βαρβάρων ὑποσπόνδων παρ' ὧν ἔπαθον τὰ πάνδεινα καὶ γυμνοὶ ὑπέστρεψαν κακῶς.

Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος δείκνυται ἐν ἐγγράφοις ζῶν μέχρι τοῦ χιλιοστοῦ περίπου ἔτους, ἔθανε δὲ τῇ 5 Ἰουλίου, καθ' ἣν τὴν μνήμην αὐτοῦ γεραίρει ἡ Ἐκκλησία. Κατὰ τὸν βιογράφον αὐτοῦ ἦτο ρωμαλέος ἀνὴρ καὶ ἰσχυρὸς διὰ τρεῖς ἀνδρας. Ὁ τάφος αὐτοῦ εὐρίσκεται ἐν τῷ τοῦ καθολικοῦ ναοῦ τῆς Λαύρας παρεκκλησίῳ τῶν Μ' μαρτύρων.

. . .

Τὸ ἔργον τοῦ Ἀθανασίου μὴ φέρον μεταρρυθμιστικὸν χαρακτήρα διὰ τὸν καθόλου μοναχισμόν, ὑπῆρξεν ἀληθοῦς μεταρρυθμισὶς διὰ τὸν μοναχισμόν τοῦ Ἀθω. Ὁ Ἀθανάσιος ὑπῆρξεν ἀνὴρ μεγάλης ἠθικῆς ἐπιβολῆς καὶ κάτοχος μεγάλης παιδείας καὶ πασῶν τῶν ἀρετῶν. Ἐγραψε μοναστικὰς ὑποθήκας διὰ τὸν προεστῶσα τῆς Λαύρας, τοὺς ἀδελφοὺς πάντας καὶ ἰδίᾳ δι' ἕκαστον διακονητὴν, ἔγραψε περὶ ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἀκολουθιῶν καὶ τραπέζης, περὶ βρωμάτων καὶ πομάτων, ἐργασίας καὶ ἀργίας, φιλοξενίας κ.λ. ἄγων δὲ διὰ πολλῆς τιμῆς καὶ τὸν ἐρημικὸν καὶ ἡσύχιον βίον, ὡς στάδιον μειζόνων ἀθλήσεων, διὰ τοὺς τελειωθέντας πρότερον ἐν τῇ ὑποταγῇ τοῦ κοινοβίου, ἔγραψε σοφὰς

ὑποθήκας περὶ κελλιωτῶν ἢ ἡσυχαστῶν. Ὁ Ἀθανάσιος ἔτρεφε λεπτότατον τὸ αἶσθημα τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης. Οὐδένα ποτὲ ἀπεώθει προσερχόμενον, οὗ τοὺς πόδας ἔπλυνε.¹ ὅσάκις δ' ἐδίδασκε καὶ συνεβούλευεν ἐθεάτο μεστὸς δακρύων ἐν τῇ ζέσει τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ διώκει μετὰ συμπαθείας καὶ φιλοστοργίας, κηδεμονίας καὶ προνοητικότητος, ἐδέχετο δὲ εἰς τὴν μάνδραν αὐτοῦ καὶ οὕς ὡς ἀχρήστους, διὰ νόσον, γῆρας, ἢ ἄλλην τινὰ πῆρῳσιν οἱ ἄλλοι ἀπέρριπτον, τὸ ἀχρηστον εἰς εὐχρηστον μεταποιῶν. Ὅμοίως ἐδέχετο μοναχοὺς ἄλλοθεν κεκαρμένους, φοβεράς δὲ ἀρὰς ἐπισείει κατὰ τῶν ὀνειδιζόντων τούτοις ὡς ξενοκουρίτας καὶ σχιζόντων οὕτω τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, μόνην τὴν ἀρετὴν κηρύξας προτιμητέαν καὶ αὕτη εὐρίσκηται εἰς τὸν ἐκ Γαδερίων παραβάλλοντα τῇ ἀδελφότητι.

Ὁ οἰκουμενικὸς χαρακτήρ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἐδείχθη καὶ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Ἀθανασίου. Ἐκ τῆς φήμης αὐτοῦ συνέρρεον πλήθη μοναστῶν εἰς Ἀθῶν οὐ μόνον ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ καὶ πόρρωθεν τούτων «ἀπὸ τε Ρώμης αὐτῆς, Ἰταλίας, Καλαβρίας, Ἀμάλφης, Ἰταλίας, Ἀρμενίας καὶ τῶν ἔτι τούτων ἐνδοτέρων», ὡς ὁ βιογράφος αὐτοῦ ἱστορεῖ, οὐ μόνον ἐκ τῶν δυσγενῶν καὶ ἀσφινῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπὶ πλούτῳ καὶ γένει σεμνυνομένων λαμπρῶ, ὧν ἡ ἀποταγὴ, τῶν μὲν εἰσερχομένων εἰς τὴν Λαύραν διενέμετο πτωχοῖς, ἵνα μὴ τῇ ταύτης δόσει κατεπαίρωνται καὶ τοὺς λοιποὺς θλίβωσι, τῶν δὲ ἀλλαχοῦ τοῦ Ἀθῶν τῇ γνώμῃ καὶ συμβουλῇ αὐτοῦ ἐγκαθισταμένων, ἐχρησιμοποιοῦτο εἰς ἰδρύσιν νέων μονῶν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Λαύρας. Τῷ ἀγίῳ πατρὶ προσήρχοντο καὶ μοναχοὶ ἄβιοι, ἀνέστιοι, γυμνόποδες, ἄνιπτοι καὶ βάρη σιδήρεων περὶ τὸν αὐχένα φέροντες, οὕς μεταρρυθμίζων ὁ σοφὸς τῶν ψυχῶν κυβερνήτης «κούφως ὑπερπλέειν τοῦ βίου τὴν θάλασσαν ἐπειθεν».

1 — Κατὰ τὴν ἔτι τότε σωζομένην παρὰ τοῖς μοναχοῖς ἀρχέγονον τῆς Ἐκκλησίας συνήθειαν.

Ὁ Ἀθανάσιος ἔδωκε σπουδαιοτάτην ὠθησιν εἰς τὸν κοινοβιωτικὸν τύπον μεγάλων ἀδελφοτήτων, τὴν Λαύραν αὐτοῦ ὑπόδειγμα καὶ πρότυπον προθεῖς. Πάντες τότε ἡμιλλῶντο ὅπως κτίξωσι μονὰς εἰς ἃς εἰσήγοντο αἱ κοινοβιωτικαὶ διατάξεις τοῦ Ἀθανασίου καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Λαύρας αὐτοῦ, τινὲς δὲ ἀντέγραφον πιστῶς καὶ τὴν διάταξιν καὶ τὸ σχῆμα τῶν κτιρίων αὐτῆς.

Ἡ ὠθησις ἣν ἔδωκεν ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν Ἀθῶ ἐξηκολούθησεν αὖξουσα ἐπὶ πολὺ ὥς δειχθήσεται.

.
.
.

Εἶδομεν ὅτι οἱ Ἀθωῖται ἀποδοκιμάζοντες τὰ ἔργα τοῦ Ἀθανασίου κατέφυγον εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Τσιμισκῆν. Ὁ Πρῶτος τοῦ Ὄρους Ἀθανάσιος μετὰ τοῦ ἐπισήμου μοναχοῦ Παύλου τοῦ Ξηροποταμίτου ἐπέμφθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν βασιλέα, ἐκ προσώπου πάντων τῶν ἐν Ἀθῶ μοναχῶν, ἵνα ἐκφράσωσι τὰς κατὰ τοῦ Ἀθανασίου αἰτιάσεις καὶ τύχωσιν ἱκανοποιήσεως, φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ ἄλλοι λόγοι ἠνάγκασαν αὐτοὺς εἰς τοῦτο. Τὸ Ὄρος κατοικηθὲν πυκνότερον καὶ τῶν εὐαγῶν σκηνωμάτων πληθυνομένων ὁ μοναχικὸς βίος ἐδεῖτο ποιᾶς τινος ὀργανώσεως, κανονικῶν τινῶν γενικῶν τύπων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανόνων καὶ θεσμῶν τοῦ μοναχισμοῦ μὲν συντεταγμένων, προνοούντων ὅμως καὶ περὶ τῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν καὶ περιστάσεων τοῦ μοναχικοῦ βίου, καθ' ὃν χρόνον, τρόπον καὶ τύπον ἐφάνη ἐν τῇ χερσονήσῳ.

Ὁ αὐτοκράτωρ τὴν αἴτησιν αὐτῶν εὐμενῶς ἀποδεξάμενος, ἐπεμψεν εἰς Ἀθῶ τὸν ἡγούμενον τῆς ἐν Κ) πόλει μονῆς τῶν Στουδίων Εὐθύμιον, ὅστις συγκαλέσας εἰς τὸν ἐν Καρυαῖς ναὸν τοῦ Πρωτάτου τοὺς ἡγουμένους τοῦ Ὄρους, συνέταξε μετ' αὐτῶν τὸ Ἀ' τυπικὸν κατὰ τὸ ἔτος 972. Τὸ ἐπιστημότατον τοῦτο ἔγγραφον ὅπερ ἐκύρωσιν ὁ Τσιμισκῆς σφύζεται μέχρι τοῦ νῦν ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ἱερᾶς Κοινοτήτος ἐν Καρυαῖς καὶ εἶναι γνωστὸν τοῖς Ἀγιορείταις ὑπὸ τὸ ὄνομα «**Τράχος**», ὡς ἐπὶ τραγεῖων δερμάτων γεγραμ-

μένον, εἶναι δὲ ὡς νομίζω μοναδικὸν ἐν τῷ κόσμῳ εἰς τὸ εἶδός του.

Κατὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ τυπικοῦ τούτου ὁ Εὐθύμιος οὐ μόνον διήλλαξε τοὺς Ἀθωίτας πρὸς τὸν Ἀθανάσιον, ἀνευθύνων ἀμφοτέρων τῶν μερῶν θεωρηθέντων τῇ ἐνεργείᾳ δὲ τοῦ πονηροῦ ἀποδοθέντων τῶν ἐπισυμβάντων σκανδάλων, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἄλλας ἀμφισβητήσεις καὶ δίκας διέλυσεν εἰρηνοποιήσας τοὺς διαφερομένους καὶ πολλὰς ὑποθέσεις διορθώσεως ἐπιδεομένας ἐξωμάλυνε συνωδὰ τοῖς θείοις κα νόσιν.

Αἱ κατὰ τὰς ἐορτὰς τῶν Χριστουγέννων, τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τρεῖς πρότερον γενόμεναι **Συνάξεις** τῶν Ἀθωιτῶν εἰς Καρυάς, περιορίσθησαν εἰς μίαν, τὴν τελευταίαν, καθ' ἣν ἔδει τοῦ λοιποῦ νὰ πορεύονται ὁ μὲν Πρῶτος μετὰ τριῶν **μαθητῶν**, ὁ δὲ Ἀθανάσιος μετὰ δύο καὶ ὁ Παῦλος μεθ' ἑνός, οἱ δὲ λοιποὶ **ἄνευ μαθητῶν ἢ ὑπουργῶν**, διότι ἐκ τούτων ἐδείχθη ὅτι ἀταξίαι καὶ φιλονικίαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐγίνοντο. Κατὰ τὴν σύναξιν τῆς 15 Αὐγούστου ἔδει τοῦ λοιποῦ νὰ διανέμηται τοῖς μονασταῖς καὶ ἡ **ρόγα**, δηλὸν ὅτι τὰ ἀπὸ βασιλέως μέχρις ἐσχάτου ἀθροιζόμενα ἢ προσφερόμενα ἔλη.

Οὔτε ὁ Πρῶτος ἄνευ τῆς Συνάξεως τῶν ἡγουμένων, οὔτε ἡ Σύναξις ἄνευ τούτου ἔδει νὰ πράττωσί τι τοῦ λοιποῦ, εἰ καὶ μάλα λυσιτελὲς τῷ κοινῷ.

Ὁ χρόνος τῆς δοκιμασίας πρὸς ἀνάληψιν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ τυπικοῦ ἐνιαύσιος, πάντες δὲ ὀφείλουσι νὰ εὐρίσκωνται ἐν ὑποταγῇ πατρὸς καὶ προεστῶτος, ἄνευ εἰδήσεως καὶ ἀδείας τοῦ ὁποίου ἀπαγορεύεται ἡ μετάστασις καὶ τοῦ δοκίμου ἔτι εἰς μὴν ἑτέραν.

Οἱ ἀλλαχοῦ κεκαρμένοι καὶ εἰς τὸ Ὅρος ἐγκαθιστάμενοι δὲν δύνανται νὰ καταλαμβάνωσιν ἀδεσπότους τόπους ἢ ν' ἀγοράζωσι τοιοῦτους ἄνευ ἀδείας τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως.

Ἐκαστος τῶν ἡγουμένων δύναται νὰ πωλῇ, ἢ χαρίζῃ

καὶ μεταβιβάζῃ τὴν ἰδίαν ἀγροικίαν εἰς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ, ἢ εἰς πρόσωπον ἕτερον μὴ ἔχον τοιαύτην, ἀπαγορεύεται δὲ ἡ προσκύρωσις αὐτῆς εἰς μονὴν ἑτέραν. Αἱ διαθῆκαι περὶ τῶν τοιούτων εἰσὶ σεβασταί. Ἀπαγορεύεται ἡ μεταπώλησις αἰσχοκερδίας ἕνεκα.¹

Ἐπιτρέπεται ἡ κατ' ἰδίαν ἄσκησις εἰς τοὺς ὑποτακτικούς ἐκείνους οἵτινες διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας ἐτελειώθησαν πρότερον ἐν ὑποταγῇ πατρός.

Ὅσοι τῶν ἀδελφῶν, ἀγράμματοι μὲν ὄντες τῷ λόγῳ, πνευματικοὶ δὲ τῇ γνώσει, ἔφθασαν νὰ γίνωσιν ἡγούμενοι ἔχουσιν ἄδειαν νὰ κείρωσι μοναχοὺς. Οἱ ἡγούμενοι οἱ μὴ δυνάμενοι μηδὲ ἑαυτοὺς νὰ διακυβερονῶσι δέον νὰ παραπέμπωνται πνευματικοῖς πατράσιν ὠφελοῦμενοι διὰ τῆς τῶν λογισμῶν ἐξαγορεύσεως.

Ἀπαγορεύεται ἡ ἐκπόμπευσις τῶν ἐξομολογουμένων.

Ἀπαγορεύεται ἡ εἰς τὰς πόλεις καὶ χώρας μετάβασις τῶν μοναχῶν καὶ αἱ συντεχνίαι καὶ ἀδελφοποιήσεις αὐτῶν μετὰ λαϊκῶν.

Ὁ περισσεύων οἶνος καὶ τὰ δαδία νὰ μὴ πωλῶνται ἐκτὸς τοῦ Ὁρους, ἀλλ' εἰς τοὺς μοναχοὺς τοὺς χρεῖαν ἔχοντας, οἱ δὲ ἐνδεεῖς ἐν ἀνάγκῃ νὰ πωλῶσι ταῦτα καὶ εἰς λαϊκοὺς ἐπὶ τόπου.

Κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστὴν ἀπαγορεύονται αἱ ἐργασίαι, πλὴν Σαββάτου, καὶ αἱ συνεντεύξεις, πάντων ἀφοσιουμένων εἰς τὰ πνευματικὰ ἔργα.

Οἱ ἔξωθεν ἐρχόμενοι ἱερεῖς δὲν γίνονται δεκτοὶ ἄνευ συστατηρίων.

Ἀπαγορεύεται ἡ εἴσοδος ἐν Ἀθῶ τῶν κτηνῶν τῆς μεγάλης παρὰ τὴν Ἐριστὸν μονῆς τοῦ Κολοβοῦ, πλὴν ἐν καιρῷ ἐπιδρομῆς ἐθνῶν. Τὰ συνήθως εἰσαγόμενα ζῷα ἀφίενται εἰς τὴν προαίρεσιν τῶν γερόντων.

1 — Τὸ τυπικὸν ταῦτα σημειοῖ περὶ «ἀγρῶν» οὕς ἀγροικίας μετωνόμασα ἐνταῦθα, νόει δὲ τὰς ἀδιαμορφώτους ἐπὶ μαιᾶς, δῆλον οὖν τοὺς τότε ὑπὸ τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως τῶν ἡγουμένων παρεχομένους τόπους πρὸς σύμπληξιν μονῶν.

Ἀπαγορεύεται ἡ εἰσδοχὴ εὐνούχων καὶ ἀγενείων ὥς καὶ ἡ εἰσόδος τῶν παίδων τῶν οἰκοδόμων.

Ἀπαγορεύονται αἱ ἀγγαρεῖαι τῶν ἡγουμένων πρὸς τοὺς κελλιῶτας.

Οἱ κελλιῶται οἵτινες, εἴτε ἐν ὑποταγῇ διατελοῦντες, εἴτε ἔξωθεν προερχόμενοι, γνώμη τοῦ οἰκείου ἡγουμένου ὠκοδόμησαν κελλίον, ἀναχωροῦντες μὲν ἐξ οἰκείας ὁρμῆς, λαμβάνουσι τὸ ἥμισυ τῆς δαπάνης αὐτῶν, εἰ δὲ θλιβόμενοι ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου, τὸ ὅλον. Τὰ αὐτὰ ὀρίζονται καὶ περὶ χωραφίου καὶ ἀμπελῶνος.

Ἀπαγορεύονται τὰ βοϊκὰ ζευγάρια, πλὴν ἑνὸς ζεύγους προωρισμένου διὰ τὴν **ζύμην** (;) τῆς Λαύρας.

Κατὰ τὴν προβολὴν τοῦ Πρώτου θὰ φυλάττηται ἀκριβῶς ὁ ἀνέκαθεν ἐπικρατήσας τύπος.

Ὁ **Οἰκονόμος** τῆς **Μέσης** ὀφείλει νὰ δίδῃ λογοδοσίαν ἐτησίως κατὰ τὴν Σύναξιν τοῦ Αὐγούστου μηνός, εἰς τὴν ἀρέσκειαν δὲ τοῦ Πρώτου καὶ τῶν ἡγουμένων ἔγκειται ὁ ἀναδιορισμὸς αὐτοῦ.

Ὁ Οἰκονόμος οὗτος δέον νὰ αἴρῃ ἐκ τῆς Μέσης τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς φιλονικίας, ὑπεύθυνος ἐν τούτοις καθιστάμενος εἴπερ κατολιγορήσει. Ἐὰν συμβῇ σκάδαλόν τι ἐν ἐτέρῳ σημείῳ τοῦ Ὄρους νὰ παραλαμβάνῃ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡγουμένους ἐκ τῶν γειτνιαζόντων τῷ τόπῳ ἐν ᾧ τὸ σκάνδαλον ἔφυ καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν προσήκουσαν διόρθωσιν.

Αὗται εἰσὶν ἐν συνόψει αἱ τοῦ Α' τυπικοῦ διατάξεις ἃς ὁ Εὐθύμιος Στουδίτης ὁμολογεῖ ὅτι ἐτυπώθησαν «**κοινῇ γνώμῃ καὶ συναινέσει πάντων τῶν τοῦ Ἀθῶ εὐλαβεστάτων ἡγουμένων**».

Πεντήκοντα καὶ ἕξ ἡγούμενοι ὑπέγραψαν εἰς τὸ τυπικὸν τοῦτο.

. .

Αἱ εἰς τὸ τυπικὸν ὑπογραφαὶ τῶν ἡγουμένων δὲν ἀναφέρουσι τὰς μονὰς εἰς ἃς οὗτοι ἀνήκον, ὥστε ἐκτὸς τοῦ Πρώτου Ἀθανασίου καὶ τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου τοῦ κτίτορος τῆς

Λαύρας, οὐδεμίαν ἄλλην ὑπογραφὴν εὐρίσκομεν διακρινομένην δι' ἐπωνύμου. Μόνον μία τῶν ὑπογραφῶν «Γεώργιος ὁ Ζωγράφος» ἐπιτρέπει μετὰ πολλῆς ἐπιφυλάξεως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἔκτοτε ὑπῆρχεν ἡ νῦν περικαλλῆς Μονὴ τοῦ **Ζωγράφου**, ἐνῶ μετὰ βεβαιότητος δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ ἐν τῷ τυπικῷ τρίς ἀναφερόμενος ἐπίσημος μοναχὸς Παῦλος εἶχεν ὅπωςδῆποτε ἔκτοτε μονὴν ἰδίαν, πιθανῶς τὴν τοῦ **Ξηροποτάμου**, ὡς ὁμοφώνως ἡ παράδοσις σώζει, ἥτις οὕτω δείκνυται ἀρχαιοτέρα τῶν Μονῶν Βατοπεδίου καὶ Ἰθήρων ἢ καὶ αὐτῆς τῆς Λαύρας.

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ὁλῆα δὲ μετὰ τῶν ἐτῶν 960—1000, γινώσκουμεν ὅτι, ἐκ τῶν σήμερον σωζομένων Εἴκοσι κυριάρχων τῆς χερσονήσου Μονῶν, ἰδρύθησαν αἱ ἐξῆς :

Βατοπεδίου, Ἰθήρων, Ἐσφιγμένου, Δοχειαρίου, Ξηροποτάμου, Φιλοθέου, Ἀγίου Παύλου, Ξενοφώντος, Σταυρονικήτα ἴσως δὲ καὶ ἡ τοῦ **Ζωγράφου**.

Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὑπῆρχον καὶ πλείστοι ὅλλαι μοναὶ καταστραφεῖσαι ὥς ἐπὶ τὸ πλείστον κατὰ τὸν ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνα, ὧν τὰ ὀνόματα ἔχουσιν οὕτω :

Ξηροκάστρου, Φακηνοῦ, Κάτζαρη, Ἀρτζιγιάνου, Πίθου, Φαλακροῦ, Λουτρακίου, Κάσπακος, Ζυγοῦ, Μονοξυλίου, Νεακίου, Βερροιώτου, Καλύκα, Στροβηλαίας, Καμηλανκᾶ, Ἀγίων Ἀποστόλων, Κλήμεντος, Σικελοῦ, Ἀγίου Θεοδοσίου, Ἀκινδύνου, Τριγαλᾶ, Ἀγίου Νικηφόρου, Κυροῦ Ἀθανασίου, Βουλευτηρίων, Σιδεροκάστρου, Ἀγίου Τρύφωνος, Παφλαγῶνος, Γομάτου, Πολίτου, Ραβδούχου, Χαρζανᾶ, Τορνάρη καὶ Τολματᾶ.

Ἐκ τῶν μονῶν τούτων τινὲς βεβαίως ὑπῆρχον καὶ πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Λαύρας. Ὁ νεώτερος βιογράφος τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου Γεννάδιος (1360)¹ ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ μονὴ τοῦ

1 — Ἡ ὑπὸ Γενναδίου ποιηθεῖσα βιογραφία εὐρίσκεται ἐν κώδικι τοῦ ἁγίου τῶν Καρυῶν Λαυριωτικοῦ κελλίου τῆς Ἀγίας Τριάδος,

Ζυγοῦ ὑπῆρχε καὶ πρότερον καὶ ὅτι εἰς ταύτην εἰσῆλθεν ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὅτε τὸ πρῶτον ἀπέβη εἰς Ἀθω,¹ τῶν λοιπῶν ὅμως δὲν δυνάμεθαι, ἐλλείπει ἐγγράφων, νὰ ὀρίσωμεν τὸν χρόνον τῆς ἰδρύσεως.

Πᾶσαι αἱ μοναὶ ἐκυδερνῶντο κοινοδικαῶς· ὁ μετὰ τὴν ἄλωσιν διαμορφωθείς ἰδιορρυθμὸς μοναστικὸς βίος ἦτο ὅλως ἄγνωστος κατὰ τὸν I' αἰῶνα καὶ πολὺ μετὰ ταῦτα.

Ἐκτὸς τῶν ἐν ταῖς μοναῖς κοινοδικιωτῶν μοναχῶν, ἦσαν καὶ οἱ κελλιῶται τῶν μονῶν καὶ οἱ κελλιῶται τοῦ Πρώτου.

Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος πέντε κελλιῶτας διώρισε νὰ ἀσκήνται πλησίον τῆς Λαύρας, τρεφομένους κοινῇ δαπάνῃ. Ὁ βίος οὗτος σκοπὸν εἶχε τὴν ὑψηλοτέραν τοῦ κοινοβίου ἀσκησιν, ὅθεν ὁ Ἀθανάσιος ὀρίζει ὅπως προπονῶνται οἱ τοιοῦτοι κελλιῶται πρότερον ἐν τῇ ὑποταγῇ τοῦ κοινοβίου, νὰ εἶναι τελείως ἀκτῆμονες καὶ ἀπερίσπαστοι κ.λ.

Ἰπὸ τοιοῦτο πνεῦμα δὲν ἀντελαμβάνοντο πάντες τοῦ κελλιωτικοῦ βίου, ἐντεῦθεν τὸ Α' τυπικὸν ἀνῆρσε τοὺς θεμελιώδεις ὅρους τοῦ κελλιωτικοῦ βίου, δόσαν τὸ δικαίωμα εἰς τὸν τυχόντα νὰ ἰδρῇ κελλίον, καλλιεργοῦντα συγχρόνως χωράφιον ἢ ἀμπελῶνα καὶ λαμβάνοντα ἀποζημιώσεις, ὅταν βουλῇ ἀναχωρῆσαι. Οὕτω ἀναιρεῖται ἔτι καὶ ἡ κυριωτάτη βᾶσις τοῦ μοναχισμοῦ, ἡ ὑποταγὴ καὶ ἡ ἀκτησία.

Ἄλλοι κελλιῶται ἦσαν οἱ τοῦ Πρώτου ἐν Καρυαῖς. Οὗτος προσιδιάζων εἰς τὴν πρὸ τοῦ Ἀθανασίου κατάστασιν τοῦ Ὁρσυς, (ὡς θεσμὸς μᾶλλον ἐρημικὸς), ὅτε καὶ ἐξήσκει πραγματικὴν κηδεμονίαν ἐπὶ πάντων τῶν Ἀθωιωτῶν, εἶδεν αἰφνης μεγάλως μειωθέντα τὰ δικαίωματα αὐτοῦ διὰ τῆς ἰδρύσεως μεγάλων μονῶν εἰς τὰ ἐδάφη τῶν ὁποίων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπέμβῃ. Ὁ Πρῶτος ματαίως ἠγωνίσθη ἐπὶ Τσιμισκῇ καὶ Βασιλείῳ Β' ἵνα ἀνακόψῃ τὸ μοι-

1—Ὁ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἀνώνυμος βιογράφος, μαθητὴς τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, ἀναφέρει ὅτι οὗτος εἰσῆλθε παρὰ τινι γέροντι ἀπλουστάτῳ καὶ ἀπράγμονι εἰς τὸν Ζυγόν.

ραῖον τῆς παρακμῆς τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ. Τὸ Α' τυπικὸν ἐξήρτησεν αὐτὸν ἐκ τῆς Συνάξεως τῶν ἡγουμένων, ἀρνηθὲν αὐτῷ στοιχειῶδες αὐτοῦ δίκαιον, ἥτοι τὴν διευθέτησιν τῶν μικρῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν σκανδάλων ἣν ἀνέθεσεν εἰς τὸν Οἰκονόμον. Ὅθεν ὁ Πρῶτος ἵνα μὴ τέλεον ἀποφιλωθῇ παντὸς πραγματικοῦ καὶ συγκεκριμμένου δικαίου ἐπέσπευσε τὸν συνοικισμὸν τῶν Καρυῶν ὑπὸ κελλιωτῶν, οἵτινες ἱδρυσαν τὰ κελλίᾳ αὐτῶν πυκνῶς μὲν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Μέσης, ἀραιῶς δ' ἐν τοῖς πέριξ· οἱ τοιοῦτοι ἐπληθύνθησαν τοσοῦτον κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ὥστε αἱ Καρυαὶ μετετράπησαν εἰς ἀληθῆ Λαύραν.

Οἱ κελλιῶται τοῦ Πρώτου διέφερον τῶν μοναστηριακῶν κατὰ τὴν χαλαρωτέραν ἐπίβλεψιν, καὶ τὴν ὅλως ἰδιόρρυθμον τάξιν καὶ διαίταν, ἐκάστου αὐτῶν διὰ τῆς καλλιέργειας τῆς γῆς καὶ τοῦ ἐργοχειροῦ ἀποζῶντος. Οἱ κελλιῶται ὑλικὴν μᾶλλον ἐξάρτησιν, ἢ πνευματικὴν εἶχον ἐκ τοῦ Πρώτου, εἰς ἣν ἐδίδον ἐκ τῶν προϊόντων τῆς γῆς μέρος καὶ ἀγγαρείας αὐτῷ ἐποιοῦν. Ἡ τάξις ὅμως αὕτη διακριδὸν προσέβη κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα.

Οὕτω ὁ Πρῶτος κατέστη πραγματικὸς ποιμὴν ἰδιόρρυθμου Λαύρας, ἐν ὁξυμῶρῳ διατελούσης σχήματι πρὸς τὰς λαύρας τοῦ πρώτου ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Παλαιστίνῃ μοναχικοῦ βίου. Τοῦτο καὶ ἄλλοι ἱστορικοὶ παράγοντες, ἐκ τῆς ἀλληλουχίας τῶν περιστάσεων προκύψαντες, ἐπέτρεψαν τῷ Πρώτῳ νὰ παρατείνῃ τὸν βίον ὅπως οὖν ὁμαλῶς μέχρι τοῦ ΙΔ', ἀγωνιωδῶς δὲ μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος.

·
* ·

Ἄξιον ὑπομνήσεως εἶνε ὅτι μόλις περὶ τὸ τέλος τοῦ Ι' αἰῶνος αἱ **Καρυαὶ** κοινῶς πλέον οὕτω ἐκαλοῦντο, **Μέση** πρότερον καλούμεναι. Τὸ ὄνομα ἔλαβον πιθανώτατα ἐκ τοῦ πληθους τῶν ἀναπτυχθέντων καρυοδένδρων, ἃ προάγει θαυμασίως ἡ ὡραιότης τῶν Καρυῶν λεκάνῃ.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα Καρυαὶ πάλαι καὶ νῦν νοεῖται ὁλος ὁ χώρος αὐτῶν ὃ διακρινόμενος διὰ φυσικῶν ὁρίων, (ἥτοι δύο λάκκων

ένθεν μὲν τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, ένθεν δὲ τῆς τοῦ Κουτλουμουσίου), ὅστις ἀποτελεῖ σχῆμα σφηνὸς ἀμβλείαν ἐχούσης τὴν γωνίαν αὐτῆς πρὸς ἀνατολὰς τετραμμένην, τὰ δὲ σκέλη πρὸς δυσμὰς καὶ μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ ὑπερκειμένου βουνοῦ.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, διὰ στόματος τοῦ λαοῦ ὁμοίως, ἢ χερσόνησος τοῦ Ἀθω ὠνομάσθη "Ἁγιον Ὄρος, ἥτις συνήθως ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῶν χρόνων τῆς κοιμηθείσης αὐτοκρατορίας "Ἁγιον Ὄρος τοῦ Ἀθω ἀπαντᾷ.¹

ΙΑ' ΑΙΩΝ

Μεγάλη ἀνάπτυξις τοῦ μοναχικοῦ βίου. — Β' τυπικόν. — Γνωσταὶ μοναί. — Ἑτεροεθνεῖς. — Ἀλέξιος Α' Κομνηνός. — Βλάχοι νομάδες. — Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τοσαύτην ἀνάπτυξιν ἔλαβεν ὁ ἐν Ἀθῶ μοναχικὸς βίος, ὥστε μέχρι τοῦ 1046 ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν μοναὶ ἤριθ-

1— Πάντες οἱ μέχρι τοῦδε περὶ Ἀγίου Ὄρους γράψαντες ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ἀγιορειτικῶν ἐγγράφων ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Θ' ὁ Μονομάχος διὰ χρυσοβούλλου αὐτοῦ πρῶτος ὠνόμασε τὸν "ΛΘω, "Ἁγιον Ὄρος, τῷ 1045 ἢ 1046, τοῦτο ὅμως εἶναι ἀνυπόστατον, ἡ δὲ πλὴν προέκυψεν ἐκ τῆς πλημμελοῦς μελέτης τῶν πηγῶν, ὁδῶν ὅτι τοῦ Β' τυπικοῦ τοῦ Ὄρους καὶ τοῦ ἐπικυρωτικοῦ τοῦτου χρυσοβούλλου τοῦ Μονομάχου. Ἐν αὐτοῖς ὁ αὐτοκράτωρ δὲν βαπτίζει, δὲν μετονομάζει τὴν χερσόνησον, ἀλλὰ γράφει τὸν ὀνόμα τῆς ὡς κοινῶς τοῦτο ἐφέρετο τότε. — Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν τοῖς αὐτογράφοις αὐτοῦ, γραφεῖσι μετὰ τὸ 972, "Ἁγιον Ὄρος καλεῖ τὸν Ἀθω, οὕτω δ' ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐγγράφοις τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως τῶν ἐτῶν 993 καὶ 999 δι' ὧν ἐδόθη τῇ Λαύρᾳ ὁ Πλατὺς καὶ ἡ μονὴ τοῦ Μονοζυλίου. Ἐκ τούτων νομίζω ἐπαρκῶς καταδεῖκνυται ὅτι ὁ "ΛΘω ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ "Ἁγιον Ὄρος (διότι ὅλη ἡ χερσόνησος κατοικήθη ὑπὸ μοναχῶν, ἀπεγορευθῆ δ' ἐν αὐτῇ ἡ εἰσόδος τῶν γυναικῶν κ. λ. κ. λ.) μικρὸν μετὰ τὸ Α' τυπικόν τοῦ 972, σχεδὸν 70 ἔτη πρὶν ὁ Μονομάχος ἐπιδαφιεύσῃ τὴν εὐνοίαν αὐτοῦ τοῖς Ἀθωίταις.

μοῦντο ἐκεῖ, μέγιστα (=λαῦραι) ὡς ἡ Λαύρα, ἡ τοῦ Βατοπεδίου καὶ ἡ τῶν Ἰθέρων, μεγάλαι ὡς ἡ τοῦ Ζυγοῦ, ἡ τῶν Ἀμαλφινῶν καὶ ἡ τοῦ Ἑσφιγμένου, μικραὶ ὡς τοῦ Σιδεροκάστρου, ἡ τοῦ Παφλαγῶνος καὶ ἡ τοῦ Ξηρορρυακίου καὶ πολλαὶ ἄλλαι μικρότεραι, ἐκτὸς τῶν κελλίων, ἅτινα πάντως δὲν ὑψήθησαν, διότι πλεῖστα τούτων ἀνῆλθον ἤδη εἰς τάξιν μονῶν.

Ἀπασαι αἱ μοναὶ ἦσαν ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων, ἐντὸς ἰδιοπεριορίστων τόπων, καθοριζομένων, ὡς εἴκειν, ἀπὸ τῶν χρόνων ἔτι τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ὅστις ὥρισε τὰ ὅρια τῆς ἰδίας Λαύρας «ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῶν ἀποθηκῶν μέχρι τοῦ Ἀντιάθωνος».

Ἐκτὸς τῶν καταληφθέντων ἤδη τόπων, ὑπῆρχον κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον καὶ τόποι ἀδέσποτοι, ὑποκείμενοι τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως. Τοιοῦτοι ἦσαν καὶ οἱ μεταξὺ τῶν Μονῶν Ξηροποτάμου καὶ ἁγίου Παύλου βουνοί, μέχρι τῆς παραλίας, οὓς βραδύτερον αὐξηθεῖσα κατέλαβεν ἡ πρώτη, ἀπώλεσε δ' αὐτοὺς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἕνεκα τῆς καταστροφῆς ἣν ἐκ τῶν πειρατῶν ἔπαθεν. Ἐνταῦθα μόνον μετὰ τὸ 1360 ἰδρύθησαν αἱ νῦν ὁρώμεναι Μοναὶ Σιμωνοπέτρα, Πρηγορίου καὶ Διονυσίου.

Ἡ ἀνεξαρτησία τῶν μονῶν ἐθεωρεῖτο οὐσιώδης ὅρος, διὰ τοῦτο οἱ βασιλεῖς διὰ χρυσοβούλλων ἐνίσχυνον τὴν αὐτοδεσποτείαν μιᾶς ἐκάστης, τὸ δὲ Α' τυπικὸν ἀπηγόρευσε τὴν συγχώνευσιν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἀγροικιῶν εἰς μονὰς ἐτέρας. Παρὰ ταῦτα ὁ νόμος τῆς ἀφομοιώσεως, ἡ ἀπορρόφησις τοῦ ἐλάσσονος ὑπὸ τοῦ μείζονος, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐνεργήσῃ, σπανιώτερον μὲν μέχρι τῆς Δ' Σταυροφορίας, συνθέςτερον δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἀθρόως κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Τούλάχιστον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἣν ἱστοροῦμεν μετ' ἐπιφυλάξεων ἐγίνετο τοῦτο καὶ ἡτιολογημένως.

Ἡ ὄντως δημιουργικὴ ἐποχὴ αὕτη ἐν Ἀθῶ, ἐδημιούργησε νέας ἀνάγκας καὶ ἐν ταῖς ἀμφοικτυσιν αἰς τῶν Καρυῶν συνελέυσεσι τῶν μοναχῶν παρατεταμένον ὑφίστατο τὸ ζήτημα τῶν πρωτοκαθεδριῶν τῶν μονῶν, δι' ἧς ἡ ἱεραρχικὴ τάξις ἦτο ὑπόθεσις περισπούδαστος, καθόσον νέαι

μοναὶ ταῦτοχρόνως ἰδρύνοντο καὶ ἕτεραι ἐμεγαλύνοντο ἀμφισβητοῦσαι τὴν θέσιν τῶν ἀρχαιοτέρων. Πλὴν τούτων ἡ ἀδρανὴς ἐπίβλεψις τῶν μετὰ τὸν Τσιμισκὴν αὐτοκρατόρων ἐπὶ τοῦ Ὁρους, ἡ ὑπολανθάνουσα ἀντίπραξις τῶν ἡγουμένων πρὸς τὰ τοῦ Πρώτου δίκαια καὶ ἡ συρροὴ ξένων μοναχῶν ἐξώθεν, ἐξ ὧν πάντοτε εἶχεν ἀποθεματικὸν τὸ κράτος, προήγαγον πολλὰς παραβάσεις εἰς ἔθιμα, παραβλάπτοντα τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν πρόοδον τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ εἰς ἀχρηστίαν περιαγαγόντα τὰς πρόσθεν διατάξεις τοῦ τυπικοῦ.

Ἡ κατάστασις αὕτη ἠνάγκασε τοὺς Ἀγιορείτας νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸν φιλομόναχον αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον Θ' τὸν Μονομάχον, ὅστις κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Τσιμισκῆ, ἐπεμψεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος τὸν ἡγούμενον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τοῦ Τζιντζιλούκη Κοσμᾶν. Οὗτος μεταβάς εἰς Καρυὰς συνεκάλεσε τοὺς **ἐκατὸν ὀγδοήκοντα** ἡγουμένους τοῦ Ὁρους καὶ κατόπιν ἑπταημέρων συζητήσεων, συνετάχθη, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πρώτου, τὸ δεύτερον τυπικὸν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἐν ἔτει 1046, ὅπερ δι' ἰδιαίτερου χρυσοβούλλου ἐκύρωσεν ὁ αὐτοκράτωρ.¹

Διὰ τοῦ τυπικοῦ τούτου ἐν πρώτοις ἀπηγορεύθησαν οἱ εὐνοῦχοι καὶ οἱ ἀγένειοι παῖδες ἐξωσθέντες τοῦ Ὁρους.

Ἀπηγορεύθησαν τὰ μεγάλα πλοῖα δι' ὧν πολλοὶ τῶν μοναχῶν ἐνήργουν ἀθέμιτον ἐμπόριον ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι καὶ δὴ ὅπως τάχα πωλῶσι τὸν οἶνον καὶ τᾶλλα περισσεύοντά τισιν εἶδη, τὰ χρειώδη τοῖς μοναχοῖς συγχρόνως ἐξώθεν κομίζοντες, ἐπετράπη ὅμως νὰ ἔχωσι μικρὰ πλοῖα τριακοσίων μοδίων, δι' ὧν νὰ μεταβαίνωσι μέχρις Αἴνου καὶ Θεσσαλονίκης καὶ νὰ πωλῶσι τὸν πε-

1— Κατὰ τὸν Langlois καὶ τὸ τυπικὸν τοῦτο σὺν τῷ χρυσοβούλλῳ τοῦ Μονομάχου εὐρίσκονται ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ἱ. Κοινότητος, ἀλλ' αἱ σλαβικαὶ πηγαὶ τοῦ γαλάτου τούτου δείκνυνται ἡμαρτημένα, διότι ὡς γινώσκω δύο μεμβράναι τευχάρια μόνον σώζονται. Τὰ δύο ταῦτα ἐγγράφα σώζονται ἐν ἀντιγράφοις εἰς διαφόρους Μονὰς.

ρισσεύοντα οἶνον καὶ τὰς ὁπώρας· τοῦτο δὲ ἐνεκρίθη μετὰ πολλῆς δυσκολίας καὶ ἐπιμόνων συζητήσεων ἀφου ἄπεδείχθη ὅτι οἱ πλεῖστοι μοναχοὶ ἀπέζων ἐκ τῆς γεωργίας καὶ λαϊκὰ πλοῖα πρὸς ἀγορὰν τῶν προϊόντων δὲν μετέβαινον πάντοτε εἰς τὸ Ὅρος. Ὁ παραβάτης ἐξημιούτο τὸ πλοῖον αὐτοῦ. Τῆς διατάξεως ταύτης ἐξηρέθησαν αἱ μοναὶ αἱ τηροῦσαι μεγάλα πλοῖα, δυνάμει βασιλικῶν χρυσοβούλλων, ἔνεκα δεδικαιολογημένων ἀναγκῶν, ὡς ἢ τῶν Ἀμαλφινῶν, ἣτις διετηρεῖτο διὰ συνδρομῶν τῆς ἐν Κ)πόλει Ἀμαλφινῆς ἐμπορικῆς παροικίας.

Ἡ ἐκ τοῦ Ὁρους ἔξοδος ἀπηγορεύθη τελείως κατὰ τὴν Τεσσαρακοστήν.

Ἀπηγορεύθησαν αὖθις τὰ πρόβατα, αἱ αἰγες καὶ οἱ βόες, ἐπιτραπέντος μόνον τῇ Λαύρα νὰ διατηρῇ θηλείας βοῦς δώδεκα μίλια (;) μακρὰν τῶν μοναστηρίων χάριν γάλακτος, τυροῦ καὶ βουτύρου· ὁμοίως ἐπετράπησαν αὐτῇ τρία ζεύγη βοῶν διὰ τὴν ζύμην τοῦ ἄρτου, ὅπερ ἐπιτρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ξύλινόν τι ζυμωτικὸν μηχανημα ἔστρεφον οἱ βόες. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἡ Λαύρα εἶχεν ἑπτακοσίους μοναχοὺς.

Ἐν ζευγος βοῶν χάριν τῆς ζύμης ἐπετράπη καὶ εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, ὡς οὐσαν καὶ ταύτην πολυάνθρωπον.

Ἀπηγορεύθη ἡ ἐκτὸς τοῦ Ὁρους μεταφορὰ καὶ πώλησις ξυλείας, σανίδων, δάδων καὶ ρητίνης. Ὁ παραβάτης ἐξημιούτο τὴν ναῦν.

Ἀπηγορεύθη ἡ μετάστασις τῶν μοναχῶν ἐκ μονῆς εἰς μονὴν ἑτέραν, ἐκτὸς ἂν ὁ οἰκεῖος ἡγούμενος παραδῶ τινὰ ἀλλαχοῦ, γνώμη τῆς ὑπ' αὐτὸν ἀδελφότητος.

Ἀπηγορεύθη ἡ ἀθέτησις τῶν δωρεῶν καὶ ἀνταλλαγῶν ἀγροικιῶν καὶ μοναστηρίων, ἐκηρύχθησαν δὲ σεβασταὶ αἱ διαθῆκαι τῶν ἀποικομένων ἡγουμένων κατὰ τε τὰς ὑλικὰς καὶ πνευματικὰς αὐτῶν διατάξεις.

Τὰ πυρόξυλα ἐπετράπη νὰ λαμβάνῃ ἕκαστος ὅθεν βούλεται, τὴν δὲ οἰκοδομήσιμον ξυλείαν ἐλευθέρως μὲν ἐκ τῶν κοινῶν βουνῶν, ἐν δὲ τοῖς περιορισμοῖς τῶν μο-

ναστηρίων ἀδεία τοῦ προεστῶτος καὶ τῆς ἀδελφότητος ἐκάστου.

Ἀπηγορεύθη τοῦ λοιποῦ τὸ δωρεῖν ἢ πωλεῖν κοινούς τόπους.

Αἱ Καρναὶ ἀντὶ Λαύρας, ἐμπορεῖον κατέστησαν, ἐν ᾧ καὶ αὐτὰ τὰ ἀπηγορευμένα ἐπιπράσκοντο, ὅθεν ὀρίζεται νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν ἀρχαῖον τύπον.

Τινές, παῖδας οὕτω τὸ εἰκοστὸν ἔτος συμπληρώσαντας, ἐχειροτόνουν διακόνους καὶ ἱερεῖς καὶ ἡγουμένους! Τοῦτο αὐστηρῶς ἀπηγορεύθη ὁρισθείσης τῆς κανονικῆς τῶν βαθμῶν ἡλικίας.

Οἱ ἡγούμενοι τῶν μεγάλων λαυρῶν προσήρχοντο εἰς τὰς Συνάξεις μετὰ πολλῶν ὑπουργῶν, ὅπως ἐπιβάλλωνται πιθανῶς· ἐκ τούτου ἔριδες καὶ μάχαι ἐλάμβανον χώραν· ὅθεν ὠρίσθη ἵνα τοῦ λοιποῦ ὁ μὲν Πρῶτος προσέρχεται μετὰ τριῶν ὑπουργῶν, ὁ τῆς Λαύρας ἡγούμενος μετὰ ἑξ, ὁ τῆς τοῦ Βατοπεδίου καὶ ὁ τῆς τῶν Ἰβήρων μετὰ τεσσάρων, οἱ δὲ λοιποὶ μεθ' ἑνός. Ἀγνοοῦμεν τίνας ὑπηρεσίας προσέφερον οὗτοι τοῖς γέρονσιν ἐν τῇ Συνάξει, ἀφοῦ μάλιστα ἀπηγορεύθη αὐτοῖς τὸ παρίστασθαι ἐν αὐτῇ, εἰκάζομεν ὅμως ὅτι οὗτοι ἠκολούθουν ματαιοδοξίας ἔνεκα.

Αἱ ἀξιόλογοι ὑποθέσεις δέον τοῦ λοιποῦ νὰ κρίνωνται εἰς τὰς καθολικὰς Συνάξεις, αἱ δὲ μικραὶ καὶ εὐτελεῖς ὑπὸ τοῦ Πρώτου παραλαμβάνοντος ἐπὶ τόπου καὶ πέντε — δέκα ἡγουμένους.

Αὗται εἰσὶν ἐν συνόψει αἱ τοῦ Β' τυπικοῦ διατάξεις, αἵτινες ἐνομοθετήθησαν «οὐκ ἐξουσιαστικῶς, οὔτε μὴν αὐθεντικῶς, οὔτε ἀβουλεύτως ἢ ἀπερισκέπτως ἀλλὰ θελήσει καὶ ἀρεσκείᾳ πάντων τῶν τοῦ Ὄρους εὐλαβεστάτων μοναχῶν καὶ καθηγουμένων» ὧν οἱ ἐγκριτότεροι ὑπεγράψαν ἐν αὐτῷ.

..

Ἐκ τῶν ὑπογραφῶν τοῦ Β' τυπικοῦ μανθάνομεν τὰς μονὰς **Λαύρας, Βατοπεδίου. Ἰβήρων, Ζυγοῦ,**

Ἑσφιγμένου, Ἀγίου Νικηφόρου, Κάσπακος, **Ξηροποτάμου**, Κυροῦ Ἀθανασίου, **Δοχειαρίου**, Θεοτόκου, Σισώη, Καλλιάρας, Φακινού, Σωτῆρος, Εὐστρατίου, Ὑπεραγίας Θεοτόκου, Βερροιώτου, Φαλακροῦ, Καλέστρου (ἢ Καλέτση), Ἀρχιστρατήγου, Φιλαδέλφου, Ἀγίων Ἀναργύρων, Ἀγίου Νικολάου καὶ Ἀγίου Πέτρου.

Ἐξ ἐτέρων ἐγγράφων τοῦ ΙΑ' αἰῶνος μανθάνομεν καὶ τὰς ἐξῆς μονάς:

Σταυρονηκῆτα, Ἀγίου Παύλου, Σικελοῦ, Γομάτου, Ραβδούχου, Βουλευτηρίων, Σιδεροκάστρου, Τολματᾶ, Τορνάρη, Ἀγίου Τρύφωνος, Παφλαγῶνος, Πολίτου, Χαρίζανᾶ, **Φιλοθέου**, Ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Ευλουργοῦ, Ἀγίου Παντελεήμονος τοῦ **Θεσσαλονικέως**, Σκαμανδρηνοῦ, Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Στροβηλαίας, Ἀγίου Γεωργίου, Χρωμιτιώσσης, Ἀγίου Δημητρίου, Ἀγίου Ὑπατίου, Ἀγίου Σάββα, Ἀγίου Νικολάου Ρουδάβων, Μυλωνᾶ, Ἀγίου Νικηφόρου, Ἀγίου Γεωργίου τοῦ **Ξενοφώντος**, Σωτῆρος ἢ Κάτζαρη, Θεοτόκου τῶν Ἀμαλφινῶν, Νεακίτου, Ἀτζιπάνου, Ἀγίου Νίκωνος, Καλαφάτου, Ἡσυχαστῶν, **Καρακάλλου**, Σαράβαρη, Ἀγίων Ἀπιστόλων τῶν Γλωσσίων, Δομετίου, Κολλινίκου, Λουτρακίου, Ἀγίας Τριάδος, Ἱερακάρη, Ἀριστοβούλου, Ὀπτικαρᾶ, Δερματᾶ, Κάτω Μοναί, Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Καλῶν Γερόντων, Ἀγίου Νικολάου τοῦ Σκορπίου, Χρυσοκαμάρου, Μακρογένους, Προφήτου Δανιήλ, Χάλδου, Ξηροορνακίου, Βαρναβίτση, Σωτῆρος ἢ Δωροθέου, Σκοροδῶν, Χαίροντος, Ἀγίου Δημητρίου ἢ Κυνόποδος ἢ Σκυλοπόδαρη, Ματζούκη, Διονυσίου, Νευροκόπου, Ἡλιοῦ, Λέοντος, Πυροῦ, Ζελιανοῦ, Χανᾶ, Βυλίζοντος, Ἀγίου Πέτρου τοῦ Ἀλωποῦ, Ἀγίου Μηνᾶ, Ἀγίου Ἐφραίμ, Τροχαλᾶ, Ἀγίου Προκοπίου, Σίμωνος, Κυροῦ Παύλου, Εὐστου, Ροδαβίτου, Οπιβιβίτου, (;) Σκαιθρία καὶ **Κωνσταντονέτου**.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἔσως ὑπῆρχε, ὡς καὶ πρότε-

ρον ἐρρήθη, ἡ Μονὴ τοῦ **Ζωγράφου**, λίαν δὲ ἀμφίβολον εἶναι ὅτι ἔκτοτε ὑπῆρχε καὶ ἡ τοῦ **Κουτλουμουσίου**, ὡς τινες διατείνονται.

Ὅθεν ἐκ τῶν νῦν ὑφισταμένων ἐν Ἀθῶ Εἴκοσι Μονῶν, ὑπῆρχον κατὰ τὸν **ΙΑ'** αἰῶνα αἱ ἑξῆς :

Λαύρα, Βατοπεδίου, Ἰθήρων, Ἐσφιγμένου, Ξηροποτάμου, Δοχειαρίου, Φιλοθέου, Σταυρο- νικήτα, Ἀγίου Παύλου, Θεσσαλονικέως (Ρώσ- σων), Ξενοφώντος, Καρχαλλου καὶ Κωνσταντι- νίτου, ἴσως δὲ καὶ ἡ τοῦ **Ζωγράφου**.

Εἶδομεν, ὅτι ὁ βιογράφος τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἀναφέ- ρει διαφόρους Ἰταλοὺς, Ἰθήρας τε καὶ Ἀρμενίους προσ- ερχομένους τῷ ἁγίῳ τούτῳ πατρί. Ἐκ πάντων τούτων μόνοι οἱ Ἰθῆρες καὶ Ἀμαλφίνοι κατέλιπον ὁρατὰ ἵχνη τῆς δια- θάσεως αὐτῶν. Βεβαίως τὰ ὀνόματα τῶν μονῶν Σικελοῦ, Χάλδου κ.λ. παρέχουσι τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ἑτεροεθνεῖς ἱδρυ- σαν αὐτάς, περὶ τούτου ὁμως οὐδεμίαν μαρτυρίαν ἔχομεν.

Ἡ μονὴ τῶν Ἰθήρων ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς Ἰωάννου τοῦ Ἰθῆρος καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Εὐθυμίου τῷ 980. Τούτοις προσετέθη καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἰωάννου Γεώργιος. Ὁ Εὐθύ- μιος μετέφρασεν εἰς Ἰθηρικὴν γλῶσσαν τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία καὶ ἔδωκε τὸ σύνθημα ση- μαντικῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας τῶν ὁμοεθνῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀθῶ. Ὁ θρησκευτικὸς τῶν βυζαντινῶν βίος ἦτο ὁ κατ' ἐξοχὴν φορεὺς τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ διὰ τὰ πέριξ ἀφώτιστα ἔθνη, ὅθεν διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ Εὐ- θυμίου ἡ μονὴ τῶν Ἰθήρων δὲν ἐβράδυνε νὰ καταστῇ φωτο- βόλος ἐστία διὰ τοὺς Ἰθήρας. Ὁ τῆς Ἰθηρίας βασιλεὺς Δαυὶδ Β' Βαγγατίων (1088—1125) ἔπεμπε νέους ἱερο- σπευδαστὰς εἰς Ἀθῶ, πρὸς ἐκμάθησιν τῆς βυζαντινῆς λει- τουργίας καὶ τῆς ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς παιδεύσεως καὶ γλώσσης.

Ἡ μονὴ τῶν Ἀμαλφινῶν ἔκειτο ἐν τῇ νῦν παραλία Μορ- φωνοῦ (Ἀμαλφινοῦ) ἐνθα δείκνυνται ἔτι τὰ ἑρείπια αὐτῆς καὶ ὁ ἰδιόρρυθμος αὐτῆς πύργος. Συσταθεῖσα ἐπὶ τῶν ἡμε- Ͼν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου πιθανῶς ὑπὸ τὴν ἐμπνευσιν αὐτοῦ,

διετηρεῖτο ἐκ τῶν Ἀμαλφινῶν ἐμπόρων τῆς ἐν Κων)πόλει παροικίας αὐτῶν. Ἡ παρακμὴ τῆς παροικίας ἐπέφερε καὶ τὴν τῆς μονῆς ταύτης, ἥτις ὀλοτελῶς ἐγκατελείφθη πιθανῶς ἐπὶ τῆς Δ' Σταυροφορίας, ὅτε ἀγεφύρωτον χάσμα συνετελέσθη μεταξὺ ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν, εἰς τὴν ἔχθραν τὴν ὀρθη-σχευτικὴν προστεθείσης καὶ τῆς ἔχθρας τῆς ἐθνικῆς. Οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς ταύτης ἦσαν ὀρθόδοξοι, ἐχρῶντο δὲ τῇ λατινίδι φωνῇ.

Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα δις μετέβη εἰς Ἀθῶν καὶ ὁ Ρῶσσος ἅγιος Ἀντώνιος ὁ Πετσέρσκης (Σπηλαιώτης), ὁ ἰδρυτὴς τῆς περιωνύμου ἐν Κιέβῳ λαύρας, ὅστις ἤσκησεν ἐπὶ τινι χρόνον καὶ ἐν σπηλαίῳ, ἐγγύτατα τῆς μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου δεικνυομένῳ μέχρι σήμερον. Οὐδεὶς ἕτερος Ρῶσσος φαίνεται ποῦ ἐν Ἀθῶν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, οἱ δὲ ἐξ εἰκασιῶν εὐρίσκοντες καὶ ἑτέρους πάντως παρερμηνεύουσι τὴν ἱστορίαν. Οἱ νοτιοσλαῦοι ἐφάνησαν ἐπὶ τοῦ Ἀθῶν βραδύτερον. ¹

* *

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς (1081—1118) περιφανῶς ἐκύρωσε τὴν ἐλευθερίαν τῶν μοναχῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ὡς καὶ τὴν ἀσυδοσίαν αὐτῶν, πᾶν ἐπισκοπικὸν δίκαιον ἀπαγορεύσας ἐν Ἀθῶν. Ὁ αὐτὸς δι' ἐγγράφου αὐτοῦ (πιταχίου) ἐκήρυξε τὴν μεγάλην σημασίαν καὶ ἠθικὴν ἐπιβολὴν τῶν Ἀγιορειτῶν.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου βάρβαροι πειραταὶ ἔβλαψαν τὸ Ἅγιον Ὄρος, καθ' ἃ ἐν γράμματι τῶν Ἀγιορειτῶν πρὸς τὸν βασιλέα δέικνυται, ἐκ δὲ τῆς ἀπαντήσεως τούτου φαίνεται, ὅτι καὶ ἄλλαι πέλεις καὶ χῶραι τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἐμαστιζόντο ὑπο τῶν βαρβάρων.

Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐταράχθη ἐπὶ μακρὸν τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐκ τῆς ἐξῆς αἰτίας. Βλάχοι ποιμένες ἐκ τῶν νο-

1—Ὁ Οὐσπένσκης καὶ ὁ τούτῳ ἐπόμενος Langlois ὀνειρεύονται ἐπὶ τοῦ Ἀθῶν καὶ Σέρβους καὶ Βουλγάρους καὶ Οὐγγροβλάχους καὶ Ρώτσους κατὰ τὸν Ι' καὶ ΙΑ' αἰῶνα, ἀλλ' οὕτω δὲν γράφεται ἡ ἱστορία.

μαδικῶς πανοικεῖ περιφερομένων τότε, εἰσῆλθον μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτῶν εἰς Ἄθω, εἰς 300 οἰκογενείας ἀριθμούμενοι. Ἡ τοιαύτη πρωτοφανὴς βεβήλωσις ἐπέφερε πολλὰ δεινὰ. Ἡ παρουσία τῶν γυναικῶν προϋξένησε πολλὰ ἄτοπα, (ἐὰν ἡ σωζομένη διήγησις δὲν εἶνε φλυαρία ἀέργου τινός). Οἱ Βλάχοι παρέμειναν ἐφ' ἱκανὰ ἔτη ἐν Ἄθω, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐδιώχθησαν ὑπὸ τῶν μοναχῶν ἀφοῦ ὁ ἡγούμενος τῆς Λαύρας Ἰωαννίκιος Βαλμᾶς ἐπαρουσίασεν οἰκονομικῶς ψευδὲς τοῦ Πατριάρχου Νικολάου Ι' τοῦ Γραμματικοῦ ἐπιτίμιον. Τὸ ζήτημα τῶν Βλάχων καὶ τὸ τοῦ ἐπιτιμίου περιέπλεξε καὶ διάφορα ἄλλα· ἐντεῦθεν λογομαχίαι καὶ ἔριδες ἔλαβον χώραν μεταξὺ τῶν μοναχῶν ἐπὶ χρόνον μακρὸν, παραταθεῖσαι καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλεξίου, Ἰωάννου Β', ἀνακυκλώνεσθαι ὑποκώφως καὶ μέχρι τοῦ Πατριάρχου Χαρίτωνος, ὅστις τῷ 1177 ἔλυσε τὸ ἀνύπαρκτον ἐπιτίμιον τοῦ Πατριάρχου Νικολάου πρὸς καθησύχασιν τῶν πνευμάτων. Ἡ μακρὰ διήγησις ἡ περιέχουσα τὰ τοιαῦτα, σωζομένη ἐν χειρογράφῳ κώδικι (ὑπ' ἀριθ. 328, αἰῶνος XV) τῆς μονῆς τῶν Ἰεήρων, δεῖται πολλῆς καθάρσεως ἐτι.¹

Εὐχόλως κατενόησεν ἤδη ὁ ἀναγνώστης, ὅτι οἱ αὐτοκράτορες ἔλαβον ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν τὸ Ἅγιον Ὅρος ἀπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης καὶ ἐφεξῆς, πᾶν ἐπισκοπικὸν δίκαιον ἀπαγορεύσαντες ἐπὶ τῶν μοναχῶν. Κατ' ἀσφαλεῖς καὶ αὐθεντικὰς πληροφορίας ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως μόνον ἐπὶ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου, ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος δεικνύται ἐπεμβὰς εἰς τὰ τοῦ Ὁρους πράγ-

1—Ἡ διήγησις αὕτη φοικαλέον συμπύλημα οὔσα ἐγγράφων καὶ γεγονότων ἀμφιβόλων ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Οὐσπένσκι καὶ Meyer παρὰ πάντων δ' ἐθεωρήθη αὐθεντικὴ ! Ἐὰν ἐνταῦθα ἐπικαλοῦμαι σημεῖα τινὰ αὐτῆς, τοῦτο πράττω διότι μέχρις ἐντελοῦς ἐξερευνήσεως τῶν ἀρχείων τῶν Μονῶν, νομίζω ὅτι μικρὰ τις πίστις δέον ν' ἀποδίδηται εἰς τινὰ τῶν ἐν αὐτῇ παρεντεθειμένων ἐγγράφων.

ματα, ὡς περαιτέρω δειχθήσεται. Ἐναργῆς ἀπόδειξις τῆς μὴ ἀναμίξεως τοῦ Πατριάρχου εἶνε αὐτὰ τὰ συνταχθέντα τυπικά, ἐν οἷς οὐδαμῶς φαίνεται ὄρων οὗτος, οὐδ' ἐν τοῖς χρυσοβουλίοις τοῦ Βασιλείου Α', Λέοντος ΣΤ' καὶ Ρωμανοῦ Α' ἀναφέρεται, καίτοι, καθ' ὃν χρόνον ἐξεδόθησαν πάντα ταῦτα, συνέπεσε νὰ ἴστανται ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Γρηγορίου διάσημοι ἄνδρες, ἐῆλα δὴ ὁ ἱερός Φώτιος, Νικόλαος Α' ὁ Μυστικός, Βασίλειος ὁ Σχαμανῆρινός καὶ Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος.

ΙΒ' ΑΙΩΝ

Στάσιμος κατάστασις. — Ἰδρυσίς τῶν μονῶν Ρώσων καὶ Χελανδαρίου

Ὁ ΙΒ' αἰὼν παρουσιάζει ἐν Ἀθῷ μίαν στασιμότητα, μίαν γαλήνην προάγγελον τῶν μελλόντων νὰ ἐνσκήψωσι δεινῶν.

Οἱ αὐτοκράτορες Ἰωάννης Β' (1118—1143), Μανουὴλ Α' (1143—1181), Ἀλέξιος Β' (1181—1183), Ἀνδρόνικος Α' (1183—1185), Ἰσαάκιος Β' (1185—1195) καὶ Ἀλέξιος Γ' (1195—1203) δὲν φαίνονται μεριμνῶντες περὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους, ὡς ἐξάγεται τουλάχιστον ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως αὐτοκρατορικῶν ἐγγράφων ΙΒ' αἰῶνος ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν Μονῶν· πρέπει ὅμως νὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι τὰ δεινὰ τοῦ ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνος ἐσάρωσαν κατὰ μέγιστον μέρος τὸν πρῶτον ἱστορικὸν τῶν μοναχῶν βίον.

Ἡ δημιουργικὴ ἐν Ἀθῷ ἐποχὴ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος παύει ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΒ'. Ὀλίγαι τινὲς μοναὶ, ἄγνωστοι πρότερον, φαίνονται κατὰ τοὺς ἐφεξῆς αἰῶνας· εἶνε ὅμως δύσκολον νὰ διακρίνη τις ἐὰν ὦσι νέαι ἢ παλαιότεραι ἀλλάξασαι ὀνόματα. Χάριν συντομίας θ' ἀναφέρωμεν τὰς ἐπισημωτέρας, ἐκ τῶν ὁποίων δύο μόνον ἀνήκουσιν εἰς τὸν ΙΒ' αἰῶνα, αἱ δὲ λοιπαὶ εἰς τὸν ΙΔ' αἰῶνα.

Ἡ μονή¹ τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος ἡ Ρώσσων καὶ ἡ τοῦ Χελανδαρίου, αἵτινες θάλλουσι μέχρι σήμερον, ἰδρύθησαν κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα

Τῷ 1169 ἡ μικρὰ μονὴ τοῦ Ξυλουργοῦ τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ἐλέγετο καὶ τῶν Ρουσῶν, εἴτε διότι εἶχε τότε μοναχοὺς Ῥώσσους, εἴτε διότι ὑπῆρξαν πρότερον ἐν αὐτῇ οὗτοι. Προφανῶς τὸ πρῶτον ἰδρύθη ὑφ' Ἑλλήνων μοναχῶν ὡς δεικνύει τὸ κύριον ὄνομά της. Ἡ μονὴ αὕτη εἶνε ἡ νῦν σκήπη Βογοροδίτσα, ἥτις διατελεῖ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Μονῆς τῶν Ρώσσων, κεῖται δὲ ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς τοῦ Παντοκράτορος. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς ταύτης Λαυρέντιος στενοχωρούμενος ἐν αὐτῇ ἐξήχησε παρὰ τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως μίαν μονὴν μεγαλητέραν, ἐδόθη δ' αὐτῷ ἡ τοῦ Θεσσαλονικέως ἥτις πολυάνθρωπος οὕσα πρότερον εἶχε περιέλθει εἰς ἐρήμωσιν. Ἡ Μονὴ αὕτη εἶναι τὸ νῦν ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Μονῆς τῶν Ρώσσων Παληομενάστηρον καλούμενον. Εἰς τὴν Μονὴν ταύτην εἰσῆλθεν ὁ ἡγούμενος Λαυρέντιος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν μοναχῶν. Ἐὰν οἱ εἰσελθόντες ἦσαν Ρῶσσοι δὲν δύναμαι νὰ τὸ βεβαιώσω, εἰ καὶ ἄλλοι πρὸ ἐμοῦ εὔρον εὐλογον δι' εἰκασιῶν νὰ συγκροτῶσιν ἱστορίαν· ὅτι δὲ ὁ Ἀλέξιος Α' Κομνηνὸς παρεχώρησεν ἔτι πρότερον τὴν τοῦ Ξυλουργοῦ εἰς τοὺς Ρώσσους, ὡς ὁ πολὺς Οὐσπένσκις ἐκήρυξε καὶ ἄλλοι ἀνεμάσησαν, ὅπερ ὑπονοεῖ ὅτι καὶ οἱ εἰσελθόντες εἰς τὴν τοῦ Θεσσαλονικέως ἦσαν Ρῶσσοι ἀφοῦ ἡ τοῦ Ξυλουργοῦ ἦτο Ρωσσικὴ, εἶναι λῆρος. Δυνάμεθα ἐν τούτοις νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ὁ Λαυρέντιος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν Ρῶσσοι, διότι εἰσελθόντες εἰς τὴν τοῦ Θεσσαλονικέως, ἥτις ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος, μετωνόμασαν αὐτὴν τῶν **Ρώσσων**, ἐκτὸς ἐὰν Ρῶσσοι μοναχοί, ἐγκαταστάντες παροδικῶς εἰς τὴν τοῦ Ξυλουργοῦ, κατέλιπον τὸ ὄνομα αὐτῶν εἰς αὐτὴν καὶ τοῦτο ἀδιαφόρως πως μετέφερον καὶ ἐδῶκαν εἰς

1—Ἐνθα μὲν σημειοῦται : **Μονή**, νοητέον μίαν τῶν νῦν ὑπαρχουσῶν. Εἴκοσιν ἐνθα δὲ **μονή**, ἡ ἀνήκουσα εἰς τοὺς πρὸ τῆς ἀλώσεως χρόνους, ἥτις, κοιμηθεῖσα συνεχώνευθη εἰς μίαν τῶν ἀνωτέρω.

τὴν τοῦ Θεσσαλονικέως οἱ ἐν αὐτῇ εἰσελθόντες, ὅπερ βεβιασμένον.

Ἡ Μονὴ τοῦ **Χελανδαρίου** ὑπάρχουσα καὶ πρότερον, ἐδόθη, διὰ χρυσοβούλλου τινὸς τῶν Ἀγγέλων Κομνηνῶν, περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, εἰς τὸν ἅγιον Σάββαν, τὸν μετὰ ταῦτα ἀρχιεπίσκοπον Σερβίας, ὅστις, ἦτο υἱὸς τοῦ Στεφάνου μεγάλου ζουπάνου (ἡγεμόνος) τῆς Σερβίας. Ὁ Σάββας, κατὰ τὰς σερβικὰς πηγὰς, λαβὼν τὴν ἀπόφασιν νὰ γίνῃ μοναχὸς εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος ἐγκατέλιπε λάθρα τὸ ἀνάκτορον τοῦ πατρὸς του, μετέβη εἰς Ἄθω καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὸ Ρωσσικὸν Μοναστήριον. Οἱ σταλέντες πρὸς ἀνεύρεσίν του, μαθόντες τὸ καταφύγιόν του, περιεκύκλωσαν τὸ Μοναστήριον, ἀλλ' ὁ Σάββας ἀναθὰς εἰς τὰ τεῖχη ἔρριψεν εἰς αὐτοὺς τὰ χρυσοκέντητα ἱμάτιά του καὶ τὴν κόμην του ἣν κατὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος εἶχε κόψει, εἰπὼν αὐτοῖς: «Λάβετε τὰ σημεῖα ταῦτα καὶ φέρετε αὐτὰ μεθ' ὑμῶν ἵνα δείξητε ὅτι μὲ εὑρετε ζῶντα, ὀνομαζόμενον Σάββαν καλόγηρον τοῦ Θεοῦ».

Τότε, ἡ μετὰ ταῦτα ὁ Σάββας ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ περὶ ῥητοσύνης τοῦ κόσμου καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, ἣτις τοσαύτην ἐνεποίησε τῷ Στεφάνῳ ἐντύπωσιν, ὥστε μεταβιβάσας τὸ στέμμα εἰς τὸν ἕτερον υἱὸν αὐτοῦ, Στέφανον καλεῖσθαι καλούμενον, περιεβλήθη ἐν Σερβίᾳ τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα εἰς τὴν μονὴν Στρουδένιτσα, μετ' οὐ πολὺ δὲ μετέβη εἰς Ἅγιον Ὅρος πρὸς συνάντησιν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὃν εὔρεν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Βατοπεδίου. Ἐνταῦθα ὁ υἱὸς Σάββας ἔχειρε μοναχὸν τὸν πατέρα αὐτοῦ Στέφανον, Συμεὼν αὐτὸν μετονομάσας, κατόπιν δὲ τυχὼν τῆς βοηθείας τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Στεφάνου Β' κράλη (βασιλέως) τῆς Σερβίας, ἔλαβε παρὰ τινος τῶν Ἀγγέλων τὸ ἐγκαταλείμμενον μοναστήριον τοῦ Χελανδαρίου «ὅπως εἶναι τοῖς Σέρβοις δῶρον αἰώνιον».

Τὴν Μονὴν τοῦ Χελανδαρίου, ἥς τὰ τεῖχη ἠνώρθωσεν ὁ Σάββας καὶ ἐντὸς αὐτῆς εἰσήγαγε τὸν πατέρα του, κατεπλούτισεν ὁ ρηθεὶς κράλης. Ὁ Σάββας ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἐπραξε διὰ τοὺς Σέρβους ὅτι ὁ Εὐθύμιος ὁ Ἰβηρ διὰ τοὺς Ἰβη-

ρας. Μετέφρασεν ἐκκλησιαστικὰ βιβλία πρὸς ὀργάνωσιν τῆς ἐν Σερβίᾳ ἐκκλησίας καὶ οὕτως ἔδωκε τὸ σύνθημα στενῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ πρὸς τὸ Χελανδάριον. Ἡ Μονὴ αὕτη ἔφθασεν εἰς μεγίστην ἀκμὴν κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα.

Ὁ ἅγιος Σάββας ἐχειροτονήθη μετὰ ταῦτα ἐν Νικαίᾳ ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας, ἧς τὴν ἐκκλησίαν διωργάνωσεν, ὃ δὲ Συμεὼν ἔθανεν ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ. Ὁ τάφος αὐτοῦ σώζεται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ καθολικοῦ ναοῦ.

Ἡ Μονὴ τοῦ Χελανδαρίου μεγάλη καταστᾶσα ταχίως ἐσχίασε καὶ βαθμηδὸν ἀπερρόφησε τὴν ἐν τοῖς νῦν ὁρίοις αὐτοῖς ὑπάρχουσαν τότε μεγάλην μονὴν τοῦ Ζυγοῦ, ἧς καὶ κατέλαβε τὴν θέσιν ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῶν ἀμφικτυονικῶν Συνάξεων.

ΙΓ' ΑΙΩΝ

Δεινὰ ἐν ᾿Αθῶν.—Δ' Σταυροφορία.—Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος καὶ οἱ Ἑνωτικοί.

Ὁ ΙΓ' αἰὼν ἐπεφύλασεν ἱλιάδα δεινῶν οὐ μόνον εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἀλλ' εἰς ὅλον τὸ κράτος, καὶ ἐν πρώτοις ὁ λῖψ τῆς Δ' Σταυροφορίας ἔπνευσε καυστικὸς ἐπὶ τὴν Ἀνατολήν.

Ἡ Δ' Σταυροφορία φέρουσα βιαίως τὴν Δύσιν ἐπὶ τὴν Ἀνατολήν ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς πειρατείας ἐν ταῖς θαλάσσαις, ἐνῶ πρότερον ἔτι ἡ ἀθλιότης τῶν βασιλευόντων Ἀγγέλων παρέλυσεν τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τοῦ κράτους. Ἐκτὸς τοῦ σταυροφορικοῦ στόλου πολλοὶ τυχοδιῶνται ἐκ τῆς ἐσπερίας, καὶ μάλιστα διάφοροι Ἰταλοὶ, ἐν τῇ ἀνεμοζάλῃ ἐκείνῃ ἀνέπετασαν τὴν σημαίαν τῆς πειρατείας, ὥς καὶ πολλοὶ Ἑλληγινες τῶν νήσων ἐξ ἀντεκδικήσεως, ἔκτοτε δ' ἀπώλετο ἡ ἀσφάλεια ἐν τῷ Αἰγαίῳ.

Βεβαίως οἱ δυσσεβεῖς Σταυροφόροι οἱ μανικῶς ἐπελθόντες ἐν Ἀνατολῇ, οἱ φρικώδη ὄργια διαπραξάμενοι, οἱ ἐκτὸς τῶν

πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν καταστροφῶν ἃς ἐπέφερον λεηλατήσαντες τὰ ἱερὰ, συλήσαντες καὶ βεβηλώσαντες τοὺς ναοὺς, καταδιώξαντες τὴν ἡμετέραν ἐκκλησίαν καὶ τὸν κληρὸν αὐτῆς, οἱ διαπραξάμενοι τέλος τὰ χεῖριστα τῆς αἰσχίστης ἐπιδρομῆς, οἱ ἀνάσχυντοι, λέγω, αὐτοὶ ἐλευθερωταὶ τοῦ Ἁγίου Τάφου δὲν ἤτο δυνατόν νὰ δειχθῶσι κρίσεις ἐν ᾿Αθῶ.

Αἱ μοναὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὑπέφερον τὰ πάνδεινα ἐκ τούτων καὶ ἰδίως ἐκ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐγκαταστάτων βαρῶνων τοῦ Βονιφατίου. Ὁ ἐπίσκοπος Σεβαστῆς εἰς ὃν ὁ καρδινάλιος Βενέδικτος εἶχεν ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπιστάσιαν τῶν Ἀθωιτῶν συμφωνήσας μετὰ τῶν ληστῶν ἐκείνων εὐγενῶν, ἐλήστευσε πᾶν ὅ,τι εὔρεν ἐν ᾿Αθῶ πολύτιμον, καὶ διὰ βασάνων ἐθανάτωσε τοὺς μοναχοὺς οὓς ὑπόπτευσεν ἀποκρύπτοντας χρήματα.

Αἱ καταστροφαὶ αὗται διήρκεσαν ἐφ' ἱκανὸν ἕως οὗ οἱ Ἀγιορεῖται ἔτυχον τῆς προστασίας τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἑρρίκου καὶ ἔκτοτε ἐσκέποντο παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτὸν μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς Λατινοκρατίας. Τὴν προστασίαν τοῦ Ἑρρίκου ἐπὶ τῶν Ἀθωιτῶν διησχόλυνεν ἡ ταχεῖα κατάλυσις τοῦ λατινικοῦ κράτους τῆς Θεσσαλονίκης· διότι ἐὰν οἱ Λατῖνοι διετηρήθισαν ἐν Κωνσταντινουπόλει πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη (1204—1261), τὸ ἐν Θεσ)νίκη κράτος διήρκεσε μόνον δεκαεννέα (1204—1223).

Καθ' ἐν χρόνον οἱ Ἀγιορεῖται ὑφίσταντο τὰ χεῖριστα ἐκ τῶν Σταυροφόρων ἡναγκάσθησαν ν' ἀποταθῶσι πρὸς τὸν Πάπαν Ἰννοκέντιον Ι' ὅπως τύχωσι τῆς προστασίας αὐτοῦ, ὅστις προθύμως εἰσέηκουσεν αὐτῶν καὶ ἔγραψεν ὑπὲρ αὐτῶν ἐπανειλημμένως εἰς τοὺς λεγάτους αὐτοῦ, ἀλλ' οἱ Σταυροφόροι ὥς γνωστὸν ἐλαχίστην προσοχὴν ἔδιδον εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Πάπα καὶ τοὺς κεραυνοὺς αὐτοῦ.¹

1 — «Lettres d' Innocent III», τόμ. Β', σελ. 424 καὶ 829 (ἔκδ. Baluz, 1862)· βούλλαι τοῦ 1211 καὶ 1214. — Müller, «Historische Denkmäler in dem Klöstern des Athos» παρὰ

Σειρὰ μακρὰς δυσπραγίας ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος. Κατὰ τὰς παραμονάς τῆς καταλύσεως τῆς ἡγεμονίας τῶν Φράγκων ἡ πειρατεία ἔλαβεν αὖθις νέαν ἐπίτασιν προσλαβοῦσα πολιτικὸν οὐχ' ἥττον ἢ ληστρικὸν χαρακτήρα. Οἱ Φράγκοι βλέποντες ἐκφεῦγον τὸ ἔδαφος ἐζήτουν νὰ κορσελῶσιν ἀρπαγῆς, ἡ δὲ Ἀνατολὴ ἀμυνομένη ἀπέδιδεν αὐτοῖς τὰ ἴσα.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον κατεστράφη ὑπὸ Φράγκων πειρατῶν ἡ μεγάλη μονὴ τῶν Ἱερώων, ἡνωρθώθη ὁμως μετ' οὐ πολὺ.

Τὸ Ἅγιον Ὅρος ἀπαλλαγὴν ἐπὶ τέλους τῶν ἐκ Δύσεως δεινῶν ἔμελλε νὰ τρωθῇ καὶ ἐξ οἰκίῶν βελῶν.

Μιχαὴλ Η', ὁ ἰδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Παλαιολόγων, ἀνακτῆσας τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 1261, ἀντελήφθη πληρμελῶς τῶν πραγμάτων. Καίτοι ἠδύνατο νὰ στηριχθῇ εἰς ἑαυτὸν καὶ τὰς τοῦ κράτους αὐτοῦ δυνάμεις, ὡς ἀπέδειξεν ἐν πολλαῖς σημεῖοις ὁ ἐν Νικαίᾳ καὶ Κωνσταντινουπόλει βίος του, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν Δύσιν, νέους κινδύνους ἐκεῖθεν φανταζόμενος καὶ ἵνα τάχα αὐτοὺς ἀποσοβῇ ἐζήτησε τὴν ὑπὸ ὄρους ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν, σοφιστικῶς σκεπτόμενος καὶ ἀσεβῶς σχετίζων καὶ αἰτιολογῶν τὴν ἐξοικονόμησιν τῶν περιστάσεων, (ὡς ἔλεγε), πρὸς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀνθρώπου γενομένου ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον. Οὕτως ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἐκλήθη αὖθις εἰς νέον δεινὸν καὶ ἀλγεινὸν ἀγῶνα καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ παπισμὸς ἰδὼν τοσοῦτους ἀγῶνας ἀπολεσθέντας ματαίως καὶ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καταρρεῦσαν τὸ ὄνειρον τῆς ἐν Ἀνατολῇ πνευματικοπολιτικῆς τυραννίδος ἤθελε δώσει καιρὸν πρὸς ἀνασύνταξιν τῶν τῆς πολιτείας πραγμάτων.

Αἱ διαπραγματεύσεις ἀρξάμεναι ἀπὸ τοῦ 1263 πρὸς τὸν Πάπαν Οὐρβανὸν Δ' καὶ ἐξακολουθήσασαι ἐπὶ τῶν διαδόχων

αὐτοῦ Κλήμεντος Δ' καὶ Γρηγορίου τοῦ Γ' κατέληξαν εἰς τὴν ἐν Λουγδούνῳ τῆς Γαλλίας σύνοδον, καθ' ἣν ἐκυρώθη ὅ,τι ἴσως πρότερον ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ τοῦ Μιχαήλ καὶ τῶν ἀποκρισιαρίων τοῦ Πάπα συνεζητήθη καὶ ἀπεφασίσθη, ὅ,τι δὴ, ἡ προσθήκη τοῦ Filioque εἰς τὸ Σύμβολον, τὸ πρωτεῖον, τὸ ἔκκλητον καὶ τὸ μνημόσυνον τοῦ Πάπα, καθ' ἕνα χρόνον ὁ τάλας Μιχαήλ μετὰ θεολογικοῦ ζήλου ἠγωνίζετο ἐν Κωνσταντινουπόλει νὰ πείσῃ τοὺς ἡμετέρους ὅτι ἡ προσθήκη ἐν τῷ Συμβόλῳ οὐδὲν μετήλλασσαν ἐν τῇ πίστει καὶ ὅτι τὰ διδόμενα τῷ Πάπα προνόμια οὐδεμίαν εἶχον πραγματικὴν ἀξίαν.

Ὅτε οἱ εἰς Γαλλίαν σταλέντες ἐχώρισαν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν τῆς ἐνώσεως τόμον ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ παρητήθη ἐκουσίως (1275), εὗρέθη δὲ πρόθυμος νὰ τὸν διαδεχθῇ ὁ παιδείας μὲν τρόφιμος ἀλλὰ παλιμβούλος Ἰωάννης ὁ Βέκκος, πρότερον μὲν μάχαιρα κατὰ Λατίνων δίστομος, ἤδη δὲ πρύμναν ἀνακρουσάμενος καὶ πρόθυμον ὄργανον τοῦ Μιχαήλ καταστάς.

Τὸ ἐλληνικὸν γένος μὴ στέργον τὴν ἔνωσιν ἐλάχιζε τὸ ἔργον τοῦ Μιχαήλ, ἀλλ' οὗτος ἠναγκασμένος ὢν νὰ φέρῃ αὐτὸ εἰς πέρας, κατὰ τὰς ἀξιώσεις τῶν Παπῶν Γρηγορίου Γ' καὶ Νικολάου Γ', προέβη διὰ τῶν ὀργάνων του εἰς πολλὰς βιαιότητας. Δημεύσεις, φυλακαί, ἐξορίαι, μάστιγες, ὀφθαλμῶν καὶ ρινῶν καὶ γλωσσῶν καὶ χειρῶν ἔκτομαί καὶ ἀφαιρέσεις πάντα ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν· ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Μιχαήλ, μὴ ὄν προῖον ἐθνικῆς βουλῆσεως καὶ ἀνάγκης, ἦτο ἐκ τῶν προτέρων καταδεδικασμένον.

Ὁ Μιχαήλ ματαίως καταναλῶσας ἑαυτὸν ἐν τῷ οἰκτρῷ τούτῳ ἀγῶνι ἔθανε κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1282, ὁ δὲ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἀνδρόνικος Β', ἐνεκα τῆς κοινῆς ὀγανακτήσεως, λάθρα ἐνεταφίασεν αὐτόν.

Αἱ κακώσεις τοῦ Μιχαήλ καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ ἐνωτικῶν κατὰ τῶν ὀρθοδόξων κυρίως ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν ὀκταετὴ σχεδὸν πατριαρχεῖαν τοῦ Ἰωάννου Βέκκου (26 Μαΐου 1275—27 Δεκεμβρίου 1282). Τότε ἐκακώθησαν βαλὼς καὶ οἱ Ἀγιορείται καὶ πολλοὶ τούτων ἐθανατώθησαν,

ὡς ὁμοφώνως ἢ παράδοσις σώζει, συναξάρια δέ τινα διεκτραγωδοῦσι τοὺς φόνους καὶ τὰς ὀλοκαυτώσεις ἃς ἐπῆνεγκεν ὁ Μιχαὴλ τοῖς ἐν Ἀῶ μονασταῖς.¹ Τοὺς μοναχοὺς τοῦ Βατοπεδείου καὶ τῶν Ἰβήρων ἡρωϊκῶς ἀντιστάντας ἔργον βασάνων καὶ φόνων ἐποίησαν οἱ ἀπεσταλμένοι αὐτοῦ. Οἱ εἰκοσιεῖς μοναχοὶ τῆς μονῆς τοῦ Ζωγράφου εἰς τὸν πύργον ἑαυτοὺς κατακλείσαντες καὶ ἐκείθεν τὴν τῶν ἐνωτικῶν ἀπόνειαν ἐλέγχοντες πυρὶ παρεδόθησαν. Μαχαίρα παρεδόθησαν καὶ οἱ μοναχοὶ τῶν Καρυῶν μετὰ τοῦ Πρώτου.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Πρωτάτου σώζονται δύο κenoτάφια, καὶ ἕτερον εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ζωγράφου ἀποδιδόμενα εἰς τοὺς τέτε ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας σφαγιασθέντας.

Τὴν ὀργὴν τοῦ Μιχαὴλ εἶχον προκαλέσει αὐτοὶ οἱ Ἀγιορεῖται, οἵτινες, μετὰ τὰ τελεσθέντα ἐν Λυῶν, ἔπεμψαν εἰς αὐτὸν δογματικὴν ἐπιστολὴν, σθεναρῶς ὑπεραμυνόμενοι τῶν πατέρων.²

Ὡς τὼς ὁ II' αἰὼν ἐν ὀδύνῃ καὶ ταλαιπωρίᾳ καὶ παντοίοις δεινοῖς καὶ καταστροφαῖς διανυθεὶς, ἃς μικρὸν καὶ ἐφημέρως ἐγλύχανεν ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει πάλιν ὀρθώσας, ἐδείχθη κατὰ τὸ τέλος αὐτοῦ ἀγαθὸς τοῖς Ἀθωῖταις. Δυστυχῶς ὅμως ἐκ τοῦ ἀθλίου συστήματος, τῆς θρησκοληψίας, τῆς μοιρολατρίας καὶ τῆς περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἀνικανότητος τοῦ Ἀνδρονίκου Β' καὶ τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὸν λογισμάτων ἀνδρῶν, νέοι κίνδυνοι προέκυψαν ἐξ Ἀνατολῶν καὶ ἰδίᾳ ἐκ Δυσμῶν, οἵτινες ἔμελλον νὰ ἐκραγῶσιν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ κράτους καὶ νὰ καταστρέφουν τὸ Ἅγιον Ὅρος ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

1— Δύο τούτων ἐδημοσίευσε πληρέστερον ὁ Μ. Γεδεών ἐν τῷ «Ἀθῶ», σελ. 137—146.

2— Ἡ ἐπιστολὴ τῶν Ἀγιορειτῶν πρὸς τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον σώζεται, ἐν ἀντιγράφοις, εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἱ. Κοινοτήτος καὶ εἰς τὰς βιβλιοθήκας Μονῶν τινῶν ἐν Ἀθῶ, ἐδημοσιεύθη δὲ ἐλληνορωσιστί, ἐν Μόσχᾳ, τῷ 1894, ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Καρλόβσκις Ἀρσενίου, ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Μόσχᾳ συνοδικῆς βιβλιοθήκης, ἀνήκοντος εἰς τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα.

ΙΔ' ΑΙΩΝ

Οἱ Καταλάνοι καὶ τὰ ἐκ τούτων φρικαλέα δεινά.—
Οἱ Σέρβοι καὶ ὁ κράλης Στέφανος Δ' Δουσάν
Οὐρόσχ.—Σερβικὴ κατάκτησις ἐν ᾿Αθῳ.—
Βούλγαροι, Ρῶσσοι καὶ Ἰθῆρες.—Νοερὰ
προσευχὴ καὶ μακρὰ ἐριδες περὶ θείας ἐλλάμ-
ψεως καὶ ἀκτίστου φωτός.—Παλαιὰ καὶ νέαι
μοναί.—᾿Ο Πρῶτος καὶ τὰ δίκαια αὐτοῦ.—
᾿Ο ἐπίσκοπος Ἐρισοῦ λαμβάνων ἐπισκοπικὰ
δίκαια ἐν ᾿Αθῳ.—Γ' τυπικόν.—Δημιουργία τοῦ
σημερινοῦ καθεστῶτος τῶν Μονῶν.

᾿Ο φιλομόναχος αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος Β' Παλαιολόγος ἐδείχθη εὐνούστατος τοῖς Ἀγιορείταις καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς μακρᾶς αὐτοῦ βασιλείας (1282—1328). Τούτου σῶζονται ἐν ταῖς Μοναῖς ὑπὲρ τὰ 4ῷ χρυσόβουλλα, ὧν τὰ 28 ἀπελύθησαν ὑπὲρ τῆς μονῆς τοῦ Χελανδαρίου, ἣν ἰδιαίτερος περιεῖπεν, ἕνεκα τῶν ὑπὲρ ταύτης μεσιτειῶν τῶν συμπεθέρων κράληδων τῆς Σερβίας. Δυστυχῶς τὰς ἐνεργείας τοῦ Ἀνδρονίκου πρὸς τὰς μονὰς τοῦ ᾿Αθῳ, ἃς ἐμιμήθησαν καὶ οἱ Σέρβοι ἡγεμόνες, ἐξεμηδένιζον πλεῖστα δεινά, ἅτινα κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα καὶ ἰδίως κατὰ τὸ πρῶτον ἔμισυ αὐτοῦ, ἐνέσκηπτον περιοδικῶς ἐπὶ τῆς ἱερᾶς χερσονήσου.

᾿Ο ΙΔ' αἰὼν, ἐν ᾿Αθῳ, συνέχειαν δυσπραγιῶν ἀποτελῶν τοῦ προηγηθέντος αὐτοῦ, ἤρξατο διὰ τῶν φρικαλέων κακουργιῶν τῶν Καταλάνων καὶ διήνυσεν ὑπὲρ τὸ ἔμισυ αὐτοῦ δι' ἐρημώσεων, διὰ πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν ἃς προὔξενησεν ἡ τῶν Σέρβων κατάκτησις, καὶ διὰ πεισμώνων ἐκκλησιαστικῶν ἐρίδων. Παραδόξως μετὰ τὰ μέσα αὐτοῦ ὁ μονιχισμὸς ἀναλαμβάνει περιεπόμενος ὑπὸ τῶν Παλαιολόγων, κτίζει βασιλικαῖς δαπάναις νέας μονὰς καὶ ἐργάζεται ἐνθουσιωδῶς μέχρι τῆς εἰς τοὺς Ὀσμανίδας ὑποταγῆς.

Οἱ Καταλάνοι ἐλθόντες ὡς σύμμαχοι ἐν Ἀνατολῇ ἀπέβησαν φοβερωτάτῃ ράστιξ τοῦ κράτους. Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Ρογέρος ὁ Ἀνθηρὸς ἐπίσημος μισθοφόρος πειρατῆς, ἀφ' οὗ προσέφερε τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ εἰς Φριδερίκον Β' τὸν Ἀρχγωνικὸν βασιλέα τῆς Σικελίας κατὰ τοῦ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Καρόλου Β' τοῦ Ἀνδεγαυικοῦ βασιλέως τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας πόλεμον, ἐστράφη πρὸς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἀθλῶν του, ὅθεν διεπρεσβεύσατο μετὰ τῶν ὀπαδῶν του πρὸς Ἀνδρόνικον Β' τὸν Παλαιολόγον προσφέρον τὰς ὑπηρεσίας του. Οἱ Καταλάνοι, Ἀρχγωνιοὶ καὶ Ἀλμογά'αροι ἐξ Ἰσπανίας καὶ τινες τυχοδιῶκται ἐξ ἄλλων μερῶν οὕς ἤγεν ὁ Ρογέρος, πάντες διαβόητοι διὰ τὴν ἀγριότητα καὶ θηριωδίαν αὐτῶν, ἡσυχημένοι δὲ πρὸς πᾶσαν ταιλαιπωρίαν ἐν τοῖς κατὰ τῶν Μαύρων ἐν Ἰσπανίᾳ πολέμοις, εὐχαρίστως ἐγένοντο δεκτοὶ ὡς μισθοφόροι ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1302 μετέβησαν οὗτοι εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐντός 36 πλοίων εἰς 6,000 συμπροσούμενοι ἐκτὸς τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Ὁ Ἀνδρόνικος ἵνα προσεταιρισθῇ τὸν Ρογέρον, ὃν ἐνόμισε κερυμμένον θησαυρόν, προήγαγεν εἰς τὸ τοῦ Μ. Δουκὸς ἀξίωμα (ἀρχιναύαρχος) δοὺς αὐτῷ σύζυγον καὶ τὴν ἐγγόνην αὐτοῦ Μαρίαν, περιεποιήθη δ' ἀναλόγως καὶ τοὺς λοιποὺς ὀρισθείσης τῆς μισθοδοσίας αὐτῶν.

Τὸ οἰκτρὸν τοῦ Ἀνδρονίκου διάβημα δὲν ἐβράδυνε νὰ φέρῃ ὀλεθρίας συνεπειάς καὶ οἱ μισθωθέντες ἐταῖροι, εἰ καὶ ἄνδρεῖοι, ἀπέβησαν τρομερὰ μάστιξ τοῦ κράτους, ἀντὶ τῆς μικρᾶς συνδρομῆς ἣν παρεῖχον ἀξιούντες ν' ἀπομυζῶσι τὸ δημόσιον ταμεῖον, ἐνῶ συγχρόνως διαρπάζοντες καὶ λη-

1 — Περὶ Καταλάνων ὄρα : Raimondus Montanerus, «Chron. reg. Aragon». — Ducangii, «Historia Franco byzantina», ΣΤ'. — Fallmerayer, «Frangmenten aus den Orient», τόμ. Β', σελ. 42. — Γρηγοῤ Γ' καὶ Ζ'. — Πχυμέρους Ζ', ΙΑ', ΙΒ', ΙΓ'. — Παπαρηγόπουλον, «Ἱστορία Ἑλλ. ἔθνους», τόμ. Ε' σελ. 186 καὶ ἐ. — Στάματιᾶδου, «Οἱ Καταλάνοι ἐν τῇ Ἀνατολῇ».

στεύοντες πυρὶ καὶ σιδήρῳ διήλυνον τὰς χώρας ἔνθα ἐστρατοπέδευον. Πρὸς ἐπίμετρον δὲ νέοι τυχοδιῶνται τούτοις προσετέθησαν ἑλκυσθέντες ὑπὸ τῆς λείας.

Ὁ Βερεγγάριος Ροκαφόρτε καὶ ὁ Βερεγγάριος Ἐτένζα κατέφθασαν μετὰ πεζῶν καὶ ἱππέων καὶ ὁ τῆς Σικελίας βασιλεὺς Φριδερίκος ἔστειλε μετὰ πλοίων πρὸς τὸν Ρογέρον τὸν νόθον υἱὸν αὐτοῦ Ἀλφόνσον θέλων νὰ ὤφεληθῇ ἐκ τῶν ἐν Ἀνατολῇ ἐπιτυχιῶν τῶν ὁμοεθνῶν αὐτοῦ.

Οἱ Ἰσπανοὶ οὗτοι ἀφόρητοι καταστάντες, μισούμενοι δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ καὶ συμβασιλέως τοῦ Ἀνδρονίκου Μιχαήλ δὲν ἐβράδιονεν νὰ περιέλθωσιν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸ κράτος οὗ τὴν ὑπεράσπισιν ἐπηγγέλλοντο. Ὁ Ἀνδρόνικος μετεκαλέσατο αὐτοὺς ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην στρατοπεδεύσαντας εἰς Καλλίπολιν, Λιγὸς ποταμούς, Σηστόν καὶ Μάδυτον· μὴ δυνάμενος δὲ ν' ἀπαλλαγῇ αὐτῶν προάγει τὸν Ρογέρον εἰς Καίσαρα καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ Μ. Δουκὸς δίδει εἰς τὸν Ἐτένζαν!

Ὁ Ρογέρος δολοφονεῖται ἐπὶ τέλους εἰς Ἀδριανούπολιν οἱ δὲ Καταλάνοι σφάττουσιν ἡθὺδὸν τοὺς κατοίκους Καλλιπόλεως καὶ Περίνθου, νικῶσι τὸν κατ' αὐτῶν πεμφθέντα Μιχαήλ καὶ ἐπὶ διετίαν κακουργοῦσι φοβερῶς ἐπὶ τῆς Θράκης. Αἱ πόλεις ἀλληλοδιαδόχως κυριεύμεναι λεηλατοῦνται καὶ κατεδαφίζονται, ἐν μιᾷ δὲ μόνη ἐπιδρομῇ 5000 γωρικοὶ φονεύονται εἰς τὰ περίχωρα τῆς πρωτευούσης. Ἡ Καλλίπολις μετεβλήθη εἰς μέγα ἐμπορεῖον δούλων ὅπου ἤρχοντο καὶ ἡγόραζον αὐτοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας.

Οἱ Καταλάνοι οὐδὲ τοῦ πειρατικοῦ βίου ἡμέλουν ἀμφίβιοι γενόμενοι καὶ προσβάλλοντες τὰ πλοῖα μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Εὐξείνου· ταῦτα δὲ πάντα ὁ Ἰσπανὸς ἐπιμελητὴς τοῦ καταλανικοῦ στρατοῦ καὶ χρονογράφος αὐτοῦ Μοντάνερος ἀναιδῶς καλεῖ διασκεδάσεις, θαυμάζων ὅτι μὴ καλλιεργῶντες, μήτε σπείροντες μήτε θερίζοντες εἶχον οἶνον καὶ σίτον ὅσον ἤθελον ὄντες πλούσιοι καὶ κατευχαριστημένοι.

Οἱ Καταλάνοι μὴ δυνάμενοι νὰ μείνωσι περισσότερον ἐν κράτει πολεμῶν, μὴ ἔχοντες τί νὰ καταστρέψωσι πλέον, ἀπελπισθέντες περὶ εὐρυτέρου λατινικοῦ κινήματος, ἔχον-

τες δὲ πολεμίους καὶ τοὺς Γενουαίους, εἰσέβαλον εἰς Μακεδονίαν κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1307. Ὁ ἐπιμελητὴς Ραυμένδος Μοντάνερος ἐφόρτωσεν ἐπὶ 26 πλοίων τὰς γυναικας, τοὺς παῖδας, τοὺς γέροντας καὶ τοὺς ἀσθενεῖς, οἱ δὲ ἄνδρες ἐπορεύθησαν διὰ ξηρᾶς, ἀλλ' ἀλληλοκτονηθέντες καθ' ὁδὸν καὶ μὴ δυνηθέντες νὰ χειρώσωσι τὴν Χριστούπολιν, ἣν ὥρισαν ὡς σταθμόν, μετέβησαν εἰς τὴν χερσονήσον Κασσάνδραν ἔνθα στρατοπεδεύσαντες παρέμειναν μέχρι τοῦ ἔαρος τοῦ 1309.

Τότε ἐξετυλίχθη ἡ φρικώδης τραγωδία τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἣν φρίττει τις ἀναγινώσκων ἐν τινὶ ἐπιστολῇ τοῦ Θεοδούλου Μαγίστρου.¹ Οἱ μοναχοὶ ἐσφάζοντο ὡς πρόβατα καὶ τὰ μοναστήρια ἔρημα κατελείφθησαν ὅσα δὲν ἡδαφίσθησαν, τοσαύτη δ' ἦτο ἡ καταστροφή ὥστε ἐκ τῶν 180 μονῶν τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ ἐκ τῶν 200 ὅς ἀριθμεῖ ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος Γ' (πάντως νοῶν καὶ τὰ κελιά) κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἐλάχιστα διεσώθησαν, ἢ μᾶλλον ἠνωρθώθησαν μετὰ ταῦτα, ὥστε κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μόνον 23 ἐξ αὐτῶν εὐρίσκομεν ἐξ ὧν 13 σῶζονται μέχρι σήμερον.

Ἐν Ἀθῷ οὐδεμία παράδοσις περὶ Καταλάνων σώζεται, καθόσον πάντα τὰ τοῦ μεσαίωνος δεινὰ τὰ ἐκραγέντα ἐπὶ τῆς ἱερᾶς χερσονήσου συλλήβδην ἀποδίδονται εἰς τὴν Πάπαν, οὐχὶ δὲ ἄνευ λόγου· μὴ γὰρ ὁ Μοντάνερος ἐλέγχων ἐν Καλλιπόλει τὸν Γενουαῖον Σπινόλαν διὰ τὴν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος σύμπραξίν του, δὲν ἔλεγεν ὅτι ἦλθεν εἰς τὴν ἀνατολήν «ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς δόξαν τῆς καθολικῆς πίστεως»; Μὴ ἔχων ὑψωμένην ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τὴν σησημαίαν τοῦ ἀγίου Πέτρου δὲν ἠπεῖλει νὰ βαδίσῃ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος; Μὴ ὁ Πάπας δὲν ἀπέρριψε τὰς ὑπὲρ νέας σταυροφορίας προτάσεις τῶν Καταλάνων ἐκ μίσους πρὸς

¹Τῷ ἱσαγγέλῳ πατρὶ μου καὶ φιλοσόφῳ Ἰωσήφ, περὶ τῶν ἐν τῇ Ἱταλῶν ἐφ' ᾧ γεγεννημένων,» παρὰ Boissonade «Anecdota Graeca», τόμ. Β', σελ. ἰδίως 224 καὶ παρὰ Migne ἐν «Patrologie» τόμ. ΡΜΕ' κατὰ τὸν Γεδεών, «Ἀθῶς», σελ. 146.

τὸν ἐν Σικελίᾳ Ἀραγωνικὸν οἶκον καὶ διότι ἔβλεπε τοὺς Φράγκους τελικῶς πάντοτε ἀποτυγχάνοντας ἐν Ἀνατολῇ; Μὴ οἱ Ἀθωῖται δὲν ἔβλεπον τοὺς φανατικωτάτους καὶ δεισιδαίμονας Καταλάνους, προσευχομένους τακτικῶς, καθ' ὃν χρόνον ἔχεον κρουνηδὸν τὸ ἀνθρώπινον αἷμα καὶ τούτους ὑπελάμβανον ὡς ὄργανα τοῦ Πάπα;

Οἱ Καταλάνοι οὐ μόνον ἐν Ἀθῶ καὶ Κασσάνδρᾳ αἵματι τὰς φοβεράς αὐτῶν τραγωδίας ἔγραφαν, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ τῇ μεσημβρινῇ Μακεδονίᾳ τοιαῦται ὃ ἦσαν αἱ καταστροφαὶ ἃς προξένησαν, ὥστε ἐπὶ δεκαετίαν ἡ χώρα διετελέσεν ἔρημος καὶ ἀκαλλιέργητος ὡς ὁ ἐπιμελητὴς Μοντάνερος σημειοῖ· ἡ χερσόνησος τῆς Κασσάνδρας μάλιστα διετελέσεν ἔρημος ἐπὶ ὀλόκληρον αἰῶνα ὡς ἐξ ἐγγράφων γινώσκομεν.

Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1309 οἱ Καταλάνοι ἀνεχώρησαν εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βοιωτίαν ἀφ' ἧς βραδύτερον ὀρμηθέντες ἐγένοντο κύριοι τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν.

Δυστυχῶς καὶ ἄλλοι βάρβαροι ἐπανειλημμένως ἔβλαψαν τὸν Ἀθῶ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 14' αἰῶνος, τὰ δ' ἐπίσημα ἔγγραφα μέμνηται καὶ καταστρεπτικωτάτης τινὸς «ἐφόδου» αὐτῶν. Εὐτυχῶς ὁ μοναχισμὸς, φιλοσοφία λαμπρυνομένη ἐν τῇ δυσπραγίᾳ καὶ ταῖς θλίψεσιν οὐδέποτε ἀπρίδθησεν, οἱ δὲ διαφεύγοντες τὴν μάχαιραν τῇ ἐπιούσῃ τῆς καταστροφῆς μετὰ στωϊκῆς ἐγκαρτερήσεως καὶ πλήρεις πίστεως ἠνώρθουν τὰ πεπτωκότα καὶ ἀνεπλήρουν τὰς ἀπωλείας.

*
*
*

Ἡ Σερβία πολιτικῶς διοργανοῦται ἀπὸ τῆς Δ' Σταυροφορίας καὶ ἐφεξῆς. Λί ἀποτελοῦσαι αὐτὴν διάφοροι χῶραι συγκεντροῦνται καὶ ἡ ἔνωσις αὐτῶν ἐπιτυγχάνεται τὸ 1165 ὑπὸ τὸν μέγαν ζουπάνον Στέφανον Α' Νεμάνιαν ὃν εἶδομεν ἤδη ὡς μοναχὸν ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Χελανδαρίου. Ὁ υἱὸς τοῦ Στέφανος Β' ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ κράλη (βασιλέως) στεφθεὶς κατὰ μὲν τοὺς δυτικούς τῷ 1217 ὑπὸ παπικοῦ ἐξάρχου, καθ' ἡμᾶς δὲ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἁγίου Σάββα ἀρχιεπισκόπου ἐν Ἰπεκίῳ, τῷ 1220.

Οἱ Σέρβοι κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, (1331—1355) ἔσχον ἡγεμόνα τολμηρὸν καὶ φιλόδοξον τὸν κλεινὸν Στέφανον Δουσάν Ουρόσχ Δ' τὸν Ἰσχυρόν. Οὗτος κατέκτησε πολλὰς χώρας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ὑποτάξας καὶ τὴν Βουλγαρίαν, ἐστέφθη δ' ἐν ταῖς νέαις χώραις αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ρωμανίας, ἀξιῶν ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ γνήσιος διάδοχος τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, παρεσκεύαζε δὲ μείζονα ἐγχειρήματα, ἀλλ' ἐτελεύτησεν αἰφνηδίνως τῇ 20 Δεκ. 1355 καὶ τὸ μέγα αὐτοῦ κράτος δὲν ἐπέζησεν αὐτῷ. Ζῶν ἔτι, τῷ 1350, διέπραξε τὸ σοβαρὸν λάθος νὰ δανείμῃ τὸ κράτος αὐτοῦ εἰς διαφόρους ὑποτελεῖς ἡγεμόνας, οἵτινες συνέιχοντο μὲν διὰ τῆς κραταιᾶς αὐτοῦ χειρὸς, μετὰ τὸν θάνατόν του ὅμως κατέστησαν ἀνεξάρτητοι, αἱ δὲ ἀλλήλομαχίαι αὐτῶν καὶ ἡ πρόοδος τῶν νικηφόρων ὀθωμανικῶν ὀπλῶν ἀνέκοψαν τὸν πολιτικὸν βίον τοῦ κράτους τούτου.

Ὁ Στέφανος Δ' κατακτήσας τὴν Μακεδονίαν ἐπεσκέφθη τὸ Ἅγιον Ὅρος μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἑλένης καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Στεφάνου, ὡς δεικνύουσι δύο χρυσόβουλλα αὐτοῦ τῶν ἐτῶν 1345 καὶ 1346 ἐκδοθέντα ὑπὲρ τῆς Μονῆς τοῦ Χελανδαρίου. Ὁ Στέφανος ἐξέδωκε νέους χρυσόβουλλους ἰδιοκτητικoὺς τίτλους καὶ ἐποίησε πολυαριθμοὺς δωρεὰς εἰς τὰς Μονὰς τοῦ Ἁθω καὶ μάλιστα εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Χελανδαρίου, ἣτις ἀδοκῆτας ἐμεγαλύνθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ, ἡ δὲ βασιλὶς Ἑλένη προσήρτησεν αὐτῇ διάφορα φιλανθρωπικὰ καταστήματα ἐν Σερβίᾳ. Δεῖγμα τῆς μερίμνης αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν τῷ κατακτηθέντι Ἁθῷ μοναχῶν κεῖνται ἔτι νῦν ἑνδεκα χρυσόβουλλα αὐτοῦ ἐν ταῖς Μοναῖς ἑλληνιστὶ συντεταγμένα καὶ δεκαπέντε σλαβιστὶ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Χελανδαρίου, ὁμοίως καὶ ἐν εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ρώσων. Τὰ πρῶτα εἰσὶν ἐκδοσθέντα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1346—1349 καὶ τὰ δευτέρα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1332—1355 ἐξ ὧν δεικνύται ὅτι ὁ Στέφανος δὲν ἔπαυσε μέχρι τελευτῆς μεριμνῶν περὶ τῆς Μονῆς τοῦ Χελανδαρίου.

Οἱ Σέρβοι ἐξηκολούθησαν τὰς δωρεὰς αὐτῶν εἰς τὰς Μονὰς τοῦ Ἁθω μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς Σερβίας ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, μετὰ ταῦτα δὲ εἰσορμῶσι

πολυπληθέστεροι ἐν Ἀθῶ καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΕ', ἰδίως δὲ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα εἰσέρχονται πλὴν τοῦ Χελανδαρίου καὶ εἰς τὰς Μονὰς Ξηροποτάμου, Ξενοφώντος, Γρηγορίου, καὶ Κωνσταμονίτου, πρότερον ἔτι ὄντες εἰς τὰς Μονὰς ἀγίου Παύλου καὶ Σίμωνος Πέτρου.

Οἱ Βούλγαροι οὐδαμοῦ ἄλλοθι συγκεκροτημένοι δέκνυνται ἢ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ζωγράφου.

Οἱ Ρῶσσοι οὐδαμοῦ φαίνονται ἐν Ἀθῶ κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ μέχρι τέλους σχεδὸν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

Οἱ Ἀμαλφίνοι εἶδομεν ὅτι ἐξέλιπον πρὸ πολλοῦ, οἱ δὲ Ἰβηρες περὶ τὰ μέσχα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἡραιώθησαν καὶ παρήκμασαν ἐν τῇ Μονῇ τῶν Ἰβήρων, ἐπεκράτησαν δὲ οἱ Ἑλληνες καὶ καθιερώθη ὑπὸ τοῦ Πρώτου Ἀρσενίου, τῆς Συνάξεως καὶ τοῦ Πατριάρχου Καλλίστου Α' περὶ τὸ 1355 ἢ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ, ὅπως δι' αὐτῆς ἀναγινώσκονται καὶ φάλλωνται αἱ τοῦ καθολικοῦ ναοῦ ἀκολουθίαι, ἐδόθη δὲ εἰς τοὺς Ἑλληνας ἡ διοίκησις τῆς μονῆς ὡς κατ' ἀριθμὸν καὶ ἰδίως κατὰ ποσὸν μυρίῳ τῷ μέσῳ ὑπερνικῶντας τοὺς Ἰβηρας.

Ἦ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ἀσκουμένη νοερὰ προσευχή, τέκος ἀγλὰν τῆς μυστικῆς θεολογίας, παρήγαγε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Ἀνδρονίκου Γ' (1321—1341) τὴν περὶ θείας ἐλλάμψεως καὶ Θαβωρίου φωτὸς ἔριδα.

Πάντες οἱ πνευματικοὶ ἄνδρες, οἱ γινώσκοντες ἔχοντες τῆς ἐν Χριστῷ τελειώσεως ἑκπαλαὶ ἔγραψαν περὶ νήψεως νοῦς, νοερᾶς προσευχῆς καὶ θείας ἐλλάμψεως. Ὁ Μ. Βασίλειος ἐν τοῖς ἀσκητικαῖς αὐτοῦ λέγει, ὅτι ὁ ἀπαλλάξας ἑαυτὸν παντὸς ὕλικου καὶ σωματικοῦ πάθους «καθαρῶ καὶ ἀνεπισκιάστω ὁρματι τῆς ψυχῆς τὰ θεῖα περιθρεῖ, ἀπλήστως τοῦ ἐκεῖθεν φωτὸς ἐλλαμπόμενος». Ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς «Φιλοκαλίας» ὁ φιλόστωρ δύναται νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι οἱ ὑπέρμαχοι τῆς νεαρᾶς προσευχῆς καὶ τῆς θείας ἐλλάμψεως ἀνατρέχουσι μέχρι Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἰδεῶν αὐτῶν.

Τῆς δυσχερεστάτης ταύτης ἐπιστήμης τῶν ἐπιστημῶν (πάντῃ ἀκαταλήπτου καὶ διὰ τοῦτο μωρίας λογιζομένης παρὰ τοῖς ὕλικοις ἀνθρώποις), δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος φονεύει θανάσιμῳ τὸ κακὸν ἐν ἑαυτῷ, λυτροῦται τοῦ πάθους, ἀποπνευματοῦται καὶ πραγματοποιεῖ ἐντὸς αὐτοῦ τὸν ἰδεώδη κόσμον, ἀναχτῶν τὴν ἀπολεσθεῖσαν θέσιν ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ πνεύματος, βεβαίως δὲν ἄπτονται αὐθαδῶς καὶ ἀπαιδεύτως οἱ ἀμύητοι, ἀλλ' οἱ διὰ μακρῶν ἀγώνων καὶ ἥρωικῆς προπονήσεως ἀνελθόντες ὡς διὰ βαθμίδων εἰς τὸ ὕψος τῆς τελειώσεως, ὡς διδάσκουσιν ὁ θεολόγος Γρηγόριος, Ἰωάννης ὁ τῆς Κλίμακος, ὁ Ἰσαὰκ καὶ πᾶσα ἡ πληθὺς τῶν ἐν ἀσκήσει λαμψάντων θείων ἀνδρῶν.

Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα αἱ μυστικαὶ αὐταὶ τάσεις ἔλαβον ἰσχυρὰν ὥθησιν ἐν Ἀθῶ. Ἐστία τῆς νοερᾶς προσευχῆς δεικνύται τότε ἡ ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων σκήτη τοῦ Μαγουλᾶ, ἥτις κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, σκήτη τοῦ ὁσίου Σάββα τοῦ Χάλδου ἐκαλεῖτο καὶ οἱ ἐν αὐτῇ τότε μοναχοὶ ἀκτῆμονες ὄντες, ἐκαλλιέργουν ἐν μείζονι βαθμῷ θεωρητικὰς καὶ μυστικὰς ἰδέας· φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ ἐν ἄλλοις σημεῖοις τοῦ Ἀθῶ ὑπῆρχον ἄνδρες ἐρασταὶ τοῦ εἶδους τούτου τῆς ὑψηλῆς ἀσκήσεως, διότι ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ὁ μετὰ ταῦτα ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, ἐμυήτην τὴν μυστικὴν ἀσκήσιν παρὰ τοῦ Φιλαδελφίας Θεολήπτου ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Λαύρας ἐνθα καὶ ἄλλοι ὁπαδοὶ τούτων ἐδείκνυντο τότε.

Ἐκ τούτων δύναται τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐξ ἀρχῆς καὶ πάντοτε ὑπῆρχον μοναχοὶ ἐν Ἀθῶ ἀφοσιούμενοι εἰς τὴν νοερὰν προσευχὴν καὶ ἐντροφῶντες εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὑπερκοσμίων τῇ στεφανίτιδι αἵγλῃ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὅσον ἐφικτὸν ἀνθρωπίνῳ νοὶ προσπελάζοντες.

Ἀφορμὴν πρὸς δημιουργίαν ἐριδος περὶ τῆς ἀκαταλήπτου τοῖς ἀμύητοις ταύτης θεωρίας φαίνεται ὅτι ἔδωκεν ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης. Οὗτος ἀφίχθεις ἐν Ἀθῶ περὶ τὸ τέλος τῆς πρώτης δεκαετηρίδος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐδίδαξε τοὺς ἐν τῇ σκήτῃ τοῦ Μαγουλᾶ ἐμπειρικόν τινα τρόπον τῆς νοερᾶς προσευχῆς (Φιλοκαλία, Β', 268 καὶ ἐ.), ὅστις ἐγέ-

νετο ἀφορμὴ ἵνα οὐ μόνον οἱ δυνατοὶ ἀλλὰ καὶ οἱ ἀμαθῶς καὶ ἀπαιδεύτως πρὸς τὴν φιλοσοφίαν ἔχοντες ἐπιλαμβάνωνται τοῦ δυσχερεστάτου ἀγῶνος ἐκ τοῦ προχείρου.

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἤθελε μείνῃ ἀπαρατήρητος ἂν μὴ παρείχετο τυχαίως ἀφορμὴ πρὸς ἀνακίνησιν αὐτῆς. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους διέτριβεν ἐν Ἀνατολῇ ὁ πεπαιδευμένος μοναχὸς Βαρλαάμ ὁ Καλαυρός. Οὗτος τιμηθεὶς ἐν Κ)πόλει διὰ τὴν παιδείαν αὐτοῦ, ἐπετράπη παρὰ τοῦ βασιλέως τὰς τελευταίας περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλήσιων διαπραγματεύσεις. Ὁρθόδοξος καὶ θερμὸς ὑπέρμαχος τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος τότε τοῦλάχιστον δειχθεὶς καὶ μετὰ μετριοπαθείας καὶ συνέσεως καὶ ἐπιτηδειότητος ὑπερμαχήσας τούτου ἐν ταῖς διαπραγματεύσεσιν, ὑπέστρεφεν, ὡς εἰκὸς, ἄπρακτος. Τότε εὗρεθεις κατὰ τύχην ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ συναντήσας ἀμαθῆ τινα μοναχὸν τοῦ Ὁρους, ἔμαθε παρ' αὐτοῦ τὸν ἐμπειρικὸν τρόπον τῆς νοερᾶς προσευχῆς, δι' οὗ, ὡς ἔλεγεν ἐκεῖνος, οἱ ἐμμένοντες ἐν τῷ ἀγῶνι ἐλλάμπονται ὑπὸ θεοῦ φωτὸς κ. λ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Βαρλαάμ καὶ μὴ ἐρευνήσας περαιτέρω εἶπε καὶ ἔγραψε κατὰ τῶν πλανῶν τούτων διακωμῶδων αὐτὰς καὶ Μασσαλιανούς καὶ Ὀμφαλοφύχους τοὺς μοναχοὺς ἀποκαλῶν.

Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ τότε ἱερομόναχος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς μεμυτημένος ὢν, ὡς ἐρρήθη, τὴν νοερὰν προσευχὴν κ.τ.τ. προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν Βαρλαάμ, ἀπὸ ὑψηλοτέρας ἀπόψεως, περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς διδασκαλίας ταύτης, ἐπικαλούμενος τὰς μαρτυρίας τῶν πατέρων, καθ' ἃς πολλοὶ τούτων ὡς καὶ ἅγιοι μάρτυρες ἡσθάνθησαν θείαν ἔλλαμψιν φωτὸς ἀκτίστου ὥσπερ ἐν θαβώρ οἱ Ἀπόστολοι καὶ προέτρεπεν αὐτὸν ν' ἀπόσχη τοῦ ἀγῶνος, μὴ προσέχων εἰς τὴν χυδαίαν διατύπωσιν, ἣν ἐποίησατο αὐτῷ ὁ ἐξ Ὁρους μοναχός, ἀλλ' ὁ Βαρλαάμ ἐξηκολούθησεν ἐπιμόνως τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ἡσυχαστῶν, βλέπων ὅτι μέτοχοι τῶν κατ' αὐτὸν πλανῶν ἦσαν καὶ λόγιοι τῆς ἀξίας τοῦ Παλαμᾶ.

Κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου αἱ μυστικαὶ αὐταὶ θεωρίαι εἶχον ἐν Ἀθῶ ἐκτὸς τοῦ Παλαμᾶ καὶ ἐτέρους ἐπισημοτάτους ὑπερμάχους, οἷοι ὁ Ἰσιδωρος καὶ ὁ Κάλλιστος οἱ μετὰ μι-

κρὸν Πατριάρχαι Κ)πόλεως, Γρηγόριος ὁ Βυζάντιος, Νικηφόρος ὁ ἐξ Ἰταλῶν, ὁ προρρηθεὶς Θεόκλητος ὁ Φιλαδελφείας καὶ ἄλλοι.

Οἱ Ἀγιορεῖται ἀπολογοῦνται, ἡ δ' ἔρις ἐντείνεται καὶ λυμαίνεται τὸ ὀρθόδοξον, ἐνῶ ὁ Βαρλαάμ κατηγορεῖ πλέον τοὺς Ἀθωίτας ὡς διθεΐτας, δοξάζοντας ἄκτιστον φῶς ἐνῶ μόνος ὁ Θεός ἐστιν ἄκτιστος.

Οἱ Ἀγιορεῖται γράφουσι τόμον κατὰ Βαρλαάμ, σύνοδος δὲ τῷ 1341 συγκροτεῖται ἐν Κ)πόλει, ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου ΙΔ' τοῦ Καλέκα, παρουσιαζόντων ἔνθεν μὲν τῶν Ἀγιορειτῶν, ὧν ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Παλαμᾶς, ἔνθεν δὲ τοῦ Βαρλαάμ ὅστις καταδικάζεται, τοῦ Παλαμᾶ ἀποδείξαντος τὸ ὀρθόδοξον τῆς διδασκαλίας.

Ὁ Βαρλαάμ κατόπιν ἀναχωρεῖ εἰς Ἰταλίαν ὑποστρέψας εἰς τὰ δυτικά δόγματα καὶ χειροτονεῖται ἐπίσκοπος Ἱερσπόλεως, ἀλλ' ἡ ἔρις ἐξακολουθεῖ ἀναρριπιζομένη παρά τινος Γρηγορίου ἢ Γεωργίου Ἀκινδύνου, ὅστις ἐν συνόδῳ, ἐν ᾗ παρὴν καὶ ὁ Παλαμᾶς, καταδικάζεται ὡς νοσῶν χείρονα τοῦ Βαρλαάμ, οὐ μόνον βλασφημῶν κατὰ τοῦ Θεωρίου φωτός, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν θείων ἐνεργειῶν.

Θῦμα τῶν ἐρίδων τούτων πίπτει ὁ Πατριάρχης Ἰωάννης ὁ ὑπογράφας τοὺς δύο κατὰ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου τόμους καὶ καθαιρεῖται ἐν συνόδῳ τῷ 1347.

Ἐνεκα τῆς ἐπιεικείας τοῦ ἤδη ισχύσαντος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ αἶρει κεφαλὴν αὖθις ὁ Ἀκινδύνος, μεθ' οὗ συντάσσονται καὶ τινες τῶν ἀρχιερέων καὶ μοναχοὶ καὶ μάλιστα ὁ πολὺς Νικηφόρος ὁ Γρηγοράς καὶ πάντες παρουσιάζουσιν εἰς τρίτην σύνοδον ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῶν Βλαχερνῶν τῷ 1350, ἀλλὰ καὶ αὖθις νικητὴς ἀναδείκνυται ὁ τῆς ὑγιοῦς διδασκαλίας ὑπέρμαχος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, καταδικάζονται δ' οἱ λοιποὶ, ἄλλοι καθαιρεθέντες καὶ ἄλλοι ἀναθεματισθέντες.

Ὁ γενόμενος τόμος καθαγιάζεται εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ ἐκδίδεται διαταγὴ ἵνα μηδεὶς τοῦ λοιποῦ διαλέγῃται ἢ συγγράφῃ περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Τότε πολλοὶ παρακούσαντες ἐβλήθησαν εἰς δεσμὰ, ἀλλὰ Νικηφόρος ὁ

Γρηγοῤῃς, παλίμβουλος ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ δειχθεῖς, δὲν ἔπαυε καὶ μετὰ ταῦτα μέχρι Τραπεζοῦντος καὶ Κύπρου γράφων κατὰ τοῦ ἱεροῦ τόμου καὶ τοῦ Παλαμᾶ. Ὁ βασιλεὺς Καντακουζηνός, καίτοι καὶ κατ' αὐτοῦ ἔβαλεν ὁ μοναχὸς Γρηγοῤῃς, ἠνέχθη αὐτοῦ καὶ ἔγραψεν ἀνασκευάζων αὐτὸν καὶ ὑπερασπίζων τοὺς Ἀγιορείτας κατὰ τῶν δεινῶν κατηγοριῶν ἃς οὗτος ἐμπαθῶς προσῆπτεν αὐτοῖς, ἤρχεσθη δὲ νὰ παραπέμψῃ τὸν Γρηγοῤῃν εἰς τὸ φρικτὸν τοῦ Χριστοῦ βῆμα, σπάνιον καταλιπὼν παράδειγμα βασιλέως ἀπολογουμένου πρὸ ἰδιώτου καὶ ἐν ἀνεφίκτῳ δημοκρατικῇ ἐλευθερίᾳ ἀνασκευάζοντος διὰ τῆς γραφίδος τὰς ἐναντίας δόξας ἐνὸς ὑπάρχου αὐτοῦ !

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἀρχιεπίσκοπος γενόμενος Θεσσαλονίκης ἐτελεύτησε τῷ 1362. Ὁ καλλίνικος καὶ ἀήττητος οὗτος τῆς Ὁρθοδοξίας ἀθλητῆς μετὰ πολλοὺς καὶ χαλεποὺς ἀγῶνας, μετὰ πολλὰς καὶ ποικίλας φάσεις τῆς ἡττης καὶ τῆς νίκης, πλεῖστα ὑποστὰς δεινὰ ὑπὸ τε τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἐξουσίας, αἵτινες ἀντιζηλιῶν ἐνεκα συνεμάχησαν δυστυχῶς κατ' ἀρχὰς μετὰ τοῦ Βαρλαάμ, κατίσχυσεν ἐπανειλημμένως καὶ ὀριστικῶς τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ, καὶ οὕτω προσέφερεν ἀνυπολογίστους ὑπηρεσίας τῇ Ὁρθοδοξίᾳ καὶ τῷ Γένει ἡμῶν, διαλευκάνας τὸ ἐπὶ τοῦ τάπητος λίαν σκοτεινὸν καὶ περίπλοκον περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῶν θείων ιδιοτήτων ζήτημα, ὅπερ ἡδύνατο νὰ καταστῇ μέγιστον δογματικὸν ζήτημα καὶ νὰ ἐκθέσῃ εἰς δεινὴν δοκιμασίαν, ἐν παραμοναῖς δυσκληριῶν, τὴν ἐνότητα τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Ἡ ἔρις ὑποβόσκειτο καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παλαμᾶ, ἀνερριπίσθη αὐθις τὸ τελευταῖον. Πρόχορος ὁ Κυδωνῆς ἱερομόναχος τῆς ἐν Ἀθῶ Λαύρας ἀνεστάτωσε τὴν Ἀγιορειτικὴν ἀδελφότητα διάφορα φλυαρῶν καὶ τὰ τοῦ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου νοσῶν· ὅθεν γίνεται τετάρτη σύνοδος τῷ 1368 ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Φιλοθέου (πρώην Λαυριώτου) βασιλεύοντος Ἰωάννου Α' τοῦ Παλαιολόγου καὶ ὁ Πρόχορος δειχθεὶς μεστὸς βλασφημιῶν καθαιρεῖται καὶ ἀναθέματι ὑποβάλλεται.

Κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην ὁ Πατριάρχης Φιλόθεος, ὡς

Ἀγιορείτης καὶ γνώριμος τοῦ Παλαμᾶ, πρὸ ἐξαετίας τελευτήσαντος, ἐξῆρε τὴν θαυμαστὴν καὶ ἰσάγγελον πολιτείαν αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀγῶνας οὓς ἀνέπτυξεν ὑπὲρ τῆς ὑγιοῦς διδασκαλίας τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ἀνακοινῶν καὶ τὰ θαύματα ἅπερ ἐτέλεσεν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἡ σύνοδος ἀνεκήρυξε τὸν Γρηγόριον ἅγιον καθιερώσασα τὴν ἐτησίαν μνήμην αὐτοῦ κατὰ τὴν Β΄ Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν.¹

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἀσκήσας ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Λαύρας καὶ εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἑσφιγμένου, ἧς καὶ ἡγούμενος ἐχρημάτισε, δικαίως θεωρεῖται ὁ ἐπισημότερος ἀντιπρόσωπος τοῦ μοναχισμοῦ κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα καὶ τὸ ἐγκαλλώπισμα τοῦ ἐν Ἀθῶ μοναχικοῦ βίου.

*
* *

Κατὰ τὰς καταστροφὰς αἵτινες ἐνέσκηψαν ἐπὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος αἱ ὀχυρώτεραι καὶ μεγαλῆτεραι μοναὶ ἀντέσχον περισσότερον τοιαῦται εἰσὶν ἡ Λαύρα, ἡ τοῦ Βατοπεδίου, ἡ τῶν Ἰβήρων καὶ ἡ τοῦ Χελανδαρίου. Αἱ Μοναὶ αὗται παθοῦσαι ἡνωρθώθησαν ταχέως καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῶν μέχρι σήμερον ὅτι ἐτήρησαν τὴν αὐτὴν ἱεραρχικὴν θέσιν ἐν ταῖς ἀμφικτυονίαις τῶν Καρυῶν. Παρεκτός τούτων φαίνεται ὅτι ἀντέσχον καὶ αἱ μικρότεραι Μοναὶ Ἑσφιγμένου, Δοχειαρίου, Καρακάλλου, Ξενοφώντος καὶ Ζωγράφου, ἐνῶ κατεστράφησαν ἡ τοῦ Ἐεροποτίμου, Ἀγίου Παύλου, Σταυρονικήτα καὶ Κωνσταντονίτου. Ταῦτα περὶ τῶν μέχρις ἡμῶν διασωθεισῶν Μονῶν· ἐκ δὲ τῶν πολυαριθμῶν μονῶν ἃς εἶδεν ἐν ἀρχῇ αὐτοῦ ὁ ΙΔ΄ αἰὼν, μόνον τὰς τοῦ Ἀλυπίου, Βασιλείου, Χαρίτωνος, Ραβδούχου, Σαραβαρίου, Ἀγίου Σάββα καὶ Μακροῦ βλέπομεν περὶ τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἀνορθωθείσας πιθανῶς ἐν τῷ μεταξῷ.

1—Περὶ «νοερᾶς προσευχῆς», ἐξ ἧς ἔφυ ἡ ἔρις περὶ τοῦ θείου φωτός, προχείρως ἱκανὰ εὐρίσκει ὁ φιλόστοργος εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Σιναΐτου ἐν «Νέῳ Ἐκλογίῳ» καὶ εἰς τὸν δεῦτερον τόμον τῆς «Φιλοκαλίας».

Κατὰ τὸν ΙΔ αἰῶνα ἔνεκα τῶν προεκτεθέντων γεγονότων ὁ νόμος τῆς ἀφομοιώσεως τοῦ ἐλάσσονος πρὸς τὸ μείζον, ἐλειτούργησεν ἀθρόως καὶ αἱ διασωθεῖσαι Μοναὶ ἀπερρόφησαν τὰς ἐρειπιωθείσας ὡς καὶ τοὺς τόπους αὐτῶν. Ἐννοεῖται ὅτι τὴν μερίδα τοῦ λέοντος ἔλαβον αἱ μεγάλαι Μοναὶ καὶ ἰδίως ἡ τοῦ Χελανδαρίου, πλουσία οὖσα τότε, πολυάνθρωπος καὶ ἀπολαύουσα τῆς ἰσχυρᾶς σερβικῆς προστασίας.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἰδρύθησαν νέαι Μοναί, μάλιστα ἐν ταῖς μεταξὺ τῆς Μονῆς Ξηροποτάμου καὶ Ἀγίου Παύλου ἀποκρήμνοις θέσεσιν, ἐν αἷς πρότερον οὐδὲν ἱδρυμα συνέστη.

Ἐν πρώτοις ἰδρύθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος εἰς τὴν παραλίαν τῆς βορείας τοῦ Ὄρους πλευρᾶς ἡ Μονὴ τοῦ **Παντοκράτορος** εἰς ὄνομα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Στρατοπεδάρχου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου Πριμοκυρίου, ὅστις ἦν γαμβρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Α' Παλαιολόγου.

Τῷ 1357 ὁ Ἀλέξιος οὗτος ἠνώρθωσεν ἀδεῖα τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως τὴν ἐρημωθείσαν μονὴν τοῦ Ραβδούχου (νῦν κελλίον τῶν Εἰσοδίων τῆς Μ. Κουτλουμουσίου) ἣτις διετηρήθη μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος.

Ὁ μεταξὺ τῆς Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου καὶ τῆς τοῦ Ἀγίου Παύλου εὐρύτατος χώρος, ὁ ἀποτελούμενος ἐκ δυσβάτων βουνῶν, ἀνῆκε, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ξηροποτάμου καὶ μόνον εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη διετῆρει ὁ Πρῶτος ὀλίγιστα τινα καθίσματα καὶ κελλία. Ὁ τέως ἄχρηστος θεωρηθεὶς τόπος οὗτος εἰλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν μοναχῶν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, εἴτε δὲ τῇ ἀνοχῇ τῆς Μ. Ξηροποτάμου, εἴτε ἔνεκα παρακμῆς αὐτῆς, ἀνισχύρου γενομένης πρὸς ἀντίστασιν, ἰδρύθησαν ἐν ὀλίγαις δεκαετηρίσιν αἱ νῦν ὀρώμεναι κατὰ σειρὰν Μοναὶ **Σίμωνος Πέτρα, Γρηγορίου, Διονυσίου καὶ Ἀγίου Παύλου.**

Πρώτη ἰδρύθη περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος ἐκείνου ἡ **Σίμωνος Πέτρα**, μικρὰ, ἐπὶ φοβεροῦ βράχου· ἀνωκοδόμησε δ'

εὐρυτέραν καὶ ἐπλούτισεν αὐτὴν ὁ τῆς Σερβίας βασιλεὺς Ἰωάννης Οὐγγλῆς περὶ τὸ 1363.

Δευτέρα ἰδρύθη ἡ τοῦ **Ἀγίου Παύλου**. Αὕτη ἔρημος οὖσα τότε καὶ εἰς τάξιν κελλίου διατελοῦσα ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τῆς Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου, ἐπωλήθη παρ' αὐτῆς εἰς δύο ἐπιφανεῖς τὸ γένος μοναχοὺς, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1360—70, οἵτινες ταχέως ἀνωκοδόμησαν καὶ εἰς τάξιν μονῆς αὐθις ἐπανήγαγον αὐτήν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον συνέστη καὶ ἡ Μονὴ τοῦ **Διονυσίου**, μεγαλυνθεῖσα περὶ τὸ 1375 δαπάνῃ τοῦ βασιλέως τῆς Τραπεζοῦντος Ἀλεξίου Γ' Κομνηνοῦ. Σύγχρονος περιπου φαίνεται καὶ ἡ Μονὴ τοῦ **Γρηγορίου**.

Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα καὶ ἰδίως κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ αὐτοῦ αὐξάνει καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ ΙΓ' αἰῶνος βαθμηδὸν προκύψασα Μονὴ τοῦ **Κουτλουμούση**, ἥτις μεγαλύνεται τῷ 1428 διὰ τῆς προσαρτήσεως εἰς αὐτὴν τῆς ἐγγὺς μεγαλητέρας καὶ ἀρχαιοτέρας μονῆς τοῦ Ἀλυπίου, ἥ πρότερον εἶχε συγχωνευθῆ καὶ ἡ παραλία Μονὴ τῆς Καληάγρας.

Τέλος ἡ Μονὴ τοῦ **Κωνσταμονίτου** λεληθότως προκύπτει αὐθις καὶ εἰσέρχεται εἰς ζωὴν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας μερίμνης γενομένη τῶν Παλαιολόγων, αὐξάνει δὲ διὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς μονῆς τοῦ Νεακίτου καὶ τῶν μονυδρίων Ἀγ. Ὑπατίου καὶ Σκαμανδρηνοῦ.

Οὕτω λήγοντος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος **Δεκαεννέα Μοναὶ**, ἐκ τῶν σήμερον ὀρωμένων Εἵκοσιν ὑπῆρχον, τῆς Μονῆς τοῦ **Σταυρονικήτα** ἐρήμου διατελούσης, ἀνωικοδομηθείσης δὲ μετὰ τὸ 1533. Πρὸς ταύταις ὑπῆρχον καὶ αἱ Μοναὶ Ἀλυπίου, Βασιλείου, Χαρίτωνος, Ραβδούχου, Σαραβαρίου, Ἀγίου Σάββα καὶ Μακροῦ, αἵτινες μετ' ὀλίγον κατεπόθησαν ὑπὸ τῶν Μονῶν Λαύρας, Ἰθῆρων καὶ Χελανδαρίου.

* *

Εἶδομεν ὅτι ὁ Πρῶτος ἀπώλεσε τὸν κύριον προορισμὸν

τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ διὰ τῆς ἰδρύσεως μεγάλων μονῶν, ὁ δὲ μετὰ ταῦτα ἀκολουθήσας περιορισμὸς τῶν δικαίων αὐτοῦ γίνεται κατάδηλος ἐν τοῖς τυπικοῖς. Ὁ Πρῶτος ψιλῶ μᾶλλον ὀνόματι πρόεδρος τῆς Συνάξεως θεωρούμενος καὶ σφῶν ἀπλῆν τινα καὶ ἀόριστον πνευματικὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τοῦ Ὅρους, περιορίσθη μᾶλλον ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῶν κελλιωτῶν τῶν Καρυῶν ὧν ὅπωςδῆποτε ἦτο πραγματικὸς δεσπότης ἂν μὴ ποιμὴν κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ μοναχισμοῦ.

Μετὰ τὰς καταστροφὰς τῶν Καταλάνων (1307—1309) ἡ δύναμις τῶν μονῶν κατέπεσε καὶ ἀπαξία ἐλυμαίνετο τὴν χώραν. Ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ ἐκείνῃ εὐθετον ἐνόμισε τὸν χρόνον ὁ Πρῶτος ὅπως ἀνορθώσῃ καὶ ἐμπεδώσῃ τὸν θεσμόν αὐτοῦ. Ἴσως εἰς τοῦτο καὶ ἡ τότε ἀνίσχυρος Σύναξις δὲν ἠναντιώθη, διότι οἱ λαοὶ εἰς τὰς κρίσεις περιστάσεις πάντοτε ἀπέβλεψαν εἰς τὴν ὑπεροχὴν ἐνὸς ἀνδρός.

Οὕτω ὁ Πατριάρχης Νίφων καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος Β' Παλαιολόγος διεκήρυξαν ὅτι αἴτιον τῆς καταπτώσεως τοῦ θεσμοῦ τοῦ Πρώτου ἦτο ἡ ἑλλειψὶς παρ' αὐτῷ ἀνωτέρας τινὸς κανονικῆς πνευματικῆς ιδιότητος, οἷα ἡ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ ἐπειδὴ ἐκ τῶν χρυσοβούλλων καὶ τυπικῶν ἀπηγορεύετο ἀνέκαθεν πᾶσα ἐπισκοπικὴ ἐν Ἀθῶ ἐξουσία, ἀπεφασίσθη ἵνα ὁ ἀναδεικνύμενος ὑπὸ τῆς Συνάξεως Πρῶτος, μεταβαίνει εἰς Κ)πολιν καὶ λαμβάνῃ τὴν χειροτονίαν ἐκ τοῦ Πατριάρχου.

Ὅθεν ὁ Πατριάρχης Νίφων τῷ 1313 τὸν τότε ἐκλεγέντα Πρῶτον Θεοφάνην ἐχειροτόνησεν ἰδιοχείρως καὶ διὰ συγγιλίου αὐτοῦ ἐχορήγησεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀδειαν νὰ φέρῃ ἐπιγονάτιον ἐν ταῖς ἱεροτελεστείαις, νὰ ἐγκαθιστᾷ ἡγουμένους ἐν ταῖς μοναῖς, οὓς ἂν ἐκλέγωσιν οἱ μοναχοί, ἀλλὰ καὶ οὓς αὐτὸς ἐπικυροῖ ὡς ἀξίους καὶ ἱκανούς, νὰ ἐκλέγῃ καὶ χειροθετῇ πνευματικοὺς δίδων αὐτοῖς τὰ ἐνταλτήρια γράμματα καὶ νὰ χειροτονῇ ἀναγνώστας καὶ ὑποδιακόνους.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ἐκύρωσε διὰ χρυσοβούλλου αὐτοῦ τῷ αὐτῷ ἔτει τὰ χορηγηθέντα δίκαια εἰς τὸν Πρῶτον, ἐξαίρων τὰ διὰ τούτου ἐπιτευχθησόμενα ἀγαθὰ τῆς ἀρμονίας, τάξεως καὶ πειθαρχίας. Ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ

τούτῳ ὁ αὐτοκράτωρ τονίζει τὴν ἀναγκαιότητα τῆς μετὰ δόσεως τοῦ χαρίσματος τῆς ἐξουσίας εἰς τὸν Πρῶτον ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου, καταδικάζει δὲ τὸ τέως κρατῆσαν σύστημα τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων ἐπὶ τοῦ Ὁρους οἵτινες χάριν τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἀγιορειτῶν δὲν ἐπέτρεψαν τοῦτο, ἵνα μὴ δίκαιόν τι κτήσῃται ἐπὶ τοῦ Ὁρους ὁ χειροτονῶν Πατριάρχης ἢ ὁ ἐπίσκοπος.

Καὶ ὅμως κρείσσων τοῦ λογιωτάτου Ἀνδρονίκου ἐσκέπτοντο οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς, ὡς ἐδείχθη ἐκ τῶν πραγμάτων, διότι κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς σερβικῆς κατακτήσεως ὁ ἐπίσκοπος Ἐρισσοῦ ἐκτήσατο δίκαιά τινα ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὁρει, χειροτονῶν τοὺς ἐκεῖ ἱερεῖς καὶ διακόνους καὶ ἔχων ἴδιον κάθισμα ἐν Καρυαῖς, ἐνῷ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμνημονεύετο ἐν τῷ Ὁρει πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ Πρώτου κατὰ τὰς ἱεροτελεστίας.

Τῷ 1368 ὁ Πρῶτος ἤρπασε τὸ κάθισμα τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἀπηγόρευσε αὐτῷ τὴν εἴσοδον εἰς Ἄθω ἀνευ ἀδείας αὐτοῦ, ἐνῷ δὲ ἠμπόδιζεν αὐτῷ καὶ τὰς χειροτονίας, αὐτὸς οὗτος ὁ Πρῶτος ἐδέχετο τοὺς ὑπὸ τῶν Σέρβων κεχειροτονημένους οἵτινες κατὰ τὸν χρόνον ἐκείνον ἐτέθησαν ἐν ἐκκλησιαστικῇ ἀκοινωνησίᾳ.

Ὁ Ἐρισσοῦ ἀπετάθη εἰς τὸν Πατριάρχην Φιλόθεον ὅστις ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ ἐπισκόπου τούτου, ἐπικαλεσθεῖς πρὸς τοῦτο τὸν II κανόνα τῆς Δ' οἰκουμενικῆς συνόδου, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτῷ νὰ εἰσέρχῃται ἐν τῷ Ὁρει ἀκωλύτως, νὰ ποιῇ ὡς πρόσθεν χειροτονίας, νὰ μνημονεύηται πρῶτον τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ νὰ κρατῇ ράβδον καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Καρυαῖς. Ὁ Πατριάρχης Φιλόθεος Ἀγιορείτης ὢν καὶ ἡγούμενος τῆς Λαύρας χρηματίσας ἐγίνωσκε καλῶς τὸ ἀνίσχυρον τοῦ II κανόνος τῆς Δ' συνόδου ἐπὶ τοῦ Ὁρους, ἢ μᾶλλον τὸ ἀδύνατον καὶ περιττόν τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκύρωσε τὰ προβλήθέντα δίκαια τοῦ Ἐρισσοῦ χάριν τῆς ρηθείσεως ἀνάγκης, ἐνεκα τῶν Σέρβων, ἀναγκαιοτάτης παραστάσεως ἐπισκοπικῆς τινος ἐποπτείας ἐν τῷ Ὁρει.

Ὁ Ἐρισσοῦ ἀπώλεσε τὰ νεότευκτα αὐτοῦ δίκαια μικρὸν μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς χώρας ἐκ τῶν Σέρβων, ἀλλὰ δὲν

ἐπαύσατο ὀχλῶν τὸν Πρῶτον καὶ τὰς μονάς, ὅθεν ὁ Πατριάρχης Ἀντώνιος Δ' τῷ 1393 χειροτονήσας εἰς Πρῶτον τὸν ἱερομόναχον Ἱερεμίαν ἐκύρωσε διὰ συγγιλιώδους συνοδικοῦ γράμματος τὰ δίκαια καὶ προνόμια τοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ τοῦ Πρώτου, ἀπαγορεύσας τῷ ἐπισκόπῳ Ἐρισσοῦ καὶ αὐτὴν τὴν εἰς Ἀθῶν εἴσοδον «δίχα προτροπῆς καὶ ἐνδόσεως τοῦ Πρώτου», εἰς οὗ τὴν ἐξουσίαν τὸ πᾶν ἀνέθηκεν, «ὥστε καὶ χειροτονίαν εἰ δεήσοι γενέσθαι, τὸν ἀγιώτερον (ἐπίσκοπον) προσκαλεῖσθαι καὶ ταύτην διενεργεῖν», ὅσα δὲ δίκαια προυβάλλετο ὁ Ἐρισσοῦ ἐπὶ τοῦ Ὁρους, ὡς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Φιλοθέου αὐτῷ χορηγηθέντα, ὁ Πατρ. Ἀντώνιος ἐκήρυξε καταλελυμένα, ὡς γενόμενα ἐξ ἀνάγκης καθ' ὃν χρόνον ἡ τῶν Σέρβων δυναστεία ἐκράτει ἐκεῖσε καὶ οἱ Σέρβοι διετέλουν εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἀκοινωνησίαν.

Ὁ Πατριάρχης Ἀντώνιος συγχρόνως ἐχορήγησεν εἰς τὸν Πρῶτον τὴν ἀδειαν λύειν καὶ δεσμεῖν ἀντ' αὐτοῦ κανονικῶς τὰ δεσμοῦ ἢ λύσεως ἄξια, καὶ πνευματικούς πατέρας ἐγκαθιστᾶν ἐν τῷ Ὄρει δι' οἰκείων ἐνταλτηρίων ὡς καὶ ἀναγνώστας σφραγίζειν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ὁ Πατριάρχης ἀνεκήρυξεν εἰς σταυροπήγια τὰς νεοστεύκτους Μονὰς Παντοκράτορος, Διονυσίου κ.λ. ἀπαγορεύσας εἰς τὸ διηνεχὲς ὅπως μὴτε οἱ περιοδεύοντες ἐξάρχαι αὐτοῦ, μὴτε ὁ Ἐρισσοῦ καὶ ὁ Πρῶτος θλίβωσι τοὺς μοναχοὺς αὐτῶν καὶ ζητῶσιν τι παρ' αὐτῶν, πλὴν τοῦ κανονικοῦ τοῦ Πατριαρχείου δικαιώματος ὅπερ ὀφείλουσιν ἀποστέλλειν εἴτε διὰ τοῦ ἐξάρχου, εἴτε διὰ τινος τῶν μοναχῶν. Συγχρόνως ἀπεφάνετο ὅπως ἐν ταῖς πατριαρχικαῖς πάσαις μοναῖς, ἐξάρχου παρόντος, ὁ ἡγούμενος προίσταται ὡς τόπον ἀναπλήρων τοῦ Πατριάρχου.

•
•

Ὁ Πρῶτος καίτοι ἀπὸ ἀλλαγῆς τῶν ὀχλήσεων τοῦ ἐπισκόπου Ἐρισσοῦ ἐφίστατο τοιαύτας ἐκ τῶν ἡγουμένων τῶν μονῶν οἵτινες ἀνεκτέσαντο τὴν προτέραν αὐτῶν ἰσχὺν κατὰ τὴν ἀνορθωτικὴν περίοδον τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ ΙΔ' αἰ-

ῶνος, τινὲς δὲ τούτων προέβησαν εἰς τὴν ἰδιοποίησιν τῶν ἐν Καρυαῖς δικαίων καὶ πρχγμάτων τοῦ Πρωτάτου.

Ὁ Πρῶτος Δομέτιος καὶ ὁ τῆς Λαύρας ἡγούμενος Γρηγόριος κατήγγειλαν εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν Σύνοδον τὰ τολμώμενα παρὰ τῶν ἡγουμένων, ἐπειδὴ δὲ καὶ ἔριδες περὶ πρωτοκαθεδριῶν τούτων προέκυψαν εἰς μέσον καὶ αὐθις τὸ ζήτημα τῶν ἀγενείων ἀνεκινεῖτο καὶ ζῶα θήλεα εἰσήγοντο ἐν τῷ Ὄρει, ἀπεφασίσθη συνοδικῶς ἡ σύνταξις νέου τυπικοῦ πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων καὶ ἐμπέδωσιν τῶν δικαίων τοῦ Πρώτου.

Οἱ Μητροπολῖται Θεσσαλονίκης Γαβριὴλ καὶ Βερροίας Δανιὴλ μετὰ τῶν ὀνομασθέντων δύο Ἀγιορειτῶν ἐπέμφθησαν εἰς Ἄθω, συνοδικῇ ἀποφάσει, καὶ ἤθροισαν ἐν Καρυαῖς τοὺς ἐγκρίτους καὶ λογάδας μοναχοὺς τοῦ Ὄρους καὶ συνέταξαν τῷ 1394 τὸ Γ' τυπικόν, ἔχον ἐν περιλήψει οὕτω.

Ἐν πρώτοις ἀπεφασίσθη ἡ ἱεραρχικὴ τάξις τῶν ἡγουμένων τῶν τότε 25 μονῶν ἐν ταῖς Συνάξεσι κατὰ τὴν ἀκόλουθον σειρὰν:

Ὁ Πρῶτος

καὶ ὁ Λαύρας,

ἔχοντες καὶ βακτηρίας ἐν ταῖς χερσὶν ὡς λαμβάνοντες ἀμφότεροι τὴν χειροτονίαν ἐκ τοῦ Πατριάρχου καὶ ἐκατέρωθεν αὐτῶν:

ὁ Βατοπεδίου

καὶ ὁ Ἰδῆρων,

ὁ Χελανδαρίου

καὶ ὁ Ξηροποτάμου,

ὁ Καρακάλλου

καὶ ὁ Ἀλυπίου,

ὁ Ξενοφώντος

καὶ ὁ Ἐσφιγμένου,

ὁ Ζωγράφου

καὶ ὁ Δοχειαρίου,

ὁ Βασιλείου

καὶ ὁ Φιλοθέου,

ὁ Παντοκράτορος

καὶ ὁ Ρώσσων,

ὁ Κωνσταντείου

καὶ ὁ Χαρίτωνος,

ὁ Ἀγίου Παύλου

καὶ ὁ Διονυσίου,

ὁ Ραβδόχου

καὶ ὁ Σαραθαρίου,

ὁ Ἀγίου Γρηγορίου καὶ ὁ Ἀγ. Σέμωνος Πέτρας

ὁ Ἀγίου Σάββα καὶ ὁ Μακρῆ.

Τὸ τυπικὸν ἐκήρυξεν ὅτι τὸν Πρῶτον «χρὴ σέβεσθαι καὶ τιμᾶν ὡς αὐτὸν τὸν οὐράνιον πατέρα» !

Ούτε ὁ Πατριάρχης ἔξαρχον δύναται νὰ πέμψῃ εἰς τὸ "Αγιον Ὅρος, οὔτε ἄλλος τις νὰ κτήσῃται ἐν αὐτῷ ἔξουσίαν τινὰ ἄνευ ἐρωτήσεως καὶ θελήματος τοῦ Πρώτου.

"Οσα σταυροπήγια μοναστήρια ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Ὁρει δέον νὰ μνημονεύωσι μόνον τὸ τοῦ Πατριάρχου ὄνομα.

Ὁ Πρῶτος δικαιούται νὰ χειροθετῇ πάντας τοὺς ἡγουμένους τῶν μονῶν πλὴν τοῦ τῆς Λαύρας.

Ἡ ἐκλογή τοῦ Πρώτου δέον νὰ γίνηται ὑπὸ τῶν ἡγουμένων τῶν εἰκοσιπέντε μονῶν, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ ἐκλέγωσι τὸν ἐγκριτώτερον καὶ πνευματικώτερον καὶ νὰ πέμπωσιν αὐτὸν πρὸς χειροτονίαν εἰς τὸν Πατριάρχην.

Ὁ Πρῶτος παραιτούμενος, ἢ παυόμενος ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου, ὡς οὐχ ἀρμόζων, λαμβάνει ἀναχωρῶν μόνον ὅ,τι εἶχε πρὸ τῆς ἀναλήψεως τοῦ ἀξιώματος καὶ τὰ ἅμφια αὐτοῦ.

Οἱ ἡγούμενοι, κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πρώτου, ὀφείλουσι νὰ ἐκλέγωσιν ἓνα ἐπίσκοπον ὅστις νὰ τελῇ τὰς χειροτονίας τῶν ἱερέων καὶ διακόνων ἐχόντων τὴν ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων ὀριζομένην ἡλικίαν.

Αἱ μοναὶ ὀφείλουσι νὰ διατηρῶσιν ἐν Κάρυαῖς δώδεκα **ἐκκλησιαστικοὺς** διὰ τὰς ἀκολουθίας καὶ ὑπηρεσίας τοῦ κοινοῦ ναοῦ τοῦ Πρωτάτου, ἥτοι ἀνὰ ἓνα μὲν αἱ Μοναὶ Λαύρας, Βατοπεδίου, Ἰβήρων καὶ Χελανδαρίου, αἱ δὲ λοιπαὶ τοὺς ὀκτὼ, παρέχουσαι συγχρόνως ἔλαιον, κηρὸν καὶ θυμίαμα διὰ τὸν ναὸν, καὶ ἄλευρον διὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς· ὁμοίως ὀφείλουσι νὰ δίδωσι τῷ Πρωτῷ οἶνον, ἔλαιον, σῖτον, κριθήν, ὄσπρια κ.τ.λ.

Τὰ ὄρια τῆς περιφερείας τῶν Καρυῶν, ἢ τοῦ Πρωτάτου, ἔνθα ὁ Πρῶτος ἀσκεῖ ἄμεσον ποιμαντικὴν ἐξουσίαν, ὀρίζονται οἷα καὶ σήμερον νοοῦνται καὶ δηλὰ πασιν εἰσίν: Ἀρχονται ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ὕδατος καὶ κατέρχονται τὸν ρύακα μέχρι τῆς μονῆς τοῦ Ἀλυπίου (νῦν κελλίον Καρπουζᾶ), ἐκεῖθεν, στρεφόμενα βορείως, συναντῶσι τὸν ἕτερον μεγάλον ρύακα τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, ὃν ἀκολουθοῦντα εὐρίσκουσι πρὸς τὸ Ἀδεῖν

τὸ κελλίον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Φανερωμένου, ἀ-
κεῖθεν τὴν κοίτην τοῦ ρύακος ἀκολουθοῦντα, ἀνέρχονται
εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, διέρχονται τὸν ζυγὸν αὐτοῦ
πρὸς μεσημβρίαν, φθάνουσιν εἰς τὸν Ξηροποταμινὸν
σταυρὸν καὶ διὰ τῆς κοινῆς ὁδοῦ κατερχόμενα ἐνοῖνται
εἰς τὸ βασιλικὸν ὕδωρ.

Οἱ κελλιῶται τῶν ἐντὸς τῆς περιφερείας ταύτης κελ-
λίων, ὀφείλουσιν, ἀναλόγως τῆς ἀγροτικῆς περιφερείας
ἣν κέκτηνται, νὰ δίδωσιν **εὐλογίαν** κατ' ἔτος τῷ Πρώτῳ
ἐκ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἐλαίου καὶ τῶν λεπτοκαρύων αὐτῶν
καὶ νὰ ποιῶσιν αὐτῷ πέντε **δουλείας** εἰς τὰς ἀμπέλους,
εἰς τὸ **ξύλοκοπεῖον** καὶ εἰς τὸ **χορτοκοπεῖον** καὶ νὰ
παρέχωσιν αὐτῷ ἐκ τοῦ δάσους 100 σανίδας.

Καὶ οἱ κελλιῶται τῆς μονῆς τοῦ **Φακινού** καὶ οἱ πέ-
ριξ τούτων ὀφείλουσιν ὁμοίως νὰ δίδωσι τῷ Πρώτῳ εὐ-
λογίαν ἐκ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἐλαίου, καὶ δουλείας νὰ ποι-
ῶσιν αὐτῷ εἰς τὴν συγκομιδὴν τῶν ἐλαιῶν, εἰς τὸν νεώ-
σοικον κ.λ.

Εἰς τὰ ὅρια τῶν Καρυῶν οὐδεμία μονὴ δικαιούται νὰ
ἔχῃ **μετόχιον** ἢ **σύνορον** τὸ παράπαν.

Τὸ τυπικὸν αὐθις ἀπηγόρευσε τοὺς ἀγενεῖους ἐκ τῶν
κελλίων («ἅν υἱὸς, ἢ συγγενὴς, ἢ ἀδελφὸς σαρκικὸς τυγ-
χάνει»).

Οἱ λαϊκοὶ προσμένοντες ἐπὶ τριετίαν, δέον ν' ἀποκεί-
ρωνται μοναχοὶ, ἄλλως ἐξωθοῦνται ἐκτὸς τοῦ Ὁρους.

Ἀπαγορεύονται τὰ ζῷα ἄρρενά τε καὶ θήλεα νεμόμενα
ὑπὸ λαϊκῶν ἐν τῷ Ὁρει. Εἰς τὰς μονὰς ἀπαγορεύονται
τὰ θήλεα ζῷα, ὅριον δὲ τούτων τίθεται ἡ καὶ νῦν γνωστὴ
μεγάλη βέργα μικρὸν ἀπέχουσα τοῦ Ἀκανθίου ἰσθμοῦ.

..

Κατὰ τὴν ἀνορθωτικὴν ἐν Ἀθῶν περίδον τοῦ δευτέρου
ἡμίσεως τοῦ 19 αἰῶνος ὑπῆρχε σχετικὴ τις ἀσφάλεια ἐν
τῷ Αἰγαίῳ, διότι τὰ συντρίμματα τοῦ διαλυομένου βαθυμη-
δὸν βυζαντινοῦ κράτους, κατεῖχον Ὁθωμανοί, Βούλγαροι,

Σέρβοι, Ἀλβανοὶ καὶ Φράγχοι, Ἑνετοὶ δὲ καὶ Γενουαῖοι καὶ παντοῖοι ἄλλοι Φράγχοι κατεῖχον τὰς νήσους. Καίτοι βεβαίως οἱ πόλεμοι καὶ ἡ πειρατεία δὲν ἔπαυσαν ὀλοτελῶς, οὐχ' ἥττον αἱ κατὰ τμήματα ἡγεμονίαι αὗται εἶχον μόνιμόν τινα χαρακτῆρα ἐγκαταστάσεως καὶ αἱ βίαιαι καὶ μεγάλαι συρράξεις ἔπαυσαν τοῦλάχιστον ἐν τῷ Λιγαίῳ. Βεβαίως παρῆλθον ἀνεπιστρεπτὲι ὁ Γ' καὶ ΙΑ' αἰὼν, αἱ μεγάλαι μορφαὶ τοῦ Φωκᾶ, τοῦ Τσιμισκῆ, τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ Ἀλεξίου, καὶ ἡ ἀσφάλεια, ἡ δύναμις καὶ ἡ εὐπορία τοῦ κράτους, δι' ὧν προήχθη τότε εἰς μέγαν βαθμὸν ὁ ἐν Ἀθῷ μοναχισμός, ἀλλὰ σχετικῶς πρὸς τὰ δεινὰ τοῦ ΙΓ' καὶ τοῦ πρώτου ἡμίσεως τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, τὸ ἐφεξῆς διάστημα μέχρι τῆς εἰς τὸν Σουλτάνον Μουράτ Β' ὑποταγῆς τῶν μοναχῶν, εἶναι περίοδος περισυλλογῆς καὶ ἐν πολλοῖς ἀνορθώσεως καὶ διαρρυθμίσεως, ἐποχὴ διαμορφώσεως καθεστῶτος ὅπερ διὰ τῆς μεγαθυρίας τῶν Ὀσμανιδῶν Σουλτάνων ἔλαβε τύπον διαρκῆ.

Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα καὶ ἰδίως κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ αὐτοῦ ἐδημιουργήθη κατὰ μέγιστον μέρος τὸ νῦν ἐν Ἀθῷ κρατοῦν καθεστῶς. Αἱ ἀλλεπάλληλοι καταστροφαὶ παρέσχον εὐκαιρίαν ὅπως αἱ πολλαὶ ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων μοναὶ συγχωνευθῶσιν εἰς ὀλίγας, ἤτοι τὰς διασωθείσας, ἢ τάχιστα ἀνορθωθείσας καὶ μείζονας· ἐπὶ δὲ τῶν τοποθεσιῶν καὶ διὰ τῶν ἐρειπίων τῶν διαλυθεισῶν μονῶν, ἐσχηματίσθησαν τὰ μεγάλα κελία, διατηρούμενα ἕκτοτε ὡς ἐξαρτήματα τῶν μονῶν.

ΙΕ' ΑΙΩΝ

Πρώτη ἐμφάνις τοῦ ἰδιορρύθμου βίου. — Α' τυπικόν. — Ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ ἔνωσις καὶ οἱ Ἀγιορεῖται. — Ὑποταγὴ τῶν Ἀγιορειτῶν εἰς τοὺς Ὀσμανίδας. — Προνομίαι τοῦ Ὄρους.

Ὁ μοναχισμός μέλος ἀποτελὼν τοῦ βυζαντινοῦ σώματος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ πάσχη ἐξ ἀταξίας, καθ' ὃν χρόνον

τοῦτο καὶ δὴ ὁ ἐγκέφαλος αὐτοῦ ἐπασχεν ἀνιάτως. Ὁ ἐν Ἀθῶ μοναχισμός, ἀπὸ πνευματικῆς ἀπόψεως κρινόμενος, καθ' ὅλον τὸν ΙΔ' αἰῶνα, καὶ κατ' αὐτὰς ἔτι τας περιόδους τῶν δυσπραγιῶν αὐτοῦ, ἐπεδείξατο ἀσυνήθη πνευματικὴν κίνησιν, μαρτυροῦσι δὲ τῷ λόγῳ αἱ ἐκ τῆς νοερᾶς προσευχῆς προκύψασαι ἔριδες καὶ πλῆθος σοφῶν καὶ ἀγίων ἀνδρῶν, οἵτινες, εἴτε ἐν μοναῖς, εἴτε ἐν ἡσυχαστηρίοις, ἔλαμψαν καθ' ὅλον τὸ ἑκατὼνταετὲς ἐκεῖνο διάστημα. Τὸ ἀσύνηθες καὶ εἰς ἀντίστροφον λόγον πρὸς τὴν τοῦ κράτους κατάστασιν διατελοῦν γεγονός τοῦτο, ἦτο τελευταία ἀναλαμπὴ τοῦ μοναχικοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τελους ἤδη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος κατάδηλοι ἐγένοντο φιλόυλοι καὶ ιδιόρρυθμοι τάσεις παρὰ τοῖς κοινοβιώταις τῶν μονῶν, εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσαν, πρῶτον ἢ ἐπὶ μᾶλλον ἐξάρθρωσις τοῦ τῆς πολιτείας σκάφους, καὶ δεύτερον ἡ φιλοκτησία τῶν μονῶν κατὰ τὴν ἀπορρόφισιν τῶν διαλυθεισῶν. Ἡ φιλοκτησία τῶν κοινοβίων μετεδόθη εἰς τοὺς κοινοβιώτας, ἡ δὲ χαώδης καὶ ἔμφοβος πολιτικὴ κατάστασις ἐπέφερε τὴν χαλάρωσιν τῶν ἠθῶν καὶ τῆς μοναχικῆς τάξεως, ἐνεκεν τῆς ἐλλείψεως ὑψηλῆς τινος ἐπιβλέψεως. Ἡδὴ ἀνατέλλοντος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ιδιόρρυθμοι ἐκδηλώσεις εἶχον ἰσχὺν ἐθίμου· καὶ ναὶ μὲν οὐκέτι εἶχε διαμορφωθῇ ὁ μετὰ ταῦτα ὡς σύστημα μοναστικὸν ἐπικρατήσας ιδιόρρυθμος μοναστηριακὸς βίος, οὐχ' ἦττον τὸ κακὸν ἔτεινεν εἰς αὐξήσιν. Τὴν θεραπείαν τούτου ὡς καὶ τῶν λοιπῶν κακῶς ἐχόντων ἀνέλαβεν ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ Β' Παλαιολόγος τῷ 1406 ἐκδοὺς ἐπὶ τούτῳ χρυσόβουλλον τυπικόν.

Καίτοι ἄλλοθεν γνωστὴ ἡμῖν τυγχάνει ἡ περὶ τὸν λόγον δεξιότης τοῦ Μανουὴλ, οὐχ' ἦττον τὸ ὕψος τοῦ τυπικοῦ τούτου, τὸ μακρὸν αὐτοῦ προσίμιον καὶ τὰ θιγόμενα ἐν αὐτῷ ζητήματα, μὰ τὴν ἀλήθειαν ἡρμοζον μᾶλλον εἰς τὸ στόμα καθηγματοῦ ἐμπείρου τοῦ μοναχικοῦ βίου. Ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ οὐ μόνον δείκνυται ἐγκρατέστατος τῶν μοναχικῶν ἀρχῶν καὶ θεσμῶν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ νομοθετικῆς ἀπόψεως φανεροῦται πρακτικώτατος νοῦς. Ὁ ἐν πάσῃ ἐποχῇ ἔχων ὑπ' ὄψει αὐτοῦ ιδεώδη νομοθετήματα τυχόντα πρακτικῆς ἐν

μέρει ἐφαρμογῆς ἐν παρωχημένοις χρόνοις καὶ ταῦτα θέλων νὰ ἐπαναφέρῃ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του, εἶνε μὲν ἴσως καλὸς θεωρητικὸς νομοθέτης, ἥκιστα ὅμως πρακτικὸς καὶ χρήσιμος. Ἡ περιφανὴς ἐπιτυχία τοῦ Σόλωνος κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐνέκειτο εἰς τὸ ὅτι ἡ νομοθεσία αὐτοῦ ἐρείδετο ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἡ δ' ἀποτυχία τῶν Ἰσαύρων καὶ τοῦ Φωκᾶ κατὰ τὸν μεσαῖωνα ὀφείλεται εἰς τὸ ἄγαν θεωρητικὸν τῶν μεταρρυθμίσεων αὐτῶν. Ὁ Μανουὴλ πρωτίστως ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ τὸ ἐνεστὼς, χωρὶς ν' ἀποκηρύξῃ τὸ παρελθόν· ἐζήτησε νὰ ἐξυγιάνῃ πρότερον διὰ φαρμάκων τὸν ὀργανισμόν τοῦ ἀντικειμένου τῆς νομοθεσίας του καὶ εἶτα νὰ παρорμύσῃ αὐτὸ εἰς μείζονα.

Δὲν δυνάμεθα ν' ἀντιστῶμεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ παραθέσωμεν τὸ προοίμιον τοῦ περισπουδάζοντος αὐτοῦ τυπικοῦ, τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἐκ τοῦ ὕφους αὐτοῦ δὲν φαίνεται καλογηρικὴ τις ὑπαγόρευσις, ὡς συνήθως ἐγένετο τότε, ἀλλὰ προῖόν τοῦ καλᾶμου τοῦ Μανουὴλ ὃν δεξιῶς ἐχειρίζετο.

«Καὶ ἱατροὶ δὲ ἄρα λοιμοῦ τοῖς σώμασιν ἐπισκήψαντος
»καὶ ταῦτα λυμαιομένου, καὶ δυσίατον τυγχάνει τὸ ἐνο-
»χλοῦν, ἀλλ' οὖν τοῖς ἐκ τῆς τέχνης φαρμάκοις καὶ ταῖς
»χρηστοτέραις διαίταις περιγίνονται τῆς νόσου, κατὰ μι-
»χρόν, τὴν προτέραν εὐεξίαν τοῦ νοσοῦντος ἀνακαλούμενοι.
»Καὶ οἱ τῶν ψυχῶν δὲ ἱατροί, οἷς πάντως ἄγών τὸ κατὰ
»Θεὸν τοὺς μοναχοὺς ζῆν, τὴν στενὴν ὁδὸν ἐλομένους καὶ
»τεθλιμμένην, εἴ ποτέ τινος τῆς εὐθείας παρατραπῆναι συμ-
»βαίῃ, τούτους ταῖς κατὰ μικρὸν εἰσηγήσεσιν, ὅθεν ἐξετρά-
»πησαν εἰς τοῦτο χειραγωγοῦσιν· εἰ γὰρ καὶ μαθητῶν πολ-
»λάκις ἐπιμελομένων, ὡς δύναμις διεγείρουσιν αὐτῶν τὴν
»σπουδὴν οἱ τούτων παιδαγωγοί, ὥσπερ κέντρῳ τῷ λόγῳ
»χρῶμενοι, μήποτε ραθυμίας ἐπελθούσης ἐξίτηλος αὐτοῖς
»γένηται ἡ περὶ τὴν τέχνην ὁρμή, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῆς
»μοναχικῆς πολιτείας προσήκει, ἣ καὶ τέχνη τεχνῶν ἀρι-
»στα ὀνομάζεται, τοὺς κατ' ἀρετὴν ἡμεληκότας βιοῦν, καὶ
»τῆς στενῆς ὁδοῦ τὸ ἀναντες ἀποσεισασμένους, τούτους πᾶσι
»τρόποις ὅθεν ἐξετράπησαν εἰς τοῦτο καθοδηγεῖσθαι. Ἐπεὶ

» γοῦν καὶ ἐν ταῖς κατὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος τοῦ Ἁθω σεβα-
 » σμίαις μοναῖς ἡμελήθη τὰ πλείω τῆς μοναχικῆς πολι-
 » τείας τῇ τοῦ καιροῦ καὶ τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίᾳ, δεῖν
 » ἔγνω ἡ βασιλεία μου ἐκεῖνα τῶν ἡμεληθέντων ἀνορθώσα-
 » σθαι πρὸς τὸ κρεῖττον, ὅσα νῦν πάλιν διδῶσιν ὁ καιρὸς, μὴ-
 » ποτε τῇ κατὰ μικρὸν ἀμελείᾳ, φροῦδα γένηται τὰ τῆς μο-
 » ναχικῆς πολιτείας. Εἰ δὲ μὴ πρὸς πάντα εὐθὺς τοὺς μονα-
 » χοὺς διεγείρομεν τὰ ἐξ ἀρχῆς τυπωθέντα, οὐ διὰ τοῦτο
 » παροπτέα γε ταῦτα, εἴπερ ἐπιμελητέον καὶ τὰ λείποντα
 » κατορθῶσαι, ἐπεὶ καὶ τὰ ὑγιεινὰ τῶν σιτίων, μὴ ὅτι τοῦ
 » νοσήματος εὐθὺς ἀναιρετικά, διὰ τοῦτο γε παροπτέα, ἀλλ’
 » αἰρετέον μᾶλλον ὅτι ποιητικὰ πάντα τῆς ὑγείας κατὰ μι-
 » κρόν· ἄλλως τε οὐδ’ ἂν ἄλλως εἴη ἐπὶ μείζω τινὰ τῆς μο-
 » ναχικῆς πολιτείας ἐλθεῖν, εἰ μὴ πως ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων
 » ἄρξαιτο». Αἱ δὲ διατάξεις ἔχουσιν ἐν συνόψει ὡς ἐξῆς:

» Ἐν πρώτοις ὁ αὐτοκρατωρ ὑπομιμνήσκει τοῖς Ἀγιορεί-
 » ταις μοναχοῖς τὴν ἀποταγὴν καὶ ὑποταγὴν αὐτῶν, καθ’
 » ἃς πρὸς Θεὸν συνθήκας δεδώκασιν, τὴν μισθοποδοσίαν τῶν
 » εὐόρκως ἀγωνιζομένων καὶ τὴν ἀπειλὴν καὶ κατάκρισιν
 » κατὰ τῶν ἀτρεφομένων εἰς τὰ ὀπίσω.

» Ἰπακοὴ ἀπόλυτος ὀφείλεται εἰς τὸν προεστῶτα. Ὁ εἰ-
 » σερχόμενος καὶ ἐξερχόμενος τῆς μονῆς ὀφείλει λόγον δοῦ-
 » ναι τῷ προεστῶτι διὰ μετάνοίας.

» Ἀπαγορεύεται ἡ μετάστασις τοῦ μοναχοῦ εἰς μονὴν
 » ἑτέραν πλὴν ἂν ὁ οἰκεῖος ἡγούμενος ἀλλαχοῦ δι’ ἀπο-
 » χρῶντας λόγους αὐτὸν παραδῶ.

» Ἀπαγορεύεται ἡ ἐξοδος τοῦ μοναχοῦ ἐκ τοῦ Ὁρους καὶ
 » τὸ ποιεῖν ἀδελφοποιίας καὶ συντεχνίας μετὰ λαϊκῶν, ὅπερ
 » ἀποτρόπαιον εἰς τοὺς ἀρνησαμένους τοὺς ἐξ αἵματος συγ-
 » γενεῖς.

» Ἀπαγορεύεται ἡ ἐν τῷ Ὁρει διαμονὴ ἀγενεῖων καὶ εὐ-
 » νούχων ὅπως ἐνδυσθῶσι τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἢ πρὸς ὑπουρ-
 » γίαν τῶν μοναχῶν. Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς οἰκοδόμους νὰ
 » εἰσέρχωνται μετὰ παιδῶν ἐντὸς τῶν μονῶν.

» Ἀπαγορεύονται ἐν τῷ Ὁρει τὰ θήλεα ζῶα.

» Οἱ ἡγούμενοι θέον ὅπως ἐκλέγωνται οὐ μόνον ὑπὸ πεντε-

»καὶ δεκα βουλευτῶν ἀλλὰ καὶ τῇ συνελεύσει καὶ συμφωνίᾳ
 »τῶν ἔξωθεν τῆς μονῆς ἐγκρίτων ἀδελφῶν, τῶν κελλιω-
 »τῶν δηλαδή κατὰ τὴν ὑποτύπωσιν τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου.

»Πρὸς διακυβέρνησιν ἐκάστης μονῆς ἀρκοῦσιν οἱ ἔσω
 »βουλευταί, ὧν προίσταται καὶ μεθ' ὧν συνεργάζεται ὁ
 »ἡγούμενος. Οὐδὲν πρέπει νὰ γίνηται ἄνευ τῆς τῶν κρι-
 »τόνων τούτων βουλῆς, ἀλλὰ πάντα μετ' εἰδήσεως καὶ γνώ-
 »σεως καὶ ἐνδόσεως αὐτῶν τε καὶ τοῦ καθηγουμένου, («εἰπεῖ
 »γὰρ τῶν πόλεων»). ὡς λέγει ὁ αὐτοκράτωρ, («ὅσαι καλῶς
 »πράττουσι τῇ τῶν ἀρίστων βουλῇ διοικοῦνται καὶ οὐ τῇ
 »τῶν πολλῶν, οὐδὲ τῶν τυχόντων, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ ἀρχόντος
 »μόνου, τὸ μὲν γὰρ δημοκρατία, τὸ δὲ τυραννίς, ἀμφοτέρω
 »δὲ ὁμοίως ἄτοπα»).

»Ὁ ἡγούμενος μετὰ τῶν βουλευτῶν ὀφείλουσι νὰ συνε-
 »δριάξωσι καθ' ἐκάστην, εἰ δυνατόν, ἀλλὰ καθ' ἐκάστην
 »δευτέραν ἀπαραιτήτως, συσχεπτόμενοι περὶ τῶν κοινῶν
 »ὑποθέσεων καὶ λαμβάνοντες λογοδοσίαν ἐκ τῶν διακονητῶν.

»Ὁ γραμματεὺς ὀφείλει νὰ καταγράφη τὰ ἔσοδα καὶ τὰ
 »ἐξοδα, νὰ υπογράφωνται δὲ ταῦτα παρὰ τινων βουλευτῶν
 »διὰ τὸ ἀδιάβλητον.

»Τὰ μετόχια τῆς μονῆς δεόν νὰ εἰδῶνται πρὸς οὓς ὁ κα-
 »θηγούμενος καὶ οἱ βουλευταὶ ἐκλέγουσιν, («ἐπὶ μάρτυρι τῷ
 »Θεῷ, μαρτυρούσης τῆς συνειδήσεως τούτων ὡς οὐ κατὰ
 »σχέσιν ἢ προσπαθῶς ἐδόθησαν ταῦτα, ἢ ἔνεκα ὀρωλη-
 »φίας»). Εἰ μὴ οὕτως γίγνηται, ἀκολουθοῦσι ψίθυροι, γογ-
 »γυσμοί, καταστροφή τῆς μονῆς καὶ ψυχῶν ἀπώλεια.

»Εἴτι ἂν εἰσαχθῇ ἐν τῇ μονῇ ὡς ἀξιώρωμα, εἴτε ἱερὰ
 »σκεύη, εἴτε τρόφιμα κλπ. δεόν ἵνα τὰ μὲν τούτων ἱερὰ ἀνα-
 »τίθενται τῷ ναῷ, τὰ δ' ἄλλα ἐγχειρίζωνται τοῖς διακονη-
 »ταῖς καὶ γνώμῃ τοῦ καθηγουμένου καὶ τῶν βουλευτῶν
 »δαπανῶνται εἰς τὰς κοινὰς χρείας. Ὁ ἰδιοποιούμενός τι τῷ
 »κρίματι τῆς ἱεροσυλίας ὑπόκειται.

»Ὁ προσφέρων τι κατὰ τὴν εἴσοδον ἢ ἀπόχαρσιν αὐτοῦ ἐν
 »τῇ μονῇ οὐδὲν ἐκ τούτου κτᾶται δικαίωμα. Ὁ ἀφηνιάζων,
 »ἢ θέλων νὰ βιώσῃ μετὰ ταῦτα κατ' ἰδίαν, οὐδὲν λαμβάνει
 »ἐκ τῶν ἁπαξ ὑπ' αὐτοῦ τῷ Θεῷ ἀφιερωθέντων.

»Ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἔχοντα κτῆμά τι προσοδοφόρον νὰ
»νέμηται αὐτοῦ ἐφ' ὄρω ζωῆς, κληρονομούσης τῆς μονῆς
»αὐτοῦ. Οὕτω θεσπίζει ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τὴν κρατοῦσαν,
»ὥς λέγει, συνήθειαν ἐν τῇ Λαύρα, ἀναγνωρίζων ὅμως ὅτι
»τοῦτο εἶναι ἀναίρεσις τοῦ κοινοβιωτικοῦ βίου καὶ τοῦ κα-
»θόλου μοναχισμοῦ, ἀπαγορεύει εἰς τὸ μέλλον τὰς τοιαύτας
»κτήσεις συνωδὰ τῇ Ὑποτυπώσει τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου.

Ἐκ τοῦ τυπικοῦ τοῦ Μανουὴλ μαθητόμενον ὅτι ἡ πάλαι
ἀραιῶς ἐν τῷ μοναχισμῷ καὶ μονομερῶς ἀναφαινομένη ἰδιορ-
ρυθμία, καθ' ἧς λαύρως ἐπέρχονται οἱ τῶν κοινοβιωτικῶν
θεσμῶν ὑπέρμαχοι πατέρες, ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, προ-
βάλλει ἐν Ἀθῶν, φανερῶς τὴν μορφήν, ὡς σύστημα καθ' ἑξὶν
καθιερωθὲν καὶ εἰς τελειότεραν διαμόρφωσιν προβαῖνον.

Ἡ ἰδιορρυθμία, τὸ ἰδίον τι ἔχειν ἐν τῷ κοινοβίῳ, εὐρίσκεται
βεβαίως εἰς τοὺς ἀντίποδας τῶν διατάξεων τοῦ Βασιλείου καὶ
τῶν νομοθετημάτων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἡ μορφή ὅμως ἦν πα-
ρουσίασεν ἐν Ἀθῶν ἡ ἰδιορρυθμία κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα δὲν
ἔχει τὸν χαρακτῆρα τοῦ νοσφισμοῦ καὶ τῆς κλοπῆς ἣν ἀπο-
δίδωσι ταύτῃ ὁ Μ. Βασίλειος πρὸς τὸν Ἰούδαν παραβάλ-
λων τὸν ἔχειν ἰδίον τι ἐσπουδακότα ἐν τῷ κοινοβίῳ. Κατὰ
τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ ἰδιορρυθμία γίνεται κοινორρυθμία, οὐχὶ
λάβρα, ἀλλὰ φανερῶς καὶ γενικῶς. Ἐν τῷ ΙΕ' αἰῶνι κα' τοῖς
μετὰ τοῦτον ὁ ἰδεώδης θεσμός τοῦ κοινοβίου δὲν ἦτο δυνατόν
νὰ λειτουργήσῃ μετὰ σχετικῆς τινος ἐπιτυχίας, ὡς πρόσθεν,
ἐνεκα τοῖς πᾶσιν εὐνοήτων λόγων, ὅθεν ὅ,τι δὲν ἦτο δυνα-
τὸν νὰ διασωθῇ διὰ τοῦ ἀπροσώπου κοινοβίου ἦτο ἀνάγκη
νὰ τηρηθῇ κατὰ τὸ ἐνὸν διὰ τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας τοῦ ἀ-
τόμου.

Αἱ διατάξεις τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ ἐφήμερον ἐφαρ-
μογὴν ἔσχον, διότι τὰ τοῦ κράτους ἔβαινον εἰς κατήφορον ἀ-
ποσυνθέσεως, ἡ δ' ἐπελθοῦσα πολιτικὴ μεταβολὴ ἀφῆκεν εἰς
τὸν φυσικὸν αὐτῶν ροὴν τὰ πράγματα. Οὕτω ὁ ἰδιορρυθμος
βίος ὑφεῖρπεν ἐν τοῖς κοινοβίοις τοῦ Ἀθῶν ἐν τοῖς μετὰ τὴν
ἄλωσιν χρόνοις, ἕως οὗ πρῶται αἱ Μοναὶ Λαύρας καὶ Βατο-
πεδίου ἐγένοντο ἰδιορρυθμοί, καταργηθέντος τοῦ θεσμοῦ τοῦ
ἡγουμένου καὶ τῆς κοινῆς διαίτης κ.λ. μόνον τῶν ἐκκλησια-

στικῶν ἀκολουθιῶν τηρηθεισῶν ἀναλλοιώτως κατὰ τοὺς
πάλαι τύπους.

Παρὰ τὰς δυσπραγίας καὶ τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα, τὸ
Ἅγιον Ὅρος ἐκέκτητο πάντοτε μεγάλην φήμην παρὰ τοῖς
ὀρθοδόξοις πασῶν τῶν χωρῶν καὶ ἡ γνώμη τῶν Ἀγιορειτῶν
ἐν τοῖς τότε φλέγουσιν ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασι τῆς ἐνώ-
σεως ἐθεωρεῖτο κεκτημένη σπουδαῖον κῦρος.

Μεταξὺ τῆς πολυαρίθμου ἀκολουθίας ἣτις συνώδευσε τὸν
αὐτοκράτορα Ἰωάννην Β΄ Παλαιολόγον εἰς Ἰταλίαν διὰ τὴν
ἐνώσιν τῶν ἐκκλησιῶν ἦσαν καὶ Ἀγιορεῖται μοναχοί. Οὗτοι
ἐν Φλωρεντία ἐπραξαν ὅ,τι καὶ οἱ πολλοί, ἀκολουθήσαντες
τὸν Πατριάρχην Ἰωσήφ, ὅστις ἦτο Ἀγιορεῖτης μοναχὸς
τῆς μονῆς τοῦ Ἀλυπίου, καὶ Γεώργιον τὸν Σχολάριον (τὸν
μετὰ τὴν ἄλωσιν πρῶτον Πατριάρχην Γεννάδιον), ὅστις στε-
νῶς συνεδέετο πρὸς τὸν ἐπισημότερον τῶν ἐκεῖ μεταβάντων
Ἀγιορειτῶν Γεννάδιον τὸν προηγούμενον τῆς Μονῆς τοῦ Βα-
τοπεδίου. Ἡ ἐν Φλωρεντία ὅμως τελεσθεῖσα ἐνώσις ἀπεκη-
ρύχθη κατόπιν ὑπὸ τῶν Ἀγιορειτῶν οἵτινες σχίσμα ἠπεί-
λουν ἐὰν μὴ διωρθοῦτο τὸ ἐν Ἰταλίᾳ τελεσθὲν γεγονός. Γεν-
νάδιος ὁ Σχολάριος, μεθ' οὗ οἱ Ἀγιορεῖται διετέλουν εἰς ἐπι-
κοινωνίαν, τῷ 1452, ὅτ' ἐγένοντο ἐν Κ)πόλει αἱ τελευταῖαι
σπασμωδικαὶ προσπάθειαι πρὸς ἀποδοχὴν τῆς τελεσθείσης
ἐνώσεως, ἀποκηρύσσων ταύτην, καὶ συμβουλεύων ἵνα συνέλ-
θῃ ἐν Κ)πόλει σύνοδος ἐλευθέρα διὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐνώ-
σεως, μεγάλην σήμασίαν ἀπέδιδεν εἰς τὴν γνώμην καὶ συμ-
βουλὴν τῶν Ἀγιορειτῶν, ὡς καὶ τῶν ἀγιωτάτων Πατρι-
αρχῶν.

Οἱ Ἀγιορεῖται μοναχοί, ὡς οἱ τοῦ Σινᾶ, ὡς οἱ τῆς Ἱερου-
σαλήμ, ἐδείχθησαν προνοητικοὶ ἐν τῇ ἐγκυμονουμένῃ πολιτι-
κῇ μεταβολῇ. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἔτι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐφρόντι-
σαν εὐνοϊκῶς νὰ διαθέσωσιν ὑπὲρ αὐτῶν τὸν Σουλτάνον Βα-
γιαζίτ Α' τὸν Κεραυνὸν (Ἰλδिरίμ), προσέφερον δὲ τὴν ὑπρ-

ταγὴν αὐτῶν εἰς τὸν Σουλτάνον Μουράτ Β' (1421—1451) περὶ τὸ ἔτος 1430, ὅτε ἀνεγνωρίσθη ἡ ἰδιοκτησία τῶν Μονῶν αὐτῶν. Ταῦτα, ἐφ' ὅσον μοι γνωστόν, τὸ πρῶτον νῦν τίθενται εἰς φῶς, κοινῶς δὲ πισιεύεται τὸ πολλάκις γραφέν ὅτι οἱ Ἀγιορεῖται τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν προσέφερον τῷ Πορθητῇ, ἀλλ' αὕτη ἦτο ἀνανέωσις τῆς εἰς τὸν Σουλτάνον Μουράτ γενομένης, καθ' ἣ εἰθίζετο ἀνέκαθεν καὶ μέχρι τοῦ 10' αἰῶνος, ὅπως ἐπικυρῶνται αἱ ἰδιοκτησίαι ὑπὸ τῶν νέων Βασιλέων καὶ Σουλτάνων.

Τὰ σωζόμενα ἀρχαιότερα φερμάνια ἀναφέρουσιν ὅτι οἱ Ἀγιορεῖται προσέφεραν πλούσιον δῶρον εἰς τὸν Σουλτάνον Μωάμεθ Β'.

Καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἀγιορεῖται ὑπετάγησαν τοῖς Ὀσμανίδαις δεκαεννέα Μοναὶ ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους αἱ ἑξῆς:

Λαύρα, Βατοπεδίου, Ἰδῆρων, Χελανδαρίου, Ξηροποτάμου, Καρακάλλου, Ξενοφώντος, Ἐσφιγμένου, Ζωγράφου, Δοχειαρίου, Φιλοθέου, Παντοκράτορος, Ρώσων, Κωνσταντονίτου, Ἀγίου Παύλου, Διονυσίου, Γρηγορίου, Σίμωνος Πέτρα καὶ Κουτλουμουσίου.

Πᾶσαι αἱ ἄλλαι μοναὶ εἶχον ἤδη συγχωνευθῇ εἰς ταύτας. Τελευταῖα προσάρτησις ἐγένετο τῆς μονῆς τοῦ Ἀλυπίου τῷ 1428 εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Κουτλουμουσίου.

Αἱ προνομίαι τῶν Ἀγιορειτῶν ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τῶν μεγαθύμων Σουλτάνων, ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν ὁποίων τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐξηπλήρωσε προορισμὸν μείζονα τοῦ προηγουμένου καὶ τιμιώτερον ὥσφ δυσκολώτερον.

Αἱ προνομίαι ἐχορηγήθησαν καὶ κατόπιν πλειστάκις ἐκυρώθησαν ὑπὸ πνεῦμα κοινοβιωτικόν, ὡς εἶπεῖν, καθ' ὃ οἱ μοναχοὶ οὐδὲν ἴδιον ἔχουσιν, ἀλλ' ὅσα χρήματα, κτήματα ζῶα κ.λ. κ.λ. εὐρίσκονται εἰς χεῖράς των ἀνήκουσι ταῖς Μοναῖς ἐν αἷς τὰς συνθήκας δεδώκασιν. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐγράφησαν καὶ τὰ περὶ κληρονομίας τῶν μοναχῶν φερμάνια.

Ἡ προστασία τῶν Σουλτάνων οὐδέποτε ἐπέλιπεν ἐπιδαφιλευομένη ἐπὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους, ὡς χώρας ἐπὶ τῆς ὁποίας

νυχθημερόν, κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν φερμανίων, εὐλογεῖται τὸ θεῖον ὄνομα καὶ συγχρόνως διατελουσῆς εὐρύτατον καταφύγιον τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ξένων, τῶν θλιβομένων καὶ τῶν ἀποκαρτερούντων ἐν τῷ τοῦ βίου ἀγῶνι. ¹

ΙΣΤ' ΑΙΩΝ

Αἱ τύχαι τῶν Μονῶν.—Οἱ Σέρβοι ἐν Ἀθῶ.—
Ἰδιόρρυθμος βίος.—Δωρεαὶ πρὸς τὰς Μο-
νὰς τῶν ἡγεμόνων Βλαχίας καὶ Μολδαυίας
καὶ εὐεργεσίαι πρὸς αὐτάς τῶν Τσάρων τῆς
Ρωσσίας.—Ε' τυπικόν.—Ἐμπόριον.—Κελ-
λία καὶ Σκῆται.—Τὸ Ἀγιον Ὅρος προση-
λούμενον εἰς τὸ Ὀδζάκι τῶν Μποσταντζή.—
Πρώτη φορολογία ἐπὶ τῶν Ἀγιορειτῶν.

Αἱ τοῦ Ὁρους Μοναὶ περὶ τὸ 1533 ἐγκατέλιπον τὰ μετόχια αὐτῶν, ἰδίως τὰ ἐν Χαλκιδικῇ, μέχρι τοῦ 1570—1580 ὅτε ἐκ νέου ἐφρόντισαν περὶ ἐξαγορᾶς αὐτῶν.

Ἡ Μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου ἐξαχολουθεῖ βιοῦσα ἐν μεγάλῃ παρακμῇ, ὅθεν τὴν ἐν τῇ Συνάξει πέμπτην θέσιν αὐτῆς, ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῶν Μονῶν, καταλαμβάνει ἡ Μονὴ τοῦ Κουτλουμουσίου, ἀνακαίνισθεῖσα ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας, ὡς ἡ τοῦ Παντοκράτορος, ἥτις ἔκτοτε ἀριθμεῖται ἕκτη τῇ τάξει, προηγούμενῃ τῆς τοῦ Ξηροποτάμου.

Ἡ Μονὴ τοῦ Ἐσφιγμένου, ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερουσῶν κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ἀπετεφρώθη μικρὸν μετὰ τὴν ἄλωσιν,

1—Νομίζω ὅτι ὀνειρεύεται ὁ Langlois εἰς ὅσα σημειοὶ περὶ τῶν Σουλτάνων Σελίμ Β' (ἀντὶ Σελίμ Α') καὶ Σουλεϊμάν Β', ἐπόμενος Hammer καὶ Müller (Le Mont—Athos σελ. 41.) Οὐδεμίαν ἔνδειξιν ὑπάρχει ἐν Ἀθῶ ὅτι ὁ Σουλτάνος Σελίμ Α' ἐπεσκέφθη τὴν γερσόνησον, τὸ δὲ φερόμενον αὐτοῦ χάπτιον ὡς δοθὲν εἰς τὴν Μονὴν Ξηροποτάμου, καὶ ἀθέτη εἰς τὴν χριτικὴν, ἐδόθη τοῖς Ξηροποταμινοῖς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ οὐχὶ ἐν Ἀθῶ. ἀμάστιρα ἐλέγχονται καὶ τὰ περὶ Σουλεϊμάν Β' παρὰ τοῦ αὐτοῦ σημειούμενα.

ἀνακτισθεῖσα δὲ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἡρημώθη ὑπὸ πειρατῶν κατὰ τὸ ἔτος 1533, οὔτινες ἐνέπρησαν συγχρόνως αὐτήν.

Ἡ φθαρθεῖσα μεγάλη Μονὴ τῶν Ἰβήρων, ἀνακαινίζεται βαθμηδὸν καθ' ὅλον τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα καὶ ἐφεξῆς. Ἐν ἀρχῇ τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἀνακαινίζονται αἱ Μοναὶ Ζωγράφου καὶ Γρηγορίου διὰ τῶν ἡγεμόνων Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, δι' ὧν κατόπιν ἀνακαινίζονται καὶ αἱ Μοναὶ Καρακάλλου, Διονυσίου, Δοχειαρίου καὶ ἄλλαι.

Ἡ τοῦ Φιλοθέου διέρχεται τὸν χρόνον ἐν παρακμῇ, ὡς καὶ ἡ τοῦ Κωνσταμονίτου. Ἡ τῶν Ρώσων κατὰ τὰ ἔτη 1574—1584 ἦτο σχεδὸν ἔρημος καὶ σεσαθρωμένη οἱ δὲ τόποι αὐτῆς ἐκυβερνώτο ὑπὸ τῆς Μεγαλῆς Μέσης ἢ Συνάξεως τοῦ Ὁρους, ἡ δὲ Σιμωνοπέτρα ἐκάη ὁλοτελῶς τῷ 1581 ἀνεκτίσθη δὲ μετ' οὐ πολὺ.

Ἀξιοσημεῖωτον γεγονός διὰ τὸ ἐν Ἀθῷ μοναστηριακὸν καθεστῶς κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὑπῆρξεν ἡ ἀναβίωσις τῆς ἀπὸ μακροῦ οὔσης ἐρήμου καὶ ὡς ἐξαρτήματος τῆς Μονῆς τοῦ Φιλοθέου διατελούσης Μονῆς τοῦ **Σταυρονικήτα**. Ταύτην ἐν μέρει ἀνεκαινίσεν ὁ Γρηγόριος Γηρομεριώτης, πυρὶ δὲ μετ' ὀλίγον ἀναλωθεῖσαν τελείως ἀνεκαίνισε καὶ εἰς τάξιν Μονῆς ἀπεκατέστησεν ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Α' κατὰ τὰ ἔτη 1540—1545.

Διὰ τῆς ἀναδιώσεως τῆς τοῦ Σταυρονικήτα αἱ Δεκαεννέα κυρίαρχοι τῆς χερσονήσου Μοναὶ ἐγένοντο Εὔκοσιν, ὡς νῦν ὀρῶνται. Εἰς ταύτας τὰς Εὔκοσι Μονὰς εἶνε τετμημένη, κατὰ διαφόρους ἀναλογίας, καὶ ὡς ἱερὰ καὶ ἀναφαίρετος ἰδιοκτησίᾳ ἀνήκει ἅπαντα ἡ χερσόνησος τοῦ Ἀγίου Ὁρους, οὐδενὸς ἐτέρου ἰδρύματος ἢ ἀτόμου κεκτημένου σπιθαμὴν ἐκ τῆς ἀθωῆτιδος γῆς.

Αἱ μεταπτώσεις τῶν Μονῶν καὶ ἡ στείρευσις τῶν πόρων αὐτῶν, ἐγενετο αἰτία τῆς χαλαρώσεως τῶν κοινοβιωτικῶν θεσμῶν, καθ' ὧν ἀπειλητικὴν βαθμηδὸν ἡγειρεν κεφαλὴν ὁ ιδιόρρυθμος βίος. Τὴν κατάστασιν ταύτην ὑπεβοήθησε καὶ ἡ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἀθρόα εἰσοδος τῶν Σέρβων ἐν Ἀθῷ.

Ἀπὸ τῆς καταλύσεως τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς Σερβίας, οἱ Σέρβοι μοναχοὶ θεῶνται πολυπληθεῖς ἐν Ἀθῶ, εἰσῆλθον δὲ ἐκτὸς τῆς ιδίας αὐτῶν Μονῆς τοῦ Χελανδαρίου καὶ εἰς ἄλλας, εἰς ἃς ἐφημέρως ἐπεκράτησαν, ἢ παρέτεινον ἐφ' ἱκανὸν τὸν βίον. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα οὐχὶ ἅπαξ ἀναδεικνύεται Πρῶτος τοῦ Ὁρους ἐκ τῶν Σέρβων, αἰείποτε ὁμως ἐπικρατεῖ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν τῇ χερσονήσῳ καὶ ἐν τῇ Συνάξει.

Ὁ ιδιόρρυθμος βίος, ὅστις ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς λάθρα ὑφεῖρπεν ἐνιαχοῦ καὶ τὸν ὁποῖον ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ Παλαιολόγος διὰ τοῦ τυπικοῦ αὐτοῦ τῷ 1406 ἐζήτησε ν' ἀνακόψῃ, ἀπαγορεύσας τὴν ἐν τῷ μέλλοντι κτήσιν ιδίων πραγμάτων καὶ μάλιστα ἀκινήτων, ἐξηκολούθησεν ἀναπτυσσόμενος διὰ τῆς συνθηρίας εἰς σύστημα, μηδενὸς ὑπάρχοντος καὶ δυναμένου, ἔνεκα τῆς καταστάσεως τῶν καιρῶν, ὅπως ἐξευσιαστικῶς ἐκρिζώσῃ τὰς ἱρέμα προαγομένας ιδιορρυθμοὺς ὁρμάς. Οὕτω βλέπομεν ὅτι κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὁ ιδιόρρυθμος βίος ἐπεκράτησεν ἀπολύτως ἐν ταῖς τὰ πρῶτα φερούσαις Μοναῖς Λαύρας καὶ Βατοπεδίου, ὡς μεμορφωμένον σύστημα μοναχικοῦ βίου, ὅπερ κατέκρινεν ἡ πλειονότης τῶν Ἀγιορειτῶν καὶ ὡς αἰτίαν τῶν ἐν τῷ Ὁρει δεινῶν αὐτὸ ἐχαρακτήριζε· διὸ, τῷ 1574—1575, προκειμένου νὰ διευθετηθῶσι τὰ κακῶς ἔχοντα ἐν τῷ Ὁρει, πρῶτιστα αἱ δύο αὗται Μοναὶ μετετράπησαν εἰς κοινὸν βίον, ὡς ἦσαν καὶ πρότερον, διὰ τῶν θεοφιλῶν ἐνεργειῶν τοῦ τότε περιοδεύοντος ἐν Ἀθῶ πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας Σιλβέστρου, ἐπικροτοῦσης τῆς Συνάξεως καὶ ἐπευλογοῦντος τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β'. Τότε ἐξέλιπε μὲν ὁ ιδιόρρυθμος βίος ἐν ταῖς ἐνσὶ ταύταις Μοναῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀνεφάνη ἐν ἐτέραις καὶ κατὰ τὰ τέλη αὐτοῦ ἐκράτησεν ἐν πάσαις, λόγῳ τῆς προϊούσης ὕλικῆς κακοδαιμονίας, καθ' ἣν τὸ ιδιόρρυθμον σύστημα ἐκρίθη οἰκονομικώτερον.

Τὰς ἐκλειψάσας ὥρεας τῶν Βυζαντινῶν ἀνεπλήρωσαν μετὰ πολλῆς προθυμίας καὶ εὐλαθείας οἱ ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας. Καθ' ὅλον τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα βλέπομεν αὐτοὺς ἀνακαινίζοντας τὰς πλείστας τῶν ἐν Ἀθῶ

Μονῶν, ἐνῶ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ αἰῶνος μέχρι τοῦ 1820 αὐτοί τε, ὡς καὶ οἱ ὑπῆχοι αὐτῶν ἐξήκολούθησαν προση-
λοῦντες ταῖς Μοναῖς διαφόρους κτήσεις ἀκινήτων ἐν ταῖς
Ἱγεμονίαις. Μοναστήρια ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων ἡμελημένα,
ἢ νέα κτιζόμενα, μετ' ἀπεράντων κτήσεων προσαρτῶνται
ὑπὸ ἡγεμόνων καὶ ἰδιωτῶν εἰς διαφόρους ἐν Ἀθῶ Μονάς,
ὧν οἱ μοναχοὶ ἐθεωροῦντο τότε ἐν ταῖς Ἱγεμονίαις πρότυπα
μοναχικοῦ βίου καὶ διακυβερνήσεως εὐαγῶν ἰδρυμάτων, χρη-
σιμώτατα διὰ στοιχεῖα πρὸς ἠθικὴν ἐποικοδόμησιν τοῦ λαοῦ.

Βραδύτερον καὶ οἱ τσάροι τῆς Ρωσσίας ἐπῆλθον ἐπίκου-
ροι εἰς τὰς Μονάς παρέχοντες ἀδειαν τοῖς Ἀγιορείταις ἵνα
ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἢ πέμπτον ἔτος περιέρχονται τὴν Ρωσσίαν
πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν· πρῶτος ὡς νομίζω ὁ τσάρος Θεόδω-
ρος Ἰωάννοβιτς παρέσχε τοιαύτας ἀδείας εἰς τὰς Μονάς Χε-
λανδαρίου (1586), καὶ Βατοπεδίου (1588), ἐνῶ κατὰ τὸν ΙΖ'
αἰῶνα οἱ διάδοχοι αὐτοῦ δεδώκασι τοιαύτας εἰς διαφόρους
ἄλλας Μονάς, ὡς εἰς τοῦ Διονυσίου (1626), Ρώσων (1626),
Φιλοθέου (1641), Ἐσφιγμένου (1655), Λαύραν (1658) καὶ
εἰς ἄλλας.

* *

Περὶ τὸ ἔτος 1573, ἕνεκα τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἰδιορρύθ-
μου βίου εἰς τὰς Μονάς Λαύρας καὶ Βατοπεδίου, τῆς δυσ-
πραγίας καὶ τῶν ἄλλων ἀντιξίων τῶν καιρῶν περιστάσεων,
διενέξεις καὶ σκάνδαλα ἠνώχλουν τότε τοὺς ἀσκομένους ἐν
Ἀθῶ. Κατὰ τὸ ρηθὲν ἔτος ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β' με-
ταβαίνων εἰς Πελοπόννησον πρὸς συλλογὴν βοθητῶν ὑπὲρ
τοῦ Πατριαρχείου, διέτριψε κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστου-
γέννων εἰς Θεσσαλονίκην ἑορτάζων. Τότε μετέβησαν παρ' αὐ-
τῷ προσετῶτες τῶν Μονῶν τοῦ Ὁρους ἐκτραγωδοῦντες τὰ
ἐν Ἀθῶ δεινὰ καὶ θεραπείας τυχεῖν δεόμενοι· ὅθεν ὁμοφώ-
νως ἀπεφασίσθη ἵνα ὁ ἐκεῖ διατρίβων καὶ μέλλων πορευθῇ-
ναι εἰς περιοδεῖαν τῶν Μονῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ προσκύ-
νησεν τῶν ἐν αὐταῖς ἱερῶν πατριάρχης τῆς Ἀλεξανδρείας
Σίλβεστρος «ἐξέτασιν ποιήσεται καὶ διορθώσῃ καὶ εἰς τὸν
τοῦ δικαίου τόπον ἀποκαταστήσῃ πάσας τὰς διαφορὰς δι-

νέξεις καὶ ἀμφιβολίας πάντων τῶν ἐκεῖσέ ἐνασχομένων καὶ καταπαύσῃ μὲν καὶ κατασβέσῃ ἅπαν τὸ ἀναφυόμενον σκάνδαλον, εἰρήνην δὲ ἀντεισάξῃ καὶ ἐμφυτεύσῃ σταθεράν, ὡς τοῦ εἰρηναρχοῦ Χριστοῦ μαθητῆς, καὶ ἱατρεύειν τὰ τοιαῦτα πεπειραμένος καὶ ἐξοικονομεῖν δοκιμώτατος, ἣν δὴ κρίσιν αὐτοῦ καὶ διόρθωσιν, ἣν ἂν ποιήσῃται, ἔστωρξαν βεβαίαν ἔσσεσθαι καὶ οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ τότε εὐρεθέντες πρωτεύοντες τῶν μοναστηρίων τοῦ Ἁγίου Ὄρους».

Ὁ πατριάρχης Σίλβεστρος, μεταβάς ἐν Ἀθῶ, εἰργάσθη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μετὰ τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως τῶν καθηγουμένων τῶν Μονῶν καὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἐρισοῦ (καὶ Ἁγίου Ὄρους τιτλοφορουμένου), ἀναγνωσθέντων δὲ τῶν τυπικῶν, χρυσοβούλλων καὶ σιγγιλλίων προέβησαν ἐπὶ τῇ βίβσει τῶν ἐν τούτοις διατάξεων εἰς τὴν σύνταξιν νέου τυπικοῦ ὅπερ διὰ σιγγιλλίου αὐτοῦ ἐκύρωσε τῷ 1575 ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄.

Κατὰ τὸ τυπικὸν τούτο, ὅπερ πέμπτον ἐν τῇ σειρᾷ τῶν γνωστῶν μοι τυπικῶν τοῦ Ὄρους τάσσω, ἡ σύνοδος ἐπέληφθη πρωτίστως τοῦ περιορισμοῦ τοῦ ιδιορρυθμοῦ βίου, διό ἐν πρώτοις ταῖς παραινέσεσι καὶ νουθεσίαις τοῦ πατριάρχου Σιλβέστρου οἱ Λαυριῶται καὶ οἱ Βατοπεδινοὶ μετὰ προθυμίας ἀπέπτυσαν τὸν ιδιορρυθμὸν βίον καὶ εἰς κοινόβια κατέστησαν τὰς ἰδίας αὐτῶ Μονάς, καθ' ἃ καὶ πρόσθεν ἐσημειώθη. Αἱ λοιπαὶ διατάξεις ἔχουσιν ὡς ἐξῆς ἐν συνόψει :

» Ἀπαγορεύεται ἡ προυφυγὴ τῶν διύσταμένων εἰς ἐξωτερικὰ πρόσωπα καὶ πᾶσα ἀξιοκατάκριτος ἐπήρεια κατ' ἀλλήλων, αἱ δὲ διαφοραὶ αὐτῶν ὀρίζεται ὅπως λύονται εἰρηνικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς, κατὰ τὸ τῷ Θεῷ φίλον, ὡς πτὰς συνθήκας δεδώκασιν.

» Ἀπαγορεύεται ἡ σπορὰ σίτου καὶ κριθῆς ἐν Ἀθῶ, ἐκτὸς ὁσπρίων, («ἵνα μή τι συμβῇ») ὁμοίως καὶ ἡ συλλογὴ πρὸς πώλησιν καστάνων.

» Ἀπαγορεύεται ἡ πλεονεκτικὴ ἐμπορία τῶν μοναχικῶν ἐνδυμάτων.

» Ὀρίζεται ἡ τιμὴ τῶν λεπτοκαρύων εἰς ἑξ ἄσπρα τὸ πινάχιον, τῶν κερασίων εἰς πέντε καὶ τοῦ ἐλαίου εἰς ὀκτώ

»ἄσπρα ἢ λίτρα, κατὰ τὰ μέτρα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Πρω-
»τάτου, ἵνα πάντα πωλῶνται ἐπὶ τόπου.

»Ἀπαγορεύονται, ὡς πάντοτε, οἱ ἀγένειοι, τὰ θήλεα ζῶα
»καὶ ἐν τοῖς μετοχίοις αἱ καλογραφαί, ὡς συναδελφαί· «εὐ-
»κατηγόρητον γὰρ καὶ ἐπὶ ψόγον καὶ οὐδὲ πάθους ἔσται χω-
»ρίς, οὐδὲ τῆς τῶν πολλῶν κατακρίσεως, ἀλλὰ καὶ ἀπη-
»γορευμένον τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ὡς ψυχικὴν φέρον τὴν βλά-
»θην καὶ τὴν ἀπώλειαν»).

»Ὁ λαϊκὸς προσμένων ἐν τῷ Ὄρει ἔτη τρία δεόν νὰ κεί-
»ρηται μοναχός, μὴ θέλων δέ, νὰ ἐκδιώχεται.

»Ἀπαγορεύεται ἡ κατασκέυή καὶ ἡ χρῆσις τῆς ρακῆς.

»Ὁ ἀγοράζων κελλίον καὶ βουλόμενος κατόπιν νὰ μετα-
»στῇ ἀλλαχοῦ, οὐδὲν λαμβάνει, ἐκτὸς ἂν διωχθῇ, ὅτε λαμ-
»βάνει παρὰ τῆς Μονῆς ἢ τοῦ Πρώτου, τὴν ἀξίαν τοῦ κελ-
»λίου.

»Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς κελλιώτας νὰ μεταβαίνωσιν εἰς
»τὰς ἐπαρχίας καὶ νὰ ζητῶσιν ἀδελφάτα ἢ σαραντά-
»ρια, «μόνοις γὰρ τοῖς καθολικοῖς μοναστηρίοις ἐδόθη, εἰς
»τὸ βοηθεῖσθαι διὰ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας ἅς ἔχουσι
»χρείας»).

»Εἰς τοὺς ἀσκητὰς (σκητιώτας) ἀπαγορεύεται ἡ καλ-
»λιέργεια ἀμπελώνων, πλὴν μόνον ὀλίγων κλημάτων πρὸς
»βρῶσιν σταφυλῶν.

Τοῦ τυπικοῦ τούτου τὰ κυριώτερα σημεῖα εἰσὶν ὁ περιο-
ρισμὸς τοῦ ἰδιορρύθμου βίου καὶ τοῦ ἐμπορίου, ἡ αὔξησις τοῦ
κελλιωτικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τύπον νέον, ὡς ἐρρήθη καὶ
πρότερον καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ σκητιωτικοῦ βίου. Περὶ τού-
των ἀναγκαίαν θεωρῶ πλείονα σαφήνειαν.

Ἐν πρώτοις τὸ πολλάκις ἐν τοῖς τυπικοῖς ἀπαντῶν ζή-
τημα τοῦ ἐμπορίου πάντως εἰς ἀπορίαν θέλει ἐμβάλῃ τοὺς
ἀγνοοῦντας τὴν χερσόνησον. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι ἀπα-
γορευομένου τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου ἐν Ἀθῶ, φυσικῶς ἔδει οἱ
μοναχοὶ νὰ πωλῶσι πρὸς ἀλλήλους τὰ χρειώδη, ἀλλ' οὐχί
ἐν μονίμοις ἐργαστηρίοις, πλὴν ἴσως τῶν φορεμάτων. Ἡ
τῆρησις τοῦ προσήκοντος μέτρου ἐν ταῖς τοιαύταις ἀγοραῖς
νὰ πωλήσῃσιν εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ καταπίπτῃ τὸ μονα-

χιχὸν σχῆμα—ἐὰν εἶναι δυνατόν ὁ ἐκτεθειμένος εἰς τὴν βρο-
χὴν νὰ μὴ βρέχηται!—καὶ ἡ παρείσδυσις ἐκάστοτε λαϊκῶν
ἐν τῷ Ἀθωικῷ ἐμπορίῳ, ἥτο κατ' ἀνάγκην ἐκάστοτε τὸ ἀν-
τικείμενον τῆς μερίμνης τῶν νομοθετούντων. Οἱ λαῖκοι ἀπη-
γορεύοντο ἐν τῷ Ὅρει κατὰ τοὺς κανόνας καὶ γνώμας καὶ
δόξας τῶν καθηγῆτων τοῦ πρώτου μοναχισμοῦ, ἀλλὰ, νομί-
ζω, λαμβανομένου ὑπ' ὅψιν ὅτι ἡ χώρα τοῦ Ἀθω διατελεῖ ἐν
ἐξαιρετικαῖς ὅλως συνθήκαις ὡς ὁλόκληρος χώρα ὑπὸ μο-
ναχῶν οἰκουμένη, μακρὰν τῶν πόλεων καὶ ἀγορῶν, καὶ ὅτι
μεταξὺ χιλιάδων μοναχῶν καὶ τῶν ἐπιδημούντων προσκυνη-
τῶν καὶ πτωχῶν κατ' ἀνάγκην ἐδημιουργοῦντο δοσοληψίαι,
δύο κακῶν προκειμένων πρωτιμώτεροι ἦσαν ἐν τῷ ἐμπορίῳ
οἱ λαῖκοι· καὶ τοῦτο βραδύτερον κατανοηθὲν ἐδείχθη λυσιτε-
λέστερον.

Ὅσον περὶ τῶν κελλιωτῶν, εἵπομεν προηγουμένως ὅτι ἐκ
τῶν θαυμαστῶν διατάξεων τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου, ὧν κυριω-
τάτη ἡ ἀκτημοσύνη τοῦ τε προσώπου καὶ τοῦ ἀπροσώπου κελ-
λίου, ταχέως ἀπεμακρύνθησαν, ἐπιτραπέντος αὐτοῖς νὰ κτί-
ζωσι κελλία καὶ νὰ καλλιεργῶσιν ἀγροὺς καὶ ἀμπέλους,
παρὰ ταῦτα ὅμως οἱ κελλιῶται δὲν ἀπερροφῆθησαν ταχέως
ὑπὸ ὕλικων μεριμνῶν, ἀλλ' ἐξηκολούθουν θεωρούμενοι καὶ
κατὰ τὸν ΙΔ' ἐτι αἰῶνα στοιχεῖα ἀξία πρὸς πνευματικὴν οἰ-
κοδομήν, διὰ τοῦτο εἶδομεν ὅτι καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος
ὁ αὐτοκράτωρ Μανουήλ ἐθέσπισεν ἵνα αἱ ἐκλογαὶ τῶν ἡγου-
μένων γίνωνται ὑπὸ τῶν πεντεκαίδεκα βουλευτῶν τοῦ κοινο-
βίου καὶ τῶν ἔξω κελλιωτῶν. Κατὰ τὸν χρόνον ὅμως τοῦ
ΙΕ' τυπικοῦ τούτου εἶχε διαμορφωθῇ πλέον ὁ νεώτερος κελ-
λιωτικὸς βίος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν διαλυθεισῶν μονῶν, ὅστις
διὰ τῶν εὐρείων κτήσεων καὶ τῆς ἀποκλειστικῆς πρὸς τὴν
γεωργίαν ἀφοσίωσews, ἀπεμακρύνθη τελείως τοῦ ἀρχικοῦ
αὐτοῦ προορισμοῦ, συνεκρότησε δὲ μᾶλλον μικρὰ κοινόδια,
ἀντὶ κελλίων, συγκαταβατικοῦ τινος τυπικοῦ, ἐν οἷς τὴν
θρησκευτικὴν πειθαρχίαν, διεδέχθη ἡ τοῦ κόσμου ἡθικὴ οἰκο-
γενειακὴ εὐπείθεια. Εἰς ἀντικατάστασιν τῶν κελλιωτῶν τῆς
ἀκτησίας ἂν μὴ τῆς ἀκτημοσύνης παρουσιάσθησαν οἱ σκη-
τιῶται.

Σκῆται ὑπῆρχον ἀνέκαθεν ἐν ᾿Αθῷ, σπάνιαι ὅμως. Σκῆ-
τη ἐλέγετο ἄθροισμα ὀλιγίστων καλυβῶν, κατὰ τὴν ἀγιο-
ρειτικὴν ὀνοματολογίαν, ἥτοι μικρῶν εἰκιῶν, ἐν αἷς ἀνά εἰς
ἢ πλείονες, μὴ ἔχοντες κτήσεις ἀλλὰ δι' εὐτελῶν ἐργοχεί-
ρων καὶ ἐλεημοσυνῶν ἀποζῶντες, προσεῖχον ἀκλινῶς εἰς
πνευματικὰς ἀσκήσεις. Ἡ τούτων διαφορὰ πρὸς τοὺς ἀκτῆ-
μονας κελλιώτας τοῦ ἀγίου Ἀθωνασίου, ἦτο ὅτι ἄνευ κοι-
νοβιωτικῆς προπονήσεως ἠδύναντο νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὸν
βίον τοῦτον, κτίζοντες ἰδίᾳ δαπάνῃ τὰς καλύβας αὐτῶν καὶ
μόνοι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ποριζόμενοι. Αἱ σκῆται τοῦ ΙΑ'—
ΙΣΤ' αἰῶνος ἀπετελοῦντο ἐξ ὀλιγίστων καλυβῶν ἄνευ κοι-
νοπραγίας καὶ κοινοῦ τινος τυπικοῦ ἀπο τοῦ χρόνου ὅμως
τούτου διαμορφοῦται βαθμηδὸν ὁ σκητικὸς βίος καὶ εἰς
αὔξησιν προβαίνει, διότι εὐνοϊκὸν στοιχεῖον πρὸς συγχρότη-
σιν αὐτοῦ παρουσιάζεται, ἡ ἐλεημοσύνη (ἐπαίτεια), ἥτις ἐν
τοῖς δυσκόλοις ἐκείνοις χρόνοις οὗς διεδέχθησαν ἄλλοι δύ-
σκολώτεροι κατέστη καὶ δι' αὐτὰς τὰς Μονὰς, ὧν ἐστεῖρου-
σαν οἱ πόροι καὶ ἐπλήθυναν αἱ ἀνάγκαι, κεφάλαιον ζωτικώ-
τατον. Οὕτω κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα διεμορφώθη πλῆρες σκη-
τικὸν σύστημα διὰ τῆς συστάσεως τῆς ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς
Λαύρας σκῆτης τῆς ᾿Αγίας ᾿Αννης, ὅπερ ἀπεμνήθησαν
αἱ κατὰ ΙΙ' αἰῶνα ἰδρυθεῖσαι λοιπαὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους σκῆται.

• •

Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα βλέπομεν ὅτι ἡ χερσόνησος τοῦ
᾿Αγίου Ὄρους ὑπαγομένη εἰς τὸν ναχιγὲν δῆμον τῶν Σι-
δηροκαυσίων τῆς διοικήσεως Θεσσαλονίκης, προσηλώθη εἰς
τὸ ὑπὸ Σουλεϊμάν Α' τοῦ Κανουνανή νομοθέτου, τῷ 1525
συστάν τάγμα τῶν **Μποσταντζήδων** αὐτοκρατορικῆ φρου-
ρά). Εἰς τὸ **Ὁδῶκι** (ἀρχηγεῖον τῶν Μποσταντζήδων, τὸ
Ἅγιον Ὄρος, ἀσύδοτον ἀναγνωρισθὲν ἀπὸ τῆς κατακτήσεως,
ἐπλήρωνεν ἐτησίως 200 χιλιάδας ἄσπρα, ἀντὶ τῶν πολυω-
νύμων τότε τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων ἐπαρχιακῶν λεγομένων
φόρων, ἵνα οἱ τε ἐν ᾿Αθῷ ὡς καὶ οἱ ἐν τοῖς μετοχίαις μοναχοὶ
διατελῶσιν ἀνενόχλητοι, ἔχωσι δὲ ἰσχυρὸν καὶ πρόχειρον

προστάτην τὸν **Μποσταντζήμπασην**, διὰ τακτικίου τοῦ ὁποίου εἰσήγοντο τὸν τευθεν αἱ ὑποθέσεις τῶν Ἀγιορειτῶν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ τὴν κυβέρνησιν.

Τὰ ἄσπρα διεκρίνοντο διὰ τὰς ἐξῆς ἀνάγκας τοῦ Ὀτζακίου:

Διὰ κρέας	ἄσπρα	118,320
» πανὶ κ. λ.	»	78,880
» καθαριότητα	»	2,800
		<hr/> 200,000

Τὸ ποσὸν τοῦτο ἐπληρώνατο μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μαχμουτ Β' καταλύσεως τοῦ τάγματος τῶν Μποσταντζήδων διὰ τῶν εἰσαχθεῖσων μεταρρυθμίσεων.

ΙΖ' ΑΙΩΝ

Πενία καὶ χρέη, φόροι καὶ τόκοι.—Μοναχικὴ ἐπαιτεία.—Ῥημασίαι τῶν Ἀγιορειτῶν πρὸς τὸ ἔθνος.—Πληθυσμὸς τῶν μοναχῶν.—Διοργάνωσις τοῦ σκητιωτικοῦ βίου ἐν τῇ σκῆτῃ τῆς Ἀγίας Ἀννης.

Ὁ ΙΖ' αἰὼν εἶνε περίοδος πενίας καὶ ἀμαθείας διὰ τὸν ἐν Ἀθῶ μοναχισμόν, ὅστις ἐπὶ πολὺ καὶ κατόπιν ὑφίσταται τὰ ἐκ τούτων δεινά.

Παρὰ τὰς δωρεὰς τῶν Βλάχων καὶ Μολδαυῶν ἡγεμόνων, παρὰ τὰς ἐκ Ρωσσίας βοηθείας, τὰς Μονὰς μαστίζει πενία, καὶ τὸ Κοινὸν τοῦ Ὄρους βαρύνεται διὰ πολλῶν χρεῶν. Αἱ ἐν ταῖς ἡγεμονίαις ὀλίγαι τότε κτήσεις, διὰ τῆς τὴν δυσκολίαν τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τὴν τότε κατάστασιν τῶν καιρῶν, ὀλίγας ὠφελείας Μοναῖς τισι παρεῖχον. Τὰ εἰς Ρωσσίαν ταξείδια πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν μετὰ δυσκολίας ὑπὸ τινῶν Μονῶν κατὰ περιόδους ἐνεργούμενα μικρὸν ἐκούφιζον τὴν δυσπραγίαν.

Τῷ 1600 μέγιστα χρέη ἐπεβάρυνον τὸ Κοινόν. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ αἰῶνος τούτου οἱ Ἀγιορεῖται ἐπλήρωνον εἰς ἐκτάκτους φόρους καὶ τόκους 700 χιλιάδας ἄσπρα ἑτησίως, ὥστε «πάντα σχεδὸν τὰ Μοναστήρια ἤγγισαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐσχάτην πτωχείαν καὶ ἀδυναμίαν». Τινὲς Μοναὶ, ἐξ ἀδυναμίας ἢ δυστροπίας, δὲν ἐπλήρωνον τακτικῶς τὸ ἀνάλογον αὐτῶν καὶ ἐνεκα τούτου αἱ πληρώνουσαι ἀπεσχίσθησαν τῆς Συνάξεως «καὶ ἐκρίθη ἕκαστος νὰ κυβερνᾷ τὸ μοναστήριόν του κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν καὶ νὰ ἀπολογεῖται τὴν ζημίαν τῶν δυνατῶν, εἴτε πολλὰ, εἴτε ὀλίγα, ὡς οἶδε καὶ δύναται καὶ ἐξισάζειν τούτοις χωρὶς βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως τῶν λοιπῶν». Τοῦτο δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ τὰ δυσβάστακτα χρέη τοῦτεῦθεν πιέζουσι ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ τὰς Μονὰς ἐπὶ δύο καὶ πλέον ἑκατονταετηρίδας.

Κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ 17' αἰῶνος πέντε—ἐξ μοναχοὶ ὑπελείφθησαν εἰς τὴν Λαύραν ἐν μεγίστῃ πενίᾳ βιοῦντες, οὐχ' ἔττον μετὰ τὸ 1630 ἡ Μονὴ αὕτη ἔρξατο σπουδαίως ἀνορθομένη καὶ κατὰ τὸν 18' ὁράται εἰς ἀκμὴν. Κατὰ τὸν 17' αἰῶνα διατελοῦσιν ἐν παρακμῇ καὶ λειψανδρία αἱ Μοναὶ Ξενοφώντος, Ρώσσιων, Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλαι, ἐνῶ παρὰ τὰς δυσπραγίας ἱκανῶς φαίνεται ἀντέχουσαι αἱ Μοναὶ Βατοπεδίου, Ἰβήρων καὶ ἄλλαι, μάλιστα δὲ ἡ τοῦ Χελανδαρίου.

Τῷ 1661 ἐνεκα τοῦ ὑπερόγκου κοινοῦ χρέους ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Συνάξεως καὶ ἐπωλήθησαν εἰς τὰς Μονὰς τὰ ἐν τοῖς ὁρίοις τῶν Καρυῶν κελία τοῦ Πρωτάτου, ἅτινα ἦσαν τὸ μόνον ὁρατὸν λείψανον τοῦ οἰχομένου Πρώτου. Αἱ μᾶλλον εὐποροῦσαι Μοναὶ καὶ πρῶτιστα ἡ τοῦ Χελανδαρίου ἠγόρασαν τὰ περισσότερα, ἀλλὰ τὸ χρέος μετ' οὐ πολὺ κατέστη αὐθις ἀναφαίρετος κλήρος.

Οἱ Ἀγιορεῖται σφύζονται τότε διὰ τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας καὶ εἰς πολλὰς Μονὰς εἰσάγουσι τὸν ἰδιόρρυθμον βίον, ὅστις κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 18' αἰῶνος ἐπικρατεῖ ἐν πάσαις ταῖς Μοναῖς.

Καταλυθέντος τοῦ θεσμοῦ τοῦ ἡγουμένου οἱ ἔγκριτοι ἢ προεστώτες σχηματίζουσι σύναξιν, διοικοῦσαν ἐκάστην τῶν

ιδιορρύθμων Μονῶν, ἐνῷ ὁ τέως λανθάνων θεσμός τοῦ σκευοφύλακος κραταιοῦται ὡς ἐκ τῆς ἀναπτυχθείσης ἐλεημοσύνης καὶ τῆς συρροῆς προσκυνητῶν, ὧν τὰ ἀφιερούμενα χρήματα κλπ. εἰσέπραττε καὶ διεχειρίζετο ὁ σκευοφύλαξ.

Οἱ τῶν ιδιορρύθμων ἔγκριτοι καὶ ἰδίως οἱ ἱερομόναχοι περιέρχονται κώμας, πόλεις καὶ κάστρα μετὰ ἀγίων λειψάνων ἀγιάζοντες τοὺς εὐσεβεῖς καὶ συλλέγοντες τὸν ἔρανον αὐτῶν, ἰδρύουσι δὲ συγχρόνως διαφόρους σταθμοὺς (μικρὰ μετόχια), ἐν πάσαις ταῖς χώραις τῆς αὐτοκρατορίας πρὸς μονιμωτέραν εἰς ἑράνους ἐνέργειαν καὶ διοργάνωσιν καραβαίνων προσκυνητῶν μεταβαίνόντων εἰς Ἄγιον Ὅρος.

Νομίζω ὅτι κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ ἐφεξῆς οἱ Ἀγιορεῖται προσέφερον μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὸ ἡμέτερον Γένος. Οἱ ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας ἐξερχόμενοι ἦσαν ἄνδρες σεβάσμιοι τὴν κατὰ Θεὸν σοφίαν πλουτοῦντες, λαμβάνοντες δὲ ἀντεδωροῦντο τὰ τιμιώτερα, ἐξομολογοῦντες, ἐποικοδομοῦντες, μετάνοιαν κηρύττοντες καὶ ἄκραν ἐμμονὴν εἰς τὰ πάτρια, ὑποφῆται τοῦ μέλλοντος διπλοῦ αἰῶνος ἀναδεικνύμενοι.¹

Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1666—1671 ὑπῆρχον ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὄρει 6000 μοναχοὶ βιοῦντες ἐν ταῖς Μοναῖς καὶ τοῖς κελίοις αὐτῶν.² Οὕτως ἡ Λαύρα εἶχεν 600, ἡ τοῦ Βατοπεδίου 300, ἡ τῶν Ἰθέρων 400, ἡ τοῦ Χελανδαρίου 800, ἡ τοῦ Διονυσίου . . . ἡ τοῦ Κουτλουμουσίου 300, ἡ τοῦ Παντοκράτορος 200, ἡ τοῦ Ξηροποτάμου 200, ἡ τοῦ Ζωγράφου 200, ἡ τοῦ Δοχειαρίου . . . ἡ τοῦ Καρακάλλου 500,³ ἡ τοῦ Φιλοθέου 50, ἡ τοῦ Σίμωνος Πέτρα . . . ἡ τοῦ Ἀγίου

1— Ἐκ τούτων δείκνυται ὅτι ὁ κατὰ τὸ ἡμῖς ἐπαιτικός καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἡμῖς ἀποστολικὸς βίος οὗτος τῶν μοναχῶν, εἶναι ἡ σπουδαιότης, πρακτικότης καὶ χρησιμότης μορφῇ τοῦ καθόλου μοναχισμοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἀπετέλεσε σπουδαῖον παράγοντα κατὰ τὴν σύστασιν πολλῶν μοναχικῶν ταγμάτων τῆς Δύσεως.

2— Κατὰ τὸν Ἰωσήφ Γεωργιρίνην ἀρχιεπίσκοπον Σάμου «Description of the present state of Samos, Nicaria, Patmos and Mount Athos» παρὰ Meyer «Die Haupturkunden» σελ. 67

3— Νομίζω ὑπερβολικὸν τὸν ἀριθμὸν τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς ταύτης.

Παύλου 200, ἡ τοῦ Σταυρονικήτα 30, ἡ τοῦ Ξενοφώντος 30, ἡ τοῦ Γρηγορίου 60, ἡ τοῦ Ἐσφιγμένου 80, ἡ τῶν Ρώσων 20, καὶ ἡ τοῦ Κωνσταμονίτου 6.¹

•
•

Τὸ μεταξὺ τῶν Μονῶν Λαύρας καὶ Ἁγίου Παύλου διάστημα, ἦτοι αἱ πρόποδες τοῦ κώνου τοῦ ἱστορικοῦ ὄρους Ἄθω, εἴλκυσαν ἀνέκαθεν μοναχοὺς ὁπαδοὺς τοῦ ἀκρου ἀσκητισμοῦ. Εἶδομεν ὅτι κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ὁ πρῶτος ἀσκητὴς τοῦ Ὄρους Πέτρος ἐκεῖ διήνυσεν τὸ τῆς ἀσκήσεως ὑπεράνθρωπον αὐτοῦ στάδιον, ὁμοίως κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα Νεῖλος ὁ μυροβλύτης, καὶ κατὰ τὸν ΙΔ' Μάξιμος ὁ Καυσοκαλύβης ὅστις ἔχαιε τὴν καλύβην του καὶ νέαν ἐπήγνυεν ἐκάστοτε, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβεν ἡ μετὰ ταῦτα ἐκεῖ ἰδρυθεῖσα σκήτη Καυσοκαλύβια. Ἐνταῦθα εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος, ὅπερ εἶναι ἀρίστη χειμερινὴ διαμονή, βλέπομεν ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος συγχροτουμένην τὴν πρώτην σκήτην τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐπ' ὀνόματι τῆς θεοπρομήτορος Ἄννης. Εἴκοσι—τριάκοντα καλύβαι, ἦτοι οἰκίσκοι ταπεινοὶ μετὰ 2—4 δωμάτων, ὧν τινες κοσμοῦνται διὰ ναϊδρίου, καὶ εἰς κεντρικὸς ναὸς κυριακὸν καλούμενον, πάντα εἰς μικρὰς ἀποστάσεις ἀπ' ἀλλήλων εὐρισκόμενα καὶ παρουσιάζοντα ὅψιν ἀραιῶς κατωχημένου μικροῦ χωρίου, ἰδοὺ τί λέγεται σκήτη. Τὸ 1666 μοναχὸς τις ἀφιέρωσεν ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ σκήτῃ τὸν πόδα τῆς θεοπρομήτορος Ἄννης, καὶ τότε ὁ ἐν τῇ Λαύρᾳ ἡτυχάξων πρῶτον Κ, πόλεως Πατριάρχης Διονύσιος Γ' ὁ Βάρδαλις ἀνέκτισεν εὐρυχωρότερον τὸν μικρὸν ἐκεῖ κυριακὸν ναόν. Μικρὸν μετὰ ταῦτα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναπτυχθέντων σκητιωτικῶν εἰθίμων ὁ Πατριάρχης Διονύσιος Δ' ὁ Μουσελίμης διετάξατο τὰ κατ' αὐτὴν διὰ σιγγιλίου. Ἐκτοτε ἡ σκήτη τῆς Ἁγίας Ἄννης προέβη εἰς ἀκμὴν, ὥστε κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἀπετελείτο ἐξ

1 - Ὁ Γεωργιήνης 4000 μοναχοὺς λέγει βρυντάς ἐν ταῖς Μοναῖς καὶ 2000 εἰς τὴν σκήτην Ἁγίας Ἄννης, εἰς τὴν θέσιν Κερασσιὰ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ κελλῖα τοῦ Ὄρους.

υπερεξίχοντα καλυβῶν, τῷ δὲ 1754—55 ἰδρύθη εὐρύχωρος ἐπὶ μᾶλλον ὁ κυριακὸς αὐτῆς ναός. Τὸν τύπον τῆς σκῆτης ταύτης παρέλαβον αἱ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα συνοικισθεῖσαι λοιπαὶ σκῆται.

ΙΗ' ΑΙΩΝ

Ὁ ἐπίσκοπος Ἑρισσού.—**Τύχη τῶν Μονῶν.**—**ΣΤ'** τυπικὸν τοῦ "Ὄρους.—**Ἡ ἀγορὰ τῶν Κηρυδῶν.**—**Διανομή τῶν φόρων.**—**"Ἰδρυσαι νέων σκητῶν κατὰ τὸν τύπον τῆς σκῆτης Ἀγίας Ἀννης.**—**Καταγραφή τῶν κτημάτων ἐν "Αθῷ καὶ προσδιορισμὸς φόρου κατ' ἀποκοπὴν.**—**Χασεκῆς τῶν Μπισταντζῆ ἐν "Αθῷ.**—**Ἡ Ἀθωνιὰς Σχολή.**—"Εριῶδες μακρὰ καὶ πείσμονες μεταξὺ τῶν μοναχῶν περὶ μνημοσύνων καὶ κολλυβῶν καὶ συνεχοῦς μεταλήψεως. — Πνευματικὴ κατὰστασις.

Ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς καταλύσεως τοῦ θεσμοῦ τοῦ Πρώτου (1390—1600) καὶ ἐφεξῆς, ὁ ἐπίσκοπος Ἑρισσού, προσλαμβάνει τὸν τίτλον: **Ἑρισσού καὶ Ἀγίου "Ὄρους** καὶ λόγῳ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τελουμένων χειροτονιῶν βιοῖ τὸ πλείστον ἐν Ἀθῷ οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ προίσταται τῆς Συνάξεως συνυπογράφων καὶ τὰς ἐπισήμους αὐτῆς πράξεις ὁμολογητέον ὅμως ὅτι ἡ τιμὴ τοιαύτης συμπράξεως ἐχορηγεῖτο ὑπὸ τῆς Συνάξεως, ἐν σπουδαίαις ὑποθέσεσι, καὶ εἰς πάντα ἄλλον ἀρχιερέα περιοδεύοντα χάριν προσκυνήσεως εἰς τὰς Ἱερὰς Μονὰς, καθόσον τότε τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα καὶ ἡ συνειδήσις τοῦ καθήκοντος διετέλει εἰς ἀντίστροφον λόγον πρὸς τὴν δυσκολίαν τῶν καιρῶν καὶ πάντες ὑπελάμβανον, ἐξ ἀγνῆς χριστιανικῆς ἀντιλήψεως, κοινὸν τῶν ὀρθοδόξων κτῆμα τὸ Ἀγιώνυμον Ὄρος, ὑπὲρ οὗ εἶχον δικαίωμα καὶ καθῆκον νὰ μεριμνῶσιν.

Ὁ ἐπίσκοπος Ἐρισοῦ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἰδρύσεν ἴδιον μονύδριον, ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Ἀναλήψεως τιμηθὲν, εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ὅπερ τῷ 1676 ὁ Πατριάρχης Διονύσιος προήγαγεν εἰς σταυροπήγιον, ἀλλὰ τὰ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὅρους ψιλὰ δίκαια αὐτοῦ, ἴτοι τὰ τῶν ἱεροτελεστιῶν καὶ χειροτονιῶν, ἀπώλεσε κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, καθ' ὃν χρόνον Πατριάρχαι καὶ μητροπολίται ἐξόριστοι διαμένοντες ἐν Ἀθῶ, πλείονες ἢ τὸ πρὶν, προετιμῶντο ἐκεῖνον.

• •

Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἡ Λαύρα συμπληροῖ τελείως τὴν ἀνόρθωσιν αὐτῆς καὶ αὖθις πολυάνθρωπος καταστᾶσα, ἐνῶ πολλὰ καὶ ἄλλαι μοναὶ διὰ τῶν ἐλεῶν καὶ τῶν ἐκ τῶν παραδουναβείων Ἡγεμονιῶν εἰσοδημάτων ἀνακαινίζουσι τὰ παλαιωθέντα αὐτῶν κτίρια.

Συγχρόνως Μοναὶ τινες διέρχονται περίοδον οἰκτρᾶς πενίας καὶ παρακμῆς· οὕτω κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου τέσσαρες μόνον μοναχοὶ ὑπάρχουσιν εἰς τὴν ἐν παρακμῇ διατελοῦσαν ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος Μονὴν τῶν Ρώσων. Ἡ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως τοσοῦτον παρήκμασεν ὥστε κατὰ τὰς γενομένας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα δημοσίας καταγραφὰς τῶν κτημάτων, τὰ ἰδικά της δὲν κατεγράφησαν, καταπεπτωκυίας καὶ ἐρήμου σχεδὸν οὔσης. Ἐν δυσκληρίαις διήνυσαν τὸν ΙΗ' αἰῶνα καὶ αἱ Μοναὶ Δοχειαρίου, Ξενοφώντος καὶ Ἐσφιγμένου, ἐνῶ ἡ τοῦ Ξηροποτάμου φθαρεῖσα ἀνακαινίζεται κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ αἰῶνος τούτου.

Τῷ 1726 καίεται ἐν μέρει ἡ Μονὴ Σίμωνος Πέτρα, ὅλοτελῶς δὲ τῷ 1762 ἡ Μονὴ τοῦ Γρηγορίου, καταστραφέντων πάντων τῶν ἐν αὐτῇ.

Τὸ χρέος μαστίζει πάντοτε τὸ Κοινόν, ἔνεκα δὲ τῶν πολλῶν δοσιμάτων τῷ 1785 ἀφηνίασαν οἱ κελλιῶται καὶ παρέσχον ὀχλήσεις ταῖς Μοναῖς.¹

1—Σημειώστέον ὅτι τῷ 1768 διὰ συνοδικοῦ τόμου (:) ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Σαμουὴλ, συνεβιάσθησαν οἱ μοναστηριακοὶ καὶ οἱ κελλιῶται ἐπὶ τῆς

Τῷ 1783 οἱ δανεισταὶ πιέζουσι μέγας τὸ Κοινὸν τοῦ Ὁρους καὶ ὁ Πατριάρχης προτρέπει τοὺς Ἀγιορείτας νὰ πληρώσωσιν, ἀλλ' ὁ Μποστατζήμπασης μηνύει αὐτῷ νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλῇ, διὰ νὰ πληρώσωσι πρῶτον τὸ «τζέπι—χουμαγιούν, τὰ ἄσπρα τοῦ κρέατος τοῦ Ὁδζακίου καὶ ἄλλα ἄφενκτα βασιλικά χρῆη».

Ὁμολογητέον ὅτι οἱ καιροὶ ἦσαν δύσκολοι, ἀλλὰ καὶ ἡ διαχείρισις τοῦ κοινοῦ χρήματος πλημμελής. Δὲν ὑπῆρχον ὑπεύθυνοι διαχειριζόμενοι τὸ κοινὸν χρῆμα καὶ διαρκῶς μεριμνῶντες περὶ τῆς οἰκονομικῆς τάξεως κατὰ τε τὴν εἴσπραξιν τῶν δοσιμάτων καὶ τὴν ἀπότισιν τῶν ὀφειλῶν. Ἐκτάκτως συνήρχοντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν Καρυαῖς οἱ τῶν Μονῶν προεστώτες καὶ σκευοφύλακες, ἀλλ' αὐτοὶ ἀπῆρχοντο ὅπως μεριμνῶσι περὶ τῶν ἰδίων Μονῶν. Τὴν ἑλλειψιν ταύτην κατανόησαντες ἐπὶ τέλους καὶ συνεννοηθέντες ἐν Κ)πόλει μετὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν λογάδων τοῦ Γένους συνέστησαν προνοία ἐκκλησιαστικῇ τῷ 1783 τὸ σωματεῖον τῆς Ἐπιστοσίας ὅπερ πολυτίμους ὑπηρεσίας προσέφερεν ἔκτοτε· ἐπειδὴ δὲ συγχρόνως εἶχεν αὐξήσῃ τὸ λαϊκὸν ἐν Καρυαῖς ἐμπόριον καὶ ἄλλα τινα ἔχρηζον διορθώσεως ὁ Πατριάρχης Γάβριηλ Δ' κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καθώρισε συνοδικῶς τὰ δέοντα ἐν σιγγιλλιώδει τυπικῷ, ὅπερ ἐν συνόψει περιέχει τὰς ἐξῆς διατάξεις.

Αἱ Μοναὶ διαιροῦνται εἰς πέντε τετράδας, ἐκάστη δὲ τούτων ἐκ περιτροπῆς πέμπει εἰς Καρυὰς κατὰ τὴν Α' ἐκάστου Ἰουνίου τέσσαρας Ἐπιστάτας ἐκ τῆς τάξεως τῶν προεστώτων, οἵτινες δέον νὰ ἐκλέγωνται φρόνιμοι, ἐγγράμματοι καὶ πεπειραμένοι.

Καταστρέφεται ἡ παλαιὰ σφραγὶς καὶ νέα τίθεται εἰς χρῆσιν συγκροτουμένη ἐκ τεσσάρων τμημάτων μετὰ γραμμάτων Ἑλληνικῶν καὶ Τουρκικῶν. Δι' αὐτῆς δὲν

δικαίᾳ κατανομῇ, τῶν φόρων, συγχρόνως δὲ οἱ δεῦτεροι δεδώκασι υποσχετικὸν ὅτι θὰ τηρήσωσι τὸν γενόμενον συμβιβασμὸν, ὥστε πάντως νῆαν παρ' αὐτοὺς ἐποικήσαντο τῷ 1785.

θὰ σφραγίζονται χρεωστικά. Ἐκαστον τριῆμα τηρεῖται ὑφ' ἑνὸς ἐκάστου Ἐπιστάτου χωριστά.

Ἀκυροῦνται πᾶσαι αἱ ὁμολογίαι αἱ μὴ παρουσιασθεῖσαι κατὰ τὴν ἐν Κ) πόλει γενομένην ἐξέλεγχιν.

Αἱ διαφοραὶ τῶν Μονῶν πρὸς ἀλλήλας θεωροῦνται ὑπὸ τῆς Ἐπιστασίας, δευτεροβαθμίως δὲ ὑπὸ τῆς Συνάξεως καὶ ἐν τέλει ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας.

Τὰ κατὰστιχα τῶν μικρῶν Μονῶν θὰ ἐλέγχωνται καὶ κυρῶνται ὑπὸ τῶν Ἐπιστατῶν.

Ὁ προσωπικὸς φόρος (χαράτς) διανέμεται κατὰ κεφαλὴν.

Τὰ συμβαίνοντα ἔξοδα διανέμονται κατ' ἀναλογίαν τῶν λοιπῶν δοσιμάτων.

Οἱ κελλιῶται ἐκτὸς τῶν βασιλικῶν φόρων ὀφείλουσι νὰ δίδωσιν ὅλοι ὁμοῦ εἰς τὸ Κοινὸν τοῦ Ὁρους 7000 γρόσια διανεμόμενα κατ' ἀναλογίαν καὶ δύναμιν ἐκάστου κελλίου.

Ἀπαγορεύονται αἱ σφαγίδες εἰς τὰς σκήτας.

Ἐπιτρέπονται τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Καρυῶν **δύο μπακίλικοι καὶ δύο ἀχτάρικοι**, πληρώνοντα καὶ δικαίωμά τι εἰς τὸ Κοινόν, οἱ δὲ λοιποὶ λαϊκοὶ ἔμποροι ἀποπέμπονται.

Ἀπαγορεύονται αἱ μεταστάσεις τῶν μοναχῶν ἄνευ ἐγγράφου ἀπολυτηρίου τοῦ οἰκείου προεσιῶτος.

Ὁ ἐξερχόμενος τοῦ Ὁρους ὀφείλει νὰ φέρῃ συστατικὰ γράμματα τῆς οἰκείας Μονῆς καὶ τῶν Ἐπιστατῶν.

Ἀπαγορεύεται ἡ μετάστασις μοναστηριακῶν εἰς σκήτας.

Ὅστις Ἀγιορείτης μοναχὸς προσπαθήσῃ νὰ γίνῃ ἀρχιερεὺς νὰ εἶναι ἀπαράδεκτος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ παιδεύηται.

Οἱ μεταβαίνοντες πρὸς χειροτονίαν εἰς τὸ Ὁρος νὰ ἔχωσιν ἐπαρκῆ συστατικὰ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων περὶ τῆς διαγωγῆς των, ἄλλως νὰ δοκιμάζωνται ἐπὶ διετίαν.

Τῷ 1791 ἡ Συνὰξις ἐρειδομένη ἐπὶ βασιλικῷ ὅρισμῳ ἀπαγορεύει τὴν ἐν τῷ Ὁρει διαμονὴν καὶ ἐμπορίαν εἰς τοὺς

λαϊκοὺς καὶ πᾶσαν κερδοσκοτικὴν ὀσοληψίαν εἰς τοὺς μοναχοὺς εἰς οὓς ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει ἐπιτρέπεται νὰ διατηρῶσιν ἐργαστήριον, ἀποθήκην, ἢ θυρίδα πρὸς πώλησιν τῶν ἐργοχείρων αὐτῶν, ἅτινα μόνον κατὰ τὰς Σαββατιαίας ἀγορὰς ἐκτίθενται ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς πώλησιν.

Οἱ βανασουργοὶ (σιδηρουργοὶ κλπ.) διατάσσονται νὰ μὴ παραμένωσιν ἐν Καρυαῖς, ἀλλ' ἐν ταῖς Μοναῖς.

Ἀπαγορεύεται ἡ πώλησις κελλίων ἢ καλυθῶν εἰς κοσμοχομοναχοὺς δηλαδὴ ἡμφιεσμένους τὸ ἐνδύμα, οὐ μέντοι καὶ κεκαρμένους, ἀλλὰ προσχίματι εὐλαθείας τὰς ἰδίας κακίας θεραπεύοντας.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ Σύναξις ἀπηγόρευσε ἐν παντὶ τῷ Ὄρει τὴν ὑπαρξίν κρεοπωλείου, ἐπιτρέψασα μόνον τοῦτο διὰ τὸν Χασεκὴν τοῦ Ὀτζακίου (ἀξιωματικὸν τοῦ ἀρχηγείου τῶν Μποσταντζή καὶ τῶν μεταβαινόντων εἰς τὸ Ὄρος ἕνεκα ὑποθέσεων ὀθωμανῶν. Συγχρόνως ἀπηγόρευσε τὴν κατασκευὴν καὶ πώλησιν τζιμπουκίων, τσοτρῶν καὶ μαχαίριων, ὁρίσασα ὅπως ὁ παραβάτης ἀποτίει 2000 γρόσια εἰς τὸ Ὀτζάκι τῶν Μποσταντζή καὶ 500 γρ. εἰς τὸν ἀγᾶν τοῦ Ἰόπου!

Τῷ 1793 ὁ Πατριάρχης Νεόφυτος Ζ' ἀπέλυσε συνοδικὸν συγγιλλιώδες γράμμα, ἐπικυρωτικὸν τοῦ τυπικοῦ τοῦ Πατριάρχου Γαβριὴλ φρικώδεις ἀράς ἐπισείων κατὰ τῶν τολμησόντων χωρῆσαι εἰς ἀνατροπὴν. Ὁ αὐτὸς τῷ 1800 διὰ συγγιλλίου ἀπεφάνθη ὅπως τὰ ἐν Ἀθῶ πωλούμενα εἶδη διατιμῶνται ὠρισμένως ὑπὸ τῆς Συνάξεως, οἱ δὲ φόροι κατανέμονται ὑπ' αὐτῆς καὶ μόνης κατὰ τὴν ἀναλογίαν καὶ δύναμιν ἐκάστης Μονῆς, μεθ' ὃ οἱ προεστῶτες ἀπερχόμενοι εἰς αὐτὰς ὀρίζουσιν ἐν φόβῳ Θεοῦ τὸ ἀνάλογον ἐκάστου κελλιώτου καὶ ἀσκητοῦ ὅπερ ἐτοίμως δεόν νὰ καταβάλλωσιν ἐκάστοτε οὗτοι.

• •

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔμισυ τοῦ III' αἰῶνος ἰδρύθησαν ἐν Ἀθῶ, κατὰ τὸν τύπον τῆς σκήτης Ἑλίας Ἀννης, αἱ σκήται: **Καυσοκαλύβεια**, ἐν ταῖς ὁρίοις τῆς Λαύρας, **Προδρόμου**, ἐν ταῖς ὁρίοις τῶν Ἰσθίων, **Ἀγίου Δη-**

μητρίου, ἐν τοῖς τοῦ Βατοπεδίου, καὶ ἡ **Νέα Σκήτη** ἢ τοῦ **Πύργου**, ἐν τοῖς τοῦ Ἀγίου Παύλου, μικρὸν δὲ κατόπιν αἱ σκῆται: Ἀγίου Δημητρίου τοῦ Λάκκου, ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ Ἀγίου Παύλου, **Εὐαγγελισμοῦ**, ἐν τοῖς τοῦ Ξενοφώντος, καὶ Ἀγ. Παντελεήμονος, ἐν τοῖς τοῦ Κουτλουμουσίου· αἱ ὁκτὼ αὗται σκῆται ἀχμαζοῦσι καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις. Εἰς ταύτας ταχτέας καὶ τρεῖς ἔτι σκήτας αἰτινες ὁρῶνται κατὰ τὰ τέλη τοῦ III' αἰῶνος μέχρι τοῦ 1821, ὅτ' ἐγκαταλειφθεῖσαι ἡρημώθησαν: ἡ τοῦ Μαυροβίργου (Εἰσοδίων) ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ Ζωγράφου, ἡ τῶν Εἰσοδίων καὶ ἡ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ Παντοκράτορος, ἥτις μόνη συνοικισθεῖσα ἐκ νέου μετὰ ταῦτα, μετεβλήθη εἰς κοινοβιακὴν σκήτην τῷ 1839.

Ὁ Ἰωάννης Κομνηνός, τῷ 1700, περὶ τῶν σκητιωτῶν τῆς Ἀγίας Ἀννης τάδε σημειοῖ εἰς τὸ προσκυνητάριόν του. «Τὰ κελλῖα τῶν εὐλαβῶν καὶ ἐναρέτων ἀσκητῶν ὅπου εὐρίσκονται πλησίον εἰς τὸ Κυριακόν, ὅπου εἶνε ναὸς τῆς Ἀγίας Ἀννης, εἶναι ἐπάνω εἰς κρημνῶδη καὶ δύσβατον τόπον, τὸν ἀριθμὸν ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα, ὄντας ἐκεῖ καὶ παρεκκλήσια τῶν ἀσκητῶν περισσά· οἱ δὲ ἐκεῖσε κατοικοῦντες ἐρημῖται καὶ ἀσκηταὶ ζῶσι μὲ τὸ ἐργόχειρόν τους· καὶ οἱ μὲν εἶναι καλλιγράφοι, οἱ δὲ βιβλιοδέται, οἱ δὲ ψάλλται· καὶ ἄλλοι μὲν σκάπτουσιν ἐγκόλπια καὶ σταυρούς, ἄλλοι δὲ πλέκουσι καλυμμαύχια, ἕτεροι δὲ ποιοῦσι χουλιάρια καὶ ἄλλοι ἐξ αὐτῶν κομβολόγια καὶ ἀπὸ αὐτὰ ζωοτρέφονται, τὸ περισσότερον ἀσχολούμενοι ἐν τῇ προσευχῇ καὶ διάγοντες τὴν ζωὴν τους ἐν νηστεία καὶ πόνοις καὶ σκληραγωγίᾳ πολλῇ· συνάγονται δὲ πᾶσαν Κυριακὴν καὶ συλλειτουργοῦνται ὁμοῦ εἰς τὸ Κυριακόν· καὶ συνομιλοῦσι μετὰ ἀλλήλων, ἐρωτῶντες περὶ ψυχωφελῶν ζητημάτων καὶ πράξεων ἐναρέτων, καὶ μετ' εὐλαθείας καὶ ταπεινώσεως φιλαδέλφως ἀποκρινόμενοι· καὶ οὕτως ἀναχωροῦσιν εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ ὁ καθένας.» Ὁ μεταβαίνων νῦν εἰς τὴν σκήτην τῆς Ἀγίας Ἀννης, ἐκ πρώτης ὄψεως οὐδεμίαν ἐτέραν μεταβολὴν βλέπει ἢ ὅτι οἱ ἀσκηταὶ καταγίνονται καὶ εἰς τὴν ἀγιογραφίαν καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐσπεριδοειδῶν.

Αἱ σκήται ἰδρύθησαν ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὄρει εἰς ἀναπαράστα-
σιν τῶν σκητῶν τῶν ὑπαρξασῶν ἐν ταῖς ἀρχαίαις κοιτίσι
τοῦ μοναχικοῦ βίου.

Αἱ σκήται ἐκεῖναι συνέκειντο ἐκ κελλίων ἀσκητικῶν μετὰ
Κυριακοῦ¹ εἰς ὃ συνήρχοντο ἀραιῶς οἱ ἀσκηταὶ κ. λ.
ἀλλὰ τὰ ἀσκητήρια αὐτῶν ἔκειντο μακρὰν ἀλλήλων ἐν τῇ
ἐρήμῳ καὶ μόνον κατὰ τὰς συνάξεις αὐτῶν συνηντῶντο καὶ
ἐμάνθανον ἐὰν τις ὑστερεῇ μὴ προσελθὼν λόγῳ ἀσθενείας,
ἢ ψυχικοῦ πάθους·² ἀλλ' οὐδόλως παραβάλλω τοὺς μεγί-
στους ἀσκητικοὺς ἀθλοὺς ἐκεῖνων.

Ὅπως δὲ ποτε ἡ κατὰ τὸν III^{ον} αἰῶνα αὐξηθεῖσα σκητιωτι-
κὴ ἀθλησις δεικνύει μὲν φαινομενικῶς ὅτι οἱ σκητιῶται ἠθέ-
λησαν ἐπιτυχεστέρον νὰ ἀντικαταστήσωσι τοὺς ἀποστάντας
τοῦ προορισμοῦ οὐτῶν κελλιώτας, συστηματοποιήσαντες τὸν

1 — Κυριακὰ ὀνομαζοῦντο ἀρχαιότατα οἱ ναοὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς καὶ
Οἶκοι Θεοῦ, Οἶκοι ἐκκλησίας καὶ Μαρτύρια. Ἰδίως Κυριακὰ ἐκαλοῦντο οἱ
κεντρικοὶ, ἢ καθεδρικοὶ ναοὶ, ἐντεῦθεν Κυριακὸν ἀρχαιότατα ἐκλήθη ἐν τῷ
μοιχαλισμῷ ὁ ναὸς τῶν **δυναξέων** ἐκάστης μονῆς καὶ σκῆτης. Ὁ ἅγιος
Ἀθανάσιος Κυριακὸν ὀνομαζέει τὸν κεντρικὸν ναὸν τῆς Λαύρας αὐτοῦ, ἐπε-
κράτησεν ὅμως ἐν Ἀθῶν οἱ κύριοι ναοὶ τῶν Μονῶν νὰ καλῶνται Καθολικά,
ἐνῷ ἡ ὀνομασία τῶν Κυριακῶν παρέμεινε διὰ τοὺς καθεδρικοὺς ναοὺς τῶν
σκητῶν.

2 — Παρὰ Σωζομένῳ (βιβλ. ΣΤ') τὴν ἐξῆς τύπον σκῆτης ἐν Νιτροῖᾳ ἀ-
παντῶμεν: «Ἐνταῦθα δὲ ὡς ἐπὶ τὴν ἐνδον ἔρημον ἰκόντων, ἕτερός ἐστι
τόπος σχεδὸν ἐβδόμηκοντα σταδίοις διεσπῶς, ὄνομα κελλία, ἐν τούτῳ δὲ
σποράδην ἐστὶ μοναχικὰ οἰκήματα πολλὰ καθὼ καὶ τοιαύτης ἔλαχε προση-
γορίας¹ κειρώριστα δὲ τοσοῦτον ἀλλήλων, ὥς τοὺς αὐτοὶ κατοικοῦντας
σῶς αὐτοὺς μὴ καθορᾶν, ἢ ἐπαίειν² συνίᾳσι δὲ πάντες εἰς ταῦτόν ἅμα καὶ
ἐκκλησιάζουσι τῇ πρώτῃ καὶ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος³ ἣν δὲ τις μὴ
παραγένηται, δῆλος ἐστὶν ἄκων ἀπολειφθεὶς, ἢ πάθει τινὶ ἢ νόσῳ πεπεδη-
μένος, καὶ ἐπὶ θεῶν αὐτοῦ καὶ θεραπείαν οὐκ εὐθὺς πάντες ἀπίασιν, ἀλλ' ἐν
διαφόροις καιροῖς ἕκαστος ἐπιφερόμενος ὅπερ ἔχει πρὸς νόσον ἀρμόδιον ἐκτός
δὲ τοιαύτης αἰτίας οὐ συνομιλοῦσιν ἀλλήλοις, εἰ μὴ λόγων ἕνεκεν εἰς γινώ-
σιν Θεοῦ τεινόντων, ἢ ὠφέλειαν ψυχῆς ἔλθοι τις μαθησόμενος παρὰ τὸν
φοῖσται δυνάμενον. Οἰκοῦσι δὲ ἐν τοῖς κελλίαις, ὅσοι τῆς φιλοσοφίας εἰς ἄ-
κρον ἐληλυθασιν καὶ σῶς ἄγειν δύνανται καὶ μόνον διατρέβειν, δι' ἣσυχίαν
χωρισθέντες τῶν ἄλλων. Τὰ δὲ μὲν ἡμῖν ὡς ἐν βραχεὶ περὶ **οὐκίτης** εἰ-
ρησθῆναι καὶ τῶν ἐνθάδε φιλοσοφούντων⁴ εἰ γὰρ τὸ καθέκαστον τῆς αὐτῶν ἀ-
γωγῆς διεξεληθεῖν πειραθεῖναι μηχανόμενον ἵσως τὴν γραφὴν μωμήσαιτο τις⁵
ἰδίαν γὰρ πολιτείαν, ἔργα καὶ ἥθη καὶ γυμνάσια καὶ ὁρίσται καὶ καιρὸν ἐκά-
στη ἡλικίᾳ κατὰ τὴν εἰκὸς διένειμαν».

ἐκπαλῆαι ἀνευ κοινοπραγίας καὶ σημαντικῆς ἐπιδόσεως ὑπάρχοντα τύπον τῶν σκητῶν, οὐχ ἥττον ἢ τοιαύτη κίνησις μαρτυρεῖ τάσιν πρὸς ἰνόρθωσιν τοῦ μοναχικοῦ βίου, ὃν ἐταπείνωσαν μὲν τὰ δεινὰ τῶν προηγηθέντων αἰώνων, ἐξόφωσε δὲ ὁ ΙΖ' αἰὼν. Εἰς τὸν ιδιόρρυθμον μοναστηριακὸν βίον καὶ τὸν νεώτερον κελλιωτικὸν ἀντετάχθη ὁ σκητιωτικὸς, οὕτω δὲ κατηριθμήθη νέον εἶδος μοναχικοῦ βίου εἰς τὸ περιβόλι τῆς Παναγίας, ὡς μεταφορικῶς καλοῦσι τὸ "Ἅγιον "Όρος οἱ Ἀθωῖται μοναχοί. Δυστυχῶς τὸ ἰδιεῦδες πίπτει πάντοτε εἰς θρύμματα πρὸ τῆς, πραγματικότητος καὶ οἱ σκητιῶται τοῦ "Όρους, καὶ τοὶ ἀγωνίζονται κατὰ τὸ ἐνὸν πνευματικῶς, περὶσπῶνται εἰς μερίμνας πέρα τοῦ δέοντος, πολλοὶ δὲ καὶ εἰς γεωργικὰς ἐργασίας, ὡς οἱ κελλιῶται, εἰς τὰς σκήτας αἰτινες κεῖνται ἐν ὁμαλαῖς θέσεσιν.

Ἀρχόντος τοῦ ΙΙ' αἰῶνος ὑπῆρχον ἐν τῷ Ἅγίῳ "Όρει, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Εἰκοσι Μονῶν **διακόσια καὶ ἐνενήκοντα κελλία καὶ σκήται ἐνδεκά.**

..

Ἐν ἔτει 1722 ὑπῆλκετός τις, γιουτουὺν Μαχμέτ καλούμενος, μετέβη εἰς τὸ "Όρος καὶ κατέγραψε τὰ ἐν τῇ χερσονήσῳ κτήματα τῶν Μονῶν αἰτινες ἔκτοτε ἐπλήρωνον ἐτησίως ἀσήμαντόν τι ποσὸν εἰς τὸ βασιλικὸν ταμεῖον.

Τῷ 1744 ὁ προσωπικὸς φόρος ὃν ἐπλήρωνον οἱ Ἀγιορεῖται ἀνῆρχετο εἰς 2885 γρόσια.

Τῷ 1764 ἐγένετο νέα κτηματικὴ καταγραφὴ τῶν Μονῶν, ὑπὸ τοῦ Δερβίς Μωχαμέτ ἐκ τοῦ μεβκουφάτ καλεμίου ὑπουρ. ἀφιερωμάτων καὶ τοῦ Μαχμέτ ἐφένδρ μουτεβέλη τοῦ ἐν Κ, πόλει ὀζαρίου Νοῦρι "Όσμανιέ, ἔκτοτε δὲ τὸ Ἅγιον "Όρος ἐπλήρωνεν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον 14072 γρόσια.

Κατὰ τε τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν καταγραφὴν περιελήφθησαν καὶ τὰ ἐν Χαλκιδικῇ μετόγια, ἅτινα τῷ 1722 ἠριθμοῦντο εἰς 32, τῷ 1764 εἰς 58 καὶ βραδύτερον εἰς 106.

Κατὰ τὸν χρόνον τούτον αἱ ἐκπαλῆαι πληρωνόμεναι 200,

000 άσπρα, ή 1666 8 12 γρόσια, εις τὸ Ὀδῶνι τῶν Μποσταντζήων πῶξήθησαν διὰ νέων ὀρισμένων κονδυλίων εἰς 2520 8,12 γρόσια. Πῶξήθη κατὰ πολὺ καὶ ὁ προσωπικὸς φόρος (χαράτς), ἐνῶ συγχρόνως οἱ μοναχοὶ ὑπεβλήθησαν καὶ εἰς ἐτέρας ὑποχρεώσεις. . .

Διὰ τῆς κατ' ἀποκοπῆν (μακτούου) φεροῖ οἰκίας οἱ Ἅγιοι ρεῖται ἦσαν ἀπηλλοτριμένοι τοῦ κτηματικοῦ φόρου ἐν τῇ χειρσονήσῳ καὶ τοῖς μετοχίαις αὐτῶν, ὁμοίως καὶ τῆς δεκάτης ἐν μόνῳ τῷ Ἀγίῳ Ὀρει. Λί τροφαί, τὰ ἐνδύματα κλπ, ἅτινα ἦσαν προωρισμένα διὰ τὴν χρῆσιν τῶν μοναχῶν ἦσαν ἐκπαλαι ἀτελῆ πλὴν τῶν εἰσαγομένων πρὸς ἐμπορίαν.

Οἱ Ἄγιοι ρεῖται, ἰδίως οἱ ἐν τοῖς μετοχίαις εὐρισκόμενοι, πολλὰκις ἐπιέζοντο ὑπὸ αὐθαιρέτων ὑπάλληλων κατὰ τὴν εἰσπραξίν τῆς δεκάτης τῶν καρπῶν, τοῦ φόρου τῶν προβάτων κτλ. ὥς καὶ τῶν πολυνόμων ἐκτάκτων ἐλαφρῶν λεγομένων φόρων. Οἱ μοναχοὶ συνήθως διὰ τοῦ Μποσταντζήμπαση κατέφευγον εἰς τὸν Σουλτάνον ὅστις δέεσσε τοῖς διοικηταῖς καὶ ἱεροδικασταῖς τὴν αὐστηράν ἐπανόρθωσιν τοῦ δικαίου ὥς μαρτυροῦσι τὰ ἐν ταῖς Μοναῖς ἀποκείμενα πολυάριθμα σουλτανικὰ φερμάνια. Ἵνα ἔχωσιν οἱ Ἄγιοι ρεῖται πρὸχειρον προστασίαν πρὸς ταχυτέραν ἀπονομήν τοῦ δικαίου, κατὰ τὸ 1743 ὁ Σουλτάνος Μαχμούτ Α' διὰ φερμανίου αὐτοῦ διέταξεν ἵνα ἐφεξῆς διορίζηται εἰς **χασεκῆς** (ἀξιωματικές), ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Μποσταντζήων (αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς), ὅστις νὰ διαμένῃ εἰς Θεσσαλονίκην συντηρούμενος δαπάνῃ τῶν μοναχῶν. Τοιοῦτος χασεκῆς διορίσθη κατόπιν καὶ ἐν Κεραιῖς τοῦ Ἀγίου Ὀρους μισθοδοτούμενος ὑπὸ τῶν μοναχῶν, τοῦτον δέ, τῷ 1820, ὅτε κατηργήθη τὸ σῶμα τῶν Μποσταντζή, ἀντεκατέστησεν εἰς **μουχασίλης** εἰσπράκτωρ, διοριζόμενος ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ νομισματοκοπέου (ὑπουργείου τῶν οἰκονομικῶν) εἰς ὃ ὑπῆχθη τὸν τεῦθεν ἡ χειρσονήσος τοῦ Ἀγίου Ὀρους.

Τῆς κατὰ τὸν III' αἰῶνα πνευματικῆς κινήσεως τοῦ Γέ-

νους δὲν ὑπελείφθη καὶ ὁ Ἀθως. Τῷ 1743 πρωτοβουλία τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Ε' καὶ ἐνεργεία τῶν Βατοπεδινῶν πατέρων, ιδίως τοῦ Μελετίου ἱερομονάχου, ιδρύθη ἐγγὺς τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, ἐπὶ τινος λόφου, ἡ Ἀθωνιάς Σχολή, ἣτις μεγάλῃ γόρως ἐκαλεῖτο καὶ Ἀκαδημία. Ἡ Σχολὴ αὕτη ἦς τὰ ἐρείπια κεῖνται νῦν κατοικία τῶν νυχτινόμων πτηνῶν, οἰκοδομηθεῖσα, ὥς αἱ μοναὶ, ἐν τετραπλεύρῳ σχήματι, κατέλαβε χώρον 2840 τετραγωνικῶν μέτρων περίπου, συμπεραίνω δὲ, ὅτι εἶχεν ἄνω τῶν 100 δωματίων μικροῦ μεγέθους. Ἡ πρὸς μεσημβρίαν ὄχυρὰ θύρα αὐτῆς ἐνέκλειε τὴν βιβλιοθήκην, ἐν μέσῳ δὲ τῆς αὐλῆς ἔκειτο ὁ νῦν σφῆζόμενος ναῖσκος τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ.

Τῷ 1753 ὁ Πατριάρχης Κύριλλος διετάξατο τὰ κατ' αὐτήν. Ὁ προηγούμενος Μελέτιος Βατοπεδινὸς διωρίσθη ἱσθόβιος ἐπίτροπος τῆς σχολῆς, τὸν δὲ τούτου διάδοχον ἠδύναντο νὰ ἐκλέγωσιν οἱ προεστώτες τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου. Εἰς Κωνσταντινούπολιν διωρίσθη τετραμελής ἐπιτροπὴ, δύο μὲν μαγίστορες ἐκ τῆς συντεχνίας τῶν γουναράδων,¹ ὅπως συνάζωσι τὰ ἐλέη (ἀπὸ ἐράνους ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις κουτίων ἐλεημοσύνης κ. λ.) καὶ πέμπωσιν αὐτὰ πρὸς τὸν ἐπίτροπον Μελέτιον, δύο δὲ μητροπολίται, ὁ Ἡρακλείας καὶ ὁ Νικομηδείας, ὅπως ἐλέγχωσι τὴν προέλευσιν καὶ τὴν ἀσφαλῆ ἀπρωστολήν τῶν ὑπὲρ τῆς Σχολῆς ἀθροιζομένων ἐλεῶν. Συγχρόνως ἡ Ἐκκλησία διέθεσεν ὑπὲρ τῆς Σχολῆς τὴν ἐκ τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς ἀπόδειξιν τοῦ ἐπισκόπου Ἐρισσοῦ καὶ Ἀγίου Ὁρους, συνισταμένην ἐξ 24,000 ἄσπρων ἢ 200

1—Τῷ 1744 οἱ Ἀγιορεῖται συνέταξαν κανονισμὸν μὴ τελεσφορήσαντα καίτοι κυρωθέντα ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Παΐσιου τοῦ Β'. Τότε κατέστησαν **«αἰρετοὺς κοιτάς»** διὰ πᾶσας τὰς ἐξωτερικὰς πρὸς ἀλλήλους διαφορὰς καὶ μάλιστα τὰς ἐν Κων/πόλει ἀναφυομένης καὶ ἐν τοῖς τῶν Ἡγεμονιῶν κτήματι τοῖς προεστώτας τῆς ἐν τῇ βασιλευσούτῃ περιφέρειᾳ συντεχνίας τῶν γουναράδων, οἵτινες ἐτήρησαν τὴν ἀντιπροσωπεύαν ἐνταυτῇ τοῦ Ὁρους, μέχρι τοῦ 1806, ὅτε ἤρξατο ἡ Συναξίς νὰ πέμπῃ **ἐπιτρόπους** μοναχοὺς εἰς Κ/πολιν. Πρῶται πράξεις τῶν μαγιστόρων ἦσαν ὁ συμβιβασμὸς τῶν διαφορῶν τῆς Λαύρας πρὸς τὰς δεκαπέντε Μονὰς καὶ ὁρισμὸς τῆς ἀρχικῆς ἐξουσίας τῶν Ἐσφιγμενιτῶν καὶ Ζωγραφετῶν περὶ τῆς τοποθεσίας Βάντισας.

γροσίων τῆς ἐποχῆς. Ἐν τῷ σχετικῷ τούτῳ τῆς Σχολῆς συγγίλλῳ γίνεται μνεία περὶ διορισμοῦ ἐνὸς διδασκάλου ὅστις ὤφειλε νὰ διδάξῃ πλείστα πράγματα, ὡς μαθηταὶ δὲ γίνονται δεκτοὶ ἐξ ὅλων τῶν Μονῶν μοναχοί, τῇ ἐγγράφῳ ἀδείᾳ τοῦ οἰκείου προεστῶτος, ἀλλὰ καὶ ἔξωθεν τοῦ Ὁρους οἱ εὐφρεῖς φιλόπονοι καὶ χρηστοί.

Πρῶτος διδάσκαλος τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς διορίσθη τῷ 1753 ὁ περικληὲς Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις ὅστις μετὰ τετραετὴ διδασκαλίαν ἀπεσύρθη καὶ τῷ 1760 διορίσθη διδάσκαλος τῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν ἐν Κων)πόλει Σχολὴν 17 μόνον μῆνας καθεὶ διδάξας. Ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ Εὐγενίου προκληθεῖσα ἐκ διαφόρων λόγων¹ καὶ δὴ ἐκ τῶν κατ' αὐτοῦ σκανδάλων τοῦ ἐν τῇ σκότη τῆς Ἀγίας Ἀννης, δῆθεν ἐφρυσχάζοντος, πρώτῃ Κ)πολεως Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Ε', ἐταπείνωσε τὸ γόητρον τῆς Σχολῆς, εἰ καὶ ἐν αὐτῇ ἐδίδαξαν καὶ ἄλλοι οὐκ ἄσχημοι τοῦ Γένους διδάσκαλοι, οἵοι ὁ Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης, ὁ Κυπριανός, ὁ Α. Πάριος, ὁ Ν. Ζερτζούλης κ. λ. Τὴν παρακμὴν τῆς Σχολῆς συνεπλήρωσε ταχέως ἡ περὶ μνημοσύνων καὶ κολλύβων ἀναφανείσα ἔρις, ἥτις ἐτάραξεν, ὡς μὴ ὤφειλεν, ἐπὶ μακρόν τοὺς Ἀγιορείτας, ἀνεμίχθησαν δὲ εἰς αὐτὴν οἱ ἐν Ἀθῶ λόγιοι καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.²

Πρὸ τοῦ 1753 ὁ ἐξ Ἐπιδαύρου ἀρχιμανδρίτης Κοσμάς

1 — Σημειωτέον ὅτι ἡ ἐλευθερόστομος κριτικὴ διδασκαλία τοῦ Εὐγενίου κατεδικάζετο ἐν Ἀθῶ κατὰ τὰς τότε καὶ ἐπὶ πολὺ μετὰ ταῦτα κρατούσας πρὸς τὸ λαὸν καὶ τὸ κλήρω δόξας ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν ἐπιστημῶν εἰσάγει τὴν πρὸς τὰ θεῖα ἀδιαφορίαν. Βεβαίως ὁ Εὐγένιος ἐρμηνεύον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ Λογικὴν καὶ Μεταφυσικὴν κατὰ τὰς τότε νεωτέρας θεωρίας ὅν ἡρῶνατο νὰ εὐφρῇ εἰλημονεῖς ὁπαδοὺς τοὺς μοναχοὺς ἐφ' ὧν ἐβάρυνεν ἔτι ἡ ἀρχὴ τοῦ προηγούμενου αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ ἡ πατροπαράδοτος ὑπόψια πρὸς τὴν Δυσιν καὶ τὰς ἐκεῖ φουρόμενας δόξας ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐδάφους. Ὁ Ἀγιορείτης Νικόδημος πολὺ μετὰ ταῦτα ψάλλει τὸν ἀναβαλλόμενον τοῦ Εὐγενίου. Βλέπε Συναξαριστὴν, 30 Ἰουνίου καὶ 3 Ὀκτωβρίου.

2 — Τὸ ἐπὶ τῇ συστάσει τῆς Σχολῆς συγγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Ε' βλέπε ἐν Ἑκκλ. Ἀληθείᾳ (1900) ἔτ. Κ' ἀρ. 35. Περὶ τῆς Σχολῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ διδάσκοντων ἐγραψε καλὴν διατριβὴν Νικανὸρος ὁ Βατοπεδινός καταχωρηθεῖσαν ἐν τῷ «Νεολόγῳ», ἔτ. ΚΒ' ἀρ. 5554.

Λαυριώτης ίδρυσεν ἐν τῇ Λαύρᾳ ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον ὅπερ ἠφανίσθη ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

*
* *

Ἀφορμὴ τῆς περὶ μνημοσύνων ἑρίδος, ἥτις καὶ ἕρις τῶν κολλυβάδων συνήθως καλεῖται ἐν Ἀθῶ, ὑπῆρξαν ὁ διδάσκαλος Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης ἀσκούμενος ἐν τῇ σκήτῃ τῶν Καυσοκαλυβίων καὶ οἱ σκητιῶται τῆς Ἁγίας Ἀννης.

Εἶδομεν ὅτι κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ὁ Πατριάρχης Διονύσιος ὁ Βάρδαλις ᾤκησεν τὸν Κυριακὸν ναὸν τῆς σκήτης τῆς Ἀγ. Ἀννης, ἀλλ' αὕτη αὐξηθεῖσα ἐπὶ μᾶλλον κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα καὶ ἀνεπαρκοῦς πλέον ὄντος τοῦ ναοῦ διὰ τε τοὺς σκητιώτας καὶ τοὺς προσκυνητάς, ἀπεφασίσθη ἡ εἰς μεγαλῆτερον σχῆμα ἀνοικοδόμησις αὐτοῦ τῇ συνδρομῇ τῶν ὀρθοδόξων.

Καθ' ὃν χρόνον ἐκτίζετο ὁ ναὸς καὶ δὴ κατὰ τὸ ἔτος 1734 — 35, οἱ σκητιῶται τῆς Ἁγίας Ἀννης εἰργάζοντο κατὰ τὰς ἐξ ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος τὸ πλεῖστον εἰς τὴν οἰκοδομήν, καὶ τὴν Κυριακὴν ποιοῦντες σύναξιν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κοιμητηρίου, ἐτέλουν ἀγρυπνίαν καὶ μνημόσυνα ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν συγγενῶν τῶν συνδραμόντων τὸ ἔργον. Τούτων ἕνεκα ἐσκανδαλίσθησάν τινες καὶ μάλιστα ὁ ρηθεὶς Νεόφυτος διάκονος Καυσοκαλυβίτης ὁ Πελοποννήσιος, ὅστις καὶ ἤρχισε νὰ γράφῃ ὅτι τὰ τῶν ἀποικοινομένων μνημόσυνα εἰσὶ λύπης καὶ θανάτου, πτώσεως καὶ φθορᾶς σημαντικὰ, ἡ δὲ Κυριακὴ εἶναι ἡμέρα λαμπρὰ καὶ χαρμόσυνος καὶ οὐδὲν τὸ λυπηρὸν συμβολίζει, καὶ ὅτι οἱ ἐν Κυριακῇ ποιοῦντες μνημόσυνα ἀνατρέπουσι τὸ χαρμόσυνον τῆς Ἀναστάσεως σύμβολον καὶ καταλύουσι τὰ προνόμια τῆς Κυριακῆς ἡμέρας. Τῷ Νεοφύτῳ ταχέως συνετάχθησαν οἱ διδάσκαλοι Ἀθανάσιος ὁ Πάριος καὶ Χριστοφόρος ὁ Ἀρτηνὸς καὶ οἱ ἱερομόναχοι Ἀγάπιος ὁ Κύπριος καὶ Ἰάκωβος ὁ Πελοποννήσιος καὶ τῆς Παΐσιος ἱερομόναχος ἐρημίτης καλλιγράφος ὅστις ἀντέγραφε καὶ διέδιδε τὰς τοῦ Νεοφύτου δοξασίας.

Οἱ Ἀγιανῆται καὶ ἄλλοι ἀντεπεξῆλθον κατὰ τοῦ Νεοφύ-

του, ἐπωφελοῦμενοι δὲ τὴν ἐξ Ἰουδαίων καταγωγὴν αὐτοῦ, προσῆπτον αὐτῷ ὅτι νοσταλγῶν πρὸς τὸν Ἰουδαϊσμὸν ζητεῖ τὸν ἑορτασμὸν καὶ τὴν ἀργίαν τοῦ Σαββάτου καὶ τὴν κατά- λυσιν τῆς Κυριακῆς καὶ ἄλλα πολλά.

Οὕτως ἀνήφθη ἡ φλόξ τῆς ἔριδος καὶ κατενέμετο πᾶσαν σχεδὸν τὴν Ἀγιορειτικὴν ἀδελφότητα, μᾶλλον ὅμως τοὺς σκητιώτας καὶ κελλιώτας, διότι οἱ μοναστηριακοὶ, ἔχοντες πλείονας ἀσχολίας, ἐφέροντο, ὥς καὶ κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐν τῇ ἔριδι τῶν ἡσυχαστῶν, ψυχρότεροι, ἀκολουθοῦντες τὴν ἀρχαιότεραν παράδοσιν καθ' ἣν τὰ μνημόσυνα τελοῦνται καὶ ἐν σαββάτῳ καὶ ἐν Κυριακῇ καὶ ἐν πάσῃ ἡμέρᾳ.

Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἔριδες δυστυχῶς παντοῦ καὶ πάντοτε εἰσι πείσμονες καὶ ταχέως χωροῦσιν εἰς τὰ ἄκρα, ἐντεῦθεν ἡ ἔρις τῶν μνημοσύνων προσέλαβεν ἀσυνήθη σφοδρότητα χωρήσασα μέχρι βιαιοτήτων. Οἱ ὑπέρμαχοι τοῦ σαββάτου ἀναιρέτας τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως ἀπεχάλουν τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν, οὗτοι δὲ ἐκείνους σαββατίνους καὶ κολλυβιστάς, καὶ πολεμίους τῶν δύο τελευταίων ἄρθρων τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως. Οἱ δεῦτεροι κατὰ μέγα μέρος ἦσαν περισσότεροι, ἀλλ' οἱ πρῶτοι εἶχον ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς λογίους.

Δυστυχῶς οἱ διαμαχόμενοι, μετὰ τῶν μνημοσύνων καὶ κολλύβων πολλὰ συνεχύων, ἐκ τῆς παρατάσεως δὲ τῆς ἔριδος ἐγχωρησάντων προσωπικῶν παθῶν, ἡ κατασίγασις κατέστη ἀνέφικτος, καθόσον μάλιστα κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ἑτέρα ἔρις ἐλυμαίντο τὴν Ἀγιορειτικὴν ἀδελφότητα ἡ τῆς συνεχοῦς μεταλήψεως. Ὁ Νεόφυτος ἀπεμαχρύνθη τοῦ Ὅρους, ἀλλ' ὁ Ἀθανάσιος Πάριος ἐξηκολούθη- σεν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀγῶνα.

Κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1772 ὁ Πατριάρχης Θεοδοσίος Β' γρά- φων πρὸς τοὺς Ἀγιορείτας ἀπεφάνητο συνοδικῶς ὅτι «οἱ ἐν σάββασι τελοῦντες τὰ μνημόσυνα τῶν κεκοιμημένων καλῶς ποιοῦσιν, οἱ δ' ἐν Κυριακῇ, οὐχ ὑπόκεινται κρίματι, οὐ πενθοῦντες ἀλλ' ἰκετηρίους ὕμνους τῷ Θεῷ προσάγοντες ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν κεκοιμημένων καὶ μνημόσυνα τελοῦν- τες τῆς κοινῆς ἀναστάσεως μνήμην φέροντα, ὅπερ καὶ εἴθι-

σται ἐν ταῖς κατὰ πόλεις ἐκκλησίαις, ἐν Κυριακῇ δηλαδή τελεῖν τὰ μνημόσυνα διὰ τὰς ἐν ταύταις συναθροίσεις τῶν χριστιανῶν». Περὶ δὲ τῆς ἐριδος τῆς συνεχοῦς μεταλήψεως, ὅτι τοῦτί ἐστι τὸ θεῖον σῶμα συχνὰ λαμβανόμενον γίνεται καρπικὸν ἁμαρτιῶν ἀνακαινίζον τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἔλεγον οἱ ὑπέρμαχοι αὐτῆς, ὁ Πατριάρχης ἔγραφεν ἐν τῷ αὐτῷ γράμματι: «Περὶ δὲ τοῦ πυκνότερον ἢ βραδύτερον προσέρχασθαι τῇ μεταλήψει τῶν ἀχράντων μυστηρίων φαινόμενον ὅτι χρόνος μὲν οὐχ ὥρισται, ἀναγκαῖα δὲ πάντως ἢ διὰ τῆς θείας μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως προετοιμασία. Καὶ οἱ μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος χριστιανοὶ προσήρχοντο τῇ τῶν θείων μυστηρίων μεταλήψει καθ' ἑκάστην Κυριακὴν, οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις προεϋτρεπιζόμενοι διὰ τῆς μετανοίας οὕτω προσήρχοντο. Διὸ ἕκαστος εἰ ἄξιος, παραβαλέτω ἑαυτὸν τοῖς πρώτοις, εἰ δὲ μὴ τοῖς δευτέροις, καὶ τοῦτο γὰρ μακαριστόν. Οὐχ ἀγνοοῦμεν δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς ὥφθησαν ἄνδρες ἐνάρετοι, διατελοῦντες ἄσιτοι καθ' ὅλην τὴν ἐβδομάδα, καὶ οὕτω κοινωνοῦντες τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐν ἑκάστη ἐβδομάδι. Κατὰ γοῦν τὸν θεῖον ἀπόστολον: δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτὸν καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω».

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, δύο εἰ γράμματα πρὸς τοὺς Ἁγιορείτας ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἀπέλυσε ὁ Πατριάρχης Θεοδοσίος, ὀρίζων ὅπως τὰ μνημόσυνα τελῶνται ἀδιαφόρως ἐν οἱαδήποτε ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος καὶ προτρέπων τοὺς κελλιώτας καὶ ἀσκητάς, ὡς τὴν ἀναφορὰν καὶ ὑποταγὴν ἔχοντας, ἐν τοῖς μοναστηρίοις, ν' ἀκολουθῶσι τὴν ἐν αὐτοῖς τηρουμένην τοιαύτην τάξιν· ἀλλ' ἡ ἕρις ἐξηκολούθει καὶ αἱ φερόμεναι πλάναι διεδόθησαν ὑπὸ ζήλωτων μέχρι Θεσσαλίας, Ἡπείρου, Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων.

Κατὰ τὰς ἐν Ἀθῶν πηγὰς ἐκκλησιαστικῇ ἐντολῇ συνόδος ἐγένετο ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Κουτλουμουσίου διακοσίων μοναχῶν, προϊσταμένων τοῦ πρῶτον Κ) πόλεως Πατριάρχου Κυρίλλου Β', τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ματθαίου (βιούντος τότε ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ) καὶ τῶν μητροπολιτῶν Λακεδαιμόνος καὶ Χαλκιπίου, ἧτις προσεκάλεσε τοὺς ὑπερμάχους

τῶν τοῦ Σαββάτου μνημοσύνων «ἵνα βασανισθῇ ἡ διάλεξις τῶν δύο μερῶν», ἀλλ' οὗτοι, ὧν ἤρχεν ὁ Πάριος, θεωροῦντες βεβαίαν τὴν καταδίκην αὐτῶν ὠχυρώθησαν εἰς τὸ ἄνωθεν τῶν Καρυῶν κελλίον τοῦ Παρθενίου Σκούρτου Ζαγοραίου, κατηγορίας κατὰ τῆς συνόδου ἐκτοξεύοντες.

Ὁ Πάριος ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Χριστοφόρον Ἀρτηνὸν καὶ ἄλλους λογίους ἐξώθει τὰ πράγματα. Ἡ σύνοδος ἐποίησε μνημόσυνα ἐν Κυριακῇ καὶ ἀπεκέρυξε τοὺς ἐναντιοφρονούντας, ἀλλ' οὗτοι ἔγραψαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὅτι ἡ σύνοδος ἐμπαθῶς ἐνέργησε, διὸ ἔμεινεν αὐθις τὸ κακὸν ἀδιόρθωτον.

Μικρὸν κατόπιν ἐξεώσθη ὁ Πάριος ἐνεκα σκανδάλων ἀναφυέντων ἐν τῇ Ἀθωίτιδι ἀκαδημία ἐν ἣ ὁ αὐτὸς ἐδίδασκεν. Ὁ διαδεχθεὶς τούτον Κυπριανὸς ἔγραψεν ἐν Θλίμῃ ὅτι αἰτία τῶν ταραχῶν καὶ σκανδάλων ἦτο ὁ Πάριος καὶ ὅτι τούτου ἀναχωρήσαντος ἡσύχασαν τὰ πράγματα, ἀλλὰ τοῦτο ἐκίνησε τὴν χολὴν τοῦ Παρίου, ὅστις λίβελλον ἔγραψε κατὰ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ οὐδόλως καὶ τῆς Ἐκκλησίας φειδόμενος.

Οἱ ἀντίπαλοι τῶν σαββατίνων εὐρίσχουσιν γράμματα τινα τοῦ Νεοφύτου καὶ τοῦ Παρίου εἰς τὸ κελλίον τοῦ Σκούρτου καὶ πέμπουσι ταῦτα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, σύνοδος δὲ τοπικὴ συγκροτηθεῖσα τῷ 1776 ἐν Κηπόλει, ἐν ἣ ἐπαρουσίαζον καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Ἀβράμιος, εἴκοσιν ἀρχιερεῖς καὶ οἱ λογιώτεροι τοῦ Ὁρους, ἐκύρωσε τὰς πρώτας τῆς Ἐκκλησίας ἀποφάσεις, ἀναθέματι καὶ καθαιρέσει ὑποβαλοῦσα τὸν Ἀθανάσιον Πάριον, τὸν Χριστοφόρον Ἀρτηνόν, τὸν Ἰάκωβον Πελοποννήσιον καὶ τὸν Ἀγάπιον Κύπριον.

Τότε ὁ Πατριάρχης Σωφρόνιος Β' ἀπέλυσε μακρὰν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς μητροπολίτας καὶ τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τοῦ ἀποστολικοῦ Ὁρόνου πρὸς τελείαν ἐκρίζωσιν τοῦ κακοῦ, ὅπερ κατεστάλη μὲν, ἀλλ' ἐξηκολούθει ὑποδόσχον πολλὰ ἔτη καὶ μετὰ ταῦτα, ἕως οὗ ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος Ε' τῷ 1807 ἀπεφάνετο συνοδικῶς ὅπως τὰ συμβαίνοντα τῶν κοιμημένων μνημόσυνα τελῶνται ἀπαρτηρήτως ἐν πάσῃ ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος «πρὸς τελείαν ἐξάλειψιν τῆς πάλαι ποτὲ ἀναφύεισης ἐκείνης διενέξεως.»

Τῇ τῶν μνημοσύνων ἔριδι πάντοτε συνεβάδιζε καὶ ἡ τῆς συνεχοῦς μεταλήψεως. Τῷ 1785 ὁ Πατριάρχης Γαβριὴλ Δ' κατεδίδασκε συνοδικῶς βιβλίον τι «Περὶ συνεχοῦς μεταλήψεως» τοῦ πρώην Κορίνθου Μακαρίου, ὅπερ ἐπεμψεν εἰς Κ)πολιν ἢ Σύναξιν τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὡς προξενήσαν διαιρέσεις καὶ σκάνδαλα. Τοῦτ' αὐτὸ ἐπραξε καὶ ὁ Πατριάρχης Προκόπιος, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ὁ Πατριάρχης Νεόφυτος Ζ' ἔλυσε τῶν δεσμῶν καὶ ἐπιτιμιῶν τοὺς ἀναγινώσκοντας αὐτό.

Τὴν μανίαν τῆς συνεχοῦς μεταλήψεως κατέκρινεν ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε' διὰ συνοδικοῦ τόμου.¹

..

Ὁ ΙΗ' αἰὼν ὁμοιάζει ἐν Ἀθῶ εἰς πολλὰ τὸν ΙΔ', κράμα ὡς ἐκεῖνος καταπτώσεων καὶ ἀνορθώσεων τῶν Μονῶν, παρακμῆς καὶ ἀνορθώσεως πνευματικῆς τοῦ μοναχικοῦ βίου.

Ὁ ΙΗ' αἰὼν μετέχει τοῦ ζόφου τοῦ προηγούμενου αὐτοῦ αἰῶνος καὶ τῆς ἡμέρας τοῦ ΙΘ'. Τὸ μοναχικὸν πνεῦμα ὠθούμενον ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν ΙΗ' γεννηθέντος πνεύματος τοῦ ΙΘ', προσπαθεῖ ψηλαφητεῖ εἰς τὸ ἀμφίβολον ἔτι φῶς τοῦ ἀναφαινομένου λυκαυγοῦς νὰ ἀνεύρῃ τὴν ἀπολεσθεῖσαν ὁδὸν καὶ ν' ἀνασυνδέσῃ τὸ διὰ τῆς ἀμαθείας κοπὲν νῆμα αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ἐπικρατοῦσα ἔτι ἀχλὺς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καθέλκει αὐτὸ εἰς ματαιοσκόλους ἑριδας. Ὅπωςδὲποτε ἡ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα γεννηθεῖσα ἐν Ἀθῶ πνευματικὴ κίνησις ἐμελλε θάπτον ἢ βράδιον νὰ φέρῃ καρποὺς τιμιωτέρους ἐὰν ὁ σάλος τῆς Γ' δεκαετηρίδος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος δὲν ἐσάρωνε τὸ πᾶν.

Πλείας λογίων, σοφῶν καὶ ἁγίων ἀνδρῶν κοσμεῖ τὸν Ἀθῶ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα καὶ ἰδίως κατὰ τὸ δεύτερον ἔμισυ αὐτοῦ.

1 — Ἡ ἔρις τῶν κολλύβων καὶ τῆς συνεχοῦς μεταλήψεως φαίνεται παρὰ τούτοις μονομερῶς τοὺς Ἀγιορείτας καὶ πολὺ μετὰ ταῦτα, ὡς δεικνύουσι γράμματα τῶν Πατριαρχῶν Γρηγορίου ΣΤ' (δύο τῶν μηνῶν Φεβρ. καὶ Μαρτίου τοῦ 1836) καὶ Ἀνθίμου ΣΤ' (Νοεμ. 1846). Δύο ὁπαδοὺς τῆς συνεχοῦς μεταλήψεως ἐγνώρισαν τοῦλάχιστον ἐγὼ πρὶ 1861, ἀνδρας ἁσκητικούς εἰς ἄκρον, ἀλλὰ καὶ πλήρεις πλάνων.

Μεγαλωστὶ ὑπὲρ πάντας ἐξέχει ὁ μέγας ἀγιορείτης Νικόδημος ὁ Νάξιος, οὗ ἡ βιβλιοθήκη κεῖται πᾶσι τοῖς εὐσεβέσι πολυχεύμων ἐκκλησιαστικῇ πηγῇ, ἀγλαὸν τοῦ Γένους ἐν-
τρυφήμα.

ΙΘ' ΑΙΩΝ

Πνευματικὴ κίνησις.— Ἀνακαινίσσεις τῶν Μονῶν καὶ εὐελπί τὸ μέλλον.— Αἱ ἀνωμαλίαι τοῦ **1821—1830** καὶ τὰ ἐκ τούτων δεινά.— Ἀνόρθωσις. — Κοινόθεια. — Βιβλιοθήκαι. — Νέα σχολή.— Ἀήμευσις τῶν ἐν ταῖς παραδου-
ναθίοις ἡγεμονίαις μοναστηριακῶν κτημάτων.— Ἡ Ρωσσία καὶ τὰ ἐν Βασσαραβίᾳ μοναστη-
ριακὰ κτήματα. — Ῥλικὴ καὶ πνευματικὴ κατὰστασις κατὰ τὸ δευτέρον ἡμῖς τοῦ **ΙΘ'** αἰῶνος. — Κοινόθιοι σκητῆται. — Βούλγαροι, Ρῶσσοι καὶ Βλαχο-μολδαυοί.— Ἡ Μονὴ τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος καὶ τὰ ρωσσιὰ κελ-
λία.— Οἱ Σέρβοι καὶ ἡ Μονὴ τοῦ Χελανδα-
ρίου καὶ ἡ ἐπίσκεψις ἐν αὐτῇ τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας Ἀλεξάνδρου.— Ἰδιῆρες.— Ζ' τυπι-
κόν.— Κελλιῶται καὶ σκητιῶται.— Κανονισμὸς τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Β' περὶ τῶν Μονῶν τοῦ Ὁρους.— Τελευταία διάλυσις τῆς ἀγορᾶς τῶν Καρυῶν.— Αἱ προνομίαι. Τελωνειακὴ ἀσυδοσία. Φορολογία κ. λ. — Ἐπίτροποι Ἀγίου Ὁρους ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Θεσσαλονίκῃ.

Ὁ **ΙΘ'** αἰὼν ἤρξατο ἐν Ἀθῶν ὑπὸ αἰσίους οἰωνούς. Θεο-
δώρητος ὁ Ἐσφιγμένιτης ἀναδιφᾷ τὰ ἀρχεῖα τῶν Μονῶν,
ὡς ἔδύνατο, πρὸς συλλογὴν ἱστορικῆς ὕλης, συντάσσει δὲ
περιγραφὴν τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἐξ ἧς ὠφελοῦνται ἀκόπως
πολλοὶ τῶν νεωτέρων καὶ μάλιστα ὁ πολὺς Πορφύριος Οὐ-
σπένσκις, ἐνῶ συγχρόνως μοχθεῖ καὶ ὑπὲρ ἐτέρων συγγρα-

φῶν παλαίων κατὰ δυσμενοῦς τύχης. Ὁ αἰμίνηστος Νικόδημος Καλλιθούρης, ὁ δικάως κατ' ἐξοχὴν κληθεὶς Ἀγιορείτης, πενόμενος ἐν τῇ σκῆτι τοῦ Παντοκράτορος καὶ ὡς ἐκ τῶν προηγηθεισῶν ἐρίδων τὰς ὁδύνας τῶν διαβολῶν ὑφίστάμενος, ἐξηντλημένος δὲ ὑπὸ γήρατος, ἐξακολουθεῖ, μέχρις ὑστάτης, τὸν μακρὸν καὶ καλλίνικον ἀγῶνα τοῦ πνεύματος, παρορμώμενος ὑπὸ τοῦ αἰοιδίου Πατριάρχου Γρηγορίου Ε', μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του οἱ κληρονόμοι τῶν ἀνεκδότων αὐτοῦ ἔργων Στέφανος καὶ Νεόφυτος οἱ Σκουρταῖοι μετὰ ζήλου ἀναλαμβάνουσι ποντοπορίας καὶ ἐκτίθενται εἰς κακουχίας ὅπως ἐκδώσωσι τὰ θεάρεστα ἔργα τοῦ διδασκάλου τούτου χάριν κοινῆς ὠφελείας.¹ Πλείστοι λόγιοι, ὅσιως καὶ φιλογενῶς βιοῦντες διακρίνονται ἐν πολλαῖς Μοναῖς καὶ ἐν τισι τῶν Καρυῶν κελλίοις, ἐν ἀρχαῖς δὲ τοῦ αἰῶνος ἀποφασίζεται ἡ ἰδρυσις νέας σχολῆς πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου ὅπερ ἐματαιώθη προηγουμένως εἰς τὸν λόφον τοῦ Βατοπεδίου.

Σὺν τῇ ἐπιτολῇ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀρχεται περίοδος ἐν Ἀθῷ μεγάλη προοικονιζομένη. Ἡ ὕλική πρόοδος τῶν Μονῶν παρακολουθεῖ τὴν πνευματικὴν κίνησιν ἥτις προέκυψε διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Σχολῆς καὶ αὐτῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐρίδων καὶ τῆς καθόλου κινήσεως ἐπὶ τὰ πρόσω τοῦ

1 — Ὁ γιγαντιοεὶς ἤδη πρὸ τῆς ἀσημάντου ἡμῶν γενεᾶς Νικόδημος ἐγεννήθη ἐν Νάξῳ τῷ 1749, ἐμαυτήτευσεν εἰς Σμύρνην καὶ τῷ 1775 ἐγένετο μοναχὸς ἐν Ἀθῷ εἰς τὴν Μ. τοῦ Διονυσίου· μετὰ ταῦτα ἀπελθὼν πρὸς Ἀσκησιν καὶ μελέτην εἰς τὴν νῆσον Σκυροπούλιν ἐπέστρεψε τῷ 1783 εἰς Ἀγίον Όρος καὶ ἐγκατέστη εἰς τὴν τῶν Βισαδίων σκῆτιν τοῦ Παντοκράτορος ἕνεκα διήνυσεν τὸ πολὺμαχὸν αὐτοῦ συγγραφικὸν σταδίον. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ πενίχτρύμενος εὗρεν ἄσυλον εἰς τὸ ἐν Καρυαῖς Λαυριωτικὸν κελλίον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Σκουρταίων παρὰ τοῖς ἁγιογράφοις ἱερομονάχοις Στεφάνῳ καὶ Νεοφύτῳ εἰς οὓς ἐκληροδότησε τὴν ἐντολήν τῆς ἐκδόσεως τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἔθανε δὲ ἐξηκοντούτης τὴν 14 Ἰουλίου 1809. Ὁ Νικόδημος ἔγραψε, παρέφρασεν, ἢ διώρθωσε καὶ ἐπὶρύξησε 37 συγγράμματα, ὧν τινὰ ἀγκυλώδη ὡς ὁ Συναξαριστής, τὸ Πηδάλιον κτλ., ἀλλ' ἐκ τούτων 8 μόνον ἐξέδωκεν αὐτός, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἐφρόντισαν οἱ ἐρθέντες ἱερομόναχοι, ὅσον ἡρουνήθησαν. Σύντομος βιογραφία τοῦ Νικοδήμου γραφεῖσα ὑπὸ Ὀνουφρίου Ἱερείτου κεῖται ἐν προλόγῳ τοῦ Συναξαριστοῦ καὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου.

ἡμετέρου Γένους. Αἱ πλεῖσται Μοναὶ χαιρετίζουσι μετὰ ἑκατοντάδας ἐτῶν εὐφροσύνως τὸν μέγαν αἰῶνα, ἀψιφροῦσαι τὰς δίκην κακοῦ ἐνείρου ἐξαφανιζομένας ὅλον ἐν δυσκληρίᾳ τοῦ παρελθόντος· τὸ ἔργον τῆς περισυλλογῆς ἐπιτείνεται, πολλαὶ Μοναὶ ἀνακαινίζονται, αἱ σκῆται αὐξάνουσι καὶ τὰ κελ्लीα ἀνακαινίζονται ἢ πολλαπλασιάζονται.

Ἡ Λαύρα, τὸ Βατοπέδιον καὶ ἰδίως τῶν Ἱερώρων ἀκμάζουσι καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτῶν προάγονται. Ἀναζωογονεῖται ἡ τοῦ Ξενοφώντος διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ 1784 εἰσαγωγῆς ἐν αὐτῇ τοῦ κοινοβιωτικοῦ πολιτεύματος, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐπανερχονται εἰς τὴν ζωὴν καὶ αἱ θανάτῳ ἀπειληθείσαι Μοναὶ Ἑσφιγμένου (1796) καὶ Κωνσταμονίτου (1818). Διὰ τοῦ κοινοβιωτικοῦ πολιτεύματος εἰσέρχονται εἰς περίοδον καινοῦ καὶ εὐέλπιδος βίου αἱ Μοναὶ Σιμωνοπέτρα (1801), Ρώσσων (1803), Διονυσίου (1805) καὶ Καραχάλλου (1813). Τινὲς Μοναὶ ὡς ἡ τοῦ Ἀγίου Παύλου καὶ ἡ τοῦ Κωνσταμονίτου ἐκ βάρων βαθμηδὸν ἀνακαινίζονται καὶ ἐπεκτείνονται ὡς ἡ τοῦ Ξενοφώντος, ἐνῶ ἡ τῶν Ρώσσων νεοπαγῆς παρουσιάζεται ἐπὶ τῆς παραλίας.

Τὰ χρέη κοινὰ τε καὶ ἴδια βαθμηδὸν ἀποσβέννυνται.

Ὀλόκληρος ἡ χερσόνησος παρουσιάζει πλουσίως κατῆστερισμένον τάπητα, τάσις δὲ φερέλπιδος πνευματικῆς ἀναβλαστήσεως παρατηρεῖται ἀορίστως διακεχυμένη ἐν τῷ πρασίῳ ἐδάφει τῆς ἱεράς ταύτης γῆς.

Αἱ ἀνωμαλίαι τῆς τρίτης δεκαετηρίδος τοῦ αἰῶνος οὐ μόνον ἀνακόπτουσι ἀλλὰ καὶ ἐδαφιάζουσι τὸ συντελεσθὲν ἔργον. Οἱ μοναχοὶ κυριευθέντες ὑπὸ πανικοῦ φεύγουσι κατὰ διαφόρους διευθύνσεις¹ καὶ ὅσοι δὲν ἔφυγον ἐν ἀρχῇ τῶν ταραχῶν φεύγουσι κατόπιν, ὥστε μόλις ἐκ τῶν ἐξακισχιλίων μοναχῶν, χίλιοι ἀπομένουσιν ἐν Ἀθῶ τῷ 1822-1826. Συκοφαντηθέντες ἔφυγον ἐκ φόβου καὶ οἱ ἡγούμενοι τῶν ἐν Βλαχία καὶ Μολδαυία μοναστηρίων ἐκλιπούσης οὕτω σπουδαιότητος προσόδου. Πολλαὶ Μοναὶ καὶ ἰδίαι αἱ πτω-

1— Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εἰσῆλθον ἐν Ἀθῶ οἰκογένεια ἐπὶ 2—3 μῆνας παραμείνασαι ἐκεῖ.

χότεραι, ὡς ἡ τῶν Ρώσων, ἡ τοῦ Κωνσταμονίτου, ἡ τοῦ Σίμωνος καὶ ἄλλαι ἀφίενται κατὰ τὸ δεύτερον ἢ τρίτον ἔτος τῶν ἀνωμαλιῶν ἔρημοι, στειρευσάντων πάντων τῶν πόρων.

Ὁ Μεχμέτ Ἀβουλαβούτ πασᾶς ὑποτάξας τὴν Χαλκιδικὴν ἐστρατοπέδευσε μετ' ὀκταχισχιλίων ἀνδρῶν ἐν τοῖς ὄριοις τῆς Μονῆς Χελανδαρίου οὐ μακρὰν τοῦ ἱσθμοῦ καὶ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1821 εἰσῆλσεν ἐν Ἀθῶ, δεχθεὶς προηγουμένως τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πίστεως καὶ τῆς ὑποταγῆς τῶν μοναχῶν. Μικρὸν μετὰ ταῦτα ὁ πασᾶς ὥρισεν ὡς φρουρὰν ἐν Ἀθῶ τρισχιλίους ἀνδρας, οἵτινες κατενεμήθησαν εἰς τὰς Καρυὰς καὶ εἰς τὰς Μονὰς, σιτιζόμενοι καὶ μισθοδοτούμενοι ὑπὸ τῶν μοναχῶν, συγχρόνως δ' ἐπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν δέκα ὁμήρους μοναχοὺς, κατὰ τὸ γενικὸν τότε μέτρον τῆς κυβερνήσεως, οὓς ἀντικαθίστων ἕτεροι κατὰ χρονικὰς περιόδους. Ἡ φρουρὰ τῶν τρισχιλίων ἀνδρῶν παρέμεινεν ἐν τῷ Ὄρει μέχρι τῆς 13 Ἀπριλίου τοῦ 1830.

Οἱ ἐν Ἀθῶ μοναχοί, οἵτινες εἶχον τὸ εὐτύχημα νὰ παραμείνωσιν ἐκεῖ πρὸς σωτηρίαν τῶν μονῶν, διεξήγαγον ὄντως ἡράκλειον ἀγῶνα. Διετήρουν τὸν στρατὸν, ἐπλήρωνον τὸν κατ' ἀποκοπὴν φόρον καὶ 18000 γρόσια προσωπικοῦ φόρου αὐξηθέντος εἰτα κατὰ πολὺ. Πρὸς τοῦτο ἐδανείζοντο μεθ' ὑπερόγκων τόκων, καὶ τὰ χρέη τοῦ Κοινοῦ καὶ τῶν Μονῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Σερρῶν, Ζίχνης καὶ Δράμας ὑπερῆραν πᾶν ὄριον. Τῷ 1823 τοσαύτη ἦτο ἡ δυσπραγία, ὥστε οἱ προεστῶτες τῶν Μονῶν ἐζήτησαν διὰ τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἐκδοσὶν φερμανίου ὅπως πωλήσωσιν ἐν Μολδαυίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ κτήματα μοναστηριακά.

Ἀπὸ τοῦ 1826 καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1828 ἤρχισαν νὰ ἐπανερχονται οἱ φυγόντες μοναχοί, ὅτε ἀποκατεστάθησαν καὶ οἱ ἡγούμενοι εἰς τὰ ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις μετόχια. Τῷ 1830 εἶχον ὑποστρέψει πάντες οἱ ἐπιζήσαντες. Ἐκτοτε ἀρχεται τὸ ἀνορθωτικὸν ἔργον, ἥτοι ἡ ἀνακαίνισις τῶν ρυέντων καὶ ἡ ἀπόσβεσις τῶν φοδερῶν χρεῶν συναφθέντων ὑπὸ ὄρους ἐπαχθεστάτους. Πρὸς τοῦτο οἱ μοναχοί συλλέγουσι τὸν ἔλεον

τῶν εὐσεβῶν, ἐνῶ συγχρόνως ἐπιμελοῦνται τῶν ἐν Τουρκίᾳ μετοχίων, σπουδαίως δὲ ἀνακουφίζονται διὰ τῶν ἐκ τῶν Ἡγεμονιῶν προσόδων, ὑπὸ κρείσσονας ὅρους συνάπτοντες ἐκεῖ χρῆν, ἢ προενοικιάζοντες τὰ κτήματα πρὸς ἀπότισιν τῶν ἀρχαιοτέρων ὀφειλῶν.

Μετὰ 20ετεῖς σχεδὸν ἀγῶνας τὸ μέγα τοῦτο ἔργον τῶν μοναχῶν στέφεται ὑπὸ ἐπιτυχίας. Αἱ Μοναὶ, τὰ κελλία καὶ αἱ σκῆται προκύπτουσι λαμπρότεραι, καὶ ἔκτοτε ἡ ὕλικὴ πρόοδος ἀπροσκόπτως αὐξάνει μέχρι τῶν ἡμερῶν τῶν ἀνερχομένων εἰς ἀδόκητον ὕψος πρὸ τοῦ ὁποίου ὡχρίᾳ καὶ αὐτὸς ὁ ΙΑ΄ αἰὼν.

Ἡ διακοπεῖσα πνευματικὴ κίνησις ἀνασυνδέεται. Ἀνασυνιστῶνται εἰς κοινόβια αἱ Μοναὶ Ἀγίου Παύλου (1839), Γρηγορίου (1840) Ζωγράφου (1849) καὶ Κουτλουμουσίου (1856). Συγχρόνως γίνονται κοινόβια αἱ Μοναὶ Δοχειαρίου (1834) Ξηροποτάμου (1835) καὶ Χελανδαρίου (1866), ἀλλὰ ματαιοῦται ἡ ἐπικράτησις τοῦ θεοφιλοῦς πολιτεύματος, καθὼς καὶ εἰς τὴν τῶν Ἰσθίων (1867), διχασθέντων τῶν ἐν αὐταῖς μοναχῶν.

Αἱ δεινῶς παθοῦσαι βιβλιοθήκαι κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἀνωμαλιῶν, περισυλλέγονται καὶ τακτοποιοῦνται, διὰ τρόπου στοιχειώδους, κατὰ τὰ ἔτη 1835—1850, ἐνῶ συγχρόνως ἐπιτίθεται Εὐρωπαῖοι πειρῶνται νὰ συνεχίσωσιν ἐν Ἀθῶν τὸ ἔργον τῶν συλητῶν τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος, κατορθοῦσι δὲ νὰ ἀποκομίσωσι πολυτίμους κώδικας.

Τῷ 1842—1844 προτροπαῖς καὶ εὐλογίαις τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἱδρύεται ἐν Καραϊς Ἀθωνιάς Σχολή, ὑπὸ τῆς Γερᾶς Κοινότητος, ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Κουτλουμουσιακοῦ κελλίου τοῦ Προδρόμου. Ἡ σχολὴ αὕτη πενιχρῶς λειτουργεῖ μέχρι σήμερον.¹

Κατὰ τὸ ἔτος 1854 νέαι ἀνωμαλίαι ἔλαβον χώραν ἐν

1—Ὑπὲρ τοιαύτης ἀθωικῆς σχολῆς, ἀπὸ τοῦ 1809 ὁ ἐν Ρωσσίᾳ θανὼν Ζῶης Καπλάνης κατέθεσεν ἐν ρωσικῇ τραπέζῃ πέντε χιλιάδας ρούβλια πρὸς 5 0)0· τοὺς τόκους δὲ τούτων λαμβάνει ἡ Ἱ. Κοινότης.

Ἄθω, εὐτυχῶς παροδικαί, οὐδεμίαν σημαντικὴν βλάβην προξενήσασαι.

Τῷ 1860, ἐξ ἀφορμῆς τῆς παύσεως τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου Ἰωάσαφ καὶ τοῦ διορισμοῦ ὡς τοιούτου τοῦ Πατρίου Ἀμφιλοχίου, τοῦ ἐκ τῆς Μονῆς τῶν Ρώσων, μετέβη εἰς Ἅγιον Ὅρος ὁ διοικητὴς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης Χουσνὴ πασᾶς, ὅστις οὐ μόνον καθ' ἣν εἶχεν ἐντολὴν ἠνώρθωσε τὸ πρῶην καθεστῶς ἐν τῇ ρηθείσῃ Μονῇ, ἀλλ' αὐθαιρέτως προέβη καὶ εἰς διαφοροὺς καινοτομίας ἐπὶ τοῦ καθεστῶτος τῆς ἀγιορειτικῆς πολιτείας, εὐρὼν ἀτυχῶς συννεύοντας καὶ προΐσταμένους Μονῶν τινων. Οὕτω συνέστησε **τριανδρίαν**, ἐκ προΐσταμένων τριῶν φίλα φρονουσῶν αὐτῷ Μονῶν, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ ἐσωτερικὴ διοικήσεις, συνωδὰ τῷ πνεύματι τοῦ πρωτοτύπου ἐκείνου νομοθέτου, ἀλλ' ἡ διάρχεια αὐτῆς ὑπῆρξεν ἐφήμερος, ἡ δὲ Σύναξις ἵνα κολάσῃ τὴν ἀνάγκην, ἐνομοθέτησε μεταρρυθμίσεις τινὰς τῷ αὐτῷ ἔτει κατὰ τὰς εἰσηγήσεις τοῦ Χουσνῆ, συγχρόνως ἀποφασίσασα καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς τῶν Καρυῶν ἀγορᾶς. Πάντα ταῦτα ταχέως περιῆλθον εἰς λήθην, δυστυχῶς ὅμως ἐκ τῆς τοιαύτης διχοστασίας τῶν Μονῶν, ἥτις ἐπετάθη κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος 1861, εἰς βαθμὸν ἀσυνήθη καὶ ἐπίφοβον, ὁ τόπος ἐξημιώθη ἡθικῶς, οὐκ ὀλίγον δὲ καὶ ὑλικῶς πρὸς ἐπαναφορὰν τοῦ πρῶην καθεστῶτος.

Κατὰ τὸ ἔτος 1863 ἱεροσύλως δημεύονται τὰ ἐν ταῖς δυσὶν ἠνωμέναις παραδουιαβίοις ἡγεμονίαις Βλαχίας καὶ Μολδαυίας μέγιστα κτήματα τῶν Ἀγίων Τόπων ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Κούζα καὶ τῆς Βλαχομολδαυικῆς κυβερνήσεως, ἐκ τούτου δὲ αἱ Μοναὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους τιτρώσκονται οἰκονομικῶς εἰς τὰ καίρια,¹ ἀναπληροῦσιν

1— Αἱ Ἱ. Μοναὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἐκέκτηντο ἐν μὲν τῇ Βλαχίᾳ 12 μοναστήρια καὶ 7 σκήτας, ἐν δὲ τῇ Μολδαυίᾳ 13 μοναστήρια, 3 σκήτας καὶ 3 ναοὺς, πρὸς δὲ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἡγεμονίαις διαφόρους οἴκους μετὰ μικρῶν γαιῶν. Εἰς τὰ μοναστήρια, σκήτας κλπ. ἦσαν προσηρημέναι μέγιστα ἐκτάσεις γαιῶν καὶ δασῶν. Ταῦτα πάντα προήρχοντο ἐκ δωρεῶν ἡγεμόνων καὶ ἰδιωτῶν οἵτινες προσήλωσαν αὐτὰ εἰς τὰς ἐν Ἀθῶν Μονὰς (ὡς καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἁγίους Τόπους) πρὸς μνημόσυνον αὐτῶν καὶ ὅπως

ὁμως, κατὰ μέγα μέρος, τὰς προξενθείσας δεινὰς ζημίας δι' ἐπιμελεστέρας καλλιεργίας τῶν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ καὶ ἰδίως ἐν τῇ Χαλκιδικῇ κτημάτων αὐτῶν.

Τῷ 1873 τὰς δύο ἡγεμονίας μιμεῖται ἀτυχῶς καὶ ἡ Ρωσσία εἰς τὰ ἐν τῇ Μολδαυικῇ Βασσαραβίᾳ κτήματα τῶν Ἀγίων Τόπων,¹ ἔκτοτε ὁμως χορηγεῖ εἰς τὰς ἐν Ἀθῶν δικαιοῦχους Μονὰς Βατοπεδίου, Ζωγράφου, Ἀγίου Παύλου, Ξηροποτάμου, Ἰθέρων² καὶ εἰς τὸ Κοινὸν τοῦ Ὄρους τὰ δύο

εὐτάκτως καὶ θεοφιλῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν κυβερνῶνται. Αἱ τοιαῦται ὠρεαὶ τῶν Βλάχων καὶ Μολδαυῶν ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἐξηκολούθησαν μέχρι τοῦ 1820. Τὸ Κοινὸν τοῦ Ὄρους εἶχε δύο μοναστήρια: τὸ Κοτρωτσί (τῆς Θεοτόκου) ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἐν Ἰασίῳ, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ἐκέκτηντο αἱ Μοναὶ ἐν διαφόρῳ ἀναλογίᾳ· ἡ τοῦ Βατοπεδίου εἶχε μοναστήρια καὶ κτήσεις περισσοτέρας πάσης ἑτέρας Μονῆς. Μικρὸν πρὸ τῆς δημεύσεως τῶν ἱερῶν κτημάτων, τὰ τῶν Μονῶν τοῦ Ὄρους ἐνφικίζοντο ἀντὶ 2875000 γρ. φρίγκων περίπου, μετὰ δὲ τὴν ἐκλαίκευσιν αὐτῶν αἱ ἐνοικιάσεις ταχέως ἀνῆλθον εἰς 3493264 φράγκων περίπου. Ἰδοὺ συγκριτικὸς πῖναξ τῶν κατὰ τὰ ἔτη 1863—1868 γενομένων ἐνοικιάσεων, ὑπὸ τῆς Βλαχομολδαυικῆς κυβερνήσεως, πάντων τῶν ἐκεῖσε ἐκ τῆς ἁλλοδαπῆς ἐξαρτωμένων καὶ ἀσθεῖς δημευθέντων ἱερῶν κτημάτων.

	ΒΑΣΣΙΑ	ΜΟΛΔΑΥΙΑ
	Γρόσιὰ Βλάχιας	Δουκάτα Αὐστρίας
Ἅγιος Τάφος	3334311	— 143513
Ἅγιον Ὄρος	5166870	— 139606
Ὄρος Σινᾶ	1564040	— 32290
Ρωμυλιωτικαὶ κοινότητες	4283290	— 5422
Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας	597100	— 9036
Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας	36830	— 5001
Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή	—	7212
	13184461	344102

Σημ.— Τὸ δουκάτον ἡ φλωρίον ἰσοδυναμεῖ τότε πρὸς 31 1/2 γρόσια Βλάχιας.

Περὶ τοῦ Μοναστηριακοῦ λεγομένου ζητήματος τούτου βλέπε ἐν συνόψει ἱκανὰ παρὰ τῷ Γ. Παπαδοπούλῳ, «Ἡ σύγχρονος ἱεραρχία τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας», Κ) πόλις 1895 τόμ. Α' σελ. 397—410, εἶθα σημειοῦνται καὶ πάντες οἱ προηγουμένως περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου γράψαντες.

1— Τὰ ἐν Βασσαραβίᾳ κτήματα τῶν Μονῶν ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον παρρητήματα τῶν ἐν Μολδαυίᾳ μοναστηρίων, ἐχωρίσθησαν δὲ τούτων ἀπὸ τοῦ 1812 διὰ τῆς ρωσικῆς κατακτήσεως.

2— Τὰ τῆς Μ. τῶν Ἰθέρων καθυστεροῦνται παρὰ τῆς ρωσικῆς κυβερ-

πέμπτα ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν ὑπ' αὐτῆς διαχειριζομένων ἱερῶν κτημάτων, ἐνῶ συγχρόνως τὸ ὅλον τοῦ εἰσοδήματος χορηγεῖ εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον κ. λ.¹

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος αἱ πυρκαϊαὶ συμβαίνουνσι συχνότερον ἢ πάλαι· ὅθεν καίονται ὀλοτελῶς αἱ Μοναὶ Κουτλουμουσίου (1857), Ἰθέρων (1865), Φιλοθέου (1871) καὶ Σίμωνος (1891), κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ αἱ Μοναὶ Σταυρονικήτα (1879) καὶ Ἀγίου Παύλου (1902), καὶ ἐν μέρει αἱ Μοναὶ Κουτλουμουσίου καὶ Ἰθέρων (τὸ δεύτερον), Καραχάλλου, Ρώσσων καὶ Βατοπεδίου, πᾶσαι ὁμῶς ἀνακτιζόνται ταχέως λαμπρότεραι ἢ τὸ πρῖν.

Κατὰ τὸ πεντηκονταετὲς τοῦτο διάστημα ὅλα σχεδὸν τὰ ἐν Ἀθῶ ἱερὰ ἐνδαιτήματα, ἀπὸ τῶν κυριάρχων Μονῶν μέχρι τῶν ἐρημικῶν καλυδῶν ἀνακαινίζονται, μεγαλύνονται καὶ λαμπρύνονται, οἱ δὲ παρελθόντες αἰῶνες ἀντιπροσωπεύονται τοῦ λοιποῦ ἐν Ἀθῶ μόνον ὑπὸ τῶν ναῶν, τῶν ἐγκαταλελειμμένων μεσαιωνικῶν πύργων καὶ τῶν ἐνιαχοῦ ἀρχαιοτέρων τειχῶν, ὧν αἱ ὀδοντῶνται ἐπάλξεις μεταβλήθησιν βασταύουσι ἤδη νεωτέρας οἰκοδομᾶς. Συγχρόνως οἱ Ρῶσσοι ἐν τρισὶν ἰδίως σημείοις τοῦ Ἀθῶ ἰδρύουσι κολοσσιαίας καὶ περιλάμπρους οἰκοδομᾶς, ἥσσονας δ' ἄλλαχού.

Ταξιθετοῦνται καλῆτερον, ἀλλ' οὐχὶ ἐν προσήκοντι μέτρῳ καὶ κατὰ τὴν νεωτέραν μέθοδον, αἱ τῶν Μονῶν βιβλιοθήκαι· μάλιστα ἡ Λαύρα, ἡ τοῦ Βατοπεδίου, ἡ τῶν Ρώσσων καὶ ἄλλαι ἐγείρουσι νέα κτίρια, ἢ εὐτρεπίζουσι πύργους πρὸς ἐγκατάστασιν αὐτῶν. Τῷ 1880 συντελεῖται ἐν ταῖς Ἀθωικαῖς βιβλιοθήκαις σπουδαιοτάτη ἐργασία ὑπὸ τοῦ καθηγήτου τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν Σπυρίδωνος Λάμπρου, συντάξαντος κατάλογον πάντων τῶν ἐν

νήσεως ἕνεκα τοῦ κατ' αὐτὴν ὑφισταμένου ζητήματος τοῦ ἐγγύτατα τῆς Μονῆς ταύτης κειμένου κελλίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, εἰς ὃ βιοῦσιν Ἰθῆρες (Γεωργιανοὶ) ἀπὸ τοῦ 1868.

1— Περὶ τῶν νῦν διδομένων εἰσοδημάτων ὑπὸ τῆς Ρωστικῆς κυβερνήσεως εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους, ὡς καὶ περὶ τῶν εἰσπραττομένων ὑπὸ τούτων ἐκ τῶν ἐν Βλαχία καὶ Μολδαβία κτημάτων πρὸ τῆς δημεύσεως τοῦ 1863 καὶ περὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν κλπ. οὐκ ἔξῃστιν ἐνταῦθα εἰπεῖν.

αὐταῖς ἀποκειμένων χειρογράφων ἐλληνικῶν κωδίκων πλὴν τῶν τῆς Λαύρας καὶ τοῦ Βατοπεδίου.

Ἡ ἐγχώριος παιδείσις δείξασα ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος φερέλπιδα κίνησιν παρέμεινε στάσιμος, ἡ δὲ τῷ 1844 συστάσα Σχολὴ ἐν Καρυαῖς, δι' ἐνὸς, καὶ ποτε διὰ δύο διδασκάλων μέχρι σήμερον διδασκόντων εὐαρίθμους νεαροὺς μὲν μοναχοὺς, παρήλικας δὲ πρὸς σπουδὰς, ἀθληχρὸν φῶς ἐπιχέει ἐπὶ τῆς ὁδοῦ μέλλοντος ἀδύλου.

. . .

Μετὰ τὴν ἐκ τοῦ σάλου τῶν ἐτῶν 1821—1830 ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως, Βούλγαροι, Ρῶσσοι καὶ Βλαχο-μολδαυοὶ συνιστῶσι **κοινοβίους σκήτας** ἀγνώστους ἄλλοθεν εἰς τὸν καθόλου μοναχισμόν.

Ἡ ἀρχαία μικρὰ μονὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (Βογορόδιτσα) ἡ ἐπιλεγομένη τοῦ Ξυλουργοῦ, ἀφότου οἱ μοναχοὶ αὐτῆς μετώκησαν εἰς τὴν μεγαλειτέραν τοῦ Θεσσαλονικέως, διετέλεσε παραμοναστήριον ἢ κελλίον ταύτης. Οἱ Βούλγαροι, οἵτινες ἀνέκαθεν ὀρῶνται εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ζωγράφου, εὐαρίθμοι δὲ κατὰ περιόδους εἰς τινὰς ἐτέρας Μονὰς καὶ κελλῖα, συνέστησαν κατὰ τὰ ἔτη 1833—1837 τὴν τοῦ Ξηλουργοῦ εἰς κοινόβιον σκήτην ἣτις μέχρι σήμερον δὲν ἀριθμεῖ πλείονας τῶν 32 μοναχῶν.

Ἀπὸ τοῦ 1839 ἤρξαντο καὶ οἱ Ρῶσσοι μετατρέποντες τὴν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος ἰδιόρρυθμον σκήτην τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ εἰς σκήτην κοινοβιακὴν, ἣτις ἐμεγαλύνθη κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας.¹ Οἱ Ρῶσσοι ὁμοίως τῷ 1849 ἱδρυσαν τὴν κοινοβιακὴν σκήτην τοῦ Σεραγίου τιμήσαντες αὐτὴν ἐπ' ὀνόματι Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου. Ἡ σκήτη αὕτη ἣτις ὑπόκειται μὲν εἰς τὴν

1 — Ἐν τῇ σκῇτῃ τοῦ προφ. Ἡλιοῦ καὶ ἐν τῇ τοῦ Μαυροβίρρου (Ζωγράφου) ὑπάρχον Ρῶσσοι ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καθ' ἃ σημειοὶ ὁ Νικόδημος ἐν τῷ τέλει τοῦ Πηδάλιου. Οἱ Ρῶσσοι ἀνεχώρησαν κατὰ τὰς ἀνωμαλίας τοῦ 1821—30 ἐπανήλθον δὲ εἰς τὴν τοῦ προφ. Ἡλιοῦ.

κυριαρχίαν τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, εὐρίσκεται δὲ ἐν τοῖς ὁρίοις τῶν Καρυῶν ἐμεγαλύνθη καὶ πλουσίως ἐκαλλύνθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

Οἱ Βλαχομολδαυοὶ ὀρῶνται κατὰ τὸ δεῦτερον ἡμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἰς τὴν ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου ιδιόρρυθμον σκήτην τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἢ τοῦ Λάκκου ἐνθα καὶ νῦν ἀσχοῦνται. Τῷ 1852—56 Μολδαυοὶ καὶ εἴτα Βλαχομολδαυοὶ συνέστησαν τὴν κοινοβιακὴν σκήτην τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Λαύρας εἰς τὸ ἀνατολικομεσημβρινὸν ἄκρον τῶν προπόδων τοῦ Ἁθω.

Αἱ κοινόβιοι σκῆται ἐν πᾶσι διατηροῦσι τὸν τύπον, τὴν τάξιν καὶ τὴν διαίταν τῶν κοινοβίων Μονῶν, ἐκλήθησαν δὲ σκῆται πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἐκ τῶν κυριάρχων Μονῶν ἐξαρτήσεως αὐτῶν καὶ τῆς ὀφειλομένης ὑποταγῆς, ὡς ἰδρυθεῖσαι δυνάμει συμβολαίων ἐπὶ χώρου ἀναφαιρέτως ἀνήκοντος εἰς τὰς Μονὰς, εἰς ἃς καὶ μόνας ἀπὸ τῆς Ὀσμανικῆς κατακτήσεως μέχρι σήμερον ἀνεγνωρίσθη ἡ κυριότης τοῦ ἐδάφους τῆς Ἀθωϊτιδος Χερσονήσου.

Αἱ Ρῶσσοι ἀπὸ τοῦ 1840 ἤρξαντο εἰσερχόμενοι καὶ εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ρώσων ἢ Ἁγίου Παντελεήμονος εἰς ἣν ἠσχοῦντο Ἕλληνες μοναχοί. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΙΙ' αἰῶνος οἱ ἐν αὐτῇ Ρῶσσοι καὶ Ἕλληνες μοναχοὶ κατέστησαν ἰσάριθμοι, ἔκτοτε δὲ οἱ πρῶτοι μετ' ἀσυνήθους ταχύτητος πολλαπλασιαζόμενοι ἐσχλημάτισαν πλειονοψηφίαν ἐπιβάλλουσας, ὥστε τῷ 1870 διάδοχος τοῦ Ἑλληνος καθηγουμένου Γερασίου τοῦ ἐκ Δράμας, ἐξελέγη ὁ Ρῶσσος ἱερομόναχος Μακάριος Σούσσκιν, ὅστις καὶ ἀνέλαβε, μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, τὴν ποιμαντορίαν τοῦ ρωσικοῦ πλέον καταστάντος κοινοβίου κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1875. Τὴν Μονὴν ταύτην οἱ Ρῶσσοι κατεπλούτισαν διὰ τῶν εὐσεβῶν ἡγεμονικῶν καὶ ἰδιωτικῶν ὠρεῶν τῶν ὁμογενῶν αὐτῶν καὶ ἀνήγαγον εἰς περιωπὴν, πολυάνθρωπον αὐτὴν καταστήσαντες.

Ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς μεταβολῆς τῆς Μονῆς ταύτης καὶ ἐφεξῆς, Μοναί τινες καὶ ἰδιὰ ἡ τοῦ Χελανδαρίου ἐπώλησαν εἰς Ρώσσους μοναχοὺς κελίᾳ τινὰ (κατὰ τοὺς ὅρους ὑφ' οὓς τὰ τοιαῦτα πωλοῦνται ἐν Ἀθῶ, τὰ ὅποια οὗτοι διὰ τῶν ἐκ

Ρωσσίας πεμπομένων αὐτοῖς ἀφθόνων ἐλεῶν, ἠϋξήσαν ἀσυνήθως καὶ πολυτελῶς, ἐγκαταστήσαντες ἐν τισι πολυπληθεῖς συνοδίαις, παρὰ τὰ ἔκπαλαι καθιερωμένα κελλιωτικὰ θέσμινα ἐν Ἐθῳ.

Τελευταῖοι τῶν ἑτερογενῶν ἀναφαίνονται ἐν τῷ Ὄρει αὐθις οἱ Σέρβοι ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Χελανδαρίου. Ἐρρήθη ὅτι τὴν σερβικὴν ταύτην Μονὴν ἱδρυσαν οἱ τῆς Σερβίας πάτρωνες ἅγιοι Συμεὼν καὶ Σάββας κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ἐκτοτε οἱ Σέρβοι ἐπληθύνθησαν ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἥτις προέβη εἰς μεγάλην ἀκμὴν. Ὁ τῷ 1700 περιηγηθεὶς τὸ Ἅγιον Ὄρος Ἰωάννης Κομνηνὸς γράφει ὅτι τότε ἡ Μονὴ τοῦ Χελανδαρίου εἶχε Σέρβους καὶ Βουλγάρους μοναχοὺς, ἀλλ' οἱ πρῶτοι βαθμυδὸν ἡραιώθησαν ἕως οὗ τελείως ἐξέλιπον περὶ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἡ ἀρχιεπισκοπὴ τοῦ Ἰπεκίου συνεχωνεύθη τῷ κλίματι τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου.

Κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν, Σέρβων μοναχῶν μὴ ὑπαρχόντων ἐν Ἐθῳ, ἡ Μονὴ τοῦ Χελανδαρίου εἵλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν ἐπισήμων τῆς Σερβίας κύκλων, ἀφορμὴν δόντος τοῦ ἀρχιμανδρίτου αὐτῆς Βασιλείου. Ἡ Μονὴ τοῦ Χελανδαρίου εἶναι ἱστορικὸν καὶ ἱερὸν προσκύνημα τῶν Σέρβων ὡς ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν ἁγίων Συμεὼν καὶ Σάββα, οἵτινες ἥσχησαν ἐν αὐτῇ ὡς μοναχοὶ, καὶ διότι τοῦ πρώτου ὁ τάφος εὐρίσκεται ἐν τῷ καθολικῷ ναῷ τῆς Μονῆς ταύτης· ὁθεν ἀπορίας ἄξιον εἶναι πῶς ἐπὶ μακρὸν οἱ Σέρβοι ἐγκατέλιπον αὐτήν.

Ὁ Βασίλειος ἔπεισε τὸν βασιλέα τῆς Σερβίας Μιλάνον νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν ἱστορικὴν Μονήν, ἀλλ' ἐπελθούσης τῆς παραιτήσεως τούτου, ἐλησμονήθη τὸ πρᾶγμα. Τότε ὁ ἀρχιμανδρίτης οὗτος ἀπετάθη εἰς τὸν νεαρὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον ὅστις ἀντιληφθεὶς τὴν ἱστοριοπνευματικὴν σημασίαν τῆς τῶν προγόνων αὐτοῦ Μονῆς ταύτης, ἀπεφάσισε νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτήν. Οὕτω τὴν 21 Μαρτίου τοῦ ἔτους 1896 τὸ ὀθωμανικὸν πολεμικὸν ἀτμόπλοιον Ἰζζεδὴν μετέφερεν εἰς τὴν παραλίαν τῆς τοῦ Χελανδαρίου τὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον μετὰ τῆς συνοδίας αὐτοῦ, ᾗ προσετέθησαν καὶ οἱ ταχθέντες αὐτοκρατορικοὶ ξεναγοὶ. Ὁ βασιλεὺς ἀνῆλθε πεζῇ τὸ ὠριαῖον μέχρι τῆς Μονῆς διάστημα ἀκολουθούμενος ὑπὸ

τῶν ρηθέντων, τῆς σταλείσης ἐπιτροπῆς τῆς Ἱ. Κοινότητος καὶ πλῆθος μοναχῶν συρρευσάντων ἐκεῖ. Ἐν τῇ Μονῇ ὁ βασιλεὺς προσηύξατο ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἁγίου Συμεῶν, μετὰ πικρίας ὅμως παρετήρησεν ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ Σέρβοι!

Ὁ βασιλεὺς ἀφίκετο εἰς τὴν Μονὴν κατὰ τὴν Μ. Πέμπτην, ἀκροασάμενος δὲ τῆς ἀκολουθίας τῶν Παθῶν ἐώρτασε τὸ Πάσχα μεταλαβὼν τῶν ἀχράντων μυστηρίων διὰ χειρὸς τοῦ πρῶτον Νύσσης καὶ εἴτα Σάμπατος ἐπισκόπου Δημητρίου, ὅστις εἶχε προηγηθῇ τοῦ βασιλέως ἐν Ἀθῶ, τὴν δὲ ἐπιούσαν 25 Μαρτίου, Δευτέραν τῆς Διακαινησίμου, ἀνεχώρησεν εἰς Πειραιᾶ διὰ τῆς ἐλληνικῆς θαλαμηγοῦ Σφακτηρίας, σταλείσης ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως, ἀφοῦ ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Μονὴν τῶν Ρώσων ἐξ ἧς ἀπέπλευσεν.

Ὁ βασιλεὺς ἐδωρήσατο τῇ Μονῇ χρηματικόν τι ποσόν, ἔπεμψε δὲ κατόπιν πολύτιμον διὰ τὸν ναὸν λάβαρον, ἐνῶ ἡ μητρόπολις τοῦ Βελιγραδίου ἐξώφλησε πάντα τὰ χρέη τῆς Μονῆς. Ἐκτοτε εἰσῆχθησαν Σέρβοι τινές, λαβόντες ἀμέσως μετοχὴν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Μονῆς ταύτης, δύσκολον ὅμως τό γε νῦν φαίνεται μοι ὅτι ὁ δειχθεὶς ἐπίσημος ζῆλος θὰ μεταδοθῇ καὶ εἰς τὸν σερβικὸν λαόν, οὗ ἄνευ τὸ ἀρξάμενον ἔργον μικρὰν θὰ ἔχῃ ἀξίαν διὰ τὸ μέλλον. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Χελανδαρίου εἰσὶ τετραπλάσιοι ἂν μὴ πενταπλάσιοι τῶν Σέρβων οἱ Βούλγαροι ἢ οἱ βουλγαρόφωνοι, ὥς δυνάμεθα νὰ ὀνομάζωμεν τοὺς ἐν Ἀθῶ Βουλγάρους, μὴ κοινωνήσαντας τῷ σχίσματι, καταγομένους δὲ τὸ πλεῖστον ἐκ Μακεδονίας.

Ὡς οἱ Σέρβοι οὕτω καὶ οἱ Ἰθῆρες μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν παρουσιάζονται ἐκ νέου εὐάριθμοι ἀπὸ τοῦ 1868 εἰς τὸ Ἰθηριτικὸν κελλίον Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Τῷ 1810 οἱ Ἀγιορεῖται συνέταξαν τυπικὸν νέον (Ζ' ἐν τῇ σειρᾷ τῶν γνωστῶν μοι) κυρωθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ διοικήσεως, ἔχον ὥς ἐξῆς ἐν περιλήψει.

Ὁ εἰσερχόμενος ἐν ταῖς Μοναῖς ὅπως μονάσῃ ὀφείλει νὰ συμμορφωθῇ ἐν πᾶσι πρὸς τὴν κρατοῦσαν τάξιν· ἀναχωρῶν οὐδὲν λαμβάνει λόγῳ ἐκδουλεύσεων.

Οὐδεὶς μοναχὸς μεθίσταται ἄνευ ἀδείας τοῦ οἰκείου προεστῶτος.

Οὐδεὶς ἐξέρχεται τοῦ Ὁρους ἄνευ ἀδείας τῶν Ἐπιστατῶν, οἵτινες πρέπει νὰ ἐξετάζωσι καλῶς τὸν λόγον τῆς τοιαύτης ἐξόδου.

Ἀπαγορεύεται τοῖς μοναχοῖς τὸ σκανδαλωδῶς περινοστεῖν ἐν τῷ Ὁρει.

Πᾶς μοναχὸς ἐμφανιζόμενος εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ Ὁρους δεόν νὰ συνοδεύηται ὑφ' ἐνὸς τῶν Ἐπιστατῶν.

Οἱ περιερχόμενοι μοναχοὶ χάριν ἐλέους ὑπὲρ τῶν οἰκείων Μονῶν εἰς τὰς τῆς αὐτοκρατορίας χώρας, συμφώνως τοῖς αὐτοκρατορικοῖς διατάγμασιν οὐδὲν δύνανται νὰ ἰδιοποιηθῶσιν· ὅπουδήποτε δ' ἀποθάνωσι μόνον αἱ ἴδιαι αὐτῶν Μοναὶ κληρονομῶσιν αὐτούς.

Νὰ παύσωσιν αἱ περὶ ὁρίων διενέξεις τῶν Μονῶν, τῇ δὲ τολμῳσῇ τι κατ' ἄλλης τολμησάτωσαν κατ' αὐτῆς αἱ δεκαεννέα Μοναί. Ὅστις περὶ τὰς τοιαύτας διενέξεις φωρᾶται ἀδιόρθωτος πέμπεται εἰς ἐξορίαν κατὰ διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως διὰ τοῦ ἐν τῷ Ὁρει διοικητοῦ.

Πᾶσα ἐπισκευὴ ἢ ἀνέγερσις οἰκοδομῆς ἐν ταῖς Μοναῖς γίνεται τῇ γνώσει καὶ ἐπιστασίᾳ τοῦ ἡγουμένου καὶ τῶν ἐπιτρόπων ἐκάστης αὐτῶν.

Ἐκάστη Μονὴ ἔχουσα ἰδίαν σφραγίδα θὰ ἔχῃ καὶ δύο ἐπιτρόπους οἵτινες θὰ διαχειρίζωνται τὴν δοσοληψίαν αὐτῆς καὶ εἰς τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους θὰ δίδωσι λογοδοσίαν ἐνώπιον τῆς ἀδελφότητος αὐτῶν. Ἐὰν ἀρνηθῶσι, βιάζονται νομίμως εἰς τοῦτο. Ἡ ἀπόσβεσις τῶν ὑφισταμένων χρεῶν ἔσεται κύριον αὐτῶν μέλημα.

Αἱ οἰκοδομαὶ καὶ αἱ ἐπισκευαὶ τῶν κελλίων καὶ καλυβῶν γίνονται δαπάνῃ τῶν ἐνεργούντων ταύτας κελλιῶν καὶ σκητιωτῶν τῇ γνώσει καὶ ἐγκρίσει τῶν προεστώτων τῶν Μονῶν εἰς αἷς ὑπάγονται.

Εἰς τὰ κελλία καὶ τὰς σκήτας ἀπαγορεύεται ἡ ἐγκα-

τάστασις μοναστηριακῶν ἀδελφῶν ἀξιούντων νὰ διατρέφονται ἐκ μοναστηριακῶν εἰσοδημάτων.

Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς κελλιώτας νὰ ἐπεμβαίνωσιν εἰς τὰ τῶν Μονῶν, καταγγελλόμενοι δὲ τιμωροῦνται.

Τὰ κελλία δέον νὰ πωλῶνται εἰς τρία πρόσωπα. Ἐὰν τὸ β' ἢ τὸ γ' πρόσωπον ἢ ἀμφοτέρωθεν δὲν ἔχωσιν ἔτι εὐρεθῇ, ἀφίεται ἐν τῷ ὁμολόγῳ τοῦ κελλίου κενὸν ὅπως τὰ ὀνόματα αὐτῶν προστεθῶσι κατόπιν. Διὰ πᾶσαν ἐγγραφὴν λαμβάνονται παρὰ τοῦ κελλιώτου ὑπὲρ τῆς Μονῆς αὐτοῦ γρόσια πέντε (ἴσα νῦν πρὸς 5 γαλλ. φράγκα). Ὁ πωλὼν τὸ κελλίον αὐτοῦ κελλιότης, ὀφείλει νὰ εἴπῃ εἰς τὴν Μονὴν αὐτοῦ τὴν πραγματικὴν ἀξίαν ἀνθ' ἧς ἐπώλησεν αὐτὸ ὅπως σημειωθῇ ἐν τῷ ὁμολόγῳ.

Συμφώνως τῷ αὐτοκρατορικῷ διατάγματι αἱ Εἵκοσι Μοναὶ ὀφείλουσι νὰ πέμπωσιν **ἰσαριθμούς ἀντιπροσώπους αὐτῶν** εἰς Καρυὰς, οἵτινες θὰ συνεργάζωνται μετὰ τῶν Ἐπιστατῶν πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων καὶ διανομὴν τῶν φόρων.

Οἱ τέσσαρες **Ναξέριδες** (Ἐπιστάται) θὰ ἐκλέγονται ὥς καὶ πρότερον καὶ θὰ τηρῶσιν εἰς τέσσαρα τεμάχια τὴν σφραγίδα τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος. Οὗτοι θὰ εἰσπράττωσι τὰ βασιλικά καὶ τὰ τοπικά δοσίματα, ὀφείλουσι δὲ νὰ τηρῶσι λεπτομερῇ κατάστιχα ὅπως ἐτησίως ἐπιθεωρῶνται. Οἱ Ἐπιστάται οὐδὲν δεαθέτουσιν ἄνευ ἀδείας τῆς **Λόντζας** (Συνάξεως ἢ Ἱερᾶς Κοινότητος). Τὸ τυχὸν ἔλλειμμα τῶν Ἐπιστατῶν πληρῶνουν αἱ ὑπὲρ τούτων ἐγγυώμεναι πρότερον Μοναὶ αὐτῶν.

Πάντες οἱ φόροι θὰ καταβάλλωνται κατὰ τὴν ὠρισμένην ἐποχὴν. Οἱ φορολογούμενοι διαιροῦνται εἰς τρεῖς κλάσεις. Οἱ μοναστηριακοὶ καὶ οἱ γέροντες τῶν κελλίων θὰ πληρῶνωσι φόρον **ἀαλιᾶ** (Α' κλάσεως) οἱ ὑποτακτικοὶ τῶν κελλιωτῶν φόρον **εὐσατ** (Β' κλάσεως) οἱ δὲ λοιποὶ πάντες φόρον **ἐτνα** (Γ' κλάσεως).¹

1 — Συνφῶν τῇ τάξει τῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ φόρου, ὃς διήρρητο ἀπὸ τοῦ βεζύρου Κιουπρουλή Μουσταφᾶ καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὰς τρεῖς

Τὰ χαρτία τοῦ προσωπικοῦ φόρου θὰ διανέμονται τοῦ λοιποῦ δικαίως μετὰ μείζονος προσοχῆς.

Τοιαῦται αἱ διατάξεις τοῦ Ζ' τούτου τυπικοῦ, ὧν αἱ πλεῖσται εὐρίσκονται καὶ νῦν ἐν ἰσχύει. Ἡ σπουδαιοτέρα τούτων εἶναι ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν σύστασιν τοῦ σωματείου τῶν **ἀντιπροσώπων τῶν Ἐξοσιν I. Μονῶν** (Ἱερὰ Κοινότης) ὅπερ λειτουργεῖ μέχρι σήμερον. Καταστὰν ἔκτοτε διαρκές ἀντικατέστησε τὴν πρὸ τοῦ 1810 κατὰ περιόδους ἀπροσδιορίστους συγκροτουμένην Σύναξιν τῶν ἡγουμένων τῶν κοινοβίων καὶ τῶν σκευοφυλάκων ἢ προϊσταμένων τῶν ἰδιορρύθμων Μονῶν.

Τὸ σωματεῖον τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος παθὸν μικρὰν ἔκλειψιν κατὰ τὰς ἀνωμαλίας τῶν ἐτῶν 1821—30 ἐπανέλαβε τὰς διαρκεῖς αὐτοῦ ἐργασίας μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως.

Ὁ μεταξὺ τοῦ 1830—50 χρόνος κατηναλώθη πρὸς περισυλλογὴν καὶ ἀνόρθωσιν.

Τῷ 1856 ἡ Ἱερὰ Κοινότης προέβη εἰς τὴν διάλυσιν τῆς ἀξθηθείσης ἀγορᾶς τῶν Καρυῶν, ἀλλὰ τὸ μέτρον ἀπέβη ἀτελεσφόρητον.

Τῷ 1864 οἱ κελλιωταὶ καὶ οἱ σκητιῶται ἀνηνέχθησαν εἰς τὸν Πατριάρχην Σωφρόνιον Γ' καὶ τὴν Ἱ. Σύνοδον ὡς ἀδικούμενοι δῆθεν ὑπὸ τῶν κυριάρχων αὐτῶν Μονῶν· παραστάντων δὲ ἀντιπροσώπων ἐκατέρωθεν, ἡ Ἐκκλησία διὰ σιγγιλιώδους αὐτῆς ἀποφάσεως ἐκύρωσε τὰ ἀρχαῖα κυριαρχικὰ ἰδιοκτητικὰ δικαιώματα τῶν Μονῶν ἐπὶ τῶν κελλίων καὶ σκητῶν κατὰ τὴν ἀρχαίαν τάξιν, τὰ ἔθιμα καὶ τὰ δίκαια τοῦ Ὁρους, κατωχυρωμένα ὄντα καὶ δι' αὐτοκρατορικῶν φερمانίων καὶ πλείστων ἀποφάσεων τῶν ἱεροδικείων, συγχρόνως δὲ δισάφησεν ἀμφισβητούμενά τινα σημεῖα, ὧν κυριώτερον

ταύτας κλάσεις. Πρὸβλ. Σχαρλάτου Βυζαντίου «Ἡ Κωνσταντινούπολις», τόμ. Γ' σελ. 241—242.—Ἀπὸ τοῦ 1845 καὶ ἐφεξῆς ἐπεκράτησεν ἐν τῷ Ὁρῷ ἵνα οἱ μὲν κελλιωταὶ πληρῶνωσι δέκα γρόσια ὀλιγώτερα τῶν μοναστηριακῶν καὶ οἱ σκητιῶται εἴκοσι, κατὰ τὴν ἐν Σεπτεμβρίῳ καὶ Μαρτίῳ καταβολὴν τῶν βασιλικῶν καὶ ἐν γένει τῶν τοπικῶν φόρων.

τὸ τῆς ἀεννάου διαδοχῆς τῶν προσώπων ἐν τοῖς κελλίοις καὶ τὸ τῆς φορολογίας.

Τῷ 1875 ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ Β' προσεκάλεσε τοὺς Ἀγιορείτας ἵνα ἐκπονηθῇ, ἐν συνεργασίᾳ, κανονισμός τις περὶ Ἀγίου Ὄρους ἐξασφαλίζων τάχα τὸ μέλλον· οἱ Ἀγιορεῖται ὅμως διὰ λόγους ἀποχρῶντας ἠρνήθησαν, ὁ δὲ Πατριάρχης προέβη ἄνευ αὐτῶν εἰς τὴν σύνταξιν τοιοῦτου, ὅστις ἐπιψηφισθεὶς καὶ ὑπογραφεὶς τῇ 14 Μαρτίου 1876 ἐν κοινῇ τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τοῦ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου συνεδριάσει, μετεφράσθη τουρκιστὶ καὶ ἔτυχε τῆς δεούσης ἐγκρίσεως ὅπως τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν. Πρώτην φορὰν ἤδη κατὰ τὸν χιλιετῆ ἱστορικὸν βίον τοῦ ἐν Ἀθῶ μοναχισμοῦ συνετάχθη κανονισμός περὶ τῶν Μονῶν τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἄνευ τῆς γνώμης καὶ συμβολῆς καὶ συναινέσεως τῶν Ἀγιορειτῶν καὶ ἐκ τῆς ἀνδρῶν ξένων πρὸς τὸν μονάδα βίον καὶ τὰ τοῦ Ὄρους θέσμια καὶ τὴν μακραίων αὐτοῦ ἱστορίαν· ἐντεῦθεν ἀδύνατος ἐδείχθη ἡ τούτου ἐφαρμογὴ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἡ δὲ Ἐκκλησία κατιδοῦσα τοῦτο ἀφῆκεν αὐτὸν ἐν γράμματι κείμενον.¹

Τῷ 1877 οἱ Ἀγιορεῖται συνέταξαν ἴδιον κανονισμόν τοῦ Ἀγίου Ὄρους ὅστις ἀνενέργητος διετέλεσεν.

Τῷ 1891 ἡ Ἱερὰ Κοινότης διέλυσεν ὁλοτελῶς τὴν ἀγορὰν τῶν Καρυῶν καὶ ἀπῆλασε πάντας τοὺς ἐν Ἀθῶ λαϊκοὺς πλὴν τῶν ἐν ταῖς Μοναῖς ἐργαζομένων τεχνιτῶν, ἀνέθηκε δὲ ἐν Καρυαῖς εἰς ἓνα μόνον μοναχόν τὰ τοῦ ξενοδόχου καθήκοντα καὶ τὴν πώλησιν ἀπαραιτήτων τινῶν εἰδῶν. Καθιέρωσε συγχρόνως καὶ τὴν σαββατιαίαν ἀγορὰν, κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος, καθ' ἣν ἐπὶ κινήτων τραπεζῶν ἠδύναντο οἱ μοναχοὶ νὰ ἐκθέτωσι πρὸς πώλησιν τὰ ἐργόχειρα αὐτῶν, ὁμοίως καὶ λαϊκοὶ μὴ κεκτημένοι ἐν Ἀθῶ μόνιμον διαμονὴν τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν. Τῶν μέτρων τούτων κριθέντων ἀνεπαρκῶν ἡ Ἱερὰ Κοινότης τῷ 1894 ἀνωκοδόμησεν ἐν Καρυαῖς ἴδιον αὐτῆς οἶκημα, εἰς ὃ τῷ 1895 ἐγκατέστησε τρεῖς μοναχοὺς, ὅπως πωλῶσι πᾶν χρήσιμον τοῖς Ἀθώιταις, μετ' οὗ πολὺ ὅμως

1—“Ὅρα αὐτὸν ὑλόκληρον ἐν Γ' τόμῳ «Ὁθωμανικῶν Κωδίκων» ὑπὸ Δ. Νικολαΐδου, ἐν Κ) πόλει 1890 σελ. 2803—2840.

καὶ τὸ μέτρον τοῦτο ἐναυάγησε, διαφωνία δ' ἐγερθεῖσαι προ-
κάλεσαν τῷ 1897 τὴν ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας αὐθόρ-
μητον ἀποστολὴν δύο ἐξάρχων, τοῦ Σερρῶν Γρηγορίου καὶ
τοῦ Κοζάνης Κωνσταντίου, οὐδὲν ὅμως κατίσχυσε τοῦ φυ-
σικοῦ ροῦ τῶν πραγμάτων καὶ νῦν, ὡς πολλάκις πάλαι ἀ-
τυχῶς συνέβη. Ἀξίον σημειώσεως εἶναι ὅτι, ὑπὸ τὰς συγ-
χρόνους συνθήκας, ἡ διάλυσις τῆς ἐν Καρυαῖς ἀγορᾶς δη-
μιουργεῖ ἐτέρας φύσεως ἄτοπα καὶ δυσχεραίνει τὸν βίον τῶν
Ἑλλήνων, κελλιωτῶν καὶ σκητιωτῶν ἰδίᾳ, ὧν αἱ δοσοληψαί
γίνονται ἐν τῇ ἀγορᾷ ταύτῃ.

..

Διὰ τῶν στρατιωτικῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Σουλτάνου
Μαχμούτ Β' κατελύθη τὸ τάγμα τῶν Μποσταντζή, ἐξέλιπε
δ' οὕτω καὶ ὁ τῷ 1743 διορισθεὶς ἀξιωματικὸς τοῦ τάγμα-
τος τούτου ἐν Θεσσαλονίκῃ, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν Ἀγιο-
ρειτῶν. Ἐκτοτε ἡ χερσόνησος τοῦ Ἀγίου Ὁρους ὑπήχθη εἰς
τὸ αὐτοκρατορικὸν νομισματοκοπεῖον (ὑπουργεῖον τῶν οἰκο-
νομικῶν) ἐκ τοῦ ὁποίου τῷ 1833 ἐστάλη εἰς Ἀθῶ εἰς **μου-
χασίλης** (εἰσπράκτωρ) ἢ **βοεδοῦδας** (διοικητής), ὅπως διαμέ-
νη διαρκῶς ἐκεῖ πρὸς εἰσπραξίν τῶν φόρων καὶ ὅπως προστα-
τεύῃ τοὺς μοναχοὺς καὶ ἐνεργῇ καὶ πράττῃ «πᾶν δίκαιον
καὶ ὀρθὸν τὸ ὁποῖον νὰ προξενῇ εἰς αὐτοὺς εὐαρέσκεϊαν».

Τῷ 1837 ὁ Σουλτάνος διέταξε τὸ ἀρχιτελωνεῖον Θεσ-
σαλονίκης ὅπως ἀνακληθῇ ὁ ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὁρει τελώνης,
ἱκανοῦ ὄντως τοῦ μουχασίλη ν' ἀναπληρώσῃ αὐτόν, ὥρισε
δὲ ὅπως τὰ εἰσαγόμενα εἶδη εἰς χρῆσιν τῶν μοναχῶν, συνο-
δεύονται ὑπὸ τεσχερὲ, πιστοποιοῦντος τὸν προορισμὸν αὐ-
τῶν, ἄλλως νὰ τελωνίζονται ὡς ἐμπορεύσιμα.

Ἡ ἀόριστος τελωνειακὴ ἀσυδοσία τῶν Ἀγιορειτῶν ὑπή-
χθη εἰς τὸν τελευταῖον γενικὸν περὶ τελωνειακῆς ἀσυδοσίας
νόμον τοῦ κράτους, τῆς 7 Ζιλχιτζῆ 1281 ὀθ. ἔ. Κατὰ τὸ
Β' τούτου ἄρθρον ἕκαστος μοναχὸς ἢ μονάστρια, παντὸς
θρησκειύματος, ἀπαλλάσσεται τοῦ τελωνειακοῦ φόρου τῶν
εἰς χρῆσιν αὐτοῦ εἰσαγομένων τροφίμων, ἐνδυμάτων, χάρτου,
μελάνης κλ. μέχρις ἀξίας 4000 γροσίων· τοιαύτη ἀσυδο-

σία ανεγνωρίσθη καὶ εἰς τὰ σχολεῖα, νοσοκομεῖα κ.λ. τὰ ὑπὸ μοναχῶν διευθυνόμενα. Μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ τὰ ἐν τῷ Β' καὶ Γ' ἄρθρῳ τοῦ κανονισμοῦ ἀναφερόμενα εἶδη παρεῖχον εἰς τοὺς τελωνειακοὺς ὑπαλλήλους δυσκολίας περὶ τὴν ἐξέλεγχσιν, τὸ Σουράι-Δεβλέτ (Συμβούλιον τοῦ Κράτους) ἀπεφάνετο κατὰ τὴν 22 Μουχαρρέμ τῷ 1310 ὀθ. ἔ. ὅπως ἀδιακρίτως χορηγῇται ἡ ἀτέλεια πραγμάτων ἀξίας 4000 γροσίων δι' ἑκάστον μοναχὸν κ.λ. ὅσα δὲ ὑπερβαίνουνσι τὸ ποσὸν τοῦτο νὰ τελωνίζωνται εἰσδεήποτε φύσεως καὶ εἶδους ἂν ᾧσι ταῦτα.

Συνωδὰ τῷ Η' καὶ Θ' ἄρθρῳ τοῦ ἐν λόγῳ κανονισμοῦ αἱ Εἵκοσι Μοναὶ τοῦ Ὁρους πέμπουσιν ἐτησίως κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Μαρτίου εἰς τὸ ἀρχιτελωνεῖον Θεσσαλονίκης ἰσαρίθμους ἐναφραγίστους δηλώσεις, ἐν αἷς σημειοῦται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ἐκάστης τῶν ἀσκουμένων μοναχῶν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τούτων γίνεται ὁ νόμιμος ἑλεγχος ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν.

Τῆς τελωνειακῆς φορολογίας εἶναι ἀπηλλαγμένη καὶ πᾶσα οἰκοδομήσιμος ὕλη πρὸς ἐπισκευὴν ἢ ἀνοικοδόμησιν τῶν Μονῶν καὶ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῶν, ἀφοῦ προηγουμένως πιστοποιηθῇ ἡ χρησιμότης αὐτῆς.

Μικρὸν πρὸ τοῦ 1860 ἡ κυβέρνησις διώρισε τελώνην εἰς Καρυὰς τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ ἀρχιτελωνεῖου Θεσσαλονίκης.

Κατὰ τὴν νεωτέραν διοικητικὴν διαίρεσιν τοῦ κράτους ἡ χερσόνησος τοῦ Ἀγίου Ὁρους κατέστη πρώτης τάξεως καίμαχαμλίχιον. Ὁ Καϊμακάμης διορίζεται προτάσει τοῦ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργοῦ καὶ ἱεραρχικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν γενικὸν διοικητὴν τοῦ βιλαγετίου Θεσσαλονίκης. Ὁ μισθὸς αὐτοῦ καταβάλλεται τακτικώτατα, κατὰ μῆνα, ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος εἰς λογαριασμὸν τῆς κυβερνήσεως. Παρ' αὐτῷ εὐρίσκονται πάντοτε εἰς τσαούσης μετ' ὀλίγων ζαπτιέδων.

Ὁ προσωπικὸς φόρος τῶν μοναχῶν εἰς 40,000 γρόσια περίπου ἀνερχόμενος τῷ 1834, διηρεῖτο, ὥς καὶ πρόσθεν, εἰς τρεῖς τάξεις, πρώτην ἢ ἀνωτέραν (ἀαλιᾶ) ἐξ 60 γροσίων, εἰς δευτέραν ἢ μέσσην (εὐσάτ) ἐκ 30 γροσίων καὶ εἰς

τρίτην ἢ κωτωτέραν (ἐδνα) ἐκ 1½ γροσίων. Διὰ τῶν μεταρρυθμίσεων κατηργήθη ὁ φόρος οὗτος ἐκ τῶν μοναχῶν, ιερέων κ.λ.

Ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάνου Ἀπδούλ Μετζίτ οἱ Ἀγιορεῖται ἐπλήρωνον εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν οἰκονομικῶν φόρον ἐτήσιον κατ' ἀποκοπὴν (μακτοῦ)

	γρόσια	42,863
καὶ 1450 γρόσια μηνιαίως τῷ μουχασίλῃ, ἔτσι	»	17,400
		<hr/> 60,263

Τῷ 1841 προσετέθησαν ἀντὶ τοῦ φόρου τῶν

ἀροτριῶντων κτηνῶν τῶν μετοχίων	»	10,000
καὶ «ἀντίτιμον οἶνοπνευμάτων»	»	2,000

Ἐν ὅλῳ γρόσια 72,263

ἢ λίρας Τουρκίας 722 63)100. Τὸ ποσὸν τοῦτο πληθύνει μέχρι σήμερον ἢ χερσόνησος τοῦ Ἁγίου Ὄρους, εἰς δύο δόσεις ἐτησίως κατὰ τοὺς μῆνας Μάρτιον καὶ Σεπτέμβριον.

Μέχρι τοῦ 1820 τὴν ἐπίσημον ἀντιπροσωπεῖαν τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἶχεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Μποσταντζήμπασης, δι' οὗ διεξήγετο παρὰ τῇ αὐτοκρατορικῇ κυβερνήσει καὶ τῷ ἀνακτιπᾶσα ἀγιορειτικῇ ὑπόθεσις. Ὁ Μποσταντζήμπασης πρὸς τοῦτο πάντοτε συνεννοεῖτο μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, καὶ ἐπὶ ὁριακῶν τῶν Μονῶν διαφορῶν ἔπεμπον ἀμφότεροι ἀντιπροσώπους αὐτῶν ἐνεργοῦντας παραλλήλως πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ ἱεροῦ νόμου. Τὴν ἰδιαιτέραν, ἢ ἀνεπίσημον ἀντιπροσωπεῖαν τοῦ Ὄρους ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶχον οἱ πρωτομαγίστορες τῆς συντεχνίας τῶν γουναράδων, οἵτινες ἦσαν καὶ αἱρετοὶ κριταὶ τῶν ἀγιορειτικῶν διαφορῶν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1806 ἡ Σύναξις διώρισεν ἐκεῖσε, ὡς ἀντιπροσώπους αὐτῆς, δύο ἐγκρίτους μοναχοὺς, οἵτινες εἶχον πάντοτε ἀρκετὰς ἀσχολίας, ἕνεκα τῶν ὑποθέσεων καὶ δοσοληψιῶν τῶν ἐν ταῖς παραδουναβίοις Ἡγεμονίαις καὶ τῇ Βασσαραβίᾳ μοναστηριακῶν κτημάτων. Ἀπὸ τοῦ 1878 ἡ Ἱερὰ Κοινότης τοῦ Ὄρους διατηρεῖ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἀνὰ ἓνα μοναχὸν ἀντιπρόσωπον ἢ ἐπίτροπον αὐτῆς, οἵτινες κατὰ καθήκον

διαρκῶς μεριμνῶσι πρὸς διεκπεραίωσιν πάσης κοινῆς καὶ ἰδίᾳς τῶν Ἀγιορειτῶν ὑποθέσεως, ἐνώπιον τῶν ἐκκλησιαστικῶν, δικαστικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν.

Σημειωτέον ὅτι τῷ 1878 οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐγένοντο ἀντικείμενον διεθνoῦς μερίμνης ἐν τῇ Βερολινείῳ συνθήκῃ. Κατὰ τὸ 62 ἄρθρον αὐτῆς: «Οἱ μοναχοὶ τοῦ ὄρους Ἀθω ὁθενδὴποτε καὶ ἂν κατὰγῶνται θὰ διατηρήσωσι τὰ κτήματα καὶ τὰ πρότερα αὐτῶν δικαιώματα καὶ θ' ἀπολαύωσιν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως, πλήρους ἐσότητος δικαιωμάτων καὶ προνομίων».¹

1—Τὸ 22 ἄρθρον τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου περιεῖχε τὰ ἐξῆς περὶ τῶν ἐν Ἀθῷ Ρώσσω μοναχῶν: «Ἱερεῖς καὶ ἄλλοι ἐν ἱερεῖς τόποις καὶ οἱ Ρωσικῆς καταγωγῆς μοναχοὶ τοῦ Ὁρους Ἀθω θὰ διατελῶσιν ἐν πλήρει κατοχῇ τῶν πρότερον ἰσχυόντων δικαιωμάτων αὐτῶν καὶ θὰ ἐξακολουθῶσιν ἀπολαύοντες ἐν τοῖς ἀνήκουσιν αὐτοῖς τρισὶ μοναστηρίοις καὶ τοῖς ἐξαρτωμένοις παρ' αὐτῶν οἴκοις τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων, ἅτινα εἰσὶν ἐξητφαλισμένα ὑπὲρ τῶν ἄλλων θρησκευτικῶν καταστημάτων καὶ Μοναστηρίων τοῦ Ὁρους Ἀθω».

ΤΑΞΙΣ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΜΟΝΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠ' ΑΥΤΑΙΣ

ΚΕΛΛΙΩΝ ΣΚΗΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΥΒΩΝ

ΑΙ ΕΙΚΟΣΙΝ ΙΕΡΑΙ ΜΟΝΑΙ

Ἡ σύγχρονος κατάστασις ἔχει ὡς ἐξῆς: Ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὅρει ὑπάρχουσιν αἱ ἀρχαῖαι Εἴκοσι Μοναὶ αἵτινες ἐν τῇ ἱεραρχικῇ τάξει τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἔχουσιν οὕτω:

Α' Λαύρα, **Β'** Βατοπεδίου, **Γ'** Ἰδῆρων, **Δ'** Χελανδαρίου, **Ε'** Διονυσίου, **ΣΤ'** Κουτλουμουσίου, **Ζ'** Παντοκράτορος, **Η'** Ξηροποτάμου, **Θ'** Ζωγράφου, **Ι'** Δοχειαρίου, **ΙΑ'** Καρακάλλου, **ΙΒ'** Φιλοθέου, **ΙΓ'** Σίμωνος Πέτρα, **ΙΔ'** Ἀγίου Παύλου, **ΙΕ'** Σταυρονεκῆτα, **ΙΣΤ'** Ξενοφώντος, **ΙΖ'** Γρηγορίου, **ΙΗ'** Ἑσφιγμένου, **ΙΘ'** Ρωσικοῦ, **Κ'** Κωνσταντινου.

Αἱ Εἴκοσιν αὗται Μοναὶ εἰσὶν ἄλλαι μὲν μείζονες, ἕτεραι δ' ἐλάσσονες, πᾶσαι ὅμως ἴσαι ἐν τῇ ὁμοσπονδίᾳ αὐτῶν.

Αἱ Εἴκοσι Μοναὶ ἔχουσι τὰς αὐτὰς περίπου τάξεις καὶ συνηθείας, ὁμοιόμορφον δὲ ἐκκλησιαστικὸν τυπικὸν τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, ἀγρυπνιῶν, τελετῶν, ἐορτῶν κ. λ. κ. λ. πλὴν ἀσημάντων διαφορῶν· ὑπὸ τὴν ἐποψιν ὅμως τοῦ βίου καὶ τῆς

διαίτης τῶν ἐν αὐταῖς μοναζόντων διαιροῦνται εἰς κοινοβίους καὶ ιδιορρυθμούς.

Κοινοβιοὶ Μοναὶ εἰσὶν αἱ ἐξῆς: **Διονυσίου, Κουτλουμουσίου, Ζωγράφου, Καρακάλλου, Σίμωνος Πέτρα, Ἀγίου Παύλου, Ξενοφώντος, Γρηγορίου, Ἐσφιγμένου, Ρωσικοῦ καὶ Κωνσταντινίου.**

Εἰς τὰς κοινοβίους Μονὰς τὰ πάντα εἰσὶ κοινὰ: ἡ προσευχή, ἡ τροφή, ἡ ἐνδυμασία κ. λ. Περὶ περιουσίας οὐδεὶς λόγος.

Ἰσόβιος πνευματικὸς καὶ διοικητικὸς ἄρχων τοῦ κοινοβίου εἶνε ὁ ἡγούμενος, παύεται ὅμως ὑπὸ τῆς ἀδελφότητος, ὑφ' ἧς ἐκλέγεται, ἐὰν ἀδόκιμος δειχθῇ.

Τὴν διοικητικὴν ἐξουσίαν ὁ ἡγούμενος ἐξασκεῖ μετὰ δύο ἐπιτρόπων, οἵτινες ἐκλέγονται ἐτησίως ὑπὸ τῆς ἀδελφότητος, ἡ ὑπὸ γεροντίας (γερουσία, ἐκ 5—10), ἡ παρά τινων ἐγκρίτων καθ' ἃ ἐν ἄλλαις ἄλλως εἴθισται.

Εἰς τὸ κοινοβιον τοῦ Διονυσίου ἔνθα λειτουργεῖ ὁπωσοῦν καλῶς ὁ τῆς γεροντίας θεσμός, οἱ γέροντες ἐκλέγονται ἀνὰ πενταετίαν ἢ ἐξαετίαν ὑπὸ τῆς ἀδελφότητος, οὗτοι δὲ ἐκλέγουσι τοὺς ἐπιτρόπους ἐκ τοῦ σωματείου των καὶ συνεργάζονται μετὰ τοῦ ἡγουμένου καὶ τῶν ἐπιτρόπων ἐν ταῖς ἡμέραις ἐπὶ τῶν σπουδαιοτέρων ὑποθέσεων.

Εἷς τῶν ἀδελφῶν ἐκτελεῖ καθήκοντα γραμματέως.

Ἰδιόρρυθμοι Μοναὶ εἰσὶν αἱ ἐξῆς: **Λαύρας, Βατοπεδίου, Ἰδῆρων, Χελανδαρίου, Παντοκράτορος, Ξηροποτάμου, Δοχειαρίου, Φιλοθέου καὶ Σταυρονικήτα.**

Περὶ τῶν ιδιορρυθμῶν, ὧν ὁ θεσμός διεμορφώθη μετὰ τὴν ἄλωσιν, σημειοῦμεν τὰ ἐξῆς:

Εἰς τὸν ιδιόρρυθμον μοναχὸν ἀναγνωρίζεται ἀτομικὴ περιουσία κτωμένη μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν (βεβαίως ἐν ΙΘ' καὶ Κ' αἰῶνι οὐδεὶς λόγος περὶ περιουσίας εἰσχομιζομένης κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ μοναχοῦ), κτᾶται δὲ διὰ τῆς ἐν τῇ μονῇ ἐμμίσεως ἐργασίας αὐτοῦ, ἡ διὰ τῆς ὑπὸ ὅρους ἐνοικιάσεως τῶν κτημάτων (μετοχίων) αὐτῆς εἰς τοῦτον.

Ἡ περιουσία τοῦ ιδιορρυθμοῦ εἶναι κινήτη, δύναται ὅμως οὗτος νὰ γίνῃ κύριος καὶ ἀκινήτου μὴ ἀνηκούσης τῇ μονῇ.

Ὁ ιδιόρρυθμος τὴν κτηθεῖσαν αὐτοῦ περιουσίαν ζῶν μὲν διαθέτει κατὰ βούλησιν, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του κληρονομεῖται ὑπὸ τῆς Μονῆς του πρὸς ὄφελος τοῦ κοινοῦ ταμείου.

Ὁ ιδιόρρυθμος ἀναχωρῶν ἢ ἀποπεμπόμενος τῆς Μονῆς αὐτοῦ λαμβάνει ἅπασαν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ.

Οἱ ιδιόρρυθμοι διαιροῦνται ἐν ἀλλαις μὲν Μοναῖς εἰς δύο, ἐν ἐτέραις δὲ εἰς τρεῖς τάξεις, αἱ δὲ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Μονῆς διακονίαι κατανέμονται ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα.

Ὁ ιδιόρρυθμος διὰ τοῦ χρόνου, τῶν ἐκδουλεύσεων καὶ τῶν γνώσεων αὐτοῦ προάγεται ἐκ τῆς κατωτέρας εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν. Οἱ ἱερωμένοι προάγονται ταχύτερον.

Πάντες οἱ ιδιόρρυθμοι διαιτῶνται κατ' ἰδίαν ἕκαστος εἰς τὸ ζωμάτιον αὐτοῦ κατὰ τὴν ἰδίαν ἀρέσκειαν καὶ κρίσιν. Τὸ κοινὸν τῆς μονῆς χορηγεῖ ἄρτον, οἶνον, ἔλαιον καὶ ἀναλόγως τῶν ἡμερῶν διάφορα ἀλίπαστα ἐδώδιμα, ὡς καὶ λάχανα· περὶ τῶν λοιπῶν ὡς καὶ περὶ ἐνδυμάτων ἕκαστος προνοεῖ ἐξ ἰδίων.

Διὰ τὴν κατ' ἰδίαν ἀσκησιν ἕκαστος ἔχει ὁδηγὸν τὴν ἰδίαν συνείδησιν.

Λί ὠρισμένοι νηστεῖαι ἐν Ἀθῶ βάσιν ἔχουσι τὸ κοινοβιωτικὸν τυπικὸν καὶ εἰς ταύτας ὑποβάλλονται πάντες ἀνεξαιρέτως ὡς καὶ οἱ λαϊκοί.

Αἱ ιδιόρρυθμοι Μοναὶ διοικοῦνται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐκάστης Συνάξεως, ἀποτελουμένης ἐκ 10—20 ἐγκρίτων οὓς προϊσταμένους καλοῦσιν. Οἱ προϊστάμενοι τῆς Συνάξεως εἰσὶν ἰσόβιοι. Δύο τούτων ἐκ περιτροπῆς ἐκλέγονται ἐτησίως (Α' Ἰανουαρίου) ἐπίτροποι, διαχειρίζονται δὲ τὸ κοινὸν ταμεῖον καὶ διεξάγουσι τὰς τυπικάς τῆς Μονῆς δοσοληψίας, βοηθούμενοι ὑπὸ γραμματέως ὅστις τηρεῖ τὰ κατὰστιχα καὶ τὴν ἀλληλογραφίαν.

Εἰς τὴν δεσποτείαν καὶ κυριότητα τῶν Εἵκουσιν ἱερῶν Μονῶν ὑπάγονται ἅπαντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Ἀθῶ διάφορα μοναστικά ἐνδιδαιτήματα ἧτοι τὰ κελλήα, αἱ ἰδιόρρυθμοι ἢ ἀρχέτυποι σκηταί, αἱ κοινόθικοι σκηταί καὶ αἱ καλύθει.

ΚΕΛΛΙΑ

Τὰ κελλία¹ ανέκαθεν δίδονται εἰς τρεῖς μοναχοὺς συγχρόνως, ὧν ὁ πρῶτος καλεῖται γέρον καὶ εἶνε ἀρχηγός (προεστώς) τοῦ κελλίου, τούτῳ δ' ἔπονται ἱεραρχικῶς οἱ λοιποί. Μετὰ τὸν θάνατον καὶ τῶν τριῶν τὸ κελλίον περιέρχεται αὐτοδικαίως εἰς τὴν ἄμεσον κυριότητα τῆς οἰκείας Μονῆς ἥτις κληρονομεῖ καὶ πᾶσαν τὴν κτηθείσαν κινήτην περιουσίαν αὐτῶν.

Ἐπειδὴ οὕτω ἡ διαδοχὴ τῶν προσώπων δεκόπτετο, ἵνα διορθωθῇ ἡ ἑλλειψις αὕτη ἐπενοήθη ὁ τρόπος τοῦ συμβιβασμοῦ τοῦ κελλιῶτου πρὸς τὴν Μονήν, καθ' ὃν θανόντος ἐνὸς τῶν τριῶν, αὕτη λαμβάνει τὸ τρίτον τῆς ἀξίας τοῦ κελλίου (τρίμοιρον) καὶ προσθέτει τρίτον πρόσωπον.² Ἰπὸ τοιοῦτον πνεῦμα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κρατησάντων ἐθίμων, καθώρισαν τὸ ζήτημα διὰ συγγιλιῶν οἱ Πατριάρχαι Νεόφυτος Ζ' (1800)

1—Ἐκ τοῦ λατινικοῦ cella = οἶκημα, δωμάτιον. **Κελλίον** ἐν Ἀθῶν δὲν σημαίνει ὡς πανταχοῦ ἄλλοι **δωμάτιον**, ἀλλὰ ἀγροικίαν, μικρὸν τι κοινόδιον, ἥτοι μεγάλον οἶκον μετὰ 5—10 δωματίων καὶ ναϊδρίου, περιστεφόμενον ὑπὸ ἀγροικικῆς περιούχης, ὅπλα δὲ ἀμπελώνος, λεπτοκαρυῶνος, κήπου κ.λ. Τὰ κελλία εἰσὶ κυρίως ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας καὶ εὐφορωτέρας βουρείας πλευράς τῆς Χερσονήσου· τινὰ τούτων εἰσὶν ἰδρυμένα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν πρὸ τῆς ἀλώσεως κοιμηθεισῶν μονῶν. Ἐστερημένα τειχῶν, ἐκτεθειμένα δὲ μεμονωμένως, ὑπέστησαν ἐν πάσῃ τοῦ παρελθόντος ἀνωμαλίᾳ καταστροφάς καὶ ἐρημώσεις, διὸ τῶν πλείστων αἱ οἰκοδομαὶ εἰσὶν ἔργα ΙΘ' αἰῶνος.

Πρὸς διάκρισιν τῶν κελλίων, τὰ ἐντὸς τῶν Μονῶν κ.λ. δωμάτια καλοῦνται ἐν Ἀθῶν **κάβιαι** (cave - ὑπόγειον, κρύπτη, κοίλωμα) καὶ σπανιότερον **ὀνδάδες** Τουρκιστί.

2—Ὁ τύπος τῆς παραχωρήσεως τῶν κελλίων ἐπέχων τόπον μισθώσεως παντως ἐλήφθη ἐκ τῆς ἐπὶ βυζαντινῶν ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας. Παρ' Ἀρμενοπούλῳ ἀναγινώσκω : «Τὰς ἐμφυτεύσεις παρὰ τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως, καὶ τοῦ ὀφφανοτροφείου, καὶ τῶν ξενωνῶν, καὶ τῶν νοσοκομείων, καὶ τῶν πτωχείων γίνεσθαι κελεύομεν ἐπὶ τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τοῦ λαθόντος καὶ ἄλλων οὐ ἐμεῶν κληρονόμων». β:βλ. Γ' τίτλ. Δ'.

καὶ Σωφρόνιος Γ' (1864), οὐχ' ἤττον ἐκράτησεν ὡσαύτως ἡ συνήθεια ἵνα ἡ Μονὴ λαμβάνῃ τὸ τρίτον τῆς ἀξίας τοῦ κελλίου μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου προσώπου, ἤτοι τοῦ γέροντος.

Εἰς ἐκάστην τῶν ἄνω περιπτώσεων οἱ τρεῖς μοναχοὶ (οἱ δύο θεωροῦνται καὶ γράφονται ὡς ὑπεξούσιοι ὑποτακτικοί, συνοδία), καθίστανται κύριοι τοῦ κελλίου ἀγοράζοντες αὐτὸ (ἀντὶ 200—500 λιρῶν) παρ' ἐτέρου πωλοῦντος αὐτὸ, ἢ παρὰ τῆς Μονῆς ἐὰν τύχῃ τοιοῦτον αὐτῇ ἐκ κληρονομίας.¹ Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ Μονὴ λαμβάνει 15 0)0 δικαίωμα ἐπὶ τῆς ἀξίας, ὅπερ πληρώνουσιν οἱ συμβελλόμενοι ὡς αὐτοὶ βούλονται.

Ὅρατὸν καὶ διαρκές σύμβολον καὶ ἀπόδειξις τῆς ὑποόρους κυριότητος τῶν κελλιωτῶν ἐπὶ τοῦ κελλίου εἶνε τὸ ὁμόλογον τῆς Μονῆς ὅπερ δίδεται εἰς χεῖρας τοῦ γέροντος. Τὸ ὁμόλογον ἐκτὸς τῶν ἐν αὐτῷ ἐγγεγραμμένων προσώπων περιερχόμενον εἰς χεῖρας ἐτέρου, ὑφ' οἵανδήποτε περίπτωσιν ἡ πρόσασιν, θεωρεῖται χάρτης ἀπλοῦς· ὡς ἐνέχυρον δὲν ἔχει ἀξίαν.

Κατὰ τὸ ὁμόλογον (ὅλα εἰσὶν ὁμοιότυπα περίπου) καὶ τὰ ἔθιμα, ὅ,τε γέρον καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εἰσερχόμενοι ἐν τῷ κελλίῳ δύνανται νὰ ἔχωσιν ὅθενδήποτε τὴν πρᾶξιν, ἀπαραιτήτως ὅμως δέον νὰ ἔχωσι μοναχικὴν κουράν (πάντοτε περὶ ὀρθοδόξων καὶ μόνων ὁ λόγος) καὶ ἀγωγὴν ἀνεπίληπτον, νὰ ᾧσι ταπεινοὶ τὸ ἦθος καὶ εὐπειθεῖς πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν Μονήν, νὰ καλλιεργῶσιν, αὐξάνωσι καὶ καλλωπίζωσι τὸ κελλίον καὶ νὰ πληρώνωσι «τὰ βασιλικά καὶ τοπικά δοσίματα» κατὰ τὸ ἀναλογοῦν αὐτοῖς.

Ἐπὶ τοῦ ὁμολόγου γράφονται ἡ ἀξία τοῦ κελλίου, τὰ κινητὰ πράγματα (προῖξ) ἤτοι εἰκόνες, κανδήλαι, βιβλία, σκεύη, γεωργικὰ ἐργαλεῖα κ.λ. τοῦ κελλίου, ἅτινά εἰσιν

1—Τὸ διὰ τὴν μίσθωσιν διδόμενον τῇ Μονῇ ὑπὸ τοῦ κελλιῶτου χρῆμα ἐπέχει θέσιν ἐγγυήσεως ὑπὲρ τῆς ἐτησίας καταβολῆς τοῦ τιμήματος τῆς μισθώσεως, ὅπερ λαμβάνεται ἐκ τῶν τόκων.

ἀναφαίρετα, καὶ τὰ ὀροθέσια τοῦ κελλίου, ὡς καὶ ἡ πηγὴ τοῦ ὕδατος αὐτοῦ.

Ὁ κελλιῶτης οὐδεμίαν σημαντικὴν μεταβολὴν δύναται νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὸ κελλίον, οὐδ' οἰκοδομήσιμον ξυλείαν νὰ λάβῃ ἐκ τοῦ δάσους ἄνευ εὐλογίας (ἀδείας) τῆς Μονῆς αὐτοῦ. Ἡ μετ' εὐλογίας γινομένη βελτίωσις προστίθεται εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ κελλίου εἰς ὄφελος τοῦ κελλιῶτου.

Ὁ θέλων νὰ πωλήσῃ τὸ κελλίον αὐτοῦ δύναται ἐλευθέρως νὰ πράξῃ τοῦτο πωλὼν αὐτὸ εἰς ὃν βούλεται, οὐ μέντοι εἰς τὸν ἀποκλειόμενον τῆς τοιαύτης ἀγορᾶς ὑπὸ τῆς Μονῆς δι' ἀποχρῶντας λόγους. Ἐὰν ἀγοραστὴς δὲν παρουσιασθῇ καὶ μάλιστα ὡσάκις τὸ κελλίον πωλεῖται ὑπὸ τοῦ κελλιῶτου, ἐκόντος ἄκοντος πρὸς ἐξόφλησιν ὀφειλῶν αὐτοῦ, τότε κήρυξ ἀγγέλλει τὴν πώλησιν τοῦ κελλίου κατὰ τρία σάββατα εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Καρυῶν. Μεταξὺ παντὸς πλειοδοτοῦντος ἀγοραστοῦ, προτιμᾶται ἡ Μονή, ἐὰν θέλῃ νὰ λάβῃ τὸ κελλίον αὐτῆς καὶ διαθέσῃ καθ' οἷονδῆτινα βούλεται τρόπον.

Ἡ Μονὴ δὲν εὐθύνεται διὰ τὰ χρεὴ τοῦ κελλιῶτου, οἱ δὲ ὁδόντες αὐτῷ χρήματα, ἐὰν ὑπερβαίνωσι τὴν ἀξίαν τοῦ κελλίου ταῦτα, λαμβάνουσιν (ἀναλόγως) μόνον τὴν ὑπὸ τοῦ τελευταίου πλειοδότου καταβληθεῖσαν ἀξίαν.

Ἐὰν εἰς ἡ πλείονες κελλιῶται τοῦ κελλίου ἀδιόρθωτοι ἐν πταίσμασι δειχθῶσι ἀποδιώκονται τοῦ κελλίου ὑπὸ τῆς Μονῆς, ἐνεργουμένης ὡς εἴρηται καὶ τῆς πωλήσεως τοῦ κελλίου εἰς ἑτέρους, ὅταν πτείστης εἶναι ὁ γέρων αὐτοῦ.

Ἐν πάσῃ διαφωνίᾳ τοῦ κελλιῶτου πρὸς τὴν Μονὴν αὐτοῦ κατὰ τὴν πώλησιν τοῦ κελλίου, ἡ Ἱερὰ Κοινότης δίδωσι πέρας διὰ πραγματογνωμόνων, δύο συνήθως ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ τριῶν κελλιωτῶν.¹

Εἰς τὰ κελλία, καίτοι τρεῖς μόνον ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τῶν Μονῶν, οὐχ' ἥττον ἀνέκαθεν εἰς τινα, τὰ μεγαλύτερα ὁλῆα δὲ αὐτῶν, γίνονται ἀνεκτοὶ καὶ τόσσαρτος καὶ πέμ-

1—Ὁ κελλιῶτης δὲν πωλεῖ τὸ κελλίον οὐ κύριος δὲν εἶναι, ἀλλὰ τὴν μίσθωσιν, λαμβάνων ἐπὶ πλέον ὅσα πλείονα ἐδαπάνησεν εἰς βελτίωσιν καὶ προαγωγὴν τούτου. Πρὸλ. Ἀρμενόπουλον, βιβλ. Γ' στίχ. Γ'.

πτος. Οἱ τοιοῦτοι κείρονται μὲν μοναχοί ὑπὸ τοῦ γέροντος τοῦ κελλίου ἀδεία τῆς Μονῆς, γράφονται δὲ εἰς τὸ ὁμόλογον μόνον ὅταν κενωθῇ ἡ θέσις τινὸς τῶν ἐγγεγραμμένων τριῶν, διὰ θανάτου ἢ δι' ἄλλης αἰτίας.

Οἱ κατὰ τὸ τελευταῖον ἡμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀγοράσαντες κελλία Ρῶσσοι μοναχοί, δυστυχῶς δὲ συνεμορφώθησάν πρὸς τὸ κελλιωτικὸν καθεστῶς. **Καίτοι τὰ κελλία ἐδόθησαν αὐτοῖς εἰς τρία πρόσωπα, οὗτοι ὑπὸ διαφόρους προφάσεις ἤγειραν εὐρείας καὶ πολυτελεῖς οἰκοδομὰς καὶ ἐσχημάτισαν πολυπληθεῖς συνοδίαις (ἀδελφότητας), αἵτινες, καίτοι δὲ ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τῶν Μονῶν, ἐγκυμονοῦσι σοβαρὸν κίνδυνον διὰ τὸ κελλιωτικὸν καθεστῶς.**

Εἰς τὰ κελλία ἰσχύει τὸ κοινοβιωτικὸν τυπικόν, ἀλλ' ἡ ἀκριβὴς αὐτοῦ ἐφαρμογὴ ἀπόκειται εἰς τὴν θέλησιν καὶ κρίσιν τοῦ γέροντος, ἥτις συνήθως εἶναι συγκαταβατική.

Οἱ Ἕλληνες κελλιῶται καταγίνονται εἰς τὴν γεωργίαν, ὀλίγιστοι δὲ εἰς ἐργόχειρα· οἱ Ρῶσσοι κελλιῶται διατηροῦνται διὰ τῶν ἐκ Ρωσσίας πεμπομένων ἀφθόνων ἐλεῶν.

ΙΔΙΟΡΡΥΘΜΟΙ ΣΚΗΤΑΙ

Αἱ ἰδιορρυθμοὶ σκῆται ὁμοιάζουσι χωρία ἀραιῶς κατοικημένα. Ἐκάστη καλύβη παριστᾷ ἐν μικρογραφίᾳ κελλίον. Ἐν μέσῳ τῶν καλυβῶν κεῖται τὸ Κυριακὸν (ὡς ἐκαλοῦντο πάλαι ποτὲ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ καθεδρικοὶ ναοί), εἰς ὃ περιλαμβάνεται ὁ ναὸς, ἡ τράπεζα καὶ ὁ ξενὼν.

Αἱ καλύβαι δίδονται ὑπὸ τῶν Μονῶν κατὰ τὸν τύπον τῶν κελλίων εἰς τρία πρόσωπα, ἰσχύουσι δὲ καθ' ὅλα καὶ ἐν ταύταις αἱ περὶ κελλίων διατάξεις καὶ τὰ ἔθιμα. Ἡ διαφορὰ κυρίως ἐγκείται εἰς τὸ ὅτι αἱ Μοναὶ δὲν λαμβάνουσι τριμερίδιον ὅταν ἀποθνήσκῃ ὁ γέρων τοῦ κελλίου, καὶ τοῦτο διότι

αἰ σκήται δὲν ἔχουσι τὰς κτήσεις τῶν κελλίων, οἱ δὲ σκητιῶται ἀποζῶσι δι' ἐργοχείρων, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἅτινα μικρὰν ἔχουσιν ἀξίαν καὶ δυσκόλως πωλοῦνται.¹

Τὰ ἀρχαιότερα ἐργόχειρα τῶν σκητιωτῶν εἰσὶν ἡ ξυλογλυπτική, ἡ βιβλιοδετική, ἡ σκουφοπλεκτική, ἡ ραπτική, ἡ ὑποδηματοποιία, ἡ κατασκευὴ κομβοσχοινίων κ. λ. νεώτερα δὲ ἡ ἀγιογραφία καὶ ἡ καλλιέργεια τῶν ἐσπεριδοειδῶν, ἐν τισὶ δὲ σκήταις ἡ γεωργία.

Εἰς ἐκάστην τῶν καλυβῶν ἰσχύει αὐστηρῶς τὸ κοινοβιωτικὸν τυπικόν.

Ἡ κοινωνικὴ τάξις τῶν σκητιωτῶν διέπεται ὑπὸ τυπικῶν ἐγκεκριμένων ὑπὸ τῶν οἰκείων Μονῶν, κυρίως ὅμως ὑπὸ τῶν σκητιωτικῶν ἐθίμων. Μόνον ἡ τάξις τῆς σκήτης τῆς Ἀγίας Ἀννης ἐγένετο ἐπανειλημμένως ἀντικείμενον Ἐκκλησιαστικῆς μερίμνης. Τὰ ἔξοδα τοῦ Κυριακοῦ, ἡ ἐν αὐτῷ ἀσχουμένη φιλοξενία καὶ οἱ καταβαλλόμενοι φόροι τῶν σκητιωτῶν συλλέγονται δι' ἐλεημοσυνῶν ἐν τε τῷ Ἀγίῳ Ὁρει καὶ ταῖς ἐπαρχίαις.

Πρὸς τήρησιν τῶν τυπικῶν καὶ ἐθίμων καὶ συλλογὴν ἐλεῶν ἐκλέγεται μεταξὺ τῶν γερόντων τῶν καλυβῶν ἐτησίως εἰς **δικαῖος** καλούμενος καὶ τρεῖς τούτου συμπράκτορες, ἕκαστος δὲ τηρεῖ παρ' ἑαυτῷ ἐν τμήμα τῆς εἰς τέσσαρα διηρημένης σφραγίδος τῆς σκήτης. Ὁ δικαῖος καὶ οἱ τούτου συμπράκτορες ἐκλέγονται κοινῇ ψήφῳ τῶν γερόντων τῶν καλυβῶν, ἡ ἐν διαφωνίᾳ κατὰ πλειονοψηφίαν. Ὁ δικαῖος δικαιούται νὰ προτείνῃ ἀπλῶς τὸν διάδοχόν του, ἡ δὲ Μονή, ἥς ἀπεσταλμένοι παρίστανται κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας, δικαιούται νὰ ἐκλέξῃ ἓνα τῶν συμπρακτόρων. Ἡ τάξις αὕτη μικρὸν διαφέρει ἐν τισὶ σκήταις καὶ ἰδίως εἰς τὴν τῆς Ἀγίας Ἀννης.

Ὁ δικαῖος εἶνε ἀνεξέλεγκτος κατὰ τὴν ἐνιαύσιον διαχείρισίν του. Ἀφοῦ ἀποτίσῃ τὰ κεκανονισμένα καὶ παραδώσῃ

1—Λί Μοναὶ κατὰ τὰς πωλήσεις τῶν καλυβῶν λαμβάνουσιν ὡς καὶ ἐν τοῖς κελλίοις τὸ **ρέδιμον** (ρέσμ) τῶν 15 0) ἐπὶ τῆς ἀξίας.

ὅ,τι παρέλαβε, παραδίδει, κατὰ προαίρεσιν, ὅ,τι ἐπερίσσευσεν.

Αἱ ἀρχαιρεσίαι τῶν σκητῶν γίνονται κατὰ τὴν 8ην Μαΐου.

Αἱ σκητιωτικαὶ ὑποθέσεις θεωροῦνται πρωτοβαθμίως ὑπὸ τοῦ δικαίου καὶ τῶν συμπρακτόρων αὐτοῦ, ἢ καὶ ὑπὸ τῆς συνάξεως τῶν γερόντων ὅλων τῶν καλυβῶν, ὅταν ὥσι σπουδαῖαι καὶ ἔκτακτοι, δευτεροβαθμίως ὑπὸ τῆς οἰκείας Μονῆς καὶ τριτοβαθμίως ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος.

Εἰς τὰς σκήτας ἀπαγορεύεται ἡ κτήσις ἡμιόνων (δι' ὧν τελεῖται ἡ ἐν Ἀθῶν συγκοινωνία) καὶ λέμβων. Οἱ πλείστοι σκητιῶται κομίζουσιν ἐπ' ὤμων τὰ βάρη, δύνανται ὁμῶς νὰ μισθώσωσιν ἐφημέρως ζῶον καὶ λέμβον.

ΚΟΙΝΟΒΙΟΙ ΣΚΗΤΑΙ

Αἱ τέσσαρες ἐν Ἀθῶν κοινόβιοι σκῆται ἔχουσιν ἐν πᾶσι τὸ σχῆμα καὶ τὸν τύπον καὶ τὸ μέγεθος τῶν κοινοβίων Μονῶν. Προκύψασαι κατὰ τὸν 10' αἰῶνα ἰδρύνθησαν δυνάμει συμβολαίου ἐπὶ χώρων ἀνηκόντων ταῖς Μοναῖς.¹ Κυβερνῶνται κοινοβιωτικῶς ὑπὸ ἡγουμένου ὅστις καὶ ἐν ταύταις **δικαῖος** καλεῖται καὶ ὑπὸ ἐπιτρόπων κατὰ τὸ σύστημα τῶν Μονῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐταῖς μοναχῶν εἶνε ὠρισμένος ἐν τῷ συμβολαίῳ, διατηροῦσιν ὁμῶς καὶ περισσοὺς.

Αἱ σκῆται αὗται πληρῶνουνσι ἐτησίως μικρόν τι ποσὸν εἰς τὰς οἰκείας Μονὰς ὡς δικαίωμα ἀρχῆθεν ὀρισθὲν ἀντὶ τῆς παραχωρήσεως τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἰδρύνθησαν κ.λ. Διὰ τῶν Μονῶν αὐτῶν πληρῶνουνσι τοὺς φόρους καὶ δι' αὐτῶν ἀνα-

1—Τέσσαρές εἰσιν αἱ κοινόβιοι σκῆται: ἡ τοῦ προφ. Ἡλίου (1839) καὶ ἡ τοῦ ἀγίου Ἀνδρέου ἢ Σεράγιον (1849) ἐν αἷς ἀσχοῦνται Ρῶσσοι, ἡ τοῦ Προδρόμου (1852) εἰς ἣν βιοῦσι Ρωμοῦνοι, καὶ ἡ ἀρχαιοτέρα τούτων Βογροδίστα, ἡ πάλαι μονὴ τοῦ Ξυλουεργου, εἰς ἣν εὐρίσκονται Βούλγαροι. Οἱ Ἕλληες δὲν ἀσχοῦνται, εἰς κοινοβίους σκήτας.

φέρουσι τὰς ἐν τῇ Ἱερᾷ Κοινότητι καὶ ἀλλαχοῦ ὑποθέσεις αὐτῶν.

Αἱ κοινόδιοι σκῆται δὲν ἔχουσιν ἀγροτικὰς ἐκτάσεις ἐν ᾿Αθῶ, οἱ δ' ἐν αὐταῖς μοναχοὶ τρέφονται δι' ἐλεῶν τῶν ὁμοεθνῶν αὐτῶν Ρώσσω, Ρωμούνων κ. λ.

Τὰ χτίρια τῶν σκητῶν τούτων, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐταῖς μοναχῶν κ.λ. κ.λ. τυγχάνουσι τῆς ἐγκρίσεως τῶν κυριάρχων Μονῶν εἰς ἃς ὑπάγονται. Ἐν περιπτώσει ἀμφισβητήσεως πρωτοβαθμίως δικάζει καὶ ἀποφασίζει ἡ Ἱ. Κοινότης καὶ δευτεροβαθμίως τὸ Πατριαρχεῖον.

ΚΑΛΥΒΑΙ. ΕΡΗΜΟΣ. ΚΑΨΑΛΑ

Ἐκτὸς τῶν ἐν ταῖς ιδιορρύθμοις σκῆταις καλυβῶν, καλύβαι¹ καλοῦνται ἐν ᾿Αθῶ καὶ τὰ οἰκήματα ἐκεῖνα ἅτινα δίδονται ὑπὸ τῶν Μονῶν εἰς 1 ἢ 2 ἢ 3 πρόσωπα.² Αἱ τοιαῦται καλύβαι ἀπαντῶσι κυρίως κατ' ἀθροίσματα καὶ δίδουσι εὐκρινῇ ιδέαν τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τῶν ιδιορρύθμων σκητῶν, πρὶν αὗται αὐξηθῶσι διὰ τῆς κοινοπραγίας,

Τὰ καλυβικὰ ἀθροίσματά εἰσι κυρίως δύο, ἡ ἐν τοῖς ὀρίοις τῆς Λαύρας ἔρημος κατ' εὐφημισμὸν καλουμένη, καὶ ἡ

1—**Καλύβη** ἐν ᾿Αθῶ ὀνομάζεται ἕκαστος αὐτοτελὲς οἶκος ἐν ταῖς ιδιορρύθμοις σκῆταις καὶ πᾶς τοιοῦτος ἐκτὸς τῶν σκητῶν κείμενος. Αἱ μεμονωμένοι καλύβαι εἰσὶν ἥτσονες τῶν ἐν ταῖς σκῆταις, περιθέονται δ' ὡς ἐκεῖναι ὑπὸ μικρᾶς ἀγροτικῆς περιοχῆς.

2—Αἱ μεμονωμένοι καλύβαι δίδονται εἰς ἓν ἢ δύο, ἢ τρία πρόσωπα, μετὰ ἢ ἀνευ διαδοχῆς ἢ περιορισμένης τοιαύτης. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν ἀποθνήσκοντος ἐνὸς ἐγγράφεται ἕτερος ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὸ ὁμόλογον, κατὰ τὴν δευτέραν οὐδεὶς νέος ἐγγράφεται μέχρι θανάτου τῶν ἐν τῇ καλύβῃ ὑπαρχόντων, ὅτε αὕτη ἐπανερχεται εἰς τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν τῆς Μονῆς καὶ πωλεῖται ἐκ νέου, κατὰ τὴν τρίτην περίπτωσιν ἡ διαδοχὴ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς καταβολῆς χρηματικῆς ποσοῦ κατὰ πᾶσαν ἐγγραφὴν νέου ὀνόματος μέχρι συμπληρώσεως τριῶν.

Καψάλα ἀνήκουσα ταῖς Μοναῖς Παντοκράτορος καὶ Σταυρονικήτα, περὶ τούτων δὲ κυρίως ὁ λόγος. Καλυδικόν τι ἄθροισμα εὐρίσκεται καὶ εἰς τὴν θέσιν Καλαμίτσι τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, ἕτερον δὲ μικρὸν παρὰ τὰς Κυρυὰς ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Μονῆς τοῦ Κουτλουμουσίου, καὶ καλύβαι μεμονωμέναι ἀπαντῶσιν ἐν ἐτέροις σημείοις.

Ἐρημος καλεῖται ὁ μεταξὺ τῆς σκῆτης τῆς Ἀγίας Ἀννης καὶ τοῦ μικροῦ βουνοῦ Καρμηλίου, πετρώδης, κρημνώδης καὶ ἄνυδρος χώρος ἀποτελῶν μέρος τῶν δυτικομεσημβρινῶν προπόδων τοῦ Ἄθω. Ἐνταῦθα εἰσὶ τέσσαρα καλυδικὰ ἄθροίσματα ἐκ 10—20 καλυβῶν ἕκαστον αὐτῶν συγχείμενα: ἡ **Μικρὰ Ἀγία Ἀννα**, τὰ **Κατουνάκια**, ὁ **Ἅγιος Βασίλειος** καὶ τὸ φρικαλέον **Καρούλι** ἀποτελούμενον ἐκ φοβερῶν καθέτων κρημνῶν καταληγόντων εἰς ἀλίμενον καὶ ἀπύθμενον παραλίαν. Εἰς τοὺς κρημνοὺς τοῦ Καρουλίου αἱ καλύβαι διακρίνονται μόνον ἀπὸ τῆς θαλάσσης δίκην φωλεῶν ὀρνέων. Οἱ Καρουλιῶται εἰσὶ Ρῶσσοι ἀπὸ τινων δεκατηρίδων. Εἰς τὴν ἔρημον οὐδὲν σχεδὸν φύεται, οἱ δὲ ἐρημιῖται μεταχειρίζονται ὕδωρ βρόχινον, τὰ ἐργόχειρα αὐτῶν εἰσὶν εὐτελῆ, ἡ δίαίτα λιτὴ καὶ συνήθως τὰ φαγητὰ αὐτῶν εἰσὶ στοιχειώδη. Τινὲς ἀσχοῦνται αὐστηρότατα. Ἐνταῦθα ὁ βίος εἶνε μαρτύριον· ἀπαιτεῖται δὲ νοῦς ἄρτιος καὶ θέλησις σιδηρᾶ· οἱ προκόπτοντες ἐν τῷ ἀγῶνι εἰσὶ σπάνιοι, ὥς ὀλίγοι ἦσαν καὶ ἐν τῷ ἀρχεγόνῳ μοναχισμῷ, καθὰ συμπεραίνομεν ἐκ τῶν φόβων καὶ ἐνδοιασμῶν οὓς ἐκφράζουσι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀσκήσεως οἱ τοῦ μοναχισμοῦ πατέρες· καὶ οἱ ἀδάμαντες ὅμως εἰσὶ σπάνιοι, ἀρκεῖ δὲ κατ' ἐμὲ τρεῖς μόνον νὰ ὑπάρχωσιν ἐνταῦθα ἀντεχόμενοι ὑψηλοτέρας ἀσκήσεως καὶ ἀληθῶς ἀπερρωγότες τῷ κόσμῳ καὶ τῇ ὕλῃ. Δυστυχῶς οἱ πλεῖστοι Ρῶσσοι τοῦ Καρουλίου ἤκιστα ἀνταποκρίνονται εἰς τὸν ἐρημικὸν αὐτῶν προορισμόν.

Ἡ **Καψάλα** 20' λεπτὰ βορειοανατολικῶς τῶν Καρυῶν χειμένη ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς ἄθροίσματος καλυβῶν ὧν ἄλλαι ἀνήκουσιν εἰς τὴν Μονὴν Παντοκράτορος καὶ ἄλλαι εἰς τὴν τοῦ Σταυρονικήτα. Οἱ καλυβῖται ἐνταῦθα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰσὶ Ρῶσσοι. Τινὲς καλύβαι εἰσὶν οἰκοδομαὶ ἀξιόλογοι

μετὰ μικρῶν περιοχῶν. Εἰς τὰς καλύβας τῆς Καψάλας βιοῦσι καὶ **καθιδῶται** μοναχοὶ Ρῶσσοι, ὡς καλοῦσιν ἐν ᾿Αθῶ τοὺς φερσείκους καὶ ἄνευ ὑποταγῆς, τῷ ἰδίῳ στοιχοῦντας θελήματι.

Εὐάριθμοι **καθισματάριοι** ὑπάρχουσιν ἐγγύτατα τῶν Μονῶν Λαύρας καὶ Παντοκράτορος. Οὗτοι ἐν μέρει φέρουσι τύπον τινὰ τῶν ἀρχεγόνων κελλιωτῶν τοῦ ἐν ᾿Αθῶ μοναχισμοῦ. Ἀντὶ ποσότητός τινος χρηματικῶς λαμβάνουσιν εἰς 1—3 πρόσωπα ἐν μικρὸν κελλίῳ **κάθισμα** καλούμενον μετὰ μικρᾶς περιοχῆς, σιτίζονται ὑπὸ τῆς οἰκείας Μονῆς ἕκαστος, θεωροῦνται μέλη τῆς ἀδελφότητος, καὶ τηροῦσιν ἴδιον δωμάτιον ἐντὸς τῆς Μονῆς ὅπως προσέρχωνται κατὰ τὰς ἀκολουθίας τῶν ἐπισήμων ἡμερῶν καθ' ἃς τελοῦνται ἀγρυπνίαι κ.λ.

Οἱ καθισματάριοι εἰσὶν ἀδιάδοχοι, προστίθεται ὅμως ἀεννάως δεύτερος καὶ τρίτος διὰ χρηματικῆς τινος πρὸς τὴν Μονὴν δόσεως ἥτις κανονίζεται δι' ἰδιαίτερας συμφωνίας.

Ἐκ τούτων ὁ ἀναγνώστης κατενόησε πιστεύω ὅτι μόνον οἱ σκητιῶται τῶν ἰδιορρύθμων ἢ ἀρχετύπων σκητῶν ἄνευ χρημάτων κέκτηνται τὸ τῆς διαδοχῆς δικαίωμα.¹

Η ΙΕΡΑ ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΚΑΙ Η ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ

Αἱ Εἴκοσιν Ἱεραὶ Μοναί, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὰς ἐξαρτημάτων, ἐν τῇ ὁλομελείᾳ αὐτῶν διοικοῦνται ὑπὸ τῆς ἐν Καρυαῖς **Συνάξεως ἥ Ἱερᾶς Κοινότητος** ἀποτελουμένης ἐξ εἴκοσιν ἀντιπροσώπων τῶν ἰσαριθμῶν Μονῶν.² Ἐπί-

1—Διότι οἱ μὲν κελλιῶται ἀποτίουσι τρίμοιρον ἕνεκα τῆς διαδοχῆς, καλυθῆναι δέ τινες ἀπολαύουσι ταύτης δυνάμει χρηματικῆς δόσεως διδομένης διὰ μιᾶς ἢ κατὰ πᾶσαν ἐγγραφὴν νέου ὀνόματος.

2—Ἡ Ἱερὰ Κοινότης ἀντικατέστησε τὴν πρὸ τοῦ 19^{ου} αἰῶνος Σύναξιν (σύνοδον) τῶν ἡγουμένων ἢ προστώτων. Χάριν περιεργείας σημειοῦμεν

κουρον σωματεῖον τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, εἶναι οἱ **τέσσαρες Ἐπιστάται** οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν λεγομένην **Ἱερὰν Ἐπιστασίαν**, μετὰ δύο γραμματέων.

Ἡ Ἱερὰ Κοινότης, ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς μοναχικῆς ιδιότητος, εἶναι σῶμα νομοθετικόν, διοικητικόν καὶ δικαστικόν, νομοθετεῖ δὲ, διοικεῖ καὶ δικάζει ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανόνων καὶ διατάξεων τοῦ μοναχισμοῦ καὶ μάλιστα τῶν καθιερωθέντων ἐθίμων, μέτρον ἐν πᾶσιν ἔχουσα τὴν **χριστιανικὴν συνείδησιν**. Οὕτω δείκνυται οὐ μόνον τὸ ἀρχαιότατον δημοκρατικόν σωματεῖον τοῦ μεσαίωνος, ἀλλὰ καὶ τὸ χριστιανικώτατον.

Ἡ Ἱερὰ Κοινότης συνεδριάζει τρίς ἢ καὶ τετράκις τῆς ἐβδομάδος πρὸ μεσημβρίας δι' ἀπαρτίας **δεκατεσσάρων** μελῶν. Αἱ ἐργασίαι αὐτῆς ἄρχονται μικρὸν μετὰ τὰ Θεοφάνεια (15—20 Ἰανουαρίου) καὶ λήγουσι περὶ τὴν 20 Δεκεμβρίου, διακόπτονται ὅμως κατὰ τὴν Μ. ἐβδομάδα καὶ τὴν Διακαινίσιμον ὅτε οἱ Ἀντιπρόσωποι μεταβαίνουν εἰς τὰς Μονάς.

Ἐκάστου ἀντιπροσώπου ἡ θητεία εἶναι συνήθως ἐνιαύσιος, δύναται ὅμως ν' ἀναδιορισθῇ πολλάκις καὶ ἐν σειρᾷ ἐνιαυτῶν, ἢ ἐν ἀδήλῳ στιγμῇ ν' ἀντικατασταθῇ.

Ἡ Ἱερὰ Κοινότης δικάζει πρωτοβαθμίως τὰς διαφορὰς τῶν Μονῶν πρὸς ἀλλήλας, ὡς καὶ τῶν σκητῶν τὰς ἀμφισβητήσεις πρὸς τὰς κυριάρχους, ταύτας δ' ἐφεσίμως καὶ τελειοδίκως ἡ Ἐκκλησία, ἥτοι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Τὰς διαφορὰς τῶν κελλίων καὶ καλυβῶν πρὸς ἀλλήλας δικάζουσιν αἱ Μοναὶ, ὅταν δὲ σπουδαία ἀμφισβήτησις προκύπτῃ μεταξύ κελλιῶν ἢ ἀσκητοῦ καὶ τῆς Μονῆς αὐτοῦ ἢ Ἱ. Κοινότης δικάζει πρωτοδίκως καὶ τελειωτικῶς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀπαρτρέ-

αἰθίς ὅτι κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἐλέγετο **Γερόντων Καθέδρα**, κατὰ τὸν Ι' **Μέση**, ἀπὸ δὲ τῆς ἀλώσεως **Μεγάλῃ Μέσῃ** κατ' ἀντίστροφον λόγον πρὸς τὰς δυσκληρίας καὶ τὴν πτωχείαν. Τὸ ὄνομα: **Μεγάλῃ Μέσῃ** περιῆλθε κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα εἰς τελείαν ἀχρηστίαν ἐνῶ ἐν πάσαις ταῖς ἐποχαῖς τὸ ὄνομα: **Σύναξις** ἦτο, ὡς νῦν, παραλλήλως ἐν χρήσει.

πτων ἐγχωρίων ἐθίμων, οὗ ἔνεκα περιττὴ ἀποβαίνει ἢ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προσφυγῇ.¹

Αἱ δικαστικαὶ ἀποφάσεις γίνονται κατὰ πλειονοψηφίαν μιᾶς φήφου, αἱ δὲ νομοθετικαὶ καὶ διοικητικαὶ ἐπεκράτησε νὰ γίνωνται δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας ὅταν δυσχερὲς καθίσταται ἡ ἁρμοφονία.²

Οἱ Ἀντιπρόσωποι εἰς τε τὰς καθέδρας καὶ τὰς υπογραφὰς αὐτῶν, ἐν τῷ ναῷ κλ. τηροῦσι ζηλοτύπως τὴν ἱεραρχικὴν θέσιν τῶν οἰκείων Μονῶν.³

Ἐπὶ σπουδαιότατων καὶ ἐκτάκτων ζητημάτων προσκαλοῦσι ψήφω τῶν δύο τρίτων τῆς ὁλομελείας αὐτῶν **Ἐκτακτον Σύνταξιν**.⁴

Ἡ Ἱερὰ Κοινότης οὐδεμίαν ἁρμοδιότητα κέκτηται πρὸς ἐπέμβασιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν ἐκάστης Μονῆς. Δύνανται νὰ ἐπέμβῃ καὶ ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν καὶ ἄμεσον ἐποπτείαν αὐτῆς καὶ τὸν ἑλεγχον νὰ τάξῃ Μονὴν τινα, ὅταν κακῶς διοικῆται αὕτη κατὰ τρόπον ἐνδεδειγμένον, ὁλεθρον

1—Πολλάκις ἡ Ἐκκλησία ἐπελήφθη Ἀγιορειτικῶν ὑποθέσεων πρὶν αὐταὶ πρωτοδικῶς ἐκδικασθῶσιν ἐν τῇ Ἱερᾷ Κοινότητι. Πρὸς ἄρσιν τοῦ ἀτόπου ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ Γ' διὰ συνοδικοῦ γράμματος πρὸς τὴν Κοινότητα ὑπ' ἀριθ. 532 καὶ χρονολ. 19 Ἰανουαρίου 1879 ἀπεράνθη, «ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦτεῦθεν οὐδεμιᾶς δικαστικῆς ἐπιληφθήσεται ἁγιορειτικῆς ὑποθέσεως ἀναφερομένης πρὸς αὐτὴν διόγα προηγουμένης πλήρους πρωτοδικοῦ αὐτοῦ διαικασίας ὑπὸ τῆς Ἐπιστασίας ἢ τῆς Συνάξεως», ἐπέστησε δὲ τὴν προσοχὴν τοῦτων ὅπως τοῦ λοιποῦ τηρῶσι πάντοτε τοὺς ἐν τοῖς πρωτοδικαῖς δικαστηρίοις παραδεδειγμένους τύπους κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν πρακτικῶν καὶ τῶν ἀποφάσεων.

2—Κακῶς νομίζω ἐκράτησεν ἀπὸ τινος, ζητημάτα τινα, ὡς λ. χ. ὁ διορισμὸς κοινοῦ ἐπιτρόπου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἢ ἐν Θεσσαλονίκῃ, νὰ γίνηται διὰ μιᾶς μόνον ἐπὶ πλέον ψήφου.

3—Καὶ ἐν ταῖς συζητήσεσιν ἐπὶ τηρεῖται κατὰ τὸ ἐνὸν ἡ ἱεραρχικὴ τάξις. Ἀξιοσπουδάστων εἶνε ὅτι τὸ σωματεῖον τοῦτο στερεῖται προσέδρου. Ὁ πρῶτος τῶν Ἐπιστατῶν ἀπλῶς ὑποβάλλει τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰ ἔγγραφα, στερεῖται δὲ γνώμης καὶ ψήφου ὅταν δὲν φέρῃ συγχρόνως καὶ τὴν ἐντολὴν τοῦ Ἀντιπροσώπου.

4—Ἡ Ἐκτακτὸς Σύνταξις συγροεῖται ἐξ εἴκοσι προεστώτων τῶν Μονῶν, συνήθως τῶν μὲν κοινοβίων, ἐκ τῶν ἡγουμένων αὐτῶν, τῶν δὲ ἰδιορρυθμῶν, ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων. Αἱ ἐργασίαι τῆς Ἐκτάκτου περιορίζονται εἰς τὰ ζητήματα δι' ἃ συνεκλήθη.

ἀπειλοῦντα. Τοιαύτας ἐπεμβάσεις ἡ Ἱ. Κοινότης ἐποίησεν οὐχὶ ἅπαξ, πάλαι τε καὶ νῦν.

Ἡ Ἱερὰ Κοινότης, δι' ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς, ἐγκαθιστᾷ τοὺς νέους ἡγουμένους οὓς ἂν ἐκλέγωσιν αἱ οἰκεῖαι ἀδελφότητες. Ἡ ἐγκαθίδρυσις συνίσταται εἰς τὴν ἐπίδοσιν τῆς ποιμαντικῆς ράβδου ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Λαύρας, ὅστις ἐν ὀλίγοις μεταδίδωσιν ἐκ μέρους τῆς Ἱ. Κοινοῦτος ὑποθήκας τινὰς τῷ νέῳ ποιμένι. Τοιαύτην τινὰ ἐγκαθίδρυσιν τελεῖ ἐτησίως ἐν σώματι εἰς τοὺς νέους τέσσαρας Ἐπιστάτας ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Πρωτάτου κατὰ τὴν Α' ἐκάστου Ἰουνίου μηνός.

Ἡ Ἱερὰ Κοινότης διατηρεῖ ἐν Κ) πόλει καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀνὰ ἓνα ἐπίτροπον αὐτῆς. Οἱ ἐπίτροποι παύονται ἢ ἀναδιορίζονται κατὰ τὴν ἀλλαγὴν τῶν Ἐπιστατῶν.

..

Τὸ σωματεῖον τῆς Ἱερᾶς Ἐπιστασίας σύγκειται ἐκ τεσσάρων Ἐπιστατῶν ὧν εἰς λέγεται Πρωτεπιστάτης (χρστῶν καὶ βακτηρίαν μέλαιναν μετ' ἀργυρᾶς κεφαλίδος ὑφ' ἣν προσήρτηται μέλας σηρικὸς χρυσός) εἰς μνήμην τοῦ πάλαι ποτὲ θεσμοῦ τοῦ Πρώτου.

Πρὸς ἐκλογὴν τῶν τεσσάρων Ἐπιστατῶν αἱ Μοναὶ εἰσὶ διηρημέναι εἰς πέντε τετράδας ὡς ἐξῆς :

Α' — Λαύρα, Δοχειαρίου, Ξενοφώντος, Ἐσφιγμένου.

Β' — Βατοπεδίου, Κουτλουμουσίου, Καρακάλλου, Σταυρονικήτα.

Γ' — Ἰθῆρων, Παντοκράτορος, Φιλοθέου, Σίμωνος Πέτρα.

Δ' — Χελανδαρίου, Ξηροποτάμου, Ἀγίου Παύλου, Γρηγορίου.

Ἐξ ἐκάστης τῶν τετράδων τούτων λαμβάνονται ἱεραρχικῶς ἐκ περιτροπῆς κατ' ἔτος οἱ τέσσαρες Ἐπιστάται. Ὁ Πρωτεπιστάτης ἀνῆκει πάντοτε εἰς τὰς πέντε πρώτας Μονὰς τῶν πέντε τετράδων, δῆλα δὴ Λαύρας, Βατοπεδίου, Ἰθῆρων, Χελανδαρίου καὶ Διονυσίου.

Συνήθως αἱ Μοναὶ Λαύρας, Βατοπεδίου καὶ Ἰβήρων πέμ-
πουσι Πρωτεπιστάτην ἰδιαιτέρον, αἱ δὲ λοιπαὶ εἰς ἓν καὶ τὸ
αὐτὸ πρόσωπον ἀναθέτουσι τὰ τῆς ἀντιπροσωπείας καὶ ἐπι-
στασίας καθήκοντα, οὐχ' ἥττον ἐνίοτε καὶ ἄλλαι Μοναὶ πέμ-
πουσιν ἀνεξάρτητον τοῦ Ἀντιπροσώπου Ἐπιστάτην, διότι
πᾶσαι κέκτηνται ἴσον ἐν πᾶσι δικαίωμα. Ἡ ἐγκατάστασις
τῶν νέων Ἐπιστατῶν γίνεται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος
τὴν πρώτην τοῦ Ἰουνίου ἐκάστου ἔτους.¹

Ἡ Ἱερὰ Ἐπιστασία ἐργάζεται διαρκῶς καθ' ἐκάστην.

Τηρεῖ ἅπαντα τὰ οἰκήματα, τὰ σκεύη, τὰ ἀρχεῖα, τὴν
βιβλιοθήκην κ. λ. τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, ἐπιβλέπουσα καὶ
τὴν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Πρωτάτου ἐκκλησιαστικὴν τάξιν.

Διαχειρίζεται τὸ κοινὸν ταμεῖον ἐνεργοῦσα ὅλας τὰς τυ-
πικὰς πληρωμάς. Τηρεῖ τὰ κατὰστιχα τῆς δοσοληψίας.²
Εἰσπράττει τοὺς τυπικοὺς φόρους, ἥτοι τὰ λεγόμενα βασιλικά
καὶ τοπικά δοσίματα³, καὶ διεξάγει, ἐντολῇ καὶ γνώσει τῆς

1—Αὐθημερὸν γίνεται κατὰ τύπους τροχάδην ἡ ἐξέλεγχξις τῶν κατα-
στίγων τῆς δοσοληψίας τῶν παλαιῶν Ἐπιστατῶν, ὧν ἡ ὑπηρεσία ἔληξεν,
ὑφ' ἁπάντων τῶν μελῶν τῶν δύο σωμάτων ἐν τῇ τραπέζῃ (ἐστιατόριον) τοῦ
ναοῦ τοῦ Πρωτάτου· κατόπιν πρὸς τοῦτο διορίζεται τριμελής ἐξ ἀντιπρο-
σώπων ἐπιτροπή.

2—Τὴν λογιστικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἱερᾶς Ἐπιστασίας ἐκἀνόνισεν ἡ Ἱερὰ
Κοινότης διὰ τοῦ ὑπὸ χρονολ. 11 Ἰουλίου 1833 πρακτικοῦ αὐτῆς ὡς ἐξῆς:
Ἡ Ἱερὰ Ἐπιστασία ὀφείλει νὰ τηρῇ δύο κατὰστιχα τῶν δοσοληψιῶν,
ὧν τὸ μὲν ἐν θ' ἁγράφεται παρ' αὐτῆς, τὸ δ' ἕτερον ὑπὸ τοῦ πρώτου γραμ-
ματέως. Ἀπαντα ἡ ἐνιαύσιος δοσοληψία θὰ ἐξελέγχηται κατὰ τὴν α' Ἰου-
νίου. Ἡ Ἱερὰ Ἐπιστασία αὐτογνωμόνως δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἐπισκευὰς
τῶν κοινῶν οἰκημάτων πέραν τῶν 100 γροσίων, οὐδὲ ἐλεημοσύνην (εἰς ἓν
ἄτομον) ὑπερτέραν τῶν 2 μετρητιῶν. Τὰ τέλη τῶν ἐπικυρώσεων τῶν
προσαγομένων ἐγγράφων, ὡς καὶ τὰ δικαστικὰ τοιαῦτα ὁρίζονται πρὸς ὕφε-
λος τοῦ ναοῦ τοῦ Πρωτάτου, ἀντὶ δὲ τούτων δίδονται ἐτησίως ἐκάστῳ Ἐπι-
στάτῃ 20 λίραι ὡς φιλοδωρία ἐκ τοῦ κοινοῦ ταμείου.

3—Οἱ φόροι εἰσπράττονται κατὰ τοὺς μῆνας Σεπτέμβριον καὶ Μάρτιον
κατ' ἀρχαιοτρόπον τινα τάξιν. Διαιροῦνται εἰς 1408 ἀριθμοὺς, ἐκάστη δὲ
Μονὴ εἶνε ἐπιβεβαρυνμένη δι' ἀναλόγου μέρους πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν
ἐντὸς αὐτῆς εὐρισκομένων μοναχῶν.

Ἡ Λαύρα ἔχει 265 ἀριθμοὺς, ἡ τοῦ Βατοπεδίου 150, ἡ τῶν Ἰβή-
ρων 146, ἡ τοῦ Χελανδαρίου 95, ἡ τοῦ Διονυσίου 50, ἡ τοῦ Κουτλου-
μουσίου 71, ἡ τοῦ Παντοκράτορος 75, ἡ τοῦ Ξηροποτάμου 45, ἡ τοῦ Ζωι-
γράφου 56, ἡ τοῦ Δοχειαρίου 43, ἡ τοῦ Καρχαλλοῦ 47, ἡ τοῦ Φιλοθέου

Ἱερᾶς Κοινότητος, ἅπασαν τὴν μετὰ τῶν ἐπιτρόπων Κωνσταντινουπόλεως καὶ Θεσσαλονίκης καὶ παντὸς ἐτέρου ἀλλήλες γραφίαν διὰ τῶν δύο γραμματέων οἵτινες ἀνήκουσιν εἰς ἀμφοτέρα τὰ σώματα.

Δέχεται πάσας τὰς ἀναφίρας, ἀγωγὰς καὶ πᾶν ἔγγραφον, ἅπερ μετὰ προφορικῶν εἰδήσεων ὑποβάλλει εἰς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα κατὰ τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς.

Προβαίνει εἰς τὴν ἐπίλυσιν πασῶν τῶν μιροδιαφορῶν μεταξὺ ἀτόμων μοναχῶν τε καὶ λαϊκῶν.

Δίδει ἐγγυήσεις εἰς τὸ δημόσιον γραφεῖον τῶν διαβατηρίων διὰ πάντα μοναχὸν καὶ λαϊκόν, λαμβάνουσα προηγούμενης ὁμοίας ἐκ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Μονῆς ἐκείνης εἰς τῆς ὁποίας τὰ ὅρια διατελοῦσιν οἱ ζητοῦντες τὰ διαβατήρια.

Ἐπιβλέπει τὴν ἀγορὰν τῶν Καρυῶν καὶ ὀρίζει τὴν τιμὴν τῶν προσφάτων τροφίμων διὰ τοῦ **πολιτάρχου**.

Συνενοεῖται μετὰ τοῦ **Καῖμακάμου** καὶ πάντων τῶν λοιπῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε ἀναφουμένων ζητημάτων τῶν μὴ ἀναγομένων εἰς τὴν θρησκευτικὴν διοίκησιν τῶν μοναχῶν· σημειωτέον ὅμως ὅτι ὁ Καῖμακάμης ὁσάκις ἔχει σπουδαῖόν τι ν' ἀναγγείλῃ, ἐντολῇ τῆς κυβερ-

43, ἡ τοῦ Σίμωνος Πέτρα 37, ἡ τοῦ Ἀγίου Παύλου 67, ἡ τοῦ Σταυρο-
νικήτα 26, ἡ τοῦ Εὐνοφῶντος 65, ἡ τοῦ Γρηγορίου 24, ἡ τοῦ Ἐσφιγμένου
31, ἡ τῶν Ρώσων 58 καὶ ἡ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως 14 ἀριθμούς. Ἐπὶ τῇ
βάσει τῶν ἀριθμῶν τούτων ἡ Ἱερὰ Ἐπιστολὰ διανέμει ταῖς Μοναῖς κατὰ
τοὺς ρηθέντας μῆνας τὰ **ταβήλια** (ταχίλι), χαρτία ἡμιεκλασμένα ἐφ' ὧν
ἀναγράφονται οἱ πληρωτέοι ἀριθμοί, αὗται δὲ προνοοῦσι περὶ τῆς εἰσπρά-
ξεως τοῦ ἀναλόγου τῶν ἐν τοῖς ὅροις αὐτῶν κελλιωτῶν, σκητιωτῶν καὶ κα-
λυβιτῶν, εἴ που τοιοῦται ὑπάρχουσιν· οὕτω δὲ μόνον διὰ τῶν Εἵκοσι Μονῶν
καταβάλλονται οἱ φόροι, προσαγομένων συγχρόνως τῶν ταβηλίων ἅπερ ἐνυ-
πογράφως ἐξοφλοῦσιν οἱ Ἐπιστάται. Τὸ πολὺπλοκον σύστημα τῆς κατανο-
μῆς καὶ εἰσπράξεως τῶν φόρων τούτων, δεόμενον ἐκτενοῦς ἀναλύσεως, δὲν
ἔχει θέσιν ἐνταῦθα. — Πρὸ τοῦ 1863 τὸ Κοινὸν τοῦ Ὄρους μεγάλως ἐκουφίζε-
το ἐν ταῖς δαπάναις ἐκ τῶν πλουσίων εἰσοδημάτων τῶν ἐν Βλαχίᾳ καὶ Μο-
λδαυίᾳ δύο μοναστηρίων αὐτοῦ τοῦ Κοτροτσανίου καὶ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν.
Νῦν ἔχει μικρὰ τινα εἰσοδήματα (500 περίπου λίρας ἐτησίως) ἐκ κληροδοτή-
μάτων τῆς Μαρίας Κισελέβας, Ζώῃ Καπλάνη, Τσούρικωφ καὶ Ἀνατολίου
Ζωγραφίτου καὶ ἐκ τῶν ἐν Βασσαράβιᾳ κοινῶν κτημάτων, ἐφ' ὧν πάντων
πᾶσαι αἱ Μοναὶ κέχτηνται ἴσον δικαίωμα.

νήσεως, τότε ἐμφανίζεται εἰς συνεδρίασιν τῆς Ἱ. Κοινότητος· συνεργάζεται δὲ καὶ μετ' αὐτῆς (σπανιώτατα), δσάκις ἂν ὑπ' αὐτῆς προσκληθῇ, ἰδίως ἐπὶ ὀριακῶν διαδικασιῶν.

Ἡ Ἱ. Ἐπιστασία διευθύνει τοὺς τέσσαρας κοινούς κλητῆρας οὓς **σεῖμένας** οἱ μοναχοὶ καλοῦσιν. Ὁ εἷς τούτων πρίσταται τῶν λοιπῶν καὶ λέγεται, δι' ὃν λόγον ἐσημειώθη, πολιτάρχος. Εἷς σεῖμέν δορυφορεῖ τὸν Πρωτεπιστάτην μεταβαίνοντα ὁπουδήποτε, οἱ δ' ἄλλοι δύο προσκαλοῦσι τοὺς ἀντιπροσώπους κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν συνεδριάσεων καὶ τυπικαὶ ὥσιν αἱ ὥραι τῶν ἐργασιῶν. Οἱ σεῖμέν ποιοῦσι καὶ διαφόρους ἄλλας ἐλαφρὰς ὑπηρεσίας ἐπιμελούμενοι καὶ τὸ καφέ—ὀδζάκι. Ἡ Ἐπιστασία ὁμοίως διευθύνει καὶ 20 περιπίου δασοφύλακας οὓς **σερδάρας** (σέρ—δάρ) ἐν Ἀθῶ καλοῦσι, διηρημένους εἰς δύο καπετανάτα, ὧν εἷς ἐν ἐκατέρῳ καλεῖται **καπετάνος** διευθύνων τοὺς ὑπ' αὐτόν. Οἱ σερδάρ περιπολοῦσι τὰς Μονὰς, τὰς σκήτας, τὰ κελλία κλ. ὥς καὶ τὰ δάση πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως, παραφυλάττουσι δ' ἐναλλάξ καὶ εἰς τὸ **Καραοῦλι**, ἥτοι τὸ μικρὸν ἐντεῦθεν τοῦ ἰσθμοῦ καὶ εἰς τὴν **μεγάλην βέγλαν** κείμενον ὄριον τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ὅπως μὴ εἰσδύωσιν ἐνδον τῆς χερσονήσου ἄνθρωποι ὑποπτοὶ ἢ κακοποιοὶ, θήλεα ζῶα κλ.¹

1—Οἷτε σεῖμέν ὥς καὶ οἱ σερδάρ φοροῦσι τὴν ἀλβανικὴν ἐνδυμασίαν τῆς φουστανέλλας.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΡΥΩΝ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΙΚΟΣΙΝ ΕΥΑΓΩΝ ΜΟΝΩΝ
ΚΑΙ
Η ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΑΥΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΑΙ ΚΑΡΥΑΙ

Ἡ μοναχικὴ πολίχνη **Καρυαί**¹ κεῖται εἰς τὸ μέσον τῶν πέριξ τῆς ἱερᾶς χερσονήσου Ἱερῶν Μονῶν, εἰς τὸ πρηνές τοῦ βουνοῦ, περιβαλλομένη δυτικόμεσημβρινῶς ὑπὸ τῆς δασώδους ὄροσειρᾶς τῆς χερσονήσου, ὥστε φαίνεται ὡς εὐρισκομένη εἰς τὸν στίβον κολοσσιαίου ἀμφιθεάτρου, ἀνεωγμένου βορειοανατολικῶς ἐν εὐρυτάτῳ ὀρίζοντι, ἐν ᾧ ἡ θάλασσα τοῦ Αἰγαίου ἀτέρμων ἀπλοῦται κοσμουμένη ὑπὸ τῶν νήσων Θάσου, Σαμοθράκης καὶ Λήμνου. Μεσημβρινῶς ὁράται ὁ Ἄθως ὡς προϊστορικός τις γίγας καμφθεὶς ὑπὸ τοῦ βάρους τῶν αἰώνων καὶ κλίνων πρὸς δυσμὰς, βορείως δ' ἐν ἀτμοσφαιρικῇ ἀγλύνι διακρίνονται τὰ ὄρη τῆς Καβάλλας.

Ἡ περιγραφὴ τῆς φυσικῆς καλλονῆς τῶν πέριξ τῆς πολίχνης εἶν' ἔργον δυσχερές. Αἱ ἄμπελοι μινγνύονται μετὰ τῶν δένδρων ὅπως εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν, τὸ ὕδωρ ἀναβρῦει καὶ ρεῖ πανταχοῦ ὅπως εἰς τὴν Ἑλβετίαν, αἱ δὲ οἰκίαι διαθέονται ἔξωθεν διὰ σκιαζομένων ἐξωστῶν καὶ κληματίδων καὶ δένδρων ὅπως εἰς τὸ Τυρόλον, κατὰ τὰς κρίσεις τῶν περιηγησαμένων τὸν Ἄθω Εὐρωπαίων. Ἐκτενεῖς σκιάδες λεπτοκαρυῶν, ἐν αἷς μίγνυται, ἡ ἄμπελος, ἡ ἐλαία καὶ διά-

1—«Καρυαί, ὅπως ἐκλήθη ὁ τόπος ἐκ τῶν λεπτοκαρυῶν, ἃ ἐνταῦθα ἐν ἀφρονίᾳ παράγεται. Καρυαὶ δὲ καὶ Πρωτάτον εἶνε ὀνόματα συγγενῇ ἐμφαίνοντα ἀμφοτέρω ἀρχὴν καὶ ὑπερχήν· διότι Καρυαὶ παράγεται ἐκ τοῦ Κάρα= κεφαλή, ὃ ἐστὶν ἐξουδία, ἀρχή, πρωτεῖον, πρωτάτον». Κ. Φρασεῖτης «Περὶ πλοῦς» κ. λ. ἐν «Πανδώρα», τόμ. ΙΕ', σελ. 168.

φορα ἡμερα δένδρα ἀπλοῦνται καθ' ἀπάσας τὰς διευθύνσεις, χωριζόμεναι διὰ δρόμων καὶ δρομίσκων καὶ ἀτραπῶν ἀκανονίστων, ἐλικοειδῶν, ἀνωφερῶν, καταφερῶν ἢ καὶ ἀναρριχητικῶν· ἐγγύτατα καὶ πέριξ δάση σφριγῶντα ἐξ ἐλατῶν, δρυῶν καὶ ἰδίως καστανεῶν ἐπιστέφουσι τὴν γόησσαν ταύτην χώραν, ἐνῶ δίκην κόσμημάτων ἴστανται ἑκατέρωθεν, εἰς 5—7' λεπτῶν ἀπόστασιν ἐκ τῆς πολίχνης, μεσημβρινῶς μὲν ἡ ἀρχαία Μονὴ τοῦ Κουτλουμουσίου, βορείως δὲ ἡ νέα καὶ περικαλλεστάτη σκῆτη τοῦ Σεραγίου.

Οἱ Ἀθωῖται μοναχοὶ τὸ πρῶτον, ὡς ἐρρήθη, ὤκησαν τὰ παρὰ τὸν ἰσθμὸν χθαμαλὰ μέρη ἀρχῇθεν εἰσαγαγόντες τὸν κοινοτικὸν θεσμὸν ἐν τῇ ὁλότητι αὐτῶν, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Πρώτου· τὸ κέντρον τῆς κοινότητος αὐτῶν ὠνόμασαν **Γερόντων Καθέδραν**. Οἱ Μοναχοὶ ταχέως εἰσδύσαντες καὶ ἐγκαταστάντες ἐντὸς τῆς χερσονήσου μετέφεραν καὶ τὸ κοινοτικὸν αὐτῶν κέντρον εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν τῶν Καρυῶν **Μέσην** αὐτὸ ὀνομάσαντες. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐτηρήθη μέχρι τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ Ι' αἰῶνος ὅτε ἔλαβε τὸ ὄνομα **Καρυαὶ** πιθανῶς ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀναπτυχθεισῶν καρυῶν ἢ λεπτοκαρυῶν, ἃς προάγει θαυμασίως ἡ τοποθεσία αὕτη· τὸ δὲ ἀρχαιότερον ὄνομα παρέμεινεν ἀποδιδόμενον εἰς τὸ ἠθικὸν πρόσωπον τοῦ κοινοτικοῦ κέντρου, σχιζόμενον ὁμῶς συνήθως ὑπὸ τοῦ ἐτέρου: **Συνάξεις**, ὅπερ ἦτο συνηθέστερον εἰς τὸ σύνολον τῆς συνάξεως τῶν ἡγουμένων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Πρώτου.

Ἀνέκαθεν τὸ ἀμφικτυονικὸν τῶν μοναχῶν κέντρον ἦτο ὁ ναὸς τοῦ **Πρωτάτου**, παρ' ᾧ διαρκῶς ἐβίου ὁ Πρῶτος καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐγένοντο αἱ τρεῖς ἐτησίως καὶ κατόπιν πλείονες συνάξεις. Πέριξ τοῦ ναοῦ τούτου ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ τοῦ Ι' ἔτι αἰῶνος τὰ καταλύματα τοῦ Πρώτου καὶ τῶν ἐκεῖσε ἀφικνουμένων ἡγουμένων καὶ λοιπῶν μοναχῶν, ἔκτοτε δ' ἤρξατο ἐνεργούμενον στοιχειῶδες ἐμπόριον, ὅπερ ἦτο ἀναπόδραστος ἀνάγκη εἰς χώραν ἐκτεταμένην, οἰκηθεῖσαν ὑπὸ μοναχῶν καὶ οὐδεμίαν κοσμικὴν ἀγορὰν ἔχουσαν ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς. Ἐκτοτε τὰ οἰκήματα ἐπολλαπλασιάσθησαν, ἐπεσπεύσθη δὲ μάλιστα ὁ συνοικισμὸς τῶν Κα-

ρυῶν διὰ κελλιωτῶν μοναχῶν ὑπὸ τοῦ Πρώτου, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν ἐρρήθη, καθ' ὃν χρόνον οὗτος διὰ τῆς συστάσεως μεγάλων μοναστηριακῶν ἀδελφότητων εἶδε μειωθεῖσαν τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ.

Ὁ κελλιωτικὸς βίος ἐνωρίτατα εἰσῆχθη ἐν Ἀθῶ, οὐσι-
ωδῶς δὲ διεκρίθη ἀφότου ἰδρύθησαν μεγάλοι μοναί. Οὗτος
ἦπτον σκληρὸς ἀλλὰ συγγενὴς τοῦ τῆς ἐγκλειστρας ταχέως
μετεβλήθη εἰς βίον μοναχικο-αγροτικόν. Ὁ Ἅγιος Ἀθανά-
σιος ἐν ἀκριδεὶ καὶ αὐστηρῷ ἀσκητικῷ πνεύματι διετάξατο
περὶ κελλιωτῶν τῆς Λαύρας αὐτοῦ, οὕτως ὅμως δὲν ἀντε-
λαμβάνοντο πάντες τοῦ κελλιωτικοῦ βίου, ὡς δεικνύει τὸ Α'
τυπικόν τοῦ Ὅρους (972) ὅπερ ἀνεγνώρισε περιουσίαν τοῖς
κελλιώταις, διέσπασε δὲ τὴν κυριώτατον ὁρον, τῆς ὑποτα-
γῆς καὶ προπονήσεως τῶν κελλιωτῶν ἐν κοινοβίῳ.

Ὁ Πρῶτος, διὰ τῆς ἰδρύσεως πολλῶν μεγάλων μονῶν φι-
λὸς πρόεδρος τῆς Συνάξεως κατ' οὐσίαν παραμείνας, ἐχα-
ρακώθη ὡς εἰς ἰδίαν μονὴν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν Καρυῶν,
σιωπηρῶς δὲ ὡς νομίζω ἀνεγνωρίσθησαν αὐταὶ εἰς ἰδίαν αὐ-
τοῦ δεσποτείαν. Ἀπολέσας οὗτος τὸ ἀπόλυτον αὐτοῦ πνευ-
ματικὸν κράτος ἐπὶ τοῦ πρῶτον ἐρημικο-μοναστηριακοῦ πλή-
θους τῶν Ἀθωιτῶν μοναχῶν, ἐπέσπευσε τὸν συνοικισμὸν
τῶν Καρυῶν διὰ τῶν τοιούτων κελλιωτῶν ἐφ' ὧν ἴδια δίκαια
συνέπηξε, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐκτήσατο κελλίαι καὶ ἐν
εὐρυτέρᾳ τῶν Καρυῶν ἀκτίνι, δῆλον ὅτι ἐν τοῖς πέριξ καὶ
ιδίως κατὰ τὰ βόρεια αὐτῶν ὅρια καὶ μικρόν τι περαιτέρω
τούτων· ὅθεν τὰς Καρυὰς ἀπετέλεσαν κελλίαι ἐγγύτατα
ἀλλήλων κείμενα ἢ καὶ συνεχόμενα πρὸς ἀλλήλα, ὡς ἐν
τῇ σειρᾷ τῆς ἀγορᾶς, καὶ κελλίαι σποράδην ἰδρυθέντα, ἐν
τοῖς πέριξ τοῦ κελλιωτικοῦ τούτου ἀθροίσματος, ἐξ οὗ ἡ πο-
λίχνη ἀπὸ τῶν πρώτων δεκαετηρίδων τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ὠνο-
μάσθη **Λαύρα τῶν Καρυῶν.**¹

1—Ἡ ὀνομασία **Λαύρα** νομίζω ὅτι ἀκριθέστερον ἤρμαζεν εἰς τὰς Κα-
ρυὰς ἢ εἰς τὰς μεγάλαις κοινοβίους μονὰς, διότι ὡς ἐκ τῶν ἐπαλλήλων
αὐτῶν οἰκοδομῶν κ. λ. καὶ ὡς ἐκ τῆς ἰδιορρυθμοῦ ἀσκήσεως τῶν κελλιω-
τῶν, τὸ μὲν ἤρμηνευσεν ἀκριθέστερον τὴν ἀρχαιοτέραν σημασίαν τῆς λέξεως.

Νομίζω ὅτι δὲν ἀπατῶμαι λέγων ὅτι αἱ Καρυαῖ, ἐκτεθει-
 μέναι οὔσαι ἄνευ τειχῶν, ὑπέστησαν ἐκ τῶν πρώτων, ὅλας
 τὰς λεηλασίας καὶ καταστροφὰς αἵτινες ἐνέσκηψαν ἐπὶ τῆς
 χερσονήσου. Ἡ παράδοσις σώζει ὅτι μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῶν
 ἐνωτικῶν, ὀργάνων τοῦ Μιχαήλ Παλαιολόγου, κακωθέντων
 καὶ θανατωθέντων Ἀγιορειτῶν ἦσαν καὶ οἱ ἐν Καρυαῖς μο-
 ναχοί, ἔργον μαχαίρας γενόμενοι ὡς ἀντιστάντες καὶ ἐλέγ-
 ξαντες ἐκείνων τὴν ἀπόνοιαν. Βεβαίως καὶ οἱ Καταλάνοι,
 ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὀλοσχερῇ καταστροφῇ ἐπέφερον
 ἐν Καρυαῖς, ἀφοῦ γινώσκομεν ὅτι ὡς κυκλῶν διήλασαν τὴν
 χώραν ταύτην μὴλόδοτον ἐξ ἐρημώσεως καταλιπόντες τὸ
 πλεῖστον αὐτήν. Ὅ,τι ἔσωζεν ἔστιν ὅτε τοὺς ἐν Καρυαῖς
 μοναχοὺς ἦτο ὅτι οἱ πειραταὶ προσέβαλον πρωτίστως τὰ
 παράλια, καὶ αὐτοὶ ἐλάμβανον καιρὸν νὰ σωθῶσιν ὡς ἡδύ-
 ναντο· ἡ δ' ἔμφοβος αὕτη κατάστασις οὐδὲ ἐξέλιπεν ὀλοτελῶς
 καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν, ὅτε κατάστασις μόνιμος ἐπαγιώθη,
 καθ' ὅσον βλέπομεν ἔτι οἱ ἐν Καρυαῖς εἶχον φύλακας ἐν τῇ
 παραλίᾳ πρὸς κατόπτεισιν τῆς θαλάσσης καὶ πολὺ μετὰ
 ταῦτα.

Ἡ πολίχνη ἐν τῷ Γ' τυπικῷ (1394) **Σκῆπη τῶν Κα-
 ρυῶν** καλεῖται. Τὰ κελλία ἐδίδοντο ὑπὸ τοῦ Πρώτου εἰς
 ἐν μόνον πρόσωπον ἐφ' ὧρ ζωῆς, μεθ' ὃ ὁ ὑποτακτικὸς τοῦ
 ἀποβιώσαντος ἡγόραζεν αὐθις τὸ κελλίον, ἢ τοιοῦτου μὴ
 ὑπάρχοντος, ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πρώτου, ὅστις
 ἐπῶλει αὐτὸ εἰς ἕτερον. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα οἱ κατὰ και-
 ροὺς Πρώτοι φαίνεται ὅτι ἐξέδιδον τὰ Πρωτατινὰ κελλία
 καὶ καθίσματα¹ καὶ εἰς δύο καὶ εἰς τρία πρόσωπα, ἀλλ' ὁ
 Πατριάρχης Ἀντώνιος τῷ 1393 ἐκήρυξε διὰ συγγιλλίου
 αὐτοῦ ἀκύρους τὰς τοιαύτας παραχωρήσεις ὀρίσας ὅπως εἰς
 ἐν μόνον πρόσωπον δίδονται ταῦτα «ἕως ἂν ζῇ».² Παρὰ

τὸ δὲ ὁμοιάζειν ἢ πολίχνη πρὸς τὸν τύπον τῶν ἀρχαίων τοῦ μοναχι-
 σμοῦ λαυρῶν.

1—Καθίσματα ὡς πάντως νοοῦνται κελλία μικρὰ μετ' ἀσημάντου περιο-
 γῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ κελλία ἀδιαφόρως οὕτω ἐκαλοῦντο ὡς γινώσκομεν
 ἐξ ἄλλων συγχρόνων ἐγγράφων.

2—Μ. Γεδεών «Ἀθῶς» σελ. 126.

τὴν ἀπαγόρευσιν τούτην οἱ Πρῶτοι ἐξηκολούθουν καὶ μετὰ ταῦτα δίδοντες κελλία εἰς πλείονα τοῦ ἐνός πρόσωπα, μάλιστα τῷ 1423, μετετίει τοῦ δεσπότη τοῦ Σερβίας Στεφάνου, πλείστας εὐεργεσίας ποιησαμένου εἰς τὰς μονὰς τοῦ Ὁρους, ὁ Πρῶτος Μαλαχίας καὶ ἡ Σύναξις ἀνεγνώρισαν διαδοχὴν ἀέννησον εἰς τὸ ἄνωθι τῶν Καρυῶν κελλίον τοῦ ἁγ. Συμεὼν τὸ ἐπιλεγόμενον τοῦ Φιλογόνου, ἐνῶ πρότερον ἔτι καὶ εἰς ἄλλα κελλία εἶχον παραχωρήσει τὸ δικαίωμα τοῦτο.¹

Τὰ περίξ τῆς πολίχνης κελλία ἐκέκταντο ἀγροτικὰς περιοχὰς ἡνωμένως, τὰ δὲ ἐντὸς αὐτῆς εἶχον τοιαύτας ἐν διαφόροις σημείοις πρὸς τὸ βόρειον μέρος, ὡς μέχρι σήμερον ἅπαντα τὰ κελλία ἐδίδον τῷ Πρῳτῳ μερίδα τινὰ (εὐλογίαν) ἐκ τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν, ἐποίουν δὲ αὐτῷ καὶ ἀγχαρείας.²

Περὶ τὸ 1394 αἱ τότε **Εἰκοσιπέντε** μοναὶ ἤρχισαν νὰ σφετερίζωνται καὶ τὰ ἐπὶ τῶν Καρυῶν δίκαια τοῦ Πρῳτου. ἄρπαγα χεῖρα ἐπιθεῖσαι εἰς τὰ κελλία καὶ πράγματα τοῦ Πρωτάτου· ὅθεν τῷ ἔτει τούτῳ συνετάχθη τὸ Γ' τοῦ Ὁρους τυπικὸν ὅπερ ὡς ἱεροσυλίαν κατεδίκασε πᾶσαν τοιαύτην ἀπόπειραν, ἀπαγορεύσαν ταῖς μοναῖς τὸ δικαίωμα νὰ ἔχωσι μετόχιον ἢ σύνορον εἰς τὰς Καρυὰς.³

Καταλυθέντος τοῦ θεσμοῦ τοῦ Πρῳτου περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἅπαντα τὰ Πρωτατινὰ λεγόμενα κελλία πε-

1—«Καὶ ἐπειδὴν συμβῇ γενέσθαι καὶ σιδοςία ἀπὸ τοῦ καθίσματος, ἵνα συντελῇ καὶ αὐτοῖς τοῦ Κωφου κελλίον καὶ τοῦ Κοχλιαρα καὶ ὅσα ὁμοταγῇ τοῦτοις». Ἐγγραφον τῆς τοῦ Ἁγίου Παυλου. Σημειωτέον ὅτι τὰ κελλία Φιλογόνου καὶ Κωφοῦ ἀνῆκον εἰς τὴν Μονὴν ταυτην, τὸ δὲ τοῦ Κοχλιαρα (ἐν Κολιτσῷ) εἰς τὴν τοῦ Βατοπεδίου.

2—«Ἐτι τε ἀγχαρείας ἡμέρας πέντε· εἰς κλάδον μίαν, εἰς βλαστολόγημα μίαν, εἰς στεφάνια μίαν, εἰς χορτάρην μίαν, καὶ εἰς τρύγος ἔτι μίαν». Τὸ αὐτὸ ἔγγραφον.

3—«Μηδὲν τῶν μοναστηρίων ἔχειν μετόχιον ἢ σύνορον ἐν ταῖς Καρυαῖς τὸ παράπαν· εἰ δὲ τις φωραθῇ τοῦτο ποιῆσαι, ἔστω καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὰς ἀράς τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου, καὶ εἰ μὲν παρασιωπήσῃ ὁ Πρῶτος καὶ ἡ Σύναξις περὶ τούτου, ἔστωσαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ ἐπιτίμιον τῶν προειρημένων, εἰ μὴ ἀντίπωσιν ἢ τῷ Πατριάρχῳ ἀναγγεῖλωσιν».

ριήλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς **Μεγάλης Μέσης** (Κοινότητος) τοῦ Ὁρους, ἥτις κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα πιεζομένη ἐξ ὑπερόγκου χρέους, ἐν' ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ, ἐπώλησε ταῦτα τῷ 1661 εἰς τὰς Εἴκοσι Μονάς, αἱ δὲ μᾶλλον εὐποροῦσαι ἡγόρασαν τὰ περισσότερα· οὕτω ἡ τοῦ Χελανδαρίου ἡγόρασεν 24 περίπου, ἡ Λαύρα 14, ἡ τῶν Ἰβήρων 9, ἡ τοῦ Διονυσίου 7, ἡ τοῦ Βατοπεδίου 6, ἡ τοῦ Κουτλουμουσίου, Ἀγίου Παύλου καὶ Γρηγορίου ἀνὰ 4, ἡ τοῦ Ζωγράφου, Καρακάλλου, Σίμωνος Πέτρα, Ἐσφιγμένου καὶ Ἀγίου Παντελεήμονος ἀνὰ 3, ἡ τοῦ Δοχειαρίου, Φιλοθέου καὶ Σταυρονικήτα ἀνὰ 2, καὶ ἀνὰ 1 αἱ Μοναὶ Παντοκράτορος, Ξηροποτάμου, Ξενοφώντος καὶ Κωνστανμονίτου.¹

Τὰ πλεῖστα κελλία ὅλως ἀνεκαινίσθησαν κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, τινὰ δὲ καὶ ἐκ βάθρων μεγαλοπρεπῶς ἀνωκοδομήθησαν κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακονταετίαν, ἰδίως τὰ κονάκια τῶν Μονῶν Ἰβήρων, Χελανδαρίου, Βατοπεδίου, Καρακάλλου, Ζωγράφου καὶ πλεῖστα κελλία τῶν Μονῶν Χελανδαρίου, Ἰβήρων, Λαύρας καὶ λοιπῶν.

Τὰ ἐν Καρυαῖς νῦν ὑπάρχοντα κελλία δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο τάξεις: εἰς κελλία ἡνωμένα δι' ὧν ἀποτελεῖται ἡ πολίχνη ἅτινα εἰσὶν 69, καὶ εἰς κελλία ἐν τοῖς πέριξ καὶ ἰδίως κατὰ τὰ βορειοανατολικά ἄκρα τῶν ὀρίων τῶν Καρυῶν, ἣ καὶ πέραν τούτων κείμενα ἅτινα εἰσὶ 39.²

1—Ὁ κατάλογος ὃν παρατίθημι εἶνε κατὰ προσέγγισιν διότι δὲν εὑρον ἐπίσημον τοιοῦτον, οὐδ' ἡγοράσθησαν ὡς νομίζω δια μιᾶς ὅλα τὰ κελλία ὅπως συνταχθῇ τοιοῦτος. Σημειωτέον ὅτι καὶ πρὸ τοῦ χρόνου τούτου τινὲς Μοναὶ ἂν μὴ πᾶσαι ἐκέκτηντο ἴδια **κονάκια** εἰς Καρυὰς ἀγοράσκειν παρὰ τοῦ Πρώτου κελλία εἰς πρόσωπα 2—3 καὶ 5 εἰς 2 ἐνεκαθίστων ἰδίους μοναχοὺς· διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξοικονομοῦντο τὰ δίκαια τοῦ Πρώτου πρὸς τὰς ἐν Καρυαῖς ἀνάγκας τῶν Μονῶν. Μόνῃ ἢ Μονῇ τοῦ Χελανδαρίου ἐκέκτηντο ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἴδιον πύργον εἰς Καρυὰς, τὸ νῦν **Τυπακореῖο** λεγόμενον, ὅπερ ἱδρυσεν ὁ ἅγιος Σάββας τῆς Σεβρίας. Τὰ κελλία ὑπερῆριθμήσαμεν δὲ ἐτήρησαν τὸν αὐτὸν τύπον πάντα, ἀλλὰ τινὰ τούτων ἐδιχάσθησαν, ἀλλὰ δὲ συνεπτύχθησαν μετὰ ταῦτα, τὰ πλεῖστα ὁμῶς παραμένουσιν ὡς εἶχον πρότερον.

2—Τινὰ τῶν κελλίων τούτων ὡς τὸ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῆς τῶν Πρώτων, τὸ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων τῆς τοῦ Ἐσφιγμένου κ. λ. ἀπέχουσι 15'—25' λεπτὰ τοῦ βορείου ἄκρου τῶν Καρυῶν, περιέλαβον δ' αὐτὰ ἐν τοῖς κε-

Τὰ κελλία τῆς πολίχνης

δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν ὡς ἑξῆς :

Α'—19 κονάκια τῶν Μονῶν.¹

Β'—31 κελλία » » 2

Γ'—19 ἐργαστήρια » 3

Ἐκ τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν πολίχνην 31 κελλίων 3 ἀνήκουσιν εἰς τὴν Λαύραν, 2 εἰς τὸ Βατοπέδιον, 2 εἰς τῶν Ἰθήρων, 13 εἰς τὸ Χελανδάριον, 2 εἰς τοῦ Διονυσίου, 2 εἰς τοῦ Κουτλουμουσίου, 2 εἰς τοῦ Καρακάλλου, 2 εἰς τὴν Σιμωνοπέτραν, 1 εἰς τὸν Ἅγιον Παῦλον καὶ 2 εἰς τοῦ Γρηγορίου.

Ἐκ τῶν 19 ἐργαστηρίων, ἅτινα κεῖνται ἐπὶ τῆς κεντρι-

λοις τῶν ὁρίων τῆς πολίχνης ἵνα γνωσθῇ πόσα κελλία ἐνταῦθα ὑπάρχουσι **μὴ συνεχόμενα** μετὰ τῶν ὁρίων τῶν ἰδίων Μονῶν, παρέλειψα δὲ τὰ ἐγγύτερον κείμενα Παντοκρατορινὰ κελλία ὡς συνεχόμενα ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς ἰδίας Μονῆς αὐτῶν. Ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν Καρυῶν περιλαμβάνεται καὶ ἡ μεγάλη Σκῆτη τοῦ Σεραγίου. Τὰ ὅρια τῶν Καρυῶν βλέπε ἐν σελ. 73—74.

1—Ἐντὸς καὶ εἰς τὰ ἄκρα τῶν Καρυῶν ὑπάρχουσι 15 κονάκια τῶν Μονῶν, περιέλαβον δὲ καὶ τὰ κονάκια τῶν Μονῶν Λαύρας, Γρηγορίου, Διονυσίου, Σιμωνοπέτρας καὶ Σταυρονικήτα, 5'—7' λεπτὰ βορειοανατολικῶς τῆς πολίχνης κείμενα, ἵνα συμπληρωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν 19 κονακίων, μόνης τῆς τοῦ Κουτλουμουσίου μὴ διατηρουσῆς τοιοῦτον, ὡς ἐγγὺς κειμένης. Τινὰ τῶν κονακίων εἰσὶ μέγιστα καὶ μεγάλωσπερτεῖς οἰκοδομαὶ ὡς τὰ τῶν Μονῶν Ἰθήρων, Βατοπεδίου, Χελανδαρίου καὶ Ζωγράφου, ἄλλα ἀρχαῖα ὡς τὰ τῆς Λαύρας καὶ τῆς τοῦ Γρηγορίου, ἕτερα δὲ μικρὰ καὶ πενιχρά. Εἰς τὰ κονάκια βιοῦσιν οἱ τῆς Συνάξεως ἀντιπρόσωποι μετὰ θεραπείας ὧν προΐσταται ὁ **κονακτὴς** ὑφιστάς τῶ ἀντιπροσώπῳ.

2—Εἰς ταῦτα περιλαμβάνονται καὶ τὰ δύο Σιμωνοπετρικὰ κελλία τοῦ ἁγ. Νικολάου καὶ τῶν ἁγ. Πάντων μικρὸν τι βορείως κείμενα καὶ τὸ ἔτι περαιτέρω Σταυρονικήτιανόν τῶν ἁγ. Πάντων.

3—Τὰ πλεῖστα τούτων ἦσαν **μοναχικά** κελλία ὧν τὸ προσωπικὸν ἐξέλειπεν, ἀφότου τὰ ἐργόχειρα τῶν μοναχῶν ἄλλα μὲν παρήκμασαν, ἄλλα δὲ ἐνεργούσιν οἱ λαϊκοί. Τοιαῦτα ἦσαν ἡ χαλκογραφία, δι' ἧς ἐτυποῦντο μέγιστα ποσότητες ἀρχαίων εἰκόνων (στάμπαι), ἃς ἡγόραζον οἱ πολυάριθμοι πάλοι προσκυνηταὶ τοῦ Ὁρους, ἡ ὀρειχαλκοποιία, ἡ ὀρολογιοποιία, ἡ ἀρθυλοποιία, ἡ ραπτική κ. λ. Τὰ ἐργαστήρια ταῦτα εἰσὶν οἴκοι ἄλλοι μὲν μεγάλοι περιλαμβάνοντες διάφορα ἐμπορεῖα, ἡ χειροτεχνεῖα ἡ ὑπνωτήρια, οἱ πλεῖστοι δὲ μέτριοι ἀποτελοῦντες ἐν **μαγαζείοις** τὰ περίξ τοῦ ναοῦ τοῦ Πρωτάτου εἰσὶ τὰ πλεῖστα μικρά. Δύο τῆς Λαύρας (ἁγ. Ἀθανάσιος) καὶ δύο τῆς Σιμωνοπέτρας, ὡς συνεχόμενα ἀριθμοῦνται εἰς δύο.

κῆς ὁδοῦ τῆς πολίχνης,¹ 6 ἀνήκουσιν εἰς τὴν Λαύραν, 1 εἰς τὸ Βατοπέδιον, 1 εἰς τῶν Ἰθέρων, 1 εἰς τοῦ Κουτλουμουσίου, 2 εἰς τοῦ Ζωγράφου, 1 εἰς τοῦ Δοχειαρίου, 2 εἰς τοῦ Καρακάλλου, 2 εἰς τὴν Σιμωνοπέτραν, 1 εἰς τοῦ Γρηγορίου, 1 εἰς τοῦ Ἐσφιγμένου καὶ 1 εἰς τὸ Ρωσσικόν.²

**Ἐκ τῶν 39 κελλίων ἅτινα κεῖνται ἐν τοῖς πε-
ριξ καὶ βορειοανατολικῶς τῶν Καρυῶν**

6 ἀνήκουσιν εἰς τὴν Λαύραν, 2 εἰς τὸ Βατοπέδιον, 6 εἰς τῶν Ἰθέρων, 10 εἰς τὸ Χελανδάριον, 4 εἰς τοῦ Διονυσίου, 1 εἰς τοῦ Κουτλουμουσίου, 1 εἰς τοῦ Καρακάλλου, 2 εἰς τὴν Σιμωνοπέτραν, 1 εἰς τὸν Ἅγιον Παῦλον, 2 εἰς τοῦ Σταυρο- νικήτα, 2 εἰς τοῦ Γρηγορίου, 1 εἰς τοῦ Ἐσφιγμένου καὶ 1 εἰς τὸ Ρωσσικόν.³

ΚΟΙΝΑ

ὑπὸ τὸ ὄνομα: **κοινὰ** νοοῦνται τὰ ἐν Καρυαῖς κοινὰ οἰκήματα, εἰς δὲ ταῦτα:

Α'—Ὁ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πολίχνης περίφρμος ναὸς τοῦ

1—Ἡ ὁδὸς αὕτη ἄρχεται ἐκ τοῦ μεσημβρινοδυτικοῦ ἄκρου τῆς πολίχνης ἔνθα τὸ τελωνεῖον (πρὸ τοῦ ὁποίου ἐνοῦται μετὰ τῆς εἰς τὴν Μ. Ξηροποτάμου καὶ τὴν λιμένα Δάφνης ἀγούσης), χωρεῖ κεκλασμένη κατὰ μέσον περιόπου τῆς πολίχνης, καὶ καταλήγει εἰς τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον, ἔνθα ἡ Σχολή.

2—Ὡς **ἐργαστήρια** κατὰ τὴν Ἀγιορειτικὴν ὀνοματολογίαν κατελέξαμεν τοὺς αὐτοτελεῖς (συνήθως διωρόφους) οἴκους τοῖς ἐνοικιαζομένοις εἰς ἕνα, ἢ πλείονας ὥς ἐπὶ τὸ πλείστον λαϊκοὺς χειροτέχνας ἢ ἐμπορευομένους, τὰ δὲ ἐν τοῖς κελλίοις ὑπάρχοντα παντοιοπωλεῖα, κεμβολογοπωλεῖα καὶ τὰ παραρτήματα τινῶν ἐκ τούτων (μικροὺς οἴκους) ἐν οἷς ἐργάζονται ράπται, χαλκεῖς κ.λ. ἢ ὑπνώττουσι τέκτονες κ.λ. ἐθεώρητα περιλαμβανόμενα, ἰδίᾳ, εἰς τὴν ἐνιαίαν ἔννοιαν ἐκάστου κελλίου. — Θεωρῶ ἄσκοπον ἐνταῦθα τὴν ἀρίθμητιν κ.λ. τῶν ἐν Καρυαῖς ξενοδοχείων, παντοιοπωλεῶν, ἐμποροραφείων κ.λ. κ.λ.

3—Τὰ ἐκτὸς τῶν Καρυῶν κελλία τῆς Μονῆς τοῦ Χελανδαρίου κεῖνται πρὸς βορρᾶν τῆς πολίχνης, τὰ δὲ τῶν λοιπῶν Μονῶν δυτικῶς καὶ ἀνατολικῶς καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων αὐτῆς, ὀλίγα δὲ τινα εἰς τὰ βόρεια ἄκρα ἢ καὶ περαιτέρω. Τὸ τῆς Μονῆς Ἀγ. Παύλου δεῦτερον κονάκιον τῆς Ὑπαπαντῆς κατελέξαμεν ἐν τοῖς κελλίοις τούτοις.

Πρωτάτου, ὅστις πανταχοῦ ἐν ᾿Αθῷ καλεῖται ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα: **Πρωτάτου.**

Β'—Ἐν εὐμέγεθες τετράπλευρον οἰκόπεδον, παραλλήλως κείμενον τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ ναοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἰσὶν ἰδρυμένα, μεσημβρινῶς μὲν τὰ οἰκήματα ἐν οἷς ἐργάζονται τὰ δύο κοινὰ σώματα τῆς Κοινότητος καὶ τῆς Ἐπιστασίας,¹ δυτικῶς δὲ τὰ τοῦ καίμακάμου καὶ τῶν εὐαριθμῆτων ὀθωμανῶν χωροφυλάκων· ὥστε τὰ οἰκήματα ταῦτα ἀποτελοῦσι γωνίαν. Εἰς δὲ τὸ ἀντίθετον αὐτῆς μέρος ἦτοι εἰς τὸ ΒΑ ἄκρον τοῦ τετραγώνου κεῖται ὁ πύργος τῆς Κοινότητος ἀπέριπτον ἔχων τὸ σχῆμα.

Γ'—Τὸ **κοινὸν νεκροταφεῖον**,² ἐν ᾧ νέος ναὸς ἠγέρθη τῷ 1882 ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, κείμενον ἐν τῷ ἀνατολικῷ μέρει τοῦ μέσου τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ.³

Δ'—Τὸ **κοινὸν χάνι**, εἰς τὴν γωνίαν ἣν σχηματίζει ἡ δευτέρα θλαῖσις τῆς ἐκ νότου πρὸς βορρᾶν χωροῦσης κεντρικῆς ὁδοῦ, ὅπερ σαθρωθὲν ἀνηγέρθη στερεῶς τῷ 1894.⁴

Ε'—Ἡ **Ἀθωνιάς Σχολή**, ἰδρυθεῖσα τῷ 1844 εἰς τὸ ΒΑ ἄκρον τῆς πολίχνης, ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ πάλαι Κουτλουμουσιακοῦ κελλίου τοῦ Προδρόμου, οὗ ὁ ναὸς σφάζεται φέρων τοιχογραφίας τοῦ 1753.

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΑΤΟΥ

Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου

Ὁ καθεδρικός ναὸς τοῦ Πρωτάτου, ὅστις θεωρεῖται κοινὸς εἰς τοὺς μοναχοὺς τῶν εἴκοσιν εὐαγῶν Μονῶν, κεῖται

1— Εἰς δύο δωμάτια τοῦ ἀνατολικοῦ ἄκρου ἐπετράπη ἡ διαμονὴ τοῦ ἀστυνόμου καὶ τῶν ἐπὶ τῶν διαβατηρίων ὑπαλλήλων.

2— Εἰς τοῦτο θάπτονται οἱ νεκροὶ τῶν ἐντὸς τῆς πολίχνης λαϊκῶν καὶ τῶν ἀνεστίων μοναχῶν.

3— Τὸ πάλαι ἦτο Λαυριωτικὸν κελλίον τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς ὃ ἀνῆκον καὶ τὰ συνεχόμενα νῦν μαγαζεῖα.

4— Τῷ 1784 ἡ Σύναξις ἔλαβε τὸ οἰκόπεδον ἐκ τῆς τοῦ Κωνσταντινου ἀντὶ χρέους 400 γροσίων καὶ ἰδρυσεν οἶκημα διὰ τὸ τότε συστηθὲν σωματεῖον τῶν Ἐπιστατῶν.

εἰς τὸ κέντρον τῆς πολίχνης τῶν Καρυῶν, περιθεόμενος στενῶς ὑπὸ τῶν κύκλῳ ἀρχαίων οἰκοδομῶν, ἤτοι βορείως μὲν ὑπὸ τῶν **Κοινῶν**, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ σημεῖα ὑπὸ στενῶν κελλίων καὶ ἐργαστηρίων διαφόρων Μονῶν· μεταξὺ τούτων καὶ τοῦ ναοῦ στενὴ αὐλὴ πλάτους 2 περίπου μέτρων, εὐρυτέρα δὲ ἀπλουμένη κατὰ τὸ βόρειον μέρος, ἐπιτρέπει δίοδον ἐλευθέραν, καὶ ἔχει τρεῖς ἐξόδους, μίαν μὲν, ὑπὸ τῶν σκελῶν τοῦ κωδωνοστασίου σχηματιζομένην, δι' ἧς συγκοινωνεῖ ἀνατολικῶς πρὸς τὴν κεντρικὴν ὁδόν, ἄλλην δὲ βορείως, ἄγουσαν πρὸς τὰ **Κοινά**, ἤτοι τὴν Σύναξιν, τὸ Διοικητήριον κ.λ. καὶ τρίτην δυτικῶς κοινωνοῦσαν πρὸς ὁρομίσχον.

Οἱ Ἀθωῖται μοναχοὶ ἐγκατασταθέντες κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἐντὸς τῆς ἀγιωνύμου χερσονήσου καὶ μεταθέσαντες τὸ κοινοτικὸν αὐτῶν κέντρον ἐκ τοῦ ἰσθμοῦ εἰς Καρυὰς, νομίζω ὅτι πρωτίστως ἐμερίμνησαν περὶ τῆς ἰδρύσεως κοινοῦ ναοῦ, εἰς ὃν ἔδει νὰ ποιῶσιν οὐ μόνον τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀλλὰ καὶ τὰς διοικητικὰς αὐτῶν συνάξεις.

Ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ βιογραφίᾳ τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωῖτου βλέπομεν ὅτι τῇ αἰτήσῃ τῶν γερόντων τοῦ Ὁρους ὁ πατὴρ οὗτος ἐμεσίτευσεν παρὰ τῷ Μαγίστρῳ Λέοντι Φωκᾷ, καὶ μετὰ ταῦτα παρὰ τῷ ἀδελφῷ τούτου αὐτοκράτορι Νικηφόρῳ Φωκᾷ ὑπὲρ εὐρυτέρας ἀνοικοδομήσεως τοῦ ναοῦ τούτου, ὅστις τότε μικρὸς ὢν στενοχωρίαν παρεῖχε τοῖς γέρουσι κατὰ τὰς συνάξεις. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν διαθημάτων τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου ἀγνοοῦμεν, ἀλλὰ νομίζω ὅτι οἱ φίλοι του οὗτοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παρίδωσιν αἰτήσιν κατ' ἐπανάληψιν γενομένην ὑπὲρ ἐνδεδειγμένης στοιχειώδους κοινῆς ἀνάγκης.. Ὑπὲρ τοῦ ναοῦ τῶν Καρυῶν μίαν ἔτι λίτραν χρυσίου προσέθεσεν ἐτησίως ὁ Νικηφόρος εἰς τὰς τρεῖς αἰτίνες εἶχον χορηγηθῇ ὑπὸ τῶν προκατόχων του.¹

Ὁ ναὸς τοῦ Πρωτάτου ἐκάη ὡς ἀδεται ὑπὸ τῶν ἐνωτι-

1 — Ὁ τοῦ 1360 βιογράφος τοῦ Ἀγίου Γεννάδιος τρεῖς λίτρας χρυσίου ἀναγράφει ὅτι προσέθηκεν ὁ Νικηφόρος ὑπὲρ τοῦ ναοῦ ὃν ἀνοικοδόμησεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λέων.

κῶν ὀργάνων τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, οἵτινες μετέβησαν εἰς Ἀθω ἵνα πειθαναγκάσωσι τοὺς Ἀγιορείτας εἰς παραδοχὴν τῆς γενομένης παρ' αὐτοῦ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν· ἀνεκαινίσθη δὲ ἐπὶ Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου.¹

Ὁ ναὸς τοῦ Πρωτάτου καὶ τὸ τοιοῦτον αὐτοῦ ὄνομα, νομίζω ὅτι (ἐν τοῖς σωζομένοις ἐγγράφοις) πρώτην φορὰν ἀπαντᾷ εἰς τὸ Γ' τυπικὸν τοῦ Ὁρους τοῦ 1394, ὅτε ἐκατονίσθησαν τὰ ὑπὸ τῶν ἡγουμένων σαλευθέντα δίκαια τοῦ Πρώτου· τότε ὠρίσθη ὅπως αἱ μοναὶ δώδεκα ἐκκλησιαστικούς διατηροῦσιν ἐν Καρυαῖς πρὸς ὑπηρεσίαν καὶ διὰ τὰς ἀκολουθίας πιθανῶς τῆς («ἐκκλησίας τοῦ Πρωτάτου»).²

Καταλυθέντος τοῦ θεσμοῦ τοῦ Πρώτου, περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὁ ναὸς τοῦ Πρωτάτου μεθ' ἀπάντων τῶν δικαίων αὐτοῦ περιῆλθεν εἰς τὴν δεσποτείαν τῆς Μεγάλης Μέσης ἢ Συνάξεως τῶν Εἰκοσιν Ἱ. Μονῶν αἵτινες ἔκτοτε κοινῇ δαπάνῃ, ἐν ἴσῃ μοίρᾳ συντηροῦσιν αὐτόν.³

1— Καθ' ἃ ἀναγράφει τὸ σχετικὸν συναξάριον, ὅπερ τίθησιν ἐν Ἀθῶν αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα ἐνεργοῦντα τάχα τὰς κακώσεις, ὡς ἐξῆς: «Ἐξελθὼν δ' ἐκείθεν» (ἐκ τῆς τοῦ Ζωγράφου), «κατέλαβε τὴν τῶν Καραιῶν κελλιωτικὴν λαύραν, ἐνθα καὶ τὸ τοῦ Ὁρους πρωτεῖον ἵδρυται· ὁ δὲ πρωτεύων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἀντέστησαν αὐτῷ γενναίως, τοῖς προλαβοῦσιν ὁμοίως ἐλέγχοντες· ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς ὀργὴν κινήθεις, ἐκέλευσε πάντας αὐτοὺς μαχαίρας ἔργον γενέσθαι, καὶ οὕτως ἐτελειώθησαν οἱ ἄγιοι ὁμολογηταί· τὴν δὲ ἐκκλησίαν αὐτῶν **πυρπολῆδας**, καὶ τὰ τῶν μοναχῶν σκηνώματα ληϊσάμενος, καὶ τὸν βουνὸν ὑπερβάς, ἐν τῇ τοῦ Ξηροποτάμου λεγομένῃ μονῇ ὄφικετο . . . τὰ ἐν τῷ πρωτάτῳ ναφ' τῶν Καραιῶν ἀφανισθέντα, ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἀνεκαινίσθησαν». Γεδεὼν «Ἀθως» σελ. 143 καὶ 145. Τὸ συναξάριον βεβαίως δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ αὐθεντικὴ πηγὴ, οὐ μόνον διὰ τὰ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενα ἐν πολλοῖς ἀπίθανα, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν σφύζεται ἐν ἀρχαιοτέρῳ κώδικι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος.

2— «Εἰς δὲ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ πρωτάτου δώδεκα ἐκκλησιαστικοὶ οὐδαμῶς μὴ ἐκλείπөτωσαν· ὁ Λαύρας καὶ ὁ Βατοπαιδίου δύο τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, ὁ Ἰθῆρ καὶ Χιλανδαρίου ἐτέρους δύο τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ, τὰ δὲ ἑτέρα μοναχτήρια τοὺς ὀκτῶ, παρέχειν τε αὐτοῖς ἀνὰ ἓν μουζούριον ἄλευρον τὸν καθέκαστον μῆνα καὶ ἐπίδοσιν ἐλαίου, κηροῦ, θυμιάματος τὰ ἀρκοῦν· καὶ τοῦτο τάττομας τοῖνον μετὰ ἀλύτου ἀφορισμοῦ, μὴ ὑστερεῖσθαι ἢ τοῦ Πρωτάτου ἐκκλησία τούτων ὅλως καὶ μὴ περιφρονεῖσθαι τὴν σύναξιν τοῦ ἁγίου ὁρους». Γ' τυπικόν.

3— Νῦν τὸ προσωπικὸν τοῦ ναοῦ συγκροτεῖται ὑπὸ κελλιωτῶν τῶν Καρυῶν, διοριζομένων ὑπὸ τῇ Ἱ. Κοινότητος ἐτησίως, κατὰ τὴν ἀ' Ἱου-

Λί ἐκκλησιαστικάι ἀκολουθίαι καὶ λοιπαὶ ἱεροτελεστίαι καὶ πανηγύρεις τελοῦνται ἀενάως ἐν τῷ ναῷ τοῦ Πρωτάτου ὡς ἐν ταῖς Εἴκοσι Μοναῖς.¹ Ὅρατόν σημεῖον τῆς πάλαι τάξεως εἶναι 20 στασιῖδα ἐν τοῖς δυσὶ χοροῖς ὠρισμένα διὰ τοὺς ἡγουμένους τῶν Εἴκοσι Μονῶν, εἰς τὰ ὅποια νῦν ἴστανται οἱ τὴν Ἱ. Κοινότητα ἀποτελοῦντες ἀντιπρόσωποι.²

· ·

Ὁ τοῦ Πρωτάτου ἀρχαῖος ναὸς, συγκεκροτημένος ἐν τοιχοδομίᾳ πενιχρᾷ, πολλὰ χροῖ διερρωγυῖας, ἐναργῶς μαρτυροῦσης ἐν συνόλῳ τὴν ἀρχαιότητα αὐτῆς, ἔχει σχῆμα ἀπλοῦν ἐπιμήκους τετραγώνου.³ Ὁ ναὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ βήματος, προεκτείνοντος τὰς συνθήεις τρεῖς κόγχας, τοῦ ἰδίως ναοῦ, ὅστις μόνον ἐσωτερικῶς διαιρεῖται, διὰ τοίχων ὀγκωδῶν, εἰς χοροὺς κ.λ. ἐνὸς νάρθηκος ἢ λιτῆς καὶ ἐνὸς ἐξωνάρθηκος, προσθήκης μεταγενεστέρας, προσήρμοσμένου ἀκαλλῶς κατὰ μῆκος τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ ναοῦ. Ἡ στέγη αὐτοῦ, ξυλίνη, σκέπεται διὰ λιθίνων αὐτοφυῶν πινάκων· τὸ μέσον ἤμισυ τετράγωνον αὐτῆς, ὑπερκεῖμενον τῆς λοιπῆς τῶν ἄκρων στέγης, στηρίζεται ἐπὶ ὕψω τοῦ τυμπάνου ὅπως παρέχει φῶς ἐν τοῖς ἐνδόν.

Ἐντὸς τοῦ βήματος, ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου, ἀνάκειται ἡ

νίκου, ἐπὶ ὠρισμένῳ μισθῷ, ἀποτελεῖται δὲ ἐκ δύο ἱερέων καὶ ἐνὸς διακόνου, δύο ψαλτῶν, ἐνὸς **τυπικάρου**, ἐνὸς κανονάρχου ἢ **διαβαδοῦ** καὶ ἐνὸς νεοκέρου ὅστις ἐξαιρετικῶς ἐνταῦθα καλεῖται **καμπανάρης**. Οἱ ψάλλται, ὁ κανιναρχὸς καὶ ὁ καμπανάρης βοηθοῦνται ὑπὸ τῶν ὑποτακτικῶν αὐτῶν.

1—Πλὴν τῶν λειτουργιῶν αἵτινες τελοῦνται μόνον κατὰ τὰς Κυριακάς καὶ Ἑορτὰς καὶ τὰς τῶν ἁγίων (μετ' ἀργίας) μνημῆας.

2—Ἀνωθεν ἐκάστου στασιδίου ὑπάρχει εἰκὼν τῆς Ἑορτῆς τοῦ καθολικοῦ ναοῦ ἐκάστης Μονῆς, πρὸ τῆς ὁποίας καίει **ῥοακόντι** (= χοινδρὸν κηρίον, καὶ κανδήλα.—Πλησίον τῶν χορῶν τιροῦνται στασιῖδα καὶ διὰ τοὺς **κονακτοῦδας** τῶν ἐν Καρυαῖς 19 κονακίων.

3—Σχῆμα τοῦ ἐμβαδοῦ αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ H. Brockhaus «Die Kunst in den Athos—Klöstern» σελ. 23. Κατὰ τοῦτον ὡς καὶ τὸν Ρῶσσον ἀκαδημαϊκὸν Κονδακῶφ ὁ ναὸς τοῦ Πρωτάτου ἀνήκει εἰς τὸ εἶδος τῶν βασιλικῶν.

ιστορική εικών της Θεοτόκου **Ἄξιόν ἐστιν** καλουμένη, ἥτις θεωρεῖται ὡς κοινὴ ἐφέστιος εικών τῆς ἱερᾶς χερσονήσου.¹

Ὁ ἰδίως ναὸς μετὰ τοῦ βήματος εἶναι πλήρης θαυμασίων ἀρχαίων τοιχογραφιῶν ἀγνώστου χρονολογίας. Ὁ νάρθηξ ἀνεκαινίσθη πρό τινων δεκαετηρίδων διὰ νέων κονιαμάτων ἐκ τῶν τοιχογραφιῶν αὐτοῦ, μετρίων κατὰ τὴν τέχνην, γενομένων δὲ τῷ 1512, σωζεται μόνον ἄνωθεν τῆς πρὸς τὸν ἰδίως ναὸν εἰσόδου, ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου. Εἰς τὸν δεύτερον ὄροφον τούτου τοῦ νάρθηκος, κατὰ τὸ Μ. ἄκρον, ὑπάρχει ἀπλοὺν παρεκκλήσιον τῆς ἀποτομῆς τοῦ Προδρόμου, ὅπερ σώζει μόνον ἐν τῷ βήματι ὀλίγας μετριωτάτας τοιχογραφίας τοῦ 1526.

Ὁ ἐξωνάρθηξ φέρει τοιχογραφίας τῶν ἀρχῶν τοῦ 10 αἰῶνος, νεωτέρας δὲ ἡ ἄνωθεν αὐτοῦ στενόχωρος τράπεζα.

Ὁ ναὸς τοῦ Πρωτάτου (ἰδίως ναὸς καὶ βῆμα) κέκτηται μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὰς ἀρχαίας αὐτοῦ τοιχογραφίας, αἵτινες, κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἐπαϊόντων, καθιστῶσιν

1— Ἡ παράδοσις σφίζει ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ «Ἄξιόν ἐστιν» ὑπῆρχεν εἰς τὸ κάτωθεν τοῦ Σαραγίου ἐν τῷ λάκκῳ «Ἄδειν» (Ἄδοντας κοινῶς) ὁμῶνυμον κελλίον. Εἰς τοῦτο κατὰ τὴν 11 Ἰουνίου τοῦ ἔτους 980 ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ, ἐν σχήματι ξένου μοναχοῦ φιλοξενηθεὶς παρ' ἐναρέτου τινὸς ὑποτακτικοῦ, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ γέροντός του, ἐδίδασκεν αὐτὸν κατὰ τὴν νυκτερινὴν ἀκολουθίαν, ἐνώπιον τῆς εἰκόνος ταύτης, ὅπως φάλλῃ τὸν ὕμνον: «Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν δε τὴν Θεοτόκον τὴν ἀειμακάριστον καὶ παναγώμωτον καὶ ὑπέρτα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν», ἄγνωστον ἕως τότε, προσαρμόσας αὐτὸν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀρχαιότερου τοιούτου: «Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβίμ» κ.λ., τοῦτον δὲ καὶ ἔγραψε διὰ τοῦ δακτύλου ἐπὶ λιθίνης πλακῆς, μεθ' ἧς ἄφαντος ἐγένετο. Ἐκτοτὲ ἡ εἰκὼν ἐτέθη ἐν τῷ Πρωτάτῳ. Ἱστορίαν τοῦ θαύματος κ.λ. ἔγραψε τῷ 1548, ὁ καὶ Πρώτος χρηματίσας Σεραφεὶμ ἱερομόναχος ὁ (Βυθ) πόλος, ἥτις ἐξεδόθη ἐν «Νέῳ Μαρτυρολόγιῳ». Ἀθῆναι 1856 σελ. 294—296. Ὅσα 11 Ἰουνίου εἰς Συναξαριστὴν καὶ λιθογραφίαν αὐτῆς μετὰ τοῦ ἱστορικοῦ εἰς «Ἀνωτέραν ἐπισκίασιν ἐπὶ τοῦ Ἀθῶ». Κ)πολις 1864 σελ.

1—6. Ἐνδιαφέροντά τινα περὶ τῆς εἰκόνος ταύτης σημειοῖ καὶ ὁ Brockhaus ἐν «Die Kunst in den Athos — Klöstern», σελ. 11, 92, 107, 259 καὶ 261. — Σημειωτέον ὅτι ἡ εἰκὼν κεκάλυπται ὑπ' ἀργυροχρύσου νεωτέρου χιτῶνος, τὰ δὲ πρόσωπα εἶναι ἀδιάκριτα ἐκ τῆς παλαιότητος καὶ τῆς φθορᾶς.

αὐτὸν θαυμάσιον καὶ μοναδικὸν μνημεῖον τοῦ Ἑλλ. ¹ Αἱ τοιχογραφίαι αὗται εἰσὶν ἀρχαιότεραι πασῶν τῶν ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Ἑλλ. σωζομένων καὶ ἀσυγκρίτως ἐκείνων ὑπέρτεραι. ² Ἡ δύναμις τοῦ σχεδίου, αἱ εὐτονοὶ γραμμαὶ, αἱ ὁμαλὰι πτυχαί, ὁ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ἀτονήσας καὶ κεκαπνισμένος καὶ κεκονιαμένος χρωματισμὸς αὐτῶν, μάλιστα δὲ αἱ ἀτενεῖς, ἀπλαῖ, σεμνῶς κεχρωματισμέναι καὶ πάντοτε νεάζουσαι μορφαὶ τῶν εἰκονιζομένων, προξενουσι τῷ θεατῇ πάνδημόν τινα καὶ ἐπιβάλλουσιν ἐντύπωσιν.

Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Πρωτάτου δεικνύουσι τὴν προσπάθειαν τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ ΙΑ' — ΙΔ' αἰῶνος πρὸς ἀναγέννησιν

1 — Πάντες οἱ γράψαντες περὶ καλλιτεχνίας ἐν Ἑλλ., ἐνθουσιωδῶς ἐκφράζονται περὶ τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Πρωτάτου, ὁ δὲ ἐνθουσιασμὸς αὐτῶν ἐξακολουθεῖ ἀμείωτος καὶ ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις ὅτε ὑπὸ τὴν βάσανον τῆς κριτικῆς καὶ συγκριτικῆς μελέτης ἐξητμήσθη ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὰς λοιπὰς τοιχογραφίας τῶν Μονῶν.

2 — Κατὰ λόγον ἀρχαιότητος τὰς ἐν Ἑλλ. τοιχογραφίας τάσσω ὡς ἑξῆς: Πρωτάτου ναός: ΙΑ' — ΙΔ' αἰών. — Βυτοπεδίου ναός: 1312 (ἀνακαινισθεὶς κατὰ τὸν ΙΙΙ' αἰῶνα ἀπώλεσαν τὴν ἀξίαν των). — Κουτλουμουσίου, κελίον Προδρόμου: 1401 καὶ 1431. — Ἀγίου Παύλου, παρεκκ. τοῦ ἁγ. Γεωργίου: 1423 (ὑποπτος ἢ ἐν αὐτῷ ἐπιγραφὴ ὡς ἀνακαινισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κ. Σιμωνίδου). — Ἰβήρων ναός: 1492 (κατ' εἰκασίαν τοῦ Brockhaus). Παντοκράτορος ναός: 1512. — Λαύρας τρίπεξα: 1522 (πιθανῶς). — Πρωτάτου παρεκκ. Προδρόμου: 1526. — Λαύρας ναός: 1535. — Χελανδαρίου, κελίον Μολυβοκλησιᾶς: 1537. — Κουτλουμουσίου ναός: 1540. — Ξενοφώντος ναός: 1545 καὶ 1564. — Διονυσίου ναός: 1547. — Λαύρας, παρεκκλήσιον ἁγίου Νικολάου: 1560. — Δοχειαρίου ναός: 1568. — Διονυσίου τρίπεξα: ΙΣΤ' αἰών (κατὰ τὸν Brockhaus). αἱ λοιπαὶ τοιχογραφίαι εἰσὶ νεώτεραι. Ὑπὸ τεχνικὴν ἔποψιν ἐξεταζόμεναι πᾶσαι, ἀνήκουσιν εἰς ἐν ὁμοιογενὲς διακοσμητικὸν εἶδος· οὐδέμια μεγελοφυῆς ἢ καινοφανῆς σύλληψις ἀπαντᾷ παρ' αὐταῖς δυναμένη νὰ προξενήσῃ ἐπανάστασιν ἐν τῇ δημοτοτρόπῳ βυζαντινῇ ἁγιογραφίᾳ. Ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα θεωρούμεναι αἱ ἀθώϊτιδες τοιχογραφίαι, μεγίστην διαφορὰν, τῷ ἐπισταμένῳ μελετῶντι, παρουσιάζουσιν αἱ τοῦ Πρωτάτου. Ἡ χεὶρ τοῦ γράψαντος αὐτὰς ἔσπευδε πρὸς ἀπομίμησιν τελειότερων ἔως προτύπων, ἡ δὲ ἐργασία αὕτη κέκτηται τὸ πρῶτον ὅτι παρουσιάζει στερεὰν καὶ σπουδαίαν βίαν πρὸς ἀναγέννησιν τῆς ἐλληνικῆς ἁγιογραφίας κατὰ τοὺς ἀπαρεγκλίτους ὅρους τῆς θρησκευτικῆς ιδέας, οὗς ἀπέπτυσεν ἡ Δύσις. Κατὰ δεύτερον λόγον — πάντοτε κατ' ἐμὲ κοιτῇ — τακτεῖς τὰς ἀρχαιοτέρας τοιχογραφίας τοῦ ναοῦ τοῦ Παντοκράτορος, ὧν ὀλίγαι ἀτυχῶς σφύζονται ἄθικτοι· αἱ λοιπαὶ ἀποτελοῦσιν ὁμοιόμορφόν τινα τάξιν, πρῶτων τάσσομένων τῶν τῆς τραπέζης τῆς Λαύρας καὶ τῶν τοῦ ἐσωτέρου νάρθηκος τῆς Μ. τῶν Ἰβήρων.

τῆς ἀγιογραφίας κατὰ τὰ ἀρχαιότερα καὶ τελειότερα πρότυπα, ἐν τοῖς διαγεγραμμένοις ὁρίοις τῆς θρησκευτικῆς ιδέας.

Πολλαὶ τῶν τοιχογραφιῶν τούτων φαίνονται ἀνακαινισθεῖσαι ὑπὸ μεταγενεστέρων καλῶν τεχνιτῶν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος, τῷ δὲ προσεκτικῷ παρατηρητῇ καὶ ἐκτιμητῇ ἀποκαλύπτεται ὅτι ἀρχικῶς τὰς τοιχογραφίας ταύτας ἔγραψε μὲν ἕξοχος καλλιτεχνικὸς χρωστήρ, ἐβοήθησαν δ' αὐτὸν καὶ ἕτεροι τῆς αὐτῆς σχολῆς. Αἱ συνθέσεις (εὐαγγελικαὶ σκηναὶ) δὲν φαίνονται τελείως ἀπηλλαγμέναι τῆς συνήθους δυσκαμψίας.

Οἱ Ἀθωῖται τὰς τοιχογραφίας τοῦ Πρωτάτου ὡς καὶ τὰς τοῦ Παντοκράτορος ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Πανσέληνον. Τοῦτο ἴσως προέκυψεν ἐκ τοῦ ὅτι ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ναοῖς ἀπαντᾷ θαυμάσιος καὶ πῶς ὁμοιογενὴς χρωστήρ· καίτοι δ' οὕτω συγχέονται χρονολογίαι κατὰ πολὺ ἀφαστῶσαι, οὐχ' ἔττον ἢ ἄκριτος αὕτη παράδοσις, εὐτυχῶς τιμᾷ τὴν καλλιτεχνικὴν ἰδιοφυίαν τῶν Ἀθωιτῶν, κρείσσονα ἀναδειχθεῖσαν ἐκείνων οἵτινες ἐπὶ μακρὸν ἐμελέτησαν τὸν Ἀθω ὅπως ἀντὶ νὰ διαλευκάνωσιν, ἔτι μᾶλλον ἐπισκοτίσωσι τὰ πράγματα.¹ Γραπτὸν μνημεῖον τῆς περὶ Πανσελήνου παραδόσεως ἐν Ἀθῶ εἶνε ἡ «Ἐρμηνεία τῶν ζωγράφων»² τοῦ ἐκ Φουρνᾶ τῶν

1—Νόει καὶ ἄλλους μὲν, πρωτίστως ὁμῶς τὸν Ρῶτσον ἐπίσκοπον Πορφύριον Οὐσπένσκην ἰσχυρισθέντα ὅτι ὁ Πανσέληνος ἔγραψε τὰς τοιχογραφίας τοῦ **Πρωτάτου** τῷ 1535—36, τὰς τοῦ παρὰ τὰς Καρυὰς Χελανδοῦρινοῦ κελλίου **Μολυβοκλησιᾶς** τῷ 1577 καὶ τὰς τοῦ **ναοῦ τῆς Μονῆς Χελανδοαρίου** τῷ 1582 !!! Σημειωτέον ὅτι ταῦτα εἶναι ἀποκνήματα τῆς γονιμωτάτης φαντασίας αὐτοῦ, διότι εἰς τὸ Πρωτάτον ποῦως τοιαύτη χρονολογία δὲν ὑπάρχει· ὁ ναὸς τῆς Μολυβοκλησιᾶς φέρει ἔτος 1527, αἱ δὲ τοιχογραφίαι τοῦ ναοῦ τοῦ Χελανδοαρίου ἀνεκαινίσθησαν τῷ 1803 μὴ καταλειφθέντος ἔχρους τῶν παλαιῶν. Ἐτι σημειωτέον ὅτι αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Πρωτάτου παραβαλλόμεναι πρὸς τὰς χυδαίας σερβικὰς τοιχογραφίας τοῦ Μολυβοκλησιᾶς παρουσιάζουσιν οἷαν διαφορὰν ἡ ἡμέρα πρὸς τὴν νύκτα.

2—Ἡ «Ἐρμηνεία» τοῦ Διονυσίου σφίζεται ἐν τέσσαρσιν ἑλλήν. χειρογρ. κώδιξι τῆς Μονῆς τῶν Ρώσων ὑπ' ἀριθ. 258, 259, 685 καὶ 832, αἰῶνων ΙΖ' καὶ ΙΗ', ἴσως καὶ ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῶν Μονῶν Λαύρας καὶ Βκτοπεδίου. Ταύτην ἀνεκάλυψε ὁ Γάλλος Didron, ἡ δ' ἐν Εὐρώπῃ ἔλδοσις αὐτῆς γαλλιστὶ (Manuel d' iconographie chrétien-

Ἀγράφων Διονυσίου ἱερομονάχου ὅστις ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἀναφέρει τὸν ἀπὸ Θεσσαλονίκης λάμπαντα Ἐμμανουὴλ (Πανήλιον) τὸν Πανσέληνον... ὅστις καὶ λάμπων ποτὲ εἰς τὴν ζωγραφικὴν ταύτην ἐπιστήμην ὡς ἂν ἄλλος ἥλιος καὶ χρυσολαμπροκίνητος σελήνη, ὑπερηκόντισε καὶ κατεκάλυψε μὲ τὴν θαυμαστὴν τέχνην τοῦ ὅλου τοῦ πτελαυτοῦ καὶ νέου ζωγράφου, ὡς τὸ δείχνουν σαφέστατα αἱ ἐν τοῖς τοίχοις καὶ πίναξιν ὑπ' αὐτοῦ εἰκονισθεῖσαι εἰκόνες» κ. λ. Δυστυχῶς ὁ Διονύσιος οὐδεμίαν πληροφορίαν δίδωσι περὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἔκμασεν ὁ Μανουὴλ Παντέληνος, ἐπειδὴ ὁμῶς γινώσκω ὅτι ὁ Διονύσιος ἔκμασεν εἰς τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος,¹ γράφει δὲ οὗτος περὶ τοῦ καλλιτέχνου

enne Grecque et Latine avec une introduction et des notes par Paul Durand. Paris 1845) καὶ γερμανιστὶ (Das Handbuch der Malerei vom Berge Athos, übersetzt von God. Schäfer, Trier 1855) ἐθεωρήθη τότε ὡς πρώτη βεβημένη δοκιμὴ εἰς τὴν ἀναγεννωμένην ἱεροσκηναϊκὴν τέχνην τῆς Εὐρώπης. Ἡ «Ἐρμηνεία» ἐξεδόθη ἐν πρωτοτύπῳ εἰς Ἀθήνας τῷ 1853 καὶ τῷ 1885, φέρεται δ' ἔτος καθ' ὃ ἐγράφη 1458, ὅπερ διόφραστον κατ' ἐμὲ ἴσως εἰς 1408, διότι ἐξ ὧν γινώσκω καὶ πρῶτος καθιστῶ γνωστὸν ὁ Διονύσιος ἐτοιχογράφησε τὸν ναὸν τοῦ ἐν Καρυαῖς κελλίου τοῦ τῷ 1401 δύσκολον δε φέρεται μοι ὅτι τυμβογέριον ὑπάρχων τῷ 1458 συνέγραψε τὴν βίβλον.

1— Σφίζεται εἰς Καρυὰς τὸ κελλίον τοῦ Διονυσίου, ἥπερ εἶναι τό, ἐν τῇ ὁδῷ, τοῦ τιμίου Προδρόμου ἀνήκον τῇ Μονῇ Κουτλουμουσίου. Ὁ ναὸς τούτου εἶναι πλήρης τοιχογραφιῶν καὶ ἀνωθεν τοῦ μόνου παραθύρου αὐτοῦ ἀναγινώσκειται λίαν εὐκρινῶς ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή :

«Ἀνυγέρθη ἐκ βάθρων καὶ ἰστοσῶθι οὗ θεῖος οὗτος καὶ πάνσεπτος ναὸς τοῦ τιμίου ἐνδόξου προδρόμου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ὁσπάρη τε καὶ βοῦθειά τοῦ ἐν ἱερομονάχοις ἐξαρχιεπίτου Διονυσίου τοῦ ἐκ Φαιργᾶ τῶν Ἀγράφων καὶ τῆς ὁμνοδίας αὐτοῦ. Ἰστοσῶθι διὰ χειρὸς τοῦ αὐτοῦ Διονυσίου ἐν ἔτει ΑΥΑ', ἀνακαινίσθη δὲ διὰ δυνάμεως τοῦ ποτὲ ἁγίου καὶ ὁμιλουμένου τῆς ἐν Χρῷ μονῆς ἁγίας Ματρώνης τοῦ καὶ μητροπολίτου κρηνασιδαντος παλαιῶν Πατρῶν ἐν τῷ ὄρει ὑπερορίῳ τυγκάνοντος τῇ αἰτήδει Σωθρόνῳ μοναχοῦ (καὶ τῶν ὄντων αὐτῷ Ἰακώβῳ ἱερομονάχῳ καὶ Χαραλάμπους καὶ Παρθενίου τῷ ΑΥΑΑ κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον, ἰνδ. θ'.»

Αἱ τοιχογραφίαι πᾶσαι πλην τῶν συνθέσεων (εὐαγγελικῶν σκηνῶν) μαρτυροῦσι καλὸν τὸν ἐργάτην αὐτῶν, ἡ ἐν πίνακι ὁμῶς ἐφέστιος εἰκὼν τοῦ

τούτου ὡς ἀκμάσαντος ἐν ἀφεσθηκόσιν αὐτοῦ χρόνοις, δέον νὰ δεχθῶμεν ὀρθὴν τὴν ἐξ ἐκτιμήσεως τῶν τοιχογραφιῶν κρίσιν τῶν Εὐρωπαϊῶν οἵτινες ἔταξαν τὸν Πανσέληνον, Ραφαὴλ τῆς Ἀνατολῆς αὐτὸν καλοῦντες, μεταξὺ τοῦ ΙΑ'—ΙΙ' αἰῶνος,¹ αὐθαίρετος δὲ δείκνυται ἡ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Οὐσπένσκη ἀνακάλυψις τῶν Ρώσων λογίων καὶ καλλιτεχνῶν ὅτι ὁ Πανσέληνος ἤχμασε κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα,²

Προδρόμου, εἰς ἣν ὁ Διονύσιος ἔγραψε ὁκτὼ καλοὺς στίχους, εἶναι μετρίω-
τάτη.

1—Dominique Papety, «Les Peintures byzantines et les couvents de l'Athos», ἐν τῇ Revue des Deux—Mondes 1847 σελ. 176 καὶ 177.—V. Langlois, «Le Mont—Athos» σελ. 14.
—Eugène Melchior de Vogué, «Syrie, Palestine, Mont—Athos» (ἔκδ. 6^η) σελ. 295.—M. Γεδεών, «Ἀθως» σελ. 235—239.
Τὰς τοιχογραφίας τοῦ Πρωτάτου καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸν διάσημον αὐτῶν τεχνίτην ὁ Heinrich Brockhaus τίθησιν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1282—1328, καθ' ἃ ἐβασίλευσεν ὁ Ἀνδρόνικος Β' Παλαιολόγος, ὅτε ἀνοικοδομήθη ὁ ὑπὸ τῶν ἐνωτικῶν ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου καεῖς καὶ οὗτος· πλὴν τὸ συναξάριον ἐφ' οὗ ἐρειδόμενος γνωματεύει, ὅθεν δύναται νὰ θεωρηθῇ αὐθεντικὴ πηγὴ. Βλέπε «Die Kunst in den Athos—Klöstern» σελ. 24—25, 60 καὶ 271, πρβλ. δὲ Γεδεών, «Ἀθως» σελ. 143 καὶ 145—146.

2—Ὁ Πορφύριος εὗρεν ἐν Ἱεροσολύμοις τὴν «Ἑρμηνείαν» τοῦ Διονυσίου καὶ ἐκδόσας ρωσιστῇ αὐτὴν ἐν Κιέβῳ τῇ 1861 (Troudi Kievsk. Douch. Acad. τόμ. Γ', σελ. 120—164 καὶ 266—292) ἐκήρυξεν ὡς τὸ ἀληθὲς κείμενον τῆς «Ἑρμηνείας», τὴν δὲ παρ' ἡμῖν ἐκδοσιν πλαστούργημα τοῦ Κ. Σιμωνίδου, ἐνῶ αἰῶνας ὅλος, πρὸ τούτου ἐκυκλοφόρει χειρόγραφος ἐν Ἀθῷ! Ἐκτὸς τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης καὶ δευτέρου ἐρεῦρεν ἡ γράμμος τοῦ ἱεράρχου τούτου φαντασίαν τὸν ἀγιογράφον Πανσέληνον ἐποποθέτησεν εἰς τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, (σημειωτέον ὅτι αἱ καλλιτεχνικαὶ γνώσεις τοῦ Πορφυρίου εἰσὶ γελοῖαι), τότε τὰς γράψαντας τὰς τοιχογραφίας τοῦ Πρωτάτου, τῆς Μολυβδόκληστιας (161) καὶ τὰς (μὴ ὑπαρχούσας) τοῦ Χελιδανίου, τὸν δὲ συγγραφέα τῆς «Ἑρμηνείας», τὸν ἀναφέροντα περὶ τοῦ Πανσέληνου, εὗρεν ἐν τῷ ΙΙ' αἰῶνι. Τὸ κομικὸν εἶναι ὅτι ὁ Διονύσιος (τοῦ ΙΙ' αἰῶνος) εἶχε τὸ ἀγιογραφικὸν ἐργαστήριον τοῦ εἰς Καρυὰς κατὰ τὸν Πορφυρίον, ἐνῶ εἶναι γνωστότατον ἡμῖν τοῦτο ὡς ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Διονυσίου κ. λ. τῷ 1401, εὐτυχῶς δὲ σώζεται ἐτι καθ' ἃ πρότερον εἶπομεν. Τὴν σύγχυσιν προὔξεν ἡ αὐτὴ ἡ «Ἑρμηνεία» ἥτις φαίνεται συμπληρωθεῖσα ὑπὸ μεταγενεστέρων.—Ἐπίκαιρον θεωρῶ νὰ σημειώσω ὅτι καὶ ἄλλος Διονύσιος ἱερομόναχος ἐκ Φουρνῶν τῶν Ἀγράφων παρουσιάζεται κατὰ τὸν ΙΙ' αἰῶνα ἐν

ἐνῷ στοιχειώδεις γνώσεις ἀρκοῦσιν ὅπως δειχθῇ, ὅτι αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Πρωτάτου εἰσὶ κατὰ πολὺ ἀρχαιότεραι τῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἃς βλέπομεν εἰς τὰς Μονὰς Παντοκράτορος, Λαύρας, Κρυτλουμουσίου, Ξενοφώντος, Διονυσίου καὶ Δοχειαρίου.

Εἰς τὸ Μ ἄκρον τοῦ νάρθηκος ἡ λιτῆς καὶ εἰς τὸ Δ ἄκρον τοῦ προσθέτου νάρθηκος, πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ, δύο κεῖνται κενοτάφια εἰς μνήμην τῶν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἀθλησάντων ἐπὶ Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου μοναχῶν τῶν Καραῶν.

Τὸ κωδωνοστάσιον

τοῦ ναοῦ κείμενον εἰς 5—6 μέτρων ἀπόστασιν κατὰ τὸ ΒΑ ἄκρον, ἰδρῦθη τῷ 1781, καὶ στηρίζεται ἐπὶ δύο μεγάλων σκελῶν σχηματιζόντων στοᾶν, ἥτις χρησιμεύει ὡς δίοδος τοῦ ναοῦ, τῶν κοινῶν κ.λ. καὶ τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ. Ἐνταῦθα οἱ εἴκοσιν Ἀντιπρόσωποι τῶν Ἱ. Μονῶν προὔπαντῶσι τοὺς ἐπισήμους ξένους.¹

Ἐν τούτῳ γινώσκω καλλίστην μεγάλην ἐπὶ πῆλκος εἰκόνα τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων τῆς Μ.Καρακάλλου ἣν ἔγραψε τῷ 1722, ὁ αὐτὸς δὲ τυγχάνει ἐκδότης τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἱερομάρτυρος Σεραφεῖμ τῷ 1740· ὅθεν οὐδόλως ἀπίθανον ὅτι καὶ ὁ δευτέρως οὗτος Διονύσιος Ἀγραφιώτης ἐποίησε προσθήκας ἐν τῇ «Ἐρμηνείᾳ», ἣν μὴ ἕτερος σύγχρονος περίπου τούτου· εἰς τὴν σκέψιν δὲ ταύτην ἄγομαι καὶ ἐξ ἄλλων μὲν νεωτέρων προσθηκῶν τῆς «Ἐρμηνείας» ἀλλὰ δὴ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐν 510 παραγράφῳ αὐτῆς ἀναγράφεται ὅτι καθοραΐσθησαν ναοὶ ἐν Ἀθῶν διὰ τοιχογραφιῶν τῆς δευτέρας Πανσελήν-**νειον χειρὸς ἐξ ἀντιγράφων τοῦ παλαιοῦ Πανσελήνου.** Νομίζω προδήλῳ ἐκ τούτων ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ ἀρχαῖος Πανσελήνης τοῦ ΙΑ'—ΙΔ' αἰῶνος καὶ ἄλλη ἡ Πανσελήνειας χεὶρ, ἣ οἱ καλλιτέχναι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος οὐς ὑπαινίσσεται ἡ «Ἐρμηνεία». Ἐπέχω.

1—Τοιούτους νέει πατριάρχας, μητροπολίτας, πρέσβεις, προξένους κ. λ. Κατὰ τὴν προὔπαντησιν ἱερεῖς καὶ διάκονοι ἡμφοισμένοι τὰ ἱερατικά αὐτῶν ἄμφια προτείνουσι τῇ ἐπισκέπτῃ εἰκόνα καὶ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον εἰς ἀσπασμόν, μεθ' ὃ πάντες πορεύονται εἰς τὸν ναόν, γίνεται σύντομος τελετὴ καὶ εἰς ἀνέρχονται εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων τῆς Ἱ. Κοινότητος, ἐνθα ὁρθοστάδην ὁ τῆς Λαύρας ἀντιπρόσωπος προσφωνεῖ τὸν ξένον διὰ βραγέων ἐκ μέρους τοῦ σωματείου, ἀντιφωνεῖ οὗτος εἰ βουλεται καὶ κάθηνται πάντες, κατὰ τὴν τάξιν τῶν συνεδριάσεων, φιλοφρόνως δεξιούμενοι τὸν ξενιζόμενον, εἰς ὃν παραχωροῦσι θέσιν μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων Λαύρας καὶ Βατοπεδίου, ἡ Λαύρας καὶ Ἰβήρων. Μετὰ ὀλίγα λεπτὰ ὥρας ὁ ξένος πο-

Ἡ βιβλιοθήκη

τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος εὐρίσκεται ἐν ἐνὶ τῶν ἀνωτέρων ὀρόφων τοῦ πύργου ὅστις κεῖται εἰς τὸ ΒΑ μέρος τοῦ τετραγώνου ἐν ᾧ τὰ κοινὰ οἰκήματα περιέχει δέ:

42 ἑλλ. κώδικ. ἐπὶ περγαμηνῆς, ἐκ κλ. ὕλης αἰῶν. Γ' — ΙΔ',
39 » » ἐπὶ χάρτου ὁμοίας ὕλης » ΙΔ' — ΙΗ'.¹

1

Η ΜΕΓΙΣΤΗ ΛΑΥΡΑ

Ἦ "Αγ. Ἀθανάσιος ὁ ἐν τῷ "Αθῶ· Δ' Ἰουλίου²

Ἡ Λαύρα³ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου κεῖται εἰς τοὺς βορειοδυτικούς πρόποδας τοῦ κυρίως ὄρους Ἀθῶ ἐπὶ τῆς θέσεως

ρεύεται εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ διοικητοῦ (καϊμακάμ), μεθ' ὃ ὁδηγεῖται εἰς τὸν ἀνω ἔρροφον τῆς Ἀθωνιάδος σχολῆς ἔνθα φιλοξενεῖται κοινῇ δαπάνῃ, ἔχων παρ' αὐτοῦ, ἐκ περιτροπῆς, ἀριθμὸν τινα ἀντιπροσώπων καὶ ἐπιστατῶν. Ἐὰν ὁ ἐπισκέπτης τυγχάνῃ ἑτερόδοξος παραλείπονται οἱ ἱερεῖς καὶ ἡ ἐν τῷ ναῷ τελετὴ. Τοιαύτη περίπτου ὑπόδοχὴ γίνεται καὶ ἐν πάσαις ταῖς Μοναῖς αἱ τινες καταλλήλως προετοιμοῦνται.

1—Σπυρίδωνος Λάμπρου (καθηγητοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου), «Κατάλογος ὧν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων». Κανταβριγία 1895 τόμ. Α' σελ. 1—10

2—Ἐνταῦθα σημειοῦνται αἱ ἑορταὶ ἢ αἱ μνήμαι ἁγίων ἐφ' αἷς σεμνύνονται αἱ Ἱ. Μοναὶ καὶ πανηγυρίζουσιν ἐτησίως. Ἡ πανηγυριζομένη ἑορτὴ ἢ ὁ ἅγιος ἐκάστης Μονῆς καὶ σκήτης εἶναι ἀποτετυπωμένος ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτῆς σφραγίδι.

3—Ἡ λέξις **Λαύρα** διαφόρους ἔχουσα σημασίας, ἐνταῦθα δηλοῖ μονὴν πολυάνθρωπον.

Ἡ Λαύρα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐκαλεῖτο ὡς ἐκ τῆς τοποθεσίας «**Λαύρα τῶν Μελανῶν**». εἰς Β' τυπικόν (1046) ἀπαντᾷ «**Λαύρα τοῦ κυροῦ Ἀθανασίου**», ἐνῶ πρότερον ἔτι (972) καὶ μετὰ ταῦτα ἐκαλεῖτο συγχρόνως «**Μεγίστη Λαύρα**», πρὸς διακρίσιν ἐτέρων «**μεγάλων Λαυρῶν**» ἐν

τῆς ἀρχαιοτάτης πόλεως τῶν Ἀκροθώων (ἣν διεδέχθη ἁσσημός τις Ἀπολλωνία), εἶναι δὲ ὑπὸ πᾶσαν ἐποφιν πασῶν τῶν Μονῶν ἡ ἀρχαιοπρεπεστέρα.

Ἡ Λαύρα ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου δαπάνῃ τοῦ στενοῦ τούτου φίλου αὐτοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Φωκά. Ἡ οἰκοδομὴ αὐτῆς ἤρξατο κατὰ Μάρτιον τοῦ 963 κατὰ σημειοῖ ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν τῇ Διαθήκῃ αὐτοῦ.¹

Κατὰ τὸν βιογράφον αὐτοῦ ὁ ἁγ. Ἀθανάσιος ἱδρυσεν πρῶτον τὸ τεῖχος ἐν τετραγώνῳ σχήματι, εἶτα τὸν ναόν τῆς Θεοτόκου καὶ κατόπιν τὰς σειρὰς τῶν κελλίων.

Ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος ὅστις στρατηγὸς ὢν προέτρεψε τὸν Ἀθανάσιον εἰς τὴν ἱδρυσιν τῆς Λαύρας ἵνα μετ' αὐτοῦ μονάσῃ, βασιλεύων δὲ (963—969) κατείχετο ὑπὸ τῆς ιδέας νὰ ἀποθέτῃ ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ ἀκινδύνως τὸ στέμμα καὶ νὰ πληρώσῃ τὰς πρὸς Θεὸν συνήκας αὐτοῦ, δὲν ἔπαυσε μέχρι τελευτῆς μεριμνῶν ὑπὲρ τῆς Λαύρας καὶ γεραίρων τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον.

Ὁ Νικηφόρος διὰ χρυσοβούλλων αὐτοῦ ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Λαίρην βαρυτιμώτατον κιβώτιον μετὰ τιμίου Ξύλου καὶ ἁγία λΐψα, προσήρτησεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐν Θύνῃ μονὴν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τῶν Περιστερῶν, καὶ ὥρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν μοναχῶν εἰς 80, ισόβιον δὲ τούτου ἡγούμενον κατέστησε τὸν Ἀθανάσιον, εἰς ὃν ἄφῃκε καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου

¹ Ἀθφ. Ἐν ἐγγράφοις ΙΔ'—ΙΗ' αἰῶνος ἀπαντᾷ συνήθως »**Μεγάλῃ Λαύρᾃ**« ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς »**Λαύρα**«, κατὰ δὲ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὅτε συνετελέσθη ἡ ἀνακαίνισις αὐτῆς, προσέλαβεν αὐτῇ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς κλήσιν »**Μεγίστῃ Λαύρᾃ**«. Ὁ λαὸς καλεῖ αὐτὴν »**Λαύραν**« ἢ καὶ »**Λαύραν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου**«.

Ἡ Λαύρα ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου εἰς ὄνομα τῆς Θεοτόκου (Εὐαγγελισμός) κατὰ δὲ τὸν ΙΣΤ'—ΙΖ' αἰῶνα ἐπεκράτησεν ἐν αὐτῇ ἡ μνημὴ τοῦ κτίτορος αὐτῆς τούτου.

1—«Εἰχόμεθα τοίνυν τοῦ ἔργου· οὐκ οὐδὲ παρεληλυθὸς τετραμήνου ἀκηκόαμεν ἀνηγορεύσθαι αὐτὸν (τὸν Νικηφόρον δηλ.). βασιλέα, ἐγκρατὴ γενέσθαι τε τοῦ παλατίου». Σημειωτέον ὅτι ἐὰν ἀκολουθήσωμεν τὸν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος βιογράφον τοῦ Ἀθανασίου ἀναφέροντα πρὸ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Νικηφόρου πολλὰς οἰκοδομὰς τῆς Λαύρας συντελεσθεῖσας ὑπὸ τοῦ ἁγίου τούτου, τότε κατ' ἀνάγκην δεόν νὰ τάζωμεν ἔτος τῆς ἀρχῆς τῆς Λαύρας τὸ μέχρι ἐσχάτων δεκτὸν 961.

αὐτοῦ. Ὑπὲρ τῶν μοναχῶν τῆς Λαύρας ἔταξεν ἐτήσιον σολέμνιον 244 (χρυσᾶ) νομίσματα ὀρίσας ὅπως λαμβάνωνται ταῦτα ἐκ τῶν προσόδων τῆς νήσου Λήμνου.

Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ φίλου του Νικηφόρου ὁ Ἀθανάσιος δὲν μετέβη πλέον παρὰ τοῖς βασιλεῦσιν εἰς Κων)πολιν, ἐπέτυχεν ὅμως διὰ τοῦ ἐν Ἀθῶ φίλου καὶ μαθητοῦ του Ἰωάννου, Ἰβήρος μεγιστάνος, τὸν διπλασιασμὸν τοῦ σολεμνίου διὰ χρυσοῦλλου τοῦ διαδεχθέντος τὸν Νικηφόρον Ἰωάννου τοῦ Ἰσιμισκῆ, ὅπερ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτόν ν' αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν μοναχῶν τῆς Λαύρας εἰς 120.

Μεσιτείᾳ τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος Β' διὰ δωρεῶν αὐτοῦ πολυάνθρωπον τὴν Λαύραν ἀπειργάσατο καὶ τὴν νητιδα τῶν Νέων (Ἅγιος Εὐτράτιος) αὐτῇ προσεκύρωσεν.

Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος παρέτεινε τὸν βίον μέχρι τοῦ ΙΑ' αἰῶνος διότι ἐν εἰσιν ἐγγράφοις δέκνυνται ζῶν τῷ 999—1000.

Ζῶντος ἔτι τούτου προσηρτήθησαν τῇ Λαύρᾳ ἡ ἐν Ἀθῶ μονὴ τοῦ Μονοξυλίτου καὶ τὰ «ἀλιοτόπια» τοῦ Πλατέως, ὡς καὶ ἡ ἐν Χαλκιδικῇ μονὴ τοῦ Γομάτου ἡ Ὀρφανοῦ, κατὰ δὲ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἡ ἐν Ἀθῶ μονὴ τοῦ Καλαφάτου, καὶ τὰ μονὴδρια τοῦ Ἀτζιπάνου καὶ τῶν Βουλευτηρίων. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος προσηρτήθησαν ὁμοίως τῇ Λαύρᾳ ἡ μεγάλη καὶ ἔρημος μονὴ τῶν Ἀμαλφινῶν καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ μονὴ τοῦ Μακροῦ.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἡ Λαύρα εἶχεν 700 μοναχοὺς, ἐξηκολούθησε δὲ ἐπὶ μακρὸν ἀκμάζουσα καὶ πολυάνθρωπος διατελοῦσα, ἀλλ' αἱ καταστροφαὶ τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος πάντως δὲν ἐφείσθησαν αὐτῆς, καὶ ἔνεκα τούτου, ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος, ἐχαλαρώθη ἐν αὐτῇ ἡ κοινοβιωτικὴ τάξις καὶ αἱ περὶ μοναχικῆς ἀκτημοσύνης ἐντολαὶ ὡς καὶ αἱ διατάξεις τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου.

Τῷ 1574 ἰδιόρρυθμος οὔσα μετετράπη αὐτῇ εἰς κοινόβιον ἐνεργείᾳ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Σιλβέστρου καὶ τῆς Συνάξεως· ἡ παρακμὴ αὐτῆς ὅμως, ὡς εἴκοι, δὲν ἀνεστάλη, διότι κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ ΙΖ' αἰῶνος διέτελει εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, ὥστε τῷ 1623—24 ὁ Πα-

τριάρχης Ἀνθίμος Β' παραιτησάμενος τὸν θρόνον καὶ μεταβάς εἰς Ἀθω ὅπως μονάσῃ, εὔρεν ἐν τῇ Λαύρα πέντε ἐξ μοναχοῦς ἐν μεγίστῃ πενίᾳ βιοῦντας. «Τότε νέας Λαύρας κτισθείσης ἄνω τοῦ κοιμητηρίου, συνήχθησαν οἱ ὧδε κακεῖσε διεσχορπισμένοι, μοναχοὶ λαυριῶται καὶ νέοι τινές, καὶ ἡσύχαζον ἐκεῖ, διαφερόμενοι περὶ πρωτείων οἱ τῆς νεοκτίστου πρὸς τοὺς τῆς παλαιᾶς Λαύρας. Πρὸς παῦσιν τῶν ταραχῶν ἐκρημνίσθη ἡ νέα Λαύρα, γνώμη τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου, παλαιολαυρίται δὲ καὶ νεολαυρίται συνηλάνθησαν ἐν τῇ παλαιφάτῳ τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου μονῇ.»¹

Μετὰ τὸ 1628 ἡ Λαύρα ἤρξατο κατὰ μικρὸν ἀναλαμβάνουσα, ὀριστικῶς δὲ εἰσῆλθεν εἰς περίοδον ἀναβιώσεως καὶ ἀκμῆς μετὰ τὸ 1665 διὰ τῆς εισόδου τοῦ Πατριάρχου Διονυσίου Γ' τοῦ Βαρδάλειως ὅστις ἀνήλωσεν ὑπὲρ αὐτῆς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ἀποτίσας καὶ πάντα τὰ χρεῖα αὐτῆς. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἡ Λαύρα μετέπεσεν αὖθις εἰς τὸν ιδιόρρυθμον βίον.² Τῷ 1744 ὁ Πατριάρχης Παΐσιος Β' ἐκύρωσε τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς προνόμια, μετὰ τινα δ' ἔτη ἡριθμοῦντο ἐντὸς αὐτῆς 400 κελλία. Τῷ 1821—30 περιήλθεν εἰς δεινὴν ἔνδειαν, ἀναλαβοῦσα δ' ἔκτοτε ἀκμάζει μέχρις ἡμῶν.

Ἐκτὸς τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ, τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ καὶ τοῦ Βασιλείου Β', ὅστις ζῶντος ἔτι τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου πολυάνθρωπον τὴν Λαύραν κατέστησε διὰ τῶν δωρεῶν αὐτοῦ, εὐηργέτησαν τὴν Μονὴν ταύτην καὶ οἱ διάδοχοι ἐκείνων Κωνσταντῖνος Γ' ὁ Δούκας καὶ Ἀλέξιος Α' ὁ Κομνηνός καὶ μάλιστα οἱ Παλαιολόγοι ἀπὸ Ἀνδρονίκου Β' καὶ ἑφεξῆς.

Πολ' ἄς δωρεὰς ὑπὲρ τῆς Μονῆς ταύτης εἰς χρήματα καὶ

1— Μ. Γεδεών, «Ἀθως» σελ. 159. «Ἀνέκδοτα σημειώματα περὶ τῶν Πατριαρχῶν Ἀνθίμου Β', Διονυσίου Γ' καὶ Ἱερεμίου Γ',» ἐν «Ἐκκλ. ἀληθείᾳ», τόμος Β', σελ. 608.

2— Δεῖ γινώσκειν ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐκ τοῦ κοινοβίου μετέπεσαν αἱ Μοναὶ εἰς τὸν ιδιόρρυθμον βίον, διότι τοῦτο ἐτελεῖτο βαθμιαίως καὶ λεληθότως, ἐνῷ ἡ παλινόρθωσις τοῦ κοινοβιωτικοῦ πολιτεύματος ἔλαβε χώραν ἐν ἐκάστῃ Μονῇ καθ' ὠρισμένον τρόπον καὶ χρόνον δι' ἐπιστήμων ἐγγράφων κυρούσης καὶ εὐλογούσης τῆς Ἐκκλησίας.

κτήματα ἐποιήσαντο καὶ οἱ κράλαι καὶ δεσπόται τῆς Σερβίας, μεθ' οὓς γενναῖοι ἐπίκουροι αὐτῆς ἐδείχθησαν καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαυίας οἵτινες ἀπὸ τοῦ 1773 προσήλωσαν εἰς αὐτὴν τὸ ἐν Βακάου τῆς Μολδαυίας μοναστήριον τῆς Θεοτόκου Μπερζοῦντσι. Ὁ τῆς Ρωσσίας τσάρος Ἀλέξιος Μιχαήλοβιτς ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Λαυρίτας τῷ 1658 ἵνα τοῦ λοιποῦ μεταβαίνωσιν εἰς Ρωσσίαν ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν.

Ἡ Λαύρα νῦν ἔχει περὶ τοὺς 170 μοναχοὺς, ἐτέρους δὲ ὑπερεπτακοσίους ἐν ταῖς ὑπ' αὐτὴν τελούσαις σκήταις καὶ τοῖς κελλίοις.

Ὁ καθολικὸς ναὸς¹

τῆς Λαύρας ἀνήκει εἰς τὸν Ι' αἰῶνα, εἶναι δὲ ἀπέρिटτος μεθ' ἐνὸς τρούλλου ἐν τῷ μέσῳ ἐρειδομένου ἐπὶ ταπεινοῦ τυμπάνου. Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ κυρίως ναοῦ ἐγράφησαν τῷ 1535 δαπάνῃ τοῦ μητροπολίτου Βερροίας Νεοφύτου, αἱ δὲ τῶν δύο ναρθήκων τῷ 1854 δαπάνῃ τοῦ ἀρχιμ. τῆς Μονῆς Βενιαμὶν τοῦ ἐκ τῆς Κέω. Αἱ πρῶται καλαὶ εἰσιν, αἱ δὲ δεύτεραι δεικνύουσι τὴν κατάπτωσιν εἰς ἣν διετέλει τότε ἡ ἀγιογραφία ἐν Ἀθῶ. Νέον τέμπλον τελευταίως ἐγένετο διὰ πολυχρόων μαρμάρων.

Ὁ ναὸς ἔχει ἐκατέρωθεν τῆς λιτῆς ἡ ἐσωνάρθηκος αὐτοῦ, δύο παρεκκλήσια ὧν τὸ δεξιὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου Νικολάου τιμώμενον φέρει τοιχογραφίας τοῦ 1560, ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ τῶν ἀγίων Μ' Μαρτύρων, ἐν ᾧ εὐρίσκεται ὁ τάφος τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου, αἱ τοῦ 1571 τοιχογραφίαι ἀνιστορήθησαν μετρίως τῷ 1854.

1—Οἱ ἀρχαιότεροι ναοὶ τῶν Ἱ. Μονῶν, ὧν οἱ πλείους ἀνάγονται εἰς τὸν ΙΔ'—ΙΕ' αἰῶνα, ὀλίγιστοι δὲ εἰς τὸν Ι'—ΙΑ' αἰῶνα, δὲν διακρίνονται ἐπὶ σπουδαίᾳ ἀρχιτεκτονικῇ καὶ τεχνικῇ οἰκοδομικῇ διακοσμήσει. Εἰς σκοτεινοί, καὶ οἱ διπλοὶ αὐτῶν νάρθηκες, κατὰ τὸν αὐστηρὸν τοῦ Βυζαντίου τύπον, χωρίζονται ἐκ τοῦ ναοῦ δι' ὀγκωδῶν καὶ ἀγρῆστων τοίχων, χρησίμων ἴσως κατὰ τὰς ἀρχειγόνους ἀνάγκας τῆς ἐκκλησίας. Εἰς πολλοὺς ναοὺς οἱ Ἀγιορεῖται ἤνοιξαν κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα εὐρύτερα παράθυρα. Περὶ τούτων ὅρα τὰ νεώτερα ἔργα τοῦ γερμανοῦ Βραγκάου καὶ τοῦ Ρώσου Κονδακῶφ.

Μεταξὺ τῶν ἐν τῷ ναῷ τούτων φυλασσομένων θησαυρῶν σημειῶ μόνον τὸ ρηθὲν πολύτιμον κιβώτιον μετὰ μεγάλου τεμαχίου τιμίου Εὐλίου καὶ τὰς ἀγίας χάρας τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐν Πύδνῃ ζωρηθέντα πάντα τῷ 964 διὰ χρυσοβούλλου Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ· δύο ἔτι τίμια Εὐλία ζωρηθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοκρ. Μιχαήλ Δούκα καὶ Γρηγορίου ἡγουμένου τῆς Λαύρας συγγενοῦς ὄντος τῶν Κομνηνῶν βασιλέων· ὁμοίως καὶ τὴν ἀριστεράν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τὰς ἀγίας χάρας τοῦ ἀγίου Εὐστρατίου καὶ τοῦ Μιχαήλ Συνάδων, περιώνυμον ἐν ἀνατολῇ διὰ τὸν ὀλεθρον τῶν ἀκρίδων, ζωρηθείσας ὑπὸ Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου τῶν πορφυρογεννήτων, ὡς καὶ τὰς ἀγίας χάρας Μηνωδώρας καὶ Θεοδώρου τοῦ ἡγιασμένου καὶ τὴν σιαγόνα Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου ᾧς ἀφιέρωσε Κωνσταντῖνος Θ' ὁ Μονομάχος.

·II ἀρχαία φιάλη¹

ἥτις κεῖται ἔξωθεν τῆς εισόδου τοῦ ναοῦ, εἶναι ἀξιοσπούδα·στος διὰ τοὺς μαρμαρίνους στύλους καὶ πίνακας αὐτῆς οἵτι·νές εἰσι προχριστιανικῆς ἐποχῆς. Φέρει τοιχογραφίας εἰς τὸν θόλον αὐτῆς τοῦ ἔτους 1640, ἐνῷ ἡ ἰδρύσις αὐτῆς ἀ·νάγεται εἰς τὸν ΙΑ' αἰῶνα.

·III τράπεζα

ὅτληα ἐκ τὸ ἐστιατόριον τῆς Λαύρας, ὡς πάντες οἱ ἐν Ἀθῶ

1—Πολλοὶ Μοναὶ ἐν Ἀθῶ, κατὰ τὸν τύπον τῆς Λαύρας, ἥτις ἡκολού·θησε τὸν ἐν Βυζαντίῳ, ἔχουσιν ἔξωθεν τοῦ ναοῦ φιάλας εἶδος σχ·διε·ξ·αν·ίων). Αὗται ἀποτελοῦνται ἐκ τῆς κυρίως φιάλης—ὑδροδόχου ἐξ αὐτοφυ·σὺς μαρμαῶρου μετὰ βάσεως ὡς στελέχους, ὑπέρκειται δ' αὐτῆς δίκην ὑ·πέρου στηλῇ μετὰ γλυφῶν πτηνῶν ἢ ὀρακόντων ἐκ τοῦ στόματος τῶν ὑ·παίων ἐκρέει τὸ ὕδωρ ὑπογείως διερχόμενον. Αἱ φιάλαι εἰσὶ κομψὰ ἀρχιτε·τεκτονήματα, σύγκεται δὲ ἐκ περιστυλίου ὀκταγώνου ἐρειδομένου ἐπὶ μαρμαρίνης ἀναβάθρας καὶ στεγαζομένου διὰ θόλου ἐφ' οὗ ἱστοροῦνται εἰ·κόνες σχετικαὶ ἐκ τῶν Γραφῶν εἰλημμένοι. Νῦν αἱ φιάλαι ἐν Ἀθῶ εἰσὶ κοσμητικὰ τεκτονήματα, ἅπαξ τοῦ μηνὸς τελουμένου ἐν αὐταῖς τοῦ ἡγια·σμοῦ, καὶ κατὰ τὰς ἐορτὰς ἐκάστης Μονῆς.

ναοί, φέρει σχῆμα σταυροῦ. Αἱ τοιχογραφίαι αὐτῆς ἐγένοντο δαπάνῃ τοῦ Σερρῶν μητροπλίτου Γενναδίου, ὅστις καὶ τὸν μέγαν πύργον τῆς Λαύρας ἔκτισεν ἢ ἀνεκαίνισεν τῷ 1522.¹ Τινὲς τῶν τοιχογραφιῶν τούτων εἰσὶ περισπούδαστοι, ἄλλαι δὲ ἀσυνήθεις ἐν τῇ ἀγιογραφίᾳ. Συγκινητικὸν εἶναι τὸ θέαμα τῶν ἐντὸς παραλλήλων μαρμαρίνων τραπεζῶν κοιλανθεισῶν ἐκ τῶν τρυβλίων τῶν πάλαι κοινοβιωτῶν. Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς τραπέζης ὀρῶνται λείψανα ἀρχαίας πόλεως, ὅτι μαρμάριναι στῆλαι κ.λ.

Τρεῖς νῦνχοι

εὐρίσκονται ἔτι ἐν τῇ ἔσω αὐλῇ τῆς Λαύρας. Ὁ τῆς Πορταϊτίσεως ἢ Κουκουζελίσσεως (Θεοτόκου) παρὰ τὸν πυλῶνα, ἐν ᾧ φυλάσσεται ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἐνώπιον τῆς ὁποίας ὁ περιώνυμος μουσικὸς Ἰωάννης Κουκουζέλης² ψάλλον

1—Ἡ παράδοσις σώζει ὅτι τὸν πύργον τοῦτον ἔκτισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Ταϊμισκῆς κατὰ τὸν 1' δῆλα δὴ αἰῶνα, ἀλλὰ τὸ σχῆμα δεικνύει αὐτὸν πολὺ μεταγενέστερον. Ὁ φίλος μου Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου ὁ Θεσσαλονικεὺς ἐδημοσίευσεν ἐπιγραφὴν τινὰ ἐξ ἧς δεικνύται κτίτωρ τοῦ πύργου ὁ Σερρῶν Γεννάδιος «Byzantinische Zeitschrift». Μόναχον, τόμ. X, σελ. 579.

2—Ὁ ἐκ Δυρραχίου μουσουργὸς οὗτος, **μαγίστωρ** τῆς μουσικῆς ἐν ἀρχαίοις κώδιξι σημειούμενος, ἤχμασε περὶ τὰ 1100. Ἀρχιμουσικὸς τῶν ἀνακτόρων ὢν, ἀπῆλθεν ἀγνωστος εἰς Ἄθω καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Λαύραν, οἱ δὲ μοναχοὶ θεωρήσαντες αὐτὸν εὐτελεῖ διώρισαν ποιμένα τῶν τράγων. Εἰς ἐρημίτης ἡμέραν τινὰ ἤκουσε λάθρα ψάλλοντα τὸν Κουκουζέλην καὶ εἶδε τοὺς τράγους ἐξεστηκῶτας καὶ θελγομένους ἐκ τῆς θαυμασίας αὐτοῦ μελωδίας, τοῦτο δὲ ἤγγειλε τῷ ἡγουμένῳ καὶ ἔκτοτε ἐγνώσθη ὁ καλλικέλαδος ψάλτης, ὅστις δὲν συγκατένευσε ζητούμενος νὰ ἐπιστρέψῃ παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Ἰωάννῃ τῷ Καλοῖωάννῃ, ἀλλ' ἔζησεν ἐν τῷ ἔξωθεν τῆς Λαύρας ἡσυχαστηρίῳ τῶν Ἀρχαγγέλων. Γ. Παπαδοπούλου, «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορ. τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλ. μουσικῆς». Ἀθῆναι 1890, σελ. 361—365. Θαυμαστὰ περὶ τούτου ὅρα ἐν «Ἀμαρτωλῶν Σωτηρίᾳ». Ἡ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν γεραίρει τὴν μνήμην αὐτοῦ κατὰ τὴν 1 Ὀκτωβρίου μεθ' ἑτέρου σπουδαίου μουσικοῦ τοῦ δομestικοῦ τῆς Λαύρας Γρηγορίου ἀκμάσαντος κατὰ τὸν 16' αἰῶνα.—Περὶ πασῶν τῶν θαυματουργῶν εἰκόνων τῶν ἐν ταῖς τοῦ Ἄθω Μοναῖς ὅρα: «Ἀνωτέρα ἐπιστάσεις ἐπὶ τοῦ Ἄθω ἦτοι διηγήσεις περὶ τῶν ἁγίων καὶ θαυματουργῶν καὶ ἐν Ἄθω δοξασθεισῶν εἰκόνων τῆς Θεοτόκου καὶ ἄλλων ἁγίων». Κ)πολις 1862 καὶ Ἀθῆναι 1899.

ποτέ ἔλαβε παρὰ τῆς Θεοτόκου ἐν νόμισμα κατὰ ἡ παράδοσις σώζει. Οὗτος ὁ ναῖσχος ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὑπάρχων (ἱστορήθη τῷ 1592), ἀνωκοδομήθη τῷ 1713 καὶ ἐξωγραφήθη τῷ 1515 καὶ 1519. Ὁ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, παρὰ τὸ σκευοφυλάχιον ἐν τῇ βορείᾳ πλευρᾷ, ἐν ᾧ φυλάσσονται ἡ σιδηρᾷ ράβδος καὶ ὁ σιδηροῦς σταυρὸς τοῦ Ἀγίου τούτου ἐξηρτημένος εἰς μεγάλον σιδηροῦν κρίκον. Τοῦτον φέρουσιν ἀνηρτημένον εἰς τὸν τράχηλον κατὰ τὴν ὥραν τῆς μοναχικῆς κουρᾶς πάντες οἱ ἐνταῦθα χειρόμενοι Λαυριῶται. Τρίτος ναῖσχος εἶνε ὁ τοῦ Ἀγίου Μιχαὴλ ἐπισκόπου Συνάδων εἰς τὸ ἀνατολικομεσημβρινὸν τῆς αὐλῆς, ἰδρυθεὶς τῷ 1560 ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Οὐγγροβλαχίας Ἰωάννου Ματθαίου Γκίκα, τοιχογραφηθεὶς δὲ τῷ 1782.

Ἡ βιβλιοθήκη

τῆς Λαύρας εἶνε ἡ πλουσιωτέρα πασῶν τῶν Ἀθωϊτίδων. Εὐρίσκεται ἐν ἰδίῳ νέῳ κτιρίῳ εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς αὐλῆς, ἰδρυθέντι τῷ 1876, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ 1650 χειρογράφων ἑλληνικῶν κωδίκων, ὧν 650 ἐπὶ μεμβράνης, αἰῶνος Ζ'—ΙΘ' κατ' ἄλλους δὲ ἐκ περισσοτέρων.¹

Παρεκκλήσια

εἰς τὰς σειρὰς τῶν κελλίων ὑπάρχουσι 11, ὧν ἐν τῷ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου μετὰ τοιχογραφιῶν. Ἡ Λαύρα ἔχει προσέτι καὶ 19 ἕτερα παρεκκλήσια ἢ ναῖδρια εἰς τοὺς ἀμπελώνας, τὸν κήπον, τὸ νεκροταφεῖον, τὸν ταρσανᾶν καὶ εἰς διάφορα ἄλλα σημεῖα τῶν ὁρίων αὐτῆς· τούτων 8 μὲν κεῖνται εἰς

1—Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Λαύρας ὡς καὶ ἡ τοῦ Βατοπεδίου δυστυχῶς δὲν ἡρευνήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀθηγητοῦ Σ. Λάμπρου (ἐκ λόγων ἀνεξαρτήτων τῆς θέλήσεως αὐτοῦ), λυπηρὸν δ' ὅτι παραμένει ἀσυμπλήρωτος ὁ λαμπρὸς δῖτος αὐτοῦ κατάλογος ὁ περιέχων πάντας τοὺς ἑλληνικοὺς χειρογράφους κώδικας τῶν λοιπῶν ἀθωϊτίδων βιβλιοθηκῶν. Περιττὴν νομίζω τὴν μνησιν τῶν ἐντύπων βιβλιοθηκῶν τοῦ Ἀθω, ὧν οἱ τόμοι εἰσὶ συνηγμένοι ἄνευ σκοποῦ, μεθόδου καὶ ἀκριβοῦς καταλόγων κατὰ τὸ πλεῖστον. Εἰς ταύτας δύναται τις νὰ εὕρῃ παλαιὰς τινας καὶ πολυτίμους ἐκδόσεις.

ἀπόστασιν 5'—15' λεπτῶν, 8 εἰς ἀπόστασιν 1)2—3)4 ὥρας μεσημβρινῶς καὶ ἀνὰ ἓν εἰς ἀπόστασιν 2—4 ὥρων, ἤτοι εἰς Ἀμαλφίνοῦ, Προβάταν καὶ Ἀγίαν Ἀνναν.

Καθίσματα

ἡ Λαύρα κέκτηται ὅ κείμενα εἰς ἀπόστασιν 5' λεπτῶν: Τῶν Ἀρχαγγέλων ἡ Κουκουζέλη (ἐν ᾧ ὁ τάφος καὶ ἡ χάρα τοῦ θαυμασίου μουσουργοῦ σώζονται) μετὰ μοναχῶν 4, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου μετὰ μ. 2, τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος μετὰ μ. 3, τοῦ Προδρόμου (ἰδρυθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου ὅπως ἐν αὐτῷ κατ' ἰδίαν ἀσκήται μετὰ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ) μετὰ μ. 2 καὶ τῶν Ἀγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης μετὰ μ. 5.

ΣΚΗΤΑΙ, ΚΕΛΛΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΥΒΑΙ ΥΠΟ ΤΗΝ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΝ ΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ

Ἡ σκήτη τοῦ Προδρόμου.

Εἰς ἀπόστασιν τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας μεσημβρινῶς κεῖται ἡ ὡραία ρωμουνικὴ κοινοβιακὴ σκήτη τοῦ Προδρόμου.

Ἡ σκήτη αὕτη κελλίον οὕσα τοῦ Προδρόμου, Γιαννικόπουλον καλούμενον, κατὰ τὰ μέσα τοῦ 10^{ου} αἰῶνος, ἡγοράσθη τῷ 1851 ὑπὸ τῶν Μολδαυῶν τοῦ Νίφωνος καὶ τοῦ Νεκταρίου ἀντὶ 7,000 γροσίων, πωλήσαντος αὐτὸ εἰς τούτους τοῦ κελλιῶτου Ἱεροθέου Πατρίου πρώην Ξενοφωντινοῦ μοναχοῦ. Τῷ 1852 ἡ Λαύρα ἐχορήγησε τοῖς Μολδαυοῖς τούτοις τὴν ἀδειαν ὅπως ἰδρύσωσι κοινοβιωτικὴν σκήτην. Τῷ 1855 ὁ ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας διὰ χρυσοβούλλου ὑπεσχέθη τὴν συνδρομὴν του. Τῷ 1856 καὶ 1857 ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ Πατριάρχου Κυρίλλου Ζ' τοῦ ἀπὸ Ἀμασείας ἐκύρωσε τὰ γενόμενα. Ἡ σκήτη ὡς Μολδαβικὴ τὸ πρῶτον ἀναγνωρίσθαι καὶ εἶτα ὡς Βλαχομολδαβικὴ, ἀνεγνωρίσθη τέλος Ρωμουνικὴ. Τοῦτο καὶ ἄλλα τινὰ ζητήματα οὐσιωδέστερα ἀφορῶντα τὴν σκήτην ἐγένοντο ἐπὶ μακρὸν ἀντικείμενα με-

ρίμνης τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ τῆς Μ. Ἐκκλησίας κατὰ τὰ ἔτη 1875, 1880, 1881, ἕως οὗ τῷ 1889 ἐπετεύχθη ἡ μετὰ τῆς ἐναγούσης κυριάρχου Μονῆς συνεννόησις ἐκδοθέντος καὶ νεομισμένου σιγγιλλίου τῆς ἐκκλησίας τῷ 1890. Ὁ ἐν αὐτῇ ἀριθμὸς τῶν μοναχῶν ὠρίσθη εἰς 50 μετὰ 10 δοκίμων εἰς τὸ διηνεκές. Νῦν ἡ σκήτη ἔχει περὶ τοὺς 100 μοναχοὺς Ρωμοῦνους.

Ἡ τοῦ Προδρόμου σκήτη ταχέως προήχθη αὐξηθεῖσα ἐν τετραγώνῳ σχήματι μετ' ἀξιολόγων οἰκοδομῶν. Τῷ 1864 συνετελέσθη ὁ καθολικὸς ναὸς τοῦ Προδρόμου (τοῦ παλαιότερου καταλειφθέντος ἔξω τοῦ τετραπλεύρου τῆς σκῆτης), καθιερώθη δὲ τῷ 1866, ὅτε καὶ τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ ἐτελέσθησαν, ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανίων.

Ἡ σκήτη δὲν ἔχει κτήσεις ἐν Ἀθῶ. Ἐχει μικρὰς τοιαύτας ἐν Ρωμουνίᾳ, ἥτοι ἐν ναϊδριον εἰς Βουκουρέστιον, ἔνθα παραμένουσι 8 μοναχοὶ ἀνανεούμενοι κατὰ τριετίαν, ἓνα ἀμπελῶνα εἰς Ἰάσιον, ἓν μικρὸν μετόχιον εἰς Γαλάζιον καὶ ἓν ξενοδοχεῖον εἰς Κωνσταντζαν, λαμβάνει δὲ καὶ μικρὰν ἐπιχορήγησιν παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλ. τῆς Ρωμουνίας. Οἱ πατέρες τῆς σκῆτης ἀπὸ τοῦ 1865 ἤρχισαν νὰ συμπηγνύωσι μετόχιον ἐν Θάσῳ δι' ἀγορῶν ἐκ τῶν κατοίκων τῶν χωρίων Ποταμιᾶς καὶ Παναγίας, νῦν δὲ περιέχει τοῦτο περὶ τὰ 1650 ἐλαιόδενδρα κ.λ. ἀλλὰ αἱ δαπάναι ὑπῆρξαν πάντοτε δυσανάλογοι πρὸς τὸ εἰσόδημα. Ἡ σκήτη διατηρεῖται δι' εὐτάκτου οἰκονομίας.

Ἡ σκήτη Καυσοκαλύβια.

Εἰς ἀπόστασιν 2 1/2 ὥρων μεσημβρινῶς τῆς Λαύρας κεῖται ἡ ιδιόρρυθμος σκήτη **Καυσοκαλύβια** μετὰ χρημνωδῶν βράχων μικρὸν ἀπέχουσα τῆς ἀλιμένου παραλίας. Ἐνταῦθα ἡσχοῦντο ἡσυχασταὶ ἀπὸ τοῦ 14' αἰῶνος, καθ' ὃν ἤκμασε καὶ ὁ νηπιτικὸς ἅγιος Μάξιμος ὁ καίων ἐκάστοτε τὴν καλύβην του, ἐξ οὗ καὶ Καυσοκαλύβης ἐκλήθη καὶ παρομοίαν ἐκ τούτου τὴν κλησιν ἔλαβεν ἡ σκήτη, ἥτις ἀνέχθη εἰς τὰς κοίνας κοινοπραγίας κατὰ τὸν 17' αἰῶνα. Τῷ 1780 εἶχε 30

καλύβας, νῦν δὲ 38, ἐξ ὧν ἑπτὰ ἄνευ ναϊδρίων. Εἰς ταύτας ἀσχοῦνται περὶ τοὺς 120 μοναχοὺς¹ καταγινόμενους κυρίως εἰς τὴν ἀγιογραφίαν καὶ τὴν ξυλογλυπτικὴν, ἧς ἔξοχα μικρογραφικὰ ἔργα τιμῶσιν αὐτούς. Αἱ καλύβαι τῆς σκήτης παρὰ τὸ Νυμφαῖον ἀκρωτήριον καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ γιγαντώδους κώνου τοῦ Ὁρους Ἀθω κείμεναι, προβάλλουσι λευκάζουσαι, μεταξὺ τῶν φοβερῶν βράχων, δίκην φωλεῶν, εἰς τοὺς μακρόθεν παραπλέοντας τὴν ἀγρίαν ἐκείνην παραλίαν.

Ὁ Κυριακὸς ναὸς τῆς σκήτης ἰδρύθη τῷ 1745, ὁ δὲ ὠραῖος νάρθηξ αὐτοῦ τῷ 1804. Αἱ τοιχογραφαίαι τοῦ ναοῦ ἀνήκουσιν εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΗ' αἰῶνος αἱ δὲ τοῦ ἔξω νάρθηκος, ἐγένοντο τῷ 1820. Ὁραῖον μαρμάρινον κωδωνοστάσιον προσηρτήθη τῷ Κυριακῷ τῷ 1897, ἐπαινετῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ μερίμναις τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ'.

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Κυριακοῦ περιέχει τὰ ἐξῆς ἐλληνικὰ χειρόγραφα :

1 κώδικα περγαμηνὸν ἐκκλ. ὕλης αἰῶνος ΙΓ',
22 κώδικ. χαρτῶους " " " ΙΖ'—ΙΘ',
ἡ δὲ τῶν ἀδελφῶν Ἰωσαφαίων (καλύβη Ἀγίου Γεωργίου) περιέχει :

25 κώδικας χαρτῶους ἐκκλ. ὕλης αἰῶνος ΙΗ'—ΙΘ'.²

Ἡ σκήτη Ἀγία Ἀννα.

Εἰς ἀπόστασιν 4 ὥρων ἀπὸ τῆς Λαύρας καὶ 3/4 ἀπὸ τῆς Μ. τοῦ Ἀγίου Παύλου, εἰς τοὺς δυτικούς πρόποδας τοῦ Ἀθω κεῖται ἡ ἀρχαία σκήτη Ἀγία Ἀννα, σεμνυνομένη ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς θεοπρομήτορος ταύτης.

Ἡ σκήτη αὕτη ἐξ ὀλίγων ἐρημητηρίων ἀποτελουμένη πρότερον, ῥυξήθη κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Τῷ 1666 μοναχὸς

1 — Ἐνθα γίνεται ἰδιαίτερα ἐθνολογικὴ μνεῖα νοητέον Ἕλληνας μοναχοὺς.

2 — Σ. Λάμπρου, Κατάλογος, τόμ. Β', σελ. 462—468.

τις ἀφιέρωσεν ἐν αὐτῇ τὸν ἀριστερόν πόδα τῆς θεοπρομήτορος Ἄννης καὶ τότε ὁ ἐν τῇ Λαύρα βιῶν Πατριάρχης Διονύσιος ὁ Βάρδαλις ὠκοδόμησε μικρὸν τὸν Κυριακὸν ναὸν τῆς σκῆτης, εὐρύχωρος δ' ἀνωκοδομήθη τῷ 1752—53 συνδρομῇ τῶν ὀρθοδόξων, ὑπὲρ ὧν τὰ τότε τελούμενα ὑπὸ τῶν σκητιωτῶν μνημόσυνα ἀνῆψαν τὴν φλόγα τῆς μακρᾶς ἐκκλησιαστικῆς ἐρίδος περὶ **μνημοσύνων** καὶ **κολλύδων** ἥτις κατενεμήθη σφοδρῶς τὴν ἀγιορειτικὴν ἀδελφότητα. Αἱ τοιχογραφίαι τούτου ἐγένοντο τῷ 1757.

Τῷ 1687, 1753 καὶ 1847 διὰ Πατριαρχικῶν καὶ Συνοδικῶν σιγγιλλίων καθωρίσθη ἡ τάξις τῆς σκῆτης ταύτης, ἥτις τῷ 1780 ἠριθμεῖ 60 καλύβας (προστιθεμένων πιθανῶς καὶ τῶν τῆς μικρᾶς Ἀγίας Ἄννης), νῦν δ' ἔχει 54, ὧν 6 ἄνευ ναϊδρίων. Εἰς ταύτας ἀσχοῦνται περὶ τοὺς 155 μοναχοὺς, καταγινομένους εἰς διάφορα σκητιωτικὰ ἐργόχειρα καὶ μάλιστα εἰς τὴν σκουφοπλεκτικὴν καὶ τὴν ἀγιογραφίαν, ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐλαιῶν καὶ τῶν ἐσπεριδοειδῶν.

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Κυριακοῦ τῆς σκῆτης περιέχει τὰ ἐξῆς ἑλληνικὰ χειρόγραφα :

3	κώδικας	περγαμηνοὺς ἐκκλ.	ὕλης αἰῶνος	ΙΑ'—ΙΒ',
37	»	χαρτῶους	»	»
6	»	»	ἐκκλ. μουσικῆς	» ΙΣΤ'—ΙΘ',

οἷς προσετέθησαν, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Σ. Λάμπρου σύνταξιν τοῦ καταλόγου τῶν ἀθωιτίδων βιβλιοθηκῶν (1880), 50 περίπου χαρτῶοι κώδικες ἐκκλ. ὕλης (ὧν 8 μουσικοὶ) αἰῶνος ΙΔ'—ΙΘ', (καθ' ἃ ἐπληροφόρησέ με ὁ Κάλλιστος Βλαστός Ἀγιαννίτης), συλλεχθέντες ἐκ τῶν τῆς σκῆτης καλυβῶν.

Ἕρμημος !

Μεταξὺ τῆς σκῆτης Ἀγίας Ἄννης καὶ τῆς μεσημβρινῆς βουνώδους παραφύσεως τοῦ Ἁθω ἥτις μεγαληγόρως Καρμῆλιον καλεῖται, εἶναι ἡ **Ἕρμημος**, τόπος μὲν μικρὸς, δυσπρόσιτος ὁμῶς, ἀνυδρὸς καὶ ἀνῆλες, εἰς ἄκρον ὁμῶς

εὐχέϊμαστος. Ἐνταῦθα ὑπάρχουσι τέσσαρα καλυδικὰ ἀ-
θροίσματα:

Α'—Τὸ τῆς **Μικρᾶς Ἀγίας Ἀννης**, ἐγγὺς τῆς
ὁμώνυμου σκήτης δίκην παραρτήματος αὐτῆς, συγκεείμενον
ἐξ 8 καλυθίων, ὧν τρεῖς ἄνευ ναϊδρίου. Εἰς ταύτας ἀ-
σχοῦνται 25 ἐρημίται.

Β'—Τὰ **Κατουνάκια**, μικρὸν περαιτέρω ἐπὶ κρημνῶν,
συγκεείμενα ἐκ 19 καλυθῶν, ὧν τέσσαρες μόνον ἔχουσι ναϊ-
δρια.

Γ'—Ὁ **Ἅγιος Βασίλειος**, ἐν ἐπικλίνει ἀλλ' ὁμαλῶ
χώρῳ, ὅστις ἀποτελεῖται ἐκ 14 καλυθῶν, ὧν τρεῖς μετὰ
ναϊδρίων. Εἰς ταύτας ἀσχοῦνται 25 περίπου ἐρημίται. Με-
ταξὺ Κατουναχίων καὶ Ἁγίου Βασιλείου κεῖνται δύο ἔτι κα-
λύβαι μετὰ 4 ἐρημιτῶν.

Δ'—Τὸ φρικαλέον **Καροῦλι** ἔνθα οἱ ἐρημίται ἀναρρι-
χῶνται ἐπὶ τῶν καθέτων βράχων ἢ διολισθαίνουσι δίκην
σχιούρων ἢ αἰλούρων. Σύγκειται ἐκ 16 καλυθῶν, ὧν τρεῖς
μετὰ ναϊδρίων, εἰς ταύτας δ' ἀσχοῦνται 30 περίπου Ρώσσοι.

Ἵνα συμπληρώσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν καλυθῶν τῆς
Λαύρας σημειοῦμεν ὅτι χέκτῃται μεμονωμένας τοιαύτας 6
μὲν ἐν Κερασιᾷ, ὧν μία μετὰ ναϊδρίου, 2 δὲ ἀνατολικῶς
τῶν Καυσοκαλυθίων μετὰ ναϊδρίων, καὶ 4 ἐγγὺς τῆς σκή-
της τοῦ Προδρόμου, ὧν μία ἄνευ ναϊδρίου. Εἰς ταύτας ἀ-
σχοῦνται ἡσυχασταὶ ἢ καλυβιώται ὑπὲρ τοὺς 20.

Τὰ κελλία

τῆς Λαύρας εὐρίσκονται εἰς διάφορα σημεῖα τῶν ὁρίων αὐ-
τῆς, ἀποτελοῦντα κελλιωτικὰ ἀθροίσματα εἰς **Κερασιὰν**,
Ἀμαλφινούδν, **Προδάταν** (Πριβάταν) καὶ **Καρυάς**.

Εἰς **Κερασιὰν** κεῖνται 9 κελλία μετὰ 38—40 μονα-
χῶν. Τούτων τὸ κελλίον τοῦ ἁγίου Γεωργίου περιέχει 10
μοναχοὺς Ρώσσους περίπου καὶ τὸ τοῦ Ἰωάννου Θεολόγου
4 μοναχοὺς ὁμοίως. Μεταξὺ Κερασιᾶς — Καυσοκαλυθίων —
Προδρόμου ὑπάρχουσι 4 ἔτι κελλία μετὰ 20 περίπου μο-
ναχῶν.

Εἰς Ἀμαλφινού, 2 1)2 ὥρας βορείως τῆς Λαύρας, εὐρίσκονται 5 κελλία (ἐν πρὸς τὸ ἁγίασμα, τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου, ἐν ᾧ ἀσχοῦνται Ρωμοῦνοι) εἰς ἃ ἀσχοῦνται 20 μοναχοί.

Εἰς Προδάταν, ἡμίσειαν ὥραν βορειότερον κειμένην, κεῖνται 16 κελλία μετὰ 115 περίπου μοναχῶν. Ἐκ τῶν κελλίων τούτων ἐν εἶναι τὸ μέγα τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου ἐν ᾧ βιοῦσι 30 περίπου Ρῶσσοι μοναχοί, τρία δὲ τοῦ Θεολόγου, Προδρόμου καὶ Προφήτου Ἰλίου ἔχουσι περὶ τοὺς 26 Ρωμοῦνους μοναχοὺς.

Εἰς Καρυὰς ἔχει κελλία 10. Ἐκ τούτων ἐν εἶναι τὸ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Ἀννης κονάκιον τῆς Μονῆς, 5 λεπτά ἀνατολικῶς τῶν Καρυῶν κείμενον, τὰ δὲ λοιπὰ 9, ἐν οἷς ἀσχοῦνται περὶ τοὺς 22 μοναχοὺς, κείνται δύο μὲν ἐντὸς τῆς πολίχνης καὶ ἐπτὰ ἐν τοῖς πέριξ. Πλὴν τούτων ἡ Λαύρα κέκτηται ἐντὸς τῶν Καρυῶν καὶ εἰς τὸ Μ ἄκρον αὐτῶν 6 οἴκους ὡς ἐργαστήρια μοναχῶν καὶ λαϊκῶν.

Μεταξὺ τῶν κελλίων τῆς Λαύρας ταχτέον καὶ τὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου Εὐσταθίου Μυλοπόταμον, ἀκρωτήριόν τι, μετὰ μικρᾶς ἐκτάσεως δασώδους, ἐσφηνωμένον μεταξὺ τῶν ὀρίων τῶν Μονῶν Ἰβήρων καὶ Φιλοθέου. Τοῦτο ἐκτίσαστο ὑπὲρ τῆς Λαύρας αὐτὸς ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος¹

1 — Δίφρον μεσημβρινῶς τῆς Λαύρας εὐρίσκεται ἁγίασμα τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, θορυβώδης καὶ πολυχειρὴς πηγή, ἥ παράκειται ναΐδιον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ὑποσχάσας τῶν μέσων πρὸς συντέλεις τῆς ἐκτου Λαύρας, ὡδεὶς περίλυπος πρὸς τὰς Καρυὰς, ἐν τούτῳ δὲ τῇ μέρει φανείσα ἡ Θεοτόκος ἐνεθάρρυνεν αὐτὸν καὶ τὴν προστασίαν αὐτῆς ὑπέσχετο, πρὸς πίστωσιν δὲ τῆς πραγματικῆς ἐμφανίσεως αὐτῆς πρὸ τοῦ φοβουμένου καὶ ἀμφιβάλλοντος Ἀθανασίου, διέταξεν αὐτὸν ἵνα κτυπήσῃ διὰ τῆς ράβδου τοῦ τὸν βράχον, ὅτε καὶ ἀνέβλυσε τὸ μέχρι τοῦ νῦν ρέον ἄφθονον ὕδωρ. Ἐκτοτε οὐδὲν ἐπέλειψε τῷ ἁγίῳ καὶ τῇ Λαύρᾳ αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου δὲν διορίζεται οἰκονόμος εἰς τὴν Μονὴν ταύτην. — Πρὸβλ. Κομνηνοῦ Προσκυνητάριον καὶ Τριγώνῃ Προσκυνητάριον τῆς Λαύρας. — Ἀξιοσημείωτον ὅτι τοῦτο τὸ θαῦμα τῆς Θεοτόκου δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ ἀρχαιότερου βιογράφου τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου ὅστις ἀνήκει εἰς τὸν ΙΑ' αἰῶνα, οὐδὲ ὑπὸ τοῦ νεωτέρου γράφαντος κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. — Πολυάριθμα θαύματα ἀποδίδει ἡ παράδοσις ἐν Ἀθῷ εἰς τὴν Θεομήτορα, διὰ τοῦτο εὐφυῶς εἰπέ τις ὅτι ταῦτα ἀποτε-

φυτεύσας καὶ ἀμπελῶνα, ὅπως οἱ ἐν τῇ Λαύρᾳ καὶ τοῖς κελ-
λίοις αὐτῆς ἀποκάμνοντες ἐκ τῶν ἀσκητικῶν ἀγώνων, μετα-
βαίνωσι πρὸς ἀναψυχήν. Εἰς τὸν Μυλοπόταμον ἡσύχασεν
ἀπὸ τοῦ τέλους Σεπτεμβρίου 1889 μέχρι τοῦ τέλους Μαΐου
τοῦ 1901 ὁ νῦν κοσμῶν τὸν θρόνον τοῦ Χρυσορρήμονος Οἰ-
κουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακείμ Γ' ὁ ἀπὸ Θεσσαλονίκης.

Μετόχια τῆς Λαύρας.

Ἡ σπουδαιοτέρα πρόσοδος τῆς Μονῆς ταύτης εἶνε ἢ ἐκ τοῦ
ἐν τοῖς ὀρίοις αὐτῆς δάσους· ἔχει δὲ μετόχια κρείσσονα μὲν
εἰς Λῆμνον (τρία), Σκυῖρον, Ἀδριανούπολιν (ναὸν) καὶ παρὰ
τὰ Χανία τῆς Κρήτης· ἥσσονα δὲ εἰς Ἐρισσόν, Σιθωνίαν,
Κασσάνδραν, Θεσσαλονίκην (ναὸν μετὰ οἰκίας καεῖσαν πρό-
τινος), Σέρρας (ναὸν καὶ τρεῖς οἰκίας), Καζαβίτι Θάσου (ἐ-
λαιόδενδρα), Ἰμβρον (δύο), Χῖον (οἰκίαν), ὁλοκλήρους τὰς
νησίδας Ἁγίον Εὐστράτιον, Κυρὰ—Παναγιά καὶ Σκάν-
τζουρα, εἰς Σκόπελον (δύο μονύδρια), Κυδωνίας (ἐλαιόδεν-
δρα), Σμύρνην (ἀξιόλογον οἶκον πλησίον τῆς Ἀγίας Φωτει-
νῆς ἀνακρινισθέντα πρὸ 15ετίας), Ζαγοράν (μονύδριον μετ'
ἐλαιῶνος), Ὑδραν (ναὸν) καὶ Κεῦφτ-τσαοὺς τῆς Πελοπον-
νήσου (ἀνὰ ἓν μονύδριον).¹

λοῦσιν ὁλόκληρον ζῶσαν ἱστορίαν τῆς μετὰ θάνατον ἐπὶ γῆς βιοτῆς τῆς
Θεοτόκου.

1 — Ἐνθα δὲν σημειῶ τὸ εἶδος τοῦ μετοχίου νοητέον τὴν πρόσοδον αὐ-
τοῦ ἐκ τῆς γεωργίας, ἰδίᾳ δὲ τῆς καλλιεργίας τῶν δημητριακῶν.

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΒΑΤΟΠΕΔΙΟΥ.

Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου.

Ἡ μεγάλη καὶ ὠραία Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου καίται εἰς τὸ μεσημβρινὸν ἄκρον εὐρέος καὶ ἀναπεπτημένου ὄρμου τῆς βορείας παραλίας τῆς χερσονήσου, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίας πόλεως, πιθανῶς τῶν Χαραδριῶν. Αἱ πολλαπλᾶι οἰκοδομαὶ τῆς ἐν σχήματι ἀνεωγμένου ριπιδίου Μονῆς ταύτης, ὡς καὶ τὰ ἐν τῇ παραλίᾳ διάφορα οἰκήματα παρουσιάζουσι μακρόθεν ὅφιν μικρᾶς ὠχυρωμένης πόλεως.

Ἡ Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀνάγει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς τὸν Δ' αἰῶνα ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου εἰς τιμὴν τῆς Θεοτόκου ἥτις τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀρχάδιον διέσωσεν ἐκ θαλασσίου πνιγμοῦ καὶ σῶον μετέστησεν εἰς τὴν τοποθεσίαν τῆς Μονῆς παρὰ τινι βῆτῳ, ἐξ οὗ θαύματος ἐκλήθη αὕτη Βατοπαίδιον.¹

Κατὰ ζωηράν τινα παράδοσιν ἡ Μονὴ αὕτη ἰδρύθη ὑπὸ τριῶν πλουσίων Ἀνδριανουπολιτῶν, Ἀθανασίου, Νικολάου καὶ Ἀντωνίου, οἵτινες προσελθόντες πρότερον τῷ Ἀγίῳ Ἀθανασίῳ προυτράπησαν παρ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο. Ἐξ ὧν ἐκ διαφόρων ἐγγράφων ἐξάγεται ἡ Μονὴ ἐκτίσθη μετὰ τὸ ἔτος 972 καὶ πρὸ τοῦ ἔτους 980²

1 — Ὅλα σχεδὸν τὰ ἀρχαῖα ἐπίσημα ἔγγραφα, ὡς οἶδα, καὶ μάλιστα τὰ τῆς Συνάξεως τοῦ Ὁρους, ἐν οἷς εὐρίσκονται ὑπογραφαὶ τῶν ἡγουμένων καὶ προσετῶν τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, τὸ ὄνομα αὐτῆς φέρουσι γερραμμένον διὰ τοῦ ε καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ αι. Ὁ Θεόδωρος σημειοὶ τὰ ἑξῆς: «Ἡ τοῦ Βατοπεδίου (ἐκλήθη) ἐκ τῆς βῆτου καὶ πεδινοῦ τοποῦ οὕτω γὰρ ἔραται ἐν παλαιοῖς χειρογράφοις: πε». Παρὰ Γεδών «Ἀθως» σελ 318.

1 — Νόει τὰ τυπικὰ τοῦ Ὁρους, ἐξ ὧν δεινύται ὅτι ἀνέκχθεν ἡ Μονὴ κατεῖχε τὴν δευτέραν θέσιν ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῶν τότε πολλῶν μονῶν. Ἀξιο-

Τῷ 1046 ἡ Μονὴ αὕτη ἦτο πολυάνθρωπος, ὥστε μετὰ τὴν Λαύραν κατ' ἐξαιρέσιν ἐπετράπη αὐτῇ ζευγος βοῶν διὰ τὴν ζύμην τοῦ ἄρτου (Β' τυπικόν). Ἐν τισιν ἐγγράφοις ΙΑ' αἰῶνος, **Λαύρα τοῦ Βατοπεδίου** ἀπαντᾷ, ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος δὲ **μεγάλῃ μονῇ τοῦ Βατοπεδίου** δέκνυνται γραφομένη.

Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα προσηρτήθη τῇ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου ἡ μικρὰ μονὴ τοῦ Ἱεροπάτορος, κατὰ δὲ τοὺς ἐφεξῆς αἰῶνας αἱ μοναὶ Βερροιώτου, Καλέστρου ἢ Καλέτζη (Κολιτσού), Ἀγίου Δημητρίου, Ξύστρου, Τριπολίτου, Χαλκίως καὶ Τροχαλᾶ.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος οἱ ἅγιοι τῆς Σερβίας Συμεὼν καὶ Σάββας οἱ ἰδρύσαντες τὴν Μονὴν τοῦ Χελανδαρίου, ἀσκήσαντες πρότερον ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ, ἐποίησαν οἰκοδομὰς ἐν αὐτῇ καὶ ὡς λέγει ὁ Κομνηνὸς ἀφιέρωσαν εἰς αὐτὴν «τὸ λεγόμενον Προσφόριον μετὰ τὸν τόπον τοῦ Καλοῦ κάστρου καὶ τῆς Κομιτίσσης».

Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν ἀποπειρῶν τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου ἡ Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν ἐνωτικῶν, ὀργάνων τούτου, καθ' ἃ ἡ παράδοσις σφίζει, καὶ οἱ μοναχοὶ αὐτῆς ἀπεργχονίσθησαν.¹

σημειώτου εἶνε ὅτι καίτοι ἡ Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου πηλοτάτα ἰδρυθῇ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου καὶ ὅλ' ἡ μικρὸν ποῖν ἰδρυθῇ ἡ Μονὴ τοῦ Ἱθῆρων, οὐδὲν περὶ αὐτῆς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ ἁγίου τούτου πατρὸς ἐν τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲ καὶ οἱ βιογράφοι αὐτοῦ ἀναφέρουσιν τι σχετικόν.

1—Τὸ σχετικόν συγχέριον ἰδοῦ τί λέγει: «ἁπλᾶς τοῖσιν ὁ Μιχαὴλ μαχα ἐκείθεν (ἐκ τῆς τῶν Ἱθῆρων δηλαδὴ ἐν τῇ τοῦ Βατοπεδίου ἐσχ' Μονῇ) κατήλθε, καὶ εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ τα ὅμοια ἦν ἀπαιτῶν τῇ προλαβούσῃ, ἀλλ' οἱ ἐν αὐτῇ ἀσκούμενοι ὁσιώτατοι μοναχοὶ οὐκ ἐπέδωκαν τῇ δειλίᾳ, οὐδὲ ὑπέβησαν, ἀλλ' ἀντέστησαν γενναίως διελέγοντες τὴν αὐτῶν παρνοσίαν γραφικαῖς ἀποδείξεσιν. Διὸ καὶ τῇ ἐνστάσει αὐτῶν αἰσχυρθεὶς ὁ δυσσεβὴς βασιλεὺς, ἐκέλευσε πάντας αὐτοὺς ἀπαχθῆναι ἐν γαιολίσῳ τινὶ ἐγγιστά πρὸς τῆς Μονῆς, καὶ οὕτω διὰ τῆς ἀρχόντης τὸν μακάριον ὑπέστησαν θάνατον οἱ μακάριοι ὁμολογηταί, ἀπολαύοντες τὴν μακαρίαν καὶ αἰδίων ζωὴν ἀπὸ τῆς προσκαίρου τα δὲ τῆς Μονῆς, πάντα σκυλευσας καὶ ἀφανίσας ἥρμησεν, ὡδεκα δὲ τῶν ἱερομοιχῶν λογίους, ἐξωθεν τῆς Μονῆς ἀπηργχόνειν. Εὐθὺς μιν δὲ τὸν ἡγούμενον δῆσαντες ἄλυσαι, πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς τὸ παραθαλάσσιον Κολαμίσιον κηλούμενον, ἐπάνω ὕψους πύργου ἐκείθεντες ἀπεπύγη ἡ ἀνδριμῶς, καὶ οὕτω ἐκείθεν πάντες ὅμοι τοῦ σου μαρτυρίου σπῆσαι

Οἱ ἀρχαιότεροι ἐπισκέπται τῆς Μονῆς ταύτης, Fallmerayer, Οὐσπένσκις, Ἀβράμοβιτς καὶ Müller, οἵτινες ἀνεδίφησαν τὰ ἐν Ἀθῶ ἀρχεῖα, καὶ ὁ τούτων συλλέκτης Langlois, καθὼς καὶ οἱ ἀρχαιότεροι τούτων Θεοδώρητος Ἐσφιγμενίτης καὶ Στέφανος Φιλοθεΐτης δὲν ἀναφέρουσιν ἐγγράφα αὐτῆς ἀρχαιότερα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος· ἐκ τούτων δύναται τις εἰκάσαι ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου, ἥτις ἦν πολυάνθρωπος καὶ ἀνεκαθεν μία τῶν τὰ πρῶτα φερουσῶν Μονῶν μετὰ τὴν Λαύραν, ὑπέστη μεγάλην καταστροφὴν πρὸς τὸ τέλος τοῦ ΙΙ' αἰῶνος ἢ καὶ πρότερον ὑπὸ τῶν ἐνωτικῶν, ἢ ὑπὸ πειρατῶν.

Ἐπὶ Ἀνδρόνικου Β' Παλαιολόγου καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἡ Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου ὁράται ἀνορθωμένη καὶ τὰ ἰδιοκτητικὰ αὐτῆς δίκαια δείκνυνται κυρούμενα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου· τότε ἀνιστορήθη καὶ ὁ καθολικὸς ναὸς αὐτῆς.

Οἱ αὐτοκράτορες Ἀνδρόνικος Γ', Ἰωάννης Α' καὶ Ἰωάννης Β' οἱ Παλαιολόγοι ἐμερίμνησαν ὑπὲρ τῆς Μονῆς ταύτης, ὡς καὶ ὁ τῆς Σερβίας κράλης Στέφανος Δ' Δουσάν ὁ Ἰσχυρὸς.

Τῷ 1456 Ἀλφόνσος ὁ τιτλοφορούμενος βασιλεὺς Ἀραγωνίας, Σικελίας, Βαλεντίας, Ἱερουσαλήμ, Οὐγγαρίας κ.λ. ἔδωκε χρυσόβουλλον εἰς τὴν Μονὴν ταύτην, βαρύτατον ὀρίζων πρόστιμον κατὰ τῶν πειρατῶν τῶν τολμητόντων νὰ βλάβωσιν αὐτήν. Τοῦτο εἶναι τὸ μόνον, ὡς νομίζω, λατινικὸν χρυσόβουλλον τὸ σωζόμενον ἐν Ἀθῶ.

Ἡ Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς ἀντέγραψε πιστῶς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν τῶν κτιρίων καὶ τὸ τυπικὸν τῆς Λαύρας, μέχρι δὲ τοῦ 1541 ὁράται κοινόβιος. Ἰδιόρρυθμος ἐπὶ μικρὸν γενομένη, παλινωρθώθη αὖθις ἐν αὐτῇ τὸ κοινοβιωτικὸν πολίτευμα τῷ 1575, ἐνεργείᾳ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Σιλβέστρου, κατόπιν δὲ ἐγένετο ἐκ νέου ἰδιόρρυθμος καὶ τοιαύτη μέχρι σήμερον διατελεῖ.

νον..... Ἡ δὲ τοῦ Βατοπεδίου Μονὴ ὑπὸ Στεφάνου τοῦ τῆς Σερβίας δεσπότη ἀνεκαινίσθη καὶ ἡ ἐν αὐτῇ σεβασμῖα εἰκὼν τῆς Θεοτόκου Βηματαρίσσης κατεκοσμήθη». Μ. Γεδεών «Ἀθῶς» σελ. 142—143 καὶ 145.

Ἀπὸ τοῦ 1588 ὁ τσάρος Θεόδωρος Ἰωάννοβιτς ἐχορήγησε τοῖς Βατοπεδινοῖς τὴν ἄδειαν νὰ μεταβαίνωσιν εἰς Ῥωσσίαν πρὸς ἄθροισιν ἐλεῶν, οἱ δὲ Μολδαυοὶ ἀφιέρωσαν εἰς τὴν Μονὴν ταύτην τὰ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ μοναστήρια Μύρρα (1592), Γκόλια (1606), Βαρβόϊ (1669) καὶ Ρακετόσα (1729) μετ' ἀπεράντων κτήσεων¹

Ἡ Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου ἀριθμεῖ νῦν περὶ τοὺς 150 μοναχοὺς ἐντὸς αὐτῆς, πολλοὺς δ' ἐτέρους ἐν ταῖς σκήταις καὶ τὰ κελλίᾳ τὰ ὑπὸ τὴν δεσποτείαν αὐτῆς τελοῦντα.

Ἡ ναὸς

τῆς Μονῆς κτίσμα τοῦ Ι' ἢ ΙΑ' αἰῶνος ἐτοιχογραφήθη τῷ 1312, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀνεκαινίσθησαν κατὰ τὰ ἔτη 1739, 1761, 1789, 1791 καὶ 1819 πάσαι αἱ τοιχογραφίαι αὐτοῦ. Εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ σφίζονται αἱ μόναι ἐν Ἀθῷ μωσαϊκαὶ εἰκόνες, ἧτοι ὁ Εὐαγγελισμὸς ἀνωθεν τῶν κιονοκράνων τῶν δύο ἀνατολικῶν κιόνων τοῦ τρούλου, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κ.λ. εἰς τὴν θύραν τῆς λιτῆς καὶ ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ὁμωνύμου παρεκκλήσιου. Ἐκ τῶν ἐπὶ πίνακος εἰκόνων ἀξιοσπούδαστος εἶναι ἡ φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ καὶ τρεῖς μικραὶ εἰκόνες ἐν τῷ βήματι ἐκ μικροσκοπικῆς μουσειώσεως. Εἰς τὸ σύνθρονον τοῦ βήματος ὑπάρχει ἡ ἐφέστιος εἰκὼν τῆς Μονῆς ἢ Κτιτόρισσα ἢ Βηματάρισσα (τῆς Θεοτόκου), ἣν κατὰ τὴν παράδοσιν ὅτε ἡρημώθη ἡ Μονὴ ὑπὸ τῶν βαρβάρων (862), ἔρριψεν εἰς φρέαρ ὁ βηματῆρς μετ' ἀνημμένης λαμπάδος, καὶ μετὰ πάροδον πολλῶν ἐτῶν, ὅτε ἀνωκοδομεῖτο ἡ Μονή, εὗρέθη ἡ εἰκὼν μετὰ τῆς ἀκαύστου λαμπάδος σώα ἐν τῷ φρέατι. Ἡ συγκινητικὴ αὕτη διήγησις φέρει εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες ἀπαγόμενοι εἰς τὴν Περσίδα γῆν αἰχμάλωτοι, ἔλαβον πῦρ ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἔκρυψαν αὐτὸ εἰς ἀνυδρον φρέαρ (Μαρκ. Β', κεφ. α', 1).

Μεταξὺ τῶν ἐν τῷ βήματι τηρουμένων ἱερῶν χειμηλίων

1— Νόει τὰ δημευθέντα τῷ 1863 ἐν πάσῃ τῇ Ῥωμανίᾳ.

σημειῶ τὴν ἁγίαν Ζώνην τῆς Θεοτόκου, τὰς ἁγίας χάρας Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἀνδρέου Κρήτης καὶ Μοδέστου Ἱεροσολύμων, τὰς δεξιὰς τῶν μαρτύρων Παντελεήμονος, Προκοπίου καὶ Τρύφωνος, καὶ τὸν βραχίονα τοῦ ἀποστόλου Βαρθολομαίου. Μεταξὺ τούτων εὐρίσκονται καὶ τρεῖς μικραὶ εἰκόνες νινία τῆς αὐτοκρατείας Θεοδώρας καλοῦμεναι, συζύγου τοῦ εἰκονομάχου αὐτοκράτορος Θεοφίλου.¹

Ἡ πλουσία εἰς κειμήλια Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου κέκτηται πολυτιμώτατόν τι ποτήριον ἱασπις ὑπὸ τῶν μοναχῶν καλούμενον, ὅπερ φυλάσσεται ἐν τῷ ναῷ. Τοῦτο εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ χημικῆς ἀναλύσεως (ἀγνώστου νῦν) διαφόρων πολυτίμων λίθων, τῶν ὁποίων τὸ διακεκριμένον κατὰ τὰ χρώματα αὐτῶν φύραμα εἶνε γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα κάλαϊς. Ἐχει χρυσοῦν τὴν βάσιν καὶ τοὺς ἐν σχήματι ὄφειν δύο βαχίονας, ἔχει δὲ ὕψος 0,55 καὶ διάμετρον 0,20. Εἰς τὴν βάσιν φέρει τὸ μονόγραμμα Μανουὴλ δεσπότης Κομνηνοῦ Παλαιολόγου τοῦ δωρήσαντος αὐτό. Ὁ ἄγγλος περιηγητὴς Curzon θεωρεῖ αὐτὸ μεγίστης ἀξίας καὶ λέγει ὅτι ἐν τοιοῦτον ἄλλ' ὑποδεέστερον ὑπάρχει εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ θησαυροφυλάκιον τοῦ Ἀγίου Μάρκου.

Ὁ ναὸς ἔχει δύο παρεκκλήσια ἐκατέρωθεν τῆς λιτῆς αὐτοῦ, τὸ τοῦ Ἀγίου Νικολάου δεξιὰ τοιχογραφηθὲν τῷ 1780 καὶ 1802 καὶ τὸ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου ἀριστερά, τοιχογραφηθὲν τῷ 1782, ἄνωθεν δὲ τούτου κεῖται τὸ κομφὸν παρεκκλήσιον τῆς Θεοτόκου Παραμυθίας ἐν ᾧ κείρονται πάντες οἱ Βατοπεδινοὶ μοναχοί. Αἱ τοιχογραφίαι τούτου ἐγένοντο τῷ 1678 ὅτε ἰδρύθη δαπάνη τοῦ μητροπ. Λοοδικείας Γρηγορίου, ἀνεκαινίσθησαν δὲ τῷ 1846.

Ναῖδρια

εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Μονῆς εὐρίσκονται δύο, τῆς Ἀγίας Ζώνης (Θεοτόκου) καὶ τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων, ἀμφοτέρα ἡγιασμένα.

¹— Μακρότατος εἶναι ὁ κατάλογος τῶν ἐν ταῖς Ἱ. Μοναῖς τοῦ Ἀθῶ πολυαριθμῶν ἱερῶν λειψάνων, λυποῦμαι δὲ μὴ δυνάμενος νὰ περιλάβω τοῦτον ἐν τοῖς στεναῖς ὁρίοις τοῦ μετὰ χείρας ἔργου.

Παρεκκλήσια

εἰς τὰς σειρὰς τῶν κελλίων ὑπάρχουσι 10, ὧν τρία, τοῦ Προδρόμου παρὰ τὸν πυλῶνα, τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου εἰς τὸν ξενῶνα καὶ κάτωθεν τούτου τὸ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου εἰσὶ τοιχογραφημένα. Ἐξῶθεν τῆς Μονῆς εἰσὶ 4 παρεκκλήσια, ὧν τὸ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων (νεκροταφεῖον) ἡγιογραφημένον, ὃ δὲ εἰς τοὺς παραιτέρω ἀμπελῶνας, ὧν τὸ τῶν Ἀγίων Πάντων ὁμοίως.

Τὸ κωδωνοστάσιον

τῆς Μονῆς, ἀπλοῦν καὶ ἔχον ὕψος 3½ μέτρων φέρει χρονολογίαν 1427, ὡς ἐκ τούτου εἰκάζω ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ ἀρχαιότερον τοῦ Ὁρους, ἐνθα ἡ χρῆσις τῶν κωδῶνων φαίνεται μοι μεταγενεστέρα.¹

Ἡ τράπεζα

ἀρχαία οὖσα ἀνιστορήθη τῷ 1786, ἡ δὲ φιάλη τῷ 1810.

Ἡ βιβλιοθήκη

τῆς Μονῆς εὐρισχομένη· ἄλλοτε ἐν τῷ προνάῳ, ὡς εἵθιστο ἐν τῷ Ὁρει, μετεφέρθη εἰς τὸν εὐρὺν βορειοανατολικὸν πύργον φιλοκάλως συντηρουμένη, περιέχει δὲ 634 ἑλληνικοὺς χειρογράφους κώδικας ὧν οἱ ἡμίσεις ἐπὶ περγαμηνῆς οὐχὶ ἀρχαιότεροι τοῦ Θ' αἰῶνος, ὀλίγιστοι δὲ ἐξωτερικῆς ὕλης. Μεταξὺ τούτων διακρίνεται ἡ γεωγραφία τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου ἣν πανομοιότυπον πολυτελῶς ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις τῷ 1867 ὁ Langlois λαβὼν αὐτὴν ἐκ τῆς πλουσίας συλλογῆς τοῦ ρώσου Σεβαστιάνωφ. Προσέτι περιέχει ἱκανὰ ἀρχαία μεμβράνια λειτουργικὰ εἰλητάρια καὶ 150 περίπου χαρτῶα μουσικὰ χειρόγραφα, ὡς καὶ τινας κώδικας σλαυικοὺς.²

1—Κατὰ τινὰ ἐπὶ μαρμαροῦ ἐπιγραφὴν σφωζομένην ἐν τῇ Λαύρᾳ οἱ κώδινες ἦσαν ἐν χρῆσει εἰς τὴν Μονὴν ταύτην ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ὅπερ φαίνεται μοι βεβαιωμένον.

2—Εἰς 1050 ἀνέρχονται ὅλα ὁμοῦ τὰ χειρόγραφα τῆς βιβλιοθήκης ταύτης.

Τὰ ἐρείπια τῆς ἀθωνιάδος Ἀκαδημίας, ἰδρυθείσης μικρόν μετὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, κεῖνται εἰς 10' λεπτῶν ἀπόστασιν μεσημβρινῶς τῆς Μονῆς. Ἐπὶ τούτων πάντως αἱ γλαυχες κρώζουσι τὸ «Χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐτὰ»... Ἐν μέσῳ κεῖται ὁ ναῖσχος τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ.

ΣΚΗΤΑΙ, ΚΕΛΛΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΥΒΑΙ ΥΠΟ ΤΗΝ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΝ ΤΟΥ ΒΑΤΟΠΕΔΙΟΥ

Ἡ σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου

κεῖται ἡμίσειαν ὥραν δυτικῶς τῆς Μονῆς ἐπὶ ὁμαλῶν λόφων καὶ κλιτύων καὶ καλλιεργήσιμου γῆς. Ἡ σκήτη αὕτη λέγεται οὕσα ἡ ἀρχαία μονὴ τοῦ Χαλκέως ἥτις κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα κοιμηθεῖσα προσηρτήθη εἰς τὸ Βατοπέδιον, πιστεύω ὅμως ὅτι εἶναι ἡ ἀρχαία μονὴ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, ἀφοῦ ὁ ἀρχαῖος ναὸς τῆς σκήτης (κυριακὸν) σεμνύνεται ἐπ' ὀνόματι τοῦ πολιούχου τῆς Θεσσαλονίκης. Περὶ τὸν ναὸν τῆς πάλαι μονῆς συνεπήχθη ἡ σκήτη ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος αὐξηθεῖσα μετὰ τὰ μέσα τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος. Ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἶχεν 120 μοναχοὺς, νῦν δ' ἔχει 45 μοναχοὺς καὶ καλύβας 21, ὧν αἱ 7 ἀνευ ναϊδῶριων.

Τὸ Κυριακὸν ἀνιστορήθη τῷ 1755 ὁ δὲ ἐξωνάρθηξ, ἰδρυνθεὶς τῷ 1796, ἐτοιχογραφήθη τῷ 1806.

Ἡ Σκήτη Σεράγιον.

Ἡ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου τιμωμένη κοινόθιος σκήτη τοῦ Σεραγίου κεῖται εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῶν ὀρίων τῶν Καρυῶν, ὀλίγιστα λεπτὰ τῆς ὥρας ἀπέχουσα τῆς πολίχνης ταύτης. Μεγάλῃ τὸ σχῆμα, ὠραιότατῃ τὴν θέαν, δεικνύται πάντοθεν ὡς ὀγκῶδες καλλιτέχνημα.

Ἡ σκήτη αὕτη λέγεται οὕσα τὸ ἀρχαῖον μονύδριον τοῦ Ξίστρου ἢ Ξέστρου ὅπερ συνεγωνεῦθη εἰς τὴν τοῦ Βατοπε-

δίου πρὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1761—68 ὁ Πατριάρχης Σεραφεῖμ Β' ὁ ἐξ Ἡπείρου ἀνωκοδόμησεν αὐτὸ εὐρύχωρον ὡς κελλίον, ἔκτοτε δὲ διὰ τοῦτο ἐκλήθη Σεράγιον. Ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου σεμνυνόμενον πρότερον ἐτιμήθη τότε ἐπ' ὀνόματι τοῦ Πρωτοκλήτου.

Τὸ Σεράγιον, ὡς πρὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος οὕτω καὶ ἐφεξῆς ἐπωλεῖτο ὑπὸ τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου ὡς κελλίον κατὰ τὴν κρατοῦσαν τοῦ Ὁρους τάξιν. Τῷ 1842 τὸ κελλίον τοῦτο ἐπωλήθη εἰς τὸν Ρῶσσον Βησσαρίωνα, ἔχοντα μεθ' ἑαυτοῦ ὡς συνοδίαν τοὺς Ρώσσους Βαρσανούφιον καὶ Θεοδώρητον. Τῷ 1845 ἐνέργειαι ἐγένοντο ἵνα μετπλαπῇ εἰς κοινοβιακὴν ρωσικὴν σκῆτην, ὅτε ἐπεσκέσθη τὸ Ἅγιον Ὅρος ὁ Μ. Δοῦξ Κωνσταντῖνος Νικολάγεβιτς υἱὸς τοῦ Τσάρου Νικολάου, τοῦτο ὅμως κατωρθώθη τῷ 1849, δραστηρίαις ἐνεργείαις τοῦ ἐπιφανοῦς Ρώσσου Ἀνδρέου Μουράβιεφ, περιελθόντος τότε τοὺς Ἁγίους Τόπους καὶ τὸν Ἄθω. Μεταξὺ τῆς κυριάρχου Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου καὶ τῶν Ρώσσων τούτων κελλιωτῶν ἀντηλλάγησαν τὰ νόμιμα λογιζόμενα ἔγγραφα, καὶ ὁ Πατριάρχης Ἀθιμὸς Δ' διὰ σιγγιλλίου αὐτοῦ, τῷ αὐτῷ ἔτει, ἐκανόνισε τὴν τάξιν τῆς νεοπαγοῦς σκῆτης καὶ ἐκύρωσε τὰς γενομένας μεταξὺ τῶν δύο μερῶν συμφωνίας, πρώτου διαίτου αὐτῆς ἀναδειχθέντος τοῦ ὀνομασθέντος Βησσαρίωνος ἱερομονάχου. Ἐκτοτε ἡ σκῆτη τοῦ Σεραγίου ὑψήθη διὰ καταπλακτικῶν οἰκοδομῶν μετ' ἀμερικανικῆς ταχύτητος. Μέγα τετράπλευρον σχῆμα λαβοῦσα, ἔχει ἤδη συντετελεσμένας πολυτελῶς τὰς τρεῖς αὐτῆς πλευρὰς τῶν οἰκοδομῶν. Αἱ ἐργασίαι ἤρξαντο ἐκ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς (1857), ἧς περατωθείσης ἡγέρθη ἡ δυτικὴ πλευρὰ (1859, 1873 καὶ 1887), τελευταία δὲ ἡγέρθη ἡ βορεῖα πλευρὰ (1896—1900).

Τῷ 1867 ὁ ἐν Ἄθῳ ἀφιχθεὶς νεαρὸς Μ. Δοῦξ Ἀλέξιος Ἀλεξάνδροβιτς ἐπεσκέσθη καὶ τὴν Μονὴν Βατοπεδίου, τότε δὲ κατέθεσεν ἐν τῇ σκῇτῃ τοῦ Σεραγίου τὸν θεμέλιον λίθον τοῦ νέου αὐτῆς ναοῦ ὅστις ἐμελλε νὰ ὑπερβῇ κατὰ τὴν ὕλικὴν ἀξίαν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν πάντας τοὺς ναοὺς οὓς εἶδεν ἡ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολὴ μετὰ τὴν ἄλωσιν. Ὁ ναὸς οὗτος ἔχει μῆκος 60 μ. πλάτος 33 μ. καὶ ὕψος ἀπὸ τοῦ δαπέδου

29 μέτρων, ὡκοδομήθη δὲ ἐκ λαξευτοῦ γρανίτου καὶ μαρμάρου. Ἡ εἰσόδος αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν σκελῶν γοθτικοῦ κωδωνοστασίου, ὕψους 37 μέτρων, οὗ ἐκατέρωθεν ὑψοῦνται χάριν ἀναλογίας θολοειδεῖς πυργίσκοι.¹

Ἡ στέγη καὶ οἱ τροῦλοι αὐτοῦ καλύπτονται δι' ἐλασμάτων μολύβδου καὶ χαλκοῦ. Οἱ τροῦλοι οἵτινες ἐπὶ ὀγκωδῶν σφαιρῶν φέρουσι μεγάλους καλλιτεχνικοὺς σταυροὺς εἰσὶ διηνητισμένοι διὰ χρυσῶν ἀστερίσκων, αἱ δὲ κατάχρυσαι σφαῖραι καὶ οἱ σταυροὶ παρέχουσιν ἐκτυφλωτικὴν ἀνταίγειαν εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου.

Ὁ ἐσωτερικὸς τοῦ ναοῦ κόσμος δεικνύει τὴν ἀνυπερέβλητον εἰδικότητα τῶν Ρώσων εἰς τὰ τοιαῦτα. Τὸ εἰκονοστάσιον, αἱ εἰκόνες καὶ τὰ σκεύη μαρτυροῦσι πλοῦτον πολὺν καὶ θαμβῶνους τὸ ὄμμα τοῦ ἐπισκέπτου. Εἰκόνες τινὲς τοῦ εἰκονοστασίου ἀντιπροσωπεύουσιν ἐξόχους γραφίδας Ρώσων καλλιτεχνῶν.

Τὸ σχέδιον τοῦ ναοῦ ἐξεπόνησεν ὁ Ρῶσος ἀρχιτέκτων Σουρουπῶφ ἀπόφοιτος τῆς ἐν Πετροπόλει ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἔχει ρυθμὸν μικτόν. Διὰ τὴν συντέλεσιν τοῦ ναοῦ τούτου ἐδαπανήθη ἐπὶ εἰκασαστίαν ἐκ διαλειμμάτων χολοσσιαίων ποσόν. Βεβαίως ὅπως ὁ καταπλήσσων αὐτοῦ ὄγκος καὶ πλοῦτος μὲ τούτους θαυμασίους τροῦλους τοῦ δὲν στερεῖται χάριτος καὶ μεγαλοπρεπείας, τὸ δεσπόζον ὁμῶς αἰσθημα ἐπὶ τῇ ὄψει αὐτοῦ εἶναι τὸ μέγα. Αἱ ἐλλείψεις αὐτοῦ ἀποδοτέαι ἴσως εἰς τὸ ὅτι ὁ πονήσας τὸ σχέδιον δὲν ἐξετέλεσεν αὐτὸ, ἀλλ' ἐκ περιτροπῆς διάφοροι **καλφάδες**, ὑπείχοντες πολλάκις εἰς τὰς ἀρχιτεκτονικὰς ἀξιῶσεις τῶν μοναχῶν τῆς σκήτης ταύτης.²

1—Τοῦτο διαιρεῖται εἰς δύο διαμερίσματα, καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον εὐρίσκονται πολλοὶ κώδωνες ἀρμονικῶς λειτουργοῦντες δι' ἰδιαίτερου μηχανισμοῦ καὶ ἄλλοι δύο μέγιστοι, κρούμενοι ἰδιαίτερος, ὧν ὁ ἕτερος ἔχει βάρος 4324 ὀκάδων, εἰς δὲ τὸ ἀνώτερον διαμερίσμα λειτουργεῖ τετραπλευρον ὠρολόγιον σημαῖνον τὰς ὥρας καὶ τὰ τέταρτα αὐτῶν δι' ἀρμονικῶν καὶ ἡχηρῶν κωδωνισμῶν.

2—Τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ ἐτελέσθησαν ἐν μεγίστῃ παμπῇ τὴν 16 Ἰουλίου 1900, τελεταρχοῦντος τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ' καὶ συλλειτουργοῦντος

Ἐκατέρωθεν τοῦ ναοῦ τούτου εἰσὶ τὰ παρεκκλήσια, δεξιὰ μὲν, τοῦ ἁγ. Ἰννοκεντίου, ἀριστερὰ δὲ, Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς. Εἰς τὰς εὐρείας ὑπογείους στοὰς τοῦ ναοῦ ἐσχηματίσθη νεωστὶ μέγα παρεκκλήσιον.

Ἐναντι τοῦ ναοῦ κεῖται ὁ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Σεραφεῖμ Β' οἰκοδομηθεὶς ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, ὅστις ἀπεδόθη ἐκ νέου τῷ ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, ἀφότου οἱ Ρῶσσοι ἐποίησαν ἕτερον προσωρινόν καθολικόν ναὸν ἀνατολικῶς τοῦ πυλῶνος εἰς τὴν σειρὰν τῶν κελλίων διατηρούμενον καὶ νῦν. Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου φέρει τοιχογραφίας τοῦ ἔτους 1766 καὶ ἐκτενὴ ἔμμετρον ἐπιγραφὴν περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἀνοικοδομήσεως αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν κελλίων ὑπάρχουσι ἡ ἔτι παρεκκλήσια, ὧν μέγιστα εἰσὶ δύο, ἥτοι ὁ παλαιὸς καθολικὸς ναὸς ἐν τῷ ἄνω ὀρόφῳ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς καὶ τὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐν τῇ νεοδομήτῳ βορείᾳ πλευρᾷ, ἐκτὸς δὲ καὶ ἐγγύτατα τῆς σκῆτης κεῖνται ἕτερα 7.

Ὁ περὶ τὴν σκῆτην χώρος εἶναι μικρὸς καὶ οὔτε ἐν Ἀθῶ οὔτε ἐν Χαλκιδικῇ ἔχει μετόχιόν τι τὸ Σεράγιον. Μόνον εἰς Πράβιον (Μακεδονία) κέκτηται ἀπὸ τριακονταετίας μετόχιόν τι Νοῦζλα ὀνομαζόμενον ὅπερ ἔχει δένδρα καὶ κήπους, παράγει δὲ καὶ ὀλίγα δημητριακά καὶ 100 χιλ. ὀκάδων χρότου. Οἰκοθεν νοεῖται ὅτι ἡ μέγιστα ποσὰ δαπανῶσα σκῆτη αὕτη καθὼς καὶ τὰλλα εὐαγῇ ἐν Ἀθῶ ρωσικὰ σκηνώματα ἥιστα αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην τῆς καλλιεργείας τῆς γῆς, ἀφοῦ ὁ ρωσικὸς λαὸς ἐξακολουθεῖ ἔτι εἰσφέρων ἀφειδῶς. Πρὸς ἄθροισιν ἐλεῶν καὶ ἀποστολῇν τῶν προσκυνητῶν ἐκ Ρωσσίας εἰς Ἀθῶ ἡ σκῆτη κέκτηται ἐν Κ'πόλει, Ὁδησσῷ, Μόσχᾳ καὶ ἰδίως ἐν Πετροπόλει διαφόρους οἴκους μετὰ ναῶν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναχῶν τῆς σκῆτης ταύτης ὑπερβαίνει

τοῦ πρυτάνεως τῆς ἐν Μόσχᾳ θεολ. ἀκαδημίας τιτουλ. ἐπισκόπου Βολοκλάμης Ἀρσενίου μετὰ πλῆθους κληρικῶν. Κατὰ τὰ ἐγκαινία παρέστησαν πολλοὶ ἐπίσημοι Ρῶσσοι ἐν οἷς ὁ πρεσβευτὴς Νελίδωφ, ὁ ναύαρχος Βιρίλωφ ἀντιπροσωπεύον τὸν θεμελιωτὴν τοῦ ναοῦ μέγαν δούκα Ἀλέξιον μετὰ πλῆθους ἀξιωματικῶν καὶ ναυτῶν κ.λ. κ.λ.

τοὺς 400, πολλοὶ ὅμως ἐκ τούτων διατρίβουσιν εἰς Ρωσσίαν διὰ τὸν προσημειωθέντα σκοπὸν τῶν ἐλεῶν.¹

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς σκήτης ὑπάρχει ἑκατοντὰς ἐλληνικῶν χειρογράφων κωδίκων ἀγορασθέντων ἀπὸ τοῦ 1860 καὶ ἐφεξῆς.

Τὰ κελλία

τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου εἰσὶν 28, ἐκ τῶν ὁποίων 22 κεῖνται εἰς τὴν θέσιν Κολιτσοῦ (ἐνθα τὸ πάλαι ἡ μονὴ τοῦ Καλέτζη) καὶ εἰς τὸ βουνὸν πρὸς δυσμάς. Εἰς τὰ 8 κελλία τῆς Κολιτσοῦς, ἡμίσειαν ὥραν ἀνατολικομεσημβρινῶς τῆς Μονῆς κείμενα καὶ 15' λεπτὰ τῆς θαλάσσης ἀπέχοντα, ἀσχοῦνται 15 μοναχοί, εἰς δὲ τὰ τοῦ βουνοῦ 14 κελλία, ἅτινα ἀπέχουσι μίαν ὥραν τῆς Μονῆς, ἀσχοῦνται 50 περίπου μοναχοί. Μεταξὺ ὧν τούτων ὀλίγοι τινές εἰσι Ρωμοῦνοι. Τὰ ἕτερα 6 κελλία τῆς Μονῆς εὐρίσκονται εἰς τὰς Καρυάς· ἐκ τούτων ἓν εἶναι τὸ μεγαλοπρεπὲς κονάκιον τῆς Ἀναλήψεως ἰδρυθὲν τῷ 1882, δύο κελλία καὶ ἓν ἐργαστήριον ἐντὸς τῆς πολίχνης καὶ δύο κελλία ἀνατολικῶς καὶ βορείως εἰς ἱκανὰς ἀποστάσεις ἀπέχοντα.

Καλύβεις

ἡ Μονὴ ἔχει 10, εἰς θέσιν **Καλαμίτσι**, ὥρας ὁδὸν βορείως κειμένην καὶ τέταρτον τῆς παραλίας ἀπέχουσαν. Εἰς ταύτας ἀσχοῦνται 15 Ρωμοῦνοι μοναχοί, ἄνευ διαδοχῆς, καλλιεργοῦντες γεώμηλα καὶ κατασκευάζοντες χυδαῖα σάρωθρα.

Μετόχια Βατοπεδίου.

Ἡ Μονὴ πλούσιον εισόδημα λαμβάνει ἐτησίως ἐκ τῶν ἐν Βασσαραβία μεγάλων αὐτῆς κτήσεων (διὰ τῆς ρωσικῆς

1—Ἐνεκ πολλῶν λόγων ἡ ἀκριβὴς ἀρίθμησις τῶν ἐν Ἀθῶ μοναχῶν Ρώσων εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος. Ἐν τῷ ἐγγράφῳ τῆς κυριάρχου Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου τὸ ἀπολυθὲν τῷ 1879 δυνάμει νεωτέρας συμφωνίας ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ σκίτῃ Ρώσων μοναχῶν ὀρίζεται εἰς 150.

κυβερνήσεως) ἦσσαν δὲ ἐκ τόκων κεφαλαίων εἰς καταθέσεις καὶ χρεώγραφα· ὀλίγα τινὰ ἀπολαμβάνει καὶ ἐκ τοῦ ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῆς δάσους. Μετόχια κέκτηται εἰς Πρόβλαχα, Ἐρισσὸν (Προσφόρι καλούμενον), Ὀλόκληρον τὴν νησίδα Ἀμμουλιανήν, εἰς Ὀρμήλιαν Χαλκιδικῆς καὶ εἰς Ἅγιον Μάμαντα, εἰς τὰ χωρία Βουλγάρο καὶ Λιμένα τῆς Θάσου (δύο μετόχια ἐλαιοδένδρων), Ἐχινοῦ Σερρῶν (ἀσήμαντον), Μελένικον (μονύδριον μετ' ἀμπελῶνος), Πόρτο Λάγος (μονύδριον ἐπὶ νησίδος· τὸ παρ' αὐτῇ ἰχθυοτροφεῖον ἀνῆκεν ἄλλοτε τῇ Μονῇ), Ἀφυσιὰν Ἑλλησπόντου (μονύδριον μετὰ μεγάλου ἀμπελῶνος), Μουδανία Προύσης (ἐλαίας, μορέας) καὶ μίαν νεόδμητον οἰκίαν εἰς τὸν ἱππόδρομον Θεσ)νίκης.

3

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ

Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου.

Ἡ μεγάλη Μονὴ τῶν Ἰβήρων, ὡς ἡ τοῦ Βατοπεδίου, κεῖται παρὰ τὴν θάλασσαν εἰς τὰς ἐκβολὰς μεγάλου χειμάρρου, ἔχουσα πρὸ αὐτῆς γραφικὸν ὄρμον ἀναπεπταμένον. Ἄπαν τὸ μέγιστον αὐτῆς τετράπλευρον οἰκοδόμημα, μὲ τὰς εὐθείας γραμμὰς τῶν ὁρόφων καὶ τὸν μεγαλοπρεπῆ αὐτοῦ πυλῶνα παρουσιάζει ἐπιβάλλουσαν εἰκόνα.

Ἡ Μονὴ τῶν Ἰβήρων μικρὰ πιθανῶς ὑπάρχουσα πρὸ τοῦ ἔτους 980, πρечωρήθη τῷ ἔτει τούτῳ εἰς Ἰωάννην τὸν Ἰβήρα ἐπιφανῆ μεγιστάνα, προσαρτηθεῖσων συγχρόνως εἰς αὐτὴν τῶν Μονῶν Κλήμεντος ἐν Ἀθῶ, Κολοβοῦ ἐν Ἐρισσῶ καὶ Λεοντίου (Προδρόμου) ἐν Θεσσαλονίκῃ διὰ χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Β'.¹

1 — Ὁ Langlois ἔτος τῆς ιδρύσεως τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων ὀρίζει τὸ

Ὁ Ἰωάννης Ἰβήρ, κουροπαλάτης Ἰβηρίας ὧν, ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ υἱοῦ του Εὐθυμίου εἰς τινὰς μονὰς τῆς Μικρασίας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἄθω παρὰ τῷ ἁγίῳ Ἀθανασίῳ, οἰκήσας ἔν τισι κελλίοις ἀφεστηκόσι τῆς Λαύρας. Ὁ Ἀθανάσιος μετὰ σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης μέμνηται ἐν τοῖς αὐτογράφοις αὐτοῦ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τούτου, ὅστις πολὺ ὑπὲρ τῆς Λαύρας ἐκοπίασε καὶ ἀμείωτον τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην καὶ ὑποταγὴν μέχρι τέλους ἐτήρησε, τὸν δὲ υἱὸν τούτου Εὐθύμιον ἀποκαλεῖ πνευματικὸν αὐτοῦ τέκνον.¹ Οὗτοι πάντες τῇ προτροπῇ τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου, ἐγένοντο κατὰ τὸν ρηθέντα χρόνον πρῶτοι κτίτορες τῆς μεγάλης Μονῆς τῶν Ἰβήρων, βραδύτερον δὲ προσετέθη τούτοις καὶ ὁ τοῦ Ἰωάννου ἀνεψιὸς Ἰεώργιος. Οἱ τρεῖς οὗτοι Ἰβήρες ὑπῆρξαν κατὰ διαδοχὴν ἡγούμενοι τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων καὶ ἐπίτροποι τῆς Λαύρας κατὰ τὴν διαθήκην τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Ὁ Ἰωάννης φαίνεται παρατείνας τὸν βίον μέχρι τοῦ ΙΑ' αἰῶνος.

Ἡ ἐν Ἄθῳ σωζομένη παράδοσις περὶ τῶν κτιτόρων τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων συμφωνεῖ μετὰ τῶν αὐτογράφων ἐγγράφων τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, πλην τὰ πράγματα συγχέει ὁ κατὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς Μονῆς ταύτης ὑπὸ τῆς παραδόσεως παρεντιθέμενος στρατηγὸς Τορνίκιος ὅστις μονάζων δῆθεν ἐν Ἄθῳ προσεκλήθη ὑπὸ τῆς βασιλείσσης Θεοφανοῦς ὅπως καταβάλῃ Σκληράρον τινα ἀρχηγὸν βαρβάρων κυμαίνοντον τὸ κράτος καὶ τὰ ἔσχατα ἀπειλοῦντα. Οὗτος νικητὴς ὑπέστρεψε μετὰ πλουσίων δώρων καὶ ἐμεγάλυνε καὶ ἐπλούτισε τὴν Μονὴν τῶν Ἰβήρων.²

Ὁ ἁγ. Ἀθανάσιος οὐδὲν περὶ Τορνικίου, Ἰωάννου καὶ

976 «Le Mont—Athos» σελ. 46, ὁ δὲ Brockhaus τὸ 980 «Die Kunst».. σελ. 7.

1—Ὅρα τυπικὸν καὶ διατίπωδιν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου παρὰ Meyer, «Die Haupturkunden für die Geschichte der Athesklöster» σελ. 102—130 καὶ «ἀδόξαιαν» τοῦ αὐτοῦ παρ' Οὐσπένσκη, «Χριστιανική Ἀνατολή—Ἀθῶς», «Πρώτη περιήγησις» κ.λ. Κίεβον 1877 σελ. 331. Βιογραφίαν τοῦ ἁγ. Εὐθυμίου τοῦ Ἰβήρος βλέπε προχέριως ἐν Νέῳ Ἐκλογίῳ.

2—Περὶ Τορνικίου βλέπε προχέριως τὸ Προσκυνητάρειον τοῦ Κομνηνοῦ.

τούτου καλουμένου αναφέρει, μέμνηται δ' ὡς ἐρρήθη «Ἰωάννου τοῦ Ἰθῆρος» οἰκοῦντος ἐν κελλίοις τῆς Λαύρας καὶ μετὰ ταῦτα ἰδίαν ἰδρουσαμένου λαύραν.

Ἡ περὶ Τορνικίου εἰδήσις περιέχεται ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου, Ἰθηριστὶ συγγραφείσῃ ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου τούτου Γεωργίου Μτατσιμιδῆλ, ἀποκειμένη δὲ εἰς τὸ ἐν Πετροπόλει Ἀσιατικὸν μουσεῖον. Κατὰ τὰς γενομένας εὐρυτέρας ἐρεύνας τῶν ἰθηρικῶν πηγῶν,¹ ὁ Ἰωάννης Τορνίκιος, στρατηγὸς ὢν Ἰθηρίας καὶ βαρυνθεὶς τὸν κόσμον μετέβη εἰς Ἀθῶ πρὸς συνάντησιν τοῦ γυναικαδέλφου αὐτοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του Εὐθυμίου, ἐν τῇ μεταξὺ δὲ στασιάσαντος τοῦ στρατηγοῦ τῆς αὐτοκρατορίας Βάρδα Σκληροῦ, Βασίλειος ὁ Β' τῷ ἀνέθηκε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κατὰ τοῦ ἀποστάτου σταλέντος στρατοῦ, ἐπικουρήσαντος καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰθηρίας Δαυὶδ διὰ ὠδεκαχισχιλίων ἰππέων. Καταβληθέντος τοῦ Σκληροῦ τὸ τελευταῖον ἐν τῇ μάχῃ τῆς Παγκαλείας τῷ 979 ὁ Τορνίκιος ἐσκύλευσε τὸ πλούσιον στρατόπεδον τοῦ ἡττηθέντος (ὑπὲρ τοῦ βασιλέως;) καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθῶ λαβὼν διὰ χρυσοβούλλου τοῦ Βασιλείου Β' τὴν Μονὴν τῶν Ἰθῆρων. Γεωργιανοὶ συγγραφεῖς ἀναφέρουσι τοὺς θριάμβους τοῦ Τορνικίου τοῦ καταβαλόντος τὸν Βάρδαν Σκληρὸν καὶ τούτους ἐνισχύει ὁ Στέφανος Assoghig Ἀρμένιος ἱστορικὸς τοῦ Ι' αἰῶνος, ὅστις σημειοὶ καὶ ὅτι τὰ λάφυρα ἅτινα συνήγαγεν ὁ Τορνίκιος ἐκ τοῦ πολέμου ἐχρησίμευσαν εἰς αὐξήσιν καὶ ὠραϊσμόν Ἰθηρικῆς μονῆς.²

Ἐὰν ὁ Ἰωάννης Ἰθῆρ, ὃν κουροπαλάτην οἱ Ἰθῆρες ὀνομάζουσι καὶ ὁ Ἰωάννης Τορνίκιος στρατηγὸς Ἰθηρίας εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἐκ παλαιᾶς δὲ διαστροφῆς ἢ παραμορφώσεως γεγονότων ἔλαβε χώραν σύγχυσις εἰδήσεων ἀδιεξίτητος, κρινάτω ὁ ἀναγνώστης. Ὅτι ἡ ἰδρυσις τῆς Μο-

1—Ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ βιβλιογραφικῇ τμήματι τοῦ μετὰ χεῖρας ἔργου ἀναφερομένων συγγραφῶν ὅρα περὶ Τορνικίου κ.λ. καὶ Α' τόμον τῆς «Ἱστορίας τῆς Γεωργίας» τοῦ Brosset καὶ «Ermathena» Ὁξφόρδης τόμ. Χ. ἀρ. XXIII.

2—Langlois «Le Mont—Athos», σελ. 16.

νῆς τῶν Ἰθέρων συμπίπτει πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐν Παγκαλείᾳ ἡττης τοῦ Σκληροῦ, εἶναι βέβαιον· οὐδόλως ὁμως τολμηρὸν εἶναι νὰ πιστεῦσωμεν, ἀφοῦ γινώσκομεν ὅτι τῶν κατὰ τοῦ ἀποστίτου αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων ἡγεῖτο ὁ φοβερός τοῦ Σκληροῦ ἀντίπαλος Βάρδας Φωκᾶς, ὅτι τὸν Ἰωάννην Ἰθῆρα κουροπαλάτην πολλὴν παρρησίαν κεκτημένον ἐν τοῖς βασιλείοις, ἐχρησιμοποίησεν ὁ Βασίλειος Β' πρέσβυν πρὸς τὴν βασιλείᾳ τῆς Ἰθῆρίας ὅπως πέμψῃ τὴν ἐπικουρίαν τοῦ ἱππικοῦ, ὅτι τοῦ ἱππικοῦ τούτου ἦρχεν ὁ Τορνίκιος συγγενὴς τοῦ Ἰωάννου καὶ ὅτι ἐνεκα τῆς εὐτυχοῦς ἐκθάσεως τοῦ πολέμου ὁ Βασίλειος ἔδωκε τῷ Ἰωάννῃ Ἰθῆρι τὴν Μονὴν τῶν Ἰθέρων καὶ ὅτι ὁ Τορνίκιος διέθεσε μέρος τῶν λαφύρων ὑπὲρ τῆς Μονῆς ταύτης.

Τῷ 1030 ὁ Ἰθῆρ Γεώργιος Βαρασθατζῆ ἡγεῖρε τὸν μέγαν καθολικὸν ναὸν τῆς Μονῆς, εἰς ὄνομα τῆς Θεοτόκου (13 Αὐγούστου).¹ Οὗτος εἶνε ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἰωάννου ὅστις ἡγούμενος τῆς Μονῆς ἐφ' ἱκανὸν διετέλεσε, δεικνύται δ' ὑπογεγραμμένος ἐν τῷ Β' τυπικῷ τοῦ Ὁρους (1046) καὶ ἀλλαχοῦ.²

Τῷ 1259 ἡ Μονὴ τῶν Ἰθέρων κατεστράφη ὑπὸ «πειρατῶν ἐκ Φραγγίας» καθὰ διήγησίς τις σφῆζει,³ οἱ δὲ μοναχοὶ αὐτῆς ἄλλοι μὲν ἐθανατώθησαν ἄλλοι δὲ ἔφυγον. Μικρὸν μετὰ ταῦτα ἀνακαινισθεῖσα τὰ αὐτὰ ἔπαθεν, ὥστε περιήλθεν εἰς ἐσχάτην ἀθλιότητα ὑπὸ ὀλίγων οἰκουμένη.

Ἡ παράδοσις σφῆζει ὅτι ἔπαθε δεινῶς καὶ ὑπὸ τῶν ἐνωτικῶν ὀργάνων τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου.⁴

1—Ὁ Κεδρηνὸς (ἐκδ. Βόνης II σελ. 488) καὶ ὁ Μελέτιος Ἀθηνῶν («Ἐκκλ. ἱστορία» II σελ. 388) λέγουσιν ὅτι ὁ Βαρασθατζῆ ἰδρυθεὶς τὴν Μονὴν τῶν Ἰθέρων.

2—«Βυζαντινὰ Χρονικὰ» Πετροπόλεως, V, 3.

3—M. Γεδεών «Ἄθω», σελ. 173.

4—«Εἴτα ἐκεῖθεν ἀπάραντες» (ἐκ τῆς Λαύρας δὴλα δὴ) ἐν τῇ τῶν Ἰθέρων κατήχησαν σεβασμῆϊ μονῇ, τὰ αὐτὰ ὁραταὶ βουλούμενος, ἀλλ' ἐφεισθή τῆς ἐλπίδος ὁ μάταιος βασιλεὺς· οἱ γὰρ ἐν αὐτῇ οἰκοῦντες μοναχοὶ οὐκ ἐνέδωσαν τῇ δειλίᾳ οὐδὲ ὑπήχθησαν τῷ τῆς Λαύρας πονηρῷ ὑποδείγματι, ἀλλ' ἀντέστησαν στερεῶς καὶ ἀνεκδότως, καὶ ἐπὶ Κύριον πεποιθότες, ὡς ὅρος Σιών, οὐκ ἐσαλεύθησαν ἀντερχόμενοι τῷ ἡποστολικῶν καὶ πατρικῶν παρχ-

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὀλιγώθησαν οἱ Ἰθῆρες μοναχοὶ ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ, ὑπερίσχυσαν δὲ οἱ Ἑλληνες οἵτινες κατὰ ποιὸν ὑπέρτεροι ἦσαν τῶν πρώτων. Μικρὸν μετὰ τὰ μέσα τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἀποφάσει τοῦ Πρώτου Ἀρσενίου καὶ τῆς Συνάξεως τοῦ Ὁρους, κυροῦντος δὲ τοῦ Πατριάρχου Καλλίστου Β' μετὰ ταῦτα, ἡ διοίκησις τῆς Μονῆς ἐδόθη τοῖς Ἑλλήσι, καθιερώθη δὲ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Τὸ σιγγίλλιον τοῦ Πατριάρχου αἰτιολογεῖ τὴν μεταβολὴν ταύτην οὐ μόνον διότι ἡραιώθησαν οἱ Ἰθῆρες, ἀλλὰ καὶ διότι ἀμελῶς εἶχον περὶ τὰ καλὰ καὶ ἀπειρίαν περὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Μονῆς ἐδείκνυν, ἐξ ὧν πάντων φόβος ὑπῆρχε μήποτε τῇ πολλῇ ἀμελείᾳ « καὶ τὸ ταύτης φρούριον εὐάλωτον γένηται τοῖς ἐχθροῖς. »

Πρότερον καὶ μετὰ ταῦτα οἱ Ἰθῆρες ἡγεμόνες πολλὰς ὥρεάς ἐποίησαν εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ἰθέρων ἧς ἐπεμελήθησαν καὶ Στέφανος Δ' Δουσάν ὁ τῆς Σερβίας κράλης καὶ οἱ αὐτοκράτορες Ἰωάννης Καντακουζηνὸς καὶ Ἰωάννης Α' Παλαιολόγος

Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα προσηρτήθησαν τῇ τῶν Ἰθέρων αἰ ἐν ταῖς ὁρίοις αὐτῆς κείμεναι μοναὶ Κάσπακος, καὶ Σαράβαρη, ἴσως δὲ καὶ Λειβαδογένη· πολὺ δὲ βραδύτερον ἡ σκήτη Μαγουλᾶ (πάλαι σκήτη Ἀγίου Σάββα τοῦ Χάλδου) ἦν ἔλαβε πρότερον ἢ τοῦ Φιλοθέου.

Τῷ 1592—1600 ἡ Μονὴ ἐπιέζετο ὑπὸ πολλοῦ χρέους ἀπαλλαγείσα δυσχερῶς τοῦτου τῷ 1602. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἡρίθμει ἐντὸς αὐτῆς 300 μοναχοὺς, τοσούτους δ' εἶχε καθ' ὅλον τὸν ΙΖ' αἰῶνα, καὶ ἑτέρους 100 ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῆς.

δόσεων, ἐλέγξαντες ἀποτόμως τὸν δυσσεβῆ βασιλέα καὶ τοὺς τοῦτου ὁμόφρονας ὡς αἰρετικούς καὶ παρανόμους· ὁ δὲ μὴ ἐνεγκὼν τοὺς ἐλέγχους διέβλεν αὐτοὺς εἰς δύο, καὶ τοὺς μὲν ἐκ τοῦ Ἰθηρικοῦ γένους ὄντας, ἀποστείλας τοὺς αὐτοῦ ὑπασπιστὰς, διατρήσας τὸ πλοῖον καὶ τῷ βυθῷ παραπέμψας, καὶ οὕτως ἔτυχον τοῦ μακχρίου τέλους οἱ ἅγιοι ὁσιομάρτυρες· **τὰ δὲ τῆς Μονῆς πάντα διαρπάσαντες ἔρημον εἶδαν**». Συναξάριον παρὰ Γεδεών « Ἀθως » σελ. 141—142.

Κατὰ τὰ ἔτη 1602—1620 οἱ Ἰβηρίται ὀρώνται ἀνακαινίζοντες ἐν πολλοῖς τὴν Μονὴν αὐτῶν.

Τῷ 1613 ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Ράδουλος ἐδωρήσατο τῇ Μονῇ τὸ ἐν τῷ τμήματι Βουκουρεστίου μοναστήριον τῆς Ἀγίας Τριάδος (Ράδουλ—Βόδα) ὡς καὶ διαφόρους τόπους καὶ χωρία, τῷ δὲ 1678 ὁ τῆς Μολδαβίας, τὸ ἐν τῷ τμήματι Βακάου Μοναστήριον Ραδουκάνου.

Τῷ 1622—23 οἱ Ἰβηρίται κατεσκεύασαν καράβι τρίστιον, ἐνῷ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ μητροπ. Ἐλασσώνος Γαλακτίων ἤγειρε τὸν καὶ νῦν σφῳζόμενον μέγιστον πυργωνεώσοικον ἐν τῇ παραλίᾳ ὃν ὠπλίσαν διὰ «λουμπαρδῶν».

Τῷ 1651 ὁ τσάρος τῆς Ρωσσίας Ἀλέξιος Μιχαήλοβιτς ἔλαβε παρὰ τῶν Ἰβηρίτῶν ἀντίτυπον τῆς θαυματουργοῦ καὶ περιωνύμου εἰκόνης τῆς **Πορταΐτισσης** (Θεοτόκου), περὶ ἧς ἀρχαιοτάτη παράδοσις σφῳζει ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰκονομαχίας μετέστη ἀφ' ἑαυτῆς διὰ θαλάσσης ἐκ Μικρασίας εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ἰβήρων. Τὴν ἐν ἀντιγράφῳ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἐκόμισαν οἱ Ἰβηρίται εἰς Μόσχαν, προϋπῆντησαν δὲ αὐτὴν ἐν τῇ μεγάλῃ πύλῃ τῆς Ἀναστάσεως ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ πατριάρχης Ρωσσίας Νίκων καὶ πλῆθος εὐσεβῶν, ἀπέθεσαν δὲ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ ἁγίου Νικολάου. Τὴν εἰκόνα ταύτην, ἣν οἱ Ρῶσοι ἐκάλεσαν Ἰβέρσκαγια Μάτερ, ἀποτεθεῖσαν κατόπιν ἐνθα νῦν σφῳζεται, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος τῷ 1669 ἐδωρήσατο τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Νικολάου εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ἰβήρων, ὅπερ κείμενον ἐν κεντρικωτάτῃ ὁδῷ τῆς Μόσχας καὶ ἀνακαινισθὲν μεγαλοπρεπῶς ὑπὸ τῆς Μονῆς πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ἀποτελεῖ ἓνα τῶν σπουδαιοτάτων αὐτῆς πόρων.

Τῷ 1673 ἐξηκολούθει οὐσα κοινόβιος.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Κομνηνοῦ δείκνυνται ὅτι ἡ Μονὴ τῶν Ἰβήρων ἤκμαζεν ἐν ἀρχῇ τοῦ III' αἰῶνος, φαίνεται δὲ ἐκ διαφόρων ἐγγράφων ὅτι ἐξηκολούθησεν ἀκμάζουσα καὶ μεγάλως τῆς φιλαδελφίας¹ καὶ φιλοξενίας ἀντιχομένη καὶ

1—Ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἡ Μονὴ τῶν Ἰβήρων διατηρεῖ ἐξωθεν αὐτῆς δε-

πολλὰς πτωχοτέρας Μονὰς διευκολύνουσα, μάλιστα κατὰ τὸν σάλον τοῦ 1821—30, καίτοι ἐδανείζετο μὲ ὑπερόγκους μηνιαίους τόκους.

Τὴν νύκτα τῆς 12 Δεκεμβρίου 1865 ἀπετεφρώθη ἅπασα ἡ μεγάλη αὕτη Μονὴ ἐν διαστήματι τριῶν ὥρων βορείου ἀνέμου σφοδρῶς πνέοντος. Μετὰ ἕξ μῆνας οἱ τὸ ταμεῖον περισώσαντες Ἰθηρίται ἤγειραν τὴν δυτικὴν πλευρὰν καὶ τὴν βορείαν μέχρι τοῦ πυλῶνος, συνεπλήρωσαν δὲ αὐτὴν καὶ ἔκτισαν τὴν ἀνατολικὴν καὶ μέρος τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας οἱ ἀρχιμανδρίται τῆς Μονῆς Ἰλαρίων καὶ Κύριλλος οἱ Θράκες καὶ Ἀθανάσιος Σπαθῆς ὁ Κεφαλλῆν. Ὑπολείπεται νῦν ἡ ἰδρυσις τοῦ τμήματος τοῦ συνοδικοῦ ἐν μέσῳ τῆς Μ πλευρᾶς.

Νῦν ἡ Μονὴ τῶν Ἰθέρων ἔχει περὶ τοὺς 200 μοναχοὺς καὶ ἄλλους ἱκανοὺς ἐν τῇ σκῆτῃ καὶ τὰ κελῖα αὐτῆς.

Ὁ ναὸς

τῆς Μονῆς ἰδρῦθη ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἰθέρως τῷ 1030, ἐπεσκευάσθη ὁμως σπουδαίως κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Ἐχει δύο πολὺ σκοτεινοὺς νάρθηκας, τρίτος δὲ προσετέθη ὑέλωτος μετὰ περιστυλίου κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα.¹ Ὁ κυρίως ναὸς δὲν στερεῖται φωτὸς καὶ χάριτος, ἐτοιχογραφήθη δὲ τῷ 1392, δυστυχῶς ὁμως αἱ τοιχογραφίαι αὐτοῦ ἀνεκαινίσθησαν τῷ 1848. Ἐν τισι σημείοις τοῦ βήματος, ἐν τῷ μέσῳ τρούλῳ καὶ ἀλλαγῇ σφῆζονται ἄθικτοι αἱ ἀρχαιότεραι τοιχογραφίαι.

Ὁ ἐσώτατος νάρθηξ ἐτοιχογραφήθη τῷ 1768 τότε δὲ πιθανῶς καὶ ὁ μέσος ὅστις ἀνιστορήθη τῷ 1846. Αἱ σφῆζόμεναι ἀρχαιότεραι τοιχογραφίαι εἶνε πολὺ καλαί, ἰδίως αἱ εἰς φυσικὸν μέγεθος, εἰ καὶ τινες διέφυγον τὴν ἀναλογίαν.

προκομῆον, καὶ τοῦτο δύναται νὰ πᾶξ τοὺς Ἰθηρίτας ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τῶν Ἀγιορείτων.

1—Τοιοῦτοι νάρθηκες προσετέθησαν κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα καὶ ἰδίως κατὰ τὸν ΙΘ' εἰς τὰς πλείστας Μονὰς, ὥστε τινὲς ναοὶ ἔχουσι τρεῖς νάρθηκας, αἱ παλαιῆσαι δὲ δύο, καὶ τὸν μὲν ἑσώ- λατὴν καλοῦσι, τὸν μέσον νάρθηκα καὶ τὸν προστεθέντα ἐξωνάρθηκα.

Ὁ ἐξώτατος νάρθηξ ἐτοιχογραφήθη τῷ 1795, παριστᾷ δὲ φοβεράς εἰκόνας τῆς Ἀποκαλύψεως αἵτινες ἀνεκαινίσθησαν ἀνεπιτυχῶς τῷ 1888.

Τῷ 1726 ἰδρύθη καὶ τῷ 1846 ἐζωγραφήθη τὸ δεξιὰ τῆς λιτῆς παρεκκλήσιον τοῦ Ἀγίου Νικολάου, τὸ δὲ ἀριστερὰ παλαιότερον τῶν Ἀρχαγγέλων ἀνιστορήθη τῷ 1812 ὑπὸ μετριωτάτων τεχνιτῶν.

Ὅλαι αἱ ἐν τῷ ναῷ μεγάλαι εἰκόνες τοῦ τέμπλου καὶ τῶν εἰκονοστασίων, ὧν τινες καλῆς ἀρχαίας τέχνης, φέρουσιν ἀργυροχρῆσους χιτῶνας ρωσικῆς τέχνης, πλουσιώτατα δὲ ἄμφια θησαυρίζει τὸ βῆμα. Ὡραῖα μαρμάρινα προσκυνητάρια προσετέθησαν ἐν τῷ ναῷ τῷ 1888—90, ἔργα τοῦ Τηνίου Γεωργίου Φιλιππότου δαπάνη δὲ τοῦ ἀρχιμ. Κυρίλλου τοῦ Θρακός.

Ἡ φιάλη

εὑρίσκεται ὀλίγα βήματα πρὸ τοῦ νάρθηκος, ἰδρυθεῖσα δὲ τῷ 1614, ἀνεκαινίσθη τῷ 1803· δυστυχῶς αἱ νεώτεραι ὠραιόταται ἐλαιογραφίαι αὐτῆς, ἔργα τοῦ ὁμογενοῦς Φιλίππου Νικολαΐδου (1878), ταχέως κατεστράφησαν, ὅπερ δεικνύει ὅτι μόνον αἱ ἐφ' ὕψω τοιχογραφίαι ἀντέχουσιν, ἀλλὰ καὶ τούτων φεῦ τὸ μυστήριον ἀπωλέσθη, καθόσον οἱ παλαιοὶ τοιχογράφοι εἰργάζοντο ἐφ' ὕψους κονιάματος ὅπερ αὐτοὶ κατεσκεύαζον καὶ εἰργάζοντο.

Ναῖδρια

δύο εὑρίσκονται ἐν τῇ αὐλῇ πλησίον τῆς βορείας πλευρᾶς· τὸ τῆς Πορταΐτισης καὶ τὸ τοῦ Προδρόμου. Εἰς τὸ πρῶτον, ὅπερ εἶναι προσηρμοσμένον εἰς τὸν παλαιότερον πυλῶνα, τηρεῖται ἡ ἐφέστιος εἰκὼν τῆς Θεοτόκου Πορταΐτισης, οὕτω κληθείσης διὰ τὸ ἐν τῇ πόρτῃ (πυλῶνι) θαῦμα. Ἡ εἰκὼν τὸ πάλαι ἐτρεῖτο ἐν τῷ παρὰ τὸν πυλῶνα πύργῳ, τῷ δὲ 1680 ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Ἰωάννης Σερβάν Καντακουζηνὸς ἤγειρε τὸ ναΐδριον τοῦτο καὶ ἔκτοτε ἐτέθη ἐν αὐτῷ. Αἱ τοιχογραφίαι αὐτοῦ ἐγένοντο τῷ 1683 καὶ ἀνεκαινίσθησαν τῷ 1853, αἱ δὲ τοῦ νάρθηκος ἐγένοντο τῷ

1774 καὶ ἀνεκνώθησαν ἐν τοῖς πλείστοις τῷ 1888. Ἐν τῷ ναϊδρίῳ τούτῳ ἔκπαλαι παρὰ μὲν σεβάσμιος ἱερομόναχος προσμονάριος καλούμενος ἀναγινώτχων τὰς ἀκολουθίας καὶ δεχόμενος τὰς προσφορὰς τῶν εὐλαδῶν προσκυνητῶν.

Τὸ παραιτέρω ναϊδριον τοῦ Προδρόμου, ὅπερ ἐκ βάθρων ἀνεκαινίσθη τῷ 1711 καὶ ἐτοιχογραφήθη τῷ 1715, λέγεται ὅν ὁ μέχρι τοῦ 1030 καθολικὸς ναὸς τῆς Μονῆς, ἥτις τότε τοῦ **Κλήμεντος** ἐκαλεῖτο ἐν ἀρχῇ.

Παρεκκλήσιον

εἰς τὰς σειρὰς τῶν κελλίων ὑπάρχουσι 14 καὶ 16 ἔτι εἰς τὴν παραλίαν, τοὺς κήπους, ἀμπελῶνας, κ.λ. τῆς Μονῆς. Εὐμέγεθες εἶνε τὸ ἐν τῷ ἀγιάσματι τῆς παραλίας ναϊδριον ἔνθα, κατὰ παράδοσιν, ὁ ἐνάρετος ἀσκητὴς Γαβριὴλ περιπατῶν ἐπὶ τοῦ ὕδατος, ἐξήγαγε τὴν εἰκόνα τῆς **Πορταΐτισης**.¹

Ἡ τράπεζα

τῆς Μονῆς, κατὰ τὸν Οὐσπένσκη, ἔφερε τοιχογραφίας τοῦ 1672—74, καεῖσα δὲ ἀνωκοδομήθη εὐρεῖα τῷ 1848, ὑπὸ τοῦ ἀρχιμ. Ἀθανασίου τοῦ Ἀκαρνᾶνος, φέρουσα ἄνωθεν τῆς εἰσόδου αὐτῆς τὴν βιβλιοθήκην (τῶν ἐντύπων) καὶ τὸ κωδωνοστάσιον.

1 — Ἡ ἱστορία τῆς εἰκόνης ταύτης, περιωνυμου ἐν Ρωσίᾳ εὐρίσκεται εἰς ἐν χειρογράφων 18^{ου} αἰῶνος φυλασσόμενον εἰς τὴν ἐν Μόσχᾳ Συνοδικὴν βιβλιοθήκην, ἥτις φέρει τὸν τίτλον: «Διήγησις πάντο ὁμοία περὶ τῆς ἱερας καὶ σεβασμίας εἰκόνης τῆς Πορταΐτισης, πῶς ἦλθεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, εἰς τὴν ἁγίαν μονὴν τῶν Ἱερώων». Langlois «Le Mont—Athos», σελ. 17. Κατὰ τοῦτον ὁ κώδιξ φέρει ἀριθ. 436, εἰς 8ον, φύλλα 38, νομίζω ὅμως ὅτι σφάλλει, διότι ὁ ἐν Μόσχᾳ ἀρχιμανδρίτης Ἰάκωβος Βατοπεδινὸς σημειοῖ ἀριθμὸν τοῦ κώδικος 404 καὶ τάσσει αὐτὸν εἰς τὸν 12^{τον} αἰῶνα, πάντῃ δὲ διάφορον ὕλην περιέχει ὁ ὑπ' ἀριθ. 436 ἐκ φύλλων 576 συνιστάμενος. «Ἡ ἐν Μόσχᾳ συνοδικὴ βιβλιοθήκη τῶν χειρογράφων». Ἐπιτομή... κατὰ λόγον τοῦ τμήματος τῶν ἐλληνικῶν χειρογράφων» κ.). Μόσχα 1896 σελ. 16 καὶ 57. Τοιοῦτον περὶ τῶν κτιρίων τῆς Μ. τῶν Ἱερώων καὶ τῆς εἰκόνης τῆς Πορταΐτισης **ὑπόμνημα** ἐδημοσίευσε τῷ 1897 ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης J. B. Bury, ἐκ παλαιοῦ κώδικος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πανεπιστημίου, ἐ: «Ermathena», τόμ. X σελ. 71—100.

Ἡ βιβλιοθήκη

τῶν χειρογράφων κεῖται ἄνωθεν τῶν δύο ναρθήκων τοῦ καθολικοῦ ναοῦ κατὰ τὰ ἔκπαλαι εἰθισμένα. Τὴν βιβλιοθήκην τῆς Μονῆς ἐπλούτισε τῷ 1678 ὁ Πατριάρχης Διονύσιος ὁ Μουσελίμης, ἀφιερῶσας τὴν ἰδίαν αὐτοῦ βιβλιοθήκην. Τοῦτου ἐν αὐτῇ σώζεται γράμμα (ἐν πλασίῳ ἀνηρτημένον) ἀρὰς ἐπισεῖον κατὰ τοῦ τολμήσαντος συλῆσαι τι. Εἰς πλουτισμὸν καὶ τακτοποιήσιν τῆς βιβλιοθήκης τῶν Ἰερώων μεγάλως εἰργάσθη μέχρι τοῦ 1722 ὁ κατόπιν ἐν τῇ Λαύρᾳ θανὼν μητροπολίτης Ἀρτης καὶ Ναυπάκτου Νεόφυτος Μαυροματῆς, ὅστις ὁμοίως φύσεως σημεῖωμα κατέλιπεν ἐν τῷ πατριαρχικῷ γράμματι. Νῦν ἡ ἱερωτικὴ βιβλιοθήκη περιέχει :

1	εὐαγγέλιον περγαμηνὸν	αἰῶνος	II'
31	εὐαγγέλια περγαμηνὰ	»	IB'—ID'
45	κώδικας περγαμ.	ἐκκλ. ὕλης	» IA'—ID'
2	εὐαγγέλια χαρτῶα	»	IZ'
772	κώδικας	» ἐκκλ. ὕλης	» ID'—IO'
174	»	» τῶν θύραθεν	» ID'—IO'
356	»	» ἐκκλ. μουσικῆς	» ID'—IO'

1381 καὶ ὁ φακέλλους ἐν οἷς κεῖνται διάφορα φύλλα καὶ σπαράγματα Θ'—IO' αἰῶνος.¹

ΣΚΗΤΗ ΚΑΙ ΚΕΛΛΙΑ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ

Ἡ σκήτη τοῦ Προδρόμου

κεῖται, ἔλασπον ὥρας, εἰς τὸ βουνὸν δυτικῶς τῆς Μονῆς. Σύγκειται ἐκ 13 καλυθῶν ἐν αἷς ἀσχοῦνται 35 περίπου μο-

1—Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίῳ «Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐκκλησιαστικῶν κωδίκων». Κανταβρυγία τομ. Α' 1895. τόμ. Β' 1900, II σελ. 1—279.

ναχοί. Ἡ ἀρχὴ αὐτῆς φθάνει μέχρι τοῦ 1730. Τὸ Κυριακὸν ἡγέρθη τῷ 1779 καὶ ἱστορήθη τῷ 1799. Τὸ τυπικὸν τῆς σκῆτης ταύτης ἐξ 22 ἄρθρων ἐκύρωσεν ἡ Μονὴ τῷ 1788.

Κελλία

Ἡ Μονὴ ἔχει 13 ἐν τοῖς ἐρίοις αὐτῆς καὶ 10' ἐν ταῖς Καρυαῖς καὶ τοῖς περίξ μεθ' ἑνὸς νεοδημήτου μεγάλου οἴκου ἐν τῇ ἀγορᾷ.

Ἐκ τῶν πρώτων, δύο κεῖνται εἰς ἀπόστασιν 10' λεπτῶν δυτικῶς. Εἰς τὸ ἐν, τοῦ Θεολόγου, βιοῦσι 30—35 Γεωργιανοὶ μοναχοί, ἀπὸ μακροῦ πράγματα κατὰ περιόδους παρέχοντες τῇ Μονῇ. Ὁκτὼ κεῖνται εἰς ἀπόστασιν 1)2—3)4 ὥρας, ἐν συνεχείᾳ δυτικῶς ἀνιούσῃ εἰς θέσεις περιόπτους, καὶ τρία πρὸς τὰ Φιλοθεϊτικὰ ὄρια ἤτοι τοῦ Προδρόμου (2 Ρωσσοί), τῆς ἀγ. Ζώνης (10 Ρῶτσοι) καὶ τοῦ ἀγ. Ὀνουφρίου (5 Ρῶσσοι). Εἰς τὰ 13 ταῦτα κελλία βιοῦσι 80 περίπου μοναχοί.

Ἐκ τῶν ἐν Καρυαῖς 10 κελλίων τρία εὗρίσκονται ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς, ἐξ ὧν ἓν εἶναι τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου Δημητρίου μέγα κονάκιον τῆς Μονῆς, ἐν ἀνωθεν τῶν Καρυῶν, τρία βορείως τούτων (ὧν τὰ δύο μετὰ 20 Ρῶσσω) καὶ τρία ἡμίσειαν ὥραν βορειοδυτικῶς. Εἰς τὰ 9 κελλία ταῦτα βιοῦσιν ὑπὲρ τοὺς 45 μοναχοὺς.

Μετόχια τῶν Ἱερέων

Σπουδαῖος τῆς Μονῆς πόρος εἶνε αἱ ἐξ ἐνοικίων καὶ ἐλεῶν πρόσοδοι τοῦ ἐν Μόσχᾳ μοναστηρίου αὐτῆς τοῦ Ἀγίου Νικολάου (Γκρέσκι μοναστήρ), οὗ τὴν θαυματουργὸν ἐν αὐτῷ εἰκόνα μεγάλως γεραίρουσιν οἱ Ρῶσσοι. Εἰς τὸ μοναστήριον τοῦτο πέμπεται καθ' ἑξαετίαν ἀρχιμανδρίτης μετὰ ἱερέων, καὶ μοναχῶν ὅστις καὶ διαχειρίζεται τὰς προσόδους.

Ἀξίας λόγου κτήσεις (εἰς τμήματα) σφῶζει ἡ Μονὴ εἰς τὴν Γεωργίαν, πέμπουσα ἐκεῖσε ὁμοίως ἀρχιμανδρίτην. Ἐχει καὶ μικρὰν ἐτησίαν πρόσοδον ἐκ τῶν ἐν Βασσαραβία

κτημάτων αὐτῆς, πλὴν καθυστερεῖται ὑπὸ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως ἕνεκα τοῦ ζητήματος τοῦ παρὰ τὴν Μονὴν κελίου τοῦ Θεολόγου, ἐν ᾧ ἀπὸ τοῦ 1861 εἰσῆλθον Γεωργιανοί.

Μετόχια ἐν Μακεδονίᾳ ἔχει εἰς Πρόβλακα, Κασσάνδραν (τρία), Καλαμαριὰν, ἓνα οἶκον εἰς Θ(ν)ίκην, εἰς Σέρρας, Μελένικον, Στρώμνιτσαν, Γκουμέντζαν καὶ Ζαγκλιβέρι· ἐν Θράκῃ εἰς Κορωνοφωλῆαν (Σουφλί), Καλύβια (μοναστήριον ὡς προσκύνημα), Μαύρας (μονύδριον), Ἑρακλείτσαν (μονύδριον), Σαράντα Ἑκκλησίας (οἰκίαν ἐν ᾗ εἷς ἱερομόναχος), εἰς τὰ χωρία Κάστρον καὶ Κακιά Ράχη τῆς Θάσου δύο μετόχια (ἐλαιόδενδρα), εἰς Σαμοθράκην (τὰ 3) ὅ περιπου τῆς νήσου), εἰς Τένεδον, Πασᾶ Λιμάν, Κίον καὶ Κυδωνίας ἀνὰ ἐν μικρότατον μετόχιον (τὸ τελευταῖον ἔχει ἐνοριακὸν ναόν), καὶ ἐν Ἑλλάδι τὰ ἐξῆς: ἐν εἰς χωρίον Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Σπάρτης, ἄλλο εἰς Αἰλιάδες τῆς Γαστούνης καὶ τρίτον ἀσήμαντον εἰς Κωστακιοὺς τῆς Ἀρτης.¹

Εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ μετόχια ὑπάρχει ἀντίτυπον τῆς εἰκόνης τῆς Πορταΐτισης.²

1—Τῷ 1633 ὁ Πατρ. Κύριλλος προσήρτησε τῇ τῶν Ἱερώων τὸ ἐν Θ(ν)ίκῃ Τσαοὺς—μοναστήρ· Langlois σελ. 40. Ὁμοίως κατὰ σιγγίλλιον τοῦ Πατρ. Γερασίου, ἔτους 1796, ἡ τῶν Ἱερώων εἶχεν ἑκαταὶ μετόχιον τοῦ ἀγ. Χαλαμάπου ἐν Βεθεκίῳ τῆς Κ)πόλεως, εἰς ὃ ἔπεμπεν ἡγούμενον μετὰ 3—4 μοναχῶν, οἵτινες ἐποίουν τὰς ἱεροτελεστίας καὶ συνήθιζον τὰ ἐλέη τῶν εὐσεβῶν «πρὸς παραμυθίαν τινὰ καὶ περίθαλψιν ἐπὶ ταῖς πολλαῖς κακώσεσι τῆς ρηθείσης σεβασμίας Μονῆς». Μ. Γεδεών «Ἑκκλησίαι βυζαντιναὶ ἐξακριβούμεναι». Κ)πολις 1900 σελ. 166—170. Τῷ 1836 ἕνεκα ἀξιώσεων τῶν ἐγγυωρίων ἡναγκάσθη ἡ Μονὴ νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτὸ ἀντὶ 15 χιλ. γροσίων.

2—Τῆς σεβ. Μονῆς τῶν Ἱερώων κουρὰ τυγχάνει ὁ γράφων, ἀσκήσας ἐν αὐτῇ ὑπὸ τὸν ἀρχιμ. Ἀθανάσιον τὸν Σπαθῆν ἀπὸ τοῦ Νοεμ. 1882 μέχρι τοῦ Νοεμ. 1884.

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΧΕΛΑΝΔΑΡΙΟΥ

Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου

Ἡ μεγάλη Μονὴ τοῦ Χελανδαρίου¹ ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Ἀγίου Συμεῶν (Στεφάνου Α' Νεμάνια, μεγάλου ζουπάνου τῆς Σερβίας) καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σάββα (Ράστικο) ἀρχιεπισκόπου Σερβίας.²

Τὴν Μονὴν τοῦ Χελανδαρίου ὑπάρχουσαν καὶ πρότερον ἔλαβεν, ἔρημον ἴσως, ὁ ἅγιος Σάββας διὰ χρυσοβούλλου ἐνὸς τῶν Ἀγγέλων (Ἰσαακίου Β' ἢ Ἀλεξίου Γ') πρὸ τοῦ 1197, ταύτην δὲ ἠνώρθωσε καὶ ἐμεγάλυνε μετὰ τοῦ πατρός του, χορηγοῦντος τοῦ ἀδελφοῦ του Στεφάνου Β' κράλη τῆς Σερβίας, ὅπως ἀσκῶνται ἐν αὐτῇ οἱ τότε συρρέοντες εἰς

1—Οὕτως ἐκλήθη ἐκ τοῦ ὀνόματος **Χελάνδιον** τῆς γνωστῆς ἱππαγωγῇ νηὸς τῶν Βυζαντινῶν· ἴσως ἐκαλεῖτο **Χελάνδιον** καὶ οἱ σλαῦοι ἐπρόφερον **Χελανδόρ**. Ἡ Μονὴ αὕτη εἶχε τὸ σχῆμα νηὸς, ὅπερ δικαιολογεῖ τὴν κλήσιν, τοιοῦτο δὲ νομίζω φέρει καὶ νῦν παρ' ὅλας τὰς μετὰ ταῦτα τροποποιήσεις ἃ: ἔλαβεν. Εἰς ὅλα τὰ ἀρχαία ἔγγραφα ἀπαντᾷ **Χελανδαρίου** Μονή· ἀπορῶ δὲ πῶς ἐν 10^ῳ αἰῶνι ἐπεκράτησεν ἡ τῶν λογιωτάτων γραφή: **Χιλιανδάριον** κατὰ τὴν χυδὴν προφορὰν τοῦ λαοῦ. Τινὲς ἐποίησαν γελοίας παραγωγὰς τοῦ ὀνόματος τῆς Μονῆς, ἀπορῶ δὲ πῶς εἰς οὐδενὸς τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ξένων ἤλθε κατὰ νοῦν τὸ ἀληθὲς ὄνομα τῆς Μονῆς καὶ ἡ τούτου παραγωγή. Ἐλπίζω ὅτι οἱ **Χιλιανδαρινοὶ** θὰ γράφονται ἐφεξῆς **Χελανδαρινοὶ** καὶ ἡ Μονὴ αὐτῶν **Χελανδάριον** ἂν μὴ **Χελάνδιον** καὶ οὐκ **Χιλιανδάριον** «ἐκ τοῦ χέειν τὸν τόπον ἀντάραν»!!! ὥς ὁ Θεοδώρητος Ἐσφιγμενίτης ἐφαντάσθη. Γεδῶν, «**Λθως**» σ. 318.

Ἡ Μονὴ τοῦ Χελανδαρίου ἀπέχει ὥρας ὅδον ἐκ τῆς βορείας παραλίας τῆς χερσονήσου καὶ εἶναι ἡ τελευταία πρὸς τὸν ἱσθμὸν Μονή, ἀπέχουσα 5 ὥρας τῶν Καρυῶν 4 δ' ἐκεῖνου. Ἡ τοποθεσία αὐτῆς εἶναι πληκτικὴ ἕνεκα τοῦ περιωρισμένου αὐτῆς ὁρίζοντος.

2—Ὅρα σελίδα 49—50 τοῦ ἀνὰ χειρὸς ἔργου. Βιογραφίαν τῶν ἁγίων Συμεῶν καὶ Σάββα βλέπε ἐν «**Νέῳ Ἐκλογίῳ**». Βενετία 1803 σ. 302—307.

Ἄθω Σέρβοι, ἕνεκα τῆς εἰς τὸν μοναχισμόν προσελεύσεως τῶν βασιλέων αὐτῶν.

Ὁ Συμεὼν ἔθανε τῷ 1200 (13 Φεβρουαρίου), ἀλλ' ὁ Ἅγιος Σάββας ἀνέπτυξε μεγάλην πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν τῶν Σέρβων πρὸς τὸ Χελανδάριον, ὑπὲρ αὐτοῦ ἐργαζόμενος καὶ ὅτε ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος· ὥστε ἡ Μονὴ αὕτη ταχέως κατέστη ἡ διανοητικὴ κολυμβήθρα τῶν Σέρβων καὶ ἔκτοτε χρονολογεῖται ὁ πνευματικὸς τῆς Σερβίας βίος.

Ἡ Μονὴ τοῦ Χελανδαρίου ἐξακολούθει ἀκμάζουσα, αὐξάνουσα καὶ πλουτιζομένη οὐ μόνον κατὰ τὸν ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνα καθ' ὃν ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς τῶν Σέρβων ἀνῆλθεν εἰς τὸ ζενίθ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ἀφοῦ ἡ Σερβία κατέστη καθαρῶς ὀθωμανικὴ ἐπαρχία, ὅτε οἱ Σέρβοι πολυπληθέστεροι εἰσώρμητάν εἰς Ἄθω, καὶ δὲν ἤρκει πλέον αὐτοῖς ἡ Μονὴ τοῦ Χελανδαρίου ἀλλ' εἰσεχώρησαν προσκαίρως καὶ ἐν ἄλλαις τοῦ Ἄθω Μοναῖς.

Μεγάλας χάριτας καὶ δωρεὰς ἐπεδαψίλευσεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος Β' Παλαιολόγος εἰς τὴν Μονὴν ταύτην παρορμώμενος ὑπὸ τῶν συμπεθέρων αὐτοῦ κράληδων τῆς Σερβίας, ὡς δεικνύουσι τὰ ἐν αὐτῇ ἀποκείμενα πλεῖστα τούτου χρυσόβουλλα.

Πλουσιώτατα εὐηργέτησε τὴν Μονὴν καὶ ὁ κλεινὸς τῆς Σερβίας κράλης Στέφανος Δ' Δουσάν ὁ Ἰσχυρὸς, ὅστις ἐπεσκέφθη αὐτὴν τῷ 1345 μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἑλένης καὶ τοῦ υἱοῦ του Στεφάνου, ὡς δεικνύει σχετικὸν χρυσόβουλλον ἐν ᾧ γράφεται «τσάρος καὶ αὐτοκράτωρ Σέρβων τε καὶ Ἑλλήνων».

Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα μέγισται γαῖαι καὶ χωρία ἐδωρήθησαν τῇ Μονῇ ἐν Σερβίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ, ἐξ ὧν οὐδὲν μὲν, ὡς νομίζω, σώζει νῦν ἐν τῇ πρώτῃ, ὀλίγα δὲ σχετικῶς ἐν τῇ δευτέρᾳ.

Ἐπὶ τοῦ Στεφάνου διὰ τῆς εὐσεβοῦς συζύγου αὐτοῦ Ἑλένης προσηρτήθησαν τῇ Μονῇ καὶ φιλανθρωπικὰ καταστήματα καὶ ὀρφανοτροφεῖα θηλέων ἐν Σερβίᾳ.

Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα δωρεὰς εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Χελανδαρίου ἐποίησαν καὶ οἱ τῆς Βλαχίας ἡγεμόνες καὶ οἱ τῆς

Ρωσσίας τσάροι Ἰωάννης Βασιλίεβιτς καὶ Θεόδωρος Ἰωάννοβιτς γαίας δωρησάμενοι. Τῷ 1652 ὁ τσάρος Ἀλέξιος Μιχαήλοβιτς προσεκύρωσε τὴν ἐν Ρωσσίᾳ ἑπαυλιν Κιτάι εἰς τὸ Χελανδάριον.

Ὁ Κομνηνὸς ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εὔρε Σέρβους καὶ Βουλγάρους μοναχοὺς ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἀποκαλῶν αὐτοὺς ἀγαθοὺς καὶ φιλοξένους.

Ὁ αἰὼν οὗτος ὑπῆρξε δυσκλεέστατος διὰ τὴν Μονὴν τοῦ Χελανδαρίου. Τῷ 1722 ἔπαθεν ἐκ πυρκαϊᾶς, ἐνῶ ὁσήμεραι ἰραιοῦντο οἱ ἐν αὐτῇ Σέρβοι μοναχοί, ἕως οὗ ἐξέλειπον κατὰ τὸν χρόνον τῆς συγχωνεύσεως τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἰπεκίου τῷ κλίματι τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, δῆλον ὅτι τῷ 1676. Ἐκτοτε ἐπεκράτησαν ἐν τῇ Μονῇ οἱ βουλγαρόφωνοι ἐκ τε Βουλγαρίας καὶ ἰδίως ἐκ Μακεδονίας μετὰ τῶν ὁποίων κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἐβίωσαν πολλοὶ καὶ διεκεκριμένοι μοναχοί Ἕλληνες, οἵτινες ἐξέλειπον κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας.

Κατὰ τὴν 21 Μαρτίου 1896 ἐπεσκέφθη τὴν Μονὴν τοῦ Χελανδαρίου ὁ τῆς Σερβίας βασιλεὺς Ἀλέξανδρος Α' καὶ ἔκτοτε εἰσῆχθησαν Σέρβοι τινὲς μοναχοί ἐν αὐτῇ.¹ Οὗτος ἐδωρήσατο ὀκτακισχίλια φράγκα ἐπιτρέψας ὅπως πέμπηται τῇ Μονῇ ἐτησίως ἰσάριθμον ποσόν, ἐνῶ μετ' ὀλίγον ἡ μητρόπολις τοῦ Βελιγραδίου ἐξώφλησε πάντα τὰ χρεὶ τῆς Μονῆς εἰς 6 χιλ. λίρας περίπου ἀνερχόμενα.

Ἡ Μονὴ τοῦ Χελανδαρίου διὰ τοῦ ὄγκου αὐτῆς ταχέως ἀπερρόφησε τὴν ἐν τοῖς σημερινοῖς ὁρίοις αὐτῆς κειμένην πάλαι ποτὲ διάστημον Μονὴν τοῦ Ζυγοῦ ἕως τὴν τετάρτην ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῶν Ἀθωιτῶν Μονῶν θέσιν κατέλαβεν ἔκτοτε καὶ τηρεῖ μέχρι σήμερον.² Πλὴν τῆς τοῦ Ζυγοῦ, ἐνωρὶς προσηρτηθήσαν αὐτῇ αἱ Μοναί: Ἀγίου Βασιλείου, Κομιτίσης, Καλύκα, Παπαρικῆ, Ὁμολογήτου καὶ Στρο-

1—Ὅρα σελίδα 121—122

2—Αἱ Μοναὶ Λαύρα, Βατοπέδιον, Ἰθῆρων καὶ Χελανδάριον ἐτήρησαν ἀπὸ τῆς ιδρύσεως αὐτῶν μέχρι σήμερον τὴν ἑν κατέχουσιν ἱεραρχικὴν θέσιν μετὰ τῶν Ἀθωιτῶν Μονῶν, αἱ δὲ λοιπαὶ μετήλλαξαν θέσεις ἀναλόγως τῶν ἀνυψώσεων ἢ περιπετειῶν ἃς προξένησεν εἰς αὐτὰς ὁ χρόνος.

βηλαίας, κατὰ δὲ τὸν ΙΔ' αἰῶνα αἱ Μοναί: Σκορπίου καὶ Ἀγίου Γεωργίου.

Ἡ ιδιόρρυθμος Μονὴ τοῦ Χελανδαρίου νῦν ἔχει περὶ τοὺς 90 Βουλγαροφώνους μοναχοὺς ἐντὸς αὐτῆς, καὶ 12 Σέρβους, πλείστους δὲ, Ρώσους· ἰδίως, εἰς τὰ ἐξ αὐτῆς ἐξαρτώμενα κελλία.

Ὁ ναὸς

τῆς Μονῆς ἐκρημνίσθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΙ' αἰῶνος ὡς σημειοῖ ὁ Οὐσπένσκις, ὁ δὲ νῦν σωζόμενος ἰδρύθη τῷ 1293 ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Οὐρόσχ Μιλουτίν· δυστυχῶς αἱ τοιχογραφίαι αὐτοῦ ἀνεκαινίσθησαν τῷ 1803. Εἰς τὰ γεροντικὰ τοῦ ναοῦ ὅπισθεν τοῦ ἐπισκοπικοῦ βήματος εὐρίσκεται ὁ τάφος τοῦ Ἀγίου Συμεών, ἐξ οὗ ἔφυ κλίμα, γηραιὸν ἤδη, παρέχον ράγας κατὰ τῆς στειρώσεως.

Ἐν τῷ ναῷ δέκνυνται θαυματοργοὶ εἰκόνες τῆς Θεοτόκου ἡ Τριγεροῦσα, ἡ Παπαδική, ἡ Γαλακτοτροφοῦσα καὶ ἡ τοῦ Ἀκαθίστου.

Ἡ τράπεζα

ἀμαυρὰ ἐκ πυρκαϊᾶς οὔσα, φέρει τοιχογραφίας τοῦ 1623.

Παρεκκλήσια

εἰς τὰς σειρὰς τῶν κελλίων τῆς Μονῆς εὐρίσκονται 9, ὧν τὸ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἡγιογραφημένον καὶ 3 ἔτι ἐκτὸς αὐτῆς.

Ἡ βιβλιοθήκη

τῆς Μονῆς, ἐκτὸς τῶν σλαβικῶν χειρογράφων, περιέχει τοὺς ἐξῆς ἐλληνικοὺς κώδικας:

6	περγαμηνοὺς ἐκκλησιαστικῆς ὕλης αἰῶνος ΙΒ'—ΙΙΙ'
19	χαρτίους » » » ΙΕ'—ΙΗ'
68	» ἐκκλησιαστ. μουσικῆς » ΙΖ'—ΙΗ'

Μεταξὺ τῶν περιγαμηνῶν ἐξέχει τὸ ἐν τῷ βήματι τοῦ ναοῦ φυλασσόμενον εὐαγγέλιον (μεῖρ. 0,32X0,28), γεγραμμένον ἐπὶ λευκῆς μεμβράνης (εἰς 4ον) χρυσοῖς γράμμασι καὶ κεκοσμημένον δι' ἐπιτίτλων καὶ ωραίων ἀρχικῶν γραμμάτων.¹

ΚΕΛΛΙΑ ΥΠΟ ΤΗΝ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΝ ΤΟΥ ΧΕΛΑΝΔΑΡΙΟΥ

Ἐν τοῖς ὁρίοις καὶ ἐγγὺς αὐτῆς ἔχει ἡ Μονὴ 2 κελλίαι, ἐν οἷς βιοῦσιν ἀνὰ 10 περίπου Ρῶσσοι καὶ 3 καλύδας ἐν αἷς ὀλίγιστοι Ρῶσσοι· εἰς δὲ τὰς Καρυὰς ἔχει κελλίαι 24, ὧν 14 ἐντὸς τῆς πολίχνης καὶ 10 εἰς τὰ βορειοανατολικά αὐτῆς ἄκρα. Εἰς δύο τούτων οἰκοῦσι 10 περίπου Βούλγαροι, εἰς ὀκτὼ ὑπὲρ τοὺς 200 Ρῶσσους καὶ εἰς δεκατέσσαρα 50 Ἑλλήνες.

Τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο πρώτων εἶναι τὸ ἐπὶ ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου εὐρύχωρον κόνάκιον τῆς Μονῆς, εἰς ὃ εἶναι προσηρτημένον τὸ λεγόμενον **Τυπικαρεζὸ**, ὁ πάλαι ποτὲ **πύργος τοῦ ἁγίου Σάββα** καλούμενος. Τοῦτο, ὑπὲρ τοῦ ἐποίου τῷ 1346 χρυσόβουλλον ἀπέλυσε Στέφανος ὁ Ἰσχυρὸς, πιθανῶς ἐπισκεψάμενος αὐτὸ μετὰ τῆς Τσαρίνης Ἑλένης καὶ τοῦ υἱοῦ του Στεφάνου, καλεῖ δὲ σλαυιστὶ **Τυπικαρνέτσα**, ἰδρύθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Σάββα, ὅστις ἐχορήγησεν εἰς τοῦτο αὐτοδεσποτεῖαν δι' ἰδιαιτέρου τυπικοῦ, ὡς ἐποίησε καὶ διὰ τὴν Μονήν.² Ἐκτοτε δύο Χελανδαρινοὶ

1—Ὁ R. Curzon λέγει αὐτὸ δωρηθὲν ὑπὸ Ἀνδρονίκου Α' τῷ 1184. «Recherche in den Klostern der Levante» Λειψία 1851 σελ. 108. Ὁ Σ. Λάμπρος λέγει αὐτὸ 14' αἰῶνος. «Κατάλογος» τόμ. Α' σελ. 30. Πρβλ. H. Brockhaus «Die Kunst in den Athos—Klöstern» σελ. 237.

2—Τὸ τυπικὸν τοῦ κελλίου τούτου ἐδημοσιεύθη εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν ὑπὸ Fh. Meyer «Die Haupturkunden für die Gesch. der Athos Klöster», σελ. 184—187. Τοιοῦτο συνέταξε καὶ διὰ τὴν Μονήν

μοναχοὶ παραμένουσιν ἐν αὐτῇ νηστεύοντες διαρκῶς καὶ προσευχόμενοι. Εἰς τὸ κελλίον τοῦτο, ὅπερ ὁ ἁγ. Σάββας ἐτίμησεν εἰς ὄνομα τοῦ ἁγ. Σάββα τοῦ ἡγιασμένου, λέγεται ὅτι ἀπέθεσε τὴν καὶ νῦν σωζομένην εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ἣν ἐκόμισεν ἐκ Παλαιστίνης.

Μεταξὺ τῶν ἀριθμηθέντων κελλίων τρία ἔχουσι ναοὺς μετὰ τοιχογραφιῶν: τὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου (1785) καὶ τὸ τῶν Ἀρχαγγέλων (1849) κείμενα ἐν Καρυαῖς, τὸ δὲ βορειοδυτικῶς τούτων κελλίον τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἡ Μολυβοκλήσις ἔχει ναὸν ἀρχαῖον φέροντα τοιχογραφίας σλαβικᾶς, μετρίας, τοῦ 1537. Ταύτας ὁ Ρῶστος ἐπίσκοπος Πορφύριος Οὐσπένσκις ἀποδίδει εἰς τὸν γράψαντα καὶ τὰς τοῦ Πρωτάτου Μανουὴλ Πανσέληνον, ὃν αὐθαιρέτως ἔταξεν εἰς τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα.¹

Μετόχια Χελανδαρίου.

Ἡ Μονὴ αὕτη κατέχει ἐπὶ τῆς ἱερᾶς χερσονήσου μεγίστην ἐδαφικὴν ἔκτασιν, μείζονα ἰσως τῆς Λαύρας, καθ' ὃ ἐπίπεδον σχεδὸν οὖσαν καὶ πανταχοῦ καλλιεργήσιμον. Τὰ ὄρια τοῦ Χελανδαρίου ἀρχόμενα ἐκ τοῦ μεταξὺ τούτου καὶ τῆς Μ. τοῦ Ζωγράφου χώρου, φθάνουσι βορείως χωροῦντα, μέχρι τοῦ παρὰ τὸν ἰσθμὸν ἰβηριτικοῦ μετοχίου. Ὅλη αὕτῃ ἡ μεγάλη ἔκτασις ἀπετέλει, κατὰ τὸ πλεῖστον, ὠραῖον δάσος πευκῶν, ἐν μέρει δὲ καὶ ὀρυῶν, δυστυχῶς ὅμως φοβερὰ πυρκαϊὰ ἐνσκήψασα κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1890, ἀπειλήσασα δὲ καὶ αὐτὴν τὴν Μονήν, ἀπεψίλωσε τὴν χώραν, εἰς ἣν ἤδη φαίνονται ἐπανελθούσαι αἱ ὀρυάδες πλυνώμεναι μεταξὺ τῶν ἐκ νέου ἀνορμώντων θαλερῶν βλαστῶν. Οὕτως ἡ Μονὴ τοῦ

τοῦ Χελανδαρίου σωζόμενον ἐν αὐτῇ. Langlois «Le Mont—Athos» σελ. 8 καὶ 85. Τὸ πολῦτιμον τοῦτο σλαβικὸν ἔγγραφον φέρει τίτλον: «Ὁ-δὴγὸς τῆς ζωῆς συγγραφὴς ὑπὸ τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ Σάββα».

1—Σημειωτέον ὅτι αἱ καλλιτεχνικαὶ γνώσεις τοῦ Πορφυρίου εἰσὶν ἄκρως ἁμφίβολοι, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος οὗτος μετ' ἀσυνήθους τόλμης δὲν ἐδίστασε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῶν πάντων νὰ ἐπιληφθῇ ἐν τῷ πολυχρότῳ καὶ πολυτόμῳ αὐτοῦ ἔργῳ: «Χριστιανικὴ Ἀνατολή».

Χελανδαρίου ἀπώλεσε σπουδαῖον προσκαίρως ἐκ τοῦ δάσους πόρον.

Μεταξύ τινων σημείων τῆς ἐκτάσεως ταύτης, ἀνατολικῶς, καλλιεργεῖ ὀλίγα δημητριακὰ εἰς τὰς θέσεις Ἁγίον Χαράλαμπον, Καλύτσα (ἐνθα ἡ ἀρχαία μονὴ τοῦ Καλύκα ἔς ἐρείπια σφύζονται) καὶ Παπαρνίκια (ἡ ἀρχαία μονὴ Παπαρική;), ἡμίσειαν ὥραν ἀπεχούσας. Ὅμοίως εἰς τὴν ἀθωϊτιδα χερσονησίδα Στυλάρια¹ εἰς θέσιν Ἑλῆα, καὶ παρὰ τοῦς ἐκατέρωθεν αὐτῆς λιμένας Πλατὺν καὶ Φραγκόκαστρον 2 1) 2 ὥρας ἀνατολικῶς ἀπέχοντας· εἰς τὴν Ἑλῆαν μάλιστα ἀνέπτυξεν ἡ Μονὴ πλῆθος ἐλαιοδένδρων.

Μετόχια διατηρεῖ τὴν Κομίτσαν² δύο ὥρας βορείως τοῦ Πλατέως (περιέχει καὶ 5—6 χιλ. ἐλαιοδένδρων), εἰς Πρόβλακα (= ἰσθμόν, μετόχιον μέτριον), εἰς Κορώναν ἐγγύτατα τῆς Ἐρισοῦ (ἀσίμαντον), εἰς Κάκαβον (μεγίστην ἔκτασιν δάσους παράγοντος ξυλείαν καὶ ἀνθρακας) εἰς τὰ χωρία Φούρκαν καὶ Κύφαν (Παπαστάβη) τῆς Κασσάνδρας ἀνὰ ἐν (μικρά), εἰς Καλαμαριάν, εἰς Κάστρον χωρίον τῆς Θάσου (ἐλαιοδένδρα, εἰς Κούτσους Σερρῶν (ἀσήμαντον), εἰς Σμύρνην (οἰκίας τινάς) καὶ εἰς Θυνίκτην οἰκίαν εἰς τὴν Καμάραν καὶ κονάκιον εἰς τὸν Ἰππόδρομον μετὰ ναοῦ τῶν Ἀγίων Συμεῶν καὶ Σάββα, ἀνακαινισθὲν ἐσχάτως·³ ἔχει καὶ ἐν Νύσση τῆς Σερβίας οἰκίαν ἐν ᾗ στέλλει πνευματικόν.

1—**Στυλάριον** ἐκαλεῖτο ἡ γλῶσσις αὕτη καὶ κατὰ τὸν 1^{ον} αἰῶνα ὡς δείκνυσι ἐγγράφων τῆς Λαύρας περὶ τοῦ Πλατέως ἔτους 993. «Βυζαντινὰ Χρονικὰ» Πετρούπολεως τόμ. VI, 3.

2—Ἀδεται ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρξε μονὴ Κομιτίσσης ἢ Κομιωτίσσης. **Κομιτίσα** σλαβιστὶ σημαίνει **κουμπιροῦδα**, τουρκιστὶ δὲ **ἀμμόδης**.

3—Τὸ κονάκιον τοῦτο καὶ τὸ ἐν Καλαμαριᾷ μετόχιον ἔχει ἡ Μονὴ ἀπὸ τοῦ 1316 ὡς δείκνυσι χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ Β'.

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

**Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Προδρόμος·
24 Αὐγούστου**

Ἡ κοινόβιος Μονὴ τοῦ Διονυσίου κεῖται εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν πλευρὰν τῆς χερσονήσου ἐγγὺς τῆς παραλίας ἐπὶ βράχου εἰς τοποθεσίαν δύσβατον.

Ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ ἐκ Κορυτσᾶς τῆς Κατωρίας ἀγίου Διονυσίου μικρὸν πρὸ τοῦ 1366, ὅπως μικρά, «**Νέα Πέτρα**» κληθεῖσα. Ἰωάννης Α΄ ὁ Παλαιολόγος ἀπέλυσε τῷ ἔτει τούτῳ χρυσόβουλλον ὑπὲρ αὐτῆς διὰ τινα κτήσιν ἐν Ἀθήνῃς. Τὴν Μονὴν ταύτην ἐμεγάλυνεν Ἀλέξιος Γ΄ Κομνηνὸς ὁ βασιλεὺς τῆς Τραπεζούντος, ὡς δεικνύει τὸ ἐν αὐτῇ ἀποκείμενον χρυσόβουλλον αὐτοῦ, ἔτους 1375,¹ ἀφορμῆς δοθείσης ἐκ τοῦ ἐξῆς γεγονότος.

Ὁ Διονύσιος εἶχεν ἀδελφὸν Θεοδόσιον ἡγούμενον ὄντα εἰς τὴν Μονήν τοῦ Φιλοθέου τοῦτον μετ' ἄλλων συλλαβόντες οἱ πειραταὶ ἐν τῇ παραλίᾳ ἠχμαλώτισαν καὶ ἐπώλησαν εἰς Προῦσαν, μετὰ πολλὰς δὲ περιπετείας ἀνεδείχθη μητροπολίτης Τραπεζούντος μεγάλως τιμώμενος ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου. Τότε ὁ Διονύσιος μετέβη παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ καὶ διὰ τούτου συνεστήθη εἰς τὸν βασιλέα ὅστις ἡγάσθη τοῦ ἀν-

1 —Τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο καθὼς καὶ ἄλλα τῆς Τραπεζούντος ἐδημοσίευσεν ὁ Fh. Fallmerayer ὑπὸ τίτλον : «Original Fragmenten, Urkunden,... zur Geschichte des Kaiserthums Trapezunt» ἐν «Abhandl. der histor. Classe der Konig bayrischen Academie der Wissenschaften» τῷ 1843, τομ. Γ' μέρος 3. Βλέπε τοῦ αὐτοῦ «Eragmenten aus dem Orient», 1845, τόμ. IV, σελ. 93.

δρὸς τὴν ἀρετὴν, ἐτίμησεν αὐτὸν καὶ τῷ ἔδωκε 100 σώμια χρυσᾶ πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἐν τῇ Μονῇ οἰκοδομῶν, ὀρίσας ὅπως παρέχωνται 1000 ἄσπρα κομνηνάτα αὐτῇ ἐτησίως καὶ ὀνομάζεται τοῦ λοιποῦ «**τοῦ μεγάλου Κομνηνοῦ μονή**».¹

Ὁ Διονύσιος διὰ τῶν 50 σωμίων (;) ἐξακολούθησε τὸ ἔργον, ὑποστρέφας δὲ αὐθις εἰς Τραπεζοῦντα ὅπως λάβῃ τὰ λοιπὰ, εἶδε κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του τὸ μὲν ἔργον του κατεστραμμένον ὑπὸ πειρατῶν, τοὺς δὲ μαθητὰς αὐτοῦ διεσκορπισμένους, ἀλλ' ἐν τῷ πειρατηρίῳ τούτῳ διαγνοὺς διαβολικὴν ἐνέργειαν ἐπελήφθη τῆς ἀνασυστάσεως τῆς Μονῆς αὐτοῦ μετὰ πλείονος ζήλου.

Ἐκ τῶν ἐγγράφων τῆς Μονῆς δείκνυται ὅτι ὁ Διονύσιος ἔζη τῷ 1389, ἐν τοῖς μακαριστοῖς δ' ἐλογίζετο τῷ 1400· λέγεται ὅτι ἀπεβίωσεν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα.²

Ἡ Μονὴ τοῦ Διονυσίου εἰς τὸ Γ' τυπικὸν τοῦ Ὅρους τῷ 1394 δείκνυται δεκάτῃ ἐνάτῃ μετὰ τῶν 25 τότε Μονῶν.

Ἡ Μονὴ αὕτη μονυδρίον οὖσα κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἀπηλλάγη τῶν ἐπεμβάσεων καὶ ὀχλήσεων τοῦ Πρώτου καὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἐρισσῶ τῷ 1389 διὰ σιγγιλίου τοῦ Πατριάρχου Ἀντωνίου Δ' «ὥς μὴτε πλοῦτον ἔχον, μὴτε μετόχια ἢ εἰσοδήματα, εἰς τὸν Θεὸν δὲ μόνον θαυροῦν καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸν ἔλεον τοῦ αὐτοκράτορος». Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου δείκνυται ὅτι οἱ μοναχοὶ τοῦ μονυδρίου τούτου εἶχον αὐστηρὰν ἀσκητικὴν ἀγωγὴν.

Οἱ Παλαιολόγοι εὐηργέτησαν τὴν Μονὴν καὶ ἐδωρήσαντο τὸ ἐν Κασσάνδρᾳ μετόχιον Μαρίσκιν.

1—Ἐν τούτῳ ὁ Ἀλέξιος Γ' ὑπογράφεται «**Ἀλέξιος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ πάσης Ἀνατολῆς, Ἱερόρων καὶ Περαιτίας ὁ μέγας Κομνηνός**».

Οὗτως ἐν ὁ αὐτοκράτωρ ἐκφράζεται περὶ τοῦ Διονυσίου ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ αὐτοῦ. «Ἄγγελός μοι ἐφάνη παρὰ Θεοῦ σταλὲς σωτηρίαν εὐαγγελιζόμενος· οὐ γὰρ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐμαρτύρει, Χριστὸν μιμούμενος, ἀλλ' ἐκείνον μὲν Πατὴρ, τοῦτον δὲ ἡ εἰοῦσα σιγὴ καὶ τὸ τοῦ ἡθεὺς ἱλαρόν καὶ τὸ τῶν ἀρετῶν ἀπαράμιλλον».

2—Ὅρα τὸν βίον αὐτοῦ εἰς Νέον Παράδεισον.

Ἡ Μοῦν᾽ τοῦ Διονυσίου ἐμεγαλύνθη ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐκ τῆς ἐξῆς ἀφορμῆς. Ὁ Πατριάρχης Νίφων Β' ἦτο μοναχὸς τῆς Μονῆς ταύτης.¹ Μετὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου παραίτησιν ἔμενεν εἰς τὸ ἐν Ἀδριανουπόλει μετόχιον τῆς Λαύρας (Ἀγίου Στεφάνου), ἐκεῖθεν δὲ διερχόμενος ὁ τῆς Βλαχίας ἡγεμὼν Ράδουλος καὶ γινώσκων ἐκ φήμης τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός ἐπεσκέψατο αὐτὸν καὶ ἀδεία τοῦ Σουλτάνου Βαγιαζίτ Β' παρέλαβεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν του. Ὁ Νίφων διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ὠφέλησε μεγάλως τὸν τόπον, ἀλλὰ μὴ θελήσας νὰ εὐλογήσῃ παρὰ νόμον τινὰ γάμον ἀνεχώρησεν εἰς Μακεδονίαν κηρύττων τὸν θεῖον λόγον καὶ εἰσῆλθεν ἐν τέλει εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Διονυσίου ἐν ᾗ ἔθανε μεταξύ τῶν ἐτῶν 1504—1508. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ραδούλου Νεάγκος ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς πατέρας τῆς Μονῆς τῷ 1518 τὸ λείψανον τοῦ Ἀγίου Νίφωνος «ἵνα εὐλογηθῇ μετὰ τὴν παρουσίαν του αὐτὸς καὶ ὁλος ὁ τόπος ὅπου ἦτον καταδαμασμένος μετὰ τόσας θεικὰς πληγὰς καὶ ἐξόχως διὰ νὰ λάβῃ τὴν συγχώρησιν ὁ Ράδουλος ὅπου ἦτον ὑπὸ τὴν ἀράν τοῦ ἁγίου». Οἱ Διονυσιαῖοι ἐδείχθησαν πρόθυμοι εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ ἡγεμόνος ὅστις ἐκράτησε τότε παρ' ἑαυτῷ τὴν χάραν καὶ τὴν δεξιάν τοῦ Πατριάρχου, τὰ δὲ λοιπὰ λείψανα αὐτοῦ ἀπέδωκεν ἐν θαυμασίᾳ ἀργυρογρύσῃ βήκη, ἐν ᾗ θησαυρίζονται μέχρι σήμερον.²

1—Ὁ Πατριάρχης Νίφων Πελοποννήσιος τὴν πατριδὰ ἀφορμήθη ἐν ταῖς σχολαῖς τοῦ μοναχικοῦ βίου. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς φλωρεντινῆς ψευδοσυνοδου περιῆλθε πολλὰ μέρη, ὡς ἄλλοι πολλοὶ τότε μοναχοί, στηρίζον τοὺς ὀρθοδόξους εἰς τὸ πάτριον δόγμα. Εἰσῆλθεν εἰς τὰς ἐν Ἀθῶν Μοῖσας Βατοπεδίου, Παντοκράτορος, Λαύρας καὶ Διονυσίου ἐν ᾗ ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, ἡ δὲ φήμη τῆς ἀρετῆς του ἀνῆλθεν αὐτὸν εἰς τὴν μητροπολιτικὴν ἐδρὰν τῆς Θυνίκης, ὅθεν ἐκλήθη ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ πρωτοεκλήτου δις πατριαρχεύσας (1486—89 καὶ 1497—98). Μ. Γεδεών «Πατριαρχικαὶ Πίνακες», σελ. 488 καὶ 492. Βίον τοῦ Ἀγ. Νίφωνος ὅρα ἐν Νέῳ Ἐκκλογίῳ (ἔκδ. 1803) σελ. 373—388.

2—Λέγεται ὅτι τότε ὁ ἡγεμὼν ἀφίερωσεν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Διονυσίου καὶ τὴν χάραν τοῦ Προδρόμου. Ταύτης μέμνηται ὁ Κομνηνὸς ἐν τῷ προσκυνηταρίῳ αὐτοῦ, ἀλλὰ σήμερον δὲ ὑπάρχει ἐν τῇ Μονῇ, ἐν ᾗ δεῖκνυνται δεξιὰ τοῦ Προδρόμου.

Ὁ Νεάγκχος ἐποίησεν οἰκοδομὰς ἐν τῇ Μονῇ ἱδρυσεν δὲ καὶ τὸν πύργον, ἀλλὰ πυρκαϊὰ κατὰ τὴν 25 Νοεμβρίου 1535 κατέστρεψε τὰ ἐν αὐτῇ.

Τὴν Μονὴν τοῦ Διονυσίου ἀνωκοδόμησεν ὁ τῆς Μολδαυίας ἡγεμὼν Ἰωάννης Πέτρου; ἀνεγείρας ἐκ βάθρων μεγαλύτερον τὸν ναὸν, ἐν ἐτοιχογράφῃσιν τῷ 1548 ὡς καὶ τὴν τράπεζαν. Ἡ τοῦτου θυγάτηρ Ροξάνδρα σύζυγος Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου Δ' τοῦ Λεπουσιάνου ἡγεμόνος τῆς Μολδαυίας¹ τῷ 1570 ἐξηγόρασε καὶ ἀπέδωκεν εἰς τὴν Μονὴν τὰ μετόχια αὐτῆς.

Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὁ τῆς Βλαχίας ἡγεμὼν ἐδωρήσατο τῇ Μονῇ τὸ ἐν τῷ τμήματι Ρομανατίου μοναστήριον Χοταράνι.

Μεταγενέστεροι κτίτορες τῆς Μονῆς τοῦ Διονυσίου ἐδείχθησαν οἱ ἐν αὐτῇ μετὰ περιουσιῶν εἰσελθόντες, ὁ Ἰρακλείας Μακάριος, ὁ Βελιγραδίου Ἱερεμίας (1797) καὶ ὁ ἐξ Ἰωαννίνων πρέσβυς τῆς Αὐστρίας ἐν Κ)πόλει Ἰωάννης Φραγκόπουλος (1800). Οἰκοδομὰς ἐν αὐτῇ ἐποίησαν καὶ οἱ αὐτάδελφοι Λάζαρος καὶ Μπρίος ἐκ Πιαβίτσης καὶ Μανουὴλ καὶ Θωμᾶς οἱ Σερραῖοι.

Ἡ Μονὴ τοῦ Διονυσίου αὐξηθεῖσα κατὰ τὸν ΙΣΤ'—ΙΖ' αἰῶνα κατέλαβε τὴν θέσιν τῆς ἐν παρακμῇ διατελοῦσας τότε Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου, πέμπτη ἔκτοτε διατελοῦσα ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῶν Εἵκοσι Μονῶν.

Περὶ τὰ ἔτη 1720—25 ἐγένετο ἰδιόρρυθμος καὶ τῷ 1805 ἀποκατέστη αὐθις εἰς κοινὸβιον προνοία ἐκκλησιαστικῇ εὐλογούντος συνοδικῶς τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου.

Ἡ Μονὴ αὕτη νῦν ἔχει περὶ τοὺς 90 μοναχοὺς, καὶ τινὰς ἐν τοῖς ἐν Καρυαῖς κελλίοις αὐτῆς.

¹—Οὗτος δις ἡγεμονεύσας (1557—62 καὶ 1564—69) ἐγένετο τῷ 1569 κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου του μοναχὸς Παχώμιος ταφείς ἐν Μαλδαυίᾳ, καθὰ ὁ τὴν ἱστορίαν τῆς Δακίας γράψας Φωτεινὸς μαρτυρεῖ. Τοῦτον ἔκατέρχον τῶν Μονῶν Διονυσίου καὶ Δοχειαρίου θέλουσιν εἰσελθόντα, μονάσαντα καὶ ταφέντα ἐν αὐταῖς!

Ὁ ναὸς

κείμενος ἐν τῇ στενωτάτῃ αὐλῇ τῆς Μονῆς φέρει τοιχογραφίας, ὡς ἐρρήθη, τοῦ ἔτους 1547. Τὸ βῆμα αὐτοῦ θησαυρίζει πλεῖστα ἱερὰ λείψανα ἐν κομφαῖς καὶ πλουσίαις θήκαις, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀμέριστον τὴν προσοχὴν ἐλκύει ἡ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Νεάγκου δωρηθεῖσα θήκη τῶν λειψάνων τοῦ ἁγ. Νίφωνος. Τὸ μοναδικόν τοῦτο ἀργυρόχρυσον κειμήλιον ἔχει σχῆμα βυζαντινοῦ ναοῦ (εἰς μῆκος 0,57 πλάτος 0,28 καὶ ὕψος 0,53), αἱ πλευραὶ αὐτοῦ φέρουσιν εἰκόνας ἁγίων ἀνακοίλως γεγλυμμένους εἰς δύο σειράς, τὰ ἐγκαύσματα τῶν ὁποίων εἰσὶν ἐφθαρμένα κατὰ τὸ πλεῖστον· αἱ θυρίδες αὐτοῦ ἀποτελοῦνται ἐκ δικτυωτῶν γλυφῶν καὶ ἡ ὀροφή αὐτοῦ ἐκ πέντε βυζαντινῶν τρούλων. Τὸ θαυμάσιον, τολμηρὸν καὶ ἀρχέτυπον τοῦτο μνημεῖον εἶναι μεγάλης ἀξίας διὰ τὸ σχέδιον αὐτοῦ.¹

Ἀριστερὰ τῆς λιτῆς τοῦ ναοῦ εἶναι τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἀκαθίστου, ἐν ᾧ εὐρίσκεται ἀρχαία ἀλλ' ἐφθαρμένη εἰκὼν τῆς Θεοτόκου.²

Παρεκκλήσια

εἰς τὰς σειράς τῶν κελλίων ὑπάρχουσιν 7, ἔξωθεν δὲ τῆς Μονῆς 2 εἰς τὸν κῆπον καὶ τὸν ταρσανᾶν, 2 εἰς τὰ ἐγγυς ἐρημωθέντα καθίσματα, 3 ἐρημοκλήσια εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας, καὶ ἐκεῖ που τὸ τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου μετὰ κήπων κ.λ. πάλαι ποτὲ κελλίον τοῦ Δρουβανιστοῦ κατ' οὐμενον.

Ἡ βιβλιοθήκη

τῆς Μονῆς ταύτης εἶναι πλουσία, περιέχει δὲ τοὺς ἐξῆς Ἑλληνικοὺς χειρογράφους κώδικας :

1—Ὁ Ἀγγλος R. Curzon μετ' ἐνθουσιασμοῦ περὶ τούτου ἐκφράζεται. «Visits to monasteries of the Levant», σελ. 382—383.

2—Ταύτην οἱ μοναχοὶ λέγουσι τὴν τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου, ὅτι καὶ ὁ ἁγ. Ὁδηγῆτριαν ἀλλ' ἐκείνην πελέκεισι διεῖλον καὶ ἐξηφάνισαν.....ὡς γνωστὸν τοῖς μελετωσὶ τὴν μέσσην ἡμῶν ἱστορίαν.

1	Εὐαγγέλιον περγαμηνόν	αἰῶνος	Z'
41	εὐαγγέλια περγ. ὧν τινὰ μετ' ἐρυθρῶν σημαδοφῶνων	»	I'—IΔ'
53	κώδικας περγαμηνούς ἐκκλ. ὕλης πλὴν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 90	»	I'—IΔ'
17	λειτουργικά εἰλητάρια περγαμηνά	»	II'—IE'
20	εὐαγγέλια χαρτῶα	»	IΔ'—IZ'
380	κώδικας χαρτ. ἐκκλ. ὕλης	»	IΔ'—IH'
56	» τῶν θύραθεν, καὶ συμ- μίκτου ὕλης	»	IΔ'—III'
48	κώδικας χαρτ. ἐκκλ. μουσικῆς'	»	IE'—IO'

Κελλία

ἡ Μονὴ ἔχει εἰς Καρυὰς 7, ὧν ἓν εἶναι τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου Στεφάνου κονάκιον αὐτῆς ὅ' λεπτὰ κατωτέρω τῆς πολίχνης, δύο ἐκτὸς αὐτῆς καὶ τέσσαρα βορειοανατολικῶς εἰς ἀπόστασιν 10—20' λεπτῶν. Εἰς τὰ 6 κελλία βιοῦσιν 20 μοναχοί.

Μετόχια τοῦ Διονυσίου.

Ἐντὸς τῆς ἱερᾶς χερσονήσου εἰς θέσιν Μονοξυλίτι ἔχει ἡ Μονὴ εὐρύτατον ἀμπελῶνα (εἰς ὃ τμήματα), μετόχια δὲ λέχεται εἰς Συκιὰν (ἀμπελῶνα) καὶ Καλαμίτσι τῆς Σιθωνίας (εὐρυτάτην χειμερινὴν βοσκήν), εἰς Δεβελίχια, Μεταγίτσι, Βόσαν, Μαρνανά, Κατσάνδραν καὶ Καλαμαριὰν τῆς Χαλκιδικῆς, εἰς τὰ χωρία Θεολόγου (δύο) καὶ Βουλγάρου τῆς Θάσου οἰκία, ἐλαιοτριβεῖον καὶ εἰς τὴν νησίδα Ἀγίου Εὐστράτιον (χωράφιά τινα).²

1 — Λάμπρου Κατάλογος, τόμ. Α' σελ. 328—436.

2 — Ἡ Μονὴ ἀπώλεσε πρὸ πολλοῦ τὸ ἐν Πραβίῳ μέγα μετόχιον Ὀρράνι, καὶ τὸ ἐν Ἀλήμνῳ, μέγα κακεῖνο.

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΙΟΥ

Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος

Ἡ κοινόβιος Μονὴ τοῦ Κουτλουμουσίου κεῖται εἰς τὸ μεσημβρινὸν ἄκρον τῆς ὠραίας λεκάνης ἐν ᾗ κεῖνται καὶ αἱ Καρυαί, εἰς ἀπόστασιν 5' λεπτῶν ἀπὸ τούτων.

Ἡ Μονὴ αὕτη μικρὰ φαίνεται ἰδρυθεῖσα περὶ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΓ' αἰῶνος.¹ Τῷ 1334 προσηρτήθη αὕτη

1—Καθὰ γνωματεύει καὶ Θεοδόρητος Ἐσφιγμένιτης. Παρὰ Μ. Γεδεών, «Ὁ Ἄθως» σελ. 9—1. Ὁ Σωφρόνιος Καλλιγᾶς ἡγούμενος Ἀγιοπαυλίτης ἰσχυρίσθη, ὅτι ὑπῆρχεν ἡ Μονὴ τοῦ Κουτλουμουσίου ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος, διότι ἐν τινι πρατηρίῳ γράμματι δέκνεται ὑπογεγραμμένος ὁ ἡγούμενος αὐτῆς Γαβριήλ τῷ 980, καὶ ὅτι κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα παρεχωρήθη αὕτη διὰ χρυσοβούλλου τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ Καλλίστω τινὶ ἱερομονάχῳ· ἀλλὰ ταῦτα γράφων ἐν τῇ φρικαλέᾳ Ἀθωνιάδι αὐτοῦ δὲν σημειοῖ τοῦ γῆς κεῖνται τὰ τοιαῦτα ἔγγραφα οὐδὲ μαρτυρίαν τινὰ ἐπάγειται. Οἱ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἐρευνήσαντες τὴν Μονὴν πρὸ τῶν πυρκαϊῶν αἱ ἐπάθει καὶ τὰ ἀθωικά ἔγγραφα ἀναδιφῆσαντες Οὐσπένσκις, Ἀβράμοβιτς, Müller κ.λ. δὲν εὗρον ἀρχαιότερον ἔγγραφον ἐν τῇ Μονῇ τοῦ ἔτους 1334, οὐδὲ ἐν τοῖς πολυαριθμητοῖς ἔγγραφοις τῶν λοιπῶν Μονῶν δέκνεται ἡγούμενος τῆς τοῦ Κουτλουμουσίου ὑπογεγραμμένος πρὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος.

Ὁ τῇν ἐκ τριόδου γραπὸν ὑπερβλὼν Π. Οὐσπένσκις δὲν ἐδίστασε νὰ εὗρῃ Σελτζουκίδην τινὰ **Κετελμουῖς** καλούμενον ὃν εἰσάγει ἰδρυτὴν τῆς Μονῆς μετὰ τὸ 1383, καὶ τοῦτο ἵνα εὗρῃ ἐξήγησιν τῆς παραδόξου ἐπωνυμίας ἣν φέρει αὕτη. (Ἐν ἐφημ. ρωσικοῦ ὑπουργείου Παιδείας, LVIII σελ. 60. Βλέπε καὶ Langlois «Le Mont—Athos» σελ. 23). Παραδόξως καὶ ὁ Μ. Γεδεών προσέθη εἰς ἐτέραν ἀνασκαφὴν κατ' ἣν εὗρε παρὰ Κεδρηνῶν **Κουτλουμουῖς** τινὰ ἀρχηγὸν Ἀράβων ὅστις κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος δέκνεται ὄρῳ ἐν Ἀνατολῇ! Τὸ ὄνομα τῆς Μονῆς ταύτης πιθαῶς προέκυψεν ὡς τὰ τῶν μονῶν Ἐσφιγμένου, Λειβαδογένη, Μακρογένη, Ὁφειδοφάγου κ.λ. συνηγορεῖ δέ μοι καὶ Θεοδόρητος λέγων αὐτὴν συστηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ὀσίου **Κουτλουμουῦ**, ὅστις ἴσως παρήχθη ἐκ τοῦ **Κουτουλο—μουῦ**, ἅφου μάλιστα ἐν Χαλκιδικῇ προφέρουσι τὸν **κού-**

ἡ μονὴ τοῦ Φιλαδέλφου. Τῷ 1386 ὁ Πατριάρχης Νεῖλος ἐφρόντισε περὶ τῶν κτημάτων αὐτῆς καὶ τῷ 1395 ὁ Πατριάρχης Ἀντώνιος ἐκήρυξεν αὐτὴν σταυροπηγιακὴν.¹ Εἰς τὸ Γ' τυπικὸν (1364) οὐδαμῶς φαίνεται μεταξὺ τῶν 25 Μονῶν τοῦ Ὁρους, ἐξ οὗ ἔστιν εἰκάσαι ὅτι ἡ ἔπαθεν ἐκλείψιν τινα, ἢ ἦτο ὅλως ἀσήμεαντος.

Ἡ τοῦ Κουτλουμουσίου ἐμεγαλύνθη τῷ 1428 ὅτε προσηρτήθη εἰς αὐτὴν διὰ σιγγιλίου τοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ² ἡ ἀρχαιότερα καὶ μεγαλητέρα μονὴ τοῦ Ἀλυπίου, ἥτις νῦν ὅλως παρηλλαγμένη σώζεται ὡς κελλίον τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων³ ὡς καὶ ἡ ἀρχαιότερα παραλία μονὴ τῆς Καληάγρας ἀνήκουσα τῇ προσαρτηθείσῃ.

Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἡ Μονὴ κατεστράφη ὑπὸ ἀνθρώπων ὑπηρετῶν τοῦ διαβόλου ὡς σημειοὶ ὁ Κομνηνός, οἱ δὲ Ἀθωῖται τὴν καταστροφὴν ταύτην ἔχουσιν ἐκ παραδόσεως ὅτι ἐνήργησεν ὁ Πάπας! Ἀνεκαινίσθη ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας, ὧν ὁ Ἀλέξανδρος Ραδοῦλου προσήλωσεν αὐτῇ τὸ ἐκεῖσε μοναστήριον Κλοκοτσόβουλ τῷ 1625.

Τῷ 1766 ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ματθαῖος εἰσηλθὲν εἰς τὴν Μονὴν ταύτην, ἥς μοναχὸς ἦν, καὶ ἐδαπάνησε πολλὰ ὑπὲρ τῆς ἀνακαινίσεως αὐτῆς, καταλιπὼν ὑπὲρ αὐτῆς εἰς τέλος καὶ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ.⁴

Κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1850 ἡ Μονὴ τοῦ Κουτλουμουσίου ἀποκατέστη αὐθις εἰς κοινόβιον.⁵ Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1857 κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς, ὑφ' ἧς ἐν μέρει ἔπαθε καὶ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1870.

τουλον (κοτύλη),=κούτλον ὡς τὸ μούλκι=μύλκι, τὸ σκονι=σκνί, τὰ κουκιά=κκιά κ.λ. κ.λ.

1—Langlois «Le Mont Afhos» σελ. 65—66

2—Τοῦ ἐν Φλωρεντίας θανόντος (1439), ὅστις ἦν μοναχὸς τῆς μονῆς τοῦ Ἀλυπίου.

3—Καρπουζιάδικον κοινῶς καλούμενον.

4—Ὁ τάφος του εὐρίσκεται εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ ναοῦ ἔξωθεν.

5—Τὸ ζήτημα τῆς ἡγουμενείας τῆς Μονῆς μεταξὺ τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς Ἰωάσαφ καὶ τοῦ παρεισδύσαντος ἐτέρᾳ ὑποβολῇ Ἀμφιλογίου Πατμίου (τοῦ κατόπιν μητροπ. Πηλουσίου) προϋξένησε τῷ 1860 πολλὰ πράγματα, ἐλύθη δ' ὑπὲρ τοῦ πρώτου.

Ὁ ἀρχιμανδρίτης καὶ νῦν ἡγούμενος τῆς Μονῆς ταύτης Μελέτιος ὁ ἐκ Λευκάδος μεγάλως εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ἀνακαινίσεως αὐτῆς ἐπὶ τριακονταετίαν. Ἡ βορεία τῆς Μονῆς πλευρὰ ἀνωκοδομήθη ἐκ βάθρων συμπληρωθεῖσα τῷ 1901.

Ἡ Μονὴ τοῦ Κουτλουμουσίου δεκάτη τετάρτη ὁρωμένη κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, νῦν τάσσεται ἕκτη ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῶν Μονῶν, ἔχει δὲ ὑπὲρ τοὺς 70 μοναχοὺς ἐντὸς αὐτῆς, ἀρκετοὺς δὲ εἰς τὴν σκῆττην καὶ τὰ κελλῖα αὐτῆς.

Ὁ ναὸς

τῆς Μονῆς ὑφύεται οὐχὶ εὐρύχωρος ἐν μέσῳ τῆς εὐρείας αὐτῆς αὐλῆς. Φέρει τοιχογραφίας ἔτους 1540, μετρίας δὲ εἰς τὸν νάρθηκα τοῦ 1744. Εἰς τὸ βῆμα μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀγίων λειψάνων ὑπάρχει ὁ ἀριστερὸς ποὺς τῆς θεοπρομήτορος Ἀννης καὶ ἡ ἀριστερὰ χεὶρ Ἰωηγορίου τοῦ Θεολόγου. Ἀριστερὰ τῆς λιτῆς τοῦ ναοῦ εἶναι προσηρμοσμένοι παρεκκλήσιον τῆς Θεοτόκου.

Παρεκκλήσια

ἐν τοῖς κελλίοις ὑπάρχουσιν 6, ὧν τὰ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν εἰς τὸν ξενῶνα καὶ τῶν ἀγ. Ἀναργύρων εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἡγιογραφημένα. Ἐκτὸς καὶ ἐγγὺς ὑπάρχουσι 4, καὶ 3 ἔτι πρὸς τὴν Καληάγραν εἰς ἀπόστασιν 1)2—1 ὥρας.

Ἡ Βιβλιοθήκη

τῆς Μονῆς ἀποκειμένη εἰς τὸ Μ ἄκρον τῆς Α πλευρᾶς περιέχει :

94	κώδικας	περγαμηνούς	ἐκκλ. ὕλης	αἰῶνος	I'—ΙΔ'
300	»	χαρτῶους	»	»	ΙΔ'—ΙΘ'
67	»	»	ἐκκλ. μους.	»	ΙΔ'—ΙΘ'

ΣΚΗΤΗ, ΚΕΛΛΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΥΒΑΙ ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΙΟΥ

Ἡ σκήτη τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος

κεῖται 15' λεπτά ἀνατολικῶς τῆς Μονῆς καὶ σύγκειται ἐξ 23 καλυβῶν, ἐξ ὧν τρεῖς στεροῦνται ναϊδρίων. Εἰς ταύτας ἀσχοῦνται 55 μοναχοὶ ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν, ζωγραφικὴν, ὑποδηματοποιίαν, ραπτικὴν, ὥρολοιοποιίαν κ. τ. τ.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς ἐκτίσθη τῷ 1790, ἐτοιχογραφήθη δὲ μόνον ὁ δεξιὸς χορὸς καὶ ὁ τροῦλος τῷ 1868

Κελλία

Ἡ Μονὴ ἔχει ἐν τοῖς πέριξ αὐτῆς, ἰδίως κατὰ τὸ μεσημβρινὸν μέρος 16, ὧν ἐν τὸ τοῦ Ἐσταυρωμένου εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῶν ὁρίων αὐτῆς. Ἐχει καὶ 3 ἐντὸς τῶν Καρυῶν ὧν τὸ ἐν ἐργαστήριον. Εἰς ταῦτα ἀσχοῦνται περὶ τοὺς 70 μοναχοὺς.

Τοῦ ἐν Καρυαῖς κελλίου τοῦ Προδρόμου ὁ ναὸς φέρει τοιχογραφίας τοῦ 1401 ἀνακαινισθείσας τῷ 1431.

Καλύβας

ἔχει 7 εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῶν ὁρίων αὐτῆς (κάτωθεν τοῦ κελλίου Βουραζέρη) ἐκ τῶν ὁποίων δύο ἔχουσι ναοὺς. Εἰς ταύτας βιοῦσι περὶ τοὺς 10—15 Ρῶσσοι μοναχοί.

Μετόχια τοῦ Κουτλουμουσίου

Εἰς τὰ εὐτακτα οἰκονομικὰ τῆς Μονῆς ταύτης ἀξιόλογον πρόσοδον παρέχει ἐτησίως τὸ δάσος αὐτῆς μετόχια δ' ἔχει εἰς Ἐρισσὸν (ἐνθα καὶ μέγας ἀμπελῶν), εἰς Κούτσους Σερρῶν (παρὰ τὸ Τσάγεζι), ἧσσονα εἰς Παρθενῶνα καὶ εἰς Κουνουπάδες τῆς Σιθωνίας καὶ πολὺ μικρὰ εἰς Παζαράκια τῆς Κασσάνδρας καὶ Κάστρον τῆς Θάσου.

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος

Ἡ ιδιόρρυθμος Μονὴ τοῦ Παντοκράτορος κεῖται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ Ὀρους στηρίζουσα τὴν βορειοανατολικὴν αὐτῆς πλευρὰν ἐπὶ κυματοπλήγῃος βράχου· ὁ ὀρίζων αὐτῆς εἶναι εὐρύτατος καὶ ἡ θραυομένη πρὸ τῶν βάσεων αὐτῆς τριχυμῖωσα θάλασσα παρέχει ἄγριον καὶ ἀπολαυστικὸν θέαμα.

Ἡ Μονὴ τοῦ Παντοκράτορος ιδρύθη μικρὸν μετὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου μεγάλου στρατοπεδάρχου¹ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τούτου Ἰωάννου μεγάλου πριμοκυρίου² ὥς δεικνύει ἡ διαθήκη τούτου, ἥτις σώζεται εἰς τὴν Μονήν³ καὶ ἰδίως τὸ ἐν τῷ ναῷ σωζόμενον μέγα μαρμάρινον

1—Ἐπίσημον στρατιωτικὸν ἀξίωμα οὗ προηγεῖτο ἐν τοῖς ἐσχάτοις χρόνοις τῆς αὐτοκρατορίας τὸ τοῦ **μεγάλου Λογοθέτου** (πρωθυπουργοῦ).

2—Τὸ ἀξίωμα τοῦ **πριμοκυρίου**, ἡ ὡς μᾶλλον εἴθισται λεγόμενον **πριμικηρίου** (καὶ πριμικηρίου) ἐδόχλου τὸν ἀρχηγὸν τοῦ τάγματος ἢ σώματος. Κατὰ τὸν Κωδινὸν ὁ ἐξάρχων τῶν θαλιπιστῶν ἐλέγετο **Πριμικηρίος** τῆς Αὐλῆς ἐξ οὗ ὁ Σκαρλάτος εἰκάζει τοῦτον ὡς **Μέγαν Πριμικηρίον**. Πριμικηρίος ἦτο ἀξίωμα καὶ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις. Βλ. Σκαρλάτου «Ἡ Κ)πολις» τόμ. Γ'. σελ. 85, 91 καὶ 271.

3—Ἐν τῇ μεμβρανίνῃ διαθήκῃ τοῦ κτίτορος Ἰωάννου μεγάλου πριμοκυρίου (μεγ. 0,78 X 0,49) ἀναγινώσκω: «Ἐπεὶ δὲ τοῖνυν **πρὸ χρόνων πολλῶν** ἐπὶ περιόντος τοῦ μακαριωτάτου μου ἐκείνου αὐταῖς ἐλφου, περιφανεστάτου μεγάλου Στρατοπεδάρχου, μονὴν ἀμφότεροι τῷ Παντοκράτορι Χριστῷ κατὰ τὸ περιφανέστατον καὶ λαμπρότατον Ἅγιον Ὄρος τοῦ Ἁθω ἐκ βάθρων αὐτῶν ἀνηγειράμεν, ἐκείνου τε ἐφεξῆς τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος, μόνος αὐτὸς περιλειφθεὶς, τὸλειπόμενον τῷ τῆς τελείας ἀνεπλήρωσα ἀνακτίσεως, πλεῖστα τε καὶ κάλλιστα κτήματα καὶ πράγματα ἐν διαφόροις τόποις καὶ κατ' αὐτὸ δὴ τὸ Ἅγιον Ὄρος προσκυρώσας, συνεργῶ μέχρι τοῦ νῦν ὅσον πρὸς τὴν ἡμετέραν ἔρχεται προσθυμίαν καὶ δυνάμιν... ταῖς ἐξόδοις καὶ ἀναλώ-

μαυσωλείον, ἐν ᾧ ἀμφότεροι οἱ κτίτορες ἐτάφησαν, ὅπερ γέ-
ρει ἔτος 1363.¹

Ἀμφότεροι ἱκανὰ κτήματα τῇ Μονῇ προσεκύρωσαν, ἐν
οἷς ὁ μὲν πρῶτος τὸ ἐν Λήμνῳ μετόχιον, Ἀλεξοπύργον
καὶ νῦν καλούμενον, ὁ δὲ δεύτερος τὸ ἐν Θάσῳ φρούριον, ἐν
ᾧ ἦν πύργος καὶ ναὸς τοῦ Προδρόμου, μετὰ πολλῶν ἐν τῇ
νήσῳ κτημάτων.²

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς διαθήκης τοῦ Ἰωάννου ὁ Ἀλέξιος
ἦν ἐν τοῖς μακαριστοῖς, θανὼν ὡς ἔσικε πολὺ πρὸ τοῦ 1384
ὅτε συνετάχθη αὕτη, ὁ δὲ Ἰωάννης φαίνεται ζῶν ἔτι τῷ
1386 ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐπικυρωτικοῦ αὐτῆς γράμματος
τοῦ Παιριάρχου Νείλου, ἐν ᾧ γαμβρὸς τοῦ αὐτοκράτορος
Ἰωάννου καλεῖται.³

Ἰωάννης Α΄ ὁ Παλαιολόγος ἀφιέρωσε μετόχιόν τι ἐν
Λήμνῳ εἰς τὴν Μονὴν ταύτην.

μασι νῦν πρὸς τὸ τέλος ὁρῶν τοῦ βίου καὶ τοῦ θανάτου τὸ ἄωρον δεδιώς
κ.τ.λ.» Ἡ διαθήκη ἐγρᾶφη κατ' Αὐγουστον τῆς Ζ' ἰνδικτιῶνος ἥτις συμ-
πίπτει κατὰ τὰ ἔτη 1354, 1369 καὶ 1384, ἐπειδὴ δὲ σφύζεται ἐπικυρωτικὸν
τῆς διαθήκης γράμμα ἔτους 1386 τοῦ Πατριάρχου Νείλου, πρέπει νὰ δεγ-
θῶμεν ὡς ἔτος αὐτῆς τὸ 1384. Τὴν διαθήκην ἐδημοσίευσεν ὁ Μ. Γεδεών
ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», τόμ. Θ' σελ. 239, ὁμοίως τὸ «γράμμα»,
Αὐτόθι τόμ. ΙΘ' σελ. 164—166 καὶ διάφορα χρυσόβουλλα τῆς Μονῆς, Αὐ-
τόθι σελ. 155—158, 163—164 καὶ 183—186.

1—Βεβαίως παρῆλθον ἱκανὰ ἔτη ἕως οὗ συντελεσθῇ ἡ Μονὴ καὶ ὁ ναὸς
αὐτῆς, τεθῇ δ' ἐν αὐτῇ τὸ μαυσωλείον. Ὁ Οὐσπένσκις ᾧ ἔπεται ὁ Lan-
glois ἔγραψεν ὅτι ἰδρῦθῃ ἡ Μονὴ ὑπὸ Ἀλεξίου στρατοπεδάρχου τοῦ κατό-
πιν αὐτοκρατορήσαντος, τῷ 1180 ! κατὰ τὸ ἐν τοῖς ἀρχείοις αὐτῆς χρυσό-
βουλλον (:) καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ (ω!) Ἰωάννου μεγάλου πριμοκυρίου ὡς
δεικνύει ἔγγραφον τοῦ 1363 (:) ! Ἐφημ. ρωσ. ὑπουργ. Παιδείας LVIII
(1848) σελ. 60. Langlois «Le Mont—Athos» σελ. 24.

2—Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα διάφοροι ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν πειραταὶ, κα-
τεῖχον τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ διάφορα παράλια τοῦ κράτους. Ὁ Ἀ-
λέξιος πρὸ τοῦ 1347 ἐκτίησατο διὰ πολέμων τὴν Θάσον ὡς καὶ τὴν ἑναντι
παρὰ τὴν τῆς Χριστουπόλεως (τὴν πάλαι Ἀμφίπολιν καὶ νῦν Ὀρφάνι) καὶ
ταύτας ὁ αὐτοκράτωρ ἐχορήγησεν εἰς αὐτόν. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἀνεκτί-
σαντο οἱ βάρβαροι τὴν νήσον, ἐπανέκτησε δ' αὐτὴν διὰ πολλῶν ἀγώνων ὁ
Ἰωάννης. Ταῦτα ἐξάγω ἐκ τῶν τῆς Μονῆς ἐγγράφων.

3—Ἐξ ἐτέρων τῆς Μονῆς ἐγγράφων μαρτυροῦν ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Ἰω-
άννου πριμοκυρίου Ἄννα Ἀσανίνα Κοντοσπεφάνηνα ἦτο **πρωτεξαοδέλφη**
τῆς αὐτοκρατορίδας. «Ἐκκλ. Ἀληθεία» τόμ. ΙΘ' ἀρ. 44.

Πρὸ τοῦ 1393 ἡ Μονὴ ἐκάη, καὶ τῷ ἔτει τούτῳ Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος διὰ χρυσοβούλλου καθώρισε τὰ κτήματα τῆς Μονῆς ταύτης ἅπερ εἶχεν εἰς Λήμνον, Θάσον, Χριστούπολιν, Ἐλευθερούπολιν κ.λ. ὁμοίως καὶ ὁ Πατριάρχης Ἀντώνιος διὰ σιγγιλλίου τῷ 1392, ἀπαγορεύσας τῷ 1396 τῷ Πρώτῳ καὶ τοῖς περιοδεύουσι πατριαρχικοῖς ἐξάρχοις νὰ ὀχλῶσι τὴν Μονήν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος προσηρτήθησαν τῇ Μονῇ τοῦ Παντοκράτορος αἱ μεναὶ Φακινουῦ, Φαλακροῦ,¹ Σωτήρος, Ἀγίου Δημητρίου Κηλοπόδαρη καὶ Ἀγίου Αὐξεντίου, ὡς καὶ ἡ τοῦ Ραβδούχου ἥτις ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὡς κελλίον τῆς Μονῆς, ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων, κεῖται ἐγγὺς τῆς Μ. τοῦ Κουτλουμουσίου.²

Ὁ Κορνηνὸς λέγει ὅτι τὸ ἐξώκαστρον τῆς Μηνῆς παλαιωθὲν καὶ κρημνισθὲν ἀνεκαίνισεν «ὁ μέγας Λογοθέτης Μπάρπουλος καὶ ὁ Γαβριὴλ ἀπὸ τὴν Βλαχίαν ἄνθρωποι τίμιοι καὶ θεοσεβεῖς». Τῷ 1631 προσηρτήθη αὐτῇ τὸ ἐν τῷ τμήματι Βλάχεα τῆς Βλαχίας μοναστήριον Καστσοάρελε.

Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα εἶχεν ἐντὸς 60 μοναχοὺς. Τῷ 1656 ἦτο ἔτι κοινόβιος.

Σχεδὸν πᾶσαι αἱ οἰκοδομαὶ τῶν κελλίων τῆς Μονῆς ἀνεκαίνισθησαν ὑπὸ τοῦ σκευοφύλακος αὐτῆς Κυρίλλου κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Τὴν ἀρχαιοτέραν Μονὴν ἀπετέλει τὸ δυτικὸν ἥμισυ τῆς νῦν ὀρωμένης, ἥτις ἐν τοῖς κάτω χρόνοις ἔλαβε τὴν πρὸς ἀνατολὰς ἐπέκτασιν.

Νῦν ἔχει περὶ τοὺς 70 μοναχοὺς, πολλοὺς δ' ἐτέρους ἐν τῇ σκήτῃ, τὰ κελλία καὶ ταῖς καλύβαις αὐτῆς.

1—Καὶ τῶν δύο σώζονται τὰ ὀνόματα ἐν ταῖς τοποθεσίαις.

2—Τὴν μονὴν τοῦ **Ραβδούχου** ἠφανισμένην ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ εἰς θέσιν κελλίου διατελοῦσαν ἔλαβεν Ἀλέξιος ὁ Στρατοπεδάρχης παρὰ τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως ὅπως ἀνακαινίσῃ, κυροῦντος διὰ χρυσοβούλλου Ἰωάννου Α' Παλαιολόγου τῷ 1357, ἐπειδὴ δὲ αὐτοδέσποτος μονὴ Ραβδούχου ὁράται ἐν τῷ τυπικῷ τοῦ 1394, ἔπεται ὅτι ἡ προσάρτησις αὐτῆς ἐγένετο κατόπιν. Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦ χρυσοβούλλου τούτου ὁ μὲν Ἀλέξιος εἶχε τὸ ἄξιωμα τοῦ μεγάλου **πριμοκαθίου**, ὁ δὲ Ἰωάννης τὸ τοῦ **πρωτοδεσποτοῦ**, καλεῖται δ' ἐν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ βασιλέως **δουμπέθερος** αὐτοῦ «Ἐκκλ. Ἀλήθεια», ΙΘ' σελ. 164.

Ὁ ναὸς

τῆς Μονῆς κεῖται ἐπὶ τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχαιοτέρου δυτικοῦ τετραγώνου αὐτῆς. Ὁ ναὸς οὗτος παρουσιάζει διαφορὰν τινα ἀξιοσημείωτον πρὸς τοὺς λοιποὺς τοῦ Ὁρους. Ἐχει τὸ μετὰξὺ τῶν χορῶν καὶ τοῦ βήματος διάστημα ἀσυνήθως μέγα, ἡ δὲ Πρόθεσις καὶ τὸ Διακονικὸν ἢ Τυπικὸν αὐτοῦ σχηματίζουν δύο ἐξέχοντας στρογγύλους πυργίσκους κατὰλήγοντας εἰς τρούλους. Οἱ ἔσω καὶ ἔξω ἀρχαιότεροι δύο μικροὶ νάρθηκες σκοτεινοὶ ὄντες καὶ διὰ τοίχου χωριζόμενοι, συνήφθησαν εἰς ἓνα, ἀφαιρεθέντος τοῦ τοίχου τῷ 1847 καὶ ἐπιτεθείσης χαριέσσης στέγης μετὰ τριῶν τρούλων ἐπὶ μαρμάρινων κίωνων ἐρειδομένης. Τότε καὶ τὰ παράθυρα ὅλου τοῦ ναοῦ ἠρῴνθησαν, προσετέθη δὲ καὶ ὑελοφρακτος ἐξωνάρθηξ, ἐνῷ συγχρόνως προσηρτήθη ἀκαλλῆς κωδωνοστάσιον μετὰ χυδαίου ὥρολογίου, δαπάνῃ Μελετίου ἀρχιμανδρίτου Κατσοράνου Κυδωνιέως τοῦ Παντοκρατορινοῦ.

Θαυμάσαι ἦσαν αἱ τῷ 1538 γενόμεναι τοιχογραφίαι ἐν τῷ ναῷ τούτῳ, ἃς ἡ παράδοσις ἀβασανίστως ἀποδίδωσιν εἰς τὸν Πανσέληνον. Δυστυχῶς τῷ 1854 ἀνεκαινίσθησαν ὑπὸ Ματθαίου Ἰωάννου τοῦ ἐκ Ναούσης, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν καλητέρων ἀγιογράφων τῆς ἐποχῆς, ἀλλ' ὁ χρωστήρ αὐτοῦ τέλεον ὠχρίασε πρὸ τῶν ἀρχαιοτέρων γραφῶν τοῦ ἀγνώστου καλλιτέχνου. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ἄθικτοι σώζονται ἔτι ἐν καλῇ καταστάσει Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος καὶ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος εἰς τὰ ἀνατολικά ἄκρα τῶν δύο χορῶν, ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου ἄνωθεν τῆς ἐξόδου τοῦ κυρίως ναοῦ, κάτωθεν δ' αὐτῆς, εἰς τὰ γεροντικά, οἱ ἄγιοι Ἀντώνιος, Σάββας, Εὐθύμιος, Θεοδόσιος, Ἀθανάσιος ὁ Ἀθωίτης κ.λ. καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς δὲ ὁ εἰδήμων διακρίνει τὴν ἐπιχρωσθεῖσαν σπουδαίαν γραφίδα. Εὐτυχέστερος ὑπῆρξεν ὁ ἐκ Ναούσης ἀγιογράφος εἰς τὸν νάρθηκα καὶ ἰδίως εἰς τὸν θολωτὸν ὄροφον καὶ τοὺς τρούλους ἐνθα ἐπὶ λευκοῦ ἔγραψεν. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ ἐνταῦθα διακρίνονται ἄθικτοι ἡ κεφαλὴ τοῦ Προδρόμου, (ἐν τῷ ὑπερφυσικῷ Τριμόρφῳ ὅπερ ἱστορεῖται ἅνω τῆς εἰσόδου τοῦ κυρίως ναοῦ) ἔργον θαυμά-

σιον, ὡς καὶ τινες ἕτεραι εἰς τὸν δυτικὸν τοῖχον τῆς ὡραίας λιτῆς, εἰς τὰ ἄνω τῆς ὁποίας ὁ Ματθαῖος ἐπιτυχῶς εἰκόνισε τὸ σύμβολον τῆς πίστεως καὶ τὰς συνελεύσεις τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τοιχογραφιῶν τοῦ ἀριστερᾶ τῆς λιτῆς εὐρίσχομένου παρεκκλησίου τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, οἵτινες ἀνεκαινίσθησαν τῷ 1868 ὑπὸ μετρίων ζωγράφων, διακρίνονται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ βήματος Γρηγόριος ὁ θαυματουργὸς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, ἀριστερὰ δὲ οἱ ἅγιοι Ἐλευθέριος καὶ Πέτρος Ἀλεξανδρείας. Ἀνωθεν τῆς πύλης τοῦ ναϊδρίου διακρίνονται καλῶς τὰ ἐξῆς: «**Ε-τους Ἰησὺ Ἰνδ. ΙΑ' Αὐγ. Γ'**», ἐκ τούτου δε ὠρισα τὴν ἡλικίαν τῶν τοιχογραφιῶν.

Ἐντὸς τοῦ βήματος τοῦ ναοῦ φυλάσσεται μεταξὺ τῶν ἱερῶν λειψάνων ὁ ποῦς καὶ ἡ κνήμη Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου καὶ τὸ εὐαγγέλιον Ἰωάννου τοῦ Καλυβίτου. Ἀξιοσπούδαστος εἶνε ἡ ἐν τῷ παρεκκλησίῳ διπλῇ εἰκῶν, τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Προδρόμου ἐκ τῆς μιᾶς ὀψεως, καὶ τοῦ Προδρόμου μέχρις ὁσφύος κρατοῦντος σταυροφόρον λάβαρον μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἐκ τῆς ἐτέρας. Εἰς τὸ ἀριστερὸν τῶν δύο νεωτέρων κομφῶν μαρμαρίνων προσχυνηταρίων εὐρίσκεται ἡ σαθρωθεῖσα καὶ ἐξίτηλος καταστᾶσα εἰκὼν τῆς Θεοτόκου Γεροντίσεως (μεγ. 196×76 ἑκατοστομ.), ἐφ' ἧς ἐτέθη νέα, ὁμοία κατὰ τὸ σχέδιον ὡς λέγουσιν. Ἡ Θεοτόκος ὀρθία φέρει στάσιν ὁμοίαν τῆς ἐν τῷ Εὐαγγελισμῷ παρατηρουμένης, δῆλα δὴ τείνει ἡρέμα πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος ἱκετικῶς τὰς χεῖρας. Ὁ Τάσπος Νεροῦτσος ἰσχυρίσθη ποτὲ ὅτι εἶνε ἐν ἐκ τῶν σπανίων σωζομένων ἀντιτύπων τῆς Παναγίας Παρθένου τῆς Ἀθηναίας Γοργοεπηκόου.

Εἰς τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τῆς λιτῆς τοῦ ναοῦ ἐτοποθετήθη τῷ 1848 τὸ μαυσωλεῖον τῶν αὐταδέλφων κτιτόρων Ἀλεξίου καὶ Ἰωάννου, ὅπερ ἕως τότε ἦτο ἐντετειχισμένον εἰς τὸ ἀνατολικομεσημβρινὸν ἄκρον. Τοῦτο ἔχει μῆκος 220, πλάτος 96 καὶ ὕψος 82 ἑκατοστομέτρων, εἶνε δὲ ἐξ ἀπλοῦ μονολίθου λαξευτοῦ μαρμάρου σχεπομένου ὑπὸ ὁμοίας πυρραμοειδοῦς πλακός. Ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἥτις εὐρίσκετο ἄνω-

θεν τοῦ μνημείου, τὴν ὁποίαν οἱ Παντοκρατορινοὶ (κακῶς ποιοῦντες) μετέστησαν εἰς τὸ κωδωνοστάσιον, ἀναγινώσκονται μεγάλοις γράμμασιν:

“ΜΗΗΣΘΗΤΙ Κε ΤΩΝ ΣΩΝ ΔΟΥΛΩΝ ΑΛΕΞΙΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΩΝ ΚΤΙΤΟΡΩΝ
ΚΑΙ ΑΥΤΑΔΕΛΦΩΝ. ΕΓΕΝΕΤΟ ΕΝ ΕΤΕΙ ΣΤΩΔΑ’,, (=1363).

Παρεκκλήσια

μεταξὺ τῶν κελλίων καὶ πύργων ἀριθμοῦνται 7, εἰς δὲ τὰ ἐκτὸς τῆς Μονῆς καὶ τὰς ἐν ἀποστάσει ἀμπέλους ἄλλα 7. Ἐκ τῶν πρώτων ἡγιογραφημένον εἶνε τὸ τοῦ Ἀγίου Νικολάου παρὰ τὸν πυλῶνα καὶ τὸ τοῦ Προδρόμου εἰς τὸ μέσον τῆς Μ πλευρᾶς, διαλελυμένον δὲ τὸ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ μεγάλου πύργου τῆς Ἀναλήψεως.

Ἡ τράπεζα

κεῖται ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου ὀρόφου τῆς Μ πλευρᾶς ἕνεκα τῆς πάλαι στενότητος τῆς Μονῆς ταύτης, παραδόξως δὲ βλέπει πρὸς δυσμὰς. Εἰκάζω ὅτι ἐν ἀρχῇ ἡ τράπεζα ἔκειτο κάτωθεν, εἰς τὸ νῦν δοχεῖον, ἔνθα δείκνυται ἔτι ὁ μύαξ βλέπων ἀνατολικῶς. Ἡ τράπεζα ἀνωκοδομήθη τῷ 1741 καὶ ἐξωγραφήθη τῷ 1749 διὰ μετριοτάτου τεχνίτου.

Ἡ βιβλιοθήκη

τῆς Μονῆς ταύτης κεῖται εἰς ἓνα τῶν ἀνωτέρων ὀρόφων τοῦ μεγάλου πύργου, περιέχει δὲ τὰ ἐξῆς ἑλληνικὰ χειρόγραφα:

66	κώδικας	περγαμηνούς	ἐκκλ.	ὕλης,	αἰῶνος	ΙΑ'—ΙΔ'
135	»	χαρτῶους	»	»	»	ΙΕ'—ΙΘ'
34	»	»	»	μουσικῆς	»	ΙΕ'—ΙΘ'

Μεταξὺ τῶν πρώτων διακρίνεται τὸ ἐν τῷ βήματι τηρούμενον εὐαγγέλιον Ἰωάννου τοῦ Καλυβίτου (0,17X0,12, αἰῶνος ΙΓ') ὅπερ εἶναι γεγραμμένον διὰ πολὺ μικρογραφί-

κῶν χαρακτηρῶν καὶ κοσμεῖται διὰ 12 μικρογραφικῶν εἰκόνων.¹ Ὁμοίως καὶ ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 49 περγ. κώδιξ.

Καθίσματα

3 κεῖνται ἐγγύτατα τῆς Μονῆς ἐν οἷς ἀσχοῦνται 4 μοναχοί. Εἰς τὸ τοῦ Ἀγίου Ὁνουφρίου ἡσκησεν ὁ Πατριάρχης Κάλιστος Β' κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα.²

ΣΚΗΤΗ, ΚΕΛΛΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΥΒΑΙ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

Ἡ σκήτη προφῆτης Ἡλίας

Ἡ ρωσικὴ κοινόβιος σκήτη τοῦ Προφήτου Ἡλίου κεῖται ἐν ἀνωμάλῳ καὶ ἐπικλινεῖ τοποθεσίᾳ τοῦ βουνοῦ 40' λεπτά δυσμικῶς τῆς Μονῆς. Ἐνταῦθα περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡσχοῦντο Ρῶσσοί τινες ἐν ὀλιγίσταις καλύβαις, φυγόντες δὲ κατὰ τὴν ἀνώμαλον περίοδον τῶν ἐτῶν 1821—1830 ὑπέστρεψαν αὖθις, πληρώνοντες 500 γρόσια ἐτησίως εἰς τὴν κυρίαρχον Μονήν. Πρὸ τοῦ 1839 ἐξηκολούθει ἡ σκήτη αὕτη οὔσα ἰδιόρρυθμος, διὰ δὲ τοῦ ὑπὸ μηνολογίαν 26 Αὐγούστου συμβολαίου (ὁμολόγου) τῆς κυρίαρχου Μονῆς ἐτέθησαν λεληθότως αἱ βάσεις κοινοβίου σκήτης, ἥτις μετέπειτα ἔλαβεν ἀδόκητον αὔξησιν διὰ τῆς ἐν Ἀθῶν ἀθρόας εἰσροῆς τῶν Ρώσσων. Τὰ αὔξοντα κτίρια αὐτῆς καὶ ἄλλαι διαφοραὶ προκύψασαι ἐκ τῆς ἀνεπαρκειᾶς τοῦ παλαιοῦ συμβολαίου, προξένησαν διενέξεις, ἀπὸ τοῦ 1880, τῆς σκήτης πρὸς τὴν κυρίαρχον, αἵτινες ἀπασχόλησαν ἐπὶ μακρόν τὴν

1—Ὅρα πλείονα περὶ τοῦ κώδικος τούτου ἐν σελίδι 113 τοῦ Α' τόμου τοῦ αὐτοῦ καταλόγου. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἐκλάπη οὐ πρὸ πολλοῦ καὶ ἀνευρέθη ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας, ἀπεδόθη δὲ εἰς τὴν Μονὴν διὰ τοῦ Πατριάρχου.

2—Τὴν μνήμην τούτου γεραίρει ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν 22 Νοεμβρίου.

Ἱ. Κοινότητα καὶ τελευταῖον τὴν Μ. Ἐκκλησίαν. Οἱ σκη-
τιῶται μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τὰς κατὰ Ἰούλιον καὶ Αὐγου-
στον τοῦ 1883 ἀποφάσεις τῆς Ἱ. Κοινότητος κατέφυγον
εἰς τὰ πολιτικά δικαστήρια, ἀλλὰ ταῦτα ἐκήρυξαν ἑαυτὰ
ἀναρμόδια ἐπὶ ὑποθέσεως ἀναγομένης εἰς τὴν ἐσωτερικὴν
τῶν Ἱ. Μονῶν τοῦ Ὁρους διοίκησιν. Ὅθεν τὸ ζήτημα ἐπα-
νελθὸν εἰς τὴν Ἱ. Κοινότητα ἔλαβεν ἐπὶ τέλους πέρας διὰ
συμβιβασμοῦ τῶν ἐνδιαφερομένων, τῷ 1892, καθ' ἃν ὁ ἀριθ-
μὸς τῶν ἐν τῇ σκῆτῃ μοναχῶν καὶ δοχίμων ὠρίσθη εἰς 130,
μετὰ 20 δοχίμων, καθωρίσθησαν δ' αἱ σχέσεις τῆς σκῆτης
πρὸς τὴν κυρίαρχον, ὡς καὶ τὰ κτίρια καὶ ὅρια αὐτῆς. Τὸν
συμβιβασμὸν ἐκύρωσεν ὁ Πατριάρχης Νεόφυτος II' διὰ
σιγγιλλίου τῷ αὐτῷ ἔτει.

Κατὰ τὴν ρεύσανσαν δεκαετίαν ἡ σκῆτη μεγάλως ηὔξηθη
διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν ἰδρυθείσης τῆς βρεΐας καὶ συμ-
πληρωθείσης τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ἐνῷ συγχρόνως ἐτέθη-
σαν αἱ βάσεις νέου μεγάλου ναοῦ οὗ τὸν θεμέλιον ἔθηκε τῷ
1881 ὁ ἀντιναύαρχος Δημήτριος Γαλοβατσῶφ, ἐντολῇ τῆς
μεγάλης δουκίσσης Ἀλεξάνδρας Πετρίβνας συζύγου τοῦ
Μ. Δουκὸς Νικολάου. Ὁ θέλων νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν τινὰ
τῆς ἀρχαιοτέρας σκῆτης δύναται νὰ παρατηρήσῃ τὴν ταπει-
νὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν ἰδρυθεῖσαν μετὰ τὸ 1839 καὶ τὴν
δυτικὴν τῷ 1849.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναχῶν τῆς σκῆτης ὑπερβαίνει τοὺς
300.¹

Παρεκκλήσια ἡ σκῆτη ἔχει 3 μὲν ἐντὸς καὶ 2 ἔξωθεν·
μετόχια δὲ (εὐρεῖς οἴκους μετὰ ναῶν) ἐν Κωνσταντινουπόλει,
Ὁδησσῷ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ρωσσίας πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν
καὶ θεραπείαν τῶν εἰς Ἀθω πεμπομένων προσκυνητῶν.

Κελλία

ἡ Μονὴ τοῦ Παντοκράτορος ἔχει 6 μὲν ἐν τοῖς δυτικοῖς ὁ-

1 — Ἡ σκῆτη αὕτη ὡς καὶ ἡ τοῦ Σεραγίου ἐσχημάτισαν βιβλιοθήκας ἐξ
ἐλληνικῶν χειρογράφων, ἀλλὰ ταύτας οὐδ' ὁ κ. Λάμπρος ἤξιώθη νὰ ἴδῃ διὰ
λόγους εὐνοήτους.

ρίοις αὐτῆς βορείως τοῦ Σεραγίου, ὃ ἐγγὺς τῆς Μονῆς τοῦ Κουτλουμούση (ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς πάλαι Μονῆς τοῦ Ραβδούχου), καὶ τὸ ἐν Καρυαῖς κονάκιον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Εἰς τὰ ἐνδεκα ταῦτα κελλία βιοῦσι 42 μοναχοί. Τοιχογραφίας ἔτους 1842 φέρει ὁ ναὸς τοῦ πρὸς βορρᾶν τοῦ Σεραγίου κελλίου τοῦ Ἰωάννου Θεολόγου. Ἀξιοσημείωτον εἶνε τὸ ἐν τῷ ὀπισθεν τοῦ Σεραγίου λάκκῳ Ἀδεῖν (Ἀδοντας) κείμενον Παντοκρατορινὸν κελλίον τοῦ «**Ἀξιόν ἐστιν**».¹

Καλύβας

ἐν τῇ θέσει Καφάλα ἔχει ἡ Μονὴ 50 ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 24 δὲν ἔχουσι ναῖδρια. Ἐκ τούτων 16 δίδονται ἐκάστοτε ὑπὸ ἐνοίκιον ἰσαρίθμοις μοναχοῖς, αἱ δὲ λοιπαὶ κατέχονται ὑφ' ἑνὸς ἐκάστη, καὶ τινες ὑπὸ δύο μοναχῶν κατὰ τὸν καλυθικὸν τύπον, ἄνευ μέντοι διαδοχῆς. Εἰς τὰς 50 ταύτας καλύβας ἀσχοῦνται 63 μοναχοὶ ἐξ ὧν 10 εἰσὶν Ἕλληνες, 26 Ρῶσσοι, 11 Ρωμοῦνοι καὶ 6 Βούλγαροι. Πλὴν τούτων, ἐν ταῖς αὐταῖς καλύβαις βιοῦσιν ἔτι 146 καβιῶται (ἀνυπότακτοι), ἐξ ὧν 6 εἰσὶν Ἕλληνες, 97 Ρῶσσοι, 32 Ρωμοῦνοι καὶ 5 Βούλγαροι. ὅθεν ἐν ὅλῳ εἰς τὰς καλύβας ταύτας ὑπάρχουσι 16 Ἕλληνες, 133 Ρῶσσοι, 43 Ρωμοῦνοι καὶ 11 Βούλγαροι, ἥτοι ἐν ὅλῳ 203 μοναχοί, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς οὗτος δὲν εἶνε πάνποτε σταθερός. Ὅπωςδὴποτε ὁ ἐν Καφάλα πληθυσμὸς παριστᾷ ἐν μικρογραφίᾳ εἰκόνα τῆς μὴ φυλετιζούσης οἰκουμενικῆς ὀρθοδοξίας.

Μετόχια τοῦ Παντοκράτορος.

Ἡ Μονὴ ὀλίγιστα εἰσπράττει ἐκ τοῦ δάσους αὐτῆς, ἔχει δὲ μετόχια: εἰς Ἀθῆνον τὸν Ἀλεξοπύργον καλούμενον μετὰ παραρτημάτων εἰς τὸ Ἀκρωτήριον καὶ εἰς τὸν Φακόν, εἰς Κακὴν Ράχην τῆς Θάσου (ἐλαιόδενδρα καὶ εἰς Λιμένα τῆς αὐτῆς νήσου (ἀσήμαντον), εἰς Σιθωνίαν τὸ Ἀζάπικον κα.

1—Βλέπε σελ. 163.

λούμενον, εἰς Ὀρμούλιαν (χωράφιά τινα) καὶ εἰς Νικίτι τῆς Χαλκιδικῆς (μικρὸν, Καμάρα ὀνομαζόμενον), εἰς Βάλταν, τῆς Κασσάνδρας Ἀζάπικον καλεῖτο καλούμενον, καὶ εἰς Κυδωνίας (ἐνοριακὸν ναὸν καὶ ἐλαιόδενδρα).

8

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

Οἱ Ἅγιοι Τεσσαράκοντα μάρτ. 9 Μαρτίου

Ἡ ἰδιόρρυθμος Μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου κεῖται εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς χερσονήσου, ἐν θέσει λίαν ἀναπεπταμένη, ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχουσα τῆς παραλίας. Ἡ περίοπτος τοποθεσία τῆς Μονῆς ταύτης, ἥτις ὑψοῦται ἱκανῶς ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἐπιτρέπει εἰς τὸ ὅμμα νὰ ἐκτείνεται ἐλευθέρως καθ' ἀπάσας τὰς διευθύνσεις καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου ὅστις ἀπλοῦται ὅτε μὲν ὡς εὐρεία λίμνη ἡρεμοῦσα, ὅτε δὲ ὡς κυανόλευκος διηνητισμένη σινδόνη. Ἐκ τῆς Μονῆς ταύτης οὐκ οἶδ' ὅπως ἀπολαύει τις τῆς φύσεως μετὰ πλείονος πόθου, περισσότερα θέλγητρα διακρίνων ἐν τῷ ἐκτεινόμενῳ μεγαλοπρεπεῖ αὐτῆς ὀρίζοντι. Ἐντεῦθεν ἀπολαύει τις τοῦ θεάματος τῆς θαλάσσης χωρὶς νὰ ἀκούῃ τὸν ἀένναον ἐκεῖνον βρασμὸν καὶ πάταγον τῶν κυμάτων αὐτῆς ὅστις ἐνοχλητικὸς καταντᾷ εἰς τὰς Μονὰς Παντοκράτορος, Σταυρονικήτα, Γρηγορίου κ. λ. ἡ δὲ ποικίλη θεὰ τῶν χειμερινῶν καὶ θερινῶν δύσεων τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου παρουσιάζει ἐντεῦθεν ἰδιαιτέραν ἀπόλαυσιν. Ὁ ἐγγὺς λιμὴν τῆς Δάφνης παρέχει τὸ θέαμα τῆς ἀφίξεως καὶ ἀναχωρήσεως τῶν ἀτμοπλοίων. Ὁ ἐκ Δάφνης λαμβάνων τὴν εἰς Καρυὰς ἄγουσαν, θὰ εὖρη τέλος εἰς ἀπόστασιν $3\frac{1}{4}$ ὥρας τὴν Μονὴν Ξηροποτάμου,

μέγα τετράπλευρον οἰκοδόμημα, μετ' εὐρυτάτης λιθοστρώτου αὐλῆς ἐκτεινομένης μέχρι τῆς ὁδοῦ.

Ἡ Μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου ἀνάγει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, κατὰ τὴν παράδοσιν εἰς τὸν Ε' αἰῶνα ὡς κτισθεῖσα ὑπὸ τῆς βασιλίδος Πουλχερίας τῆς παρθένου, θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου. Ταύτην ἐρημωθείσαν ὀλοτελῶς ὑπὸ τῶν βαρβάρων καὶ διαλυθεῖσαν ὥστε οὐδὲ ἶχνος αὐτῆς ὁρᾶσθαι, ἀνήγειρε μεγαλοπρεπῶς ὁ κτίτωρ αὐτῆς ἅγιος Παῦλος ὁ Ξηροποταμίτης, ἀδραῖς χορηγίαις τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ Α' τοῦ Λεκαπηνοῦ.

Τοῦτον τὸν Παῦλον ἡ παράδοσις θέλει ὡς υἱὸν τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Α' τοῦ Ραγκαβέ, ὃν παῖδα εὐνούχισε Λέων Ε' ὁ Ἀρμένιος (ὁ διαδεχθεὶς τὸν Μιχαὴλ) ὅπως ἀποκληρώσῃ τοῦ θρόνου. Ὁ Παῦλος πολλῆς σοφίας μεταλαβὼν ἀνεχώρησεν εἰς Ἄθω, καὶ κατόπιν ὁ Ρωμανὸς τῇ συστάσει τούτου ἀνωκοδόμησε τὴν Μονὴν τῆς Πουλχερίας, ἧς αἱ οἰκοδομαὶ συντελεσθεῖσαι τῷ 924 ἐνεκαίνιασθησαν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Θεοφυλάκτου υἱοῦ τοῦ Ρωμανοῦ.¹

Κατὰ τὰ αὐθεντικὰ ἱστορικὰ ἔγγραφα ἡ Μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου ἤρξατο σχηματιζομένη συγχρόνως μετὰ τῆς Λαύρας, ἡ καὶ τι πρότερον ὑπὸ τοῦ βυζαντίου **ὁσίου Παύλου**, ὅστις ἐκ τῆς θέσεως ἐν ᾗ ἤσκησεν ἐκλήθη **Ξηροποταμίτης** καὶ τὸ ὄνομά του μετέδωκεν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ συμπηχθεῖσαν Μονὴν ταύτην. Ὁ Παῦλος οὗτος ἀναφέρεται τρίς ἐν τῷ Α' τυπικῷ τοῦ Ὁρους τῷ 972 ἄνευ ἐπωνύμου· ὅτι ὁμῶς ὁ ἐν τῷ τυπικῷ Παῦλος καὶ Παῦλος ὁ Ξηροποταμίτης εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον μαρτυροῦσι καὶ ἄλλα ἔγγραφα Γ' αἰῶνος², ἡ ἀρχαιότερα βιογραφία τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου

1—Περὶ τοῦ βασιλοπαιδὸς Παύλου καὶ τῆς ἀνακαίνισεως τῆς Μονῆς ὅρα βιογραφίαν ἁγίου Παύλου Ξηροποταμίτου ἐν «Νέῳ Ἐκλογίῳ» (ἔκδ. 1863), σελ. 160—4 καὶ πρβλ. Κομνηνοῦ «Προσκυνητάριον» (1864) σελ. 65.—Καλλιγᾶ «Ἀθωνιάδα», σελ. 17—18 καὶ 81—83.—Langlois «Mont—Athos» σελ. 19.—Γεδεών «Ἀθως» σελ. 86—90. Περὶ τῶν σχετικῶν ἐγγράφων τῆς Μονῆς ταύτης ἐπέχω.

2—Βλέπε αὐτὰ εἰς «Βυζαντινὰ Χρονικὰ» Πετροπούλεως VI, 3.

ἣτις ἐγγράφη κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, καὶ τέλος τὴν ταυτότητα, μαρτυρεῖ ἡ ἐν Ἀθῶ ὁμόφωνος καὶ συνεχὴς παράδοσις.

Ὁ Παῦλος οὗτος δείκνυται διακεκριμένος ἀνὴρ, διότι οἱ ἀρχαιότροποι Ἀθῶνται ὅτε κατήγγειλαν τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον ὡς καταλύσαντα διὰ τῶν μεγάλων ἔργων τοὺς ἀρχαίους τύπους τοῦ Ὁρους, τοῦτον ἀπέστειλαν μετὰ τοῦ Πρώτου Ἀθανασίου εἰς τὸν βασιλέα ὡς ἀντιπρόσωπον αὐτῶν, ἐν δὲ τῷ γενομένῳ Α' τυπικῷ γίνεται ἰδιαιτέρα περὶ τούτου μνεῖα ἐπιτραπέντος ἵνα, μετὰ τὸν τῆς Λαύρας ἡγούμενον, μόνος οὗτος μεταξὺ τῶν λοιπῶν ὑπερπεντήχοντα ἡγουμένων τοῦ Ὁρους μεταβαίνει εἰς τὴν ἐτησίαν ἐν Καρυαῖς σύναξιν μεθ' ἑνὸς μαθητοῦ ἢ ὑπουργοῦ.

Ἡ Μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου φαίνεται ὅτι δὲν ἔλαβεν ἐξ ἀρχῆς σημαντικὴν αὐξησην, διότι ὡς ἐκ τοῦ τυπικοῦ ἔστιν εἰκάσαι ὁ κτίτωρ αὐτῆς Παῦλος ἦτο αὐστηρὸς ἀσκητικὸς ἀνὴρ, τῶν ἀρχαιοτέρων παραδόσεων ἀντεχόμενος καὶ διὰ τοῦτο ἀποδοκιμάζων τὴν μεγαλοπράγμονα δρᾶσιν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.

Ὁ ἅγιος Παῦλος οὗτος ὡς ἡγούμενος Μονῆς Ξηροποτάμου δείκνυται ὑπογεγραμμένος ἐν ἐγγράφοις τῆς Λαύρας (περὶ τῆς θέσεως Πλατέως καὶ τῆς μονῆς Μονοξυλίτου) κατὰ τὰ ἔτη 994, 993 καὶ 999,¹ ἐν ἐγγράφῳ δὲ τῆς Συνάξεως τοῦ 1001 δείκνυται δρῶν ἔτι.²

Ἡ Μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου κηρύχθη κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, κατέλαβε δὲ ὅλην τὴν εὐρυτάτην κρημνώδη τοῦ Ὁρους πλευρὰν μέχρι τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Παύλου, ἣν φαίνεται ἰδρύσας αὐτὸς ὁ ἅγιος Παῦλος Ξηροποταμίτης περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ, ὡς ἡ παράδοσις θέλει καὶ ὡς ὀφείλομεν νὰ πι-

1—Αὐτόθι.

2—Νόει τὸ λεγόμενον «ἐγκλητικὸν» γράμμα τοῦ ἁγίου Παύλου, οὗ μένηται καὶ Θεοδώρητος, σωζόμενον ἐν ἀντιγραφῇ ΙΒ' αἰῶνος εἰς τὴν Μ. τοῦ Ἀγίου Παύλου. Τοῦτο φέρει ἰνδικτιῶνα ΙΔ' καὶ ὡς νομίζω κατὰ προσθήκην αὐθαίρετον τὸ ἔτος 1016 ἐν τῷ τέλει, ὅπερ διορθῶ εἰς 1001, ὅτε συμπίπτει αὖθις ἡ ἰνδικτιῶν αὕτη· διότι δύσπεπτόν μοι φαίνεται ὅτι ὁ ἅγιος Παῦλος, ὅστις γέροντος ὁρᾶται τῷ 972, παρέτεινε τὸν βίον μέχρι τοῦ 1016. Τὸ γράμμα ὅρα κηλῖος ἐκδεδομένον ἐν Ἀθωνιάδι τοῦ Καλλιγᾶ, σελ. 57—60.

στεύωμεν κατὰ τὰ σωζόμενα τεκμήρια, τὰ ὅποια ὁμως ἔχουσιν ἀνάγκην πλείονος διασαφήσεως ἥτις ἐκφεύγει τῶν ὁρίων τοῦ μετὰ χειρὰς πονήματος.

Ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ἱστορία τῆς Μονῆς ταύτης συμφυρθεῖσα μύθοις ἀπίστοις κατέστη εἰς ἄκρον δυσερέυνητος, ἐξ ὧσων δὲ συνάγω σταχυολογῶν εἰδήσεις σωζόμενας, φαίνεται ὅτι δις ἡρημώθη· πρῶτον ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, καὶ δεύτερον κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Κατὰ τὴν πρώτην φορὰν ἀνωκοδομήθη ὑπὸ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου, ὡς συναξάριόν τι σώζει, ὅπερ ὁμως ἀποδίδει τὴν ἐρήμωσιν αὐτῆς εἰς ἄλλην αἰτίαν καὶ πρὸ τοῦ 1280 γενομένην.¹ κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἀνήγειρεν αὐτὴν ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Ἀλέξανδρος.²

Καθὰ ἐξ αὐθεντικῶν ἐγγράφων πληροφορούμεθα ἡ Μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐξουσίαζεν ὅλον τὸν μέχρι τῆς νῦν σκήτης τῆς Ἀγίας Ἀννης εὐρύτατον χώρον ἐν ᾧ ἰδρύθησαν κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος αἱ Μοναὶ Σιμωνοπέτρα, Γρηγορίου, Διονυσίου καὶ Ἀγίου Παύλου. Ἡ τελευταία μάλιστα ἐρημωθεῖσα εἰς ἄγνωστον ἐποχὴν, μικρὰ δὲ ἄλλως τε καὶ πρότερον οὔσα, διετέλει μετὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος κελλίον ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τῆς τοῦ Ξηροποτάμου.³

Πρώτη ἰδρύθη ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ἡ Μονὴ τοῦ Σίμωνος περὶ τὸ 1350, ἀδεία τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως, οὐ μέντοι καὶ τῆς τοῦ Ξηροποτάμου, ἐξ οὗ εἰκάζω ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου διετέλει ἐν παρακμῇ ἀνίσχυρος εἰς ἀντίστασιν, ἢ ὅτι κατὰ τὰς τότε δόξας ἀνόσιον ἐθεωρεῖτο ἡ παρεμβολὴ ἐμποδίων πρὸς ἵδρυσιν νέας μονῆς.

Καὶ μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς μονῆς τοῦ Σίμωνος ἡ τοῦ Ξηροποτάμου ἐξηκολούθει ἐξουσιάζουσα τὸν ἀπὸ τοῦ αὐλακίου τοῦ Σίμωνος μέχρι τοῦ περιορισμοῦ τῶν Βουλευτηρίων τόπον.

1—Γεδεὼν «Ἀθως» σελ. 143—145.

2—Κομνηνοῦ «Προσκυνητάριον».

3—Κατὰ τὰ ἐγγραφα τῆς τοῦ Ἀγίου Παύλου.

Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1360—1370 εἰς οἰκονομικὴν ἀνάγκην διατελοῦσα ἐπώλησεν εἰς δύο ἐπισήμους μοναχοὺς τὸ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς διατελοῦν κελλίον τοῦ ἁγίου Παύλου ὁπερ ταχέως ἀνῆλθεν αὖθις εἰς τάξιν μονῆς.

Περὶ τὸ 1370—75 συνεπήχθη καὶ ἡ Μονὴ τοῦ Διονυσίου, περὶ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ἢ καὶ μικρόν βραδύτερον ἤρχισε νὰ σχηματίζεται καὶ ἡ τοῦ Γρηγορίου, ὥστε ἡ Μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου ἀπώλεσεν ἑσαεὶ πᾶν δικαίωμα ἐπὶ τῆς εὐρυτάτης ταύτης πλευρᾶς τῆς χερσονήσου.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἡ Μονὴ αὕτη φαίνεται διατελοῦσα ἐν προφανεῖ παρακμῇ καὶ τὴν πέμπτην θέσιν ἣν εἶχε κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῶν Μονῶν τοῦ Ὄρους κατέλαβεν ἔκτοτε ἡ τότε μεγαλυνθεῖσα Μονὴ τοῦ Διονυσίου.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἦτο σεσαθρωμένη ὡς σημειοῖ ὁ τότε τὸν Ἄθω περιηγηθεὶς Κομνηνὸς ὅστις ἐπεκαλεῖτο ὑπὲρ αὐτῆς χεῖρα μεγαλόδωρον μετὰ γνώμης θεοφιλοῦς χορηγούσης πρὸς ἀνακαινίσιν ἵνα «μὴ ἀφανισθῇ τοιοῦτον περιβόητον μοναστήριον».

Κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀνεκαινίσθη, τὸ πλεῖστον ἐκ βάρων, νέου συγχρόνως καὶ εὐρυτέρου καθολικοῦ ναοῦ ἐν αὐτῇ ἐγεγερθέντος. Ὑπὲρ τῆς ἀνακαινίσεως ἐμόχθησαν οἱ Ξηροποταμινοὶ συλλέξαντες τὸν ἔρανον τῶν εὐσεβῶν, ὑπὲρ πάντας ὁμῶς διεκρίθη ὁ προηγούμενος Χριστοφόρος καὶ μάλιστα ὁ ζηλωτὴς καὶ λόγιος μοναχὸς αὐτῆς Καيسάριος Δαπόντες ὁ ἐκ Σχοπέλου, περιελθὼν τὰς Ἡγεμονίας, μετὰ τοῦ τιμίου Ξύλου πρὸς συλλογὴν ἐράνων.¹

Ἀνακαινίσεις ἐγένοντο ἐν αὐτῇ καὶ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Τῷ 1852 ἐσχηματίσθη τὸ προπύλαιον κατὰ ρυθμὸν ἑλλήνικόν καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1863—64 ἠγέρθη μεγαλοπρεπῶς ἡ βορεῖα καὶ τὸ ἡμισυ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῶν κελ-

1—Ὅρα τὴν ἔμμετρον περιήγησιν αὐτοῦ ἐν «Πνευμ. Τραπέζῃ» τοῦ αὐτοῦ. Βενετία 1778. Βίον τοῦ αἰμυνήστου Δαπόντε ὅρα παρὰ Κ. Σάθα ἐν Γ' τόμ. τῆς «Μεσαιων. Βιβλιοθήκης», σελ. κη'—ξη', σημείωσιν δὲ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐν τῇ «Νεοελλ. Φιλολογίᾳ» τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως σελ. 501—505.

λίων, αὐξηθείσης τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς, οὕτω δὲ τὸ τετραπλευρον οἰκοδόμημα τῆς Μονῆς συνεπληρώθη.

Ἀξίας λόγου δωρεὰς γενομένας τῇ Μονῇ σημειοῦμεν τὰς ἑξῆς.

Τῷ 1442 ἡ μοναχὴ Ἀγάθη Ξηροποταμινή, ἐν Χαλκιδικῇ οἰκοῦσα, ἀφιέρωσε διὰ διαθήκης αὐτῆς τὰ ἐκεῖσε χωρία Παλαιοχώριον καὶ Γήσβορον μετὰ τῶν τόπων καὶ ἀνθρώπων αὐτῶν καὶ τέσσαρας χρυσᾶς κανδήλας, ἐνῷ πρότερον ὁ σύζυγος αὐτῆς Ἀστέριος εἰσελθὼν ἐν τῇ Μονῇ κατέλιπεν αὐτῇ τὴν ἰδίαν περιουσίαν.¹

Τῷ 1586 προσηλώθη εἰς αὐτὴν τὸ ἐν Βλαχία (τμήμα Ἰλφοβ) μοναστήριον τοῦ Προδρόμου τὸ λεγόμενον Πλουμβουίτα καὶ τῷ 1702 τὸ ἐν Ἰασίῳ τῆς Μολδαβίας μοναστήριος Ἀγίας Τριάδος ἢ Δάγκου. Τῷ 1760 ὁ τῆς Βλαχίας ἡγεμὼν Σκαρλάτος Γκίκας ἐδωρήσατο αὐτῇ 5000 γρόσια.²

Νῦν ἡ Μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου ἔχει περὶ τοὺς 75 μοναχοὺς καὶ ὀλίγους τινας ἐν τοῖς ἑξωθεν αὐτῆς κελλίοις.

Οὐ ναὸς

αὐτῆς ἰδρῦθη τῷ 1761 καὶ ἐτοιχογραφήθη τῷ 1783. Ἐν τῷ βήματι θησαυρίζονται δύο μεγάλα τεμάχια τιμίου Ξύλου ἐν

1—Τὴν διαθήκην τῆς Ἀγάθης ἐδημοσίευσεν ὁ Χριστοφόρος Ξηροποταμινὸς μετὰ τῶν χρυσοβούλλων τῆς Μονῆς ἐν τῷ «Ἐγχειριδίῳ» αὐτοῦ. (Βενετία 1776) καὶ ὁ Δαπόντες ἐν τῇ «Πνευμ. Τραπεζίῃ». Κατὰ τὸ ἀξιόλογον τοῦτο γλωσσικὸν μνημεῖον ἡ Ἀγάθη κατὰ κόσμον Ἀναστασία καλουμένη ἦν ἐπίσημός τις καὶ πλουσία γυνὴ βιοῦσα εἰς τὰς ἐν Χαλκιδικῇ κτήσεις αὐτῆς διότι τὸ ἀγιώνυμον Ὅρος ἀνεπίβατον ἦν τῇ γυναικεῖα φύσει ὡς αὐτὴ μαρτυρεῖ.

2—15000 φράγκα σημερινὰ περίπου. — Κατὰ τι περιεργότατον Χὰτ-σερίφ δοθὲν τῇ Μονῇ τῷ 1517 ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σελίμ Α' (οὐχὶ τοῦ Σελίμ Β' ὡς Hammer σημειοῖ ἐν «Ἱστορίᾳ Ὁθωμ. αὐτοκρατορίας», I σελ. 170 καὶ οἱ τούτῳ ἐπόμενοι Müller καὶ Langlois) οὗτος ἀνεκαίνισε δι' ἀπεσταλλένου αὐτοῦ τὴν Μ. Ξηροποτάμου δωρεαῖς καὶ προνομίαις αὐτὴν κοσμήσας. Τὸ ἔγγραφον σώζεται ἐν ἀντιγράφῳ οὗ τὸ περιεχόμενον ἄκρως δύσπεπτον φαίνεται μοι. Μετάφρασις αὐτοῦ εὐρίσκεται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 84 χαρτῶν κώδικι τῆς τοῦ Ξενοφώντος, τοιαύτῃ δὲ ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς ὀνομασθεῖσιν ἔργοις Χριστοφόρου καὶ Δαπόντες τῶν Ξηροποταμινῶν.

δυσι κιβωτίοις· τούτων τὸ μὲν λέγεται ἀφιέρωμα τῆς Πουλχερίας, τὸ δὲ τοῦ Ρωμανοῦ Α'. Δεξιὰ τῆς λιτῆς εἶναι τὸ παρεκκλήσιον τῶν Ἀρχαγγέλων, ἀριστερὰ δὲ τὸ τῶν ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης.

Ἡ φιάλη

κεῖται δεξιὰ ἐξωθεν τοῦ ναοῦ. Τὴν κυρίως φιάλην ἐξ ἐρυθροῦ χιακοῦ μαρμάρου φαίνεται κομίσας ὁ Δαπόντες ὅστις ἐπ' αὐτῆς ἔγραψεν εὐτραπέλους στίχους. Τὸ περιστύλιον μετὰ τῆς στοᾶς ἡγήθη τῷ 1783 δαπάνη Σεραφεῖμ ἱερομ. τοῦ Κεφαλλήνης.

Τὸ κωδωνοστάσιον

ιδρύθη τῷ 1779, φέρει δ' ἐντετειχισμένας δύο περιέργους προτομάς ἀποδιδόμενας εἰς τὴν Πουλχερίαν καὶ τὸν ἅγιον Παῦλον. Ὡς εἰς τὰς Μονὰς Βατοπεδίου καὶ Ἰβήρων οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ κωδωνοστάσιον φέρει ὥρολόγιον δεικνύον 24 ὥρας ἃς διὰ κονδίου σημαίνει ἐκάστοτε ἀνδρεῖκελον αἰθίοπος.

Ἡ τράπεζα

φέρει τοιχογραφίας τινὰς ὑπερφυσικοῦ μεγέθους ἔτους 1859.

Παρεκκλήσια

ἡ Μονὴ ἔχει ἐν μὲν τοῖς κελλίοις 7, ὧν τρία ἡγιογραφημένα, 9 δ' ἔτι ἐν τοῖς ἔξω διακονήμασιν εἰς διαφόρους ἀποστάσεις.

Ἡ βιβλιοθήκη

αὐτῆς εὐρίσκεται ἀνωθεν τοῦ προνάου περιέχει δέ :

19	κώδικας περγαμηνῶν ἐκκλ. ὕλης αἰῶνος	I—II'
239	» χαρτῶν παντοίας ὕλης	
	» μάλιστα ἐκκλησιαστικῆς	ΙΣΤ'—III'
83	» χαρτῶν ἐκκλ. μουσικῆς ¹	ΙΣΤ'—ΙΘ'.

1—Κατάλογος Λάμπρου, τόμ. Α' σελ. 200—232. Ὅρα αὐτόθι χειρόγραφά τινα τοῦ Δαπόντε ἀποκείμενα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ταύτῃ.

Κελλία

Ἡ Μονὴ ἔχει ἀνατολικῶς εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων λεπτῶν 4 κελλία καὶ 1 κάθισμα, εἰς ταῦτα δὲ ἀσχοῦνται 15 μοναχοί.

Εἰς τὰς Καρυὰς ἔχει ἓν, τὸ κονάκιον αὐτῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ᾧ προσήρτηται ἐργαστήριον.

Μετόχια τοῦ Ξηροποτάμου.

Κυριώτατος πόρος τῆς Μονῆς ταύτης εἶναι ἡ ἐκ τοῦ δάσους πρόσοδος καὶ τὰ ἐνοίκια τῶν ἐν τῷ λιμένι τῆς Δάφνης διαφόρων οἰκῶν αὐτῆς μετὰ τῶν ἐν τῷ ταρσανᾷ ἐμπορικῶν ἀποθηκῶν καὶ τοῦ ἐν Καρυαῖς ἐργαστηρίου. Μετόχια ἔχει εἰς Σάρτην τῆς Σιθωνίας, Πρόβλακκ (ισθμός) Ὀρμήλιαν τῆς Χαλκιδικῆς, Πολύχρονον τῆς Κασσάνδρας, καὶ εἰς τὰ χωρία Μαριῆς καὶ Καζαβίτι τῆς Θάσου (ἐλαιόδενδρα), ὁμοίως εἰς Νάξον δύο ναοὺς, ἓνα ἐντὸς καὶ ἄλλον ἐκτὸς τῆς πόλεως μετὰ χωραφίων τινῶν καὶ ἀμπέλου.¹

Ο ΛΙΜΗΝ ΔΑΦΝΗ

Ὁ λιμὴν τῆς Δάφνης ἀνήκει εἰς τὰς Μονὰς Ξηροποτάμου καὶ Σιμωνοπέτρας, ὧν ἐκεῖ καταλήγουσι τὰ ὁροθέσια χωρίζόμενα διὰ χειμάρρου.

Εἰς τὸν λιμένα τῆς Δάφνης ἤρχισαν νὰ προσεγγίζωσι ταχτικῶς ἀτμόπλοια ἀπὸ τοῦ 1881 ὅτε ὁ ἐπιχειρηματίας ἡπειρώτης Σωτηράκης Παππαγιάννης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἡλίας πρᾶκτορες διαφόρων ἀτμοπλοϊκῶν ἐταιρειῶν ἐν Κ) πόλει συμβλήθέντες μετὰ τῆς Μονῆς Ξηροποτάμου ἀνέλαβον τὴν ἐν

1—Μέχρις ἐσχάτων εἶχεν ἡ Μονὴ ἀπὸ δύο αἰώνων μετόχιον τῶν Ταξιάρχων εἰς Γλωῶσαν Σκοπέλου, μετὰ χωραφίων καὶ δάσους 10 χιλ. περίπου στρεμμάτων, ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαπενταετίαν οἱ κατοικοὶ στενοχωρούμενοι ἐδυσφόρουν καὶ ἐνοχλητικοὶ καθίσταντο, παρεχώρησεν αὐτοῖς τὸ μετόχιον τοῦτο ἀντὶ 2,350 λιρῶν, ἃς νομίζω δὲν ἔλαβεν εἰσέτι.

Ἐθῶ ἀντιπροσωπείαν τῆς ἐταιρείας Κουρτζῆ, βραδύτερον δὲ τῆς ἐταιρείας Μαχσουσὲ καὶ τῆς Ρωσικῆς.¹ Ἀπὸ τοῦ 1880 ἡ Μονὴ Ξηροποτάμου, κατὰ τὴν συμφωνίαν ἦν συνήψεν, ἵδρυσεν ἐν Δάφνῃ τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἐπιβατῶν ξενοδοχεῖον κ.λ. σὺν τῷ χρόνῳ δὲ προσέθεσε νέας οἰκοδομάς. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1884 ἵδρυσε μεγάλον οἶκον ἐν Δάφνῃ μετὰ ναοῦ τῶν ἁγίων Πάντων καὶ ἡ Μονὴ Σιμωνοπέτρα.

Ἐνταῦθα παραμένουσι τελωνοφύλαξ, ἀστυνόμος καὶ σερδάρης τῆς Κοινότητος, λειτουργεῖ δὲ ἀφ' ἱκανοῦ τηλεγραφεῖον συνδεόμενον μὲ τὴν γραμμὴν Καρυῶν—Θεσσαλονίκης· ὥστε ὁ ἀναχωρῶν εἰς Ἄθω ἤκιστα δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἐχωρίσθη τοῦ κόσμου.

Ὁ κατ' εὐφημισμὸν λιμὴν ἐν Δάφνῃ καλούμενος εἶναι ὁ μόνος καταλλήλοτερος ὃν ἔχει ἅπασα ἡ Ἀθωῖτις χερσόνησος, προσβάλλεται δὲ ὑπὸ τῶν νοτιοδυτικῶν ἀνέμων, ἰδίως ὅμως τῶν νοτίων καθ' οὓς τὰ ἀτμόπλοια ἀδυνατοῦσι νὰ προσεγγίσωσιν. Τὰ ἐλλιμενιζόμενα ἐνίοτε ἰστιοφόρα, δέον ὅπως ἐν πρώτῃ πνοῇ νοτίου ἀνέμου ἄρῳσι τὴν ἀγκυραν διευθυνόμενα εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου ὀπισθεν τῆς νησίδος Ἀμουλιανῆς.

9

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ

Ἅγιος Γεώργιος· 23 Ἀπριλίου

Ἡ κοινόβιος Μονὴ τοῦ Ζωγράφου εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὡραιότερας καὶ μεγαλητέρας Μονὰς τοῦ Ἀγίου Ὄρους, αὐξηθεῖ-

1 — Ἀτμόπλοια τῆς ρωσικῆς ἀτμοπλοικῆς ἐταιρείας προσήγγιζον εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ρωσικοῦ ἀπὸ τοῦ 1857.

σα εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους διὰ τῆς ἀνοικοδομήσεως καὶ εὐρύνσεως αὐτῆς διὰ χτιρίων μεγαλοπρεπῶν καὶ στερεωτάτων. Κεῖται εἰς θέσιν ρωμαντικὴν, κολλημένη εἰς τὸ πλάγι τοῦ βουνοῦ πλησίον μεγάλης ρευματιᾶς. Ἀπέχει τῆς θαλάσσης ἡμίσειαν ὥραν, ἀλλ' ὁ ὀρίζων αὐτῆς εἶναι περιορισμένος διότι περιστοιχεῖται ὑπὸ βουνῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἡ Μονὴ αὕτη ἀθέατος οὔσα μακρόθεν, ἐμφανίζεται ἀπροσδοκῆτως ἐκ τοῦ πλησίον εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἐπισκέπτου.

Ἡ Μονὴ τοῦ Ζωγράφου ἦτις καὶ «**Μονὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ζωγράφου**» ἀπαντᾷ ἐν ἀρχαίοις ἐγγράφοις, ἀνάγει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, κατὰ τὴν παράδοσιν, εἰς τοὺς χρόνους Λέοντος τοῦ σοφοῦ (886—912), ὅτε ἰδρύθη ὑπὸ τριῶν ἀδελφῶν Μωϋσέως Ἀαρὼν καὶ Ἰωάννου εὐγενῶν τῆς Ἀχρίδος.¹

Ὁ πολλὰ ἀναδιφῆσας ἐν Ἀθῶ Θεοδώρητος Ἐσφιγμενίτης, λέγει ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Ζωγράφου κελλίον οὔσα ὑποκείμενον τῷ Πρώτῳ μόλις ἀπὸ τοῦ 1280 ἤρχισε νὰ λαμβάνη μορφήν καὶ δίκαια μονῆς.² Ἡ μαρτυρία αὕτη, καίτοι ἐρείδεται ἐπὶ ἐγγράφου, δὲν λύει κατ' ἐμὲ τὸ ζήτημα: ἐὰν ἡ Μονὴ αὕτη ὑπῆρχε πρὸ τοῦ χρόνου τούτου. Καὶ ἡ Μονὴ τοῦ ἁγίου Παύλου ὁράται τῷ 1360—70, κελλίον ὑπὸ τὴν τοῦ Ξηροποτάμου τελοῦν, ὁμοίως καὶ ἡ τοῦ Σταυρονικήτα τῷ 1533 ὑπὸ τὴν τοῦ Φιλοθέου, ἀλλ' ὅμως ἦσαν Μοναὶ τοῦ Γ' αἰῶνος,

1—Ὅσα περὶ ἰδρύσεως Μονῶν τινῶν ἀνάγονται εἰς τὴν παρῆδοςιν ὅρα πάντοτε ἐν «Προσκυνηταρίῳ» Κομνηνοῦ, ᾧ ἑπονται κατ' ἀνάγκην πάντες οἱ περὶ Ἀγίου Ὅρους γράψαντες. Περὶ τῆς τοῦ Ζωγράφου ὅρα πλεῖον ἐν «Ἀθῶ» Γεδεῶν σελ. 304—306.

2—Ὁ Πρώτος Ἰσαάκ καὶ ἐν πλῆθος ἡγουμένων ἐν τινι πρακτικῷ περὶ τῆς μονῆς τῆς καλουμένης Νεακῆτου, ἀρχαίας οὔσης καὶ προγενεστέρας τῆς μονῆς τοῦ Ζωγράφου, ἐνοχλουμένης περὶ ὁρίων παρὰ τῶν Ζωγραφεῖων, λέγει τῷ 6844 (—1333) ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Ζωγράφου κελλίον οὔσα ὑποκείμενον τῷ Πρώτῳ δὲν εἶχε τότε ἐξήκοντα ἔτη, ἐξ ὅτου ἤρξατο λαμβάνειν σχῆμα μοναστηρίου... ὥστε ἤρξατο γενέσθαι μοναστήριον, ἡ μονὴ Ζωγράφου περὶ τὰ 1280». Παρὰ Γεδεῶν «Ἀθῶς» σελ. 93. Τῷ Θεοδώρητῳ ἑπεται Οὐσπένσκις. Ἐφρημ. ρωσ. ὑπουρ. Παιδείας LVIII σελ. 59, τοῦτω δὲ ἑπονται: Langlois καὶ Brockhaus.

ὡς δειχθῆσεται, περιήλθον δὲ εἰς τάξιν κελλίων ἕνεκα καταστροφῶν ἃς ἔπαθον.

Ἡ ἐμὴ εἰκασία ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Ζωγράφου ὑπῆρχε πιθανῶς πρὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἐνισχύεται ὡς νομίζω ἐκ τῆς ὑπογραφῆς «**Γεώργιος ὁ ζωγράφος**» ἣν μόνην μετ' ἐπωνύμου (πλὴν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου), βλέπω μεταξὺ τῶν ὑπογραφῶν τῶν πολλῶν ἡγουμένων ἐν τῷ Α' τυπικῷ τοῦ Ὄρους τῷ 972.¹

Ἡ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Λέοντος τὴν πρώτην σύστασιν τῆς Μονῆς ταύτης ἀνάγουσα παράδοσις λέγει ὅτι κατόπιν ἑκαφεν αὐτὴν ὁ Πάπας, ὅστις ἐν Ἀθῶ σημαίνει συλλήθδην ὅλα τὰ ἐκ τῆς Δύσεως ραγέντα ἐπὶ τὴν Ἀνατολὴν κακὰ. Ὁ περιηγητὴς Pischon φρονεῖ ὅτι ἡ καταστροφή τῆς Μονῆς ἐγένετο ὑπὸ λατίνων πειρατῶν.² Συναξάριον ἀναγράφον τὰς ἐν Ἀθῶ κακώσεις τῶν ἐνωτικῶν ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου καὶ Πατριάρχου Ἰωάννου Βέκκου διηγεῖται ὅτι εἰκοσιῆξ Ζωγραφῆται ἐγκλεισάμενοι εἰς τὸν πύργον τῆς Μονῆς, ἤλεγχον, ἐκ τοῦ ὕψους αὐτοῦ, ἐκείνων τὴν ἀπόνειαν, ὑφ' ὧν καὶ κατεκάησαν.³

Οἱ αὐτοκράτορες Ἀνδρόνικος Β', Ἀνδρόνικος Γ' καὶ Ἰωάννης Α' ἐμερίμνησαν ὑπὲρ τῆς Μονῆς τοῦ Ζωγράφου.

1—Εἶδον ἐν ἀντιγράφοις διάφορα ἔγγραφα τῆς Μονῆς ταύτης, αἰῶνος ΙΑ' ΙΒ' καὶ ΙΓ' ὧν τινὰ σημειοῦνται καὶ παρὰ Langlois ἐξ ὕψους τῶν πρωτοτύπων· οὗτος μάλιστα ἀναφέρει καὶ ἀργυρόβουλλον τῆς κατὰ παράδοσιν πρώτης ἰδρύσεως τῇ Μονῇ σλαυιστὶ γεγραμμένον ἔτους 919. Ὅπως διευκρινισθῇ ἡ πρὸ τοῦ 1280 ἱστορία τῆς Μονῆς τοῦ Ζωγράφου (ἐὰν ὑπάρχῃ) ἀνάγκη ἐνδεδειγμένη προσβάλλει ὅπως τὰ πρωτότυπα ὑποστῶσιν αὐστηρὸν κριτικὸν ἔλεγχον παρ' ἀνδρὸς γινώσκοντος καλῶς τὴν ἑλληνικὴν καὶ σλαβικὴν παλαιογραφίαν.

2—Παρὰ Langlois «*Le Mont—Athos*» σελ. 23.

3—«Μετὰ δὲ ταῦτα σκυλεύοντες ἀπῆλθον ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Ζωγράφου ἐπιλεγομένη· οἱ δ' ἐν αὐτῇ ὁσιώτατοι μοναχοὶ εἶχον ἐξ ὧν τὸν ἀριθμὸν ἀπέκλεισαν ἑαυτοὺς ἐν τῷ τῆς Μονῆς πύργῳ, κἀκεῖθεν ἤλεγχον αὐτοὺς, τοῖς ρήμασιν ὡς βέλεσι βάλλοντες, αἵρετικούς καὶ παρανόμους αὐτοὺς ἀποκαλοῦντες· ὁ δὲ παράνομος βασιλεὺς κελεύσας τοὺς ὑπ' αὐτὸν, συλλέξας πλῆθος φρυγάνων, κατέκαυσεν αὐτοὺς σὺν τῷ ὀχυρώματι· καὶ οὕτω τὸν διὰ πυρὸς ὑπέστησαν θάνατον οἱ μακάριοι κατὰ τὴν δεκάτην τοῦ ὀκτωβρίου μηνός». Παρὰ Γεδεῶν, «*Ἀθῶς*» σελ. 143.

Ὅμοίως οἱ τῆς Σερβίας κράλαι Στέφανος Δ' ὁ Ἰσχυρὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Οὐγγυλὲς ἀπολύσαντες ὑπὲρ τῆς Μονῆς χρυσόβουλλα ἑλληνιστὶ γεγραμμένα.

Εἰς τὸ Γ' τυπικὸν τοῦ Ὁρους τῷ 1394 ἡ Μονὴ αὕτη ὁράται δεκάτῃ ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῶν 25 Μονῶν.

Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα προσηρτήθησαν αὐτῇ αἱ μοναὶ Ξηροκάστρου (τῆς Θεοτόκου), Ἀγίων Ἀποστόλων, Καμηλαυκά καὶ Λειβαδίων.

Οἱ Βλαχομολδαυοὶ ἡγεμόνες μεγάλως εὐηργέτησαν τὴν Μονήν. Τῷ 1502 ὁ τῆς Μολδαυίας ἡγεμὼν Στέφανος ἀνεκαίνισε τὴν Μονήν, δωρησάμενος αὐτῇ καὶ 100 δουκάτα ἐτησίως. Τῷ 1651 ὁ διάδοχος τούτου Βασίλειος Λούπουλος ἐδωρήσατο αὐτῇ τὸ ἐν τῷ τμήματι Βασλούι μοναστήριον Δομπροβέτς καὶ τῷ 1699 ὁ τούτου διάδοχος Ἀντίοχος Καντεμίρης τὸ ἐν Βασσαραβία μοναστήριον τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ.

Τῷ 1716 ἡ Μονὴ τοῦ Ζωγράφου ἀνεκαίνισθη κατὰ τὸ ἀνατολικομεσημβρινὸν αὐτῆς μέρος, ἀπὸ δὲ τοῦ 1862 μέχρι τοῦ 1896 κατὰ περιόδους ἀνιδρύθησαν αἱ νῦν ὀρώμεναι μέγισται οἰκοδομαὶ τῆς βορείας καὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς. Εἰς τὸ μέσον τῆς πρώτης ἐσχηματίσθη μεγαλοπρεπέστατος πυλὼν καὶ πρὸ αὐτοῦ εὐρυτάτῃ αὐλῇ, εἰς δὲ τὴν δευτέραν, ἡ τράπεζα καὶ ἄνωθεν αὐτῆς μέγα παρεκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου.

Τῷ 1849 ἐγένετο αὐθις κοινόβιος, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1850 τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ Δ' ἐκδόντος τὸ νενομισμένον σιγγίλλιον.

Ἡ μονὴ αὕτη δείκνυται ἀνέκαθεν σλαυικῇ, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν ὑπογραφῶν τῶν κατὰ καιροῦς ἡγουμένων αὐτῆς, αἵτινες σλαυιστὶ ἀπαντῶσι γεγραμμένοι ἐν πᾶσι τοῖς ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος σωζομένοις ἐγγχωρίοις ἐγγράφοις. Μετὰ τῶν Βουλγάρων¹ ἐβίου καὶ πολλοὶ Σέρβοι, ἀπὸ τοῦ ΙΔ' μέχρι τοῦ ΙΗ'

1 — Ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἤκμασεν ὁ ἅγιος Κοσμᾶς Βούλγαρος τὸ γένος κατὰ τὰ ἔτη 1280—1323, οὗ ἡ μνήμη μετὰ τῶν καέντων εἰκοσιῆς ὁσιομαρτύρων τελεῖται τῇ ΚΒ' Σεπτεμβρίου. Ὁρα «Συναξαριστήν». Βίος τοῦ Κοσμᾶ εὕρηται ἐν «Νέῳ Ἐκλογίῳ» (ἐκδ. 1803) σελ. 224—226.

αἰῶνος εἰς τὴν Μονὴν ταύτην. Ὁ Κομνηνὸς ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εὑρεν αὐτὴν οἰκουμένην ὑπὸ Σέρβων καὶ Βουλγάρων. Κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος πολλοὶ Ἕλληνες ἐβίωσαν ἐνταῦθα, ἐνῶ ἡ Μονὴ ἐξηκολούθει τηροῦσα χαρακτῆρα μᾶλλον σλαυϊκόν.¹

Νῦν οἱ μοναχοὶ τῆς ὡραίας ταύτης Μονῆς ἀνέρχονται εἰς 170, ἐκ Μακεδονίας καὶ Βουλγαρίας ἔλκοντες τὴν καταγωγὴν.

Ὁ ναὸς

τῆς Μονῆς ἀνωκοδομήθη ἐκ βάθρων κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἐτοιχογραφήθη δὲ τῷ 1817. Ἐν αὐτῷ διακρίνονται τὸ τέμπλον καὶ ἡ ἁγία τράπεζα ἐκ γλυπτοῦ ἐπικεχρυσωμένου ξύλου, ἔργα καλῆς τέχνης. Εἰς τὰ εἰκονοστάσια τῶν ἀνατολικῶν κίωνων τοῦ μέσου τρούλου εὐρίσκονται δύο ἀρχαῖαι εἰκόνες τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ δεξιὰ, λέγεται ἀχειροποίητος, ὡς ἱστορηθεῖσα ἀφ' ἑαυτῆς καθ' ἑν χρόνον οἱ τρεῖς ὀνομασθέντες πρῶτοι κτίτορες τῆς παραδόσεως ἡμφισβήτησαν πρὸς ἀλλήλους εἰς ποίου ἁγίου τὴν μνήμην νὰ καθιερώσωσι τὴν νεουργηθεῖσαν Μονὴν αὐτῶν καὶ γράψωσι τὴν μορφήν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐτοιμασθείσης σανίδος. Ἡ ἀριστερὰ κειμένη λέγεται ἀφ' ἑαυτῆς ἐξ Ἀραβίας ἐλθοῦσα².

1—Ὡς εἰς τὴν τοῦ Χελανδαρίου οὕτω καὶ εἰς τὴν Μονὴν ταύτην αἱ ἱεραὶ ἀκολουθεῖ ἀναγινώσκονται καὶ ψάλλονται σλαωνιστί.

2—Περὶ ἀμφοτέρων τῶν εἰκόνων ἀνάγνωθι παρὰ Γεδεών, «Ἀθως» σελ. 304—306.—Ἐν τισι Μοναῖς ὑπάρχουσι μεγάλαι τινες εἰκόνες ἐπὶ πινάκων ὁμοιάζουσαι κατὰ τὸν χρωστῆρα πρὸς τὴν ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ζωγράφου ἐξ Ἀραβίας ἐλθούσας, περὶ δὲ πασῶν τούτων σφίζεται παράδοσις ποικίλη, συμφωνοῦσα μόνον ἐν τῷ ὅτι αἱ εἰκόνες αὗται προήλθον ἐξωθεν, ὅπερ δεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς σχολῆς ζωγράφων, πολὺ ἀρχαίας, ἀλλαχοῦ ἀκμασάσης. Ἡ συγκριτικὴ μελέτη ἐπὶ τῶν σφζομένων ἐν Ἀθῷ ἔργων, θὰ ἐπιχύσῃ πολὺ φῶς καὶ θὰ διακριθῶσι τὰ ἐγγώρια ἔργα τῶν μὴ τοιούτων ὡς καὶ οἱ ἐγγώριοι (μοναχοὶ) καλλιτέχναι τῶν ἐξωθεν ἐλθόντων καὶ ἐν Ἀθῷ ἐργασθέντων· τότε πιστεύω ὅτι θὰ δεῖχθῇ παράτολμος ἡ εἰκασία τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Ρώστου Κονδακῶφ, ἰσχυρισθέντος, ἐν τῷ νέφῳ περὶ τῆς ἀθωικῆς καλλιτεχνίας ἔργου του, ὅτι κυρίως ἀγιορειτικὴ γραφίς (style) δὲν ὑπῆρξεν, οἱ δὲ ἐν Ἀθῷ ἐργασθέντες τεχνῖται προήρχοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-

Εἰς ναῦσκος

κεῖται βορείως τοῦ καθολικοῦ ἐν τῇ εὐρείᾳ τῆς Μονῆς αὐλῇ, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου σεμνυνόμενος. Οὗτος ἀνωκοδομήθη κατὰ τὰ ἔτη 1758—64, ἱστορήθη δὲ τῷ 1780.

Καλὸν μαρμάρινον μνημεῖον

ἱδρυσαν ἐπὶ τῆς αὐλῆς οἱ Ζωγραφεῖται τῷ 1873 εἰς τιμὴν τῶν ἐπὶ τῶν ἐνωτικῶν ἀθλησάντων **Εἰκοσιᾶς ὁσιομαρτύρων**. Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἔκειτο ὁ χρημισθεὶς πύργος ἀφ' οὗ οἱ μάρτυρες ὑπερημύναντο τῶν πατρῶων δογμάτων.

Ἡ τράπεζα

ἱδρύθη νεωστὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς καὶ ἄνωθεν αὐτῆς μέγας ναὶς ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου.

Παρεκκλήσια

εἰς μὲν τὴν σειρὰν τῶν ἀρχαιοτέρων κελλίων εἰσὶ 3 ἡσιογραφημένα, εἰς δὲ τὰ νεώτερα κτίρια (πλὴν τοῦ ὀνομασθέντος ἄνωθεν τῆς τραπέζης) εἰσὶ 2, καὶ 8 ἐν τοῖς πέριξ τῆς Μονῆς κήποις, ἀμπελῶσι κ.λ.

στον ἐξωθεν, ὡς διδάσκουσι τάχα τὰ σφισόμενα ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ἐπώνυμα αὐτῶν, ἐνῶ ἡμῖν τοῖς ἱθαγενέσιν εἶναι γνωστὸν ὅτι μόνις κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ παραλείπηται τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος τοῦ τεχνίτου μοναχοῦ, ὅπερ ὡς ἐπώνυμον οἱ ἀρχαιότεροι ἔγραφον. — Περὶ τούτων ἐπέγω· εὐχομαι δὲ συγχρόνως ὅπως εὐρεθῶσιν Ἕλληνες ἡμοδιώτεροι ἐμοῦ νὰ ἐπιληφθῶσι τῆς τοιαύτης ἐρευνῆς· διότι φρονῶ ὅτι ἐν ταῖς τοιαύταις μελέταις ὁ ἱθαγενὴς κέκτηται πλεῖστα πρὸςόντα, ὧν στερεῖται καὶ ὁ σοφώτερος ξένος, δύναται δὲ ν' ἀποφεύγῃ τὰς πλάνας, εἰς ἃς ἐνδεχόμενον εἶναι νὰ ὑποπέσῃ ἐκεῖνος ὅστις ἀγνοεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸν τόπον, τὰ ὀνόματα, τὰ ἔθιμα, τὴν γλῶσσαν καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὧν τὰ ἔργα πρόκειται νὰ μελετήσῃ.

Ἡ βιβλιοθήκη

τῆς Μονῆς περιέχει πλὴν τῶν σλαυικῶν τὰ ἐξῆς ἑλληνικά χειρόγραφα :

2	κώδικας	περγαμηνούς	ἐκκλ.	ὕλης	αἰῶνος	IB'—II'
43	»	χαρτῶους	»	»	»	II'—II'
66	»	»	ἐκκλ.	μουσικῆς	»	IST'—IO'

Κελλία

ἡ τοῦ Ζωγράφου ἔχει μόνον εἰς Καρυὰς τὰ ἐξῆς : Τὸ τῆς Ἀναλήψεως κονάκιον αὐτῆς, ὅπερ πρὸ διετίας ἀνωκοδομήθη μέγιστον ἀδραῖς δαπάναις, τὸ τῆς Μεταμορφώσεως, ἀρτίως περιελθὸν ὑπὸ τὴν ἄμεσον κυριότητα τῆς Μονῆς καὶ παράρτημα γεγόμενον τοῦ κονακίου, καὶ δύο ἐργαστήρια εἰς τὴν ἀγορὰν, ὧν τὸ μὲν τῆς ἀγίας Τριάδος ἀρχαιότερον κελλίον ὑπῆρξε, τὸ δὲ εἶναι νεόδμητον.

Μετόχια τοῦ Ζωγράφου.

Ἡ Μονὴ αὕτη ἔχει σπουδαίους πόρους, πρῶτον τὰς προσόδους τῶν ἐν Βασσαραβία μεγάλων αὐτῆς κτημάτων καὶ δεύτερον τοὺς τόκους χρηματικῶν κεφαλαίων κατατεθειμένων ἐν ρωσικαῖς τραπεzaῖς· μετόχια δ' ἔχει εἰς Ἐρισσὸν, εἰς Σιθωνίαν δύο, ἧτοι ἐν παρὰ τὸν λιμένα Κωφὸν (βοσκή) καὶ ἕτερον παρὰ τὸ χωρίον Παρθενῶνα, εἰς Ὀρμῆλιαν, εἰς Παζαράκια Κασσάνδρας, ἀξιόλογον εἰς Καλαμαριὰν, εἰς τὸ χωρίον Βουλγάρο τῆς Θάσου (ἐλαιόδενδρα) καὶ ἐν μικρὸν εἰς Γομάτι Χαλκιδικῆς.

Ἡ Μονὴ διατηρεῖ καὶ τὸ ἐν Βασσαραβία μοναστήριον Κυπριὰνα ἢ τοῦ Κυπριανοῦ.

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ

Οἱ Ἀρχάγγελοι· 8 Νοεμβρίου

Ἡ ιδιόρρυθμος Μονὴ τοῦ Δοχειαρίου εἶναι παραθαλάσσιος κεῖται δὲ εἰς τὸ ἄκρον ἀνωμάλου κατωφερείας καίτοι τὰ πέριξ αὐτῆς εἶναι εὐρύχωρα. Πυκνῶς ὠκοδομημένη ἔχει τὰ κτίρια ὑπερκείμενα τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ καὶ τὴν ἔσω αὐλὴν στενόχωρον, ἐνῶ ἡ ἔξωθεν αὐτῆς ἐκτείνεται πρὸ τοῦ πυλῶνος εὐρεῖα καὶ εὐάρεστος.

Κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ Μονὴ συνέστη τὸ πρῶτον παρὰ τὸν λιμένα τῆς Δάφνης ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου ὑπὸ τοῦ βυζαντίου ὁσίου Εὐθυμίου μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ὅστις ἐχρημάτισε πρότερον δοχειαρῆς εἰς τὴν Λαύραν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβεν αὕτη.¹ Ἡ μικρὰ αὕτη Μονὴ ταχέως κατεστράφη ὑπὸ πειρατῶν, οἱ δὲ μοναχοὶ αὐτῆς μετὰ τοῦ Εὐθυμίου προλαβόντες ἐσώθησαν εἰς τὸ δάσος, τότε δὲ ἱδρύσαν τὴν Μονὴν ταύτην, ἐπὶ τῆς σημερινῆς αὐτῆς θέσεως, κατὰ πολὺ βορείως ἀφεστώσης ἐκ τῆς Δάφνης.

Ἡ παράδοσις σώζει ὅτι καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἱδρυσιν ταύτην ἐτιμήθη ἡ Μονὴ πάλιν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ ὅτι βραδύτερον διὰ τὸ θαῦμα τῶν Ἀρχαγγέλων ἐτιμήθη εἰς τὸνομα τούτων.²

1—Ἐγγύτατα τοῦ λιμένος τῆς Δάφνης σφίζονται ἔχνη ἐρεπίων καὶ ἐλαϊόδενδρά τινα ἀνήκοντα τῇ τοῦ Δοχειαρίου εἰς τὴν θέσιν ἐνθα κατὰ παράδοσιν συνέστη τὸ πρῶτον ἡ Μονὴ αὕτη.

2—Κατὰ τὴν παράδοσιν ταύτην ἔγραψε τὸ Προσκυνητάριον τῆς Μονῆς Κύριλλος ὁ Δοχειαρίτης (ὁ κατόπιν Ἀργολίδος) τῷ 1843, ὡς καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἐν οἷς περὶ τῆς Μονῆς ταύτης σημειοῦσιν. Ὁ Κύριλλος τὴν πρώτην ἱδρυσιν τῆς Μονῆς ἀνάγει εἰς τὸ ἔτος 976, ἐν ᾧ ὁ Κομνηνὸς ἀκρίτως λέγει ὅτι ὁ συνασκητὴς τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου Εὐθύμιος ἱδρυσεν αὐτὴν ἐπὶ Νικη-

Μετὰ τὸν Εὐθύμιον ἡγούμενος τῆς Μονῆς ἐγένετο ὁ Νεόφυτος κατὰ κόσμον Νικόλαος καλούμενος, πατρίκιος τῇν ἀξίαν καὶ ἀνεψιὸς ἐκείνου, ὅστις καὶ Πρῶτος ἐχρημάτισεν. Τούτου σφίζεται διάταξις τις¹ ἔτους 1092 ἐξ ἧς μανθάνομεν ὅτι ὁ Νεόφυτος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν μετὰ τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ὅτι οἰκοδομὰς παμπλείστας ἀνήγειρε καὶ ἀμπελῶνας ἐφύτευσε καὶ πλοῖα κατεσκεύασε καὶ αὐτὸν τὸν ναὸν τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ἐκ κρηπίδων αὐτῶν, τὸν πρῶτον διαλύσας, ἀνήγειρε καὶ ὡραιότητι πολλῇ κατηγλῆσεν, ὡς αὐτὸς διηγέται.²

Ἐὰν ἡ εἰς τὸ Α' τυπικὸν τοῦ 972 ἀπαντῶσα ὑπογραφή: «**Εὐθύμιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος**» ἀνήκη εἰς τὸν κτίτορα τῆς Μονῆς ταύτης, δείκνυται αὕτη ὑπάρχουσα πρὸ τοῦ ἔτους τούτου, καθ' ὃ τάσσεται εἰκοστὴ δευτέρα ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῶν τότε 54 μονῶν. Εἰς τὸ Β' τυπικὸν τοῦ 1046 ὁράται δεκάτῃ εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐγκριτωτέρων μονῶν, πασῶν τότε ἀριθμουμένων εἰς 180. Ἐνδεκάτῃ τάσσεται εἰς τὸ Γ' τυπικὸν τοῦ 1394 μεταξὺ τῶν τότε 25 Μονῶν.

Ἡ Μονὴ τοῦ Δοχειαρίου εὐηργετήθη ὑπὸ Ἰωάννου Α' Παλαιολόγου καὶ Στεφάνου Δ' τοῦ Ἰσχυροῦ. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα προσηρτήθη αὐτῇ ἡ μονὴ τοῦ Καλλιγράφου.

Ὁ Κομνηνὸς λέγει ὅτι ὑπὸ πειρατῶν ἡρτημῶθη παντελῶς,

φόρου τοῦ Βοτανειάτου (1078—1081). Ὁ Πορφυρίος Οὐσπένσκις τερατολογῶν ὡς εἴησιν αὐτῷ ἐν τῷ Χριστιανισμῷ Βοστόκ) ἀνάγει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς τοὺς χρόνους Κωνσταντίνου Δ' τοῦ Πωγωνάτου (668—695) ἀφορμὴν λαβὼν φράσιν τινὰ ἐνὸς ἐγγράφου τῆς Μονῆς ταύτης ἔτους 1037, περὶ τοῦ μετοχίου αὐτῆς **Περιγαροδίκια**! «Χριστιανική Ἀνατολή — Ἀθῶς. Πρώτῃ περιήγησις» III σελ. 4. — Τὴν ἀνασκευὴν τῶν ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ ἱερομονάχου Γερασίμου Συμυρνήκη («Τὸ Ἅγιον Ὄρος», Ἀθῆναι 1903) ἀναφερομένων ἱστορικῶν εἰδήσεων θεωρῶ κοπιώδη ὅσω καὶ ματῆαιαν. ἀφοῦ ὁ συγγραφεὺς αὗτος ἀντέγραψε τὸν Οὐσπένσκιον, ἤκιστα δ' ἀκριβολογεῖ, καίτοι λεπτομερέστατος, ἐπὶ τῶν ἐγγράφων τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

1 — Παρ' Οὐσπένσκη. Αὐτόθι σελ 200. Ταύτης μέμνηται καὶ Langlois.

2 — Ὁ Νεόφυτος λέγει ἐν τῇ διατάξει αὐτοῦ ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Δοχειαρίου «ἐπὶ τῷ πανδέπτῳ καὶ θεῷ ὀνόματι τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἱδρύεται ἀπ' ἀρχῆς καὶ τετίμηται». Τοῦτο ἀντιφάσκει πρὸς τὴν παρὰ ὁδοσιν καὶ πρὸς τὸ ἱστοροῦμενον θαῦμα τῶν Ἀρχαγγέλων, ἐν τῷ Προσκυνηταρίῳ τοῦ Κυρίλλου.

ἀνακτισθεῖσα τῷ 1578, ὁ δὲ Γεδεών λέγει αὐτὴν ἔρημον οὖσαν κατὰ τὸν ΙΕ΄ καὶ ΙΣΤ΄ αἰῶνα, ἀνακαινισθεῖσαν δὲ τῷ ἔτει τούτῳ. Τὴν γνώμην ταύτην ἐκφράζει βλέπων ἴσως τὴν ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Langlois ἑλλειψιν ἐγγράφων τῆς Μονῆς μεταξύ τῶν ἐτῶν 1419—1570, πλὴν τὰ πρῶτα τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας ἐγγράφα δεκαεννέα Μονὰς ἀναφέρουσι, καὶ τῆς τοῦ Σταυρονικήτα μὴ ὑπαρχούσης τότε, ἔπεται ὅτι ἡ τοῦ Δοχειαρίου ὑπῆρχεν οὐχὶ ἔρημος, καὶ δ' ἔπαθεν ἐρήμωσιν τινα ὑπὸ πειρατῶν αὐτὴ ὑπῆρξεν ἐφήμερος.

Πιθανότερον εἶναι ὅτι κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα διήρχετο περίοδον πενίας καὶ παρακμῆς, τοῦτο δὲ ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς. Μετὰ τὸ 1560 ἱερεὺς τις Γεώργιος (Γεννάδιος κατόπιν) ἐξ Ἀδριανουπόλεως, πάσχων ἐθεραπεύθη ἐκ τοῦ ἀγιάσματος τῶν Ἀρχαγγέλων· τότε εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν εἰσκομίσας ἐν αὐτῇ καὶ πᾶσαν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ἔκτοτε δ' ἐπελήφθη τῆς ἀνορθώσεως τῶν ὑπὸ τοῦ χρόνου ρυέντων. Οὗτος ἀποταθεὶς εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Μολδαυίας Ἰωάννην Ἀλεξάνδρου ἐπέτυχεν ἵνα οὗτος μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ρωξάνδρας ἢ Ρωξάνης ἀνακαινίσωσι τὴν Μονὴν περὶ τὸ 1568, ὅτε καὶ ἐκ βάρων ἀνωκοδόμησαν τὸν καθολικὸν ναόν, ἐπιστατοῦντος τοῦ μητροπολίτου Μολδαυίας Θεοφάνους, ὅστις ὡς μοναχὸς ἐβίωσεν ἐν αὐτῇ τοῦ λοιποῦ, θανὼν τῷ 1598.

Ἡ ἡγεμονὶς Ρωξάνδρα τῷ 1570 ἐξηγόρασε τὰ μετόχια τῆς Μονῆς ταύτης. Τῷ 1653 προσηλώθη τῇ Μονῇ τοῦ Δοχειαρίου τὸ ἐν Βλαχία, ἐν τῷ τμήματι Γαῖλομίτσης, μοναστήριον Σλομποζία.

Μοναχοὺς νῦν ἔχει περὶ τοὺς 70.

Ο ναὸς

κτίσμα, ὡς ἐλέχθη, ΙΣΤ΄ αἰῶνος, φέρει δύο ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά: εἶναι πολὺ ὑψηλὸς καὶ ἔχει τὴν λιτὴν ἀσυνήθως μεγάλην. Αἱ τοιχογραφίαι αὐτοῦ ἐγένοντο συγχρόνως τῇ ἰδρύσει τῷ 1568. Δεξιὰ τῆς λιτῆς εὐρίσκεται ἱστορισμένος ὁ ἡγεμὼν Ἰωάννης μετὰ τὴν Δόμναν καὶ τὰ τέκνα του,

ἀριστερὰ δὲ τοῦ νάρθηκος κεῖται ὁ τάφος τοῦ Μολδαυίας Θεοφάνους.

Ἡ τράπεζα

ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ Προχόρου ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν, ἱστορήθη δὲ τῷ 1700. Δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὴν τράπεζαν εὐρίσκεται θαυματουργὸς τοιχογραφία τῆς Θεοτόκου:

ἡ Γοργοεπήκοος,

ἐντὸς τοιχογραφημένου ναυδρίου, εἰς ὃ εἶναι διωρισμένος προσμονάριος ἱερεὺς, ὅπως ἀναγινώσκη πρὸ τῆς εἰκόνος τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας καὶ δέχεται τοὺς εὐσεβεῖς προσκυνητάς.¹

Παρεκκλήσια

μεταξὺ τῶν κελίων ὑπάρχουσιν 6, ὧν τὸ ἐπὶ τοῦ πύργου τῶν Ἀρχαγγέλων ἡμελημένον. Παρὰ τὸν πυλῶνα ἔξωθεν κεῖται εὐμεγέθης ναῖσκος τοῦ ἁγίου Ὁριφρίου ἐνθα κατὰ τοὺς καλοκαρινοὺς μῆνας τελεῖται ἡ τῶν Κυριακῶν λειτουργία. Ἐν τοῖς πέριξ ὑπάρχουσι 4 παρεκκλήσια.

Ἡ βιβλιοθήκη

εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ καθαρίου τῆς Μονῆς πύργου. Πλουσία ἄλλοτε εἰς χειρόγραφα, νῦν περιέχει:

61	κώδικας	περγαμηνῶν	ἐκκλ.	ὑλῆς	αἰῶνος	ΙΑ'—ΙΔ'
244	»	χαρτῶν	»	»	»	ΙΔ'—ΙΗ'

1—Τὸ ὄνομα Γοργοεπήκοος ἐλήφθη ἐκ τοῦ Παρθενῶνος τῆς ἀκροπόλεως ὅστις κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐτιμάτο εἰς ὄνομα τῆς Θεοτόκου. Ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἡ εἰκὼν ἣτις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ἐπεγράφετο: **Μήτηρ Θεοῦ ἡ Ἀθηναία Γοργοεπήκοος**. Σημειωτέον ὅτι καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ ἐν τῷ ναῷ πολιούχος Ἀθηνᾶ, ἐκαλεῖτο Ἀθηναία, Γοργώ, Κόρη καὶ Ἐπήκοος. Ὅρα πλείονα εἰς ἄρθρον τι τοῦ μακαρίτου Τάσσου Νερούτσου δημοσιευθὲν ἐν «Ἀττικῇ ἡμερολογίῳ» Ἀσωπίου, 1889 σελ. 78—101. Περὶ τῆς Γοργοεπηκόου τῆς Μ. τοῦ Δοχειαρίου καὶ τῶν θαυμάτων αὐτῆς, ὅρα ὑποσημείωσιν Νικοδήμου εἰς τὴν 10 Νοεμβρίου τοῦ «Συναξαριστοῦ», Ἀθῆναι 1868 τόμ. Α' σελ. 269.

- 87 κώδικας χαρτῶους ἐκκλ. μουσικῆς » ΙΕ — ΙΙΓ'
 3 φακέλλους μετὰ φύλλων καὶ σπαραγ-
 μάτων μουσ. ἐκκλ. καὶ λειτουρ. ὕλης¹ » ΙΕ' — ΙΘ'.

Κελλία

ἡ Μονὴ αὕτη ἔχει 2 εἰς Καρυὰς, τὸ κονάκιον τῶν ἁγίων Πάντων καὶ τῶν Πέντε μαρτύρων ὡς ἐργαστήριον.

Μετόχια τοῦ Δοχειαρίου

Ἀξιόλογα μετόχια ἔχει ἡ Μονὴ αὕτη δύο, ἐν Περγαδί-
 κια καλούμενον εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου
 (ὅπερ κατέχει ἀπὸ τοῦ 1037) ἐνθα ἐκτὸς τῶν καλλιεργου-
 μένων ὀλίγων δημητριακῶν, εὐρίσκεται καὶ μέγιστος ἐλαιὼν
 καὶ ἄλλο εἰς τὸν ἰσθμὸν τῆς Κασσάνδρας Καποῦ — μετόχι
 καλούμενον.

Ἦσσανα μετόχια ἔχει εἰς Ὀρρήλιαν Χαλκιδικῆς καὶ Σι-
 θωνίαν (παρὰ τὴν Συκιάν), ὅλως δ' ἀσήμαντα εἰς τὸ χωρ.
 Θεολόγου τῆς Θάσου, (ἐλαιόδενδρά τινα), Βοδενα (ὀλίγα χω-
 ράφια κ.λ.) καὶ Γαλιμὴν τοῦ Μαρμαρᾶ (ναὸν τῆς Ἀγίας
 Παρασκευῆς).

11

Ἡ ἹΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΚΑΡΑΚΑΛΛΟΥ

Οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι 29 Ἰουνίου

Ἡ κοινόβιος Μονὴ τοῦ Καρακάλλου κεῖται ἐπὶ τερπνῆς
 καὶ ἀναπεπταμένης θέσεως, εἰς τὸ πρηνὲς τοῦ βουνοῦ, 25'
 λεπτὰ ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης. Ἡ τοποθεσία αὐτῆς ἔχει

¹—Κατάλογος Λάμπρου, τόμ. Α', σελ. 233—269.

τὸ πλεονέκτημα ὅτι εἶναι ὀρεινὴ καὶ ὁμαλὴ συγχρόνως, ὁμοιάζουσα ἐν πολλοῖς τὴν τῆς Λαύρας, ἥς ἀπέχει 4 ὥρων ὁδόν.

Ἡ Μονὴ τοῦ Καρακάλλου φαίνεται οὕσα κτίσμα αἰῶνος ΙΑ', τίς ὅμως ὁ ἰδρυτὴς αὐτῆς Καρακάλλος ἀγνοεῖται.¹

Τὸ ἀρχαιότερον ἔγγραφο τῆς Μονῆς ταύτης εἶναι μολυβδόβουλλόν τι Ρωμανοῦ Δ' τοῦ Διογένους, ἔτους 1071, ἀναφερόμενον εἰς κτήσεις αὐτῆς. Τούτου οὐ μέμνηται Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης² καὶ ὁ Langlois³ μόνον ἡ σφραγὶς σώζεται.

Οἱ Παλαιολόγοι Μιχαὴλ Η', Ἀνδρόνικος Β', Ἀνδρόνικος Γ' καὶ Ἰωάννης Α' ἐμερίμνησαν ὑπὲρ τῆς Μονῆς ταύτης.

Ἡ Μονὴ τοῦ Καρακάλλου ἀνεκαινίσθη μετὰ τὸ 1535 δαπάναις τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Ἰωάννου Πέτρου, οὗ ἡ θυγάτηρ ἐξηγόρασε τὰ μετόχια τῆς Μονῆς ταύτης τῷ 1570. Ἡ ἀναικίνισις αὐτῆς φαίνεται ὅτι διήρκεσε μέχρι τοῦ 1563 ὅτε συνεπληρώθη ὁ ναός.⁴

Τῷ 1674 εὐηργέτησε τὴν Μονὴν ὁ τῆς Ἰθηρίας βασιλεὺς Ἀρτχιλ καὶ ὁ τούτου ἀδελφὸς Γεώργιος Βακτάγγ. Πρὸ τῶν

1—Ὁ ἀγαθὸς Κομνηνὸς δὲν ἐδίστασε νὰ ἀναφέρῃ πρῶτον κτίτορα τῆς Μονῆς ταύτης τὸν ρωμαῖον ἐθνικὸν αὐτοκράτορα Ἀντώνιον Καρακάλλαν. Ὁ Θεοδώρητος σημειοῖ ὅτι κτίτωρ αὐτῆς ὑπῆρξεν «Νικόλαος Καρακλᾶς» ὡς ἐν παλαιοῖς κώδιξι φαίνεται :). Παρὰ Γεδεών «Ἀθως» σελ. 329. Ὁ Κηλ-λιγᾶς προσθέτει ὅτι ὁ Καρακλᾶς οὗτος κατήγετο ἐκ τῆς κωμοπόλεως «Καρακάλλας», ἥτις κεῖται παρὰ τὸν Ὀλζον ποταμὸν τῆς Βλαχίας, ἰδρῦθι δὲ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίου Καρακάλλα. «Ἀθωνιάς» σελ. 91. Ὁ ἰταλὸς εὐπατριδὴς Φραγκίσκος Garacciolo ἐφαντάσθη ὅτι τὸ τῆς Μονῆς ταύτης ὄνομα δὲν εἶναι ξένον πρὸς τὸ τῆς οἰκογενείας του καὶ ἐζητήσεν ἐν αὐτῇ ματαίως σχετικὰ ἔγγραφα, *Memorie della famiglia Garacciolo raccolte e dedicate ai suoi figliuoli*. Νεάπολις, 1893, 1894 καὶ 1897.

2—«Πηδάλιον τῆς νοητῆς νηὸς κ.λ.» Ἀθῆναι 1841 σελ. 479.

3—«Le Mont—Athos» σελ. 52.

4—Φερμαῖνιον τοῦ 1535 τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάν ἐπιτρέπει τὴν ἀναικίνισιν τῆς Μονῆς ἐπὶ τῶν αὐτῶν βάσεων. Δύο ἐστὶ ἀδεια: κυβερνητικαὶ πρὸς ἀναικίνισιν τῆς Μονῆς ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ τῷ ἔττει 1548 καὶ 1563.

μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος προσηλώθη αὐτῇ τὸ ἐν Ἰσμαηλία μετόχιον τοῦ ἁγίου Νικολάου.

Τῷ 1707 Διονύσιος ὁ Ἱεραρίτης ἀνεκαίνισε τὸ πλεῖστον τῆς βορείας πλευρᾶς. Τῷ 1875 πυρκαϊὰ κατέστρεψε τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν, ἐν ᾗ ἡ τράπεζα, ἡ οἶναποθήκη καὶ ὁ ξενών, ἀνωκοδομήθη δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος. Τῷ 1888 ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ μέχρι τοῦ ἰσογείου, ἐτελειώθη δὲ μόνον τὸ βόρειον αὐτῆς μέρος.

Ἡ Μονὴ τοῦ Καραχάλλου ὁράται ἕκτη ἐν ταῖς 25 Μοναῖς τοῦ Γ' τυπικοῦ τοῦ ἔτους 1394, ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐκ τοῦ ωραίου πλήν νῦν ἡμελημένου αὐτῆς πύργου εἰκάζω ὅτι ἦτο τὸ πάλαι ἐκ τῶν πρώτων Μονῶν.

Ἀνασυνέστη εἰς κοινόβιον τῷ 1813 τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου ΣΤ' ἐκδόντος τὸ νενομισμένον σιγγίλλιον.

Μοναχοὺς νῦν ἔχει περὶ τοὺς 75.

Ἡ ναὸς

τῆς Μονῆς ἐκτίσθη τῷ 1548 συνεπληρώθη δὲ τῷ 1563. Αἱ τοιχογραφίαι αὐτοῦ φέρουσιν ἔτος 1717, αἱ τῆς λιτῆς 1750 καὶ αἱ τοῦ νάρθηκος 1767. Ἀμέριστον τὴν προσοχὴν ἐλκύει ἐν τῷ ναῷ ἡ ἐν τῷ τέμπλῳ αὐτοῦ ἀνακειμένη εἰκὼν τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἔργον Διονυσίου ἱερομονάχου Ἀγραφιώτου, ἔτους 1722.

Ἡ τράπεζα

εἶνε ἀκαλλῆς, ἰδρυθεῖσα τῷ 1875, ἡ δὲ ἀρχαιοτέρα εἶχεν ἀνακαινισθῇ τῷ 1687 ἀνιστορηθεῖσα συγχρόνως.

Παρεκκλήσια

ἐν τοῖς κελλίοις ὑπάρχουσι 5 καὶ 2 ἔξωθεν τῆς Μονῆς.

Ἡ βιβλιοθήκη

εὐρίσχεται ἐντὸς τοῦ ἁνωθεν τοῦ προνάου τῷ 1716 ἐγερ-

θέντος ἀκαλλοῦς κωδωνοστασίου καὶ περιέχει τὰ ἐξῆς ἐλλη-
νικὰ χειρόγραφα :

42	περγαμηνούς κώδικας ἐκκλ. ὕλης αἰῶνος	Θ'—ΙΔ'
224	χαρτῶους " " " "	ΙΔ'—ΙΘ'
13	» " " μουσικῆς »	ΙΔ'—ΙΘ'
1	ἐλλητάριον περγ. τῆς τοῦ Χρυσο- στόμου λειτουργίας ¹ »	ΙΓ'

Ἀνεξήγητος πύργος

μετὰ τοιχοκάστρου, ὡς μία μικρὰ μονή, ὀχυρά, συμπεπλη-
ρωμένη, ἀλλὰ μὴ οἰκισθεῖσα, κεῖται μικρόν κατωτέρω τῆς
Μονῆς Καρακάλλου πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ ἐν τῷ πύργῳ
ἐπιγραφή ἀναγράφει τὸ ὄνομα Ἰωάννου Πέτρου βοεβόδα καὶ
τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς Γερμανοῦ, ἔτος δὲ 1534. Πρό-
δηλον ὅτι κτίτωρ τοῦ οἰκοδομήματος τούτου εἶναι ὁ ἀνακαι-
νίσας τὴν Μονὴν ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας Ἰωάννης Πέτρου,
ἀλλὰ ἀνεξήγητος ἀποβαίνει ὁ σκοπὸς τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ.
Ἡ παράδοσις πρὸς λύσιν τῆς ἀπορίας ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ
ἡγεμὼν ἐπεμψεν εἰς Ἀθω τὸν σπαθάριον αὐτοῦ Πέτρον νὰ
ἀνοικοδομήσῃ τὴν Μονὴν Καρακάλλου δοὺς αὐτῷ τὸ ἀρχε-
τὸν χρυσίον, ἀλλ' αὐτὸς ἵνα ὠφεληθῇ, ἀντὶ τῆς πολυδαπάνου
ἀνακαινίσεως, ἰδρύσῃ τὸ φρούριον τοῦτο. Ὁ ἡγεμὼν πληρο-
φορηθεὶς τὸν δόλον καὶ ἀπειλήσας θανάτῳ τὸν σπαθάριον
ἐνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὑποστρέψῃ αὖθις καὶ ἀνακαινίσῃ τὴν
Μονὴν τοῦ Καρακάλλου εἰς τὴν ἐμόνασεν αὐτὸς τε καὶ ὁ
κύριος αὐτοῦ, Παχώμιοι ἀμφότεροι κληθέντες.²

1—Κατάλογος Λάμπρου, τόμ. Α' σελ. 130—150 καὶ τόμ. Β' σελ.
472—475.

2 — «Πιθανὸν ὁ ρηθείς (ρομαῖος αὐτοκράτωρ) Καρακάλλας διέταξε τὴν ἰδρύ-
σιν τοῦ ἐν τῇ παραλίᾳ εἰς ἀπόστασιν 20' ἀφίσταμένου αὐτῆς ὀχυροῦ πύργου
ἢ πολεμικοῦ προμαχώνος πρὸς πρᾶξισιν γείτονός τινος πολισματος, ὅτε
διέμενεν ἐν Μακεδονίᾳ· τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ ἴσως μετεχειρίσθησαν οἱ μεταγε-
νέστεροι ἵνα τιμῇσιν τὴν Μονὴν αὐτῶν !! Γ. Ι. Σμυρνάκης. «Τὸ Ἅγιον
Ὅρος», σελ. 575.

Ἐπὶ λατινοκρατίας βαρβάρους τις ἐκ τῶν σταυροφόρων Θ)νίκης ἰδρύσεν

Κελλία

ἡ Μονὴ τοῦ Καρακάλλου ἔχει 14, ὧν τὰ πλεῖστα κεῖνται κατὰ σειρὰν ἐν ἀνιούσῃ κλίμακι εἰς τὸ πρηνὲς τοῦ ὑπερκειμένου βουνοῦ, εἰς ἀπόστασιν 10—30' λεπτῶν. Ἐκ τούτων 10 ἐστερέθησαν τοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν ὀλοτελῶς κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας, περιελθόντα ὑπὸ τὴν ἄμεσον δεσποτείαν τῆς Μονῆς, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν, 3 οἰκοῦνται ὑπὸ 10 μοναχῶν. Τὸ τοῦ **Σταυροῦ**, ἐλάχιστον ἀπέχον μεσημβρινῶς τῆς Μονῆς, καταστὰν ρωσσικόν, παρέχει ἀπὸ τινος πράγματα τῇ Μονῇ, κυρίως εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μοναχῶν αὐτοῦ, ἀνερχομένων εἰς 20 περίπου.

Εἰς Καρυὰς ἔχει ἡ Μονὴ 4 ἐτι κελλία: τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, νεδόμετον κονάκιον αὐτῆς μετὰ παραρτημάτων ἐνοικιαζομένων τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου οὗ ὁ ναὸς φέρει μετρίας τοιχογραφίας τοῦ 1819 ἐνοικιαζόμενον εἰς χειροτεχνας,¹ τῶν ἁγίων Πάντων οὗ ὁ ναὸς φέρει τοιχογραφίας τοῦ 1840² καὶ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου.

Μετόγια τοῦ Καρακάλλου

Τὸ δάσος καὶ ἐκτεταμένοι λεπτοκαρυῶνες ἀποτελοῦσι τὴν κυριωτέραν τῆς Μονῆς ταύτης πρόσοδον. Μετόγια ἄξια λόγου ἔχει εἰς Κασσάδραν καὶ εἰς Μαριῆς τῆς Θάσου (ἐλαίδενδρα), ἀσήμαντα δὲ εἰς Ἐρισσόν, Κρούσοβον, ἅγιον Εὐστράτιον καὶ εἰς Μυλοπόταμον Κρήτης.

ἐν Ἀθῷ πύργῳ ἵνα ληστεύῃ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς τοῦς Ἀθώϊτας. Langlois «Le Mont—Athos» σελ. 8—9. Μήπως εἶναι ὁ πύργος οὗτος, ἐκεῖνος ὁ τοῦ βαρῶνου, ἀνεκαίνισε δ' αὐτὸν ὁ τῆς Μολδαβίας ἡγεμὼν ὅτε ἠνέστησε καὶ τὴν Μονὴν Καρακάλλου; Οἱ μετ' ἐμὲ εἰδημονέστεροι ἄς ἐρευνήσωσιν.

1—Βενιαμὴν ὁ ἐκ Γαλατίστης καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ζαχαρίας καὶ Μακάριος ἱδρυσαν τῷ 1817 τὸ κελλίον τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου. Οὗτοι μέτριοι ζωγράφοι ὄντες εἰσῆγαγον ἐν τούτῳ τὴν ἀγιογραφίαν ἣν οἱ διάδοχοι αὐτῶν ἀνέπτυξαν μέχρι τινὸς σημείου, μετὰ τὸ 1870 εἰσαγαγόντες καὶ τὴν φωτογραφικὴν τέχνην. Ἐξέλιπον πρὸ 18ετίας.

2—Πολλῆς προσοχῆς εἶν' ἄξιος Νικηφόρος ὁ ἐκ Τρικυάλων ὅστις εἰσῆγαγεν εἰς τὸ κελλίον τῶν ἁγίων Πάντων τὴν ἀγιογραφίαν περὶ τὰ τέλη τοῦ

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΦΙΛΟΘΕΟΥ

Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου

Ἡ ιδιόρρυθμος Μονὴ τοῦ Φιλοθέου κεῖται ἐπὶ ἐπιπέδου, τερπνῆς καὶ καταρρύτου τοποθεσίας ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης, ἀποτελεῖ δὲ μετὰ τῆς ἐγγυὸς Μ. τοῦ Καρακάλλου καὶ τῆς Λαύρας τὴν τριάδα τῶν Ἀθωϊτῶν Μονῶν αἵτινες κεῖνται ἐπὶ τοῦ ὠραιότερου τμήματος τῆς ἱερᾶς χερσονήσου.

Ἡ Μονὴ τοῦ Φιλοθέου ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ ὁσίου Φιλοθέου¹ εἰς

ΙΗ' αἰῶνος, ἔθανε δ' ἐν τῇ τοῦ Ζωγράφου τῷ 1812 ὅτε τὰς τοιχογραφίας ἐποίησε τοῦ ναοῦ αὐτῆς.

Τοῦ Νικηφόρου σώζονται ἔργα τινὰ ἐπὶ πινάκων ἐν τῷ ναῷ τοῦ κελλίου, ὧν τινὰ μικρογραφικά, ἄξια ὡς νομίζω μελέτης διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Ἀθῶν ἁγιογραφίας κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα, τοσοῦτω μᾶλλον ὅσω ὁ Νικηφόρος ἦτο ὁ σπουδαιότατος τῶν τότε ἁγιογράφων, ἐξίσου ἐπιτυχῶς γράφων καὶ φυσικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὑποίων σώζονται νῦν : **Μελέτιος ὁ Κοντλουμονοδιανός**, ἔργον τελειότατον (108 X 0,66), **Δημήτριος ὁ Ροδοβίας** ἀρχιεπίσκοπος (0,94 X 0,68), **ὁ χειμὼν**, συμβολικὴ εἰκὼν (0,99 X 0,72), **Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις** (0,48 X 0,34) πάντα ἐπὶ κηρωτοῦ, καὶ ὁ **Ἀριότοτος** ἐπὶ πίνακος (0,33 X 0,20), ἀντίγραφον ἐξ ἀγάλματος. Οἱ διάδοχοι τοῦ Νικηφόρου, Μητροφάνης, Ἰωάσαφ, Νικηφόρος, Γεράσιμος, Ἀνθιμος, Μητροφάνης καὶ Γενιάδιος ἐξηκολούθησαν τὴν καλλιέργειαν τῆς ἱερᾶς τοῦ Πανσελήνου τέχνης μέχρι σήμερον, ἀλλ' ἢ ἐν τῇ ἁγιογραφίᾳ προσεδρία τοῦ οἴκου τούτου ἐν Ἀθῶ λήγει τῷ 1860—1870 ὅτε ἡ τέχνη, διὰ τῆς χορηγουμένης ὑπὸ τῶν Ρώσων ἐργασίας, γενικευθεῖσα καὶ προσδεύσασα (κατὰ τινὰς μόνον ἀπόψεις) ἐγκατέστη εἰς πλείστα σημεῖα τοῦ Ἀθῶ καὶ ἀπετέλεσε διάφορον σχολὴν τῆς τοῦ Νικηφόρου, ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῇ **ὁ μόνος**, ὡς νομίζω, ὅστις δύναται νὰ φέρῃ ἐπαξίως τὸ ὄνομα τοῦ ἁγιογράφου ἐν Ἀθῶ κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐποχῆς του, ὡς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1860.

1—Ὁ Κομνηνὸς ἐπόμενος τῇ ἐν Ἀθῶ παραδόσει ἀναφέρει κτίτορας τῆς Μονῆς ταύτης **Ἀρσένιον**, **Φιλόθεον** καὶ **Διονύσιον**, πάντως ὅμως συγχέει χρονολογίας λίαν ἀφεστῶσας ἀλλήλων, διότι Διονύσιος ὁ ἐν Ὀλύμπῳ

τους χρόνους τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου πρὸ τοῦ ἔτους 992,¹ τιμηθεῖσα ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὸ ὄνομα τῆς Θεομήτορος.² Τοῦτο ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ἐγκλητικὸν λεγόμενον γράμμα Παύλου τοῦ Ξηροποταμίτου ἔγραψε Γεώργιος ἡγούμενος τῆς τοῦ Φιλοθέου τῷ 1001.

Κατὰ τὸν Κάλλιγαν ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης ἐποίησεν οἰκοδομὰς ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ, ὑπὲρ ἧς ἐμερίμνησαν οἱ Παλαιολόγοι αὐτοκράτορες Ἀνδρόνικος Β', Ἀνδρόνικος Γ' καὶ Ἰωάννης Α', ὡς καὶ ὁ τῆς Σερβίας κράλης Στέφανος Δ' ὁ Ἰσχυρός.

Εἰς τὸ Β' τυπικὸν τοῦ Ὁρους τῷ 1046 ὁράται ἡ Μονὴ τοῦ Φιλοθέου δεκάτῃ ἐνάτῃ μεταξὺ τῶν ἐγκρίτων τότε Μονῶν, εἰς δὲ τὸ Γ' τυπικὸν δεκάτῃ τρίτῃ μεταξὺ τῶν 23 Μονῶν.

Τῷ 1492 Λεόντιος ὁ τοῦ Καχετίου ἡγεμὼν (ἄνω Ἰβηρίας) καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος ἀνεκαίνισαν τὴν Μονήν.

Ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ ἐν Ὀλύμπῳ, ἀσκήσας πρότερον εἰς Μετέωρα καὶ εἰς τὴν Μ. Καρακάλλου ἐγένετο ἡγούμενος περὶ τῷ 1500 εἰς τὴν Μονὴν ταύτην, ἧς τὴν ιδιορρυθμίζουσιν τάξιν κατέστησε κοινοβιωτικὴν. Μεταβὰς εἰς Κ) πολὺν καὶ συλλέξας ἐλέη ὑπὲρ τῆς Μονῆς Φιλοθέου ἔφερε μεθ' ἐαυτοῦ καὶ τινὰς μοναχοὺς δι' ὧν μετερρύθμισεν ἐπὶ μᾶλλον

ὅστις ἀναφέρεται παρ' αὐτοῦ ἀνήκει εἰς τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Τίς ὁ Φιλόθεος καὶ ὁ Ἀρσένιος ἄγνωστοί, οὐδὲ εἰς τὴν τοῦ Φιλοθέου ἡδυνήθην νὰ μάθω, μόνως πηγῆς ἐκεῖσε ὑπαρχούσης τῆς ἀκολουθίας καὶ βιογραφίας τούτων, ἧτις ἐστὶν ἔργον χειρὸς 16' αἰῶνος.

1—«Ἡ ἱερὰ μονὴ τοῦ Φιλοθέου δείκνυται ἀρχαιστάτη.... καὶ ἐν τῇ δευτέρῃ ἐποχῇ (:) ὁράται τῷ 6500 (= 992) ἔτει μονὴ οὕσα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου, ὡς ἐν τινι κώδικι τῆς ἁγίας Λαύρας σημειοῦται καὶ περὶ Κάσπακος καὶ Ἀτζί Ἰωάννου» (Ἀτζιπάνου οἶμαι) «τῶν μονῶν, ἡ μονὴ ἡμῶν αὕτη ὀνομαζομένη τῆς **Φτέρας** (!) καὶ **Φιλοθέου**» Φιλοθεϊτικὸν χειρόγραφον (ἀπολεσθὲν) παρ' Οὐσπένσκη «Χριστ. Ἀνατολὴ Ἀθως. Πρώτῃ περιγῆσις», III σελ. 65—66. Τοῦτο ἔρχετο τῷ μυθοπλαστῇ (:)—σπένσκη νὰ πλάσῃ πύλιν **Φτέρον** ἣν διεδέχθη **κληρικὴ Μονὴ τῆς Φτέρας** κατὰ τοὺς χρόνους Κωνσταντίνου τοῦ Πογωνάτου (668—685) καὶ ταύτην, ἣ νῦν ὁνομαζομένη τοῦ Φιλοθέου κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ὅτ' ἐκαλεῖτο **μονὴ Φτέρου—Φιλοθέου!!!** Αὐτόθι σελ. 7.—Προβλ. Θεοδώρητον παρὰ Γε—δεῶν «Ἀθως» σελ. 92.

2—Θεοδώρητος παρ' Οὐσπένσκη, «Χρ. Ἀν.—Ἀθως», III σελ. 256.

τὴν τάξιν αὐτῆς καθιερώσας τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις· ἀλλ' οἱ πλείονες τῶν ἀδελφῶν βούλγαροι ὄντες ἠθέλησαν νὰ τὸν φονεύσωσιν· ὅθεν ἀνεχώρησεν εἰς Βέρροικον, Ἱερουσαλήμ καὶ τέλος εἰς τὸ τοῦ Ὀλύμπου ὄρος συστήσας ἐκεῖ τὸ μοναστήριον τῆς ἀγίας Τριάδος.¹

Τῷ 1533 ἡ Μονὴ τοῦ Φιλοθέου ἐπώλησεν ἀντὶ 4000 ἄσπρων τὴν ὑπὸ τὴν δεσποτείαν αὐτῆς τελοῦσαν, εἰς κελλίου τάξιν, ἔρημον μονὴν τοῦ Σταυρονικήτα, εἰς Γρηγόριον ἑξαρχον τὸν Ἰηρομεριώτην ὅπως ἀνακαινίσῃ αὐτήν. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἡ τοῦ Φιλοθέου ὀλιγάνθρωπος οὔσα ἐμαστιζέτο ὑπὸ δεινῆς πενίας.

Τῷ 1641 ὁ τσάρος Μιχαὴλ Θεοδώροβιτς ἔδωκε τοῖς Φιλοθείταις τὴν ἀδειαν ὅπως μεταβαίνωσιν εἰς Ρωσσίαν ἀνὰ πᾶν ἑβδομον ἢ ὀγδοον ἔτος πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν.

Τῷ 1734 ὁ τῆς Βλαχίας ἡγεμὼν Ἰωάννης Γρηγορίου Γρίκας διὰ χρυσοβούλλου ὥρισεν ὑπὲρ τῆς Μονῆς ταύτης 6600 νομίσματα (;) ἐτησίως, ὅπως δίδονται ταῦτα καὶ ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, πέμπηται δ' εἰς τὴν ἡγεμονίαν του πρὸς ἀγιασμόν τῶν εὐσεβῶν ἡ ἐν τῇ Μονῇ δεξιὰ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Τὴν ὥρεάν ἐπεκύρωσαν διὰ χρυσοβούλλων οἱ διάδοχοι αὐτοῦ.

Ἡ Μονὴ τοῦ Φιλοθέου μετὰ τὸ 1666 εἶχε 50 μοναχοὺς ἐν ὧν, τοσοῦτους δ' ἔχει καὶ σήμερον πλὴν τῶν ἐκτὸς κελλιωτῶν.

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 26 Σεπτεμβρίου τοῦ 1871 ἅπασαι αἱ σειραὶ τῶν κελλίων τοῦ τετραπλεύρου οἰκοδομήματος τῆς Μονῆς ἠναλῶθησαν ὑπὸ τοῦ πυρός, διασωθέντων μόνον τοῦ καθολικοῦ ναοῦ καὶ τῆς βιβλιοθήκης.² Διὰ τῶν σωθέν-

1—“Ὁρα χειρόγρ. ἀκολουθίαν τῶν κτιτόρων τῆς Μονῆς ταύτης. — Ἀκολουθίαν τοῦ ἀγίου Διονυσίου ψαλλομένην τῇ 23 Ἰανουαρ., Κωνσταντινούπολις 1816. — Βίον Διονυσίου ἐν «Νέῳ Παραδείσῳ». — Γεδ. «Ἄθω» σελ. 61.

2—Τα βιβλία μετακομισθέντα κατὰ τὴν πυρκαϊάν διεσώθησαν ὅλα. Ὁ κώδιξ ὁ περιέχων ἱστορικὰ ὑπομνήματα περὶ Ἀγίου Ὄρους ἐξ ὧν πολλὰ ἔγνησεν ὁ Οὐσπένσκις, ὁ δὲ Fallmerayer ἔλαβε τὴν περὶ Τσακώνων εἰδήσιν, ἣν πολυειδῶς προσεπάθησε ν' ἀναιρέτῃ, δὲν ὑπάρχει πλέον.

των χρημάτων τοῦ ταμείου καὶ διαφόρων εὐσεβῶν συνδρομῶν ἤρξατο τὸ ἐπὶ ἔτος ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς Μονῆς, ἥς μέρος μὲν συνετελέσθη τότε, μέρος δὲ τῷ 1885—1886 καὶ ἤδη ὑπολείπεται τὸ δυτικὸν ἡμισυ τῆς βορείας πλευρᾶς.

Ἡ ναὸς

ἀνωκοδομήθη τῷ 1746 ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαιότερου, ἐγγὺς τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς, διότι πιθανῶς τότε ἡ Μονὴ ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ ἡμίσεος σχεδὸν τῆς νῦν ὀρωμένης. Λίτοιχογραφίαι τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ τῆς λιτῆς ὡς καὶ τοῦ δεξιᾶ αὐτῆς παρεκκλησίου τῶν Ἀρχαγγέλων ἐγένοντο τῷ 1752, τοῦ δὲ ἀριστερὰ κειμένου παρεκκλησίου τοῦ Προδρόμου τῷ 1776.

Μεταξὺ τῶν χειρῆλίων τοῦ ναοῦ δύο τινὰ ἐλκύουσιν εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν προσοχὴν τοῦ εὐσεβοῦς ἐπισκέπτου· πρῶτον ἡ δεξιὰ τοῦ Χρυσορρήμονος πατρός, ἣν ἀφιέρωσε τῇ Μονῇ διὰ χρυσοβούλλου τῷ 1284 Ἀνδρόνικος Β΄ ὁ Παλαιολόγος¹, καὶ δεύτερον εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἡ **Γλυκοφιλοῦσα**, ἣτις ἀνάκειται εἰς τὸ ἀριστερὸν μαρμάρινον εἰκονοστάσιον. Ἡ ἀρχαία καὶ μεγάλη αὕτη θαυματουργὸς εἰκὼν, προῖον ἀρίστης γραφίδος οἰκειῶς ἐχούσης πρὸς τὴν ὀρητκευτικὴν παράστασιν τῶν ὑποκειμένων, ἀποπνέει θαυμάσιον τι μεγαλεῖον, ἄρρητόν τινα χάριν, γοητεύουσιν, ἐμπνέουσιν, κατανύγουσιν. Παρέμεινα ἐπὶ πολὺ ἐνώπιον αὐτῆς καὶ μετὰ λύπης ἀπεχωρίσθην, οὐδὲ δύναμαι νὰ τὴν λησμονήσω. Ἀγυροῦν χιτῶνα αὐτῇ κατεσκεύασεν εἰς Ρωσσίαν ὁ ἀρχ. Καισάριος ὁ ἐξ Ἀργους τῷ 1840, ὡς καὶ τῇ ἐν τῷ δεξιῷ προσκυνηταρίῳ τοῦ Σωτῆρος τῷ 1846· ὁ χιτῶν οὗτος ὅμως κατέστη ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον διὰ τοὺς βουλομένους νὰ θαυμάσωσιν ἄρτιον τὸ ἔργον τοῦ ἀγνώστου μοι τεχνίτου.

1—Ἀπορῶ διατὶ ἀνεγράφη ἐπὶ τῆς ἀργυρᾶς αὐτῆς θήκης, ὅτι ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ τῷ 443 !

II αρεκκλήσια

ἔχει ἡ Μονὴ ἐντὸς μὲν 4, ἐν δὲ τοῖς περίξ 6.

III βιβλιοθήκη

περιέχει τὰ ἐξῆς ἐλληνικά χειρόγραφα :

54 κώδικας περγαμηνούς ἐκκλ. 5 ^{της} αἰῶνος	1Α'—1Δ
2 εἰλητάρια . . . » τῆς λειτουρ-	
γίας τοῦ Μ. Βασιλείου	» 1Δ'
193 κώδικας χαρτῶους ἐκκλ. 5 ^{της} 1	» 1Δ'—1Θ'

IV ἐλλεία

ἐν τοῖς περίξ ἔχει ἡ Μονὴ 12, καὶ εἰς μὲν τὰ 6 βιοῦσιν 28 περίπου Ἑλλήνες μοναχοὶ, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ 6, Ρώσσοι 63 περίπου. ἔχει καὶ εἰς Κερυὰς τὸ ἀνευ ναοῦ κονάκιον μετ' ἐργαστηρίου ἐν τῷ ἰσογείῳ καὶ ἄλλο ἐργαστήριον παρὰ τὸ Πρωτάτον.

Μετόχια τοῦ Φιλοθέου

Ἡ κυριωτάτη πρόσοδος τῆς Μονῆς ταύτης εἶναι ἡ τοῦ δάσους αὐτῆς, ἔχει δὲ καὶ ἀξιόλογον μετόχιον (ἐλαιόδενδρα) εἰς τὸ γ. Θεολόγου τῆς Θάσσου. Εἰς 2 1)2 ὥρων ἀπόστασιν ἀνατολικῶς τούτου ἔχει καὶ ναὸν τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ ἐν ᾧ φυλάσσεται μέρος τοῦ τιμίου ἔλαιου. Ἔτερα μικρὰ μετόχια ἔχει εἰς Παζαρόκια τῆς Κασσάνδρας καὶ Μυριάφυτον τῆς Χαλκιδικῆς, ὡς καὶ εἰς Γεωργίαν παρὰ τὴν Τυφλίδαν.²

1—Κατάλογος Λάμπρου, τόμ. Α', σελ. 151—169.

2—Εἶχε μετόχια καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ζιγχιῶν καὶ εἰς τὴν Λήμνον ἅπερ ἀπώλεσε πρὸ πολλοῦ.

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΣΙΜΩΝΟΣ ΠΕΤΡΑ

Ἡ Γέννησις τοῦ Σωτῆρος

Ἡ κοινόβιος Μονὴ Σίμωνος Πέτρα εἶναι τολμηρότατον οἰκοδόμημα ἐστριγμένον ἐπὶ πυργοειδοῦς βράχου ἀνατολικῶς μόνον συγκοινωνοῦντος μετὰ τοῦ βουνοῦ. Ἡ Μονὴ αὕτη νομίζει τις ὅτι ἀνερχομένη εἰς τοὺς αἰθέρας περιεπλάκη τυχαίως ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου ἐκείνου. Ὁ ἐκ τῆς ὑπὲρ τὴν ἡμίσειαν ὥραν ἀπεχούσης παραλίας θεώμενος αὐτὴν καὶ τὰ ὑπερθεν νέφη, νομίζει ὅτι ταῦτα μὲν ἴστανται, ἐκείνη δὲ φεύγει ὁλονὲν εἰς τοὺς αἰθέρας. Τὸ σύνολον τῆς Μονῆς ταύτης ἀποπνέει αἰθερίαν ποίησιν καὶ ὁ παρατηρῶν αὐτὴν νομίζει ὅτι οἰκεῖται ὑπὸ ὄντων ψιλωθέντων πάσης ὕλικῆς συναφείας, συντόνως δὲ παρσχευαζόντων τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδόν. Ἡ θεὰ τοῦ εὐρυτάτου ὀρίζοντος, ἐκ τῶν ὡς ἀραβουργημάτων περιθεόντων τὴν Μονὴν ταύτην ἐξωστών, ὑπερβαίνει πᾶσαν περιγραφὴν, ἐνῶ οἱ κάτωθεν ἀπλούμενοι ἰλιγγιώδεις κρημνοὶ προξενοῦσι τρόμον ὃν ἐπιτείνει ὁ πέριξ μυκώμενος βορρᾶς ὅταν πνέῃ σφοδρῶς.

Τὴν Μονὴν ταύτην συνέπηξεν ὁ ἀγνώστου πατρίδος ἅγιος Σίμων ἴσως περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Οὗτος ἀσκούμενος ἐκεῖ που εἶδε κατὰ τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων ἀστέρα ἄνωθεν τοῦ βράχου καὶ ἐπόμενος τῷ θείῳ θελήματι ἤρξατο τῆς οἰκοδομῆς δαπάναις τινῶν εὐπόρων προσελθόντων παρ' αὐτῷ. Ὁ βιογράφος τοῦ ἁγίου Ἠσαΐας¹ διηγείται ὅτι θελήσας κατὰ τὰς ἐργασίας τῶν οἰκοδομῶν

1—Τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Σίμωνος ἄγουσι κατὰ τὴν 28 Δεκεμβρίου τὸν βίον αὐτοῦ ὅρα ἐν «Νέφ Λεϊμαναρίφ».

νά κεράση τοὺς τέκτονας ἐκρημνίσθη κάτω εἰς τοὺς ἱλιγγιώδεις κρημνοὺς χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτε, κρατῶν μάλιστα σῶα καὶ τὰ ἀγγεῖα· τὸ παράδοξον τοῦτο εἶδομεν ἐπαναληφθὲν ἐν μέρει εἰς τὸν νῦν ἐπιζῶντα γηραιὸν ἡγούμενον Νεόφυτον κατὰ τὴν τελευταίαν ἀνοικοδόμησιν τῆς Μονῆς.

Ὁ Ἅγιος Σίμων ὠνόμασε τὸ μονῆριον **Νέχιν Βηθλεέμ** τιμήσας ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῆς τοῦ Σωτῆρος γεννήσεως. Τοῦτο ἐμεγάλυνε καὶ εἰς τάξιν μονῆς ἀνῆγαγεν ὁ βασιλεὺς τῆς Σερβίας Ἰωάννης Οὐγγλες, τῇ αἰτήσει τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως περὶ τὸ ἔτος 1364, πέμψας ἐπιστάτην τὸν πνευματικὸν Εὐθύμιον «μετὰ καὶ ὑπηρετῶν καὶ ὄλβου ὅτι πολλοῦ, τὰ μὲν εἰς δόμησιν τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τὰ δὲ εἰς ὄνησιν τόπων ἐντός τε καὶ ἐκτός». Τῆς Μονῆς συντελεσθείσης καὶ πλουτισθείσης παντοίοις ἀναθήμασιν εἰκόσι τε καὶ βιβλίοις, ἡγοράσθησαν ὑπὲρ αὐτῆς διάφοροι τόποι ἐν τῇ περιοχῇ αὐτῆς, δύο καθίσματα εἰς Καρυὰς καὶ μετόχια εἰς Σιθωνίαν καὶ Στρυμόνα, ἐνῶ πρότερον αὕτη ἐκέκτητο δύο ἐν Λήμνῳ μετόχ'α, τῆς Θεοτόκου τῆς Τρίτης, καὶ τῆς Πέτρας, ἐπ' ὀνόματι τῆς ἀγίας Ξένης. Ὁ Ἰωάννης ἀφιέρωσεν αὐτὴν εἰς Κουμουτσιανὰ καὶ ἅπερ ἐκέκτητο πατρόθεν (:) ἤτοι ναοὺς, οἰκίας, ἀγροὺς, ἀμπελῶνας κ.λ.¹ Εἰς τὴν Μονὴν Σίμωνος Πέτραν λέγεται εἰσελθὼν καὶ μονάσας καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ πατρός του.

Ἡ Μονὴ αὕτη ἤτις ἐν τῷ Ι' τυπικῷ τῷ 1394 ὁράται εἰ-

1—Ἐν τῇ Μονῇ ὑπάρχει ἀντίγραφον τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἐπὶ μεμβράνῃς ὁθεν αὐτὴ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου καὶ τῆς Συνόδου τῷ 1623. Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο δεῖκνυει ἔτος τοῦ χρυσοβούλλου 1264, ὅπερ ὁ Οὐσπένσκις τυφλῶς ἠκολούθησεν, ἐνῶ ὁ Langlois διόρθωσιν εἰς 1363· ὅθεν τὸ ἀντίγραφον διορθωτέον εἰς 1364, διότι κατὰ τὸν ΙΙ' αἰῶνα δὲν ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης ἀλλὰ κατὰ τὸν ΙΔ'. Περὶ τοῦ ἀντιγράφου ἐπέχω.—Ὡρίσα ὅτι ἡ Μονὴ συνεπήχθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος διότι ὅτε ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐμεγάλυνεν αὐτὴν ὁ Ἅγιος Σίμων ἦν πρὸ πολλοῦ ἐν τοῖς δεδίκαιωμένοις, τὸ δὲ μονῆριον αὐτοῦ ἐκέκτητο τὰ δύο ἐν Λήμνῳ μετόχ'ια.—Ὁ Ἰωάννης ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ αὐτοῦ τούτῳ ἀναφέρει, ὅτι ἐποίησεν οἰκοδομὰς καὶ εἰς ἄλλας Μονὰς τοῦ Ὄρους, ἰδρύσας καὶ τὸ ἐν Καρυαῖς μονῆριον τοῦ Μακροῦ ὡς καὶ τὰ νοσοκομεῖα τῶν Μονῶν Βατοπεδίου καὶ Ἐσφιγμένου.

κοστή τρίτῃ μεταξύ τῶν 2^ῃ Μονῶν ἀπετεφρώθη κατὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς 12 Δεκεμβρίου τοῦ 1580 ἀπωλέσασα καὶ ἅπαντα τὰ ἔγγραφα αὐτῆς¹ Περὶ τῶν κτημάτων αὐτῆς προυνόησεν ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β' τῷ 1581.²

Κατὰ τὴν πυρκαϊὰν ταύτην οἱ Σιμωνοπετρίται διέσωσαν τὸ ταμεῖον αὐτῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἄστέγοι διετέλουν, οἱ δὲ μοναχοὶ τῆς Μονῆς τοῦ Ξενοφώντος ἐπιέζοντο δεινῶς ὑπὸ χρέους 200 χιλ. ἀργυρίων καὶ ὑπερόγκων τόκων συνεφώθησαν πρὸς ἀλλήλους ἵνα οἱ πρῶτοι πληρώσωσι τὸ χρέος καὶ ἀναλάβωσιν αὐτοὶ τὴν διοίκησιν τῆς τοῦ Ξενοφώντος ἐπιμελούμενοι συγχρόνως καὶ τῶν κτημάτων τῆς ἰδίας αὐτῶν Μονῆς. Τὴν συμφωνίαν ταύτην ἐκύρωσεν ἡ Σύναξις καὶ ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας τῷ 1581, ἀδελόν μοι ὅμως ἐπὶ πόσον οἱ Σιμωνοπετρίται διώκησαν ἀμφοτέρας τὰς Μονὰς ταύτας.³

Ὁ ἡγούμενος τῆς Σιμωνοπέτρας Εὐγένιος περιώδευσεν ἱκανὰς χώρας πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν. Τότε πολλοὶ ἐν Βλαχία ἀφιέρωσαν τῇ Μονῇ ἀκινήτους κτήσεις καὶ τὸν παρὰ τὸ Βουκουρέστιον ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου, δι' ὧν ὁ Εὐγένιος συνεκρότησε μοναστήριον κυρωθὲν τῷ 1599 διὰ χρυσοβούλλου τοῦ ἡγεμόνος Μιχαήλ, ἐξ οὗ καὶ Μιχάλ—Βόδα ἔκτοτε ἐκλήθη.

Τῷ 1626 ἡ Μονὴ ἔπαθεν αὖθις ὑπὸ τοῦ πυρός. Τῷ 1644 ὤφειλεν 7000 γρόσια. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐγένετο ἰδιόρρυθμος.

Τῷ 1762 ἀπειλουμένης ὑπὸ ἐρημώσεως εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ὁ ἐν Κασάλα ἀσκούμενος σέρβος Παΐσιος ἱερομόναχος μετὰ 3^ῃ ὑποτακτικῶν αὐτοῦ ἵνα κυβερνήσῃ αὐτὴν, μὴ ἀνθέξαντος

1—Κατὰ τὸ ἐν τῇ Μονῇ σφδζόμενον ἔγγραφον τῆς Συνάξεως τοῦ Ὁρους.

2—Κατὰ τὸ ἐν τῇ Μονῇ σχετικὸν σιγγίλλιον τοῦ Πατριάρχου. Ὁ Μ. Γεδεὼν ἀναφέρει 5 γράμματα τοῦ Ἱερεμίου Β' ἐκδοθέντα ὑπὲρ τῆς Μονῆς ταύτης, δύο μὲν κατὰ Μάϊον τοῦ 1581, ἕτερον κατὰ Μάρτιον τοῦ 1590 καὶ δύο ἔτι κατὰ Σεπτέμβριον καὶ Ὀκτώβριον τοῦ 1591. «Πατριαρχικοὶ Πίνακες» σελ. 525 καὶ 533. Παρὰ τῷ Langlois ἀναφέρονται τὰ τέσσαρα, τὸ δὲ τοῦ Σεπτεμβρίου ἐξέδωκε κατὰ τὸν Γεδεὼν ὁ Σάβας ἐν τῷ «Σχεδιάσματι περὶ Ἱερομίου Β'» σελ. 184—187.

3—Κατὰ τὴν αὐτὴν σιγγίλλιον.

ὁμῶς τούτου ἡ Μονὴ κλεισθεῖσα ὑπῆχθη εἰς τὴν δεσποτείαν τῆς Μεγάλης Μέσης τοῦ Ὁρους καὶ μετὰ αὐτοῦ ἔτι ἀνασυνέστησεν αὐτὴν ὁ ἐκ Μιτυλήνης πνευματικὸς Ἰωάσαφ περιελθὼν διάφορα μέρη πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν. Οὗτος ἐξηγόρασε καὶ τὴν πρὸ 18 ἐτῶν ὑπὸ πειρατῶν ἀρπαγεῖσαν ἱερὰν ἀριστερὰν τῆς ἁγίας Μαγδαληνῆς ἀντὶ 520 ἐνετικῶν φλωρίων. Ὁ αὐτὸς ἐπλήρωσε τὸ χρέος τῆς Μονῆς ἀνερχόμενον εἰς 2 1/2 πονγγία γροσίων δι' ἃ ἐπληρώνετο τόκος 130 0/0 ἑτησίως ! καὶ ἠλευθέρωσε μετόχιά τινα δοθέντα ὡς ἐνέχυρον.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ 16^{ου} αἰῶνος ἡ Μονὴ αὕτη ἀνασυνέστη εἰς κοινόβιον, τῷ 1801 τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου ἐκδόντος τὸ νενομισμένον σιγγίλλιον.

Τῷ 1821—28 περιήλθεν εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν φυγόντων τῶν μοναχῶν, διετέλεσε δὲ κεκλεισμένη ἐπὶ τριετίαν περίπου ἕως οὗ εἰσῆλθον ὅπως ἐπιμεληθῶσιν αὐτῆς τῷ 1828 ὁ πρῶτος Μήλου καὶ Κιμῶλου Διονύσιος καὶ τις ἱερομόναχος τῆς Μονῆς Ἀμβρόσιος.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1847 ἡ Μονὴ εἶχε χρέος ἐνὸς ἑκατομυρίου γροσίων οὗ μετὰ τινα χρόνον ἀπῆλλάγη.

Κατὰ τὴν 28 Μαΐου 1891 ἀπετεφρώθη ἅπανα ἡ Μονὴ μετὰ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς βιβλιοθήκης, μόλις δ' ἐσώθησαν οἱ μοναχοὶ διὰ τινος θυρίδος διασώσαντες καὶ τὰ ἅγια λείψανα καὶ τὰ ἔγγραφα. Εὐτυχῶς τότε περιώδευσεν ἐν Ρωσσίᾳ πρὸς ἄθροισιν ἐλεῶν ὁ γηραιὸς ἡγούμενος τῆς Μονῆς Νεόφυτος ὁ ἐξ Ἀλατσάτων, τὸ δὲ δυστύχημα τῆς Μονῆς συνεκίνησεν ἐπὶ πλέον τοὺς ἐκεῖ εὐσεβεῖς καὶ οὕτω κατωρθώθη ἡ ἀνοικοδόμησις αὐτῆς, προστεθείσης καὶ νέας πτέρυγος, πολυδαπάνου ὡς ἐκ τῆς θέσεως ἐν ᾗ ἰδρύθη, μήκους 24 μέτρων, διαιρεθείσης εἰς ἑπτὰ ὀρόφους ὡς αἱ λοιπαὶ οἰκοδομαί.

Ἡ Σιμωνόπετρα ἔχει νῦν 75 μοναχοὺς ἐντὸς αὐτῆς.

Ἡ ναὸς

μετὰ τῶν οἰκοδομῶν τῶν κελλίων εἶχε πρὸ τῆς τελευταίας

πυρκαϊᾶς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν στέγην, ὅπερ συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ, εἰ καὶ δύσκολον νομίζω νὰ σωθῇ ἐκ πυρκαϊᾶς ἀφοῦ εὐρίσκεται ἐν στενωπότη ἀὐλῇ καὶ ἐγγύ· τατα τῶν χτιρίων, οἱ δὲ νάρθηκες αὐτοῦ εἰσὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμπεπηγμένοι εἰς τὴν δυτικὴν σειρὰν τῶν κελλίων. Ὁ ναὸς οὗτος, μικρὸς, ἀπλοῦς, μεθ' ἐνὸς μέσου τρούλου ἀνφοδομήθη τῷ 1633, ἡγουμενεύοντες Τιμεθέου, ὡς δεικνύει ἡ ἀρτίως ἀφαιρεθεῖσα μαρμαρίνη ἐπιγραφή. Ἐφερε τοιχογραφίας ἀνακαινισθείσας τῷ 1858. Μεταξὺ τῶν χειμηλίων αὐτοῦ διακρίνεται ἡ ἀριστερὰ τῆς ἀγίας Μαγδαληνῆς, ὑπάρχει δ' ἐν ἰδίᾳ θήκῃ καὶ χεὶρ τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ ἐν Ζακύνθῳ.

Παρεκκλήσια

εἰς τὰ κελλία 2 μὲν εἰσὶ παλαιότερα, ἕτερα δὲ 2 προσετέθησαν ἐν τῇ νέᾳ πτέρυγι. Ἐκτός, ἔχει 4, ὧν τὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου εἰς θέσιν Δοντᾶ μετὰ μεγάλου οἴκου ἀμπέλων κήπων καὶ ἐλαιοδένδρων.

Ἡ καεῖσα βιβλιοθήκη

περιεῖχε τὰ ἐξῆς ἑλληνικὰ χειρόγραφα:

42 κώδικας περγαμηνοῦς ἐκκλ. ὕλης αἰῶνος	I'—II'
147 » χαρτῶους » »	
πλὴν 8 διδακτικῆς ὕλης	II'—III'
56 κώδικας χαρτῶους ἐκκλ. μουσικῆς »	II'—III'

Καθίσματα καὶ Κελλία.

Καθίσματα ἡ μονὴ ἐν τοῖς πέριξ αὐτῆς ἔχει 4, κελλία δ' ἔχει μόνον εἰς Καρυάς, α' β' εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῶν Καρυῶν, ὧν ἐν μὲν τὸ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ μικρὸν καὶ σαθρὸν κυνάκιον, εἰς δὲ τὰ ἕτερα δύο βιοῦσιν 6 μοναχί, 6' 2 κελλία εἰς τὸν λάκκον Ἀδελφῶν, ὧν τὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἔχει περὶ τοὺς 15 μοναχοὺς Ρώσους, τὸ δ' ἕτερον 2, στερούμενον ναοῦ, καὶ γ') δύο οἴκους παρὰ τὸ Πρωτάτον καὶ ἓνα εἰς τὸ βόρειον τῆς ἀγορᾶς, ἐνοικιαζομένους βιοτέχναις. Τὸ τε-

λευταῖον τοῦτο εἶναι τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου πάλαι κελλίον τοῦ Καλαθᾶ, οὗ ὁ ναὸς φέρει τοιχογραφίας ἔτους 1757.

Μετόχια τῆς Σίμωνος Πέτρος.

Ἡ Μονὴ αὕτη ἔχει πρόσοδον καλὴν ἐκ τοῦ δάσους καὶ ἐκ τοῦ ἐν Δάφνῃ νεοδημήτου μεγάλου αὐτῆς οἴκου τῶν ἁγίων Πάντων· μετόχια δ' ἔχει· εἰς Κασσάνδραν ἀξιόλογον, Πειριώτικον κηλούμενον, μικρότερον δέ, τὸ ἐκεῖσε παρὰ τὴν θέσιν Βαλτι Κελλί λεγόμενον, εἰς Συκιὰν Σιθωνίας (λειβάδια), καὶ ἄλλο μεσημβρινῶς τῆς Συκιᾶς πρὸς τὸ Ἀζάπικον, καὶ εἰς Λῆμνον τὸ τῆς Θεοτόκου τῆς Τρίγης. Ἐχει καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ οἶκον μετὰ ναοῦ τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους.

14

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Ἡ Ῥαπαπαντὴ τοῦ Κυρίου

Ἡ κοινόβιος Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παύλου εὐρίσκεται εἰς τοὺς δυτικοὺς πρόποδας τοῦ κυρίως Ὄρους Ἀθω παρὰ τὴν κοίτην τεραστίου χειμάρρου, 20' λεπτὰ ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης. Οὐδεμίᾳ ἐν Ἀθῶ Μονῇ ἔχει ἀγριώτερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον περιβάλλον. Ὅλη ἡ δυτικὴ ὄψις τοῦ κόνου τοῦ ἱστορικοῦ Ὄρους ἔχει πάθει καθίζησιν, ὅθεν ὁ Ἀθῶς παρουσιάζεται ἐνταῦθα ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, ἡχρωτηριασμένος, γυμνός, καθέτως σχεδὸν ὀρθούμενος μέχρι τῆς φαλακρᾶς κεφαλῆς του, ἥτις ὅτε μὲν θωπευτικῶς ψαύει, ὅτε δὲ μανικῶς ἔλκει, ἀποσυνθέτει, ἀνασχηματίζει καὶ στρο-

βιλίζει τὰ νέφη. Ἐν τῷ τεραστίῳ καὶ ὀρμητικωτάτῳ χειμάρρῳ, ὅστις δέχεται τὰ ὕδατα ὅλης τῆς γυμνῆς δυτικῆς πλευρᾶς ταύτης τοῦ Ἄθω, κυκλώπεια ἔχνη ὀλέθρου διακρίνει ὁ ἐπισκέπτης, ἰδίως κατὰ τὰ ἄνω αὐτοῦ μέρη, ταῦτα δὲ εἰσὶ τεράστια τεμάχια μαρμάρων, ἅτινα κυλίνει δίκην ἀθυρμάτων ἢ κατὰ μακρὰς περιόδους ἐτῶν ἀναπτυσσομένη μανία τοῦ ὕδατος, ὅπερ κατὰ ἑκατομμύρια τόνων ἐξαπολύουσι τὰ νέφη, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, ἐλκυόμενα ὑπὸ τοῦ τεραστίαν ἡλεκτρικὴν δύναμιν ἀναπτύσσοντος Ἄθω κατὰ τὰς ὥρας τῶν καταιγίδων, ὅτε βρέμουνσιν οἱ κεραυνοὶ ἐπὶ τοῦ χολοσσιαίου τούτου ἀλεξικεραύνου.

Κατὰ τὴν σωζομένην παράδοσιν τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παύλου ἱδρυσεν ὁ Ἅγιος Παῦλος Ξηροποταμίτης περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ, πρὸς περισσοτέραν ἡσυχίαν, φεύγων τὰς φροντίδας τῆς πρώτης αὐτοῦ Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὁράται ἔρημος, εἰς τάξιν κελλίου διατελοῦσα ὑπὸ τὴν Μονὴν Ξηροποτάμου, ὅτε ἐπωλήθη εἰς δύο ἐπιρανεῖς τὸ γένος μοναχοῦς οἵτινες ἀνεκαίνισαν αὐτήν.

Παῦλον ἡ παράδοσις νοεῖ τὸν βασιλόπαιδα, υἱὸν τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Ραγκαθέ, παλαιότεροι δὲ λόγιοι ἐν Ἄθῳ τὸν ἱστορικὸν Παῦλον, ἔπλασαν Παῦλον δεύτερον, ἀγένειον, σοφον, Ξηροποταμίτην καὶ τοῦτον λεγόμενον, καθ' ὅλα ὅμοιον τῷ πρώτῳ Παύλῳ, διαφέροντα μόνον ἐκείνου ὅτι εἶχε τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα.¹

Καταλείποντες τὴν παράδοσιν ἥτις οὐ μόνον μέχρι τοῦ βασιλόπαιδος ἀνατρέχει ἵνα εὖρη τὴν ἀρχὴν τῆς Μονῆς ταύτης, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, καταλείποντες καὶ τοὺς νεωτέρους διφήτορας οἵτινες νομίζουσιν ὅτι μόνον κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἔλαβεν ἡ Μονὴ αὕτη σύστασιν, σημειοῦμεν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἡμετέρων ἐρευνῶν τὰ ἐξῆς: Κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ὁ ἅγιος Παῦλος, ὁ τὴν Μονὴν τοῦ Ξηροποτάμου συμπίξας πιθανῶς, ἱδρυσε τὸ

1—Καλλιγᾶς, «Ἀθωνιάς» σελ. 36—37 καὶ 86—87.—Ἀμφιλόγιος Φιλοθέτης παρὰ Γεδεῶν «Ἀθῶς» σελ. 89.

πρώτον μικράν τὴν Μονὴν τοῦ Ἀγίου Παύλου, ἥτις βιώ-
σασα μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, κατεστράφη ἴσως ἐν ἀρχῇ τού-
του, εἴτε ὑπὸ τῶν ἑναντι ἐστρατοπεδευμένων εἰς Κασσάν-
δραν Καταλάνων (1307 — 1309), εἴτε ὑπὸ τῶν ἄλλων
πειρατῶν, ἀνατολικῶν ἢ δυτικῶν, ὧν δὲν ἐστερεῖτο τὸ Αἰ-
γάτον ἀπὸ τῆς Δ' σταυροφορίας μέχρι καταλύσεως τῆς αὐτο-
κρατορίας. Τὴν κατὰ τὸν Γ'—ΙΔ' αἰῶνα ὑπαρξεν τῆς Μονῆς
ταύτης στηρίζω ἐπὶ τοῖς ἑξῆς :

Α'—Ὅτι Παῦλος ὁ Ξηροποταμίτης ὁράτῃ ἐν ἀποφάσει
τῆς Συνάξεως τοῦ 1001 («ἐγκλητικόν» γράμμα ἀγίου
Παύλου) ἀδικούμενος ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς τῶν
Βουλευτηρίων, δίκαιοι δὲ τοῦτον ἡ Σύναξις, ἀναφορικῶς
τῶν ὁρίων τῶν δύο τούτων ἐγγὺς κειμένων μονῶν,

Β'—Ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὴν Μονὴν μέγα χαρτῶν ἐφθαρ-
μένον χρυσόβουλλον Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου ἔτους 1257
καθορίζον τὰ ὅρια πλείστων κτήσεων τῆς Μονῆς ταύτης,
ἣν ἀναφέρει τιμωμένην εἰς ὄνομα τοῦ Σωτῆρος
Χριστοῦ,¹

Γ'—Ὅτι σιγγιλλιωδὲς γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ματ-
θαίου ἔτους 1404 περὶ διαλυθείσης ὀριακῆς ἑρίδος τῶν Μο-
νῶν Ἀγίου Παύλου καὶ Διονυσίου μαρτυρεῖ τὴν πρώτην,
Μονὴν ἀρχαίαν,² καὶ

Δ'—Ὅτι ἡ Μονὴ ἐλέγετο ἀνέκαθεν τοῦ Ἀγίου Παύ-
λου, οὐχὶ ὡς τιμωμένη ἐπὶ τῇ μνήμῃ τούτου, ἀλλὰ διότι
κτίτωρ αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, τοῦλάχιστον,
ὡς ἅγιος ἐν Ἀθῶν παραδεδεγμένος Παῦλος ὁ Ξηροπο-

1—Ὁ Langlois σημειοῖ δύο χρυσόβουλλα εἰς τὴν Μονὴν ταύτην ΙΓ' αἰῶνος, τὸ μὲν τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Δούκα Ἀγγέλου Κομνηνοῦ, τὸ δὲ Μιχαὴλ τσάρου καὶ αὐτοκράτορος τῆς Ρωμανίας (·). Ὁ καλὸς γαλάτης ἡ αἰ πηγὰι αὐτοῦ, νομίζω, συνέχεον ἐν καὶ τὸ αὐτὸ χρυσόβουλλον. «Le Mont—Athos» σελ. 69.

2—Περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν Μονῶν ὁ Θεοδώρητος λέγει: «Ἡ ἐπ' ὀνό-
ματι τοῦ ὁσίου Παύλου (μονή) ἦν πάλαι, ὡς μαρτυρεῖ ὁ πρῶτος Ἰσαάκ, εἰς
τὸν καιρὸν αὐτοῦ· ἐπὶ τῶν ἡμερῶν Ἀνδρονίκου τοῦ νέου καὶ Ἰωάννου τοῦ
υἱοῦ αὐτοῦ ἦν ἐρείπιον πανέρεμνον». Γεδεών «Ἀθῶς» σελ. 93.

ταμίτης, ὅστις καθὰ πολλάκις ἐλέχθη συνεχρόνισε τῷ ἁγίῳ Ἀθανασίῳ.¹

Μεταξὺ τοῦ 1860—1870, ἂν μὴ καὶ πρότερον, ἡ Μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου ἐξουσιάζουσα τὴν εἰς τάξιν κελλίου περιελθοῦσαν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ἔρημον Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παύλου ἐπώλησεν αὐτὴν εἰς δύο ἐπιφανεῖς ἄρχοντας, μοναχοὺς γενομένους καὶ εἰς Ἄθω μετοικήσαντας, τοὺς ἀδελφοὺς Γεράσιμον Ραδώνιαν καὶ Ἀντώνιον Παγάσην, Σέρβους πιθανῶς τὸ γένος, ἀντὶ 24 χιλ. ἄσπρων, ὅπως ἀνακαινίσωσιν αὐτήν. Κατόπιν χρείας καταλαβούσης τοὺς Ξηροποταμινούς («διὰ τινὰ ἀναγκάζοντα»), οἱ ρηθέντες δύο μοναχοὶ ἔδωκαν ἔτι εἰς αὐτοὺς 100 οὐγγίας ἀργύρου ἵνα καὶ τὴν προγεγονυῖαν πρᾶξιν τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιστερεώσωσι καὶ βεβαιωτέραν καταστήσωσιν. Τὴν νέαν συμφωνίαν ἐκύρωσεν ὁ Πρῶτος Δωρόθεος Χελανδαρινὸς καὶ ἡ Σύναξις. Κατ' αὐτὴν ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παύλου ἀνεγνωρίσθη αὐθις ἀνεξάρτητος καὶ αὐτοδέσποτος ὑπὸ τῶν Ξηροποταμινῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον οὐδέποτε νὰ προσήλωθῇ ἀρχοντικῶ προσώπῳ ἢ μονῇ ἐτέρᾳ, ἐρημουμένη δέ ποτε νὰ περιέρχεται αὐθις εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς τοῦ Ξηροποτάμου. Ἀμφότεραι αἱ Μοναὶ ἔδει τοῦ λοιποῦ νὰ θεωρῶνται ἀδελφαὶ πνευματικῶς «τηρουμένου παρὰ τε τῶν Ξηροποταμινῶν πρὸς τοὺς Ἀγιοπαυλίτας, παρὰ τε τῶν Ἀγιοπαυλιτῶν πρὸς

1—Ἡ Μονὴ αὕτη ἐτιμᾶτο κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ, κατὰ τὸν ΙΔ' ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, κατὰ τὸν ΙΕ', ΙΣΤ', ΙΖ', ΙΙΙ' καὶ μέχρι τοῦ 1845 ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἔκτοτε δὲ μέχρι σήμερον δευνύνεται ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Ὑπαπαντῆς, πάντοτε δ' ἐκαλεῖτο Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παύλου. Σημειώτεον ὅτι τοῦτο ἴσως, καὶ ἄλλοι λόγοι, ἐν οἷς, ὅτι ἐν ἐγγράφοις Γ' αἰῶνος ἀπαντῶσι δύο μοναὶ Ξηροποτάμου ἐν Ἀθῶ, ὧν ἡ ἐτέρα ἐκαλεῖτο «Ἁγίου Νικηφόρου τοῦ Ξηροποτάμου» («Βυζ. Χρονικά» Πετρουπόλεως VI, 3 καὶ IX, 1—2) ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὸν Θεοδώρητον νὰ ἐκφράσῃ μετ' ἐπιφυλάξεως γνώμην, ὅτι ἡ μὲν τοῦ Ἁγίου Νικηφόρου εἶνε ἡ νῦν καλουμένη τοῦ Ξηροποτάμου, ἡ δὲ ἁπλῶς ἐν ἀρχαίοις ἐγγράφοις ἀπαντῶσα μονὴ Ξηροποτάμου εἶνε ἡ νῦν τοῦ Ἁγίου Παύλου. Παρ' Οὐσπένσκη, «Χρ. Ἀνατ.—Ἀθῶς. Πρώτη περιήγησις», III σελ. 256. Εἰς τοῦτο διὰ μακρῶν θὰ ἐπανέλθω ἐν τῷ λίαν πρесеχῶς ἐκδοθησομένῳ πεντατάμῳ ἡμῶν ἔργῳ περὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ τῶν ἐν αὐτῷ Μονῶν.

τοὺς Ξηροποταμεινοὺς ἔν' ὅπότ' ἂν τις ἐκατέρων εἰς τὴν ἐτέρων παραβάλη μονήν, ἐπιτυχάνῃ τῆς ἁρμοζούσης αὐτῷ στάσεώς τε καὶ τάξεως καὶ τιμῆς, κἂν τε τῆς πρώτης ἄξιός ᾖν τύχη κἂν τε τῆς δευτέρας καὶ κἂν ἐξῆς». Μετὰ ταῦτα τῆς εἰρήνης διαταραχθείσης συνεβιάσθησαν αὐθις οἱ διαφερόμενοι ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ξηροποτάμου καὶ διὰ νέου ἐγγράφου ἐκύρωσαν τὸ ἀκατάλυτον τῶν προγεγονυῖων συμφωνιῶν, κυροῦντος τοῦ Πρώτου Νεοφύτου καὶ τῆς Συνάξεως. Ταῦτα πρὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος.

Οἱ δύο ἀδελφοὶ Γεράσιμος καὶ Ἀντώνιος ταχέως ἀνασυνέστησαν τὴν Μονὴν ταύτην, οἰκοδομὰς ἐγείραντες καὶ καλλιέργειας ποιήσαντες εἰς τὸν πρὶν ἄβατον αὐτῆς χῶρον, ἐνῶ συγχρόνως ἀδελφότητα ἐσχημάτισαν καὶ μετόχια ἤρξαντο συνιστῶντες ἐν Σιθωνίᾳ καὶ τῇ βορειοδυτικῇ Μακεδονίᾳ. Τῷ 1401 ὁ Γεράσιμος ἦν ἐν τοῖς μακαριστοῖς, ἡγούμενος δὲ τῆς Μονῆς ὁ Ἀντώνιος ὅστις παρέτεινεν ἐφ' ἱκανὸν ἔτι τὸν βίον.

Εἰς τὸ Γ' τυπικὸν τοῦ 1394 ἡ Μονὴ τοῦ Ἀγίου Παύλου δείκνυται δεκάτῃ ὁγδόῃ μετὰ τῶν 25 τοῦ Ὄρους Μονῶν.

Τῷ 1401 καθωρίσθησαν τὰ ὅρια τῶν Μονῶν Ἀγίου Παύλου καὶ Διονυσίου ὑπὸ τοῦ Πρώτου Γενναδίου καὶ τῆς Συνάξεως καὶ τὴν πρᾶξιν αὐτῶν ἐκύρωσεν ὁ Πατριάρχης Ματθαῖος τῷ 1404.

Τῷ 1405 ὁ Ραδοσλάβος Σάμπιας ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Μονὴν ταύτην τὸ ἐν Καλαμαριᾷ μετόχιον τοῦ ἁγίου Γρηγορίου, ἀποτελούμενον τότε ἐκ τῶν χωρίων Ἀβραμιτίου καὶ Νεοχωρίου μετὰ πύργου κ.λ. Ἰωάννης Α' ὁ Παλαιολόγος ἐδωρήσατο τῇ Μονῇ γαίας ἐν Κασσάνδρᾳ, ἥτοι τὸ παλαιοχώριον Ἁγίου Παύλου κ.λ. δι' ὧν συνεκροτήθη τὸ νῦν μετόχιον αὐτῆς Πύργος καλούμενον, ἐνθα νῦν σφίζεται καὶ **ἀγίασμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου**, ἐντὸς λαβυρινθώδους κρύπτῃς χωρούσης ὀρίζοντείως ὑποκάτωθεν ἐνὸς ἀμπελῶνος. Ὁ αὐτὸς ἐδωρήσατο τῇ Μονῇ μετόχιον ἀξιόλογον εἰς Λῆμνον.

Οἱ δεσπόται τῆς Σερβίας πλείστας δωρεὰς ἐποιήσαντο τῇ Μονῇ ταύτῃ καὶ πολλὰ χωρία προσεκύρωσαν αὐτῇ ἐν

Σερβία.¹ Περισσότερον τῆς Μονῆς ἐπεμελήθη ὁ δεσπότης Γεώργιος Βράγκοβιχ ὅστις ἀνεκαίνισεν αὐτὴν ἰδρύσας καὶ νέον εὐρύτερον καθολικὸν ναὸν εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Γεωργίου.² Ἡ θυγάτηρ τοῦτου Μάρω, ἡ νεωτάτη ἐτι δοθεῖσα σύζυγος τῷ Σουλτάνῳ Μουράτ Β' ἐπεμελήθη τῆς Μονῆς ταύτης καθ' ὃν χρόνον, γραῖα οὔσα, διήρχετο τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτῆς εἰς τὴν ὀρισθεῖσαν αὐτῇ κατοικίαν Ἐξοβαν παρὰ τὰς Σέρρας.³ Τῷ 1491 ἠγόρασεν ὑπὲρ τῆς Μονῆς ἀπὸ τοῦς Ἑσφιγμενίτας τὸ μετόχιον τοῦ Πρόβλακος, εἶτα δὲ κατέλιπεν αὐτὴ τὸ εἰς Ἐξοβαν μέγα κτῆμα ἐν ᾧ ἐβίωσεν, ὅπερ ἔκτοτε ἐκλήθη **Μαχαδίτσα**.

Οἱ Σουλτάνοι Βαγιαζίτ Α' καὶ Μωάμεθ Β' ἐμερίμνησαν ὑπὲρ τῶν κτήσεων τῆς Μονῆς Ἀγίου Παύλου χορηγήσαντες αὐτῇ φερμάνια ἐλληνιστὶ γεγραμμένα.

Οἱ Βλαχομολδανοὶ ἠγεμόνες καὶ ἰδιῶται μεγάλως εὐεργέτησαν τὴν Μονὴν ταύτην. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐδωρήθη αὐτῇ τὸ ὑπὸ τῆς δόμνας Μπαλάσης συζύγου τοῦ Κωνσταντίνου Σερβὰν βοεβόδα κτισθὲν ἐν Βλαχία μοναστήριον **Ζήτσα**, ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχον τῆς Κραϊέβης. Τῷ 1664 ὁ περκαλάβης τοῦ Χοτίνου Μίρων Κωνσταντίνου μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἑλένης θυγατρὸς τοῦ ἠγεμόνος

1—Μὴ ὑπαρχουσὼν ἐν τῇ Μονῇ ἀξιολύστον μεταφράσεων τῶν σλαβικῶν αὐτῆς ἐγγράφων, ὅρα προσχέως τὰς τῶν δεσποτῶν τῆς Σερβίας δωρεὰς πρὸς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ 1387—1496 παρὰ Langlois «Le Mont Athos» σελ. 95—96.

2—Κατὰ τὸν Κομνηνὸν ὁ Βράγκοβιχ ὃν ὀνομάζει «Γχιούραν δεσπότην Συμενδρου τῆς Σερβίας» ἵδρυσε τὸν καθολικὸν ναὸν τῆς Μονῆς. Τοῦτον τὸν Γχιούραν τοῦ Κομνηνοῦ ὁ Οὐσπένσκις ἐκλαμβάνει ὡς τὸν πρώτον δομῆτορα Γεράσιμον, τάσσαν αὐτὸν εἰς τὸ ἔτος 1404 ὅτε ἦν πρὸ πολλοῦ τεθνεὺς οὗτος. Ἑβρημ. ρωσ. ὑπουργ. Παιδείας, LVIII σελ. 60.— Langlois «Le Mont Athos» σελ. 25.

3—Χαρτῶν ἀφιερωτήριον αὐτῆς διὰ τὸ μετόχι τοῦ Πρόβλακος ἄρχεται οὕτω: «Ἐγὼ ἡ Μάρω ἡ κυρὰ ἀπὸ τὴν Ἐξοβὰ ἐγγυρῶσα ἵνα ἀγορεύω» κ.λ. Τὸ σχετικὸν τουργικὸν ἐγγραφον τοῦ καδῆ Σερρών τῆς διὰ πλειστηριασμοῦ κατακυρώσεως τοῦ μετοχίου εἰς τὴν Μορίαν ἀντὶ 30 γιλ. ἄσπρων λέγει αὐτὴν «τετιμημένην, χοιδοτιανὴν τὸ θεοδένεια, θυγατέρα τοῦ Δεσπότη, κυρίαν δέδοποιαν.» Ἔτος 896 Ἑγείρας.

Ἰωάννου Μοβίλα, προσήλωσε τῇ Μονῇ τὸ ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ ποστελνίκου Θεοδώρου Μοβίλα ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἀναλήψεως κτισθὲν ἐν Σουτσάβα τῆς Μολδαυίας μοναστήριον **Θεοδωρένι ἢ Μπουλδουζένι** καλούμενον μὲ ὅλα τὰ χωρία αὐτοῦ, γαίας, δάση, μύλους, ἀθιγγάνους, βλάχους καὶ ζῶα, διότι οἱ μοναχοὶ αὐτοῦ περιπεσόντες εἰς ἀθλιότητα καὶ δυστυχίαν ἐγκατέλειψαν αὐτό, ἐνῶ τινὲς αὐτῶν ἐπώλησαν μέρος τῶν γαιῶν του καὶ ἠπειλείτο ὑπὸ παντελοῦς ἀφανισμοῦ.¹

Ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Κωνσταντῖνος Βασσαράβας Βραγκοβάνος ἐδείχθη κτίτωρ τῆς Μονῆς ταύτης, κτίσας τὸν νῦν σφζόμενον πύργον, καὶ ἄλλας οἰκοδομὰς ποιήσας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ παρεκκλήσιον τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης.

Κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα ἡ σφραγὶς τῆς Μονῆς ἦτο ἐλληνοσερβικὴ, ἔφερε τοῦτέστι εἰς δύο κύκλους περίξ τοῦ ἐστίπου ἁγ. Γεωργίου γράμματα ἐλληνικά καὶ σερβικά, ἐξ οὗ τεκμαίρομαι ὅτι οἱ ἐν αὐτῇ μοναχοὶ ἦσαν Ἕλληνες καὶ Σέρβοι οἵτινες κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, καὶ μετὰ ταῦτα, ἐπλειοψήφουν ἐν τῇ Μονῇ. Οἱ Σέρβοι μοναχοὶ ἐξέλιπον τελείως ἐκ τῆς Μονῆς ταύτης κατὰ τὰς δύο πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τὰ ἐν Σερβίᾳ κτήματα.

Κατὰ τὸν ΙΙΙ' αἰῶνα, ἡ Μονὴ ἐχώρησεν εἰς δεινὴν παρακμήν. Ἰδιόρρυθμος διατελοῦσα τῷ 1768 ὥφειλεν ἔξω εἰς ὀθωμανοὺς καὶ χριστιανοὺς 21,645 γρόσια. Τότε ἀπώλεσε καὶ τὰ ἐν Ἀθήνῃ καὶ Σέρραις μετόχια. Οἱ μοναχοὶ αὐτῆς περιφερόμενοι ἐν Τουρκίᾳ, Βλαχίᾳ, Μολδαυίᾳ καὶ Ρωσσίᾳ πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν δὲν ἐπρόφθانون νὰ πληρῶνῳσι κεφάλαια καὶ τόκους νέων προστιθεμένων χρεῶν. Ἐκ γράμματός τοῦ Πατριάρχου Γαβριὴλ μαρτυρούμεν, ὅτι τῷ 1781 ἐθλίβετο ἡ Μονὴ αὕτη ὑπὸ βαρυτάτου χρέους καὶ δυστυχίας καὶ πτωχείας μεγίστης. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὁ

1 — Ἡ αἰτιολογία αὕτη τῆς ἀφιερώσεως καὶ τὰ ἀναφερόμενα εἶδη εἰσι συνηθῆ εἰς τὰ ἀφιερωτήρια τῶν ἡγεμόνων Βλαχίας καὶ Μολδαυίας οἵτινες ἀφιερώσαν τὰ ἐκεῖ μοναστήρια εἰς τὰς ἐν Ἀθῶν Μονάς.

σκευοφύλαξ αὐτῆς Γρηγόριος, διαπρέπης ἀνὴρ, περιῆλθε πολλὰ μέρη πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν μετὰ 20 σφραγίστου ἐγκυκλίου τῶν Ἱ. Μονῶν καὶ ἔκτοτε ἡ Μονὴ αὕτη ἤρξατο ἀναλαμβάνουσα.

Τὴν Μονὴν ταύτην κατέστησε διπλάσιαν εἰς οἰκοδομὰς καὶ τῶν πάντων αὐτῆς ὁσίως καὶ φιλογενῶς ἐπεμελήθη ὁ σπουδαῖος αὐτῆς ἀρχιμανδρίτης Ἀνθίμος Κομνηνός ὁ ἐκ Σηλυβρίας¹ μεταξύ τῶν ἐτῶν 1816—1820, ἡγούμενος διατελέσας τῶν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις κτημάτων τῆς Μονῆς καὶ τῆς φιλίας ἡξιωμένος τοῦ αἰοδίου Πατριάρχου Γρηγορίου Ε' καὶ τοῦ μεγάλου διερμηνέως καὶ κατόπιν ἡγεμόνος Μολδανίας Μιχαὴλ Σούτσου. Οὗτος ἔκτισε τὰ δύο τρίτα τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, τὴν μεσημβρινὴν μετὰ τοῦ προστόου τοῦ πυλῶνος, τὸ ἄνωθεν τεῖχος καὶ τὸ κωδωνοστάσιον, ἔθηκε δὲ τῆς βράσεις τοῦ νέου ὠραίου ναοῦ, ἐπλούτισε τὴν Μονὴν καὶ τὸν ναὸν διὰ σκευῶν καὶ ἀμφίων, ἡγόρασε γαίας ἐν Κασσάνδρᾳ (Κρομμύδι) καὶ Θάσῳ ὥσπερ συνέστησεν εἰς μετόχια καὶ ἐν γένει ἀναμορφωτῆς ἐδείχθη αὐτῆς, δι' ἐπισήμων ἐγγράφων ἐξασφαλίσας τὰ ὅρια αὐτῆς καὶ τῶν μετοχιῶν ἐκ τῶν ἐπηρεασμῶν τῶν φιλοκτημόνων. Δυστυχῶς αἱ τῷ 1820 ὑποβοῶσαι ἀνωμαλίαι ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Βουκουρέστιον ἔνθα ἀπεβίωσε κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1828.

Κατὰ τὰς ἀνωμαλίας τοῦ 1821—1830 ἡ Μονὴ αὕτη ὑπέφερε μεγάλως, τῶν πλείστων μοναχῶν αὐτῆς φυγόντων, ἐνῶ οἱ σκητιῶται τῆς Νέας Σκῆτης εἰσελθόντες παρέμειναν ἐν αὐτῇ καὶ ἐπεμελήθησαν τῶν ἀναγκῶν αὐτῆς.

Τῷ 1830 ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Μονὴν οἱ τῷ 1820 εἰς Λαύδαχ μεταβάντες μοναχοὶ αὐτῆς Σάββας Ρωσιανός καὶ Γεράσιμος Λοβέρδος ὅπως ζητήτωσι παρὰ τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Α' βοήθειαν ὑπὲρ τῆς Μονῆς των καὶ ἰδίᾳ πρὸς συντέλεσιν τοῦ μέχρι τῶν παραθύρων ἀτελοῦς, διὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ἀνθίμου, καταλειφθέντος νέου ναοῦ. Οἱ ἀπὸ τοῦ

1—Ἐγεννήθη τῷ 1762 εἰσῆλθε δὲ εἰς τὴν μονὴν πρὸ τοῦ 1787. Ἐλαιογραφία αὐτοῦ σώζεται ἐν τῇ Μονῇ καὶ τοιχογραφία ἐν τῇ λιτῇ τοῦ Κυριακοῦ τῆς Νέας Σκῆτης.

1821 μέχρι τοῦ 1830 ἐν Αἰγίνῃ παραμείναντες μοναχοί, οἵτινες μεγάλως ἐξετιμήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου καὶ Αὐγουστίνου τῶν Καποδιστριῶν, ἐκόμισαν δύο κώδωνας καὶ δύο μανουάλια τῆς Βενετίας, δῶρα τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἐπιστολὴν τούτου ἐσφραγισμένην πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυν τῆς Ρωσσίας Στρογονόφ, ὅπως φροντίσῃ περὶ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ναοῦ, ἥτις ἐματαιώθη θανόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ κατὰ τὴν ρεύσανσαν δεκαετίαν ὅλως μεταβληθέντων τῶν πραγμάτων καὶ προσώπων. Ὁ τῷ 1832 ἐπιζῶν Γεράσιμος μετέβη παρὰ τῷ τσάρῳ Νικολάῳ Α΄ μετὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' ἀγνοῶ τί κατώρθωσεν.

Τῷ 1839 ἡ Μονὴ τοῦ Ἀγίου Παύλου ἀνασυνέστη εἰς κοινόβιον ὑπὸ ἡγούμενον τὸν ἱερομόναχον Στέφανον Διονυσιάτην, τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου ΣΤ' ἐκδόντος τὸ σιγγίλλιον κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1840.

Τῷ 1845—50 συνεπληρώθη ὁ ναὸς οὗ ἕνεκα ἡ Μονὴ ὑπέπεσεν εἰς περισσότερον χρέος, δυσφόρητον καταστὰν τῷ 1860, ἀπηλλάγη δ' αὐτοῦ τελείως τῷ 1885¹ προνοία τῶν τε ἄλλων ἀλλὰ κυρίως τοῦ ἐπιτρόπου αὐτῆς Δαμιανοῦ Κομινάτου τοῦ ἐκ Κεφαλληνίας, ὅστις μεγάλως συνετέλεσε καὶ αὐτοπροσώπως ἐπιστάτησεν εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ βορειοδυτικοῦ τμήματος τῆς Μονῆς καὶ τοῦ πλείστου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, κατὰ τὰ ἔτη 1890—95 ὡς καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων πρότερον συντελεσθέντων, τοῦ ταρσανᾶ, τοῦ ἐν Καρυαῖς κονακίου καὶ ἄλλων.

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 4 Ἰανουαρίου 1902 ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς τὰ δύο μεσημβρινοδυτικὰ πέμπτα τῆς Μονῆς ταύτης. Τῷ 1902—3 ἀνωκοδομήθη ἡ Τράπεζα καὶ τὸ ἄνωθεν τμήμα τοῦ ξενωνος.

Νῦν ἡ Μονὴ ἔχει 75 μὲν περίπου μοναχοὺς ἐντός, πλείους δὲ ἐν ταῖς δυσὶ σκῆταις αὐτῆς.

Ὁ ἀρχαιότερος ναὸς

τῆς Μονῆς ὃν ἱδρύσε κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ὁ δεσπότης Σερ-

βίας Γεώργιος Α΄ Βράγχκοβιχ ἔκειτο μεταξὺ τοῦ νέου ναοῦ καὶ τῆς βορείας πλευρᾶς, καὶ τὸ μὲν βῆμα αὐτοῦ ἐφθανε μέχρι τοῦ Ἀΐχρου τοῦ παρεκκλήσιου τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὁ δὲ νάρθηξ ἐξετείνετο μέχρι τοῦ δυτικοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους Ἐφερε τοιχογραφίας ΙΖ΄ αἰῶνος, ἐτιμᾶτο δὲ εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

Ὁ νέος ναὸς

ἐθεμελιώθη τῷ 1817 καὶ συνεπληρώθη τῷ 1845, τιμηθεὶς ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Ἱπαπαντῆς. Ὁ ναὸς οὗτος ὑπὲρ οὗ ἡγωνίσθη ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς Σωφρόνιος Καλλιγὰς Κεφαλλην, βραχὺς τὸ μῆκος, ἀποτελεῖ χαρίεν σύνολον ἀρχιτεκτονικῆς, ἀντὶ τοῦ ὀγκώδους τῆς λιτῆς μεσοτοίχου ἔχων λεπτὴν μαρμαρίνην πύλην, ἀπλῆτως δὲ φωτιζόμενος. Οὗτος εἶνε ὁ μόνος ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Ἁθω ναὸς ὅστις ἀποτελεῖται: ἐξωθεν ἐκ λαξευτοῦ λευκοῦ μαρμάρου μετὰ καλῶν παραθύρων καὶ διαζωμάτων, ἔσωθεν δὲ στηρίζεται ἐπὶ στύλων μετὰ κιονοκράνων ἀξίων ὅπωςδὴποτε προσοχῆς. Ὁ νάρθηξ αὐτοῦ εἶναι ὁμοίως μαρμαρίνος ἀπηλλαγμένος δὲ τῆς ἐν ἄλλαις Μοναῖς ἀπαντώσης ἀτεχνίας καὶ δυσαρμονίας. Δύο παρεκκλήσια κεῖνται ἐκατέρωθεν τῆς λιτῆς, δεξιὰ μὲν τοῦ ἁγίου Παύλου, ἀριστερὰ δὲ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἅπερ ὁ τεχνίτης ἠθέλησε νὰ περιλάβῃ εὐαρμόστως ἐν τῷ ἐνιαίῳ σχεδίῳ τοῦ ναοῦ, ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἐὰν ἐπέτυχεν. Ὡραῖον τέμπλον ἐκ μαρμάρων Ἁθω, Τήνου καὶ Πεντέλης φέρον πολὺ καλὰς γλυφὰς καὶ διαζώματα, κοσμεῖ ἀπὸ τοῦ 1901 τὸν ναόν.¹

Ἐν τῷ βῆματι καὶ τῷ θησαυροφυλακίῳ τῆς Μονῆς με-

1—Τὸ ἔργον τοῦτο ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἔμπνευσιν καὶ ἐπίβλεψιν ἐξτετέλεσεν ὁ Ἰωάννης Φ. Λυρίτης ἐκ Τήνου, τὰς δὲ δεσποτικὰς εἰκόνας ὁμοίως ἔγραψεν ὁ ἐν Καραῖς ἁγιογράφος Χριστόδουλος Ματθαίου ἐκ Ναυσῆς. Νομίζω ὅτι αἱ εἰκόνας αὗται δεικνύουσι τὴν δύναμιν νὰ παρηγάγῃ νῦν ἡ ἀγιογραφία ἐν Ἁθῶ κατ' ἀνώτερον ὅρον.—Σημειωτέον ὅτι εἰς τὴν Μονὴν τοῦ ἁγίου Παύλου διέτριψα ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἀντιπροσωπεύσας αὐτὴν παρὰ τῇ Ἱ. Κοινοπόλει ἐπὶ τοιαύτην (Μάρτιος 1893—Μάρτιος 1896), ἐπὶ πενταετίᾳ δὲ ἐπίτροπος ἐν αὐτῇ διατελέσας (Μάρτιος 1896—Μάρτιος 1901) ἀπεχώρησα αὐτῆς τῇ 27 Μαΐου 1901.

ταξὺ τῶν πολλῶν χειμῆλιων διακρίνονται δύο μεγάλα τεμάχια τιμίου ξύλου ἐν δυσὶν ἀξιολόγοις ἀργυροῖς κιβωτίοις ὧν τὸ ἕτερον δῶρον τυγχάνει τῆς τσαρίνης Ἑλισάβετ,¹ ὁλόκληρος ὁ ποῦς Γρηγορίου τοῦ θεολόγου ἐν δυσὶ κιβωτίοις καὶ τὰ τέμνια δῶρα τῶν μάγων ἐν πολλοῖς κιβωτίοις, τὰ ὁποῖα λέγεται δωρήτασα ἢ προρρηθεῖσα Κυρὰ Μάρω.²

ὑπὸ ἔποψιν τέχνης τρία χειμῆλια ἐλκύουσι τὴν προσοχὴν, ἔργα λατινικὰ τῆς Βενετίας ἢ ἀλλης τινὸς ἰταλικῆς πόλεως, ἀνήκοντα ὡς ὑποθέτω εἰς τοὺς σταυροφορικοὺς χρόνους. Τὸ ἐν τούτων εἶναι ξύλινον προσκυνητᾶριον ὡς ἀνεωγμένον βιβλίον (0,41X0,30) καὶ φέρει μικρογραφίας ἐπὶ μεμβράνης, τὸ ἄλλο εἶναι τὸ ἤμισυ μεγαλύτερου ἐγκολπίου προσκυνηταρίου (0,34X0,26) καὶ φέρει ἐν μέσῳ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ περίξ, κατὰ τετράγωνον διάταξιν, τοὺς ἀποστόλους. Ἡ ἐργασία αὕτη σύγκειται ἐκ φύλλων χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου διὰ τὰς σάρκας, στερεοποιηθέντων διὰ τοῦ πυρὸς ἐπὶ πορφυρᾶς ὑέλου· τὰς σκιὰς ἀποτελοῦσιν ἀποξέσεις τοῦ μετάλλου δι' ἀκίδος. Ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ἔχει, κατ' ἐμὲ κρίτην, ἐξαισίον σχῆμα· ὁ τεχνίτης δὲν ἠγνόει τὰς παραδόσεις τοῦ Φειδίου, δῆλα δὲ τὰ φερόμενα περὶ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἔργου αὐτοῦ εἰκονίζοντος «θεὸν εἰρηνικόν καὶ πανταχοῦ πρᾶον· οἷον ἀστασιάστου καὶ ὁμονοούσης τῆς Ἑλλάδος ἐπίσκοπον» ὡς λέγει Δίων ὁ Χρυσόστομος, ἐβάπτισε δὲ τὸ κλασικὸν πνεῦμα εἰς τὴν χριστιανικὴν ιδέαν. Αἱ χαριτόρρυθμοι πτυχώσεις ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ καὶ ἡ τολμηρὰ καὶ ἥρεμος ἀνάτασις τῶν εὐλογουσῶν τοῦ Κυρίου χειρῶν εἶναι τι ἀσύνηθες ἐν τῇ στερεοτύπῳ ἀνατολικῇ ἀγιογραφίᾳ. Τὸ τρίτον ἔργον εἶναι σταυρὸς ξύλινος πλήρης μικρογραφιῶν ἐπὶ μεμβράνης, μετὰ βάσεως ὀρειχαλκίνης ἣτις φέρει ἀνακοίλως

1—Τῆς Ἑλισάβετ ὑπάρχει ἐν τῇ Μονῇ μέγα πολυτελὲς χρυσόβουλλον (κηρύβουλλον) οὗ ἀγνοῶ τὸ περιεχόμενον. Λέγεται ὅτι τὴν Μονὴν εὐηργέτησαν καὶ οἱ τσάροι Ἀλέξιος Μιχαήλοβιτς καὶ ὁ τούτου υἱὸς Πέτρος ὁ μέγας.

2—Περὶ αὐτῶν βλέπε: Didron ἐν *Annales archéologiques* τομ. ΚΓ' σελ. 260—. H. Brockhaus «Die Kunst in den Athos—Klöstern» σελ. 46—47, πλείονα δὲ παρ' Οὐσπένσκη.

γεγλυμμένας διαφόρους μὴ χριστιανικὰς παραστάσεις (0,90X0,55). Ἡ ὅλως ἄσχετος πρὸς τὸν σταυρὸν βάσις φέρει εἰς δύο σειρὰς παραδόξους γραφάς, γρίφον ἀποτελοῦσας διὰ πάντα σοφὸν περιηγητήν.¹

Τὸ ἀρχαῖον νυῆδριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου

κεῖται, ὡς ἀκρόπολις, ἐπὶ βράχου τῆς βορείου πλευρᾶς ὑπερ-
κείμενος πάντων τῶν λοιπῶν αὐτῆς οἰκοδομῶν. Τοῦτο φαί-
νεται ἀρχαῖον καὶ ἴσως εἶναι ὁ ἀρχαιότατος καθολικὸς ναὸς
τῆς Μονῆς μετασχηματισθεὶς καὶ τοιχογραφηθεὶς κατὰ τὸν
ΙΕ' αἰῶνα, ὅτε πιθανῶς καὶ ἐσμικρύνθη. Ἀνωθεν τῆς ἑσω
πύλης τούτου ὑπῆρχε παλαιὰ ἐπιγραφή εὐαναγνώστοις κε-
φαλαίοις γράμμασι διακριδὸν γεγραμμένη, πλὴν δυστυχῶς
ὁ τερατουργὸς Κ. Σιμωνίδης κατέστρεψε διὰ πλύσεων ἐκεί-
νην καὶ ἔγραψε διὰ μαύρου ἐλαιοχρώματος ἐτέραν ἀποτρο-
παίαν πλοχῆς καὶ διὰ τοῦτο ἄκρως δυσξύμβλητον. Ο Βroc-
khaus ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ περὶ ἁθωικῆς τέχνης ἔργῳ τοῦ
πανομοιότυπον αὐτῆς μεθ' ἑρμηνείας (σ. 275,) ἣν συνεπλή-
ρωσεν ὁ φίλος μου κ. Η. Ν. Παπαγεωργίου καίπερ εἰδὼς
παρ' ἐμοῦ τὴν πλαστότητα αὐτῆς καὶ τὸ μάταιον τοῦ κόπου.
(«Byzantinische Zeitschrift», X σελ. 579—580)² Κατὰ

1—Ἡ περιέργεια μὲ ὥθησε νὰ περιφέρω διὰ φίλων μου ἀντίγραφα τού-
των ἐν Εὐρώπῃ ὅπως ἐξηγηθῶσιν αἱ ἀνεξήγητοι ἐπιγραφαί, ἀπέτυχον ὅμως
ἐπὶ πολὺ, ἐνῶ συγχρόνως ἀπέτυχον σφαῖ κορυφαί, ἕως οὗ ἱκανοποιητικὴν
ἑρμηνεῖαν ἔλαβον ἐκ τῶν κορυφαίων ἐν Ἀγγλίᾳ καθηγητῶν τῶν ἀνατολικῶν
γλωσσῶν κ. κ. Ἰωάννου Μπήμς καὶ Λάν Πούλ διὰ τοῦ φίλου μου κ. Ἰω-
άννου Σούλλιβαν Ἱρλανδοῦ ἑλληνιστοῦ. Κατὰ τούτους αἱ ἐπιγραφαί ἀπο-
τελοῦνται ἐκ συνηθεστάτων ρητῶν τοῦ κορανίου, οἷον «εἰς ὁ Θεὸς κ.λ.» γε-
γραμμένων ἡτέχνως ἱερασιτί.

2 Οὗτοι ἐκοπίσταν πολλὴ εἰς τὴν ἑρμηνεῖαν τῆς ἐπιγραφῆς, πρόπει οἷως
να ὀφείλωσι χάριν τῷ Σιμωνίδῃ ὅτι διὰ τῆς αὐτῆς καθ' ἁλιστικῆς μεθόδου
δὲν ἔγραψεν ἐν τοίχῳ τὴν ἐν τῇ ὥκ του ὑπ' ἀρ. 1 μεμβρανίνου τετοαευγ-
γελίου τῆς βιβλιοθήκης κειμένην ἱστορίαν τῆς Μονῆς ταύτης ἢ μάλλον τοῦ
νυῆδριου. Κατ' αὐτὴν ὁ βασιλόπαις Παῦλος συνέπηξε κατ' Αὐγούστον τοῦ
8251 τὴν Μονὴν ταύτην ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ μονυδρίου τῶν Εἰσοδίων τοῦ
ὑπὸ Στεφάνου μοναχοῦ δομηθέντος τῷ 13ῳ ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ Μ. Κων-
σταντίνου, ἐν ᾧ χώρῳ ὁ τοῦ Ἀπόλλωνος βωμὸς ὑψούτο, Ὁ τῶν Εἰσοδίων

τὴν ἀναξιόπιστον ἐπιγραφὴν ταύτην τὸ ναίδριον ἐτοιχογρα-
φῆθη τῷ 1423, ἐγκαινιασθὲν τῷ 1425 ὑπὸ τοῦ μητροπολί-
του Θεσσαλονίκης εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἀντὶ τῆς
ἐορτῆς τῶν Εἰσοδίων ἐφ' ᾗ ἐσεμνύνετο ἕως τότε.

Παρεκκλήσια

ἐν τοῖς κελλίοις ὑπάρχουσι 3 καὶ ἐν τοῖς πέριξ τῆς Μονῆς 6.

Ἡ βιβλιοθήκη

περιέχει τὰ ἐξῆς ἑλληνικὰ χειρόγραφα:

Ὁ	κώδικας	1	περγαμηνούς	ἐκκλ.	57ης αἰῶνος	Θ'—Π"
58	»		χαρτώους	»	»	ΙΔ'—ΙΙΙ'
34	»		»	»	»	ΙΔ'—ΙΙΙ'.

ναὸς ἔσχεν ἁγιογράφους τοὺς ἀδελφοὺς Καλλίστρατον, Νίκαιδρον καὶ Ἀπόλ-
λωνα Ὁλουθίους τὴν πατρίδα καὶ μαθητὰς τοῦ ἁγίου Παύλου, μετὰ πάροδον
δὲ 86 ἐτῶν φθαρέντος τοῦ ναοῦ ὑπὸ σεισμοῦ ἀνιστορήθη ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τῆς
Μονῆς Βαρθολομαίου καὶ Ἰωάννικου τῶν Ροδίων. Τῷ 987 τῆς Μονῆς
ἐπεκαταβίβησεν καὶ τοῦ ναοῦ ἀνακλινισθέντος ἐκόσμησαν αὐτὸν διὰ μουσειώ-
σεων οἱ ἁγιογράφοι καὶ ψηφιδόται Νίκαιδρος, Παῦλος ὁ Ἰωλκεὺς καὶ Μελ-
χισεδῆκ ὁ Συμαῖος. Ταῦτα εἶχεν ἔγραψε τῷ 1317 ὁ τῆς Μονῆς ταύτης
ἡγουμένος Σεραφεῖμ ἀντιγράφας ἐκ τῆς βίβλου «Χιλιάς ἁγιογραφικῆς» πραγ-
ματινομένης ὑποθέσεως χιλίων ἐτῶν ἀπὸ ἐκκλινομένης, γραφείσης δὲ τῷ
1080 παρὰ τινος Διονυσίου Ἀλεξανδρέως ἐκ τῆς Λαύρας! Ἡ ἐν τῷ ρηθέντι
κώδικι οὐ μόνον ὁ Εὐαγγ. Ἰωάννης σφύζεται) ἀπαντῶσα σημεῖωσις αὕτη
φαίνεται πολὺ μεταγενεστέρως παρεγγεγραμμένη, δὲν εἶναι ὁμοῦς πλάσμα
τοῦ Σιμωνίδου ὡς ὑπέθεσεν ὁ Μ. Γεδεών («Ἀθῶς» σελ. 78) καὶ ὁ Σ.
Λάμπρος (Κατάλογος, I σελ. 19) ὡς φαίνεται ἐκ τῆς γραφῆς καὶ ἀφ' οὗ
ἀρχαιότερον μαρτυρεῖται ὑπάρχονσα («Ἀθῶς σελ. 89»). Ἐδημοσιεύθη καλεῖς
ἐν τῇ Ἀθωνικῇ τοῦ Καλλιγᾶ, πληρεστέρα δὲ ἐν τῇ καταλόγῳ τοῦ Λάμπρου.

I—Εἰς τούτων (ἀριθ. 2) περιέχει τὰς Πράξεις καὶ Ἐπιστολάς μετὰ σχό-
λιων τοῦ Ἀνδρόν. Καισαρείας, τοῦ Οἰκουμενίου, ἴσως καὶ ἑτέρου τινός, ἐν
τέλει δὲ ἀναγιγνώσκονται εἰς σχῆμα σταυροῦ: «**Σταυροῦ οὐράτατε βασιλευ-
σαν Μαρίαν**». Ἡ παράδοσις καὶ τὰ ἐν ἀρχῇ προστεθέντα χαρτῶα φύλλα,
λέγουσι τὸν κώδικα ἔργον τῆς χειρὸς τῆς αὐτοῦ βασιλίδος τοῦ Βυζαντίου
Μαρίας τῆς Ἀρμενίας συζύγου Κωνσταντίνου τοῦ ΣΤ' (780—797) ὃς καὶ
ὁ κ. Λάμπρος σημειοῖ, ἀλλὰ νομίζω αὐτὸν νεώτερον ἀφ' οὗ ἔχει σχόλια τοῦ
Οἰκουμενίου ὅστις ἤχησεν κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ι' αἰῶνος. Ὁρα Κατάλογον
Λάμπρου, I σελ. 19, ἐλθα σημειοῦται ἔτος κώδικός 800.

ΚΕΛΛΙΑ ΚΑΙ ΣΚΗΤΑΙ ΥΠΟ ΤΗΝ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Κελλία

ἡ Μονὴ ἐν Καρυαῖς ἔχει τρία: τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου, κονάκιον, εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς πολίχνης· τῆς Ἰπαπαντῆς, ἕτερον κονάκιον (ἀμπελῶν καὶ δάσος) 10' λεπτά ἄνω τῶν Καρυῶν, καὶ τῶν Ἀγίων Θεοδώρων, παρὰ τὸ πρῶτον, ἐν ᾧ βιοῦσι 3 κελλιῶται.

Ἡ Νέα Σκήτη ἡ τοῦ Πύργου

τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου κεῖται 20' λεπτά μεσημβρινῶς τῆς Μονῆς, μικρὸν ἄνωθεν τῆς παραλίας. Συνέστη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ III αἰῶνος· τὸ Κυριακὸν ἰδρύθη τῷ 1757 καὶ μικρὸν κατόπιν ἐτοιχογραφήθη ὁ κυρίως ναὸς, ἡ δὲ λιτὴ ἐν ἀρχῇ τοῦ IV αἰῶνος. Ὁ νάρθηξ ἐκτίσθη πρὸ δεκαετίας καὶ τὸ δεξιὰ τοῦ βήματος παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου τῷ 1901. Ἡ σκήτη αὕτη συγκροτεῖται ἐξ 28 καλύβων, ὧν αἱ τέσσαρες ἄνευ ναϊδρίων, κεῖνται δ' ἐγγὺς ἀλλήλων περιχοσμούμεναι ὑπὸ διαφόρων δένδρων, ιδίως ἐλαιῶν καὶ ἐσπεριδοειδῶν.

Εἰς ταύτας ἀσχοῦνται 80 μοναχοί.

Ἡ σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἡ Λάκκου

κεῖται ἐν τινι χαράδρᾳ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ὄρους 1 1) 2 ὥραν ἀπέχουσα τῆς Μονῆς, ἔλασσον δὲ τῆς θαλάσσης. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ὑπῆρχον κελλία τῆς τοῦ Ἀγίου Παύλου ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἀλώσεως. Τῷ 1764 ὑπῆρχον ἐκεῖσε 4 κελλία καὶ 4 καλύβαι, μικρὸν δὲ μετὰ ταῦτα συνέστη ἡ σκήτη αὕτη, ἀποτελούμενη νῦν ἐξ 25 καλυβῶν, ἐξ ὧν μόνον αἱ 14 ἔχουσι ναϊδρία. Τινὲς τούτων ἔχουσιν εὐρείας περιοχὰς ἐν αἷς καλλιεργοῦνται λεπτοκαρυαί, ἀμπελοὶ κ.λ. Ὁ ὀρίξων τῆς σκῆτης εἶναι λίαν περιορισμένος ἐκ τῶν πέριξ

βουνῶν, ἅτινα διασχίζει μεγάλος χείμαρρος, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα: σκήτη τοῦ **Λάκκου**, ἥ πέριξ ὁμῶς ὕλομανῆς βλάστησις καὶ τὰ ἄφθονα ὕδατα, ἀναπληροῦσι τὰς ἄλλας ἐλλείψεις. Εἰς τὰς 23 ταύτας καλύβας ἀσχοῦνται 72 Ρωμοῦνοι μοναχοὶ ἐκ Βλαχίας, Μολδαυίας καὶ Βασσαραβίας.

Τῷ 1898—1901 νέος Κυριακὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἰδρύθη ὑπὸ τῆς Μονῆς δαπάναις τοῦ μοναχοῦ Ἰουστίνου, ἐκ τῆς καλύβης τῆς ἁγ. Σκέπης τῆς Θεοτόκου, ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ παλαιότερου, ὅστις οὐδὲν ἄξιον λόγου περιεῖχε. Νῦν δαπάναις τοῦ αὐτοῦ ἰδρύθη καὶ ἐξωνάρθηξ μετὰ κωδωνοστασίου.

Μετόχια τοῦ Ἁγίου Παύλου.

Ἡ Μονὴ αὕτη ἔχει καλὴν πρόσοδον ἐκ τῶν ἐν Βασσαραβίᾳ κτημάτων αὐτῆς, ὀλίγα δέ τινα εἰσπράττει καὶ ἐκ τοῦ δάσους αὐτῆς, ὅπερ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκτείνεται κατὰ τὴν ἀντίθετον τοῦ Ὄρους πλευράν. Μετόχια ἔχει εἰς Πρόβλαχα (μικρὸν) εἰς Σιθωνίαν δύο τὰ λεγόμενα Σάρτη καὶ Κριαρίτσι, εἰς Κασσάνδραν δύο, ἐν ἀξιόλογον εἰς τὴν ΒΑ παραλίαν παρὰ τὴν Ἀθυτον, ἅγιον Παῦλον ἢ Πύργον καλούμενον, ἐν ᾧ τὸ πηράδοξον καὶ λαβυρινθῶδες ἀγίασμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου ὡς ὀνομάζεται, καὶ ἄλλο παρὰ τὴν Κύφαν μικρότερον τὸ Κρομμύδιον. Μέγα μετόχιον ἔχει ἡ Μονὴ εἰς Καλαμαριὰν καὶ ἓνα οἶκον εἰς Θεσσαλονίκην ἐνθα σφάζεται μεγίστη τοιχογραφία τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ γνωστὴ εἰς τὴν πόλιν ὑπὸ τὸ ὄνομα **Μέγας Σωτῆρ**. Εἰς Θάσον, εἰς τὸ χωρίον τοῦ Σωτῆρος, ἔχει κακεῖ καλὸν μετόχιον ἐλαιοδένδρων.

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος 6 Δεκεμβρίου

Ἡ ιδιόρρυθμος Μονὴ τοῦ Σταυρονικήτα κεῖται ἐπὶ ἐξέ-
χοντος ἀλικτύπτου βράχου, ἔχουσα εἰς μικρὰς ἀποστάσεις
ἐκατέρωθεν τὰς παραλίους Μονὰς Ἰβήρων καὶ Παντοκράτο-
ρος, καὶ πρὸ αὐτῆς ἐκτεταμένον ὀρίζοντα.

Ἡ Μονὴ αὕτη ἀνασυνέστη κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ἤτοι
μετὰ τὴν ἄλωσιν, καθ' ἣν ὡς ἐρρήθη Δεκαεννέα Μοναὶ εὐρέ-
θησαν ἐπὶ τοῦ Ὅρους. Ὁ ἱστορικός βίος αὐτῆς ἀρχεται ἀπὸ
τοῦ 1533 κυρίως δὲ ἀπὸ τοῦ 1540—45, παραδόξως δ' ἐν-
ταῦθα δὲν εἰσεχώρησαν μυθολογίαι περὶ ἀρχαιότητος τῆς
Μονῆς ταύτης, ἣν ἤτε παρὰδοσις καὶ οἱ περὶ Ἀγίου Ὅρους
γράψαντες δὲν θεωροῦσιν ἀρχαιοτέραν τοῦ χρόνου τούτου.

Τὴν Μονὴν τοῦ Σταυρονικήτα νομίζω ἀρχαίαν διὰ τοὺς
ἐξῆς λόγους:

Α'—Διότι ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, οἱ ἐν Καρυαῖς με-
τεχειρίζοντο τὸν **πύργον** αὐτῆς ὡς ὄχυρὰν σκοπιὰν διὰ τοὺς
θαλασσοληστὰς, ὡς δεικνύουσι τὰ ἐπὶ τῇ ἀνασυστάσει τῆς
Μονῆς ἔγγραφα, ¹ φαίνεται δ' ἔργον ΙΑ' αἰῶνος.

Β'—Διότι κατὰ τὸν ὀνομασθέντα χρόνον εἰσέτι ὑπέκειτο
ὡς κελλίον τῇ Μονῇ τοῦ Φιλοθέου, εἶχεν ὁμῶς ἔκτασιν ὅλως
ἀσυνήθη διὰ κελλίον, ἐν δὲ τῷ πύργῳ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ
ὑπῆρχον ἱκανὰ διαμερίσματα, ἐτιμάτο δ' ἡ Μονὴ εἰς ὄνομα
τῆς Θεοτόκου, καὶ

Γ'—Διότι «Νικηφόρος μοναχὸς ὁ (ἡγούμενος) τοῦ Σταυ-

1—Κατ' ἔγγραφον τῆς Συνάξεως τοῦ 1541 δι' οὗ ἐδόθη τῇ Μονῇ τμη-
μα δάσους.

ρονικήτα» δείκνυται υπογεγραμμένος ἐν τῷ ἐγκλητικῷ γράμματι τοῦ ἁγίου Παύλου τῷ 1001.

Ὡστε τὴν Μονὴν τοῦ Σταυρονικήτα δυνάμεθα μετὰ πιθανότητος νὰ θεωρήσωμεν συσταθεῖσαν τὸ πρῶτον κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα.¹

Τῷ 1333, ὡς κελλίον ἢ κάθισμα, διατελοῦσα ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τῆς Μονῆς τοῦ Φιλοθέου παρεχωρήθη ὑπὸ τῶν μοναχῶν ταύτης εἰς τὸν Γρηγόριον ἡγούμενον τῆς Μονῆς Γηρομερίου, πατριαρχικὸν ὄντα ἑξάρχον, ὅπως ἀνακαινίσῃ αὐτὴν «εἰς μνημόσυνον μὲν αὐτοῦ καὶ τοῦ κατὰ σάρκα ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ μακαρία τῇ μνήμῃ γενομένου Καλλίστου μοναχοῦ καὶ πάντων τῶν γονέων αὐτοῦ, εἰς φυλακὴν δὲ καὶ συντήρησιν τῶν τε ἐν αὐτῷ συναχθησομένων ὀσιωτάτων μοναχῶν καὶ παντός τοῦ ἀνα τοῦ... Ἁγίου Ὁρους, διὰ τὸ εἶνε αὐτὸ παρὰ τὴν θαλάττιον ἀκτὴν ἐνιδρυμενον καὶ τοὺς θαλαττίους δῆθεν ληστὰς ἀποσκοποῦν, διὰ τῆς μελλούσης ἐν αὐτῷ γενέσθαι περιβολῆς καὶ τειχικῆς ἀσφαλείας καὶ ὁχυρότητος».

Ὁ Γρηγόριος ἐπλήρωσεν εἰς τοὺς Φιλοθείας ἡ χιλιάδας ἄσπρα, (ἴσα πρὸς ἰσάριθμα σημερινὰ γρόσια, ὑπεσχέθη δὲ νὰ δίδῃ ἐτησίως αὐτοῖς 100 ἄσπρα «ὡς τεκμήριον πνευματικῆς ἀγάπης ἀναμέσον τῶν δύο μερῶν» καὶ οὕτως ἔλαβε τὸ τῆς Θεοτόκου κάθισμα, τοῦ **Σταυρονικήτα ἐπονομαζόμενον ἐκπαλιν**, μετὰ τοῦ πύργου καὶ τοῦ ναοῦ καὶ τῶν κελλίων καὶ πάσης τῆς περιοχῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐξωθεν ναοῦ τῆς Θεοτόκου Παντανάσσης, ἵνα ἔχῃ καὶ δεσπόζῃ αὐτοῦ αὐτὸς τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εἰς τὸ διηνεκές καὶ

1—Ὁ Μ. Γεδεών ἐπόμενος Θεοδώρητῳ νομίζει ἀρχαιότερον τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος τὸ ὄνομα Σταυρονικήτα, λέγει δὲ ὅτι ἡ Μονὴ αὕτη κατὰ παρῶσιν διεδέχθη τὴν ἀρχαιοτέραν τοῦ Χαρίτωνος ὅπερ ἀνέληθες ὡς νομίζω ἀπὸ βλέπομεν Νικηφόρον ἡγούμενον Σταυρονικήτα τῷ 1001, ἡ δὲ τοῦ Χαρίτωνος ὁραταὶ ἐν τῷ Ι' τυπικῷ τῷ 1394.—Περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς Μονῆς ὁ Θεοδώρητος ἀλλ' ἀντ' ἄλλων σημειοὶ ἀντλῶν ἐκ τῶν υπογραφῶν τοῦ ἐγκλητικού γράμματος Παύλου τοῦ Ἐκροπιταμίτου ὅπερ δ' ἀποκρούει, τοῦτο δέχομαι, ὅτι διῆλα δὴ ἡ Σταυρὸς καὶ Νικήτας ἦσαν οἱ πρῶτοι κτίτορες, ἡ Σταυρονικήτας, καὶ ἐπὶ τὸ εὐφημότερον ἐγγράφῃ Σταυρονικήτα ἡ Μονὴ αὐτή. Βλέπε Γεδεών «Ἁλθος» σελ. 189 καὶ 519.

καρποῦται μετ' αὐτῶν τὰ εἰσοδήματα καὶ τοὺς καρποὺς αὐτοῦ, ἤτοι τῶν ἀμπέλων, ἐλαιῶν, κήπων, δένδρων καὶ βλαστημάτων, χρώμενος καὶ τοῖς ἐν τῇ περιοχῇ ἀκάρποις δένδρεσι καὶ τοῖς λειβαδίοις, λαμβάνων δὲ καὶ τὴν οἰκοδομήσιμον ξυλείαν ἐκ τοῦ δάσους τῆς τοῦ Φιλοθέου, ἧς τὰ ζῶα ἠδύναντο νὰ βόσκωσιν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ καθίσματος. Τὴν πρᾶξιν ταύτην τῶν συμβλήθέντων ἐκύρωσεν ὁ Πρῶτος καὶ ἡ Σύναξις τοῦ Ὁρους, ὁ δὲ Πατριάρχης Ἱερεμίας Α' διὰ σιγγιλλίου αὐτοῦ τῷ 1536 ἀπεφάνητο ὅπως «ἡ τοιαύτη Μονὴ τῆς ὑπεράγνου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας ἡ ἐπικεκλημένη τοῦ Σταυρονικήτα . . . ἦν ἡγόρασεν ὁ καθηγούμενος τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ Γυρομερίου κύριος Γρηγόριος παρὰ τῶν ὀσιωτάτων μοναχῶν τοῦ Φιλοθέου εἰς ἄσπρα τετράκις χίλια καὶ πολλοῖς κόποις ἀνέκτισε καὶ ἀνήγειρε καὶ εἰς τὸ κρεῖττον ἐπανήγαγεν, ὑπάρχει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ διοίκησιν αὐτοῦ . . . καὶ ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀπάντων μοναστηρίων παντελεύθερος καὶ ἀδούλωτος καὶ ἀκαταπάτητος» μὴ ἔχειν δὲ τοῦ λοιποῦ ἐξουσίαν τοὺς Φιλοθείας χωρῆσαι πρὸς κατάλυσιν τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως, ἢ ζητεῖν πλέον τῶν 100 ἄσπρων ἐτησίως.

Ὁ Γρηγόριος ἀνεχώρησεν, ἂν μὴ ἐτελεύτησε, τῷ 1537 ἢ 1538, τὰ δὲ κελλία ἅπερ ἀνωκοδόμησε πυρὶ κατηναλώθησαν καὶ ἡ Μονὴ ἔρημος αὐθις κατελείφθη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Μεγάλης Μέσης.

Περὶ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας¹ (τὸ τρίτον ἐστὼς ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ πρωτοκλήτου), ἔχων ὑπερβάλλουσιν εὐλάβειαν πρὸς τὸν ἅγιον Νικόλαον, παρακληθεὶς τε ὑπὸ τῆς Συνάξεως, παρ' ἧς καὶ ἐγγράφως ἐζήτησεν

1—Ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ ἀπὸ Σοφίας, γεννηθεὶς ἐν τῷ χωρίῳ Ζίτσα τῶν Ἰωαννίνων, ἦν κατὰ τὸν Μονεμβασίας Δωρόθεον καλογηρικὸς καὶ φορόνιμος, ἀλλ' ἄπειρος παιδείσεως· ἐπατριάρχευσεν δὲ τρίς (1520;—22, 1523 ἢ 24—37 καὶ 1537—45). Τοιχογραφία αὐτοῦ σώζεται ἐν τῷ ναῷ τῆς Μονῆς, ἀντιγραφεῖσα δ' ἐδημοσιεύθη ἑγχρωμος ὑπὸ Σ. Λάμπρου ἐν «Δελτίῳ Ἱστορικῆς καὶ Ἑθνολ. Ἑταιρείας», τόμ. Α' σελ. 124, ὡς καὶ ἡπλῆ ἐν «Πατριαρχικοῖς Πίναξι» Γεδεών, οἱς ἐδόθη. Σελ. 500 καὶ ἐ

ἄδειαν, ἀνωκοδόμησε τὴν Μονὴν ταύτην τιμήσας ἐπὶ τῷ
δνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου.

Ὁ Πατριάρχης, ὅστις αὐτοπροσώπως ἐπεσκέψατο πρότε-
ρον τὴν Μονὴν καὶ ἀνίχνευσε καὶ κατώπτευσεν τὸν χώρον
αὐτῆς «εὖ τε θέσεως ἔχοντα παραλίου καὶ εὐχρασίας ἀέρων
ἔμπλεων, εὖ τε πρὸς πᾶσαν γεωπονίαν καὶ ἐμφυτεύσεις ἀμ-
πέλων ἐπιτήδειον» πολυτρόπως αὐτὴν ἀνέκτισε καὶ ἐβελ-
τίωσε, κελλία τε καὶ ἐστίαν κοινοβιακὴν καὶ νοσοκομεῖα
καὶ τᾶλλα δὴ πάντα τὰ χρειώδη οἰκήματα καὶ τοῦ τείχους
περιπυργώματα περικαλῶς ἐδομήσατο καὶ ὡς ἦν δυνατόν
ἀσπασίως ἀπήρτισέ τε καὶ κατεκάλλυνε καὶ ἀμπελῶνας καὶ
κῆπους καὶ ἐλαιῶνας ἐκτὸς κατεφύτευσε καὶ ὕδωρ ἀένναον
καὶ πότιμον διωχέτευσε, πλεῖστα βιβλία μικρά τε καὶ με-
γάλα αὐτῇ προμιθουσάμενος, ἅμφιά τε, σκεύη, εἰκόνας καὶ
λοιπὰ ἱερὰ κειμήλια, καθίσματα συγχρόνως καὶ μετόχια
αὐτῇ ἀγοράσας, ὡς αὐτὸς ἱστορεῖ ἐν τῇ ἐν τῇ Μονῇ σωζομέ-
νῃ διαθήκῃ αὐτοῦ.¹

Τῷ 1541 ἀποφάσει τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως προ-
σηρτήθη τὸ δεύτερον τῇ Μονῇ τοῦ Σταυρονικήτα ἡ ἔρημος
μονὴ τοῦ Φακινού, παρεχωρήθη δ' αὐτῇ καὶ δάσος ξυλοφό-
ρον βορείως τῶν Κορυθῶν. Τῷ 1543 ἡγόρασεν ὑπὲρ αὐτῆς
ὁ Πατριάρχης τὸ ἐν Κασσάνδρᾳ μέγα μετόχιον Πίνακα
παρὰ τινος Ἰβραῖμ, κεαγιᾶ τοῦ ἀρχιευνούχου Γ'ασνεφέρ
ἀγᾶ, ἀντὶ 48400 ἄσπρων.

Τῷ 1544 ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας διὰ σιγγιλλίου αὐτοῦ,
ἐν ᾧ φέρονται ὑπογεγραμμένοι 70 ἀρχιερεῖς (;) ἐκήρυξε τὴν
σταυροπηγιακὴν ἐλευθερίαν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀνοικοδομηθεί-
σης Μονῆς καὶ τὸ ἀσινὲς τῆς περιουσίας αὐτῆς.²

1 — Εὐρίσκεται ἐν κώδικι χαρτῶφ τῆς Μονῆς (μεγ. 0,20 X 0,14), νο-
μίξω δ' αὐτὴν ἀντίγραφον, ἐκ τοῦ ἀπολεσθέντος πρωτοτύπου, αἰῶνος 12'.
Περιέχει κατὰ τὸ πλεῖστον ὑποθήκας καὶ ἐντολὰς πρὸς τὸν κατὰ καιρὸν
ἡγούμενον τῆς Μονῆς. Ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι κεῖται Ἑποτύπως τοῦ Πα-
τριάρχου πρὸς τοὺς μοναχοὺς τοῦ Σταυρονικήτα, ὡς καὶ παράφρασις τῆς δια-
θήκης αὐτοῦ ἐν ἡ μόνῃ σημειοῦται μὴν Μάρτιος καὶ ἰνδικτηῶν Γ', ἥτις
συμπίπτει τῷ ἔτει 1545.

2 — Πάντα τὰ ἔγγραφα τῆς Μονῆς ταύτης εἶδον ἐν ἀντιγράφοις 12' — 16'
αἰῶνος· ἀγνοῶ ἐὰν ὑπάρχωσιν ὅλα τὰ πρωτότυπα.

Κατά τινα σημείωσιν ἀρχαίαν εὕρισκομένην ἐν τῷ κώδικι τῆς διαθήκης, ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας, μοναχὸς Ἰωάννης γενόμενος ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ, ἔθανεν ἐν αὐτῇ τῷ 1546, διετίαν ἢ ἐν μόνον ἔτος, ὡς ἔοικεν, ἐπιζήσας μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς τρίτης πατριαρχείας αὐτοῦ ἀπομάκρυνσιν.¹

Τῷ 1607 ἐκάθη ἡ Μονὴ σωθέντων τῶν ἐγγράφων αὐτῆς ὡς μαρτυρεῖ σιγγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ἔτους 1632 περὶ τοῦ ἐν Κασσάνδρᾳ μετοχίου αὐτῆς· φαίνεται ὅμως ὅτι ταχέως ἀνωκοδομήθη διότι οἱ μοναχοὶ αὐτῆς ὀρῶνται τῷ 1640 ὡς ἀπὸ μακροῦ ἐρίζοντες πρὸς τοὺς Κουτλουμουσιανούς διὰ τὰ ὅρια τῶν δύο Μονῶν καὶ μάλιστα διὰ τὸ μονύδριον τοῦ Λειβαδογένῃ.

Ἐν ἐγγράφῳ τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως περὶ τῆς Μονῆς ταύτης, ἔτους 1641, ἀναφέρεται «ὡς σμικρὴ τῶν πάντων οὔσα καὶ τόπων οὐκ εὐμοιροῦσα, ὕδατός τε καὶ ξύλων ὑστερουμένη». Μικρὸν μετὰ τὸ 1666 εἶχε 30 μοναχοὺς.

Τῷ 1751 ἦτο ιδιόρρυθμος.

Τῷ 1760 ὁ τῆς Βλαχίας ἡγεμὼν ἐδωρήσατο τῇ Μονῇ ταύτῃ τὸ ἐν τῷ τμήματι Βουκουρεστίου μοναστήριον τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ἐνῷ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Σερβὰν Καντακουζηνὸς ὠκοδόμησε το ὑδραγωγεῖον αὐτῆς.

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 387 χειρογράφῳ κώδικι τῆς βιβλιοθήκης τῆς Μ. τῶν Ρώσων σημειοῦνται τὰ ἑξῆς: «αψμά. ἐκάθηκεν ἡ Σταβρονικήτα, Ὀκτωβρίου κδ'». Ὑπὸ πυρκαϊᾶς πιθανῶς ἔπαθεν ἡ Μονὴ καὶ πρὸ τοῦ 1819, διότι τῷ ἔτει τούτῳ ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος Ε' ἐκήρυξε τὰ ἐγγράφα αὐτῆς αὐθεντικά, ὡς ἔπραξε καὶ ὁ Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις μετὰ τὴν πυρκαϊάν τοῦ 1607.

Κατὰ τὴν νύχτα τῆς 27 Δεκεμβρίου 1879 ἐκάθη τὸ πλεῖστον καὶ κυριώτερον πρὸς ἀνατολὰς μέρος τῆς Μονῆς ἀνω-

1—Κατὰ τὸν Γεδεὼν ὁ Ἱερεμίας ἔθανεν ἐν Τορνόβῳ ἐπανερχόμενος ἐκ Μολδαβίας καὶ Βλαχίας ἐνθα μετέβη πρὸς συλλογὴν βοηθειῶν ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Πατριαρχείου, μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ γενόμενος μοναχὸς Ἰωάννης. «Πατρ. Πίνακες» σελ. 505. Εἰς τὴν Μονὴν δὲν σφίζεται ὁ τάφος τοῦ Πατριάρχου, ὅπερ νομίζω σπουδαίαν ἔνδειξιν ὅτι δὲν ἀπέθανεν ἐν αὐτῇ.

κοδομήθη δὲ ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου καὶ ἐπιτρόπου αὐτῆς Καιταρίου—'Αβερκίου, ἕνεκα δὲ τῆς ἐργασίας ταύτης καὶ τῆς ἀμελοῦς αὐτοῦ διαχειρίσεως, ἡ Μονὴ ὑπέπεσεν εἰς χρέος, ὅπερ τῷ 1884 ἤρθημετο εἰς 3,461 λίρας, μετὰ διетίαν δὲ ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὑπέρογκον διὰ τὰς μικρὰς δυνάμεις αὐτῆς ποσὸν 10,505 λιρῶν.

Ἡ Ἱερὰ Κοινότης μετὰ τὸν κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1886 θάνατον τοῦ 'Αβερκίου πληροφορηθεῖσα τὸν οἰκονομικὸν ὄλεθρον εἰς ὃν ἐφέρετο ἡ Μονὴ αὕτη, ἔβηκεν αὐτὴν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν αὐτῆς, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1887, διορίσασα ἐν αὐτῇ προσωρινὸν ἐπίτροπον τὸν ἱερομόναχον Ἱεροθέον Κουτλουμουσιανόν· κατὰ Ὀκτώβριον δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἔκτακτος Σύναξις συγκληθεῖσα ἐν Καρυαῖς, ἐξεπέμνησε κανονισμὸν δι' οὗ διορίζετο ἐν τῇ Μονῇ «ἰσόβιος ἐπίτροπος» πρὸς διοίκησιν αὐτῆς καὶ ἐξόφλησιν τοῦ χρέους ὑπὸ τὸν ἑλεγχον τῆς Κοινότητος μέχρις ἀποσβέσεως αὐτοῦ, ὀρισθέντος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτῇ μοναχῶν εἰς 15—20.

Κατ' Αὐγούστον τοῦ 1888 ἡ Κοινότης διώρισεν ἰσόβιον ἐπίτροπον τῆς Μονῆς τὸν Βενιαμὶν Κοντράκην κελλιώτην τῆς Μονῆς Καραχάλλου, θανόντος δὲ τούτου κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1890, διορίσθησαν προσωρινοὶ ἐπίτροποι ὁ Ἱεροθέος αὐθις καὶ εἶτα ὁ ἱερομόναχος Κοσμάς καὶ Παχώμιος ἀδελφοὶ τῆς Μονῆς, ἕως οὗ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1903 ἡ Ἱερὰ Κοινότης διώρισεν ἐκλέξασα ἰσόβιον ἐπίτροπον τὸν καὶ νῦν διοικούντα τὴν Μονὴν ἀρχιμανδρίτην Θεόφιλον τὸν Προυσαέα ἕνα τῶν προεστώτων τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου. Οὗτος παρέλαβε χρέος 9,619 λιρῶν, κατώρθωσε δὲ, διὰ τῶν μικρῶν τῆς Μονῆς πόρων καὶ αὐστηροτάτης οἰκονομίας, περικοπῆς δὲ τῶν τόκων καὶ μέρος τοῦ κεφαλαίου εἰς τοὺς ἐπισπεύδοντας τὴν ἐξόφλησιν ἐκ τῶν δανειστῶν, ἐντὸς ἐννέα περίπου ἔτων (11 Ἀπριλίου 1893—30 Δεκεμβρίου 1901, ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὴν τοῦ χρέους. Τὸ ἀνώτερον παντὶς ἐπαίνου ἔργον τοῦ νουνεχοῦς καὶ σώφρονος Θεοφίλου δικαίως ἐξῆρεν ἡ Ἱερὰ Κοινότης κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 4 Φεβρουαρίου 1902, ὅτε κατὰ τὸν κανονισμὸν ὑπεβλήθη τὸ τελευταῖον ὁ ἀπολογισμὸς τῆς Μονῆς καὶ ἐχειραφετήθη αὕτη. Δικαίως

καὶ ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία κατὰ Ἰανουάριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἔστεφεν αὐτὸν εὐλογίαις διὰ πατρ. καὶ συνοδ. ἐπιστολῆς, ἣν συνώδευσε μετὰ σταυροῦ ὡς ἐπάθλου πρὸς τὸν ἀγωνισάμενον.

Ἡ Μονὴ τοῦ Σταυρονικήτα πρὸ τριακονταετίας εἶχε 40 μοναχοὺς, νῦν δὲ περὶ τοὺς 2¹/₂, πλείστους δ' ἐν τοῖς κελύεσσι καὶ καλύβαις.

Ἡ ναὸς

κεῖται ἐν στενωπῷ χώρῳ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τῆς μικρᾶς αὐλῆς, εἶνε δὲ ἀπλοῦς καὶ μικρότερος ὅλων τῶν ἐν Ἀθῶ μοναστηριακῶν καθολικῶν ναῶν. Ἐτοιχογραφήθη κατὰ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου, ὃν δὴλον ὅτι τῷ 1546,¹ οὐκ οἶδα δὲ διατὶ αἱ τοιχογραφίαι τῆς λιτῆς ἐπεχρίσθησαν διὰ παχέος κονιάματος, νέαι δὲ, τὸ πλεῖστον ἀτυχεῖς, ἀνιστορήθησαν πολὺ μετὰ ταῦτα.

Ἐν τῷ δεξιῷ προσκυνηταρίῳ τοῦ ναοῦ ἀνάκειται ἡ διὰ μουσειώσεως ἐπὶ πίνακος γεγραμμένη εἰκὼν τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐσχισμένη κατὰ τὸ μέσον καὶ ἰδίως κατὰ τὸ μέτωπον τοῦ ἁγίου. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἄλκιφς ἀνέσυραν τὴν εἰκόνα ταύτην κατὰ τύχην διὰ τῶν δικτύων ἐκ τοῦ ἐγγυὲς βυθοῦ τῆς θαλάσσης φέρουσιν μέγα ὄστρεον ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ ἁγίου. Ἐνεκα τοῦ θαύματος τούτου ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας ἐτίμησε τὴν Μονὴν ταύτην ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου, λαβὼν δὲ τὸ ὄστρεον τὸ μὲν ἡμῖς αὐτοῦ ἐταμίευσεν ἐν τῇ Μονῇ τὸ δὲ ἕτερον πέταλον αὐτοῦ ἁγιογραφήσας ἀπέστειλεν εἰς τὸν πατριάρχην τῆς Ρωσσίας Ἰώβ. Οὐδαμοῦ τῶν ἐπισήμων ἁγιορειτικῶν ἐγγράφων γίνεται μνεία τοῦ γεγονότος τούτου, τὸ ἁγιογραφημένον ὅμως πέταλον σώζεται ἐν τῷ συνοδικῷ σκευοφυλακίῳ τῆς Μόσχας.²

1—Ὡς ἡ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πατριάρχου σημείωσις ἀναφέρει.

2—Ἐν τῷ τῆς Μόσχας συνοδικῷ σκευοφυλακίῳ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 47 ἐγκόλπιον λέγεται ἀνήκον εἰς τὸν Πατριάρχην Ἱερεμίαν Α' ὅστις ἐδοιρήσατο αὐτὸ εἰς τὸν πρῶτον πατριάρχην Μόσχας καὶ πάσης Ρωσσίας Ἰώβ· ἐπειδὴ ὅμως ὁ μὲν Ἱερεμίας Α' ἔθνεε τῷ 1546, ὁ δὲ Ἰώβ μάλιστα μετὰ τεσσαρακονταετίαν ἐγένετο μητροπολίτης πάσης Ρωσσίας καὶ τῷ 1589 πατριάρχης, ὁρθῶς τινες ἀποδίδουσι τὸ ἐγκόλπιον εἰς Ἱερεμίαν τὸν Β'. Τὸ ἐγκόλπιον τοῦτο

Παρεκκλήσια

μεταξὺ τῶν κελλίων εὐρίσκονται 4 καὶ 2 ἐν τῷ νεκροταφείῳ καὶ τῷ ἀμπελῶνι.

Ἡ τράπεζα

κεῖται, ὡς εἰς τὴν τοῦ Παντοκράτορος Μονήν, εἰς τὸν ἄνω ὄροφον τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς δυτικῶς βλέπουσα. Τὸ ἄθικτον αὐτῆς οἰκοδόμημα εἶναι λίαν ἀρχαῖκόν. Ἐκ τῶν κατὰ τὸ 1770 γενομένων αὐτῆς τοιχογραφιῶν ὀλίγαι τινὲς σῶζονται εἰς τὸ ἀνατολικόν ἄκρον.

Ἡ βιβλιοθήκη

τῆς Μονῆς εὐρίσκομένη ἐν ἰσογείῳ ὀπισθεν τοῦ ναοῦ περιέχει τὰ ἐξῆς ἑλληνικά χειρόγραφα:

57	περγαμηνούς	κώδικας	ἐκκλῆσ.	ὕλης	αἰῶνος	ΙΑ'—ΙΔ'
92	χαρτῶους	»	»	»	»	ΙΔ'—ΙΘ'
12	»	»	συμμίχτου	»	»	ΙΕ'—ΙΘ'
8	»	»	ἐκκλ. μουσικῆς ¹	»	»	ΙΖ'—ΙΗ'

Κελλία

ἡ Μονὴ αὕτη ἔχει ἐν τοῖς ὀρίοις αὐτῆς 9, καὶ 2 βορειοανατολικῶς τῶν Καρυῶν. Εἰς ὃ τούτων βιοῦσι περὶ τοὺς 60 Ρῶσσοις μοναχοὺς, εἰς ὃ δὲ 10 Ἑλληγνες καὶ εἰς ἐν ὃ Βούλγαροι.

Καλύδας

ἔχει ἐν τοῖς ὀρίοις αὐτῆς ἐν Καψάλα 34, ὧν 6, μετὰ ναοῦ. Εἰς ταύτας ἀσχοῦνται ἀνὰ εἷς ἡ δύο Ρῶσσοι ἄνευ διαδοχῆς, ὅσοι περίπου ἐν ὅλῳ, καὶ ἄλλοι τόσοι ἂν μὴ καὶ πλείονες βιοῦσιν ἐν αὐταῖς ὡς καβιῶται.

φέρει κεχαραγμένην τὴν ἀκατόφλεκτον βάρυν τοῦ Μωϋσέως καὶ περίξ Χερουβίμ. Βλέπε τοῦ μουσοτραφῶς ἀρχιμ. Ἰακώβου Δημοπούλου Βατοπεδινού, «Τὸ ἐν Μόσχᾳ Συνοδικὸν Σκευοφυλάκιον». Ἀθῆναι 1900 σελ. 35—37.

1—Λάμπρου, Κατάλογος, τόμ. Α' σελ. 75—90.

Μετόχια τοῦ Σταυρονικήτα.

Τὸ δάσος τῆς Μονῆς ταύτης ἐλάχιστα κατὰ περιόδους ἐκ ξυλείας παρέχει. Μετόχια κέκτηται εἰς Κασσάνδραν τὸ ὑπὸ τοῦ Πατρ. Ἱερεμίου ἀγορασθὲν τοῦ Πίνακος, εἰς Μαριῆς τῆς Θάσου (ἐλαιόδενδρα) καὶ ὁ μύλους εἰς Τζίντζους τῶν Σερρών.

16

Ἡ ἹΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ἽΟ Ὁ Ἅγιος Γεώργιος· 23 Ἀπριλίου

Ἡ κοινόβιος Μονὴ τοῦ Ξενοφώντος καίται ἐπὶ τῆς παραλίας, εἰς θέσιν ὀμαλήν. Ἡ παλαιότερα Μονὴ ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ νοτιοδυτικοῦ τμήματος, πέριξ τοῦ μικροῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, ἐν ἀρχαῖς δὲ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ὑπερεδιπλασιάσθη ὁ χώρος αὐτῆς δι' ἐπεκτάσεως πρὸς βορρᾶν ἐνθα ἰδρύθη νέος μέγας καθολικὸς ναὸς, ἐξετάθη δὲ καὶ ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν σειρὰ τῶν κελλίων. Τὸ βόρειον μέρος κλείεται διὰ τείχους, καὶ ἐκτὸς τῆς ἀνωμάλου διατάξεως τῶν κτιρίων ἥτις προέκυψεν ἐκ τῆς γενομένης ἐπεκτάσεως, τὸ σύνολον παρουσιάζει νῦν τὴν Μονὴν ὡς μήπω συμπληρωθεῖσαν.

Ἡ Μονὴ αὕτη φαίνεται μοι σύγχρονος τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου διότι ἐν τῇ βιογραφίᾳ τούτου βλέπω «πρῶτοντον Ξενοφῶντα ἡγούμενον ἐνὸς τῶν ἐν τῷ Ὁρει φροντιστηρίων», οὗτινος τὸν ἀδελφὸν Θεόδωρον πύσχοντα ἐκ καρκίνου ἐθεράπευσεν ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος εἰς τὸν Μυλοπόταμον.

«Θεόδουλος μοναχὸς δοῦλος τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ

Ξενοφώντος» ὁράται ὑπογεγραμμένος ἐν ἐγγράφῳ τῆς μονῆς τῶν Ρουθᾶδων τῷ 1033.¹ Ὁμοίως «Θεόδωρος μοναχὸς ὁ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ξενοφώντος», ἐράται ἐν ἐγγράφῳ τῆς μονῆς τοῦ Ἱεροπάτορος, ἀποκειμένῳ εἰς τὴν Μ. τοῦ Βατοπεδίου, ἔτους 1071.²

Ἐνεκα τῆς ἀπαντώσεως ταύτης σειρᾶς τῶν ἡγουμένων τῆς Μονῆς νομίζω ἐνισχύεται ἡ πιθανότης ὅτι πρῶτος κτίτωρ αὐτῆς εἶναι ὁ τῷ Ἀθανασίῳ συγχρονίσας Ξενοφὼν ὁ πρεσβύτερος.³

Μεμβράνινος πράξις τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως ἔτους 1083,⁴ σφζομένη ἐν τῇ Μονῇ, γνωρίζει ἡμῖν ὅτι ταύτην ἐμεγάλυνεν ὁ πρὸ τοῦ χρόνου τούτου εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ Συμεὼν, ὁ κατὰ κόσμον Στέφανος, εὐνοῦχος καὶ μέγας Δρουγγάριος (ναύαρχος) ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου. Κατὰ τὸ ἐγγραφον τοῦτο ὁ Συμεὼν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ξενοφώντος μετὰ τριῶν αὐτοῦ ἀκολούθων, διεδέχθη δ' ἐν τῇ ἡγουμενίᾳ Γεράσιμον τὸν Κουροπαλάτην. Ταύτην εὐρὴν ἡμελημένην ἀνωκοδόμησεν ἐκ βάθρων σὺν τῷ ναῷ ἰδίαις δαπάναις καὶ βοθείᾳ τοῦ Βοτανειάτου, ἀμπελῶνας, λειμῶνας καὶ προάστεια αὐτῇ ὀσιώσας. Σὺν τούτῳ ἐκείραντο ἐν τῇ Μονῇ τὴν κόμην οἱ «οἰκεῖοι» τούτου παῖδες, μετονομασθέντες Εὐσέβιος, Κάνδιδος (:) καὶ Ἰλαρίων. Ἡ Μονὴ αὕτη ἠῤῥήθη καὶ ἐμεγαλύνθη ὥστε ἐν ταῖς πρώταις ἐλογίζετο, οἱ δὲ ὀνομασθέντες τρεῖς, ἐπαιρόμενοι ἐπὶ τῇ καταγωγῇ αὐ-

1—«Βυζαντινὰ Χρονικὰ» Πετροπόλεως VI. 3.

2—Τοῦτο πάντως νοεῖ ὁ Οὐσπένσκις ὃν ἡκολούθησαν πάντες οἱ λοιποὶ, ἐν τούτῳ τῷ ἔτει βλέποντες τὸ πρῶτον τὴν Μονὴν ταύτην. «Ἐφημ. ρωτ. ὑπομ. Παιδείας», LVIII σελ. 57.—Langlois «Le Mont—Athos» σελ. 20.—Γεδεών «Ἄθως» σελ. 190. —Brockhaus «Die Kunst» σελ. 8.—Ὁ Κομνηνὸς λέγει ὅτι τὴν Μονὴν ἱδρυσεν ὁ ἅγ. Ξενοφὼν· εἰς ἐννοῇ τὸν συγκλητικὸν τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἢ ὅτιν τινα ἀθώιτην ἀρνού.

3—Σημειωτέον ὅτι ἐν ἐγγράφοις τῆς Λαύρας περὶ Ἠλατίως καὶ Μονοξυλίτου βλέπομεν τῷ 991 «Ξενοφὼντα μοναχὸν καὶ πρεσβύτερον» καὶ τῷ 999 «Ξενοφὼντα μοναχὸν πρεσβύτερον ἡγουμένον τοῦ Καλύκα».

4—Ἐνταῦθα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνη ἡ δέουσα κριτικὴ μνεία τῶν ἐγγράφων.

τῶν, περιεφρόνουν τοὺς γέροντας τῆς ἐν Καρυαῖς Συνάξεως, οἵτινες ἐπωφελοῦμενσι τῶν κατὰ τῶν ἀγενείων καὶ εὐνούχων διατάξεων βία ἀπήλασαν τοῦ Ὅρους αὐτοὺς τε καὶ τὸν Συμεῶν.

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1083 ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Α΄ Κομνηνὸς ἔγραφεν εἰς τὸν Πρῶτον τοῦ Ὅρους Παῦλον ὅπως συναθροίσῃ πάντας τοὺς ἡγουμένους καὶ ἀποκαταστήσωσι τὸν Συμεῶν εἰς τὴν ἡγουμενείαν τῆς Μονῆς τοῦ Ξενοφώντος καὶ ἐγγράφως παραδώσωσιν αὐτῷ ἅπαντα τὰ πράγματα αὐτῆς, πέμψας συγχρόνως ἴδιον ἀπεσταλμένον Συναχερεῖμ τινα. Ὁ Ἀλέξιος ὡμολόγει ὅτι ἡ τοιαύτη παλινόρθωσις τῶν ἀγενείων γίνεται κατ' οἰκονομίαν ἐξαιρετικὴν, δι' οὗς κόπους κατέβαλον διὰ τὴν ἀναικδομήσιν τῆς Μονῆς· ὅθεν συνάξεως γενομένης ἐνηργήθησαν πάντα κατὰ τὴν βασιλικὴν θέλησιν.

Κατὰ τὸ ἐγγραφον τοῦτο δι' οὗ ἡ Σύναξις παρέδωκε τῷ Συμεῶν τὴν Μονὴν μετὰ πάντων τῶν ἀνηκόντων αὐτῇ, τότε ἦσαν προσηλωμένα αὐτῇ ἡ μονὴ τοῦ Χρυσοκαμάρου ἣν ἱδρυσεν ὁ πρωτεξάδελφος τοῦ Συμεῶν Θεόδουλος καὶ τὸ μονύδριον Ἰλαρίωνος τοῦ Μακρογένους, ὁμοίως ἡ μονὴ τοῦ Μονοξυλίτου ἀντὶ τῆς τοῦ Φακινοῦ ἣν ἠνώρθωσεν ὁ Γεράσιμος Κουροπαλάτης, πρὸ πολλοῦ δὲ εἶχεν ἀνακηρυχθῆ αὐτόνομος. Τότε ἐχειραφετήθη καὶ ἡ μονὴ τοῦ προφ. Δανιήλ ἣν ἐτήρει ὑποχείριον ἡ τοῦ Ξενοφώντος ἔνεκα χρέους.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἡ Μονὴ εἶχε μετόχια: τοῦ Ἱερομνήμονος εἰς Βορβοροῦν (Σιθωνία) τοῦ ἀγίου Νικολάου εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Φουρνίων (:) τοῦ ἀγίου Θεοδώρου εἰς Κασσάνδραν, τοῦ Χαρτοφύλακος εἰς Καλαμαριὰν, οἰκίας καὶ αὐλὰς τρεῖς εἰς Θεσσαλονίκην παρὰ τὸν ἅγιον Μηνᾶν καὶ πλεῖστα ζῶα ἅτινα ἀδελφόν μοι ποῦ γῆς ἐνέμοντο.

Ἀποχωριζόμενοι τοῦ ἐγγράφου τούτου σημειοῦμεν ὅτι καθὰ ἱστορεῖ Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος Συμεῶν τὸν πανάριστον ἡγούμενον τῆς τοῦ Ξενοφώντος ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Α΄, στρατηγὸς ἔτι ὢν ἐπὶ Βοτανειάτου, ἔπεμψε μεσίτην εἰς Θεσσαλονίκην τῷ 1078 πρὸς τὸν ἐκεῖ καταφυγόντα

ἀποστάτην στρατηγὸν Βασιλάκιον, ἵνα μαλάξῃ τὸ σκληρο-
τράχηλον αὐτοῦ.¹

Ἡ Μονὴ τοῦ Ξενοφώντος δεικνύται ὀγδόῃ μεταξὺ τῶν
25 Μονῶν τοῦ Γ' τυπικοῦ, ἐκ τινῶν δ' ἐγγράφων αὐτῆς αἰῶ-
νος ΙΔ' εἰκάζω ὅτι ἤκμαζε τότε.

Ὁ Κορνηνὸς λέγει ὅτι τὴν Μονὴν ἀνεκαίνισαν τῷ 1545
οἱ ἐπιφανεῖς Βλάχοι Δούκας Βόρνικος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
Ράδουλος. Ἐκ τῶν ἐγγράφων αὐτῆς δεικνύται ὅτι εἶχε κτή-
σεις ἐν Βλαχία ἀπὸ τοῦ 1520. Τῷ 1607 ὁ τῆς Βλαχίας
ἡγεμὼν Ράδουλος Σερβὰν ἐδωρήσατο αὐτῇ 9 χιλ. ἄσπρα
καὶ τὰ χωρία Ράτζκα καὶ Σιλίστα, τῷ δὲ 1634 ὁ τούτου
διάδοχος Ματθαῖος ἐκύρωσε τὴν κτήσιν αὐτῶν ὡς καὶ τὴν
κυριότητα τῆς Μονῆς ἐπὶ τῆς σκήτης Ζδράλης ἢ Ρόμβας.
Τῷ 1703 ὁ Κωνσταντῖνος Βραγκοβάνος ἐκύρωσε τὴν κυ-
ριότητα τῆς σκήτης Ρόμβας ἐπὶ τῶν χωρίων Ζδράλης καὶ
Κατσουλέστι.

Ἀπὸ τοῦ 1703 μέχρι τοῦ 1820 οἱ ἡγεμόνες Βλαχίας
καὶ Μολδαυίας ἐποίησαν διαφόρους μικρὰς δωρεὰς εἰς τὴν
Μονήν.

Μετὰ τὸ 1666 εἶχε 30 μοναχοὺς καὶ μετὰ τὰ μέσα τοῦ
ΙΗ' αἰῶνος 10, περιελθοῦσα εἰς δεινὴν παρακμήν.

Τῷ 1784 προνοία ἐκκλησιαστικῇ πρώτῃ πασῶν τῶν ἰδιορ-
ρύθμων Μονῶν ἀνασυνέστη εἰς κοινόδιον ὑπὸ τὸν Καυσοκα-
λυβίτην ἱερομόναχον Παΐσιον τὸν Λέσθιον, τοῦ Πατριάρχου
Γαβριὴλ Δ' ἐκδότος τὸ νενομισμένον σιγγίλλιον κατὰ
Ἰούνιον. Διὰ τούτου ἀπεφήνατο ἵνα ὁ ἡγούμενος Παΐσιος
ἀσχολῇται εἰς τὰ πνευματικά, ὁ δὲ σκευοφύλαξ Κωνσταν-
τίας ἐπιμελῇται τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν τῆς Μονῆς «διὰ τὸ
ἀτάραχον τοῦ ἡγουμένου ἵνα μένῃ ἥσυχος ἐπιμελούμενος
τὰ ἔνδον πνευματικά καὶ μὴ ἐνοχλῇται διὰ χρέη καὶ ἐοσι-
ματα.»

Ὁ Παΐσιος ἐξ ἰδίων ἀναλώσας καὶ συνδρομὰς τῶν ὀρθο-
δόξων συλλέξας ἠύξησε καὶ ἀνεκαίνισε τὴν Μονήν, ὑπὲρ ἧς

6—N. Βρουέννιος Δ', 27 καὶ ἐν Patrologie τοῦ Migne PKZ' στ. 204.

εἰργάσθη καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης αὐτῆς Ζαχαρίας ὁ Ἰλλυριὸς περιελθὼν ὡς ὁ Παΐσιος πολλὰ μέρη πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν. Ἐπίκουρος τούτων προσήλθεν ὁ τῷ 1808 εἰσελθὼν ἐν τῇ Μονῇ πρῶτην Σαμακοβίου Φιλόθεος ὁ Λέσβιος, τῇ προτροπῇ καὶ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου ἤρξατο τῷ 1809 ἡ οἰκοδομὴ τοῦ μεγάλου καθολικοῦ ναοῦ περατωθέντος τῷ 1819.¹

Κατὰ τὴν 24 Φεβρουαρίου τοῦ 1817 ἡ Μονὴ ἔπαθεν ὑπὸ τοῦ πυρὸς καέντων ἐν τῷ ἡγουμενείῳ καὶ τινων ὀριακῶν ἐγγράφων αὐτῆς τε καὶ τῆς τοῦ Δοχειαρίου μεθ' ἧς τότε διεφέρετο περὶ ὀρίων.

Τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Μονῆς ἐπεχείρησεν ὁ Σαμακοβίου Φιλόθεος ἰδίῳις ἀναλώμασι καὶ συνδρομαῖς τῶν Σαμακοβιτῶν, διακοπέντος δὲ τοῦ ἔργου κατὰ τὰ ἔτη τῶν ἀνωμαλιῶν ἐσυνέχισεν αὐτὸ ὁ ἡγούμενος Νικηφόρος ὁ ἐκ Κύμης.

Ἡ Μονὴ αὕτη τῷ 1880 εἶχεν 80 μοναχοὺς νῦν δὲ 130.

Ἡ ναὸς

κεῖται εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς αὐλῆς, εἶναι δὲ ὁ μεγαλύτερος καὶ μεγαλοπρεπέστερος πάντων τῶν μοναστηριακῶν ναῶν, φωτιζόμενος καλῶς. Ἡ ὕλη τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ ἐν εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰς μεγαλοπρεπεῖς αὐτοῦ γραμμάς. Ἐθεμελιώθη τῷ 1809 προνοίᾳ καὶ πόνοις τοῦ ἡγουμένου Παΐσιου καὶ τοῦ μητρ. Σαμακοβίου Φιλοθέου τῶν Λεσβίων, συνεπληρώθη δὲ τῷ 1819.

Τὸ καλὸν τέμπλον τοῦ ναοῦ ἀποτελεῖται ἐξ ἀθωϊκῶν καὶ τηνίων μαρμάρων. Τὰ γλυπτὰ αὐτοῦ εἰσὶν ἀτυχεῖ, καλῶν πονταὶ ὅμως ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ γενικοῦ σχεδίου καὶ τοῦ χρώματος τῶν μαρμάρων. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἐπικρατοῦσιν αἱ τολμηραὶ γραμμαί, τὰ μεγάλα καὶ ἀπλὰ διαζώματα καὶ ἡ θαυμασία στίλβωσις τῶν ὀραίων αὐτοῦ μαρμάρων, ὥστε λόγῳ μεγαλοπρεποῦς ἀπλότητος εἶναι ἀνυπερβλήτον. Τέσ-

1—Ὁ Παΐσιος ἔθανε τῇ 26 Ἀπριλίου τοῦ 1831. Ἐλασιγραφία ἐπὶ κηρωτοῦ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ μητροπολίτου Φιλοθέου εἰσὶν ἀνηρτημέναι ἐν τῷ δυτικῷ τοίχῳ τοῦ κυρίως ναοῦ.

σαρες τῶν μεγάλων αὐτοῦ εἰκόνων φέρουσιν ἀργυροχρύσους ρωσικοὺς χιτῶνας κομισθέντας τῷ 1863 ὑπὸ τῶν περιουσιάντων τὴν Ρωσίαν Ματθαίου καὶ Μελχισεδέκ τῶν ἱερομενάχων. Σύγχρονος μαρμαρίνη ἀγία τραπέζα ἐν τῷ βήματι φέρει τὰς αὐτὰς τεκτονικὰς ἀρετάς.

Ἐν τῷ βήματι μεταξὺ τῶν ἱερῶν λειψάνων τηρεῖται μικρὰ εἰκὼν τῆς Μεταμορφώσεως ἐκ κηρομαστίγης μεγέθους $0,48 \times 0,15$ (μεγ. ἀναγλύφου $0,13 \times 0,91^2$), εἰς δὲ τὰ δυτικὰ προσκυνητάρια ἀνάκεινται δύο μωσαϊκαὶ εἰκόνες ἐπὶ πίνακος τοῦ ἀγίου Γεωργίου καὶ τοῦ ἀγίου Δημητρίου μεγέθους $1,20 \times 0,52$. Τὰ σπουδαιότατα ταῦτα κειμήλια λέγεται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὸν I—IA' αἰῶνα.

Νεωτέρας τοιχογραφίας ὁ ναὸς φέρει μόνον ἐν τῷ τρούλῳ τῆς λιτῆς καὶ τῇ ἀγίᾳ προθέσει.

● ἀρχαιότερος μικρὸς ναὸς

τῆς Μονῆς κεῖται πρὸς τὸ ΝΔ μέρος, ὁ νάρθηξ δ' αὐτοῦ συνέχεται μετὰ τῶν κελλιῶν. Αἱ τοιχογραφαί αὐτοῦ ἐγένοντο τῷ 1545, δαπάνη τῶν Βλάχων «Κώντου Βαρνίκου καὶ Ράδουλα», ἀλλ' αἱ τῶν χορῶν ἐγράφησαν βραδύτερον ὑπὸ ἀδουκίμου τεχνίτου. Ἡ λιτὴ ἐξωγραφήθη τῷ 1564 ὑπὸ μετριοτάτου τεχνίτου, δαπάνη τοῦ ἐκ Βλαχίας Νίλκου Μάνου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀγας, ὁ δὲ νάρθηξ ὑπὸ μετρίου τεχνίτου τῷ 1637 δαπάνη τοῦ ἡγεμόνος Ματθαίου Ἰωάννου. Εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ βήματος εἶνε παρεκκλήσιον τοῦ ἀγίου Δημητρίου καὶ δεξιὰ τῆς λιτῆς ἕτερον τοῦ ἀγίου Λαζάρου.

■ παρεκκλήσια

εἰς τὰ κελλία ὑπάρχουσιν 6 ὧν τὰ τρία ἡγιογραφημένα. Ἐξώθεν εἰς τὸ νεκροταφεῖον εἶνε τὸ τῆς ἀγίας Τριάδος, ἐν δὲ ταῖς πέριξ εἰς ἀπόστασιν 1)4—1 ὥρας κεῖνται ἕτερα 7 ὧν τὸ τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου, κελλίον δ' ἐν, περιήλθε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Μονῆς.

Τὸ κωδωνοστάσιον

ὀγκώδης καὶ ἀκαλῆς τετράγωνος πύργος, κείμενον παρὰ τὸ ΒΔ ἄκρον τοῦ ναοῦ ἰδρύθη τῷ 1864.

Ἡ φιάλη

εἰς τὸ ΜΔ ἄκρον τοῦ ναοῦ ἰδρύθη τῷ 1901 ἀπλουστάτη, ὃ δὲ οὐρανὸς αὐτῆς ἐτοιχογραφήθη κάκιστα. Ἡ κυρίως φιάλη ἐκ χιακοῦ ἐρυθροῦ μαρμάρου εἶνε ἀρχαιοτέρα.

Ἡ τράπεζα

φέρει τοιχογραφίας τοῦ 1575 ἀνακαινισθείσας κατὰ τὸ πλεῖστον ἐσχάτως.

Ἡ βιβλιοθήκη

περιέχει τὰ ἐξῆς ἑλληνικὰ χειρόγραφα:

8	περγαμηνούς κώδικας	ἐκκλησ.	ὕλης αἰῶνος	ΙΒ'—ΙΔ'
75	χαρτῶους	»	»	ΙΔ'—ΙΗ'
19	»	»	συμμίχτου καὶ ἐξωτερ. ὕλης	»
58	»	»	ἐκκλ. μουσικ.	ΙΔ'—ΙΗ'
3	περγαμηνὰ εἰλητάρια			
	τῆς λειτουργ. τοῦ Χρυσοστόμου	»		

Κελλία

ἐν μόνον μικρὸν ἔχει ἡ Μονή, τὸ ἐν Καρυαῖς κονάκιον.

Ἡ σκήτη τοῦ Εὐαγγελισμοῦ

κεῖται πρὸς τὰ σύνορα τοῦ Ρωστικοῦ μοναστηρίου. Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς ἰδρύθη τῷ 1760 καὶ ἐτοιχογραφήθη τῷ 1780.

Πρό τινος ἀνωκοδομήθη ἡ λιτὴ καὶ ὁ νάρθηξ αὐτοῦ. Κωδωνοστάσιον εἰς σχῆμα ἀπλοῦ πύργου ἰδρύθη τῷ 1896. Καλύβας ἔχει ἡ σκῆπη 22, ἐξ ὧν ἕξ ἀνευ ναοῦ, εἰς ταύτας δὲ πρό τετραετίας προστετέθησαν καὶ ἵ νέαι μικραί. Ἐν αὐταῖς ἀσχοῦνται 70 μοναχοὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων 10 εἰσὶ Βούλγαροι.

Μετόχια τοῦ Ξενοφώντος

Ἡ σκῆπη ἔχει προσόδους τινὰς ἐκ τῶν ἀμπελώνων αὐτῆς καὶ τοῦ δάσους, μετόχια δ' ἔχει εἰς Ἐρισσὸν (μικρὸν), εἰς Ἅγιον Νικόλαον τῆς Χαλκιδικῆς, εἰς Κασσάνδραν παρὰ τὴν Κύψαν καὶ εἰς Καλαμαριὰν τὸ λεγόμενον Τσαλὶ — μετόχι.

17

Ἡ ἹΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Ὁ ἅγιος Νικόλαος· 6 Δεκεμβρίου

Ἡ κοινόβιος Μονὴ τοῦ Γρηγορίου εἶνε ἰδρυμένη ἐπὶ βράχου κυματοπλήγος καὶ τὸ θέαμα ἐκ τῶν ἐξωστῶν αὐτῆς εἶνε λίαν ἀπολαυστικόν. Ὅταν μαίνεται ὁ νότος τὰ ἄγρια κύματα ὀρμῶσι μέχρι τῶν βάσεων τῶν κτιρίων αὐτῆς, ὅταν δὲ εἶνε γαλήνη δύναται τις νὰ διακρίνῃ τοὺς παρερχομένους ἰχθῦς. Κατὰ τὸν Ρῶσσον περιηγητὴν Β. Βάρσκην ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΙ' αἰῶνος, πρὶν δὴλα δὴ ἡ θάλασσα δηλητηριασθῇ ὑπὸ τῶν ἐφευρέσεων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, οἱ ἰχθῦς ἦσαν ἄφθονοι ἐν τῇ παραλίᾳ καὶ ἠλίουοντο δι' ὀρμιῶν πιθανῶς, ὑπὸ τῶν μοναχῶν ἐκ τῶν ἐξωστῶν τῆς Μονῆς.

Ἡ Μονὴ τοῦ Γρηγορίου συνέστη κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ἀλλὰ τὰ κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς ἡλικίαν ἀγνοοῦνται, διότι

δὲς καταστραφείσης συναπωλέσθησαν πιθανῶς τὰ πρῶτα αὐτῆς ἐγγράφα. Ὁ Β. Βάρσκης καὶ ὁ Ἱ. Κομνηνὸς λέγουσιν ὅτι ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ νέου.¹

Κατ' ἀπόφασιν τινα τοῦ Πρώτου Γενναδίου καὶ τῆς Συνάξεως ἐκδοθεῖσαν τῷ 1401 διὰ τὰ ὅρια τῶν Μονῶν Ἀγίου Παύλου καὶ Διονυσίου, ἡ σταλεῖσα ἐπὶ τόπου ἐπιτροπὴ ὅπως διευκρινήσῃ καὶ ὀριοθετήσῃ τὸν ἀμφισβητούμενον βουνόν, προσεχάλεσεν ὡς μάρτυρα μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸν ἐκεῖ που ἀσχοούμενον «**κύριον Γρηγόριον τὸν γέροντα τὸν ἀπὸ Συριάνων**», ὅστις ἐγγράφως κατέθηκεν, ὡς εἶχεν ἐξ ἀκοῆς παλαιᾶς, ὅτι ἡ τοῦ Ξηροποτάμου ἐξουσίαζε πάλαι «ἀπὸ τοῦ περιορισμοῦ τῶν Βουλευτηρίων ἕως τοῦ αὐλακίου τῆς τοῦ κυροῦ Σίμωνος», πλὴν τῶν ὑψηλῶν μερῶν εἰς ἃ ὑπῆρχον τὰ κελλία Δρουβανιστοῦ, Γαλακτίωνος καὶ Φύλασσομένων καὶ τὰ καθίσματα Προδρόμου, Κυρίλλου καὶ Σκλήθρου ἀνήκοντα τῷ Πρωτάτῳ.

Ὁ Γρηγόριος οὗτος περὶ Μονῆς ἰδίᾳς οὐδὲν ἀνέφερεν, ἐνῶ ἡ Μονὴ Γρηγορίου κεῖται μετὰ τῶν Μονῶν Σιμωνοπέτρας καὶ Διονυσίου, ἥτοι ἐν τῷ χώρῳ περὶ οὗ τὴν μαρτυρίαν δέδωκεν ὑποθέτω ὅμως ὅτι τοῦτο ἐγένετο διότι ἡ μαρτυρία αὐτοῦ ἀπέβλεπε τὴν διευκρίνησιν παλαιῶν δικαιωμάτων μόνον τῆς Μονῆς Ἀγίου Παύλου, περιττὸς δ' ἦν ὁ λόγος περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ Μονῆς. Ἐκ τοῦ Ι' τυπικοῦ τοῦ 1394 γινώσκουμεν, ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Γρηγορίου ἦτο τότε εἰκοστὴ δευτέρα μετὰ τῶν 25 Μονῶν τοῦ Ὄρους, προηγούμενη μάλιστα ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῆς τοῦ Σίμωνος. Ἐκ πάντων τούτων δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Γρηγορίου συνέστη πολὺ πρὸ τοῦ 1394, καὶ ὅτι πιθανῶς οὗτος ὁ ἀπὸ Συριάνων Γρηγόριος εἶνε ὁ πρῶτος αὐτῆς θεμελιωτής· ἐὰν ὅμως ἦτο Σύρος δὲν δύναμαι νὰ τὸ βεβαιώσω.²

1—«Ἡ ἐπ' ὀνόματι Γρηγορίου ἱερὰ μονὴ ὁραταὶ ὑπάρχουσα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν Μανουὴλ Παλαιολόγου, οὐκ οἶδα δέ, οὐδὲ τις ὁ ὅσιος οὗτος Γρηγόριος, οὐδὲ τίνι τρόπῳ ὠκοδομήθῃ ἡ μονὴ αὕτη». Θεοδώρητος παρὰ Γεδεών «Ἀθως» σελ. 93. Ἀλλαχοῦ δὲ λέγει ὅτι ἡ τοῦ Γρηγορίου ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ὁπίου Γρηγορίου **τοῦ ἀπὸ Συριάνων**. Αὐτόθι· σελ. 319.

2—Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 154 χαρτῶφ κώδικι τῆς τοῦ Φιλοθέου σημειοῦνται

Κατά τι ἔγγραφον τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως ἔτους 1513 περὶ τοῦ ἐν Καρυαῖς κοινακίου τοῦ ἁγίου Τρύφωνος ἡ Μονὴ τοῦ Γρηγορίου ἠναλῶθη ποτὲ ὑπὸ . . . πειρατῶν «καὶ ἔμεινεν ἐν στενότητι πολλῇ ὑστερημένη ὑπὸ οἰκητόρων», τότε τοιγαροῦν προσεκάλεσαν τὸν τιμιώτατον καὶ δσιώτατον ἐν μοναχοῖς κύρ Σπυρίδωνα καὶ παρέλαβεν αὐτὴν καὶ εἰς ἡγουμενίαν κατέσχε καὶ ὡς ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει οὐκ εἶχε προσέδραμεν εἰς τὸν εὐσεβέστατον αὐθέντην Ἰωάννην Στέφανον βοεβόδαν τῆς Μολδαυίας, διὸ καὶ κατέπεισεν αὐτὸν κτίτορα τῆς μονῆς καὶ δὴ ἀνεκαίνισεν αὐτὴν ἐκ βάθρων τὰ πάντα». Ὁ αὐτὸς ἡγόρασεν ὑπὲρ τῆς Μονῆς καὶ τὸ πρωτατινὸν κελλίον τοῦ ἁγίου Τρύφωνος ἀντὶ 24 χιλ. ἄσπρων εἰς πρόσωπα τέσσαρα, ὁ δὲ τούτου υἱὸς Ἰωάννης Μπόγδανος ἀνωκοδόμησεν αὐτό, εἰς πρόσωπα πέντε, μετὰ τὴν ἀπεβίωσιν δ' αὐτῶν ἡ Μονὴ ἔδει νὰ καταβάλλῃ αὐθις τὴν ἀξίαν τοῦ κελλίου, ἀλλῶς τοῦτο ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πρωτάτου.

Ὁ τὰ ἀπωλεσθέντα χρυσόβουλλα τῆς Μονῆς ἰδὼν Βάρσκης βεβαίῳ ὅτι ταύτην ἀνεκαίνισεν ἐκ βάθρων μεγαλοπρεπῶς ὁ τῆς Μολδαυίας ἡγεμὼν Ἰωάννης Στεφάνου τῷ 1500. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχεν 100 μοναχοὺς, ὧν 15 ἦσαν ἐντὸς οἱ δὲ λοιποὶ 85 ἦσαν διεσκορπισμένοι πρὸς συλλογὴν βοηθειῶν!¹ Οἱ τῆς Μολδαυίας ἡγεμόνες ἐξηκολούθησαν τὰς πρὸς τὴν Μονὴν δωρεὰς αὐτῶν μέχρι τοῦ 1720 ὡς δεικνύουσι τὰ χρυσόβουλλα ἅπερ ἀναφέρει ὁ περιηγητὴς οὗτος.

Ἡ Μονὴ τοῦ Γρηγορίου ἐγένετο ἅπασα παρανάλωμα τοῦ πυρὸς κατὰ τὴν 30 Νοεμβρίου τοῦ 1761 ἢ 1762,² σωθέν-

ἐν τέλει τὰ ἐξῆς : «Ἐτελειώθη τὸ παρὸν μηναῖον Ἀπριλίου διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἡμαρτωλοῦ Διονυσίου ἱερομονάχου τοῦ ἐπίκλην **Συριάνου**, ὁρμωμένου ἐκ τῆς εὐνομοτάτης τῶν πόλεων Κρήτης κ. λ. ἐν ἔτει ᾿ρσα΄» (—1563).

1—Ἰσως κατὰ λάθος ἐσημειώθη τὸ ἀντίστροφον.

2—Καὶ αἱ δύο χρονολογίαι φέρονται ἐν χαρτίσις τῆς Μονῆς. Ἀξιοπιστότερον τὸ 1762 ὡς κυρουμένον ἐν σπαράγματι συγχρόνου κώδικος ὑπογραφῇ καὶ σφραγίδι τοῦ σκευοφύλακος Ἰωακείμ.

των μόνων τῶν ἱερῶν λειψάνων καὶ τῶν ἀμφίων τοῦ ναοῦ. Εὐτυχῶς ὁ Βάρσκης διέσωσεν ἡμῖν περιγραφὴν τῆς καταστάσεως τῆς Μονῆς πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς. Κατὰ τοῦτον αὕτη ἦτο μικροτέρα τῶν λοιπῶν καὶ εἶχε μικρὸν ναὸν ἐπιμήκους τετραγώνου σχήματος μετὰ τρούλου ἄνευ τυμπάνου ἐρειδομένου ἐπὶ τεσσάρων κτιστῶν στηλῶν, ἅπας δ' ἐσχέπετο ὑπὸ μολύβδου. Τὸ ὅλον τῆς Μονῆς ἐστεγασμένον δι' ἐνιαίας στέγης ἐξ ἐγχωρίων λιθίνων πινάκων εἶχε σχῆμα στρογγύλου μᾶλλον ὑψηλοῦ πύργου ἢ κάστρου κατέχοντος τὴν ἑκτασιν τοῦ βράχου ἐφ' οὗ ἱδρυτο. Εἰ καὶ τόσον στενόχωρος, εἶχε παρεκκλήσια τέσσαρα, τράπεζαν, δοχεῖον, μαγειρεῖον, κελ্লাρίκι, ἀρχονταρίκι καὶ νοσοκομεῖον καθὼς αἱ λοιπαὶ Μοναί, καὶ κελλία (δωμάτια) ὀγδοήκοντα διαιρούμενα εἰς τρεῖς καὶ τέσσαρας ὁρόρους περιβεσμένους ἐξῶθεν ὑπὸ ξυλίνων ἐξωστῶν. Ἡ θύρα αὐτῆς ἦτο εἰς τὸ ἀνατολικὸν τεῖχος, ἐξῶθεν δὲ ὑπῆρχον δύο ἡσυχαστικὰ κελλία κ. λ.

Νέος κτίτωρ τῆς Μονῆς ταύτης μετὰ τὴν καταστροφὴν ἀνεδείχθη ὁ σκευοφύλαξ αὐτῆς Ἰωακεῖμ ὁ λεγόμενος Μακρογένης, διότι ἡ γενειὰς αὐτοῦ ἔφθανε μέχρι τῆς γῆς. Οὗτος Ἰωάννης κατὰ κόσμον, Ἀχαρνὰν δὲ τὴν καταγωγὴν, εἰσῆλθεν ἐν αὐτῇ τῷ 1740, μεθ' ὃ μετέβη πρὸς ἡσυχίαν εἰς τὴν σκήτην τῆς ἁγίας Ἀννης. Μετὰ τὴν ἀποπέφρωσιν τῆς Μονῆς, τῇ παρακλήσει τῶν ἀδελφῶν, ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνορθώσεως, λαβὼν δὲ γράμματα συστατικὰ τῆς Συνάξεως ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔτυχε τῆς ἀδείας τοῦ Πατριάρχου νὰ συναθροίσῃ ἐλέη ἐκ τῆς βασιλευούσης καὶ νὰ τὰ πέμπῃ εἰς τοὺς Ἰθρήτας, οἵτινες ἐφρόντιζον περὶ τοῦ σιτισμοῦ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς τύχης τῆς καείσης Μονῆς. Κατὰ τὴν ἐκεῖ διατριβὴν του λέγεται ὅτι τυχαίως ἰδὼν αὐτὸν ὁ Σουλτάνος καὶ θαυμάσας τὸ ἄκρως αἰδέσιμον τοῦ ἀνδρός, πληροφορηθεὶς δὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἐκεῖ μεταβάσεώς του, διέταξε καὶ τῷ ἐδόθη γενναῖον χρηματικὸν ποσόν.

Ὁ Ἰωακεῖμ συνέλεξεν ἱκανὰ καὶ ἡ Μονὴ μικρὸν μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς ἤρξατο μεγαλειτέρα ἀνακαινιζομένη, συνεπλήρωθη δὲ τῷ 1783. Τὰ συναχθέντι παρ' αὐτοῦ

ἐλέη φαίνεται ὅτι ἦσαν πολλὰ, διότι ἐξηγόραζε συγχρόνως Βλάχους καὶ Μολδαυοὺς καὶ ἔπεμπεν εἰς τὰς πατρίδας των, δέδωκε δὲ καὶ τῷ ἡγεμόνι τῆς Μολδαυίας χρήματα ἵνα ἀνα-
νεώσῃ τὸ δεύτερον τὴν ἡγεμονικὴν θέσιν του.

Τῷ 1776 ὁ Ἰωακεῖμ μετέβη εἰς τὰς Ἡγεμονίας, ἔνθα ἦτο δημοτικὸς, ὥς κοινὸς ἑξαρχος τῶν ἐκεῖ κτημάτων τῶν Μονῶν τοῦ Ὁρους καὶ τότε ὁ μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας ἀμέσως ἔδωκεν οὕτῳ τὸν παρὰ τῷ Βουκουρεστίῳ ναὸν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος μετὰ πάντων τῶν ἀνηχόντων αὐτῷ. Τὴν παραχώρησιν ἐκύρωσεν ὁ ἡγεμὼν Ἰωάννης Μ. Κ. Σοῦ-
τσος τῷ 1783 καὶ 1792. Τῷ 1777 ὁ τῆς Μολδαυίας ἡγε-
μὼν Ἰωάννης Γ. Α. Γκίκας τῇ αἰτήσει τοῦ Ἰωακεῖμ προσή-
λωσεν εἰς τὴ Μονὴν τοῦ Γρηγορίου τὸ ἐν τῷ τμήματι Πούτ-
νας πλησίον τοῦ Φωξανίου μοναστήριον Βυζάντια τιμώμε-
νον ἐπὶ τῇ Ἰψώσει τοῦ τιμίου Σταυροῦ, μετὰ πάντων τῶν
κτημάτων αὐτοῦ. Ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ τοῦ ἔτους τούτου
ἀναφέρεται ρητῶς ὅτι ἡ δωρεὰ ἐγένετο ἀνθ' ὧν πρότερον ὁ
Ἰωακεῖμ προσέφερε φιλανθρωπικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν
χώραν.¹

Κατὰ τὰς ἀνωμολίας τοῦ 1821 ὀλίγιστοι μοναχοὶ ἀπέ-
μειναν ἐν τῇ Μονῇ.

Κατὰ τὸν Νοεμβρίον τοῦ 1840 ἀποκατέστη αὐθις κοινόβιος
ὑπὸ ἡγούμενον τὸν Νεόφυτον, ιδιόρρυθμος διατελέσασα ἀπὸ
τῆς πυρκαϊᾶς. Τοῦτον διεδέχθη τῷ 1845 ὁ Δανιὴλ καὶ τοῦτον
τῷ 1859 ὁ μέχρι τοῦ νῦν τὰς ἡνίας κρατῶν ἀρχιμανδρίτης
Συμεὼν Ἀγγελίδης ἐκ Τριπόλεως τῆς Πελοποννήσου, ὅστις
ἐξεχώρησε τὴν Μονήν, ἐπεμελήθη τῶν μετοχιῶν αὐτῆς καὶ
ᾗξησεν αὐτὴν δυτικῶς καὶ βορείως διὰ νέας μεγάλας οἰκο-
δομὰς κατὰ τὰ ἔτη 1889—92 καὶ 1895—96.

Νῦν ἡ Μονὴ ἔχει περὶ τοὺς 85 μοναχοὺς καὶ ὀλίγους κελ-
λιώτας εἰς Καρυάς.

1 — Ὁ Ἰωακεῖμ τῷ 1793 ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Μονῆς μεθ' ἁγίων λειψά-
νων πρὸς περιοδεῖν. Λέγεται βιώτας 102 ἔτη, ἀθελὸν μοι ὅμως ποῦ καὶ
πότε ἀπέθανε. Τοιχογραφία αὐτοῦ εὑρίσκεται δεξιὰ τῆς λιτῆς τοῦ ναοῦ.

Ὁ ναός

κεῖται πρὸς τὸ ΑΜ μέρος τῆς αὐλῆς, καὶ ἐτοιχογραφήθη σχεδὸν καλῶς τῷ 1779, ὁ δὲ ἀνατολικὸς τοῖχος τοῦ ναο-
θῆκος τῷ 1840. Εἰς τὸ ἀριστερόν δυτικὸν προσκυνητᾶριον ἀνάκειται εἰκὼν τῆς Θεοτόκου καὶ ἐπὶ τοῦ ἀργυροῦ αὐτῆς χιτῶνος ἀναγινώσκονται: «Δέησις τῆς εὐσεβεστάτης κυρᾷ Μαρίας Ἀσαννίνας Παλαιολογήνας κυρᾷ τῆς Μολδο-
βλαχίας». Μεταξὺ τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ βήματος διακρί-
νονται οἱ δύο πόδες καὶ ἡ δεξιὰ παλάμη τῆς ἁγίας Ἀνα-
στασίας τῆς Ρωμαίας.

Ἀριστερὰ τῆς λιτῆς κεῖται προσηρμοσμένον τὸ παρεκ-
κλήσιον τοῦ κτίτορος ἁγίου Γρηγορίου ἰδρυθὲν τῷ 1851.

Παρεκκλήσια

ἐν τοῖς κελλίοις ὑπάρχουσιν 6, ἐξ ὧν τὸ τῆς ἁγίας Ἀνα-
στασίας ἐν τῷ ἰσογείῳ ἡγιογραφημένον δι' ἀρχαιοτέρων με-
τρίων εἰκόνων. Ἐκτὸς καὶ ἐγγύτατα τῆς Μονῆς εἶνε 2 ἔτι,
τοῦ ἁγίου Μοδέστου εἰς τὸν ταρσανᾶν καὶ τῶν ἁγίων Πάν-
των εἰς τὸ νεκροταφεῖον· τοῦτο τὸ κομψὸν ναίδριον εὗρίσκε-
ται ὀπισθεν τοῦ ἀνατολικοῦ τῆς Μονῆς τοίχου, εἶνε δὲ πλῆ-
ρες τοιχογραφιῶν τοῦ ἔτους 1789 μετρίας τέχνης. Ἀνωθεν
τῆς εἰσόδου τοῦ ἑνδὸν ναοῦ ὑπάρχει παράδοξος καὶ πρωτό-
τυπος τοιχογραφία τῆς ἁγίας Τριάδος συμβολικῶς εἰκoni-
ζομένης διὰ τριῶν προσώπων ἐν ἐνὶ σώματι!

Εἰς 1 1)2 ὥρων ἀπόστασιν ὑψηλὰ εἰς τὸ βουνὸν εἶνε τὸ
ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Στεφάνου ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν
τῆς Μονῆς κελλίον,¹ καὶ ἐγγὺς ναίδριον Ἰωάννου τοῦ Θεο-
λόγου.

Ἡ βιβλιοθήκη

τῆς Μονῆς περιέχει τὰ ἐξῆς ἑλληνικὰ χειρόγραφα:

6 περιγαμηνοὺς κώδικας ἐκκλησ. ὕλης αἰῶνος Θ'—Π'

1—Εἰς τοῦτο ἤρκεσέ ποτε ὁ περιβόητος Καραμανλῆς Χατζῆ Γεώργης
περὶ οὗ ὄρα τὰ ἐν Ἀθῶ ἡμερολόγια.

91	χαρτώους	κώδικας	ἐκκλησ. ὕλης αἰῶνος	ΙΔ'—ΙΘ'
24	»	»	συμμίκτου καὶ	
			ἐξωτερ. ὕλης	» ΙΔ'—ΙΗ'
37	»	»	ἐκκλησ. μουσ.	» ΙΕ'—ΙΗ'

1 φάκελλον μετὰ περγαμηνῆς καὶ χαρτῶου ἐκκλησιαστικῆς ὕλης.¹

Καθίσματα

3 ἔχει ἡ Μονὴ εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν ἐν οἷς ἀσχοῦνται 4 μοναχοί.

Κελλίαι

τῆς Μονῆς ταύτης 6 κεῖνται εἰς Καρυὰς καὶ τοῖς πέριξ. Ἐκ τούτων ἐν εἶνε τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Τρύφωνος κονάκιον αὐτῆς, ὃ λεπτὰ κείμενον ἀνατολικῶς τῶν Καρυῶν, τρία ἐντὸς τῆς πολίχνης, ἐν εἰς τὸν λάκκον Ἄδειν καὶ ἐν εἰς θέσιν Κορμμένους. Πλὴν τοῦ κονακίου, ἐκ τῶν λοιπῶν πέντε κελλίων, δύο περιῆλθον ἐσχάτως ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν τῆς Μονῆς, τὸ τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων· εἰς δὲ τὰ λοιπὰ τρία βιοῦσιν 8 μοναχοί.

Μετόχια τοῦ Γρηγορίου

Μικρὰν πρόσοδον ἔχει ἡ Μονὴ ἐκ τοῦ ὁσίου· μετόχια δ' ἔχει εἰς Συκιὰν Σιθωνίας τὸ λεγόμενον Κελλί (ἀμπελῶν καὶ λειβάδια), παρὰ τὸν Παρθενῶνα Σιθωνίας τὸ Βαλαβάνι (ποικίλα προϊόντα), εἰς Κασσάνδραν (δύο μικρά), εἰς Θεσσαλονίκην ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ εἰς Κολινδρόν τῆς ἐπαρχίας Κίτρους τὸ μικρότατον χωρίον Βούλτισστα μετὰ πολλῆς ἐκτάσεως γῆς.²

1—Κατάλογος Λάμπρου, τόμ. Α' σελ. 43—59 καὶ τόμ. Β' σελ. 470—471.

2—Τῷ 1561 εἶχεν ἡ Μονὴ μετόχια εἰς Παρθενῶνα, Μεταγγίτσι, Παλγισθάρι, Ζίχναν, Πράβι (Ὁρφάνι) καὶ Σέρρας (Χάνδακα).

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ

Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου

Ἡ κοινόβιος Μονὴ τοῦ Ἐσφιγμένου κεῖται εἰς τὸ ἄκρον ἀμμόδευς παραλίας μικροῦ καὶ γραφικοῦ ὄρμου, ἐπὶ τοποθεσίας ἐπιπέδου συνεσφιγμένης μεταξὺ τριῶν λόφων, ἐξ ἧς ἴσως καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἔλαβεν.¹ Ἡ ὠραία ἀνατολική πλευρὰ αὐτῆς εἶνε τεθεμελιωμένη ἐπὶ τῆς ἄμμου, παρὰ τὴν θαλάττιον, κινουσα τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν στερεότητα αὐτῆς. Ἐκ τῶν παραθύρων τοῦ ξενωνοῦ τῆς Μονῆς δύναται τις νὰ βλέπῃ τοὺς παρερχομένους ἰχθῦς καὶ τοὺς μοναχοὺς ἐν τῇ παραλίᾳ σύροντας τὸ μακρὸν δίκτυον τοῦ γρύπου.

Ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς Μονῆς Ἐσφιγμένου, ὡς ἡ τῆς τοῦ Ξηροποτάμου, ἀποδίδεται ὑπὸ τῆς παραδόσεως εἰς τὴν βασιλίδαν Πουλχερίαν κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα (408—454).²

Ὁ Θεοδώρητος λέγει ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Ἐσφιγμένου συνέ-

1—Leake, «Travels in Northern Greece», τόμ. III σελ. 140.—
Ὁ Οὐσπένσκις φρονεῖ ὅτι τὸ ὄνομα τῆς Μονῆς προέκυψε κατὰ παραφθορὰν τοῦ ὀνόματος τῆς Ὀλοφύξου, ἀρχαίας πόλεως, ἧς τὰ ἐρείπια ὑφίστανται περαιτέρω! Ἐφημ. ρωσ. ὑπουρ. Παιδείας LVIII σελ. 130.—Ὁ Θεοδώρητος νομίζει ὅτι ὁσὶός τις Ἐσφιγμένος ἔκτισεν αὐτὴν, φλύαρος δὲ τις διήγησις λέγει ὅτι ὁ κτίτωρ ἦτο μοναχὸς «μονοχίτων δεικνίῳ ὀφεικτῶς ἐξωσμένος». Παρὰ Γεδεών σελ. 313 καὶ 319.

2—Ὁ θαυμαστὸς Οὐσπένσκις λέγει ὅτι τὴν Μονὴν ἔκτισεν ἡ Πουλχερία πλησίον τοῦ μικροῦ φρουρίου **Ἄθω—Σαμαρίου** (!!!) ἀνεκαίνισε δὲ ὁ μοναχὸς Ἐσφιγμένος μετὰ τῶν συνασκητῶν αὐτοῦ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγονάτου (669—685)! «Χρ. Ἀνατ.—Ἀθως. Πρώτη περιήγησις,» II § 20 καὶ III σελ. 9—10.—Πρβλ. Κομνηνῶ. «Προσκυνητᾶριον» καὶ Γεδεών, «Ἀθως» σελ. 312 καὶ ἑ.—Περὶ Πουλχερίας ὅρα προχείρως Παπαρηγόπουλον «Ἰστ. ἑλλ. ἔθνους» (ἐκδ. 6') Γ' σελ. 670 καὶ ἐ. περὶ δὲ τοῦ ἡθικου καὶ θρησκευτικοῦ αὐτῆς βίου, ἰδὲ Κεδρινὸν (ἐκδ. Βόννης) Α' σελ. 585 καὶ Σωζόμενον Θ', 476.

στη πρό τοῦ 1016 ὡς ἐξάγεται ἐκ τινος ἐγγράφου τοῦ 1316 τοῦ Πρώτου Ἰσαὰκ καὶ τῆς Συνάξεως περὶ ἀνταλλαγῆς ἀγροῦ τινος μεταξὺ Βατοπεδινῶν καὶ Ἐσφιγμενιτῶν.¹ Ὁ Οὐσπένσκης ἐκ τούτου εἰκάζει ὅτι συνέστη περὶ τὸ 1000 ἔτος.² Εἰς τὸ ἐγκλητικὸν γράμμα Παύλου τοῦ Ξηροποταμίτου τῷ 1001 δέικνυται ἡγούμενος τῆς Μονῆς Ἐσφιγμένου Θεόκτιστος. Εἰς τὸ Β' τυπικὸν τοῦ 1046 ὁράται πέμπτη μεταξὺ τῶν ἐγκρίτων Μονῶν. Ἐκ πάντων τούτων ἀσφαλῶς δύναται τις νὰ κρίνῃ ὅτι ἡ Μονὴ αὕτη συνέστη μετὰ τὴν Μονὴν τῶν Ἰεθέρων, μικρὸν μετὰ τὸ ἔτος 980.

Ὁ αὐτοκρ. Ἰωάννης Α' ὁ Παλαιολόγος, ὁ κράλης Στέφανος Δ' ὁ Ἰσχυρὸς καὶ ὁ δεσπότης Γεώργιος Βράγκοβιχ μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Εἰρήνης εὐηργέτησαν τὴν Μονὴν ταύτην.

Εἰς τὸ Γ' τυπικὸν τῷ 1394 ὁράται ἐνάτη μεταξὺ τῶν 25 Μονῶν.

Τῷ 1491 ἦτο κεκχυμένη καὶ οἱ Ἐσφιγμενίται ἐπώλησαν εἰς τὴν **κυρὰ Μάρω** θυγατέρα τοῦ δεσπότη Γεωργίου Βράγκοβιχ, τὸ εἰς Πρόβλαχα μετόχιον αὐτῶν ὅπως ἀνακτίσωσι τὴν Μονὴν των.

Τῷ 1533 ἢ 1534 λεηλατηθεῖσα κατεστράφη ὑπὸ πειρατῶν.³

1—Παρὰ Γεδεῶν «Ἀθως» σελ. 91. Ὁ συλλογισμὸς τοῦ Θεοδωρήτου εἰναὶ πῶς αὐθαίρετος διότι τὸ ἐγγράφον λέγει μὲν ὅτι οἱ Ἐσφιγμενίται: «διὰ παλαιγενῶν δικαιοματίων» ἐδέσποζον τοῦ ἀγροῦ, ἡ φράσις ὅμως αὕτη δὲν σημαίνει ἀρχαιότητα 300 ἐτῶν, ἀλλὰ καὶ 200 καὶ 100 καὶ ὀλιγώτερον. Ὁ Οὐσπένσκης ἤρπασε τὴν σκέψιν ταύτην ὡς ἀριθμητικὸν ἀξίωμα καὶ δι' αὐτοῦ ἔκτισε τὸ μυθολογικὸν αὐτοῦ οἰκιδόμημα περὶ τῶν πρὸ τοῦ Θ' αἰῶ.ος ἐν Ἀθῶν μονῶν.

2—Ἐφ' ημ. ρωσ. ὑπουργ. Παιδείας LVIII σελ. 56. Διὰ τούτου ὅμως νοεῖ οὐχὶ πρώτῃν σύστασιν ἀλλὰ τρίτῃν περίοδον καὶ δευτέραν ἀνακαίνισιν. Πρβλ. «Χρ. Ἀνατ. Ἀθως. Πρώτη περιήγησις» II § 20 καὶ III σελ. 10.

3—Τρεῖς σημειώσεις περὶ τούτου εὐρίσκονται.—Α'—«Ὅταν ἐκτίσθῃ (ἡ μονὴ) ἦτουν ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,επηϚ' (118), τρεῖς φοραὶς ἐκουρσεύθη ἡ βασιλικὴ μονὴ τοῦ Ἐσφιγμένου, ἡ πρώτη εἰς τοὺς ,Ϛπα' (873) ἡ δευτέρα εἰς τοὺς ,Ϛφνε' (1047) καὶ ἡ τρίτη ἡ τελεῖα ἐρήμοσις ἐγενεν εἰς τοὺς ,ζμβ' (1534)....» Εὐρίσκεται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 296 κώδικι τῆς Μονῆς (αἰῶ.νος ΙΖ'). Β'—«Ἐτους ,ζμβ' ἐγενεν ἡ ἄλωσις τοῦ Ἐσφιγμένου... ἐν μηνὶ

Μετὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος οἱ Ἑσφιγμενῖται ἠνώρθωσαν τὴν Μονὴν των, διεφίλονεῖκουν δ' ἐπὶ μακρόν πρὸς τοὺς Ἀγιοπαυλίτας τὴν εἰς τὴν κυρὰ Μάρω πώλησιν ὑπὸ τῶν προκατόχων των τοῦ μετοχίου τοῦ Πρόβλακος. Πρότερον ἔτι καὶ πολὺ μετὰ ταῦτα διεξεδίκουν τὴν τοποθεσίαν Βάνιτσαν (Γιοθάνιτσα) πρὸς τοὺς Ζωγραφίτας ἦν ἀπήτουν καὶ οἱ Χελανδαρινοί, ἕως οὗ τῷ 1746 ὁ Πατριάρχης Παΐσιος ἵνα θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ἀμφισβητήσεις διώρισεν ἐν Κωνσταντινουπόλει αἵρετοὺς κριτὰς ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν οὔτινες ἀπεφάνθησαν ὅτι ἡ Βάνιτσα ἀνήκει εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἑσφιγμένου, ἐλάχιστόν τι δὲ τῇ τοῦ Ζωγράφου· μὴ ἀρκεσθείσης ὁμως ταύτης, οἱ Ἑσφιγμενῖται κατόπιν, γνώμῃ τοῦ Πατριάρχου, ἐπώλησαν τὸν τόπον εἰς τοὺς Ζωγραφίτας ἀντὶ 1300 γροσίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.¹

Ἡ Μονὴ τοῦ Ἑσφιγμένου ἀπὸ τοῦ 1634 εἰσῆλθεν εἰς περίοδον παρακμῆς, ἀνεκουφίσθη δὲ μικρόν μετὰ τὸ 1635 λαβοῦσα τὴν ἀδ-ιαν τοῦ Τσάρου Ἀλεξίου Μιχαήλοβιτς ὅπως οἱ μοναχοὶ αὐτῆς περιέρχονται τὴν Ρωσσίαν ἀνὰ πᾶν πέμπτον ἔτος πρὸς συλλογὴν βοθηειῶν. Τῷ 1666—71 εἶ-
χεν 80 μοναχοὺς.

Ἰουνίῳ κζ' καὶ λαφυραγωγῆσαντες τὰ τῆς μονῆς ἅπαντα καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἀφανίσαντες καὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας εἰς λεπτὰς σπρίσαντες κατέκαυσαν καὶ τὸ κάτω μέρος τοῦ αἰγιαλοῦ ἐμπρύσαντες τελείως κατέκαυσαν καὶ λαβόντες τὰς πύλας τοῦ κάστρου καὶ τοῦ πύργου καὶ ἐπτά αἰχμαλώτους ὑπὸ τῶν μοναχῶν ἀνεχώρησαν, ὅθεν ἦλθον, καὶ οὕτως ἐγένετο ἡ ἐρήμωσις τῆς μονῆς οἷς εἶδε κρίμασιν ὁ πάντα κυβερνήων καὶ διεξάγων Θεός». Κεῖται ἐν φύλλῳ 452 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 14 περγ. κώδικος (αἰῶνος ΙΑ') τῆς Μονῆς. Ἐδημοσιεύθησαν ἀμφότεραι ἐν τῷ τοῦ Λάμπρου Καταλόγῳ, I σελ. 171 καὶ 197. I' — «Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1533, μηνὶ Ἰουλίῳ 26, ἐπὶ τῆς βασιλείας σουλτάν Σουλεϊμάν, ἦλθον πειραταὶ μὲ πλοῖα εἰς τὸ ὄρος καὶ ἐρήμωσαν τὴν μονὴν ταύτην τοῦ Ἑσφιγμένου καὶ ἐλαφυραγῶγησαν τὰ τῆς μονῆς ἅπαντα καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἠφάνισαν καὶ κατέκαυσαν· τὸ δὲ κάτωθεν μέρος τοῦ αἰγιαλοῦ τελείως ἠφάνισαν. Λαβόντες δὲ τὰς σιδηρὰς πύλας τοῦ κάστρου καὶ τοῦ πύργου, καὶ μοναχοὺς αἰχμαλώτους ἑννέα, καὶ βιβλία τὰ κάλλιστα ἀνεχώρησαν. Κατὰ θεῖαν δὲ πρόνοιαν μοναχὸς τις Ἀχάκιος ἐκ τοῦ ἐκκληίου Κοχλυσάρᾳ ἐξηγγόρασε τοὺς μοναχοὺς καὶ βιβλία ἑκατὸν καὶ τινα χρυσόβουλλα καὶ ἀπέδωκεν αὐτὰ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἑσφιγμένου. Ταῦτα εὐρίσκονται σημειωμένα εἰς ἓν βιβλίον μεμβράνινον πολὺτιμον περιέχον βίους καὶ μαρτύρια ἁγίων ἐλληνιστῶν. Παρὰ Γεδεών «Ἀθως» σελ. 315—316.

1—Ἰσα πρὸς 6240 φράγκα.

Τῷ 1705 ὁ Μελενίκου Γρηγόριος παραιτησάμενος τὴν μητρόπολιν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν ταύτην καὶ λαβὼν ἀκολούθως γράμματα τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Γ' περιῆλθε πολλὰ μέρη, συνέλεξε συνδρομάς, ἤθροισε μοναχοὺς καὶ ἀνασυνέστησεν αὐτήν.¹

Τῷ 1782 προσηρτήθη τῇ Μονῇ ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συντεχνίας τῶν μπεζιρτζίδων τὸ ἐν Πριγκήπω μοναστήριον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ κυροῦντος τοῦ Πατριάρχου Γαβριὴλ Δ'.²

Κατὰ τὸ δεύτερον ἔμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος διῆλθε περίοδον φοβερᾶς πενίας καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἐχώρει εἰς ἀποσύνθεσιν, ἀλλὰ τῷ 1796, προνοία τοῦ Πατριάρχου Γερασίμου, συναινούσης τῆς Συνάξεως τοῦ Ὁρους, ἐνετάλη ὁ πρόην Θεσσαλονίκης Δανιὴλ ὅπως ἐφορεύσῃ κατὰ τὴν ἐν τῇ Μονῇ εἰσαγωγὴν τοῦ κοινοβιωτικοῦ πολιτεύματος πρὸς σωτηρίαν καὶ ἀνόρθωσιν αὐτῆς. Ἐγούμενος διωρίσθη ἐν αὐτῇ τότε ὁ Ἀκάκιος ἱερομόναχος, τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε' ἐχδόντος τὸ κοινοβιακὸν σιγγίλλιον τῷ 1797· τοῦτον δὲ διεδέχθη τῷ αὐτῷ ἔτει ὁ ἐκ τῆς σκήτης τῆς Ἀγίας Ἀννης Εὐθύμιος ἱερομ. ὁ Καισαρεὺς (1797—1800), ὅστις διὰ συνδρομῶν ἐξεχρέωσε τὴν Μονὴν καὶ ὑπέδειξε διάδοχόν του τὸν Εὐθύμιον ἱερομ. Μοσχοννήσιον ἡγουμενεύσαντα μέχρι τοῦ 1804, ὅτε κατ' Αὐγούστον, προνοία τῆς Ἐκκλησίας, ἀποκατέστη εἰς τὴν ἡγουμενείαν ὁ ἀρχιμανδρίτης Θεοδώρητος Λαυριώτης ὁ ἐξ Ἰωαννίνων, ὅστις τῷ 1814 ἀπεμακρύνθη τῆς Μονῆς ἐφησυχάσας ἐν τινι κελλίῳ τῆς Λαύρας.

Ὁ λόγιος Θεοδώρητος εἰργάσθη μεγάλως πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς Μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου, πολλὰς οἰκοδομάς ἐν αὐτῇ τε καὶ ἐν τοῖς μετοχίοις αὐτῆς ἐγείρας, ὡς καὶ τὸν νῦν ὀρώμενον καθολικὸν ναόν. Ὁ αὐτὸς κατώρθωσε τῷ 1806, ὅπως, μεσιτεία τοῦ μητροπολίτου Μολδαβίας Βενιαμίν, ἀφιερωθῇ εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἐσφιγμένου τὸ ἐν τῷ τμήματι

1—Μ. Γεδεών «Ἄθως» σελ. 191

2—Μ. Γεδεών «Πατρ. Πίνακες» σελ. 668.

Βασίλου μοναστήριον Φλωρεστί, ἐνῶ συγχρόνως ἐκραταίωσε τὸ ἐν αὐτῇ κοινοβιωτικὸν πολίτευμα. Ἐκτοτε ἡ Μονὴ ἀνέλαβεν οἰκονομικῶς, καὶ μετὰ τὰς ἀνωμαλίας τοῦ 1821—30 ἐξηκολούθει ἀναπτυσσομένη.

Τῷ 1832 διωρίσθη ἡγούμενος τῆς Μονῆς ταύτης ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος Καλλιπολίτης ὅστις συνδρομαῖς τῶν ὀρθοδόξων μετὰ τὰ μέσα τοῦ 10' αἰῶνος (1851—1858) ἤγειρε τὰς νῦν ὀρωμένας μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομάς, ἤτοι τὴν ἀνατολικὴν καὶ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν, εἰς ἣν ἐσχημάτισεν ὠραῖον πυλῶνα μεθ' ὑπερκειμένου κωδωνοστασίου καὶ καλοῦ τετραπλεύρου ὠρολογίου, ἐπεκτείνας οὕτω καὶ τὰ μάλα καθωραίσας τὴν Μονήν, ἀλλ' αἱ γενόμεναι ὑπέρογκοι δαπάναι καὶ ἡ τῷ 1863 ἀκολουθήσασα δήμευσις τοῦ ἐν Μολδαυίᾳ μετοχίου αὐτῆς Φλωρεστίου ἤγαγον αὐτὴν εἰς χρέος σημαντικὸν ἐκ τοῦ ὁποίου σχεδὸν ἀπῆλλαξεν αὐτήν, ὁ τὸν Ἀγαθάγγελον διαδεχθεὶς ἀρχιμανδρίτης Λουκάς ὁ ἐκ Γυθείου, ὅστις τρεῖς ἡγουμενεύσας (1871—77, 1885—88 καὶ 1891—99) συνέλεξε καὶ ἐν Ρωσσίᾳ τὸν ὁβολὸν τῶν ἐκεῖ ὀρθοδόξων.¹

Ἡ Μονὴ τοῦ Ἐσφιγμένου τῷ 1870 εἶχε περίπου 150 μοναχοὺς νῦν δ' ἔχει 85.

Ἡ νὰὸς

τῆς Μονῆς ἀνιδρύθη ἐκ νέου τῷ 1806 καὶ ἐγκαινιάσθη τῷ 1811 ὑπὸ τοῦ τότε ἐν Ἀθῶ ἡσυχάζοντος ἀριδίου Πατριάρχου Γρηγορίου Ε'. Αἱ μέτραι τοιχογραφίαι αὐτοῦ ἐγένοντο τῷ 1811 καὶ 1818 αἱ δὲ τῆς λιτῆς ἡ νάρθηκος τῷ 1841. Ὁ προνάρθηξ μετὰ τοῦ ἐξωνάρθηκος καὶ τῶν δύο ἐκατέρωθεν αὐτῶν παρεκκλησίων, ἤτοι δεξιὰ μὲν τοῦ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, ἀριστερὰ δὲ τοῦ τῶν ἀρχιστρατῆγων Μιχαήλ καὶ Γαβριήλ ιδρύθησαν τῷ 1854 δαπάνῃ τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου ΣΤ' τοῦ Κουταλιανοῦ ὅστις ἦν κουρὰ τῆς Μονῆς ταύτης.

1 — Ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἐσφιγμένου διετηρήθη ἐφ' ἱκανὸν ἀγιογραφικὴ σχολή, ἧς προέστη ὁ ἡγούμενος Λουκάς.

Μεταξὺ τῶν κειμηλίων τῆς Μονῆς ἐξέχει ἡ πύλη (παρὰ-πέτασμα) τῆς λιτῆς τοῦ ναοῦ ἣν λέγουσι τμήμα (οὐρανός ἴσως) τῆς σκηνῆς τοῦ Μ. Ναπολέοντος.¹

II αρεκκλήσια

ἐν τοῖς κελίοις κεῖνται 6 καὶ ἰσάριθμα ἐν τοῖς πέριξ τῆς Μονῆς. Μεταξὺ τῶν δευτέρων εἶνε ὁ νεόδμητος ναῖσχος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου Πετσέρσκη (Σπηλαιώτου) († 1073), τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς ἐν Κιέβῳ Λαύρας, ἀσχήσαντος ἐν τῷ παρακειμένῳ σπηλαίῳ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ὡς ἡ παράδοσις σφῆζει· κεῖται δὲ 5' λεπτὰ βορείως τῆς Μονῆς.

III τράπεζα

πλήρης ἡμαυρωμένων τοιχογραφιῶν ὡς ἐκ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ 1821—30, εἶχεν ἀνακαινισθῆ τῷ 1810.

IV βιβλιοθήκη

περιέχει τὰ ἐξῆς ἑλληνικὰ χειρόγραφα:

75	κώδικας περγαμηνῆς ἐκκλητ. ὕλης αἰῶνος	I'—ΙΔ'
152	» χαρτῶν » » »	ΙΔ'—ΙΘ'
58	» » συμμίκτου καὶ ἐκπαιδ. ὕλης »	ΙΣΤ'—ΙΗ'
35	» » ἐκκλ. μουσικῆς »	ΙΖ'—ΙΘ'

3 φακέλλους μετὰ φύλλων καὶ σπαραγμῶν περγαμηνῶν καὶ χαρτῶν.²

Κάθισμα

ἐν κεῖται μικρὸν πρὸς δυσμὰς εἰς ὃ βιοῦσι 2 μοναχοί.

1—Πλείονα περὶ τοῦ κειμηλίου τούτου ὅρα εἰς «Ἁγιον Ὅρος» τοῦ Γερασίμου ἱερομ.-Ἐσφιγμενίτου. Ἀθήναι 1903 σελ. 369 καὶ 645—646.

2—Λάμπρου Κατάλογος, τόμ. Α' σελ. 170—199.

Κελλία

ἡ Μονὴ ἔχει εἰς Καρυὰς τὸ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, κονάκιον, μετὰ παρακειμένου μεγάλου οἴκου ἐνοικιαζομένου· (εἰς τὸν ἀνώτερον τούτου ὄροφον εἶνε ἐγκάτεστμένα ἐξ ἀρχῆς τὸ ταχυδρομεῖον καὶ τὸ τηλεγραφεῖον), τὸ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων 25' λεπτά βορείως τῶν Καρυῶν ἐν ᾧ τρεῖς μοναχοὶ¹ καὶ ἐν ἐργαστήριον εἰς Καρυὰς παρὰ τὸ Πρωτάτον.

Μετόχια τοῦ Ἐσφιγμένου

Τὰ μετόχια τῆς Μονῆς ταύτης κεῖνται εἰς ἁγίαν Κυριακὴν τῆς Σιθωνίας, εἰς Κασσάνδραν, εἰς Πορταριὰν Χαλκιδικῆς (τμήματα χωραφίων), εἰς Στρόλογγον ἐγγύτατα τῆς λίμνης Βόλβης ἢ ἁγίου Βασιλείου, εἰς Καζαβίτι Θάσου (ἐλαιόδενδρα κ.λ.) καὶ εἰς Σεπετνίχια (ὅλως ἀσήμαντον). Ἐχει καὶ μίαν οἰκίαν ὡς κονάκιον εἰς τὸν Ἰππόδρομον τῆς Θεσσαλονίκης.²

1—Τοῦτο παρέσχε πολλὰ πράγματα τῇ Μονῇ διότι αὕτη συνεβλήθη τῷ 1890 μετὰ τοῦ Ρώσου Νεόφυτου ἱερομ. Βουραζέρη ὅπως οὗτος ἰδρύσῃ ρωσικὴν σκήτην μετὰ προσωπικοῦ 40 ἀδελφῶν. Ὁ Νεόφυτος ἠγόρασε παρὰ κελλιῶτου τὸ κελλίον ἀντὶ 800 λιρῶν καὶ ἐμέτρησε τῇ Μονῇ 1200 λίρας, ἀνέπτυξε δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μεγάλην ἀλληλογραφίαν πρὸς τοὺς ἐν Ρωσσίᾳ εὐσεβεῖς ἢ ἱ. Κοινότης ὅμως ἀπεκήρυξε τὴν πράξιν τῆς Μονῆς κατὰ Μάιον τοῦ 1891 καὶ αὕτη δὲ μεταμεληθεῖσα συνετάχθη τῇ Κοινότητι, ἥτις κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1893 ἐπέδixασεν εἰς τὸν Νεόφυτον τὴν ἀνάληψιν τῶν χρημάτων του κ.λ. ἐφεσιβαλόντος δὲ τούτου τὴν ἀπόφασιν ταύτην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπεκυρώθη παρ' αὐτῆς κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1894.

2—Ἐξ ἐγγράφων ΙΔ' αἰῶνος δείκνυται ὅτι ἡ Μονὴ εἶχε μετόχια, εἰς Στρυμόνα (τοῦ ἁγίου Γεωργίου) καὶ εἰς Ζίντζους Σερρών.

19

· Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ · Η ΤΩΝ ΡΩΣΣΩΝ

· Ο ἅγιος Παντελεήμων · 27 · Ιουλίου

· Η κοινόβιος Μονή τῶν Ρώσων¹ ἡ τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος² κεῖται εἰς τὴν θερπνότεραν παραλίαν τῆς νοτιοδυτικῆς τῆς χερσονήσου πλεύρας, παρέχουσα μακρόθεν μέγα καὶ ποικίλον θέαμα διὰ τῶν πολλῶν καὶ πολυχρῶν αὐτῆς οἰκοδομῶν καὶ τῶν ὑπερκειμένων τρούλων καὶ ἐπιχρύσων σταυρῶν.

· Η μεγάλη αὕτη Μονή ἠγέρθη ἐν τῇ παραλίᾳ θέσει ἐν ἣ νῦν ὁράται μετὰ τὸ 1765, πενιχρῶς τὸ πρῶτον, κατόπιν δέ, κατὰ τὰς δύο πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ 18^{οῦ} αἰῶνος ἔκτισεν αὐτὴν μετὰ τοῦ καθολικοῦ αὐτῆς ναοῦ μεγαλοπρεπῶς ὁ ἡγεμὼν τῆς Μολδαυίας Σκαρλάτος Καλλιμάχης.

· Η Μονή τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος εὐρίσκετο πρὶν εἰς τὸ Παληομοναστήριον ὅπερ ἀπὸ τοῦ 1765 διατελεῖ ὡς παράρτημα τῆς νέας Μονῆς, κεῖται δὲ ὑπὲρ τὴν ὥραν ἀνατολικῶς αὐτῆς, ἐντὸς τοῦ δάσους, ἀριστερᾷ καὶ ἐγγύτατα

1—«Ὁ καθηγούμενος τῆς μονῆς τῶν Ρωσῶν,» ἀπαντᾷ ἐν ὑπογραφαῖς ἐγγωρίων ἐγγράφων 1Δ', 1Ε' καὶ 1ΣΤ' αἰῶνος, ἀλλ' ἐνίστε καὶ Ρωσῶν, Ρουσῶν καὶ Ρουδῶν. Ρουδῶν (μοναστήριον) καλεῖται παρὰ τοῦ λαοῦ. Μονὴ τοῦ Ρωσδικοῦ γράφεται ἀπὸ πολλοῦ ἐν ταῖς ἐγγράφοις τῆς Ἱ. Κοινότητος.

2—Μονὴ τοῦ ἁγ. Παντελεήμονος τῶν Ρωσῶν, (ὡς ἀρχαιόταται τοῦ ἁγ. Παντελ. τοῦ Θεσσαλονικέως) ἀπαντᾷ ἐν τῇ χειμένῳ ἀρχαίων ἐγγράφων, κατὰ δὲ τὸν 11^{οῦ} καὶ 12^{οῦ} αἰῶνα: Μοναστήριον τοῦ ἁγ. Παντελεήμονος τὸ ἐπιλεγόμενον Ρωσδικόν. Μ. ἁγίου Παντελεήμονος καλεῖται ὑπὸ τῶν Ρώσων ἐν Ἀθῶν τε καὶ Ρωσσίᾳ.

τῆς οδοῦ ἥτις ἄγει ἐκ τῆς Μονῆς εἰς τὰς Καρυάς. Τὸ **Πα-
λαιομοναστήριον** τοῦτο εἶνε ἡ πάλαι μονὴ τοῦ **Ἀγίου
Παντελεήμονος τοῦ Θεσσαλονικέως**, ἥτις συνέστη
κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἂν μὴ καὶ πρότερον·
ὥστε ἐκ τοῦ σημείου τούτου δεόν ν' ἀρχίσωμεν τὰς περὶ τῆς
πολυπαθοῦς ταύτης Μονῆς συντόμους ἡμῶν εἰδήσεις.

Ἡ Μονὴ αὕτη πολυάνθρωπος οὔσα περιῆλθεν εἰς ἐρήμω-
σιν κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα καὶ τῷ 1169 ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Πρώ-
του καὶ τῆς Συνάξεως τῷ ἡγουμένῳ τῆς μικρᾶς μονῆς τῆς
**Ῥπεραχίας Θεοτόκου τοῦ Ξυλουργοῦ ἢ τῶν
Ρουσσῶν** Λαυρεντίῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ ἀσκουμένοις
ὅπως ἀνακαινίσωσιν αὐτήν.

Ἡ μονὴ τοῦ Ξυλουργοῦ, ἥτις καίτοι ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς
Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, γνωστὴ νυνὼς σκήτη, **Βογορό-
δετσα** καλουμένη, ὁράται τὴ πρῶτον ἐν ἐγγράφῳ αὐτῆς τοῦ
ἔτους 1030, ἀπὸ δὲ τοῦ 1169 κατέστη παράρτημα τῆς Μο-
νῆς τοῦ Θεσσαλονικέως, μετοικήσαντος τοῦ Λαυρεντίου καὶ
τῶν σὺν αὐτῷ εἰς τὴν εὐρυχωροτέραν Μονὴν ἥτις παρεχω-
ρήθη αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως.

Ἀπὸ τοῦ 1169 μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἀσημάντους εἰδήσεις
ἔχομεν περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῆς τύχης τῆς Μονῆς
τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος τοῦ Θεσσαλονικέως.¹ Ἀπὸ τοῦ
ΙΔ' αἰῶνος (1312) καὶ ἐφεξῆς ὁράται ἐν πᾶσι τοῖς ἐγγρά-
φοις **Μονὴ τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος τῶν Ρώσ-
σων ἢ Μονὴ τῶν Ρώσων**, παρὰ δὲ τὴν ἐπωνυμίαν
ταύτην ὁ ἡγούμενος αὐτῆς δαίκνυται ὑπογεγραμμένος ἐν
τοῖς ἐγγχωρίοις ἐγγράφοις **ἐλληνιστί**, ἐξαιρουμένης τῆς
χρονικῆς περιόδου τοῦ ἐλous τοῦ ΙΕ' καὶ ὀλοκλήρου τοῦ
ΙΣΤ' αἰῶνος ὅτε εἰσῆλθον ἐν αὐτῇ Σέρβοι καθὼς καὶ εἰς
τὰς Μονὰς Ξηροποτάμου, Ζωγράφου, Ξενοφῶντος, Γρηγο-
ρίου καὶ Κωνσταντονίτου.²

1—Τὰ ἐγγράφα τῆς Μονῆς τῶν ἐτῶν 1169 —1312 κατεστράφησαν ὑπὸ
πυρκαϊᾶς καθ' ἣ μαρτυρεῖ χρυσόβουλλον τοῦ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ ἔτους τού-
του.

2—«Ἡγούμεν' Γεννάδιε ὅτ Ροῦς» ἢ ἀπλῶς «Ὅτ Ροῦς Ἱερὸς»
κ.λ. ἀπαντᾷ σλαβιστί κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

Ἡδη φυσικῶς εἰς τὸν νοῦν τοῦ φιλίστορος γεννᾶται τὸ ἐρώ-
τημα: πῶς ὠνομάσθη τῶν **Ρώσων Μονῆς**; — Ἡ ἀπάν-
τησις εἰς ἐμὲ δὲν εἶνε τόσο ἐύκολος, πρῶτον διότι δὲν εἶδον
τὰ πρωτότυπα ἔγγραφα τῆς Μονῆς καὶ δεύτερον διότι κατὰ
τοὺς χρόνους ἡμῶν καὶ κυρίως κατὰ τὸ 1870—71 τσαῦτα
περὶ τοῦ θέματος τούτου ἐγράφησαν, μετὰ σοφιστικοῦ τρό-
που, ἕνεκα τοῦ τότε ἀναπτυχθέντος ἐν τῇ Μονῇ ἑλληνορωσ-
σικοῦ ζητήματος, ὥστε ἀπαιτεῖται μακρὸς λόγος πρὸς σαφή-
νειαν τοῦ πράγματος, πλὴν κατὰ καθήκον σημειῶ ὡς ἐν ὀλιγι-
στοῖς τὴν μορφωθείσαν ἐν ἐμοὶ γνώμην, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν
ἐμῶν ἐρευνῶν, οὐδόλως ἀμφιβάλλων καὶ περὶ τῆς γνησιότη-
τος τῶν ὑπὸ τῆς Ρωσικῆς ἀδελφότητος δημοσιευθέντων ἐγ-
γράφων τῆς Μονῆς ταύτης¹

Τὴν μονὴν τοῦ Ξυλουργοῦ ἰδρυσαν Ἕλληγες, πιθανῶς
κατὰ τὸν Ι΄ αἰῶνα², εἰς τὴν κατὰ τὸν ΙΑ΄ εἰσῆλθον Ρῶσ-
σοι, ἐκ τούτου δὲ ἔλαβε τὸ δεύτερον ἐπώνυμον: **Μ. Ξυ-
λουργοῦ—Ρουσσῶν ἢ Ρώσων**. Τῷ 1169 ὁ Λαυρέν-
τιος μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ μετοικήσας εἰς τὴν τοῦ Θεσ-
σαλονικέως μετέφερε τὸ δεύτερον ἐπώνυμον τῆς Μονῆς του
εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαινισθεῖσαν Μονὴν καὶ τοῦτο διεσώθη
μέχρις ἡμῶν. Τώρα, ἐὰν ὁ Λαυρέντιος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν
Ρῶσσοι, πότε τὸ πρῶτον Ρῶσσοι εἰσῆλθον εἰς τὴν τοῦ Ξυ-
λουργοῦ, πόσοι Ρῶσσοι καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον ἢ κατὰ ποίας
περιόδους ὤκησαν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Θεσσαλονικέως μετὰ τὸ
1169, δὲν γνωρίζω. Ἡ ρωστικὴ ἐπωνυμία τῆς μονῆς τοῦ Ξυ-
λουργοῦ πάντως δὲν εἶναι τυχαία ἀλλὰ προέκυψεν ἐκ τῆς ἐν
αὐτῇ εἰσόδου Ρώσων μοναχῶν, καθόσον μάλιστα οἱ Ρῶσσοι
ἀπὸ τοῦ ΙΑ΄—ΙΒ΄ αἰῶνος ὀρώνται κατερχόμενοι ἐκ τοῦ βορ-
ρᾶ πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν Ἀγίων Τόπων, μεθ' ὧν συγκατηριθ-
μεῖτο καὶ ὁ Ἄθως ἕκτοτε. Ἐὰν ἐπιτρέπωνται ἐν τῇ ἱστορίᾳ
εἰκασίαι, δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁ Λαυρέντιος καὶ οἱ
σὺν αὐτῷ ἦσαν Ρῶσσοι, δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ ὅτι ἦσαν

1—Acta Russici Monasterii. Κίεβον 1873.

2—Τὸ Ἑλληνικὸν αὐτῆς ὄνομα δεικνύει τοῦτο, ὡς συμβαίνει καὶ εἰς τὴν
Μ. Χελανδαρίου ἧς τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα ἐπεκράτησε καίτοι σλαβικὴ ἐγένετο.

Ἕλληνες, διότι εἰς τοὺς ἰσχυρισθέντας ὅτι ἡ μεταφορὰ τοῦ ὀνόματος ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν Μονὴν δὲν εἶναι τυχαία, ἀποκρίνομαι ὅτι εὐκολώτατα δύναται νὰ εἶναι τοιαύτη. Οἱ Ρῶσσοι κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα νομίζω ὅτι ᾔσαν σπανιώτατοι ἐν Ἀθῶ, ἤρκει λοιπὸν νὰ εἰσέλθωσι 5—10 ἐξ αὐτῶν εἰς μίαν Μονήν, ὁ λαὸς ἐκ τούτων νὰ ὀνομάσῃ αὐτὴν Ρωσσι-κὴν, αὐτοὶ μετ' οὐ πολὺ νὰ ἐκλείψωσι, καὶ τὸ ὄνομα νὰ μείνῃ εἰς τοὺς αἰῶνας· παράδειγμα ἡ Μονὴ τῶν Ἰθέρων· παράδειγμα αὕτῃ ἡ Μονὴ τῶν Ρώσσων ἣν οὕτως ἔλεγον καὶ ἔγραφον καὶ ὅτε ἀποδεδειγμένως μόνον Ἕλληνες ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ· ταύτην μάλιστα μεταστῆσαντες κατὰ τὸν ΙΗ'—ΙΘ' αἰῶνα ἐν τῇ παραλίᾳ οἱ ἐν αὐτῇ Ἕλληνες μοναχοὶ, μετεκόμισαν ἄσινές καὶ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα αὐτῆς· οὐδὲ εἶναι εὐκολον νὰ καταστρέψῃ τις ἐν τοπικόν ὄνομα ἅπαξ καθιερωθὲν ἐνόσω συνεχῆς τηρεῖται ἡ παράδοσις.

Ὅθεν θετικῶς δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν τὰ ἑξῆς :

Α'—Ὅτι ἡ ἐπωνυμία τῆς Μονῆς δὲν εἶναι τυχαία.

Β'—Ὅτι αὕτη διήρκεσε τοῦλάχιστον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1169 μέχρι σήμερον, καὶ

Γ'—Ὅτι ἐν τοῖς σφζομένοις ἐγγράφοις δείκνυται ὑπογε-γραμμένος ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς ταύτης ἑλληνιστὶ πλὴν τῆς ὀνομασθείσης σερβικῆς χρονικῆς περιόδου.¹

Ἡ Μονὴ τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος τῶν Ρώσσων φάνε-ται παθοῦσα ἐκ πυρκαϊᾶς ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὁ δὲ Ἀν-δρόνικος Β' Παλαιολόγος τῷ 1312 διὰ χρυσοβούλλου αὐτοῦ ἐκύρωσε τὰς κτήσεις τῆς Μονῆς ταύτης, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ὠρεὰς ἐποίησε καὶ ὁ Ἰωάννης Δ' Παλαιολόγος τῷ 1354

1—Ὁ ψευδώνυμος «Φιλαλήθης,» ἐπόμενος τῷ Οὐσπένσκι, διαιρεῖ μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας τὴν ἡλικίαν τῆς Μονῆς ἀναλόγως τῶν κατ' αὐτὸν ἐν αὐτῇ οἰκησάντων, α') εἰς **οὐλοβοδνικήν** περίοδον, ἀρξαμένην ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ λήξασαν τῷ 1347 ἕνεκα τῆς ἐν Ρωσσίᾳ μογγολικῆς κατα-κτήσεως, β') εἰς **σερβικήν** περίοδον τῶν ἐτῶν 1347—1497, ὅτε ἡ Ρωσ-σία ἀπαλλαγεῖσα τοῦ ζυγοῦ τῶν Μογγόλων ἔλαβεν αὐθις τὴν Μονὴν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς, καὶ γ') εἰς **ρωδοδικήν** περίοδον ἀρξαμένην κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ λήξασαν κατὰ τὰ ἔτη 1734—39 ἕνεκα τοῦ ρωσσοκυρι-χοῦ πολέμου! Οὕτω νομίζω ὅτι δὲν γράφεται ἡ ἱστορία.

καὶ ὁ Μανουὴλ Β' Παλαιολόγος τῷ 1407.

Οἱ Σέρβοι ἡγεμόνες, ἀπὸ Στεφάνου Δ' τοῦ Ἰσχυροῦ μέχρι τοῦ Γεωργίου Α' Βράγκοβιτς, ἐποίησαν διαφόρους δωρεὰς εἰς τὴν Μονὴν.

Ὁ Κομνηνὸς λέγει ὅτι κτίτωρ τῆς Μονῆς τῶν Ρώσων ἐγένετο «ὁ κνέζης τῆς Σερβίας Λάζαρος, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν ἄκραν τοῦ ἀρετῆν, ἔγεινε καὶ ἅγιος ὕστερον».¹

Τῷ 1363 προσηρτήθη αὐτῇ ἡ Μονὴ τοῦ Κάτζαρη.

Τῷ 1394 ὁράται δεκάτη πέμπτη μεταξὺ τῶν 25 Μονῶν.

Τῷ 1422 ἀδεία τῆς Μονῆς τοῦ Ἀλυπίου ἱδρυσε «καρὰ-βοστάσιον» καὶ ὁποθήκην ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Καληάγρας.

Οἱ τῆς Βλαχίας ἡγεμόνες μικρὰς τινας δωρεὰς ἐποίησαν εἰς τὴν Μονὴν ταύτην κατὰ τὰ ἔτη 1487, 1496 καὶ 1502.

Ὁ τσάρος Ἰωάννης Βασιλιέβιτς ἔδωκε τὴν ἀδειαν εἰς τοὺς μοναχοὺς τῆς Μονῆς ταύτης ὅπως μεταβαίνωσιν εἰς Ρωσσίαν πρὸς συλλογὴν ἐλεημοσυνῶν.

Τῷ 1550 ἔγραφον εἰς τὸν τσάρον Ἰωάννην ὅτι διὰ τῶν χρημάτων τοῦ πατρὸς τοῦ ἀνωκοδόμησαν τὸ ἥμισυ τῆς Μονῆς ἀλλὰ τὸ ἕτερον ἥμισυ κατέρρευσε, ἡπειλεῖτο δὲ ὑπὸ ἐρημώσεως. Τῷ 1582 καὶ 1584 ὁ τσάρος Θεόδωρος Ἰωάννου ἐπεμψε διάφορα ποσὰ ἐν ἀνατολῇ πρὸς μνημόσυνον, ὠρίζε δὲ καὶ διὰ τὴν Μονὴν ταύτην 500 ρούβλια, ἀλλ' ὁ Πρῶτος τοῦ Ὁροῦς ἔγραψεν ὅτι εἶναι κλειστὴ καὶ ἐδόθησαν εἰς τὸ Βατοπέδιον.

Τῷ 1626 μετέβη ὁ ἀρχ. Μακάριος πρὸς τὸν τσάρον Μιχαὴλ Θεοδώρου χάριν ἐλέους, ἔφερε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ γράμμα τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου ἐν ᾧ ἐσημειοῦτο ὅτι «ἡ Μονὴ περιέπεσεν εἰς ζημίας καὶ χρέη· ἐνεχυρίασε τὰ τε ἄμφια τῆς ἐκκλησίας, τὰ τοῦ μοναστηρίου χρειώδη καὶ ἄλλα κτήματα αὐτῆς, ἥτοι ἀγροὺς, κήπους καὶ λοιπὰ ἐξ ὧν διετρέφοντο οἱ πατέρες· αὐξηθέντων δὲ τῶν χρεῶν καὶ οὗτοι ἐφυλακίσθησαν

1—Ὁ Οὐσπένσκις καὶ ὁ Langlois λέγουσι τοῦτον Λάζαρον Βούκοβιτς κνιάζην Σερβίας, τὸν πετόντα τῷ 1389 ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Κοσσυφοπεδίου πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς, συμπληροῦντες οὕτω τὸν Κομνηνόν, ὅστις πάλιν ἀσαφῆς παραμένει ἀφοῦ τὸν Λάζαρόν του θέλει ἄγιον γινόμενον ὕστερον.

καὶ κατατρέχονται ἐν ταῖς φυλακαῖς. Ἡ ἐκκλησία καὶ τὰ τεῖχη τοῦ μοναστηρίου κατηδαφίσθησαν. Οἱ πατέρες στεροῦνται παντὸς μέσου τροφῆς καὶ ἀδυνατοῦσι νὰ πράξωσι τι ἐνεκα τῆς ἀπορίας καὶ τῶν βαρυνόντων αὐτοὺς χρεῶν» κ.λ.

Οἱ μοναχοὶ τῆς Μονῆς ταύτης ἐξηκολούθησαν μέχρι τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος μεταβαίνοντες εἰς Ρωσσίαν ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος ἀλλὰ μικρὸν φαίνεται ὅτι ἀνεκουφίζοντο διότι μετὰ τὸ 1666 μόνον 20 ἀπετέλουν τὴν ἀδελφότητα αὐτῆς, περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος ἡ Μονὴ ἔρημος οὔσα διετέλει ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς Μεγάλης Μέσης, καὶ τῷ 1723—26 εὐρίσκοντο ἐν αὐτῇ δύο μοναχοὶ Βούλγαροι καὶ δύο Ρῶσσοι ὡς ὁ περιηγητὴς Βασίλειος Βάρσκις σημειοῖ.

Τῷ 1708 ὁ τῆς Μολδαβίας ἡγεμὼν Μιχαὴλ Ρακοβίτσα ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Μονὴν τὸ ἐκεῖσε μοναστήριον Λόμνα. Τῷ 1743 ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἰωάννης Νικολάου Μυροκοροδάτος ἰδὼν ἐν Κ)πόλει τὰ θαύματα ἅπερ ἐνήργει κατὰ τῆς πανώλους ἡ χάρα τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, μετέβη εἰς Μολδαβίαν συνοδευόμενος μετ' αὐτῆς καὶ ὥρισε νὰ δίδωνται εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ρώσων 100 γρόσια ἑτησίως· εἰς ταῦτα τῷ 1750 ὁ ἡγεμὼν Ἰωάννης Κωνσταντίνου Ρακοβίτσα προσέθεσεν ἕτερα 50 γρόσια «χάριν εὐλαβείας πρὸς τὴν ἁγίαν χάραν τὴν βλύσασαν θαύματα».

Τῷ 1760 ὁ τῆς Μολδαβίας ἡγεμὼν Ἰωάννης Θεοδώρου ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Μονὴν τὴν ἐν Κ)πόλει εἰς τὸ Μπογδάν—Σαράϊ κατὰ τὸ Τσαρσαμπᾶ—παζάρ κειμένην ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου, κτῆμα οὔσαν τῆς ἡγεμονίας, μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν οἰκιῶν καὶ περιοχῆς καὶ ὧν ἐκέκτετο κτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον εἶχε σαθρωθῇ καὶ διετέλει κατὰ χρεως, οἱ δὲ μοναχοὶ αὐτῆς μετώκησαν βαθμυδὸν εἰς τὴν παραλίαν, παρὰ τὴν θέσιν εἰς ἣν ὁ Ἐρισσού τῷ 1676 συνέπηξε τὸ τῆς Ἀναλήψεως μονύδριον καὶ ἐκεῖ ἱδρυσαν νέαν Μονὴν (ἐγκαταλείψαντες ἔρημον τὴν παλαιάν), ταύτην δὲ μεγαλοπρεπῶς ἀνωκοδόμησαν ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, συμπληρώσαντες τῷ 1820, δαψιλῇ δαπάνῃ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Σχαρλάτου Καλλιμάχη, καὶ διὰ 200 χιλ.

γροσίων ἀνθ' ὧν ἐπώλησαν τὸ ἐν Μολδαυίᾳ μοναστήριον Δόμνα.

Τῷ 1806 ὁ Πατριάρχης Καλλίνικος Ε' διὰ σιγγιλίου αὐτοῦ ὥρισεν ὅπως ἡ Μονὴ ὀνομάζεται **αὐθεντικὸν κοινό-
βιον τῶν Καλλιμάχηδων** καταργουμένης τοῦ λοιποῦ τῆς τοῦ **Ρωστικοῦ** προσηγορίας.

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς μετοικήσεως ἄνδρες θεοφιλεῖς ἐξώ-
φλησαν τὸ χρέος τῆς Μονῆς, ἀλλ' οἱ μοναχοὶ αὐτῆς ἤρξαντο
ματαίως διάγοντες, καὶ περὶ πρωτείων ἐρίζοντες· ὅθεν
ἵνα μὴ εἰς τὰ αὐτὰ ὑποπέσῃ, ἀνεκηρύχθη κοινόβιος, προνοία
τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου καὶ τῆς Ἱ. Συνόδου, τῷ 1803,
ὑπὸ ἡγούμενον τὸν Σάββαν Πελοποννήσιον ἐκ τῆς Ξενο-
φωντινῆς σκήτης, ἀνδρα ὅσιον καὶ θεοφιλεῖ.

Τῷ 1821—30 ἐγκατελείφθη σχεδὸν ἔρημος, ἐπανελθόν-
των δὲ τῶν μοναχῶν αὐτῆς, ἀνεδείχθη παρ' αὐτῶν ἡγούμε-
νος τῷ 1832 ὁ ἐκ Δράμας Γεράσιμος ἱερομόναχος ὅστις εἶχε
προϋποδειχθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ θανόντος ἡγουμένου Σάββα καὶ
κατὰ Μάρτιον τοῦ 1833 ὁ Πατριάρχης Κωνσταντῖος Α' ἐνί-
σχυσε διὰ νέου σιγγιλίου τὸ προαπολυθέν.

Ἔνεκα τῶν γενομένων οἰκοδομῶν, τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ
1821—30 καὶ δικαστικῶν διενέξεων πρὸς τὴν Μονὴν τοῦ
Ξενοφώντος ἡ Μονὴ τῶν Ρώσων περὶ τὸ 1838 εἶχε σημαν-
τικὸν χρέος, πρὸς ἀνακούφισιν δ' αὐτοῦ ἤρξατο ἀπὸ τοῦ
1840 νὰ δέχεται Ρώσους μοναχοὺς, πρώτων σταθερῶς
εἰσελθόντων τῶν ἐν Καψάλα ἀσκουμένων Ἰωαννικίου (τοῦ
μετὰ ταῦτα μετονομασθέντος Ἱερωνύμου, ἡγέτου καὶ πνευ-
ματικοῦ ἐπὶ μακρότατον χρόνον τῶν ἐν τῇ Μονῇ Ρώσ-
σων) Μητροφάνους καὶ Παρθενίου.¹ Τῷ 1845 ἐπεσκέφθη τὴν
Μονὴν ὁ μέγας δούξ Κωνσταντῖνος Νικολάγεβιτς καὶ ἔκ-
τοτε πολλάι ἐπισκέψεις Ρώσων διαπρεπόντων ἐν τῇ πολι-
τικῇ, τοῖς γράμμασι, τῷ πλούτῳ κ. λ. ἔλαβον χώραν,² ἐν ᾧ

1—Τῷ 1834 εἰσῆλθεν ὁ Ρώσος παπᾶ Ἀνίκητος ἀλλ' ἀνεχώρησε, καὶ τῷ
1839 εἰσῆλθεν ὁ Ρώσος παπᾶ Παῦλος μετὰ τινος περιουσίας θανάων μετὰ μι-
κρόν ἐν αὐτῇ.

2—Τῷ 1869 ἐπεσκέφθη τὴν Μονὴν ὁ Μ. Δούξ Ἀλέξις Ἀλεξάνδροβιτς καὶ
τῷ 1881 ὁ Μ. Δούξ Κωνσταντῖνος Κωνσταντινόβιτς. Τῷ αὐτῷ ἔτει προσήγγι-

οἱ βαθμηδὸν αὐξάνοντες κατ' ἀριθμὸν ἐν αὐτῇ Ρῶσσοι μοναχοὶ διὰ μεγάλης ἀλληλογραφίας καὶ ἀπεσταλμένων ἐν Ρωσσίᾳ, ἤγειρον εἰς ὕπατον βαθμὸν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ρωστικοῦ ἔθνους, ἀπὸ τοῦ τσάρου μέχρι τοῦ ἀγρότου ὑπὲρ τῆς Μονῆς ταύτης, εἰς τὴν δὲν ἐβράδυναν νὰ καταφθάνωσι μεγάλοι καὶ ἀλλε-
πᾶλληλοι δωρεαὶ καὶ δι' ἀλμάτων ν' αὐξάνῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτῇ μοναχῶν. Οὕτω κατὰ τὰ μέσα τοῦ 10^{ου} αἰῶνος οἱ Ρῶσσοι μοναχοὶ ἦσαν ἰσάριθμοι εἰς 150—160 συμποσούμενοι. Ἀπὸ τοῦ 1854 οἱ ὀξυδερκεῖς ἠδύναντο νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι ἀδύνατος θ' ἀπέβαινεν ἡ ἐπὶ μακρὸν εἰρηνικὴ συμβίωσις τῶν δύο μερῶν. Ἀπὸ τοῦ 1860—70 ἐνεργείᾳ τοῦ μισοκά-
λου τὰ πράγματα ἐτραχύνηθησαν μεταξὺ τῶν δύο μερῶν καὶ ὁ ἀγὼν ἡμιεκρίθη ὑπὲρ τῶν Ρώσων, οὐ μόνον διότι αὐτοὶ ἐγένοντο ἀριθμητικῶς ὑπέρτεροι, ἀλλὰ καὶ διότι τῷ 1870 ἀνέδειξαν διάδοχον τοῦ ἐπιζώντος γηραιοῦ ἡγουμένου Γερασίμου τὸν Ρῶσσον ἱερομόναχον Μακάριον Σούσσκιν.¹ Τῷ 1875 οἱ ἐν τῇ Μονῇ Ρῶσσοι ὑπερδιπλάσιοι ὄντες, θανόντος δ' ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Γερασίμου ἀνέδειξαν ἡγούμενον τὸν ἀρχιμ. Μακάριον, παρὰ τὰς ἐπὶ μακρὸν ἀντιστάσεις τῶν Ἑλλήνων, ὧν τὰ πρεσβυγενῆ δίκαια ὑπεστήριξεν ἡ Ἱ. Κοι-
νότης. Τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μακαρίου ἐνέκρινε καὶ ἡ Ἐκκλη-
σία ἐπὶ Ἰωακείμ τοῦ Β' ἥτις καὶ ἐνῆργησε διὰ παντός τρό-
που τὴν ἐπίσημον κατὰ τὰ εἰθισμένα ἐγκαθίδρυσιν αὐτοῦ, οὕτω δ' ἐλύθη τελειωτικῶς τὸ ζήτημα ὑπὲρ τῶν Ρώσων καὶ ἡ Μονὴ κατέστη τῇ κλήσει καὶ τῷ πράγματι ρωσσικὴ.² Τοῦ

σεν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μονῆς ἡ Μ. Δούκιτσα Ἀλεξάνδρα Πετρόβνα, ἀλλὰ ἡ Ἱερά Κοινότης ἐσωτηθεῖσα, διὰ τρόπου λεπτοῦ ἠρνήθη νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐν τῇ Μονῇ ἀπόβασιν αὐτῆς, συνωδὰ τοῖς χιλιετέσι τοῦ Ὁρους θεσμίσις.

1—Ὅρα περὶ αὐτοῦ Ἀλ. Α. Δημητριάδου «Οἱ Ρῶσσοι ἐν Ἀθῶν» σελ. 1—
διάγραμμα περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ ἡγουμένου τῆς Ρωστικοῦ—Παντε-
λεημονικῆς Μονῆς ἱεροαρχιμ. κ. κ. Μακαρίου Σούσσκιν». Πετροῦπολις
1895.

2—Οὐ τοῦ παρόντος ἡ δι' ἐμοῦ ἔρευνα καὶ ἐξιστόρησις τοῦ ζητήματος καὶ ὁ καταμερισμὸς τῶν εὐθυνῶν. Ὅρα περὶ τούτου προχείρως : «Περὶ τοῦ
ζητήματος τῆς ἐν Ἀθῶν Μονῆς τοῦ Ἀγ. Παντελεήμονος» τοῦ Φιλαλήθους,
ἐξετάζοντος τὰ ἐν τῇ Μονῇ δίκαια τῶν Ρώσων μέχρι τοῦ 1874, τὸ «Ἀνά-
γνωσμα» κ. λ. τοῦ Ψυχάρη ὑποστηρίζαντος ἐνώπιον τῆς Ἱ. Συνόδου κατ'

Μαχαρίου θανόντος κατ' Αύγουστον τοῦ 1892 διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέγη διὰ τρόπου ἀξιομιμήτου ὁ νῦν ἐπιζῶν ἀρχιμ. Ἀνδρέας.

Ἰδίως ἀπὸ τῆς ὀριστικῆς ἐπικρατήσεως τῶν Ρώσων μέχρι σήμερον πολυάριθμοι ἀνακαινίσεις ἐγένοντο ἐν τῇ Μονῇ καὶ νέαι οἰκοδομαὶ προσετέθησαν, ἐνῶ μέγισται ἠγέρθησαν ἐν τῇ παραλίᾳ. Τὸ ὅλον παρουσιάζει νῦν μεγαλωστὶ ποικιλίαν οἰκοδομῶν, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ νεώτεραι διακρίνονται διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν αὐτῶν, αἱ ἔξω ὅμως κείμεναι στεροῦνται πρὸς ἀλλήλας συνοχῆς, ἄσχετοι δ' ἀποβαίνουσιν ἀπὸ ἀρχιτεκτονικῆς ἀπόψεως πρὸς τὸ ἀρχαιότερον τετράγωνον τῆς Μονῆς. Ἐὰν ἀρχικῶς δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψει σχέδιον μέλλον νὰ τελειωθῇ κατόπιν γενεῶν καὶ νὰ ἐνοποιήσῃ τὰς διεστώσας γραμμὰς εἰς ἓνα παμμεγέθη ὄγκον, πάντως δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ἡ ἀπαιτουμένη ἀναλογία τοῦ ὅλου.

Τῷ 1887 πυρκαϊὰ ἀπετέφρωσε κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν βορείαν πλευρὰν τῶν κελλίων ἥτις τάχιστα ἀνωκοδομήθη.

Ἡ Μονὴ τῶν Ρώσων τῷ 1893 ἠρίθμει 1000 περίπου μοναχοὺς, νῦν δὲ πιθανῶς ἔχει πολὺ περισσοτέρους, μεγάλως αὐξηθέντος τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν ὡς ἐξ ἀκοῆς ἔχω. Μεταξὺ τούτων βιοῦσιν ὀλίγιστοι Ἕλληνες¹ καὶ Βούλγαροι μοναχοί.

Ὁ Ναὸς

ἰδρῦθη τῷ 1812—21 ὅλος διὰ λαξευτῆς πέτρας. Ὁ κυρίως ναὸς φέρει νεωτέρας παραδόξους τοιχογραφίας, ἐν δὲ τῷ τέμπλῳ παρατηροῦνται εἰκόνες καλῆς ἀρχαιοτέρας γραφίδος. Εἰς τὸν ναόν τοῦτον αἱ ἀκολουθίαι ψάλλονται ἐλληνιστὶ καὶ ρωσιστὶ, συνωδὰ τῷ σιγγίλλῳ τοῦ 1875.

Αύγουστον τοῦ 1874 τὰ ἐπὶ τῆς Μονῆς δίκαια τῶν Ἑλλήνων, προπάντων δὲ τὸ ἐπὶ τῇ ἐγκαθιδρύσει τοῦ Μακκαρίου κ.λ. σιγγίλλιον Ἰωακείμ τοῦ Β', δημοσιεῖσθαι ὑπὸ Meyer. «Die Haupturkunden,» σελ. 263—269.

1—Πρὸ εἰκοσιπενταετίας ἦσαν ἐν τῇ Μονῇ ὑπερεκκτὸν, νῦν δὲ τὸ τέταρτον !

Ναῦσκος

τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου κεῖται εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς αὐλῆς, ἰδρυθεὶς τῷ 1820. Ἐν τούτῳ τελοῦνται λειτουργίαι ἑλληνιστί. Ἄλλος τοῦ ἁγίου Μητροφάνους (πρῶτος ναὸς τῶν εἰσελθόντων Ρώσων) κεῖται μικρὸν περαιτέρω.

Ὁ νεώτερος ναὸς

ἐν ᾧ πάντα διεξάγονται ρωσιστὶ καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἐκκλησιάζονται κατὰ προτίμησιν οἱ Ρῶσσοι εὐρίσκεται εἰς τὸν ἀνώτερον ὄροφον τῆς βορείας πλευρᾶς, ἰδρυθεὶς τῷ 1853, καὶ ἔνεκα πυρκαϊᾶς αὐθις ἀνοικοδομηθεὶς τῷ 1887—88. Εὐρύτατος ὢν διαιρεῖται ἐσωτερικῶς εἰς δύο ναοὺς, τῆς ἁγίας Σκέπης τῆς Θεοτόκου, καὶ τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου τοῦ Νεύσκη, εἰς ὃν ὁ ἐπισκέπτης δύναται νὰ θαυμάσῃ τὴν μωσαϊκὴν ἀργυρόχρυσον εἰκόνα τοῦ ἁγίου, ὡρον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Ι'.

Παρεκκλήσια

12 κεῖνται εἰς τὰς σειρὰς τῶν κελύων καὶ ἐν τῷ πύργῳ, ἐξ ὧν δύο μετὰ τοιχογραφιῶν.

Εἰς τὴν μεσημβρινὴν τῶν μεγάλων ἐν τῇ παραλίᾳ νεωτέρων οἰκοδομῶν εἰς ἣν εἶναι ὁ ξενὼν, τὸ νοσοκομεῖον κ.λ. ὑφούται ὡραῖος ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως· εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς αὐτῆς οἰκοδομῆς κεῖνται τὰ παρεκκλήσια τῆς «Γοργεπηκού» καὶ τοῦ «Ἀξιόν ἐστιν». Μικρὸν ἀνατολικομεσημβρινῶς τῆς Μονῆς ἰδρύθη τὸ 1896—98 ὡραῖος ναὸς τοῦ νέου νεκροταφείου ἐπ' ὀνόματι τῶν μητροπολιτῶν Μόσχας Πέτρου, Ἀλεξίου, Ἰωάν. καὶ Φιλίππου. Ἐγγὺς καὶ περίξ τῆς Μονῆς μέχρις ἀποστάσεως 1½ ὥρας ὑπάρχουσι 13 ἔτι παρεκκλήσια, ὧν τὸ τοῦ Ἰωάννου Θεολόγου ἐν τῷ ταρσανᾷ καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου ἐν τῷ κήπῳ εἰσὶν ἡγιόγραφημένα.

Ἡ Τράπεζα

ἰδρύθη εὐρεῖα πρὸ δεκαετίας δυναμένη νὰ περιλάβῃ 800 μο-

ναχούς, παρ' αὐτὴν δὲ κωδωνοστάσιον μετὰ πλήθους κωδώνων¹ καὶ ὥρολογίου.

Ἡ βιβλιοθήκη

κεῖται ἐν εὐπρεπεῖ ἰσογείῳ οἴκῳ τῆς αὐλῆς πρὸς τὴν βορείαν πλευρὰν τῶν κελλίων, ἐν καλλίστῃ τάξει ἐσωτερικῶς διηρθωμένη καὶ περιέχει τὰ ἐξῆς ἑλληνικὰ χειρόγραφα:

24	περγαμηνὰ εὐαγγέλια	αἰῶνος	ΙΑ'—ΙΕ'
	ἐξ ὧν διακρίνονται τὰ ὑπ' ἀριθ. 2		
	καὶ 6 διὰ τὰς μικρογραφίας αὐτῶν		
69	περγαμηνούς κώδικας ἐκκλ. ὕλης	»	ΙΑ'—ΙΔ'
7	φακέλλους μετὰ περγ. φύλλων καὶ σπαραγμάτων ἐκκλ. ὕλης	»	ΙΑ'—ΙΔ'
675	χαρτῶους κώδικας ἐκκλησ. ὕλης	»	ΙΔ'—ΙΘ'
	ἐξ ὧν περὶ τοὺς 100 ἐξωτερικῆς ὕλης καὶ μάλιστα διδακτικῆς		
126	χαρτῶους κώδικας ἐκκλ. μουσικῆς	»	ΙΙ'—ΙΘ ²
	Προσέτι περιέχει:		
13	σλαυϊκοὺς περγ. κώδικας ἐκκλ. ὕλης	»	ΙΙ'
157	» χαρτ. » » » » »	»	ΙΔ'—ΙΘ ³

ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΡΩΣΣΩΝ

Τὸ Παλαιομονάστηρον

καλούμενον, ἥτοι ἡ μετὰ τὸ 1760 ἐγκαταλειφθεῖσα ἀρχαιοτέρα Μονὴ τῶν Ρώσσων, ἡ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος τοῦ

1—Εἷς ἐκ τῶν κωδώνων τούτων λέγεται ἔχων βάρος πλεον τῶν 10 χιλ. ὀκάδων, ὅπερ νομίζω ὑπερβολικόν.

2—Λάμπρου Κατάλογος τόμ. Β' σελ. 280—461. Κατὰ τὸν περιηγητὴν Curzon τῷ 1837 εἶχεν ἡ Μονὴ 264 χειρ. κώδικας.

3—Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς ταύτης εἶναι πλουσία εἰς ἔντυπα ἑλληνικὰ καὶ σλαυϊκά.

Θεσσαλονικέως, κεῖται εἰς μιᾶς ὥρας διάστημα δυτικῶς τῆς παρχλίου Μονῆς, εἰς τὸ δάσος καὶ πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς Καρυάς. Ἡ τοποθεσία αὐτοῦ εἶναι πεδινή καὶ διασχιζέται ἐκ τοῦ παρακειμένου χειμάρρου. Ὁ Κομνηνὸς σημειοῖ ὅτι ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος διεκρίνετο διὰ τὸ ὕψος αὐτοῦ, ὑπῆρχον δὲ ἕτερα ἕξ παρεκκλήσια ἐντὸς τῆς περιτειχισμένης μετὰ πύργων Μονῆς. Ὁ ἐλεύθερος βίος τῆς Μονῆς ταύτης διήρκεσεν ὀκτῶ περίπου αἰῶνας. Ἡ ἀποσύνθεσις αὐτῆς ἐγένετο πλήρης καθόσον μέγα μέρος τοῦ οἰκοδομησίου αὐτῆς ὕλικου ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς νέας ἐν τῇ παραλία Μονῆς. Μέχρι τοῦ 1869 διετέλει πανέρημον ἐρείπιον, ἀπὸ δὲ τοῦ χρόνου τούτου μέχρι τοῦ 1871, δαπάνη εὐσεβῶν τινων, ἀνωκοδομήθη ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῶν κελλίων ὡς καὶ ὁ εἰς τὸ Μ ἄκρον αὐτῆς πύργος εἰς ὃν ἐσχηματίσθη ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Σάββα ἀρχιεπισκόπου Σερβίας, ἐπὶ τοῦ πάλαι ναίδριου τοῦ Προδρόμου, ἔνθα κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκάρη μοναχὸς ὁ βροιλόπαις οὗτος. Δύο ἐτι ναῖδρια ἐσχηματίσθησαν ἐνταῦθα, κάτωθεν τοῦ ὀνομασθέντος, ἥτοι τῶν ἐν Ἀμορίῳ ΜΒ' μαρτύρων, καὶ τῶν ἁγίων μεγαλομαρτύρων Βαρβάρας, Αἰκατερίνης, Ἀλεξάνδρου, Παρασκευῆς κ.λ.¹

Μικρὸν δυτικῶς περαιτέρω ἰδρύθη κατὰ τὰ ἔτη 1880—83 ὠραίος ναῖσκος τοῦ κοιμητηρίου εἰς τιμὴν τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνης τῆς Θεοτόκου Ποτισάγευσκαῖα.

Ἐγγύτατα τῆς ἀνωκοδομηθείσης πλευρᾶς τῶν κελλίων καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως ἐν ᾗ ὑπῆρχεν ὁ πάλαι ναὸς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος οἱ Ρῶσσοι κατὰ τὰ ἔτη 1870—74 ἀνίδρυσαν μέγαν καλλιμάρμαρον ναὸν ὅστις κατελείφθη ἀτελής καὶ

1—Τοῦτο εἶναι τὸ μόνον ἐν Ἀθῶ ἐπ' ὀνόματι ἁγίων γυναικῶν ναίδριον, καθότι οἱ Ἀθῶνται αὐστηροὶ ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τοὺς μοναχικοὺς αὐτῶν θεσμοὺς ἀπέφυγον τὴν καθιέρωσιν ναῶν ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν, ὡς καὶ τὸν οἰονδῆποτε πανήρυισμόν κατὰ τὰς μνήμας αὐτῶν. Τὸ σύνολον τῶν ἁγίων γυναικῶν ἀντιπροσωπεύει ἐν τῷ Ἀθῶ ἡ ὑπέρραχνος καὶ μητροπάρθενος κόρη, ἡ Θεομήτωρ, μεθ' ἣν ἐξαίρεσις ἐγένετο ἐνιαχοῦ κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ὑπὲρ τῆς μητρὸς αὐτῆς, τῆς ἁγίας Ἀννης, ἀφότου συνέστη ἡ ὁμόνυμος σκῆπη.

ἄστεγος καίτοι ἐδαπανήθησαν πολλὰ χρήματα πρὸς ἀνέγερσιν αὐτοῦ. Αἰτία τῆς ἐγκαταλείψεως ταύτης φέρεται τὸ ὅτι οἱ Ρῶσοι μετὰ τὴν ὀριστικὴν ἐν τῇ Μονῇ ἐπικράτησιν αὐτῶν τῷ 1875, ἐλάττισαν τὴν ἰδέαν ὑφ' ἧς ἕως τότε κατείχοντο, ὅτι δῆλα δὴ ἀναγκαῖος θὰ καταστῇ ὁ χωρισμὸς τῆς ἐν τῇ Μονῇ ἐριζούσης ἐλληνορωσικῆς ἀδελφότητος, τῶν μὲν Ρώσων, διὰ χρηματικῆς ἱκανοποιήσεως πρὸς τοὺς Ἑλλήνας μοναχοὺς τῆς Μονῆς, ἀποχωρούντων εἰς τὸ Παλαιομονάστηρον, ἐκείνων δὲ ἀνενοχλήτων ἀπομενόντων ἐν τῇ ὑπ' αὐτῶν ἐγερθείσῃ παραλίᾳ Μονῇ.

Εἰς τὴν ἀνοικοδομηθεῖσαν ἐνταῦθα πλευρὰν τῶν κελλίων παραμένουσι 30 περίπου Ρῶσοι μοναχοὶ ὅπως προσέχωσι τῇ προσευχῇ, ἀναγινώσκωσι καὶ φάλλωσιν ἀκολουθίας καὶ καθημερινὴν λειτουργίαν καὶ ἐν γένει ἀσκῶνται εἰς αὐστηρότερον κοινοβιωτικὸν τύπον, ἀπερίσπαστοι διατελοῦντες κατὰ τὴν τάξιν τῶν ἀρχαίων τοῦ Ὁρους κελλιωτῶν ἢ ἡσυχαστῶν. Ἐὰν ἡ ἰδέα γινεται καὶ πράξις ἐνταῦθα ἀγνωῶ μὲν, εὐχομαὶ δέ.

Ἡ Χρωμίτσα,

ἡ πάλαι Μονὴ **Χρωματιώσεως**, φέρει τύπον κοινοβίου σκήτης, κατ' οὐσίαν δὲ εἶναι μετόχιον τῆς Μονῆς καὶ διὰ τοῦτο δὲν κατελέξαμεν αὐτὴν μεταξὺ τῶν κοινοβίων σκητῶν τοῦ Ὁρους.¹ Κεῖται πολὺ μακρὰν τῆς Μονῆς, πρὸς βορρᾶν, μεταξὺ τῶν ὀρίων τῆς Μ. Χελανδαρίου καὶ τοῦ Βατοπεδίου μετοχίου Πύργου, ἐπὶ ὑψηλῇ, ἐπικλινούσῃ καὶ εὐρείᾳ θέσεως. Ἡ Χρωμίτσα εἶναι ἀρχαῖον μετόχιον τῆς Μονῆς, ἀμεληθὲν κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖς τοῦ 10^{ου} αἰῶνος. Κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1880 καὶ ἐφεξῆς ἀνηγέρθη μέγα τετράπλευρον οἰκοδόμημα συντελεσθὲν τῷ 1898. Εἰς τὴν Μ. πλευρὰν τῶν κελλίων ἰδρῦθη τῷ

1—Ἡ Χρωμίτσα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ κοινόβιος σκήτις, διότι οἱ ἐν αὐτῇ διαμένοντες μοναχοὶ εἶναι ἀδελφοὶ τῆς Μονῆς ἐκεῖ στελλόμενοι πρὸς καλλιέργειαν κ.λ. τῶν ἐκεῖ κτημάτων διὰ τοῦτο καὶ ἡ Μονὴ λέγει περὶ τῆς Χρωμίτσης ὅτι «εἶναι κατὰ ὡδὴν οἰκῆται» ἀλλ' ὅχι τοιαύτη. Βλέπετε «Ὁδηγὸν τοῦ Ἀγίου Ὁρους Ἀθῶ» κ.λ. Μόσχα 1890.

1880 ἀξιόλογος ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας τοῦ Καζάν, ἐνῶ εἰς τὴν Α. πλευρὰν κεῖται ὁ ἀρχαιότερος ναὸς, εὐρύχωρος καὶ οὗτος, τῶν ἀγίων Πλάτωνος Στουδίτου καὶ Τατιανῆς. Εἰς τὸ ἐγγὺς κοιμητήριον ἡγέρθη τῷ 1885 ναὸς εἰς τιμὴν τῶν θαυματουργῶν εἰκόνων τῆς Θεοτόκου Ἱεροσολυμίτιδος, Σιολένσκης καὶ Παραμυθίας. Ἐν τοῖς πέριξ τοῦ μετοχίου κεῖνται ὅ ἔτι ναῖδρια, μετὰ ἡσυχαστικῶν κελίων.

Ἐνταῦθα μέγιστοι ἐλαιῶνες καὶ ἀμπελῶνες ἀνεπτύχθησαν ὑπὸ τῆς Μονῆς, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ μετοχίῳ ἀδελφῶν αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς 150 περίπου, ὧν πολλοὶ βιοῦσι καὶ ἐν τῷ ταρσανᾷ ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχοντι.

Νέα Θηβαῖς.

Εἰς ἀπόστασιν 1 1/4 ὥρας μεσημβρινοδυτικῶς τῆς Χρωμίσης κεῖται ἀνωθεν τῆς παραλίας Γουροῦνι¹ ἡ κατὰ τὸ ἥμισυ κοινόβιος καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ιδιόρρυθμος σκήτη **Νέα Θηβαῖς** ὑπὸ τῶν Ρώσων κληθεῖσα, ἥτις ὡς ἐκ τῆς τοποθεσίας ἐν Ἀθῶ κοινῶς ἔχει τὸ ὄνομα.

Διὰ τῆς ἀθρόας εἰσορῆς ἑτερογενῶν ἐν Ἀθῶ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα τὸ ἀρχαιότροπον καθεστῶς ὑπέστη σημαντικὴν μεταβολήν. Ἐνεκὰ λόγων διαφευγόντων τὰ στενὰ ὅρια τοῦ μετὰ χεῖρας ἔργου ἐπλάσθησαν αἱ ἀγνωστοὶ ἄλλοθεν τῷ καθόλου μοναχισμῷ κοινόβιοι σκῆται καὶ τὰ μεγάλα κελία, εἰς δὲ τὴν Νέαν ταύτην Θηβαίδα συνεκράθησαν ὅλαι αἱ ἐπίνοιαι. Αὕτη εἶνε σκήτη κοινόβιος καὶ ιδιόρρυθμος· ἀλλὰ καὶ τοιοῦτο πρωτοφανὲς χρᾶμα οὖσα, πάλιν δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ σκήτη, διότι ἀμέσως **διοικεῖται καὶ συντηρεῖται** ὑπὸ τῆς Μονῆς δι' ἀντιπροσώπου τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς **οἰκονόμου** καλουμένου· ὥστε αὕτη ἡ σκήτη δύναται νὰ θεωρηθῇ ἄμεσον παράρτημα τῆς Μονῆς τῶν Ρώσων εἰς ὃ πέμπονται οἱ περισσεύοντες ἐν Ἀθῶ Ρῶσσοι, ὡς βεβαίῳ ἡ Μονὴ ἐν τῷ ὑπ' αὐτῆς ἐκδεδομένῳ ἀθωϊκῷ «Ὁδηγῷ» ση-

1—Γουροῦνι καλεῖ τὴν τοποθεσίαν ὁ λαὸς ἕνεκα πέτρης ἐν τῇ παραλίᾳ ἑξούσης σχῆμα χόλου.

μειοῦσα ὅτι ἔνεκα καταπιέσεων τῶν Ρώσων ὑπὸ τῶν γραι-
κικῶν μοναστηρίων ἐδόθη ἀπὸ τοῦ 1882 ὁ τόπος οὗτος εἰς
πτωχοὺς Ρώσους κελλιώτας—ἡσυχαστάς!

Ὅθεν ἐν τῇ Νέᾳ Θηβαίδι ἄλλοι μὲν τῶν μοναχῶν διαι-
τῶνται κοινσβιωτικῶς ἐν ταῖς ἐγεγερθεῖσαις πτέρυξι καὶ τῇ
τραπέζῃ, ἄλλοι δὲ ἰδιορρύθμως ἐν ταῖς περίξ ὀγδοήκοντα πε-
ρίπου καλυβαῖς, εἰς 250 σχεδὸν πάντες συμποσούμενοι.

Ἐν τῇ Νέᾳ Θηβαίδι κυριακὸς ναὸς ἡγέρθη τῷ 1883
(ἐγκαινιασθεὶς ὑπὸ τοῦ Σερβίας μητροπολίτου Μιχαήλ) εἰς
τιμὴν πάντων τῶν ἐν Ἀθῷ λαμπάντων ὁσίων πατέρων, ἥδη
δὲ ἐγείρεται νέος τοιοῦτος τεραστίων διαστάσεων ὡς ἐπλη-
ροφορήθην. Ἐτερος ναὸς εἶναι ὁ τῆς Ἀγίας Τριάδος ἐν τῇ
ἀρκτῶα πλευρᾷ τῶν κελλίων καὶ ὃ ἔτι ναΐδρια ἐν ταῖς κα-
λύβαις.

Ἡ Νέα Θηβαὶς ἀπέχει τέταρτον ὥρας τῆς παραλίας καὶ
εἶναι ὁρατὴ ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Δάφνης καὶ ἐκ πασῶν τῶν
Μονῶν αἵτινες κεῖνται εἰς τὴν δυτικομεσημβρινὴν πλευρὰν
τοῦ Ὄρους.

Ἡ σκήτη Βογορούδιτσα

κεῖται ἐν τοῖς ὀρίοις τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος εἰς
τοποθεσίαν δυσθέατον καὶ δασώδη, ὥρας ὁδὸν ἀπέχουσα ταύ-
της τε καὶ τῶν Καρυῶν. Ἡ κοινόβιος αὕτη σκήτη εἶναι
ἡ ἀρχαία μονὴ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Εὐλουργοῦ
ἐπιλεγομένη, ἣτις ὁράται ἀπὸ τοῦ 1030 ὑπάρχουσα, ἐγκα-
τελείφθη δὲ τῷ 1169 ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς Λαυρεντίου
καὶ τῶν ἐν αὐτῇ μοναχῶν οἵτινες μετῴκησαν εἰς τὴν μεί-
ζονα Μονὴν τοῦ Θεσσαλονικέως. Ἐκτοτε ἡ μονὴ τοῦ Εὐ-
λουργοῦ ἀπώλεσε τὴν ἀνεξαρτησίαν της διότι ὑπήχθη εἰς
τὴν τοῦ Θεσσαλονικέως ἢ Ρώσων ὡς παραμοναστήριον ἢ
κελλίον αὐτῆς, ἀπώλεσε δὲ καὶ τὴν ἱστορίαν της· εἰσῆλθεν
ὅμως αὖθις εἰς ἱστορικὸν βίον, γενομένη σκήτη ἰδιόρρυθμος
κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 10^{ου} αἰῶνος διὰ βουλγαροφώνων μονα-
χῶν, οἵτινες πιθανῶς καὶ πρότερον ὦκουν εἰς αὐτὴν ὡς κα-
λυβῶται, ἐκ τούτων δὲ καὶ ἔλαβε τὸ νέον ὄνομα: **Βογο-
ρούδιτσα** ἢ τῆς **Βογορουδίτσης** (Θεομήτορος).

Ἡ ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου σεμνυνομένη σκήτη Βογορόδιτσα ἐγένετο κοινόβιος πρὸ τοῦ 1818 καὶ εἶναι ἡ πρώτη ἣτις ἔλαβε τὸ ἐν δεκάτῳ ἐνάτῳ αἰῶνι προκύψαν παράδοξον ὄνομα **κοινόβιος σκήτη**, ὅπερ κατόπιν ἄλλοι ἐξεμεταλλεύθησαν ἐν εὐρυτέρα κλίμακι.

Ἡ ἀρχαιότροπος σκήτη Βογορόδιτσα ὁμοιάζει μικρὰν μονήν. Τῷ 1885 ἀνῳκοδομήθη ἡ βορεία διώροφος πλευρὰ τῶν κελλίων ἐφ' ἧς ἠγέρθη εὐμέγεθες καὶ ὡραῖον παρεκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου· ἔχει δὲ ἀπὸ τοῦ 1820 καὶ ἕτερον παρεκκλήσιον ἀνατολικῶς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ρίλας. Ὁ κυριακὸς ναὸς αὐτῆς εἶναι μικρὸς, εἰς δὲ τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἡ σκήτη δεν ἔχει κελλία. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναχῶν αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς 30, διακρινομένων ἐπὶ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡσυχίᾳ φρονήματι.

Μετόχια τῶν Ρώσων.

Τὸ μέγιστον μετόχιον τῆς Μονῆς ταύτης, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῷ Ἀθῷ σκητῶν καὶ κελλίων, εἶναι ἡ εὐσέβεια τοῦ Ρωσικοῦ ἔθνους καὶ ἡ ἀπεριόριστος εὐλάβεια αὐτοῦ πρὸς τὸν μοναχισμόν καὶ τὰ τούτου ἱερὰ ἐνδιαίτηματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνει τὰ εὐρισκόμενα εἰς τοὺς ἐν ἀνατολῇ Ἀγίους Τόπους. Ἡ Μονὴ αὕτη ἔχει οἴκους ἐν διαφόροις σημείοις τῆς Ρωσσίας καὶ κεντρικὸν μετόχιον εἰς Μόσχαν, δι' ὧν συλλέγει τὰ ἐλέη καὶ τὰς δωρεὰς τῶν εὐσεβῶν, καθοδηγεῖ δὲ τοὺς ἐν Ἀθῷ μεταβαίνοντας προσκυνητάς. Δημιούργημα αὐτῆς εἶναι καὶ τὸ ἐν Καυκάσῳ μέγα μοναστήριον «**Νέος Ἀθως**» ἐπ' ὀνόματι Σίμωνος τοῦ Κανανίτου, ὅπερ ἀδοκῆτως αὐξήθην κατ' ἀνάγκην ἐχειραφετήθη. Χάριν τῶν προσκυνητῶν κέκτηται καὶ ἐν Γαλατᾷ ἀξιόλογον οἶκον.

Μετόχια ἐν Χαλκιδικῇ ἔχει εἰς Συκιὰν Σιθωνίας (Λειβάδια), εἰς Κασσάνδραν παρὰ τὴν Ἀθῦτον Νερόμυλον ὀνομαζόμενον καὶ εἰς Καλαμαριάν. Ἐχει καὶ ὡραῖον νεόδμητον κονάκιον εἰς τὴν προκυμαίαν τῆς Θεσσαλονίκης.¹

1—Ἡ Μονὴ τῶν Ρώσων ἀπὸ ἱκανοῦ κέκτηται μικρὸν ἀτμόπλοιον διὰ τὴν συγκοινωνίαν αὐτῆς πρὸς τὰς Μονὰς καὶ τὰ ἐναντι μετόχια αὐτῆς, κα-

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΜΟΝΙΤΟΥ

‘Ο ἅγιος πρωτομ. Στέφανος· 22· Δεκεμβρίου.

Ἡ κοινόβιος Μονὴ τοῦ Κωνστανμονίτου κεῖται ἡμίσειαν ὥραν ἄνω τῆς δυτικῆς παραλίας, κεχωσμένη ἐντὸς τοποθεσίας ἣν καλλύνουσι τὰ περίξ δάση.

Ἡ παράδοσις πρῶτον κτήτορα τῆς Μονῆς ταύτης ἀναφέρει τὸν Κώνσταντα υἱὸν τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Ὅτι ὁ Κώνστας ἡὼς ἄλλοι θέλουσιν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἰδρυσε τὸ πρῶτον τὴν Μονὴν ταύτην¹ οὐδὲ ἀσθενεστάτη τις ἔνδειξις ὑπάρχει, καὶ αὐτὴ δὲ μάλιστα ἡ παράδοσις περὶ ἀρχαιοτέρων τοῦ Ἡ' αἰῶνος Μονῶν ἐν Ἀθῶ εἶναι μεταγενεστέρα, ὡς ἐρρήθη καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ μετὰ χειρας ἔργου· βεβαιότατον ὅμως τυγχάνει ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς ἀρχαίοις ἐπισήμοις ἐγγράφοις ἀπαντᾷ **Κωνστανμονίτου** καὶ ὄχι **Κασταμονίτου** ὡς ὁ λαὸς προσφέρει, ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν τῷ Οὐσπένσκη ν' ἀναζητήσῃ ἐν τῇ πόλει καὶ ἐπαρχίᾳ Κασταμονῇ τῆς Μ. Ἀσίας τὸν πρῶτον κτίτορα.²

Ὡς καὶ μέγα τοῖστίον καράβι· ὅπερ πέμπει εἰς Ρωσσίαν πρὸς μεταφορὰν τῶν ἐλεῶν τῶν εὐσεβῶν καὶ τῶν τῆς Μονῆς χρεωδῶν, ἅπερ ἄλλως τε κομίζει καὶ διὰ τῶν ἐκάστοτε ταχυδρομικῶν ἀτμοπλοίων. Βρίκειον κέκτηται καὶ ἡ σκήπη τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ὅπερ πέμπει εἰς Ρωσσίαν. Τινὲς τῶν Μονῶν κέκτηνται ἥσονται πλοῖα, πᾶσαι δὲ μικρὰ καὶ λέμβους.

1—‘Ο ἀφελὴς Κομνηνὸς λέγει: «ἐκλήθη δὲ τοῦ Κασταμονίτου, ὅτι εἶναι τοῦ Κώνσταντος Μονή, ἥτοι τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου Κωνσταντίνου, διότι ἐκεῖνος ἦτον ὁ πρῶτος κτήτορας τοῦ μοναστηρίου τούτου».

2—‘Ο Οὐσπένσκης κατὰ τὸ σύστημά του ἰσχυρίζεται ὅτι ἐν τῇ θέσει τῆς Μονῆς ὑπῆρξε πόλις καὶ εἶτα κληρικὴ Μονή Σκόλος ἀφιερωμένη εἰς μνήμην τοῦ ἁγίου Στεφάνου· ἐν αὐτῇ κατοίκησε μοναχὸς τις ὀνόματι Κασταμονίτης πιθανῶς κατὰ τὸ ὄνομα τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ πόλεως Κασταμονῆς καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομά του κ.λ. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς εἰκο-

Ἡ Μονὴ τοῦ Κωνσταμονίτου φαίνεται πιθανῶς ἰδρυθεῖσα κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα διότι μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς ἐπιτροπῆς ἣτις ἐστάλη ἐκ μέρους τῶν Ἀγιορειτῶν πρὸς Ἀλέξιον Α' τὸν Κομνηνόν, διὰ τὰς τότε ἐπισυμβάσας ἐν Ἀθῶ ποικίλας ἀνωμαλίας ὁρᾶται ἡγούμενος «**Κασταμονέτης**», συγγενῆς μάλιστα τοῦ αὐτοκράτορος,¹ χαρτίᾳ δέ τινα θέλουσιν ὅτι οὗτος εἶναι ὁ καὶ πρῶτος χρηματίσας Ἰλαρίων. Ἐκτοτε οὐδεμίαν ἐτέραν εἵδῃσιν ἔχομεν περὶ τῆς Μονῆς ταύτης μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

Εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Μονῆς σώζεται ἐφθαρμένον χρυσόβουλλον Ἰωάννου Α' Παλαιολόγου ἔτους 1351 ἀναφερόμενον εἰς τὰς κτήσεις αὐτῆς· ἐν τούτῳ γράφεται ἡ Μονή «**Κωνσταμονίτου**», ἐνῶ εἰς τὸ Ι' τυπικόν τοῦ 1394, δεκάτῃ ἔκτῃ ὁρωμένη ἐν τῇ σειρᾷ τῶν 2ῃ Μονῶν τοῦ Ὁρους, σημειοῦται Μονή «**Κωνσταντίου**».

Κωνσταμονίτου, Μονὴν τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καλεῖ αὐτὴν ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ Β' Παλαιολόγος τῷ 1407 ἐν ἐπικυρωτικῷ χρυσοβούλλῳ αὐτοῦ περὶ τῶν ὀρίων αὐτῆς, ἐντὸς τῶν ὁποίων τότε περιελήφθη καὶ τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου μονύδριον τοῦ Σκαμανδρηνοῦ κείμενον μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς τοῦ Βατοπεδίου.

Περίεργον εἶναι τὸ ἱστορικόν τοῦ χρυσοβούλλου τούτου. Ὁ κτήτωρ τοῦ μονυδρίου Σάββας διὰ τῶν χειρῶν τοῦ αὐτοκράτορος παρέδωκε τὰ ἐπὶ τοῦ μονυδρίου «δικαιώματα» αὐτοῦ εἰς τὸν ἡγούμενον τῆς τοῦ Κωνσταμονίτου Ἰάκωβον,

νομαχίας (726—787) οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς ταύτης ἐθάπτιζον τοὺς τότε ἐν Ἀθῶ εἰσελθόντας Βλαχγορηγίλους καὶ Σαγουδάτους ὕτινες μετ' ἄλλων βαρβάρων εἶγον κατέλθῃ ἐκ τῶν παραδουναβίων μερῶν! Ὁ πολὺς συγγραφεὺς ταῦτα στηρίζει εἰς εἰκασίας πάντῃ, αὐθαρέτους καὶ αὐτόπληγμα μυθολογικάς καὶ εἰς ἓνα «**ἱστορικὸν λόγον**» τῆς Μονῆς ταύτης περὶ οὗ ποιεῖται πολλὸν λόγον καὶ ἐχρησιμοποίησεν ὡς βάσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ πλαστουργηθέντων ἀναφορικῶς τῆς πρὸ τοῦ Θ' αἰῶνος ὑπάρξεως Μονῶν καὶ μοναχῶν ἐν Ἀθῶ. Τὸ θαυμαστότερον εἶναι ὅτι ὁ πολύκροτος λόγος ὑπάρχει ἐν κώδικι τῆς Μονῆς ταύτης γεγραμμένος τῷ 1844, ἥτοι ἐν ἔτος πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Οὐσπένσκη εἰς Ἀθῶν, φέρεται δὲ ὡς ἀντιγραφεὶς δῆθεν παρ' ἄλλου ἀρχαιοτέρου!

1—Καθ' ἃ ἀναφέρει διήγησίς τις ἐὰν δὲν εἶναι πλάσμα καλογηρικῆς φαντασίας. Meyer «Die Haupturkunden,» σελ. 165, 173 καὶ 177.

ἐπὶ τῷ ὄρω τοῦ βιώσαι εἰς τὴν Μονὴν ταύτην, ἀλλ' ὁ Σάββας δὲν ἐφάνη συνεπής· καὶ ἐν τῷ μονυδρίῳ μένων, καὶ ἀσθενεῖα περιπεσὼν, παραπλανηθεὶς δὲ παρά τινων, προσήλωσε διὰ διαθήκης αὐτοῦ τοῦτο εἰς τὴν Μονὴν τῶν «**Ρωσῶν**». Τότε ὁ αὐτοκράτωρ, αἰτήσας τοῦ ἡγουμένου τῆς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπεμψεν εἰς Ἄθω τὸν θεῖον αὐτοῦ «**Ἀγγελον**» μετὰ τινος ἐπισκόπου «**Ἰβανίσκου**», ὁ δὲ Σάββας, παρισταμένου τοῦ Πρώτου καὶ τῶν ἡγουμένων μετὰ τῶν ἀπεσταλμένων, ἀνενέωσε τὴν πρώτην διαθήκην, καὶ πορευθέντες πάντες κατέγραψαν τὰ ὅρια τῆς Μονῆς περιληφθέντος ἐν αὐτοῖς καὶ τοῦ μονυδρίου.

Ὁ Μανουὴλ φημίζεται ὡς ἀνακαινιστὴς τῆς Μονῆς ταύτης, ἀλλ' ἐκ τοῦ χρυσοβούλλου οὐδὲν τοιοῦτον δείκνυται.¹ Ἐν τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ ὁμιλεῖ ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ μετ' ἐξαιρετικῆς εὐνοίας περὶ τῆς Μονῆς ταύτης καὶ πιστοποιεῖ ὅτι ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς διατελεσθῆναι ὑπὸ τὴν βασιλικὴν θεῖαν ἐπισκοπὴν καὶ ἐπίθαλψιν καὶ ὑπ' αὐτῆς καὶ τοῦ κατὰ κειρὸν ἡγουμενεύοντος διευθυνομένη καὶ διεξαγομένη αἰεὶ.²

Ἐκ τοῦ χρυσοβούλλου τούτου μαθάνομεν ὅτι πρότερον εἶχε προσηλωθῇ τῇ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἡ ἀρχαία μονὴ τοῦ Νεακίτου ὑπὸ τῆς «**δεσποίνης τῆς Σερβίας**» ἧτις πιθανῶς κατέβαλε τὴν ἀξίαν αὐτῆς εἰς τὸν Πρῶτον καὶ τὸ Κοινὸν τοῦ Ὁρους, εἰς ὃ μετὰ τὴν ἐρήμωσίν τῆς ὑπήγετο.³ Οἱ μόνοναχοὶ τῆς Μονῆς ταύτης ἔχουσιν ἐκ παραδόσεως ὅτι Ἄννα ἡ Φιλανθρωπινῇ, δέσποινα τῆς Σερβίας, ἀνεκαίνισεν ὅλο-

1—Ὁ μακαρίτης Νικόδημος ἐν τῇ ἐν τῷ τέλει τοῦ Πηδαλίου περὶ Ἁγίου Ὁρους ὑποσημειῶσαι αὐτοῦ σημειῖ· ὅτι ὁ Μανουὴλ ἐν χρυσοβούλλῳ αὐτοῦ «**μικρῶς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Στεφάνου τὴν λεγομένην τοῦ Κασταμονίτου, ὅτι εἶναι κτίριον Κωνσταντίνου υἱοῦ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου**», Ταῦτα πάντως ἔγραψε μὴ εἰδὼς τὸ χρυσοβούλλον.

2—Τὴν περίληψιν ταύτην τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ Μανουὴλ τονίζει ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ ἐν σιγγιλλίῳ αὐτοῦ περὶ τῶν κτήσεων τῆς Μονῆς τῷ 1427 κυρούντος καὶ Ἱερεμίου τοῦ Β' ἐν σιγγιλλίῳ τοῦ 1559.

3—Ἡ τοῦ Νεακίτου κειμένη μεταξὺ τῆς Μονῆς ταύτης καὶ τῆς τοῦ Ζωγράφου ὁρᾷται τὸ πρῶτον τῷ 1000 ἐν τινι περὶ τοῦ Μονοζυλίου ἐγγράφῳ τῆς Λαύρας, ἐτιμᾶτο δὲ εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου.

κληρον τὴν Μονὴν αὐτῶν. Ταύτην εὐηργέτησε καὶ ὁ δεσπότης Γεώργιος Βράγχοβιχ ἐκύρωσε δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κζελνίκου Ράδιτς γενομένην ἀφιέρωσιν εἰς αὐτὴν πολλῶν χωρίων τῷ 1429.

Κώδιξ τῆς Μονῆς ἀναφέρει πυρκαϊὰν ἐν αὐτῇ λαβοῦσαν χώραν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου.

Τῷ 1471 ὁ ἡγούμενος αὐτῆς Βενιομὴν ἡγόρασε τὸ μονύδριον τοῦ ἁγίου Ὑπατίου ἀντὶ 150 φλωρίων.¹

Ὁ αὐτὸς κώδιξ ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὸ δευτέρον ἡμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐκάη ἡ Μονὴ τοῦ Κωνσταμονίτου καὶ διετετέλεσεν ἔρημος μέχρι τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ὑπερβολὴ διότι ἀδύνατον ἦτο νὰ διατελῇ ἔρημος ἐπὶ δύο καὶ ἡμισυ σχεδὸν αἰῶνας καὶ αὖθις ν' ἀναβιώσῃ. Πιθανώτερον φαίνεται μοι ὅτι μικρὰ καὶ πτωχὴ οὔσα, καὶ παθοῦσα ὑπὸ τοῦ πυρὸς, διετηρήθη ἐν κακῇ καταστάσει μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

Μετὰ τὸ 1666 ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σόμου Ἰωσήφ Γεωργιρίνης εὔρεν ἐν αὐτῇ ὁ μόνον μοναχοὺς, ὁ δὲ Κομνηνὸς ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος γράφων λέγει αὐτὴν ἐν τάξει οὔσαν ἀλλὰ πολλὰ πτωχὴν καὶ στερουμένην τῶν ἀναγκαίων.

Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα διήλθεν οἰκτροτάτην περίοδον δυσπραγίας, ὥστε ἐν ταῖς δυσὶ γενομέναις δημοσίαις καταγραφαῖς (1722 καὶ 1764) ἐθεωρήθη περιττὸν νὰ σημειωθῇ τι περὶ αὐτῆς.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀνασυνέστη εἰς κοινόβιον, ὑπὸ τὸν Γαβριὴλ ἱερομόναχον προνοία τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου Ζ' ὅστις ἐν τῷ σχετικῷ αὐτοῦ σιγγιλλίῳ σημειοῖ τάδε: «Τὸ μοναστήριον τοῦ Κωνσταμενίτου πρότερον μὲν ἐν εὐημερίᾳ καὶ εὐτυχεῖ καταστάσει ἐτύγχανε καλῶς διακυβερνώμενον, εἴτα δ' ὅμως ταῖς ἀγχιστράφοις τοῦ καιροῦ μεταβολαῖς . . . οὐ μόνον τῶν ὧν ἠνέμοιο ἐστέρηται πάντων ἀπογυμνωθέν, ἀλλὰ καὶ ἐρείπειν καὶ ἐγκλείστον ἐναπελείφθη ἀπὸ πολλὸν χρόνον καὶ οὐδεὶς ἦν ὁ παρεχόμενος αὐτῷ ἀντίληψιν καὶ οὕτως διὰ πολλοῦ διέμεινεν οὐ μόνον

¹ — Ἦτο μονὴ ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος.

ἐγκλειστον, ἀλλὰ καὶ ἀπροστάτευτον ἔρημον ἀποκατασταθέν».¹ Ἡ κοινοβιωτικὴ μεταρρύθμισις τοῦ Πατριάρχου φαίνεται ὅτι δὲν ἐφηρμόσθη ἕνεκα τῆς ἀθλιότητος εἰς ἣν διετέλει ἡ Μονή, ἐτέθη ὅμως εἰς ἐφαρμογὴν τῷ 1818 ὅτε ὁ ἡγούμενος αὐτῆς Χρῦσανθος καὶ ὁ προηγούμενος Ἐπιφάνιος ἤρξαντο ἀνακαινίζοντες αὐτήν.

Τῷ 1819—20 ἡ γνωστὴ Βασιλικὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἔδωκε χρήματα εἰς τὸν ἐν Ἰωαννίνοις διατρίβοντα πρὸς συλλογὴν βοθητῶν ἡγούμενον τῆς Μονῆς, ὅπως ἀνακαινίσῃ αὐτήν. Τότε ἀνεκτίσθη ἡ ἀνατολικὴ πλευρά, ἀλλ' ἡ καταστροφὴ τοῦ τυράννου καὶ τὰ κατόπιν γεγονότα ἀνέκοψαν τὸ ἔργον.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, καὶ κατόπιν μάλιστα δαπανηρᾶς περὶ ὁρίων πρὸς τὴν τοῦ Δοχειαρίου οἰκῆς, ἡ τοῦ Κωνσταντονίτου ὑπέφερεν ἐκ πενίας καὶ χρέους.

Τῷ 1853 εἰσηλθεν εἰς τὴν Μονὴν ὁ ἐκ Σταγείρων Συμεὼν ἱερομόναχος μετὰ τοῦ γέροντός του Ἰωσήφ, ἀσκούμενοι τῶς ἐν τῇ Ξενοφωντινῇ σκῆτι, οἵτινες εἰσεκόμισαν 80 χιλ. γρόσια δι' ὧν ἀνεκούφισαν αὐτήν.

Ὁ Συμεὼν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡγούμενος τῆς Μονῆς ταύτης διατελέσας μεγάλως εἰργάσθη πρὸς ἀνόρθωσιν αὐτῆς. Ἐπιτυχὼν κυβερνητικῆς ἀδείας, μεσιτεία τοῦ Ρώσσου Σεβαστιάνωφ, μετέβη εἰς Ρωσσίαν μετὰ τοῦ ὁμοφύχου αὐτοῦ Μελετίου ἀρχιμανδρίτου τοῦ ἐκ Βερροίας, φέροντες καὶ τὴν δεξιάν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου. Ἡ μακρὰ περιοδεία αὐτῶν (1862—69) μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ρωσσίας (ἧς περιγραφὴν τύποις ἐξέδωκαν) ἀπέφερε γενναίους καρπούς, ὅθεν ἀπῆλλαξαν τὴν Μονὴν τῶν χρεῶν καὶ τι ἀποθεματικὸν ἐσχημάτισαν, ἀνέκτισαν αὐτήν, καὶ νέον ναὸν ἀνίδρυσαν. Τελευταῖον ἔργον αὐτῶν εἶναι ὁλόκληρος ἡ βορεῖα πλευρὰ τῶν κελλίων.² Ἡ Μονὴ αὕτη ἔχει νῦν δι' περίπου μοναχοὺς.

1—Δὲν πρέπει νὰ δεχθῶμεν τελείαν ἐρήμωσιν αὐτῆς ὡς μεθ' ὑπερβολῆς ἐν τοῖς ἐγγράφοις ἀπαντᾷ. Ἰδοὺ ἐπὶ παραδείγματι ὅτι τῷ 1784 μὴ ἔχουσα νὰ πληρώσῃ τὸ ἐκ 400 γροσίων δόσιμον αὐτῆς εἰς τὸ Κοῖνόν, ἐπώλησεν εἰς τὴν Μεγάλῃν Μέσῃν τὸν ἐν Καρυαῖς τόπον τοῦ κοινακίου αὐτῆς ἐκτάσεως 1 1/2 στρεμμάτων, ἔνθα νῦν ἱδρύται τὸ νεόδμητον γὰνι τῆς Ἱ. Κοινοτήτος.

2—Ὁ Μελετίος ἔθανε τῷ 1881 καὶ ὁ Συμεὼν τῷ 1887.

Ὁ ναὸς

ιδρύθη ἐπὶ τῆς θέσεως δύο παλαιότερων (διαδοχικῶς), κατὰ τὰ ἔτη 1860—71. Τότε περίπου ἐκόσμησαν αὐτὸν καὶ διὰ μαρμαρίνου τέμπλου ἐξ ἀθωικοῦ μαρμάρου. Ἐν τῷ ναῷ σφύζονται ἀρχαῖαι τινὲς εἰκόνες: ἡ Ὁδηγήτρια, δῶρον ὡς λέγεται Ἀννης τῆς Φιλανθρωπινῆς, ἡ Ἀντιφωνήτρια καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Στεφάνου, περὶ ἧς λέγεται ὅτι ἦλθεν ἐκ Παλαιστίνης ἀφ' ἐαυτῆς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰκονομαχίας. Ἐν τῷ βήματι τηρεῖται ἀργυρόχρυσον εὐαγγέλιον καλῆς τέχνης, ἀφιέρωμα τῆς Βασιλικῆς, φέρον ἔτος 1820.

Παρεκκλήσια

ἐν τοῖς κελλίοις κεῖνται 4, ὧν μέγα τὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου· εἰς τὸ τῆς Πορταϊτίσσης ὑφῶνται τέμπλον νεωτέρας τέχνης ἐκ πολυχρόων καὶ τεχνηέντως ἐξεργασμένων ξύλων. Ἐξωθεν τῆς Μονῆς κεῖνται ἀλλὰ 4, ὧν τὸ τῆς ἁγίας Τριάδος εἶναι εὐπρεπὲς κάθισμα, νῦν ἀνευ προσωπικοῦ.

Ἡ βιβλιοθήκη

εὐρισκομένη ἀνωθεν τοῦ προνάου περιέχει:

14	περγαμηνοὺς κώδικας ἐκκλ.	ὕλης, αἰῶνος	IB'—ID'
84	χαρτῶους	» » » »	1Δ'—1Η'
12	»	» μουσικῆς ¹	1ΣΤ'—1Η'

Κελλίον

ἐν μόνον κέκτηται ἡ Μονὴ εἰς Καρυάς, τὸ ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀγιορειτῶν ἁγίων κονάκιον.

Μετόχια τοῦ Κωνσταμονίτου

Ἡ Μονὴ αὕτη ἔχει μικρὰν πρόσδοδον ἐκ τοῦ δάσους, σπου-

1—Λάμπρου Κατάλογος, τόμ. Α' σελ. 34—35.

δαιοτέραν δ' ἐκ τῶν ἐλαιῶνων αὐτῆς, μετόχια δ' ἔχει εἰς Σιβωνίαν παρὰ τὸν Παρθενῶνα, καὶ εἰς Καλαμαριάν. Ἔχει καὶ εἰς Ἀμούρβη τῆς Νιγρίτας μετόχιον ἀνακαινισθὲν οὐ πρό πολλοῦ καὶ ἐγκαταλειφθὲν ἕνεκα τῶν ἐπηρειῶν τῶν γειτόνων διατηροῦσα μόνον ἐν αὐτῷ τοὺς πέντε ὑδρομύλους. Ἔχει καὶ εἰς Θ)νίκην (συνοικία ἀγ. Ἀθανασίου) οἶκον ὥς κονάχιον καὶ τὸ ἥμισυ ἐνὸς τετραγώνου μαγαζείων εἰς τὴν προκυμαίαν ἀγορασθὲν τῷ 1894, ἀντὶ 2 χιλ. λιρῶν, δεόμενόν ἀνακαινίσεως.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΑΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Ἡ καταλληλοτέρα ἐποχὴ πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἶναι ἡ τῶν μηνῶν Ἀπριλίου, Μαΐου καὶ Σεπτεμβρίου, ἀλλὰ καὶ κατὰ πάσας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους ἡ χερσόνησος σφίξει ποικίλας καλλονάς. Οἱ πατέρες ἡμῶν καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ εὐσεβεῖς δικαίως ἐθεώρουν τὰς ἡμέρας τῶν ἁγίων Παθῶν καὶ τοῦ Πάσχα ὡς τὴν καταλληλοτέραν ἐποχὴν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν Ἁγίων Τόπων καὶ τοῦ Ἁθῶ, ὅτε ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν ποίησις ἀνέρχεται εἰς τὸ ζενίθ αὐτῆς κηρύττουσα τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ.

Τὸ θέρος ὅτε ἀλλαχρὺ πυρακτιᾷ ὁ μαρμαίρων σείριος τὸ θερμόμετρον ἐν Ἁθῶ δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 20—25 βαθμοὺς Ρεωμύρου ὑπὸ τὴν σκιάν.

Ὁ θέλων νὰ ἰδῇ καὶ γνωρίσῃ τὸ Ἅγιον Ὄρος δὲν πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς ἐπιστήμους δεξιώσεις καὶ τετριμμένους λόγους οὐδὲ εἰς ἀπλὴν μετάβασιν ἀπὸ Μονῆς εἰς Μονὴν ὡς σάκκος ἀχύρου. Πρέπει νὰ διέλθῃ τὰ δάση, νὰ βαδίσῃ ὑπὸ τὸ πλούσιον φύλλωμά των νὰ ἰδῇ τὸ ὕλομανὲς σφρῖγος των ν' ἀναπνεύσῃ τὸ ἄρωμά των. Πρέπει νὰ ἰδῇ τὸν ἥλιον διὰ μέσου τῶν φυλλωμάτων παρουσιάζοντα ὄψιν πολυαριθμῶν πολυτίμων λίθων. Πρέπει νὰ ψαύσῃ τὰς μυροδόλους ἐλάτας καὶ νὰ καθίσῃ παρὰ καλὴν πηγὴν ρεμβάζων ἐνώ-

πιόν συστάδος τρεμουλιαστών αἰγείρων. Πρέπει ν' ἀκούσῃ τὰ τριλλύσματα τῶν ἀκανθυλλίδων ἅτινα κατακηλοῦσι τὰς ἀκοάς, καὶ τὰς ἀηδόνας ἀδούσας καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Πρέπει νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν δυσκύμαντον παραλίαν, ἐπὶ τῶν ἀλικτύπων βράχων, νὰ ἴδῃ γηραιοὺς μοναχοὺς ἀλιεύοντας. Πρέπει ν' ἀνέλθῃ εἰς Καρυάς, εἰς τὴν Τυρολικὴν ταύτην κοιλάδα καὶ νὰ δρέψῃ λεπτοκάρυα ἅπερ πρὸ τῶν χειρῶν παρυσιάζουσιν οἱ κύπτοντες ἔγκαρποι κλώνοι.

Καὶ τὸν χειμῶνα τὸ Ἅγιον Ὄρος παρουσιάζει ἔξοχον θέαμα. Ἀξίζει νομίζω νὰ ἴδῃ τις δάση κρυστάλλινα καὶ ἀδαμάντινον τὸν Ἄθω ὑψούμενον ἐν μέσῃ θαλάσῃ, καὶ τὰς δορκάδας κατερχομένας δι' ἑλλειψιν τροφῆς, ἥ νὰ ἴδῃ τὴν πυκνὴν δμίχλην τῶν δυσηλίων Καρυῶν καὶ ν' ἀκούσῃ τὴν συναυλίαν γνοφώδους θυέλλης ἐν Ἄθῳ, διακοπτομένης ὑπὸ ἐτέρας συναυλίας κεραυνῶν. Καὶ εἰς τὰ δάση εἶναι ἀπολαυστικὸν τὸ θέαμα τῶν στενόντων ἀπεφυλισμένων δένδρων ὅταν ὁ ἄνεμος ὀλολύξῃ διὰ μέσου αὐτῶν καὶ βαραθροῦται εἰς τὰς χαράδρας συμπαρασύρων τὴν χιόνα εἰς στενωπούς. Τότε ὁ Ἄθως διὰ τοὺς πλείοντας γίνεται φοβερὸς καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ τοῖς ναυτίλλομένοις : **ἐπιλάβου τῶν οἰκαδε.**

Οἱ ὀδόντες τοῦ σημερινοῦ ἐκφύλου ἀνθρώπου συγκρούονται διὰ μόνης τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἐν Ἄθῳ χειμῶνος, ἀλλ' ἀδιάφορον... ἴσως ἀνατείλῃ ἡμέρα καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος θὰ ἐπανεύρῃ ἑαυτὸν καὶ τότε θὰ δύναται ἀδεῶς νὰ ἀντιμετωπίξῃ τὴν φύσιν !

Πόσα μέλλει τις νὰ διδαχθῇ ἐν τῇ Βεθλεὲμ ταύτῃ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς, τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀγιότητος ! Ἴδου ἡ γεραρὰ Λαύρα ἡ ἐπὶ χίλια ἔτη ἀνατολικῶς προσβλέπουσα καὶ ἐλπίζουσα, ἐν ᾗ χιλιάδες ἀνδρῶν ἡγωνίσαντο τὸν καλὸν ἀγῶνα τοῦ πνεύματος. Ἴδου ἡ Μονὴ τῶν Ἰβήρων ἐξ ἧς ἐξεπέμφθη τὸ φῶς εἰς Ἰβηρίαν καὶ ἡ τοῦ Βατοπεδίου ἡ προεξάρχουσα τῆς κοινωφελοῦς ἐλευθεριότητος. Ἴδου ἡ Μονὴ τοῦ Ἑσφιγμένου ἐν ᾗ ἔλαμψεν ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς καὶ παρὰ τῇ ὁποίᾳ ὁ ῥῶσσος ἅγιος Ἀντώνιος ὁ Πετσέρσκυ ἀντέγραφε τοὺς μοναχικοὺς τῆς ἡμετέ-

ρας ἐκκλησίας θεσμούς κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα. Ἰδοὺ ἡ Μονὴ τοῦ Χελανδαρίου ἡ φωτίσασα τοὺς Σέρβους καὶ ἡ τῶν Ρώσων ἡ ἐνσαρκοῦσα τὰς μεταπτώσεις τοῦ πολυχυμάντου μεσαιωνικοῦ ἡμῶν βίου. Ἰδοὺ ἡ σταυροφόρος Μονὴ τοῦ Ἐεροποτάμου ἡ τηροῦσα ζηλοτύπως τὸ ἡμέτερον τῆς ἀναγεννήσεως σύμβολον. Ἰδοὺ αἱ Μοναὶ Σιμωνοπέτρα, Γρηγορίου, Διονυσίου καὶ Ἀγίου Παύλου οἱ νεώτεροι τῆς ἱερᾶς ἀκροπόλεως προμαχῶνες. Ἰδοὺ αἱ σκῆται καὶ τὰ κελῖα ὡς ἀνθη διαθέοντα τὴν ἱερὰν χερσόνησον ἅπασαν. Ἰδοὺ οἱ βράχοι καὶ τὰ σπήλαια, στάδια ὑπερανθρώπων ἀγώνων ὁσίων ἀνδρῶν. **Ἰδοὺ καὶ σήμερον οἱ περιφρονούντες τὴν ὕλην καὶ ὄντως ἐλεύθεροι βιοῦντες.** Ἀδιάφορον πόσοι εἶναι. Ὁ μὴ ἔχων ὅμματα πνευματικῆς διοράσεως βλέπει ὀλιγίστους, ἀλλ' ὁ ἐξωκειωμένος πρὸς ταιαύτας ἐρεῦνας εὐρίσκει περισσοτέρους ἢ ὅσους δύναται νὰ φαντασθῇ.

Αἱ Μοναὶ προπάντων ὁμοιάζουσι τὸ ἐν τῷ Ταλμουθ μάννα εἰς ὃ ἕκαστος εὗρισκε τὴν ποθουμένην γεῦσιν. Ὁ ἀμαθὴς ἐν αὐταῖς θὰ διδαχθῇ ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, ἐκ τῶν ἀπαύστως ἀναπεμπομένων προσευχῶν καὶ ὑμνωδιῶν, ἐκ τῶν λαλουσῶν τοιχογραφῶν, ἐκ τοῦ σεμνοῦ καὶ χριστιανικοῦ βίου. Ὁ σοφὸς ὁ ἀρθῇ εἰς σφαίρας ὑψηλοτέρας· θὰ διατρέξῃ ἅπαν τὸ στάδιον τοῦ πολυχυμάντου μεσαιωνικοῦ ἡμῶν βίου· θὰ ἴδῃ ἀναπαριστώμενον τὸ ἔργον τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μοναχισμοῦ ἐπὶ τὸν πολιτικόν, κοινωνικόν καὶ ἱστορικόν βίον τοῦ ἔθνους· θὰ εὕρῃ βιβλιοθήκας πρὸς μελέτην καὶ παντοῖα χειμήλια πρὸς σπουδὴν. Ὁ δυστυχὴς θὰ εὕρῃ ἠθικὴν καὶ ὕλικήν παρηγορίαν ἀγνώστον ἄλλοθεν εἰς τὸν ἄκαρδον κόσμον.

Σπεύσατε λοιπὸν ἐπὶ τὸν Ἀθῶ ὅπως ἀντλήσητε γνώσεις ἀληθείας καὶ διδαχθῆτε τὸ κατὰ φύσιν ζῆν, τὸ εὖ ζῆν καὶ τὸ καλῶς θνήσκειν. Ἐκεῖ ὁ ἀληθὴς θεολόγος θὰ εὕρῃ κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ πρῶτα τοῦ Χριστιανισμοῦ χρώματα· ὁ φιλόσοφος ἰατρός θὰ κατανόησιν τὸ γελοῖον τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης, καὶ τὸν φοβερόν διττὸν ἐκφυλισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, νέους δ' ὀρίζοντας θ' ἀνακαλύψῃ οὐχὶ μόνον πρὸς θεραπείαν ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς· ὁ κοινωνιολό-

γος θὰ ἴδῃ ὅτι ὁ κοινωτισμὸς ἀέρα δέρει ἐνόσω πιστεύει ὅτι ταυτόχρωμοι περισκελίδες καὶ θεωρίαι ἐπὶ χάρτου εἶναι κοινωνικὴ ἀναμόρφωσις· ὁ πολιτειολόγος θὰ ἴδῃ τὸν ἀληθῆ τύπον μοναρχίας, ἀριστοκρατίας καὶ δημοκρατίας εἰς κοινωνίαν βασιζομένην ἐπὶ ἠθικῆς ἐλευθερίας καὶ ἠθικῆς ἰσότητος· ὁ νομοθέτης θὰ ἴδῃ προληπτικὴν παιδείαν διαρκούσαν ἐφ' ὅρῳ ζωῆς, ἄρδην δ' ἀνατρεπόμενον καὶ γελοῖον καταδεικνύμενον τὸ ποινικὸν σύστημα τοῦ κόσμου. Ὁ συνταγματολόγος θὰ ἴδῃ σωματεῖα λειτουργοῦντα ἄριστα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας δι' ὁμοφωνίας καὶ οὐχὶ διὰ πλειονοψηφίας τῆς γενετείρας τῶν ἐρίδων καὶ διχοστασιῶν. Ὁ ρήτωρ θὰ διδαχθῇ ποία ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ λόγου τοῦ ζωποιοῦντος καὶ τοῦ λόγου τοῦ ἀποκτείνοντος. Ὁ καλλιτέχνης θὰ ἐμπνευσθῇ ἐκ γραμμῶν ἀσυλλήπτου κάλλους, καὶ ἐν γένει πάσης τάξεως ἄνθρωπος θὰ ἀρυσθῇ ὕψιστα διδάγματα ἀληθείας, δικαιοσύνης καὶ πίστεως.

Ὅλα αὐτὰ τὰ θαύματα συνετελέσθησαν καὶ συντελοῦνται ἐν Ἰησοῦ διὰ τῆς ἀληθοῦς εἰς Χριστὸν πίστεως ἣτις οὐ μόνον ἀνέωξε τῷ ἄνθρωπῳ τὴν ὁδὸν τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ἔθεσεν αὐτὸν καὶ ἐν φυσικῇ ὑπὸ τὸν ἥλιον θέσει ἀπαλλάξας αὐτὸν τῶν πλάνων καὶ τῶν παθῶν. Διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως εὐρίσκομεν τὸν οὐρανὸν ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν, ἄνευ δ' αὐτῆς ἀγνοοῦμεν ἀμφοτέρω. Ὁ Χριστὸς σαρκωθεὶς ἀπεκάλυψεν ἡμῖν τὸν πατέρα καὶ πρὸς αὐτὸν ἡμᾶς ἐπανήγαγεν, ἀλλὰ συγχρόνως ἐδίδαξεν ἡμᾶς τὸ κατὰ φύσιν ζῆν προπαιδεύων ἀληθῶς ἐπὶ τὸν μέλλοντα αἰῶνα.

Ὡ ἥλιε τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀγάπης σῶσον τὸν κόσμον σου, εἰρήνευσον τὴν Ἑκκλησίαν σου, ἔνωσον τὴν ποίμνην σου, φώτισον τοὺς εἰς σὲ βαπτισθέντας καὶ δεῖξον ἡμῖν τὸν σταυρόν σου πηγὴν ἀπάσης ἡμῶν τῆς εὐτυχίας.

..

Ἐὰν δὲν ἤθελέ τις νὰ γεννηθῇ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον δι' ἄλλο τι, ἔπρεπε νὰ γεννηθῇ διὰ νὰ ἀναβῇ ἐπὶ τῆς κορυ-

φῆς τοῦ Ἄθω.¹ Ἐντεῦθεν τὸ θέαμα ἐν νυκτὶ εἶναι ἀσυλλήπτως τεράστιον, φοβερόν, υπέρλαμπρον. Κρημνοὶ ὀνειρώδους φρίκης καὶ τρόμου ἀπλοῦνται πρὸς τὰ κάτω καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καταλήγοντες εἰς ἄβυσσον κελαϊνὴν. Νομίζει τις ὅτι ὁ ἡμέτερος κόσμος εὐρίσκεται κατὰ τὴν πρῶτην ὥραν τῆς δημιουργίας αὐτοῦ. Ὁ νοῦς καὶ τὰ ὄμματα φυσικῶς τότε στρέφονται ἄνω πρὸς τὸν κατάστερον οὐρανόν. Σιωπὴ μυστηριώδης ἀπεριγράπτου «μεγαλείου ὑμνολογεί τὸν περὶ πάντων βασιλέα δι' οὗ τὰ πάντα ἐστὶ καὶ ἐκείνου ἕνεκα πάντα καὶ ἐκεῖνον αἴτιον ἀπάντων τῶν καλῶν».

Ἐνταῦθα ὁ ἄνθρωπος ἔχων ὑποπόδιον τὸν τεράστιον ὄγκον τοῦ Ἄθω, καὶ πέριξ καὶ ἄνω παρατηρῶν τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως ἐν ἀπάσῃ τῇ ἐπιβλητικότητι αὐτοῦ, ὡχρὰν πλεόν διατηρεῖ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ κόσμου· νομίζει ὅτι ὁ βίος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὄνειρον κακῶς ἀποτυπωθὲν ἐν τῇ μνήμῃ. Ἐνταῦθα ὁ ἄνθρωπος, οὗ ἡ φιλαυτία τρέφεται διὰ πλάνης καὶ ψεύδους, αἰσθάνεται κλονιζομένους τοὺς πόδας του· ἄκων λησμονεῖ ὅτι εἶναι μέγα θηρίον· τὰ ἀσβεττα καὶ ἀκοίμητα πάθη ὑφ' ὧν ἐν τῷ βίῳ συνέχεται δεῖκνυνται αὐτῷ γελοῖα· ἡ κακία καὶ πᾶσα ἡ ἀθλιότης καταπίπτει πρὸ τοῦ πτήσσαντος καὶ τρέμοντος αὐτῆς οἴκου· ἡ ψυχὴ λυτροῦται, λαμ-

1 — Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἄθω ἀνέρχεται τις δι' ὁδοῦ λίαν ἀνωφεροῦς, ἀρχομένης ἐκ τῶν **Κρύων νερῶν** τῆς Κερασιᾶς ἣτις περιλαμβάνεται ἐν τοῖς ὄρεσι τῆς Λαύρας καὶ κεῖται εἰς τοὺς μεσημβρινοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους.

Ὁ θέλων ν' ἀναβῇ τὸν φοβερόν Ἄθω πρέπει ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Λαύρας ἢ ἐκ τοῦ Ἀγίου Παύλου καὶ νὰ εὐρεθῇ τὸ ἐσπέρας εἰς Κερασιὰν ἔνθα συνήθως ὁ Ρῶστος Γεώργιος ἱερομόναχος εἰς τὸ κελλίον τοῦ ἁγίου Γεωργίου φιλοξένως δέχεται τοὺς ἐπισκέπτας. Ἐκεῖθεν ὀφείλει ν' ἀναχωρήσῃ μετὰ τὸ μεσονύκτιον καὶ ἀφοῦ διανύσῃ τὴν ἀνωφερῆ ὁδὸν ἐπὶ 1 1/2 ὥραν, θὰ σταθμεύσῃ πρὸ ναϊδρίου τῆς Παναγίας καὶ ἐνὸς οἴκου χειμῶνων ἐν μικρᾷ ὀμαλῇ τοποθεσίᾳ. Ἄλλοτε ὁ ὁδοιπὸρος κατέλειπεν ἐνταῦθα τὸν ἡμίονον καὶ ἤρχιζε διανύων πεζῇ τὸ μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ Ἄθω ὑπολειπόμενον ὠμαῖον δύσβατον καὶ λίαν ἀνωφερὲς διάστημα, ὅμως ἀπὸ τοῦ 1894 ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ Γ', συνεργούσας τῆς Λαύρας, ἤνοιξε τὴν ὁδὸν καὶ κατέστησεν αὐτὴν βατὴν καὶ εἰς τὰ ζῶα ὥστε δύναταί τις ν' ἀναβῇ νῦν μέχρι τῆς κορυφῆς ἀκόπως. Ἐπ' αὐτῆς, ἣτις ἔχει ὀλιγίστην ἐπιφάνειαν, ὁ αὐτὸς φιλοτίμῳ προνοίᾳ ἀνίδρυσε νέον ἀσβεστόκτιστον ναϊδριον τῆς τοῦ Σωτῆρος Μεταμορφώσεως τῷ 1894—95 μεγέθους 8 X 3 1/2 περίπου μέτρων ὅπερ ᾔρξατο καταστρεφόμενον ἐκ τῶν κεραυνῶν,

θάνει συνειδήσιν ἑαυτῆς, αἰσθάνεται ὅτι ἀποτελεῖ «κόσμον δεύτερον ἐν τῷ μικρῷ μέγαν,» κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον· λυπεῖται ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ τῆς ἐγκαθειρέξεως αὐτῆς καὶ τανύουσα τὰς νοεράς αὐτῆς πτέρυγας ἐπιθυμεῖ νὰ πετάξῃ ἐν τῷ ἰλιγγιώδει διαστήματι καὶ νὰ βυθισθῇ εἰς τὸ ἀχανές.

Ὅποῖον πανυπέρλαμπρον θέαμα παρουσιάζει ἐτεῦθεν ὁ κατηστερισμένος οὐράνιος θόλος ὅστις στεγάζει κατ'ἐκείνην τὴν ὥραν τὸν ἔχοντα βάθρον τὴν αἰχμὴν τοῦ Ἄθω, τὸ κάλλιστον τοῦτο ἀστεροσκοπεῖον τοῦ κόσμου! Ἰδοὺ ἀστέρες λαμποί, ἀστέρες μέτριοι καὶ ἀστέρες μόλις ὁρατοὶ ἀπέχοντες ἀφ' ἡμῶν ὅτον ἡ ἰσχυροτέρα φαντασία ἀδυνατεῖ νὰ νοήσῃ. Ἰδοὺ νεφελώματα μετὰ χιλιάδων ἀστρων· ἰδοὺ ὁ Γαλαξίας μὲ τὰ ἀστρικά ἑκατομμύρια τοῦ Ἑρσχέλου. Ὁ ὀφθαλμός ὀλίγα διακρίνει· τὸ τηλεσκόπιον διέκρινεν ἤδη ἑκατομμύρια ἀστρων, καὶ τοῦτο ἐν μόνον βῆμα εἶναι εἰς τὴν ἀβυσσον τοῦ ἀπείρου. Πανταχοῦ αἱ αὐταὶ ἀμέτρητοι ἀποστάσεις· κόσμοι σχηματιζόμενοι, κόσμοι ἐν ἀκμῇ καὶ κόσμοι ἐσθεςμένοι· παντοῦ κίνησις ἀένναος, παντοῦ ζωὴ. Τὸ αὐτὸ ζήτημα προβάλλεται ἡμῖν ἐνταῦθα ὡς καὶ ἐν τῷ ἀπωτάτῳ κόσμῳ· εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ ἡ κίνησις καὶ ἡ ζωὴ ἄνευ ἀρχῆς ἥτις ἔδωκεν ὠθησιν εἰς τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωὴν; εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ τάξις καὶ συμμετρία χωρὶς λογικὴν διάνοιαν; Ἰδοὺ ὁ κατηστερισμένος οὐράνιος θόλος πυρίνοις γράμμασι μαρτυρεῖ μου τῶν λόγων: **Ὁ Θεὸς ἐξηγεῖ τὸν κόσμον καὶ ὁ κόσμος ἐξηγεῖ τὸν Θεόν!**

Ὅσα διδάσκεται τις ἐπὶ μίαν ὥραν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἄθω, κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ τοιοῦτου νηφαλίου ὀνείρατος, δὲν διδάσκεται καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ του! Ἀληθῶς ἡ οἴψα ἡμῶν δὲν θὰ χορεσθῇ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· ὁ πέπλος τῶν μυστηρίων τοῦ παντός οὐδέποτε μέλλει νὰ ἀρθῇ πρό τῶν ὕλικῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ νοός ἡμῶν· ἡ ἐπιστήμη μεγαλοποιούσα ἐπὶ μᾶλλον τὰς διόψεις τῆς δημιουργίας ρίπτει σκιὰν πυκνοτέραν ἐπὶ τῶν βουλῶν τοῦ υπερτάτου νοός· τὸ τηλεσκόπιον ἀπεκάλυψεν ἡμῖν πολλὰ, εὔρε δὲ τὴν ὁδὸν τῶν ἀπειραρίθμων κόσμων, ἀλλ' οὐδ' ἐλαχιστον ἤνυσεν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἐξακριβώσεως τοῦ ἀπωτάτου μυστη-

ρίου τῆς ἠθικῆς τῶν κόσμων διακυβερνήσεως· ἡ ὁσημέραι ἐκτεινόμενη ἀποψις τοῦ ὕλικου παντός μᾶς διδάσκει ὁλονὲν πειστικώτερον ὁπόσον ὀλίγον γινώσκομεν ἐκ τοῦ πνευματικοῦ παντός, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Γκιζώτος. Ἐν τούτοις παρὰ τὰς ἀνισχύρους προσηθείας τῆς ἐπιστήμης, ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ τὴν θείαν ἐκείνην ἐμβρύμησιν ἥτις ἄγει αὐτὸν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν πέριξ καὶ ἄνω μεγαλοπρεπῶν φαινομένων, εἰς τὴν ἀπειρον σφαῖραν τῆς δημιουργίας, ὡς ὁ φιλοσοφῆσας πάνυ ἐπιτυχῶς συμπολίτης μου Γεώργιος Τυπάλδος ὁ Κοζάκης λέγει, καὶ μεταφέρει τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐκ τῶν καθολικῶν εἰς τὰ μερικὰ αἵτια καὶ ἐκ τούτων εἰς τὰ πρῶτα. Βλέπει ὅτι πᾶσα αἰτία εἶναι ἀποτέλεσμα ἐτέρας αἰτίας, καὶ αὕτῃ ἄλλῃς, φυσικῶς δὲ προχωρῶν φθάνει εἰς τὴν Αἰτίαν τῶν αἰτιῶν, εἰς τὸν ἀνώτατον λόγον καὶ τὴν ὑπερτάτην ἐνέργειαν. Τότε καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν εὐρίσκει τὴν αἰτίαν αὐτῆς καὶ βλέπει ὅτι εἶναι πηγαία ἀκτὶς τοῦ ὑπερτάτου νοῦς καὶ ἐπαναπαύεται προσεγγίζουσα εἰς τὴν ἐστίαν τῆς ἀληθείας, τῆς σοφίας καὶ τῆς παντοδυναμίας εἰς τὸ κατ' οὐσίαν Ἅγιον καὶ Θεῖον.

Τὴν φοβερὰν σκηνογραφίαν τῆς νυκτὸς διαδέχεται ἡ τῆς ἡμέρας. Ἴδου ὁ ἄνευ ἀκτῆς μέγας ὠκεανὸς τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ πυρὸς ἡρέμα καὶ μεγαλοπρεπῶς ἀναδυόμενος ὀπισθεν τῆς χθαμαλῆς καὶ πάλαι αἰθαλοέστης πατρίδος τοῦ Ἡφαίστου. Ὁ δίσκος αὐτοῦ φαίνεται κατ' ἀρχὰς μέγιστος ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἄθω καὶ ἐπιτρέπει τῷ θεατῇ νὰ θαυμάσῃ αὐτὸν ἐφ' ἱκανὸν διὰ τηλεσκοπίου μάλιστα, ἕνεκα τῆς ἀσθενοῦς λάμπειος ἣν ἐκπέμπει κατὰ τὴν ἀνατολὴν αὐτοῦ· πλὴν δὲν διακρίνονται τὰ συνταρασσόμενα πύρινα κύματα αὐτοῦ, αἵτινα ἔχουσιν ὕψος ὅσον ἡ διάμετρος τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, οὐδὲ τὰ πύρινα αὐτοῦ ὄρη, ἴσα πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἡμετέρας γῆς, ἅπερ ἀναθρώσκουσι καὶ ἐκσφενδονίζονται εἰς τὸν οὐρανὸν ἐξαπλούμενα εἰς τὴν ψυχρὰν ἀτμόσφαιραν, ἐπεκτεινόμενα εἰς νέφη φωτὸς καὶ πίπτοντα πάλιν ὡς βροχὴ φλογὸς ἐπὶ τοῦ αἰφλεγοῦς ὠκεανοῦ, οὐδ' ἀκούονται αἱ ἀστραπαὶ καὶ αἱ πύρινοι τρικυμιαίαι θραύουσαι ἀλλήλας ἐν μανίᾳ, ἣν νοῦς ἀνθρώπου ἀδυνατεῖ νὰ νοήσῃ. Ἐν τούτοις ὁ

ὠκεανὸς οὗτος τοῦ φωτός καὶ τῆς θερμότητος δὲν ἔχει συν-
εἶδησιν ἑαυτοῦ καθ' ὃν χρόνον παρατηροῦμεν αὐτόν. Ἡ ὕλη
δὲν ἔχει συνείδησιν ἑαυτῆς καὶ ὅλου τοῦ κόσμου ὃν πληροῖ,
ἀλλ' ἐγὼ νοῶ, σκέπτομαι, συγκεντρώνομαι ἐν ἑμαυτῷ· τὸ
φῶς τοῦ ἀληθεύς, τοῦ καλοῦ, ὑπὸ τύπον ἀπλεῦν, καθαρὸν,
αἰδίου οἰκεῖ ἐν ἐμοὶ καὶ εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῶν σκέψεων
καὶ ἐργασιῶν μου. Ἡ ἐν ἐμοὶ λοιπὸν αἰσθητικὴ δύναμις δὲν
δύναται νὰ εἶναι ὕλικόν τι ἀντικείμενον· εὐρίσκεται μὲν εἰς
σχέσιν πρὸς τὴν φύσιν διὰ τῶν ἐγκεφαλικῶν ἐντυπώσεων καὶ
τῶν χημικῶν δυνάμεων τῶν ἀναπτυσσομένων ἐν τῷ ἐγκε-
φάλῳ, συνεπεία ὕλικων ἐνώσεων, ἀλλ' εἶναι ἄλλο τι. Ἡ ὀρ-
γανικὴ ἡμῶν σύστασις ἀδιακόπως ὑπάρχει καὶ τροποποιεῖται
καὶ παρέρχεται ἐγκατασπειρομένη πανταχοῦ, εἰς τοὺς ἀέ-
ρας, εἰς τὴν γῆν, εἰς τὰ ζῶα, ἀλλ' ἡ προσωπικότης ἡμῶν,
τὸ ἰδιαίτερον ἡμῶν ἐγὼ ὑπάρχει ἀναλλοίωτον. Πᾶν τὸ περὶ
ἡμᾶς, λέγει ὁ Φλαμμαριὼν, μαρτυρεῖ τὴν φθορὰν, ἐν μέσῳ δὲ
τῆς ρεούσης φύσεως, τὸ αἰδίου ἡμῶν ἐγὼ, ἡ φωνὴ αὕτη τῆς
ἀθανάτου ἡμῶν ψυχῆς ὀρθοῦται ἐν ἀπολύτῳ ἐναργεῖα καὶ
βεβαιότητι.

Μετ' ὀλίγον ἡ ἐκτυφλωτικὴ λάμψις τοῦ φωστῆρος ἀναγ-
χάζει τὸν ἐπισκέπτην τοῦ Ἄθω νὰ στρέψῃ ἐν ἄλλοις ση-
μείοις τὰ ὄμματα καὶ ἐν πρώτοις εἰς τὴν ἀπειρομεγέθη σκιὰν
τοῦ Ὅρους, ἥτις παχεῖα διαγράφεται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας
τῆς θαλάσσης καὶ ἐκτείνεται μέχρις Ὀλύμπου, καλύ-
πτουσα, κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους, ὅτε μὲν τὴν
Παλλήνην, ὅτε δὲ τὴν Σιθωνίαν.

Ἐκ τῆς αἰθεροβάμονος τοῦ Ἄθω σκοπιᾶς ἡ χερσόνησος
ὁράται ἡπλωμένη ὡς πράσινον μανδῆλιον, ἐφ' οὗ αἱ Μοναὶ
κ.λ. δείκνυνται ὡς λευκαὶ κηλίδες. Φεῦ, ὁ μέγιστος τῶν
ἀνθρώπων οὐδ' ὡς μύρμηξ εἶναι κάτω ὁρατός! Ἡ Χαλκι-
δικὴ καὶ αἱ νῆσοι παρουσιάζουσι τὸ γεωγραφικὸν αὐτῶν
σχῆμα. Ἡ πατρίς τοῦ Πολυγνώτου, τὸ πάλαι ἱερὸν τῶν
Καβείρων καὶ ἡ θετὴ πατρίς τοῦ Ἡφαίστου φαίνονται τα-
ταξειδεύουσαι ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Πόσον ἐγγὺς φαίνονται
αἱ ἐλληνικαὶ ἀκταί!

Ὁ Ἄθως εἶναι σπουδαιότατον βαρόμετρον τοῦ καιρῶ

καὶ μέγας σηματογράφος τῶν μεταβολῶν αὐτοῦ· προσεκτικὸς παρατηρητὴς δύναται νὰ διακρίνῃ πάσας τὰς μεταβολὰς τοῦ καιροῦ ἐκ τῶν νεφῶν ἅτινα ὁ Ἄθως φέρει ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, ψυχρῶν ἢ λιχνίζων, περιστρέφων ἢ ἀποσυνθέτων καὶ ἀνασυνιστῶν αὐτά. Ἐὰν τοιοῦτους πύλους φορέσῃ ἐπὶ τῆς φαλακρᾶς κεφαλῆς του ὁ Ἄθως, ἡ μάλιστα ἐὰν παρατηρήτῃ τις ὅτι προηγήθη ἐν τούτῳ ἡ ἐναντι ὀρεινὴ Σαμοθράκη, τότε δέον ὁ ξενιζόμενος ἐν τοῖς προϊστορικοῖς τούτοις ἀνακτόροις νὰ καταβῇ.

Κατόπιν τῆς ὀνειρώδους ἀπολαύσεως ταύτης, καθ' ἣν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀμφιέννυται χιτῶνα ἀγνώστου ἀγαλλιάσεως καὶ ἀθανασίας, ὁ ἄνθρωπος κατερχόμενος αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἐκ νέου χωροῦντα εἰς ἐκμηδένισιν τῆς προσωπικότητός του . . . πλὴν ὅπωςδὴποτε ἡ ἀγίωνυμος χερσόνησος, προνομιοῦχος κατὰ φύσιν, εὐλογημένη δὲ θεόθεν, δὲν παρουσιάζει τὴν συνήθη ζωὴν τοῦ κόσμου, τὴν πλήρη στερήσεων ἢ καταχρήσεων καὶ ἀπογοητεύσεων, τὸν ἀγῶνα τέλος ἐκεῖνον τῆς ὑπάρξεως, ἰδίως τῶν πόλεων, καθ' ὃν ἕκαστος σύρει τὴν ζωὴν αὐτοῦ ὡς ράκος, αἱ δὲ ἡθικαὶ βάσανοι κόπτουσι τὸ νῆμα αὐτῆς προῶρως καὶ οἰκτρῶς. Ἡ ποίησις τῆς φύσεως καὶ ἡ ποίησις τοῦ θεοῦ κυριαρχοῦσιν ἐφ' ὅλης τῆς χερσονήσου καὶ ὁ αἰσθανόμενος εὕρισκει ἀφορμὰς ἀνὰ πᾶν βῆμα ὅπως διατηρήσῃ ἐν ἑαυτῷ πάντοτε λάμπον τὸ φῶς τῆς ζωῆς.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΓΡΑΨΑΝΤΩΝ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΕΛΛΗΝΕΣ

- 1 1620—40 **Πορφύριος** (μητροπολίτης Νικαίας).¹
Περίοδος τοῦ ἁγιωνύμου ὄρους τοῦ Ἁθωνος κ. λ. (ἔμμετρος).
Σύγκειται ἐξ 114 στίχων, ἐδημοσιεύθη δὲ ἐν ταῖς ἐκδόσεισι τοῦ «Προσκυνηταρίου» τοῦ Κομνηνοῦ, ἐν τῇ «Palaeographia Graeca» τοῦ Montfaucon (σ. 501 καὶ ἐ.) καὶ ἐν τῷ «Ἀθφ» τοῦ Μ. Γεδιῶν (σ. 240—244).²
- 2 1700 **Ἰωάννης Κομνηνός** (ιατρός) — Προσκυνητάριον τοῦ Ἀγίου Ὄρους τοῦ Ἁθωνος. Βουκουρέστιον 1701, Βενετία 1701, 1745, 1857 καὶ 1864, Ἀθῆναι 1890.³

1—Οὗτος περιῆλθε τὰς Μονὰς τοῦ Ἁθω πρὸ τοῦ 1640, προηγούμενος ἔτι ὄν τῆς παρὰ τὸν Εὐξείνιον ἐναντι τῆς Σωζοπόλεως μονῆς τοῦ Προδρόμου. Μετὰ τοῦτον ταχτέον τὸν Ἰωσήφ Γεωργιρίνην ἀρχιεπίσκοπον Σάμου γράψαντα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1666—71 περιγραφὴν τῆς συγχρόνου καταστάσεως τῆς Σάμου, Ἰκαρίας, Πάτμου καὶ Ἀγίου Ὄρους. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέχδαστον ἐν πρωτοτύπῳ διατελέσαν, μετεφράσθη καὶ ἐξεδόθη ἀγγλιστὶ ἐν Λονδίῳ τῷ 1677, ὡς σημειοῦται περαιτέρω.

2—Σῳζεται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 177 χειρογράφῳ κώδικι, αἰῶνος ΙΖ', τῆς Μ. Κουτλουμουσίου.

3—Μετὰ τὸν Κομνηνὸν ταχτέον τὸν ἐξ Ἰωαννίνων Θεοδώρητον προηγούμενον τῆς Λαύρας καὶ εἶτα ἡγούμενον τῆς Μ. τοῦ Ἐσφιγμένου γράψαντα περιγραφὴν τοῦ Ἀγίου Ὄρους μετὰ μελέτην τῶν ἐγχωρίων πηγῶν τῷ

Ἐξεδόθη καὶ ἐν τῇ «Palaeographia» τοῦ Montfaucon, Παρίσιοι 1708 σελ. 441 καὶ ἐ. καὶ γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ ἱησουΐτου Braconnier ἐν τῇ «Revue de Bibliographie», 1843 καὶ 1844 καὶ ρωσιστὶ ὑπὸ Μκακρίου Ἰηηρίτου, Μόσχα 1809.

Τὸ βιβλίδιον τοῦτο συγκείμενον ἐξ 6 τυπογραφικῶν φύλλων σχήματος μικροῦ 8ου περιέχει εἰδήσεις περὶ τῶν Μονῶν τοῦ ἹΑθω στηριζομένας εἰς τε τὴν παράδοσιν καὶ τὰ κείμενα τεκμήρια ἄνευ ἀκριβολογίας, ὡς καὶ σημειώσεις περὶ τινῶν ἀγ. λειψάνων. Τὸ πενιχρὸν τοῦτο ἔργον ἐχρησίμειυσεν ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας ὡς μὲν σπουδία πηγὴ εἰς πάντας τοὺς Εὐρωπαίους οἵτινες ἔγραψαν περὶ ἹΑγίου Ὁρους. Διὰ τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν τῶν ἀθωικῶν ἐγγράφων ἡ ἀξία αὐτοῦ περιωρίσθη εἰς τὴν ἀρχαιότητά του.

3 1790—1804 **Νικόδημος Ἀγιορείτης.**—Ἀκολουθία ἁσματικὴ τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν τῶν ἐν τῷ ἹΑγίῳ Ὁρει τοῦ ἹΑθω διαλαμψάντων. Ἑρμούπολις 1847 καὶ Ἀθῆναι 1869.

4 ——— **Βενέδικτος** (ἱερομόναχος ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ Μοναστηρίου).—Ἀκολουθία εἰς τὸ ἹΑξιὸν ἐστὶν (ἤτοι τῆς ἐν τῷ Πρωτάτῳ κοινῆς εἰκόνης τῆς Θεοτόκου). Ἀθῆναι 1854.

5 1859 **B. Nicolaides** (λοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ).—«Les Turcs et la Turquie contemporaine»...—Παρίσιοι 1859.

6 ——— Ἀνωτέρα ἐπισκίαισις ἐπὶ τοῦ ἹΑθω. Κων)πολις 1861 καὶ Ἀθῆναι 1899.

Περιέχει τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ ἹΑθω θαυματουργῶν εἰκόνων, κατὰ τὰς

1804, ἀνέκδοτον δυστυχῶς διατελέσασαν. Τύτης ἐπωφελέθησαν πολλοὶ καὶ μάλιστα ὁ Πορφόριος Οὐσπένσκις.

σφζομένες παραδόσεις, μετὰ λιθογραφικῶν ἀντιτύπων.

- 7 1865 **Σωφρόνιος Καλλιγᾶς** (ἡγούμενος τῆς ἐν Ἀθῶ Μονῆς τοῦ Ἀγίου Παύλου).— Ἀθωνιάς ἦτοι σύντομος περιγραφὴ τοῦ Ἀγίου Ὁρους Ἀθωνος. Ἐν τῷ ἀγιωνύμῳ ὄρει Ἀθωνι αὐξγ'. (Ἐξεδόθη ἐν Σμύρνῃ μετὰ τὸ 1870).

Περιέχει τὰ τρία πρῶτα τυπικά τοῦ Ὁρους κ λ. ὡς καὶ ἱστορικὰς εἰδήσεις περὶ τῶν μονῶν. Τοῦτο φαίνεται ληφθὲν ἐκ τῆς «Περιγραφῆς» τοῦ Θεοδωρήτου Ἐσφιγμένου, ἀλλ' ἀμαθῶς ἀντιγραφὲν καὶ συμπληρωθὲν κάκιστα δὲ τυπωθὲν, καθίσταται ἀνυπόφορον τῷ ἀναγινώσκοντι.

- 8 1869 **Διονύσιος Πέστης** (πρ. μητροπ. Ξάνθης).— Περιγραφικὴ ἱστορία τοῦ Ἀγίου Ὁρους Ἀθῶ ἀρχὴν ἔχουσα πρὸ 2187 ἐτῶν. Θεσσαλονίκη 1870.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ. Ἀντεγράφη ἐκ τοῦ χειρογράφου τοῦ Καλλιγᾶ, ὅστις μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἰδίαν ἔκδοσιν ἐπέγραψεν ἔτος 1863.

- 9 1880 **Σπυρίδων Λάμπρος** (ὑψηλῆς).— Ἐκθεσις πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων περὶ τῆς εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀποστολῆς αὐτοῦ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1880. Ἀθῆναι 1880.¹

- 10 — **Μανουὴλ Γεδεών.** Ὁ Ἀθῶς. Ἀναμνήσεις — ἔγγραφα — σημειώσεις. Κων)πολις 1883.

Σύγκειται ἐξ 22 τυπογραφ. φύλλων, σχήματος 8ου, εἶναι δὲ πολλοῦ λόγου ἄξιον καὶ τὸ πρῶτον περὶ Ἀγίου Ὁρους ἑλληνικὸν ἔργον ὅπερ εὐπρεσώπως ἐγράφη κατὰ τὸν 10^{ον} αἰῶνα.

1 — Οὗτος ἔχων ἀκολουθοῦς τοὺς φοιτητὰς τῆς φιλολογίας Ἰωάννην Παρχαρίδην καὶ Φίλιππον Γεωργιαντᾶν, τὸν τῆς νομικῆς Γεώργιον Γουβέλην καὶ τὸν Ἑλβετὸν καλλιτέχνην Ἐμίλιον Gillieren, συνέταξε κατάλογον τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῶν ἀθωιτικῶν Μονῶν (πλὴν Λαύρας καὶ Βατοπεδίου ἀποκειμένων χειρογράφων ἑλληνικῶν κωσίων).

- 11 1880 **Σπυρίδων Λάμπρος** (καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίῳ).—Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἀθῆναι 1888.

Περιέχει κατάλογον τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ Πρωτάτου, τῶν Μονῶν Ἀγίου Παύλου, Χελανδαρίου, Ζωγράφου, Κωνσταμονίτου, Γρηγορίου, Ξενοφώντος καὶ τῆς σκῆτης Ἀγίας Ἀννης.

- 12 1880 **Σπυρίδων Π. Λάμπρος** (καθηγητὴς).—Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Τόμος Α', Κανταβριγία 1895.

Σύγκειται ἐκ 55 τυπογρ. φύλλων σχήματος μεγάλου 4ου, ἄριστα τετυπωμένοις, περιέχει δὲ κατάλογον τῶν βιβλιοθηκῶν Πρωτάτου, Ἀγίας Ἀννης, Ἀγίου Παύλου, Χελανδαρίου, Ζωγράφου, Κωνσταμονίτου, Γρηγορίου, Ξενοφώντος, Σταυρονικήτα, Παντοκράτορος, Σιμωνοπέτρας, Καρακάλλου, Φιλοθέου, Ἐσφιγμένου, Ξηροποτάμου, Δοχειαρίου, Κουτουμουσίου καὶ Διονυσίου.

Τόμος Β'. Κανταβριγία 1900.

Ὅμοιος τῷ Α'. ἀποτελεῖται ἐξ 75 τυπογρ. φύλλων καὶ περιέχει κυρίως τὰς βιβλιοθήκας τῶν Μενῶν Ἱερόρων καὶ Ἀγίου Παντελεήμονος.¹

1—Τὸ ἔργον τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ κ. Σ. Λάμπρου παρὰ τὰ ἀσκήματα μειονεκτήματα αὐτοῦ καὶ ἰδίως τὸ μέρος τῆς γραφογνωσίας, εἶναι σπουδαιότατον, περιποιεῖ δὲ μεγάλην τιμὴν εἰς τὸ ἡμέτερον ἔθνος· λυπηρὸν ὅτι ὁ κ. Λάμπρος, ἐκ λόγων ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς του, δὲν συνέταξε κατάλογον τῶν πλουσίων βιβλιοθηκῶν τῶν Μονῶν Λαύρας καὶ Βατοπεδίου. Σημειωτέον ὅτι ὁ ἐν Ρωσσίᾳ ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἴκου. Πατριάρχου καὶ ἡγούμενος τοῦ ἐν Μόσχᾳ μετοχίου τοῦ Πατριαρ. Θρόνου ἀρχιμανδρίτης κ. Ἰάκωβος Δημόπουλος ὁ Βατοπεδινὸς πάνυ φιλοτίμως συνέταξε καὶ τύποις ἐξέδωκε κατάλογον τῶν ἐν τῇ τῆς Μόσχας Συνδικῇ βιβλιοθήκῃ ἀποκειμένων 510 ἑλληνικῶν χειρογράφων κωδίκων μεμβρανίων καὶ χαρτῶν καὶ 53 γραμμάτων καὶ ἐπιστολῶν, ὑπὸ τίτλον: «Ἡ ἐν Μόσχᾳ Συνδικὴ βιβλιοθήκη τῶν χειρογράφ. Ἐπιτομὴ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀρχιμ. Βλαδηνίμου ρωσιστοῦ

- 13 1895 **Παῦλος Καρολίδης** (καθηγ. τῆς ἱστορ. ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίῳ). — Ἡ ἐνεσιῶσα κατάστασις ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὄρει. Ἀθήναι 1896.

Βιβλίδιον ἐξ 8 τυπογραφικῶν φύλλων εἰς 8ον ἐκδοθὲν ὑπὸ τῆς ἐταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ἐν ᾧ ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως ἐξετάζονται τὰ ἐν Ἀθῶ διὰ τοῦ ἰδιαζόντος τῷ καθηγητῇ φιλοσόφου ταλάντου.

- 14 1896—1902 **Γεράσιμος Σμυρνάκης** (ιερομόναχος Ἐσφιγμενίτης). — Τὸ Ἀγιον Ὄρος. Ἀθήναι 1903.

Βιβλος μεγάλου ὀγδόου σχήματος κάλλι· στα τετυπωμένη ἐπὶ ἀρίστου χάρτου, ἐκδοθεῖσα προνοίᾳ τῆς ἐπιθεωρησάσης αὐτὸ ἐταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ». Σύγκειται ἐκ 45 τυπογραφικῶν φύλλων μετὰ 66 ζιγγογραφικῶν εἰκόνων καὶ ἐνὸς μεγάλου χρωμολιθογραφικοῦ χάρτου τῆς ἀθωίτιδος χερσονήσου· περιέχει δὲ ἱστορικὰς εἰδήσεις περὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀθῶ—Ἀγίου Ὄρους ἐκ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρις ἡμῶν (σελ. 7—379) καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν Εἴκοσι Μονῶν κ.λ. (σελ. 380—703).¹

ἐκδοθέντος καταλόγου τοῦ τμήματος τῶν Ἑλληνικῶν χειρογράφων τῆς ἐν Κρεμλίῳ Βιβλιοθήκης. Μόσχ. Τυπογρ. Ἐ. Λίσνερ καὶ Ἰου. Ρωμάν. 1896». Ἐκ τῶν κωδίκων τούτων ἀνηκόντων εἰς τοὺς αἰῶνας Ζ'—ΙΖ', 414 ἐλήφθησαν, ἂν μὴ ἐσυλῆθησαν, τὸ πλείστον ὑπὸ τοῦ Ρώσου μοναχοῦ Ἀρσενίου Σουχίνωφ τῷ 1655 ἐκ τῶν βιβλιοθηκῶν τῶν ἐν Ἀθῶ Μονῶν: Πρωτάτου 1, Λαύρας 53, Βατοπεδίου 58, Ἱερώων 145, Χελανδαρίου 4, Διονυσίου 27, Κουτλουμουσίου 9, Παντοκράτορος 31, Ξηροποτάμου 6, Δοχειαρίου 10, Φιλοθέου 32, Σίμωνος Πέτρας 1, Σταυρονικήτα 10, Ἐσφιγμένου 18, Ἀγ. Παντελεήμονος 1 καὶ Κωνσταντίνου 8.

1—Ὁ συγγραφεὺς δαίκνυται ἀκάματος καὶ λεπτομερέστατος ἀλλ' ἐν πολλοῖς ἄκριτος καὶ τὸ μειονέκτημα αὐτοῦ τοῦτο ἠῤῥησεν ὁ Ρώσος Πορφύριος Οὐσάκένσκις παρ' οὗ πολλὰ ἤντλησε καὶ μάλιστα τὰς πρὸ τοῦ Θ' αἰῶνος παρ' ἐκείνου μυθοπλασθείσας πλουσίας μὲν, ἀπίστους δὲ ἱστορικὰς εἰδήσεις. Ἡ ἐν τῇ βίβλῳ ἑλλειψις παραπομπῶν εἰς τὰς πηγὰς, ἡ κακὴ διάταξις τῆς ἐν αὐτῇ ὕλης καὶ ἡ υπερφύρτωσις αὐτῆς διὰ περιττολογιῶν καὶ ἐπουσιωδῶν εἰδήσεων πρὸς ἐνοῦσι πολλὴν κόπον τῷ μελετῶντι· ἀλλ' ὅπως δὲ ποτε τὸ ἔργον τοῦτο (εἰς τὴν δυνάμενον νὰ διακρίνῃ τὰς ἀξιόπιστους ἐκ τῶν ἁ-

- 15 1899 **Σ. Χ. Κ.** (Σωτήριος Κουτρούμπας ὁ Θεσσαλονικεύς). — Τὸ "Ἅγιον" Ὅρος ὑπὸ ἐθνικὴν ἔποψιν. Ἀθῆναι 1900.

Ἐν τῷ βιβλίδῳ τούτῳ ὁ συγγραφεὺς ἀνατέμνει τὴν σύγχρονον κατάστασιν τοῦ Ἁγίου Ὅρους μετὰ τολμῆς καὶ φιλοπάτριδος ἐνδιαφέροντος.

- 16 ——— **Γ. Σ. Ι. Ε.** (Γεράσιμος Σμυρνάκης ἱερομόν. Ἐσφιγμενίτης). — Ἀθῆναι 1902.

Βιβλίδιον τῆς αὐτῆς φύσεως τοῦ προηγούμενου, μετὰ μεγάλου γεωγραφικοῦ χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὅρους ἐν τῷ τέλει.

- 17 ——— Ἀπάντησις ἰδιώτου εἰς διατριβὰς Ρώσσων περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων. Ἀθήνησι κατὰ μῆνα Νοέμβριον 1902.

Τὸ βιβλίδιον τοῦτο περιέχει μετὰφρασιν τῶν κυριωτέρων σημείων διατριβῆς δημοσιευθείσης ἐν τῷ «Ἐκκλησιαστικῷ Ἀγγελιαφόρῳ» τῆς Ρωσ. Συνόδου (εἰς πέντε αὐτοῦ φύλλα) περὶ τῶν ἐν Ἀθῶ ρώσσων μοναχῶν, τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου κ.λ. μετὰ συνετῶν καὶ ἐπικαίρων παρατηρήσεων τοῦ μεταφράστου.

- 18 ——— Περιγραφικὸς κατάλογος τῶν ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχαιοφυλακίου σωζομένων ἐπισήμων ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων περὶ τῶν ἐν Ἀθῶ Μονῶν. 1630—1863.—Κωνσταντινούπολις 1902, (22 τυπ. φύλλα εἰς 8ον).

Περιέχει ἐν τελ. 1-147 τὴν χρονολ. καὶ τὸν τίτλον τῆς περιεχομένης ὕλης μετὰ παραπομπῶν εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς κώδικας 1076 περίπου ἐγγράφων, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς τὸ κείμενον 40 ἐγγράφων τῶν ἐτῶν 1820—1901.

πίστων εἰδήσεων) εἶναι ἀξιόλογος συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἁγίου Ὅρους, ὃ δὲ συγγραφεὺς αὐτῆς ἀξίως ἐπαίνων δι' οὓς κατέβαλε κόπους, πρῶτος τῶν Ἀγιορειτῶν κατορθώσας νὰ φέρῃ εἰς φῶς τόσῳ πολυτελεῆς καὶ πλούσιον εἰς εἰδήσεις ἔργον.

**Οἱ ἐν ἑτέροις συγγράμμασι καὶ περιοδικοῖς γρά-
ψαντες περὶ Ἁγίου Ὄρους**

- 19 1862 **Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης** (καθηγητῆς ἐν τῷ Ἀθήνησι Πανεπιστημίῳ). — Περίπλους Μακεδονίας καὶ ἐλάσσονος Ἀσίας. Πανδώρα (Ἀθῆναι 1863—65), τομ. ΙΓ', ΙΔ', καὶ ΙΕ'.
Ἐν τῇ μακρᾷ καὶ περισπούδαστῳ πραγματείᾳ ταύτῃ ὁ ἀλδιδμος εἶχεν ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ πολλὰς πηγὰς, μελετήσας ἐπιτοπίως καὶ πολλὰ ἀγιορειτικὰ ἔγγραφα.
- 20 1870 **Μαργαρίτης Δῆμιτσας**. — Ἀκτὴ, Ἀθως, Ἁγιον Ὄρος. Ἐν τοῖς Μακεδονικοῖς αὐτοῦ. Ἀθῆναι 1874 σελ. 435—479.
Ἀρχεται ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐν Χαλκιδικῇ ἀποικισμῶν, ἐν δὲ τοῖς μοναστικοῖς χρόνοις τοῦ Ἀθω ἔχει ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ Müller καὶ Κομνηνόν.
- 21 1874 **Γ. Α. Νικολόπουλος**. — Περιήγησις εἰς τὰς ἱερὰς Μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τῆς Χαλκιδικῆς. Ἀθῆναι 1874.
Βιβλίδιον ἐκ 56 σελίδων εἰς 8ον. Ἐν αὐτῷ περιέχονται ἐντυπώσεις ἐπισκέψεως εἰς τὰς Μονὰς Ἐσφιγμένου, Βατοπεδίου, Κουτλουμουσίου, Ξηροποτάμου, Ἁγίου Παντελεήμονος, σκήτην ἁγίου Ἀνδρέου καὶ Καρυάς.
- 22 1879 **Ἰωάννης Ραπτάρης**. — Ἐντυπώσεις περιηγήσεως εἰς Ἀθῶνα. Ἐπτάλοφος (Κων)πολις 1879), ἔτος Α', τεῦχος α'.
- 23 1884 **Π. Θωμᾶς**. — Ἐκτενὴ ἀνταπόκρισιν ἐξ Ἁγίου Ὄρους δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸν Νεολόγον (Κ)πόλεως κατὰ τοὺς μῆνας Αὐγούστου καὶ Σεπτεμβρίου τοῦ 1884.
- 24 1886 **Νικόλαος Θ. Σχινᾶς** (ταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ). — Ὀδοιπορικαὶ σημειώσεις Μα-

κεδονίας, Ἡπείρου, νέας ὁροθετικῆς γραμμῆς καὶ Θεσσαλίας. Ἀθῆναι 1887, τευχὸς Β' καὶ Γ', σελ. 583—726.

23 . . . , **Ἀδέρκιος Λαμπέρης**. (πρ. ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν). — Βραχέα τινὰ περὶ Ἀγίου Ὄρους εἰς περιόδ. Σωτήρ, τόμ. ΙΑ', τευχὸς 10.

26 — **Ἀντώνιος Γ. Μομφερροῦτος** (νομικὸς καὶ δις ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλ. χρηματίσας) — Ἐγγραφα — Τυπικὰ τοῦ Ἀθῶ, ἐν παραρτήματι Κληρονομικοῦ δικαίου τῶν κληρ. καὶ μον. ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ. Ἀθῆναι 1890 σελ. 233—265.

Ἀναδημοσίευσίς ἐπιμελεστέρα ἐκ τῆς Ἀθωνιάδος τοῦ Καλλιγᾶ τῶν τυπικῶν τοῦ Ἱ. Τιμισκῆ, Κ. Μονομάχου καὶ Ἀντωνίου Πατριάρχου.

27 1891 **Θεόδωρος Βελλιανίτης** (βουλευτὴς Παξῶν). — Τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἑστία (Ἀθῆναι 1891), τόμος Β', φυλλάδια 28, 31, 32, 33, 34 καὶ 35.

28 1892 **Κοσμᾶς Ἀγιοπυλῆτης** (διάκονος). — Διαφόρους ἐντυπώσεις, Ἐφημ. Κωνσταντινούπολις (Κωνσταντινούπολις 1892) ἔτος ΣΤ' ἀρ. 37, 47, 90, 161, 179, 180 καὶ 208.

29 1896 **Ἀναστάσιος Χριστίδης** (ιατρός) — Ἡ ἐκδρομὴ μου εἰς Ἅγιον Ὄρος. Νέα ἐφημερίς (Κ(πολις 1896), ἔτος Ζ', (περίοδος Β'), ἀριθ. 1722—1731.

30 1899—1901 **Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος** (ψευδώνυμος). — Ἐξ Ἀθῶ ἐπιστολαὶ ἑνδεκα. Ἐλληνισμός· μηνιαία ἐθν. ἐπιθεώρησις τῆς ἐν Ἀθήναις ὁμωνύμου ἐταιρείας. (1899, 1900 καὶ 1901) ἔτος Β', σελ. 469—474 καὶ 546—552, ἔτ. Γ', σελ. 71—78, 117—127, 214—228, 266—274, 345—355, 458—466

καὶ 568—576, ἔτ. Δ', σελ. 91—99 καὶ 371—378.

Αἱ ἐπὶ τὰ πρῶται ἐπιστολαὶ ἀναφέρονται εἰς τὰς ἐν Ἀθῶ ἐργασίας τῶν Ρώσων, αἱ δὲ λοιπαὶ εἰς τὸν ὀργανισμόν καὶ τὴν τάξιν τῆς Ἱ Κοινότητος καὶ τῆς Ἱ. Ἐπιστασίας. Ὁ γράψας εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοῦ ἔγγραφα καὶ γινώσκει καλῶς τὸν Ἀθῶ.¹

Οἱ ἰδίᾳ περὶ Μονῶν γράψαντες.

- 31 1772 **Μακάριος Τριγώνης Λαυριώτης** (σχευοφύλαξ).—Προσκυνητάριον τῆς Λαύρας. Βενετία 1772.
- 32 1778 **Καيسάριος Δαπόντες Ξηροποταμινός.**—Πέντε κυριώτερα ἔγγραφα τῆς Μονῆς Ξηροποτάμου ἐν Πνευματικῇ Τραπέζῃ. Βενετία 1778.
- 33 1780 **Σάββας Λαυριώτης** (σχευοφύλαξ).—Προσκυνητάριον τῆς Λαύρας. Βενετία 1780.
- 34 1780 **Χριστοφόρος Ξηροποταμινός.**—Τὰ αὐτὰ ἔγγραφα ἅπερ ἐδημοσίευσεν ὁ Δαπόντες, ἐν ἐγχειριδίῳ παρακλ. κανόνος καὶ οἰκων τοῦ τιμίου σταυροῦ. Βενετία 1780.
- 35 1791 **Πέτρος Ψαλίδας.**—Περιγραφὴ τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ ἐπονο-

1—Τούτοις τακτέον τὸν ἐκ τῶν προΐσταμένων τῆς Λαύρας Ἀλέξανδρον Ε. Λαυριώτην, ἀπὸ τοῦ 1874 πλεῖστα δημοσιεύσαντα περὶ Ἀγίου Ὁρους, ἰδίως πρωτότυπα ἔγγραφα, ἐ. τῇ «Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ» Κων/πόλεως κ.λ. Τούτων σημειώσιν ἀτελὴ ἐδημοσίευσεν ὁ Παῦλος Φωτιάδης, ὑπὸ τίτλον : «Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου, ἀναγραφὴ συγγραφῶν καὶ δημοσιευμάτων εἰκοσιπενταετίας : 1874—1898». Κ) πόλις 1898. Τούτοις τακτέχ καὶ 23 ἔγγραφα Γ'—ΙΕ' αἰῶνος δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐν τοῖς «Βυζαντινῇς Χρονικοῖς» τῆς Πετροπόλεως, ἔτ. 1898 τόμ. Ε' σελ. 483—493, ἔτ. 1899 τόμ. ΣΤ' σελ. 448—459 καὶ ἔτ. 1902 τόμ. Θ' σελ. 122—137. Ὁμοίως καί : «Ἡ ἁγιογραφία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας», πραγματεία καταχωρισθεῖσα ἐν τῇ ἐφημ. «Κ) πόλις (1898) ἔτ. ΑΒ' ἀρ. 176, 177, 178 καὶ 179.

- μαζομένου τοῦ Γρηγορίου τοῦ ἐν τῷ ᾿Αθωνι
κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Βασιλείου
Βάρσκη. Βιέννη 1791. Ἐξεδόθη καὶ Βλαχιστί.
- 36 1843 **Κύριλλος Δοχειαρίτης** (ὁ Ἀργολίδος) —
Προσκυνητάριον τῆς Μονῆς τοῦ Δοχειαρίου.
Βουκουρέστιον 1843.
- 37 1857 **Σεραφεῖμ Ἰθιήρης**. — Προσκυνητάριον
τῆς Μονῆς τῶν Ἱεήρων. Ἀθῆναι 1857.
- 38 1874 **Φιλαλήθης** (ψευδώνυμος). — Περὶ τοῦ ζη-
τήματος τῆς ἐν ᾿Αθῶ Μονῆς τοῦ ἀγίου Παν-
τελεήμονος. Κ)πολις 1874.
- 39 1874 **Ἀντώνιος Ψυχάρης**. — Ἀνάγνωσμα ἐν
τῇ κατὰ τὴν κα' Αὐγούστου συνεδριάσει τῆς
Ἱ. Συνόδου καὶ τοῦ Ἑθν. Συμβουλίου ὑπὸ
τὴν προεδρείαν τῆς Λ. Θ. Π. τοῦ Οἰκ. Πα-
τριαρχοῦ Ἰωακείμ τοῦ Β' περὶ τοῦ ζητήμα-
τος τῆς ἐν τῷ ἁγιωνύμφῳ Ὄρει ἱ. μονῆς τοῦ
ἀγίου Παντελεήμονος. Ἀθῆναι 1874.
- 40 1887—88 **Νίκανδρος Βατοπεδινός**. — Ἡ
᾿Αθωνιάς Σχολή, εἰς Νεολόγον Κ)πόλεως,
ἔτος ΚΑ' ἀρ. 5246 καὶ ΚΒ' ἀρ. 5554.

ΕΤΡΩΠΑΙΟΙ

- 1 1442 **Christophe Buondelmonte**. — Liber insularum
archipelagi. Λειψία καὶ Βερολίνον 1824.
- 2 1546—48 **Pierre Belon**. — Observations de plusieurs
singularités trouvées en Grèce, κ.λ.π. Παρίσιαι
1553, 1554 καὶ 1588, βιβλ. Α' κεφ. 35 καὶ ἑ.
- 3 1666—71 **Joseph Georgirenes** (arch-bishop of Sa-
mos). — Description of the present state of Sa-
mos, Nicaria, Patmos and Mount Athos Λον-
δίνον 1678.

- 4 1705 **Paul Lucas**.—Voyage dans la Grèce, l'Asie Mineure, la Macédoine et l'Afrique. Παρίσιοι 1712 καὶ Ἀμστελόδαμον 1714, τόμ. Α' σελ. 146 καὶ ἑ.
- 5 1706 **Braconier** (ἰησουίτης).—Memoires pour servir à l'histoire du Mont—Athōs. Ἐν τῇ Revue Bibliographique analytique. Παρίσιοι 1843—44, ἔτ. Δ' σελ. 940, 1038, 1074 καὶ ἔτος Ε' σελ. 59.
- 6 **Olaus Celsius**. — De Athone dissertatio. Οὐψάλη 1721.
- 7 1737 **Bichard Pockocke**.—Description of the East. Λονδῖνον 1743—45, τόμοι 3.
- 8 1785 **D' Anse de Villoison**.¹
- 9 **Choiseul Gouffier**.—Voyage pittoresque de la Grèce. Παρίσιοι 1782—1824 τόμ. Β' σελ. 138—155.
- 10 1801 **E. Clarke**.—Travels in various countries of Europa, Asia and Africa. Κανταβριγία καὶ Λονδῖνον, τόμοι 6, τόμ. Β' (1812).

1—Ὁ ἀκαδημαϊκὸς οὗτος, κατὰ τὸν Choiseul Gouffier πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας ἐν Κων'πόλει, ἐλληνιστὴς ὢν καὶ λάτρης τῆς ἀρχαιότητος, μετέβη εἰς Ἄθω τῷ 1785, καταφανεῖς δὲ ποιήσας τὰς προλήψεις του κατὰ τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν ἐξηγῶσεν αὐτούς. Voyage pittoresque de la Grèce, τόμ. Β' σελ. 145.—Ὁ Ζαχαρίας σημειοῖ ὅτι ὁ Villoison δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκδώσῃ τὴν παρ' αὐτοῦ συλλεγεῖσαν ὕλην πρὶν ἢ μελετήσῃ πάντας τοὺς ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς Ἑλλήνας συγγραφεῖς ἐν ἀντιπαράβολῃ πρὸς τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι γενομένας παρατηρήσεις· ἐντεῦθεν συνέγραψε 15 τόμους ὀγκώδεις εἰς 4ον μετ' ἐπιτομῶν, παλαιογραφικῶν παρατηρήσεων, σημειώσεων περὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀντικειμένων καὶ ἑλληνικοῦ μοναστηριακοῦ βίου, ἔτι δὲ καὶ ἀνεκδότων, ἐξ ὧν ἀπάντων βεβαίως τὸ ἐν τέταρτον ἀναφέρεται ὅπωςδὴποτε εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ συγγραφεὺς ἀπέθανε πρὸ τοῦ τέλους τῆς μακρᾶς αὐτοῦ προπαρασκευῆς κεῖνται πάντες οὗτοι οἱ τόμοι εἰσέτι σχεδὸν ὅλως ἄχρηστοι. Reise in den Orient σελ. 228 παρὰ Φρεαρίτη, Πανδώρα τόμ. ΙΕ'. σελ. 170 καὶ 171.

- 41 1806 **Leak**. — Travels in northern Greece. Λονδῖνον 1835, τόμοι 4, τόμ. Γ' σελ. 114 καὶ έ.
- 42 1830 **D. Urquhart**. — Spirit of the Fast. Λονδῖνον 1838, καὶ γερμανιστί, Στουτγάρδη 1839, τόμ. Β' σελ. 79 καὶ έ.
- 43 1837 **R. Curzon**. — Visits to monasteries of the Levant. Λονδῖνον 1489 σελ. 282 καὶ έ.
- 44 1838 **Zacharia**. — Reise in den Orient. Ἀιδελβέργη 1840 σελ. 212 καὶ έ. Ἐπισυνάπτεται λαμπρὸς χάρτης τοῦ Ἀγίου Ὁρους.
- 45 1839 **Grisebach**. — Reise durch Rumelien. Γοτίγγη 1841, τόμοι 2, σελ. 227 (;) καὶ έ.
- 46 1839 **Didron** (ὁ πρεσβύτερος). — Le Monte — Athos Παρίσιοι ἐν τοῖς Annales archéologiques, τόμ. Δ' σελ. 133, 223· Ε', σ. 148· ΙΖ', σ. 72· ΙΗ' σ. 109, 197· Κ', σ. 275· ΚΑ', 27, 80, 126· ΚΓ', 249· ΚΔ', 177. Περὶ τοῦ ταξειδίου Papely καὶ Σεβαστιάνωφ ἐν τοῖς Annales Ζ', 4, καὶ ΚΑ', 173. Ἐν ἄρθρον εἰς τὴν ἐφημερίδα «Bruxelles» 28 Ἰουλίου 1856 ὑπὸ τίτλῳ Voyage au Mont — Athos.
- 47 1840 **Ph. Fallmerayer**. — Fragmenten aus dem Orient. — Στουτγάρδη 1845 τόμοι 2, τόμ. Β' κεφ. 9, 10.
- 48 1843 **Mynoide Mynas**. — Rapport au Ministre de l'Instruction publique, εἰς Moniteur τῆς 5 Ἰαν. 1844 καὶ εἰς Revue de Bibliogr. analytique, 1844 σελ. 80 καὶ έ.

Οὗτος ἐν τῇ ἐκθέσει του περιέχει κατάλογον 40 χειρογράφων φιλολογίας, ἱστορίας, νομικῆς, ἱατρικῆς, φιλοσοφίας κ.λ. Τὰ χειρόγραφα αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατόν του περιῆλθον εἰς τὴν κυριότητα τῆς αὐτοκρ. βιβλιοθ. τῶν Παρισίων.¹

¹—Προϊόντα συλῆσεων ἐκ τῶν ἐν Ἀθῶν βιβλιοθηκῶν.

- 19 1847 **Dominique Papety.** — Les Peintures byzantines et les Couvents de l' Athos. Εἰς τὴν Revue des Deux—Mondes, 1 Ἰουν. 1847.
- 20 ——— **Joseph Müller.** — Historische Denkmäler in den Klöstern des Athos. Εἰς Slavische Bibliothek κ.λ. τοῦ Miclosich. Βιέννη 1851, τόμ. Α' σελ. 123 καὶ ἑ.
- 21 1882 **Ed. Lebarbier.**
Οὗτος συνέλεξε πολλὰς σημειώσεις ἐκ τῶν ἀρχείων τῶν ἐν Ἀθῶν Μονῶν αἵτινες διατελοῦσιν ἀνέκδοτοι.
- 22 1860 **Pischon.** — Die Mönchs—Republik des Bergs Athos. Λειψία 1860 καὶ γαλλιστὶ τῷ 1865.
- 23 1860 **Proust.** — Voyage au Mont—Athos ἐν τῷ Tour du Monde. Παρίσιοι 1861 σελ. 103—138.
- 24 ——— **Gass.** — Zür Gechichte des Athos Klöster. Γκίσσεν 1865.
- 25 1865 **E. Miller.** — Rapport à l' Empereur sur une mission scientifique en Orient, εἰς Moniteur universel 13 Μαΐου καὶ 14 Ἰουλίου 1855.
- 26 ——— **Victor Langlois.** — Le Mont—Athos et ses monastères.— Παρίσιοι 1867.
Ἔργον ἐκ 15 τυπ. φύλλων σχήματος μεγάλου 4ου. Περιέχει συνοπτικὴν ἱστορίαν τῆς χειρσονήσου τοῦ Ἀθῶ καὶ τῶν Μονῶν μετὰ καταλόγου τῶν χρυσοβούλλων, σιγγιλλίων κ.λ. ἐγγράφων αὐτῶν κατὰ τὰς σημειώσεις τοῦ Fallmerayer, Οὐσπένσκη, Ἀβράμοβιτς καὶ Müller, μετὰ καταλόγου τῶν μέχρι τοῦ 1867 γραφάντων περὶ Ἀγίου Ὄρους καὶ γεωγρ. χάρτου.¹

1—Συνήθως τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ Langlois ἀπαντᾷ μετὰ τῆς θαυμασίας αὐτοῦ ἐκδόσεως τῆς ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατοπεδίου σφζομένης γεωγραφίας τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου, ἣς πονομοιότυπα ἔλαβεν ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Ρώσου Σεβαστιανῶφ.

- 28 — **Duchesne et Bayet.** — «Mémoire sur une mission au Mont—Athos». Paris 1876.
- 29 **Eugène Melchior de Vogué.** — «Syrie, Palestine, Mont—Athos». Παρίσιοι 1878.
- 30 **A. S. Neyrat.** — L' Athos. Notes d' un excursion à la presque—ile. Παρίσιοι 1880.
- 31 **Stanislas de Norhac.** — La Dalmatie, les îles loniennes, Athènes et le Mont—Athos. Παρίσιοι 1882.
- 32 1787 **Ph. Meyer.** — Die Haupturkunden für die Geschichte der Athos Klöster. Λειψία 1894.
 Περιέχει 28 διάφορα καὶ σπουδαῖα ἑλληνικὰ ἔγγραφα ἀναγόμενα εἰς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Ἀγίου Ὄρους, ἥτοι τυπικὰ κ. τ. τ. μετὰ σημειώσεων γερμανιστί.¹
- 33 1838 **H. Brockhaus.** — Die Kunst in den Athos—Klöstern. Λειψία 1891.
 Ἐξεδόθη μετὰ φωτοτυπικῶν εἰκόνων, λιθογρ. σχεδίων καὶ ἐνὸς γεωγραφικοῦ χάρτου τοῦ Ἀθω.
- 34 1897 **Ed. Freiherr von der Goltz** (διδάκτωρ τῆς Θεολογίας καὶ ὑφηγητὴς ἐν τῷ Βερολινεῖῳ Πανεπιστημίῳ). — Reisebilder aus dem griechisch—turkischen Orient. Χάλλη 1902, σελ. 89 καὶ ἑ.²

1—Τὰ κυριώτερα τῶν δημοσιευθέντων ὑπὸ τούτου ἑγγράφων, ἥτοι τὰ αὐτόγραφα τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου καὶ τὰ τυπικὰ τοῦ Ὄρους, ἐδημοσιεύθησαν προηγουμένης ὑπὸ Οὐσπένσκη, Κελλιγῆ, Πίστη, Γεδεών καὶ Μομφερράτου.

2—Ἐν τῷ πονήματι τούτῳ ὁ ὄντως καὶ τὴν ψυχὴν εὐγενέστατος συγγραφεὺς αὐτοῦ, ὁ ἀληθινότητάς μοι Ἐδουάρδος βασιλεὺς φὸν δὲρ Γκόλτς, ἐξ ἐπιεικείας, ἐκφράζεται εὐνοϊκώτατα ὑπὲρ ἐμοῦ, δι' ὃ ἐκφράζω Αὐτῷ θερμὰς εὐχαριστίας.

ΡΩΣΟΙ

- 1 1420 **Ζωσιμαῦς**. — Περιήγησις εἰς τὸ Ὅρος τοῦ Ἁθω. Βραχυτάτη οὖσα ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Στρόιερ καὶ Σαχάρωφ.
- 2 **Στέφανος Ἀγιοραΐτης** — Διήγησις περὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ πῶς ἐκλήθη "**Ἁγιον καὶ κληρος τῆς Μητρὸς τοῦ Θεοῦ**". (Ἐκ χειρογράφου τῆς λαύρας τοῦ ἁγίου Σεργίου ἀνήκοντος εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος). Μόσχα 1890.
- 3 Τοῦ ἡγουμένου τοῦ Ρωστικοῦ Μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος διήγησις περὶ Ἁγίου Ὁρους Ἁθω, (ΙΣΤ' αἰῶνος). Πετρούπολις 1883.
- 4 1663—66. Διήγησις τοῦ ἀρχιμανδριτοῦ Θεοφάνους Σερβίνου περὶ τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Πετρούπολις 1883.
- 5 1724—47. **Βασίλειος Γρηγορίου Βάρακης**. — Περιοδία εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Πετρούπολις 1885—1887 (ἔκδ. ΣΤ'), τόμοι 2.
- 6 1766—76. Περιγραφὴ ταξειδίου τοῦ πατρὸς Ἰγνατίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, Ὅρος Ἁθω, Ἁγίαν Γῆν καὶ Αἴγυπτον, ὑπὸ Β. Ν. Χίτροβο. Πετρούπολις 1891· ἐν 36ῳ τεύχει τῆς Ὁρθοδόξου Παλαιστινῆς Συναγωγῆς.
- 7 1835 **Βλαδὶμηρος Ὁρλώφ Δαδίδωφ**. — Ἀναμνήσεις ταξειδίου ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει, Μικρᾷ Ἀσίᾳ κ.λ. Πετρούπολις 1845, τόμοι 2, τόμος Β' σελ. 214 καὶ ἐ.
- 8 1844—45 **Βίκτωρ Γρηγόροβιτς**. — Σύντομος περιγραφὴ ἐνὸς ταξειδίου εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν, Καζάν, 1848.

9 1845—61 Πορφύριος Ούσπένσκις ἐπίσκοπος
Τσιγρίνσκι.¹

I

Ταξείδιον καὶ περιγραφὴ τοῦ Ἁγίου Ὄρους.
Ἐν τῇ ἐφημ. τοῦ ρωστικοῦ ὑπουργείου τῆς Παι-
δείας. Πετρούπολις 1847, τόμ. LV σελ. 26 καὶ
ἐν τοῖς Χρονικοῖς τῶν ταξειδίων, τόμ. CIX
σελ. 249.

Ὁ Πορφύριος συνέταξε καὶ ἓνα κατάλογον
τῶν ἀρχαίων καὶ ἐπιστήμων ἐγγράφων τῶν σω-
ζομένων ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν ἐν Ἀθῶ Μονῶν
οἷς μετεφράσθη εἰς τὴν γερμανικὴν ἐν τῷ
«Archiv für Wissenschaftliche Kunde
von Russland». Βερολῖνον 1848, τόμ. VII
καὶ ἐν τῇ «Slavishe Bibliofhek» τοῦ Mi-
klosich ὑπὸ Müller. Βιέννη 1851 τόμ. I σελ.
23 καὶ ἑ.

II

Χριστιανικὴ Ἀνατολὴ — Ἀθῶς. Πρώτη
περιήγησις εἰς τὰς Μονὰς καὶ Σκήτας τοῦ
Ἀθῶ τῷ 1845 — 46. Τόμ. Α', βιβλία 2,
Κίεβον 1877 καὶ τόμ. Β', βιβλία 2, Κίεβον
1877 καὶ Μόσχα 1880. — Δευτέρα περιήγη-
σις εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος Ἀθῶ τῷ 1858, 1859
καὶ 1861 καὶ περιγραφὴ τῶν Σκητῶν τοῦ
Ἀθῶ. Μόσχα 1880. Παράρτημα τῆς πρώτης
περιηγῆσεως. Μόσχα 1881.

III

Χριστιανικὴ Ἀνατολὴ — Ἀθῶς. Ἱστορία
τοῦ Ἀθῶ. — Ὁ εἰδωλολατρικὸς καὶ ὁ χρι-

1—Ὁ Πορφύριος, εἰς ἀμοιβὴν τῶν ἀγώνων τοῦ ἐχειροτονήθη τιτουλά-
ριος ἐπίσκοπος Τσιγρίνσκι κατὰ τὴν 14 Φεβρουαρίου 1860 διορισθεὶς συγ-
χρόνως πρῶτος βικάριος τῆς μητροπόλεως τοῦ Κιέβου ἔνθα παρέμεινεν ὑπὸ
τὴν ιδιότητα ταύτην μέχρι τῆς 7 Ἰαν. 1878, ὅτε διορίσθη μέλος τοῦ ἐν
Μόσχᾳ συνοδικοῦ γραφείου ἀναδειχθεὶς συνάμα καὶ ἡγούμενος τῆς ἐκεῖσε
μονῆς τοῦ Νοβοσπάσκη ἔνθα ἐτελεύτησε τῷ 1885.

στιανικὸς Ἀθως. Τόμοι 2, Κίεβον 1877. Ὁ μοναχικὸς Ἀθως, τόμ. Γ', βιβλία 2, Μόσχα 1880.

III

Βιβλίον τῆς ὑπάρξεώς μου. Ἡμερολόγιον καὶ αὐτογραφικαὶ σημειώσεις. Πετρούπολις τόμοι I — VII, 1894—1902.

Τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Πορφύριου Οὐσπένσκη κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἐξακολουθεῖ ἐκδιδόμενον εἰς ὀγκώδεις τόμους, δαπάνη τῆς ἐν Πετροπόλει Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν.

- 10 Ἀνδρέας Μουράχιεφ.— Ἐπιστολαὶ περὶ Ἀνατολῆς. Πετρούπολις 1851.
- 1 1843—45 Σεραφεῖμ.— Ἐπιστολαὶ μοναχοῦ περὶ Ἀγίου Ὄρους πρὸς τοὺς φίλους αὐτοῦ. (Δ' ἐκδοσις) Πετρούπολις 1864.
- 12 Ἡ νέα ἐν Ἀθῶ Ρωσικὴ σκήτη τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου. Πετρούπολις 1852.
- 13 1852. 1857—60 Πέτρος Σεβαστιάνωφ.

Οὗτος μὴ ὦν ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρχαιολόγος μετέβη εἰς Ἀθῶ μετὰ πολυμελοῦς ἀκολουθίας τεχνιτῶν, ζωγράφων, φωτογράφων, ἀντιγραφῶν, ἰχνογράφων κ.λ. ἐν ἐπισήμῳ ιδιότητι, δαψιλεῖ χρησίμῃ τῆς αὐτοκρ. ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐπέτυχε 6000, τὸ πλεῖστον φωτογραφικὰς, ἀποτυπώσεις, ἀρχαίων χειρογράφων, εἰκόνων, σκευῶν κ.λ. Ἡ πλουσιωτάτη αὕτη συλλογὴ ἥτις ἀπόκειται ἐν εἰδικῷ τμήματι τοῦ μουσείου τῆς Μόσχας ἐκίνησεν εἰς μέγιστον βαθμὸν τὸ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ Ἀθῶ ἐν Ρωσίᾳ. Ἡ ὑπὸ τοῦ Langlois γενομένη σπουδαιοτάτη ἐκδοσις τῆς γεωγραφίας τοῦ Πτολεμαίου δεικνύει τὸ ποῖον τῆς ἐργασίας τοῦ Σεβαστιάνωφ.

- 14 1859 **Καμίνσκης**. — Ταξείδιον εἰς Ἅγιον Ὅρος. Πετρούπολις 1859.
- 15 **N. A. Μπλαγοδιεσχτσένσκης**. — Ὁ Ἅθως, ἐντυπώσεις ταξειδίου. Πετρούπολις 1864.
- 16 1859 **Ἀντωνῆνος** (ἀρχιμανδρίτης). — Παρατηρήσεις προσκυνητοῦ τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Κίεβον 1864.
- 17 **Εὐθύμιος**. — Ἐπιτομή τῆς ἱστορίας τῆς ἐν Ἅθῳ σλαβο-σερβικῆς Μονῆς τοῦ Χελανδαρίου. Πετρούπολις 1862.
- 18 ——— Βίος τοῦ ἁγίου Σάββα ἀρχιεπισκόπου Σερβίας. Πετρούπολις 1869. Ἐκδοσις ΣΤ'.
- 19 ——— «Acta praesertim Craeca Rossici monasterii». Κίεβον 1873.
- 20 ——— **Γ. Φλορίνσκη**. Ἀθωικά ἔγγραφα καὶ φωτογραφικὰ αὐτῶν σχέδια κατὰ τὰς συλλογὰς τοῦ Π. Ι. Σεβαστιάνωφ. Πετρούπολις 1880.
- 21 ——— Τρεῖς ἀρχαῖαι διηγήσεις περὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἀθῶ καὶ σύντομος περιγραφὴ αὐτοῦ συγγραφεῖσα ὑπὸ Β. Βάρσκη κατὰ τὴν πρῶτην αὐτοῦ ἐπίσκεψιν. Μόσχα 1882.
- 22 Ἐπιστολὴ Ἀγιορείτου περὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Μόσχα 1883. Ἐκδοσις ΣΤ'.
- 23 ——— Βίος τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἀθῷ. Μόσχα 1887. Ἐκδοσις Ε'.
- 24 ——— Βίος τοῦ ὁσίου Πέτρου τοῦ Ἀθωίτου Μόσχα 1889. Ἐκδοσις Ε'.
- 25 ——— Ὁδηγὸς περιηγήσεως ἀνά τὸ ὄρος Ἀθῶ καὶ πῖναξ τῶν ἐν αὐτῷ προσκυνημάτων καὶ λοιπῶν ἀξιολόγων μνημείων, μετὰ 29 ἀπόψεων τῶν μοναστηρίων καὶ σκητῶν καὶ χάρτου τοῦ Ἀθῶ. Μόσχα 1896. Ἐκδοσις ΣΤ'.
- 26 ——— Ὑπόσχεσις τῆς Μητρὸς τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς

εὐσεβεῖς κατοίκους τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἀθω.
Μόσχα 1890. Ἑκδοσις Ζ'.

- 27 — Διήγησις περὶ τῆς εἰκόνης τῆς Θεοτόκου **Ἱε-
ροσολυμέτισσα**, εὑρισκομένης ἐν τῷ Ρωσ-
σικῷ Μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Παντελεή-
μονος. Μόσχα 1790. Ἑκδοσις Β'.
- 28 1845—61 **Πορφύριος Οὐσπένσκις**.—Χριστια-
νικὴ Ἀνατολή, τμῆμα Γ'. Ἀθωϊκὸς μονα-
χισμός. α') Ἡ κατάστασις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ
ἔτους 911 μέχρι τοῦ 1861. β') Κείμενα ἀνα-
φερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀθω. Ἑκδο-
σις τῆς αὐτοκρ. ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Πε-
τρούπολις 1892, τόμοι 2.
- 29 — **Ἀρσένιος** (ἐπίσκοπος Καρλόβσκις).—Ἐπι-
στολὴ Ἀγιορειτῶν πρὸς τὸν αὐτοκρ. Μιχαήλ
Παλαιολόγον κ. λ. (ἐλληνορρωσιστὴ). Μόσχα
1894. Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 242 χειρογρ. κώδικος
(αἰῶνος ΙΣΤ') τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῆς βιβλιο-
θήκης.
- 30 Ρώσσου μοναχοῦ Ἀθωίτου ὑπομνήματα περὶ
τοῦ ταξιδίου του ἀνὰ τὰ μοναστήρια τοῦ
Ἁγίου Ὁρους καὶ εἰδήσεις περὶ τινων πα-
λαιῶν καὶ νέων αὐτοῦ ἀσκητῶν. Εἰς Ψυχω-
φελῇ Ὀμιλητὴν, ἐκδιδόμενον ἐν Μόσχᾳ ὑπὸ
τῆς ἐν Ἀθῶ Μονῆς τοῦ ἁγ. Παντελεήμονος,
1893 σελ. 24—27, 154—160, 187—192,
244—254 καὶ 306—318.
- 31 — **Ι. Ποριεαλόβσκις**. — Βίος τοῦ ὁσίου
Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωίτου (ἐλλ. κείμενον)
Πετρούπολις 1893. Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 398 χει-
ρογρ. κώδικος (αἰῶνος ΙΑ') τῆς ἐν Μόσχᾳ Συ-
νοδικῆς βιβλιοθήκης.
- 32 **Ἀλ. Α. Δημητριάδσκις**.—Οἱ Ρῶσσοι ἐν τῷ
Ἀθῶ· σχεδιάσμα περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ἀγά-
25

- σεως τοῦ ἡγουμένου τῆς Ρωστικο-Παντε-
 λημονικῆς μονῆς ἱεροαρχιμανδρίτου Μακα-
 ρίτου Σούσσκιν. Πετρούπολις 1895
- 33 — **Β. Βασιλειέδσκης.** — Χρυσόβουλλον Ἀλε-
 ξίου Α΄ Κομνηνοῦ δοθέν τῇ Λούρα. Πετρούπο-
 λιν Βυζαντινὰ Χρονικὰ 1896 τόμ. Ι΄ σελ.
 121—124.
- 34 1896 **Χ. Λόπαρεφ.** — Συνοπτικὴ ἔκθεσις τοῦ ἀνά-
 τὸν Ἀθω ταξειδίου αὐτοῦ κατὰ τὸ θέρος τοῦ
 1896. Ἐν ταῖς Ἀνακοινώσεσι τῆς αὐτοκρ.
 ὀρθοδόξου Παλαιστινῆς ἐταιρείας. 1897 τεῦ-
 χος Φεβρ. σελ. 22—59.
- 35 1897 **Δ. Ἀνάλωφ.** — Ἐκθεσις περὶ τῆς ἀποστο-
 λῆς του εἰς Ἀθω. Καζάν 1897, σελ. 8.
- 36 — **Σ. Μπελοκούρωφ.** — Μοναστήρια Κ)λό-
 λεως καὶ Ἀθωγος κατὰ τὸ 1582. Ἐν τοῖς
 Ἀναγνώσμασι τῆς αὐτοκρ. ρωσικῆς ἐταιρείας
 τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων. 1897 τόμ.
 Ι΄ τμήμα δ΄ σελ. 22—25.
- 37 — **Δ. Σεστακώφ.** — Χειρόγραφος ἀθωϊκὴ συλ-
 λογή· σημειώσεις ἱστοριοβιβλιογραφικῆ. Ἐν
 τοῖς Λογίοις ὑπομνήμασι τοῦ ἐν Καζάν αὐ-
 τοκρ. Πανεπιστημίου 1897 τόμ. ΕΖ΄ τεύχος
 12ον.
- 38 — **Ἀθωικὸν πατερικόν,** ἥτοι βιογραφίαι τῶν ἐν
 Ἀθῶ λαμπρὰντων ἁγίων. Μόσχα 1897 (ἐκδ.
 Ζ΄), τόμ. 2.
- 39 **W. Regel.** — Χρυσόβουλλα καὶ γράμματα τῆς
 ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὄρει Ἀθῶ ἱερᾶς καὶ σεβα-
 σμίας μεγίστης μονῆς τοῦ Βατοπεδίου. Πε-
 τρούπολις 1898.
- 40 **Δ. Ἀνάλωφ.** — Βυζαντινὰ μνημεῖα τοῦ
 Ἀθῶ, μετὰ 8 εἰκόνων. Πετρούπολις Βυζαντινὰ
 Χρονικὰ 1899 τόμ. ΣΤ΄ σελ. 57—96.

- 41 **N. Μάρρ.** — Ἐκ τοῦ ταξειδίου ἀνὰ τὸν Ἄθω. Δελτίον ρωσσικοῦ ὑπουργ. δημ. ἐκπαι-
δεύσεως, 1899 τόμ. Μηρτίου, σελ. 1—24.
- 42 **N. Σελιδάνωφ.** — Μοναχικὴ δημοκρατία.
Ἐπιστολαὶ ἐξ Ἄθω. Πετρούπολις 1900.
- 43 **Ἰ. Σοκολώφ.** — Ὁ Ἄθως, ἐν τῇ Ὀρθο-
δόξῳ θεολ. ἐγκυκλοπαιδεΐᾳ τοῦ Λοπευγίν.
Πετρούπολις 1901, τόμ. Β' σελ. 190—236.
- 44 1888 **N. H. Κονδακώφ.** — Μνημεῖα χριστιανι-
κῆς καλλιτεχνίας ἐν Ἄθω. Κοσμεῖται διὰ 49
φωτοτυπιῶν καὶ 103 ξυλογραφημάτων. Ἐκδο-
σις τῆς αὐτοκρ. ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Πε-
τρούπολις 1902. (8ον μέγα, σελ. δ' 312).

Τὸ ἔργον τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ τούτου, ἀπὸ
τριακονταετίας ἀσχολουμένου εἰς τὴν ἱστορίαν
τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας καὶ τέχνης, ἰδίᾳ
τῆς βυζαντινῆς, διαιρούμενον εἰς ὅκτὼ μέρη
περιέχει: α') Σημασίαν τῶν ἐν Ἄθῳ μνη-
μείων ἐν τῇ βυζαντινῇ ἀρχαιολογίᾳ καὶ κρι-
σεις περὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀσχοληθέντων (Οὐ-
σπένσκης, Σέβαστιάνωφ, Didron, Langlois,
Eugène Melchior de Vogué, A. S. Ney-
rat, H. Brockhaus). β') Γενικὸν χαρακτη-
ρισμὸν τῶν ἐν Ἄθῳ μνημείων καὶ τὸν διὰ γλυ-
πτικῆς ἐργασίας διάκωσμον αὐτῶν. γ') Περὶ
κινήτων εἰκόνων. ε') Περὶ ἀμφίων, σκευῶν καὶ
τῶν ἐπ' αὐτῶν εἰκόνων. στ') Περιγραφὴν πο-
τηρίου (κάλαϊς) τοῦ αὐτοκρ. Μανουὴλ σφζο-
μέλου εἰς τὸ Βατοπέδιον, ὀρτοκλασίας τῆς
Λαύρας καὶ τῶν ὀρειχαλκίων θυρῶν τοῦ ναοῦ
τοῦ Βατοπεδίου. ζ') Περὶ ἀμφίων τοῦ Ἄθω
καὶ ἄλλων μερῶν. η') Περὶ μικρογραφιῶν τῶν
μεμβρανῶν.

- 45 **Ἰ. Σοκολώφ.** Ἡ μοναχικὴ δημοκρατία.
Ἐξ ἀναμνήσεων ταξειδίου ἐν Ἀγίῳ Ὄρει.

Πετρούπολις 1903· ἐν τῷ Ἱστορικῷ Ἀγγελιαφόρῳ, τεύχος 6ον.¹

ΣΕΡΒΟΙ

- 1 Δημήτριος Ἀδράμοβιτς. — Τὸ Ἅγιον Ὅρος ὑπὸ τὴν θρησκευτικὴν καλλιτεχνικὴν καὶ ἱστορικὴν αὐτοῦ ἔποψιν. Βελιγράδιον 1848.
- 2 ——— Σάβδας Χελανδαρινός. — Ἱστορία καὶ περιγραφὴ τῆς Μονῆς τοῦ Χελανδαρίου. Βελιγράδιον 1894.
- 3 ——— Τὸ Ἅγιον Ὅρος· ἐκ χειρογράφου τοῦ αὐτοῦ. Βελιγράδιον 1898.

ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

- 1 Νάτσωφ. — Σημειώσεις τινὲς περὶ τοῦ (βουλγαρικοῦ) χειρογράφου. Περιγραφὴ τῶν Ἀγιο-

1—Εἰς τούτους καταλεχτέον καὶ τοὺς ἐξῆς: Ἰδαγγαρέλης, «Πληροφορίαι περὶ μνημείων τῆς γεωργιανῆς γραφῆς.» Πετρούπολις 1886.—Ν. Μάρο, «Ἀγιογραφικὰ κείμενα» κ.λ. Πετρούπολις 1900. Ἀμφότεραι αἱ συγγραφαὶ τούτων, ἐπιστημονικαὶ καθ' ἑαυτὰς ἀφορῶσι κυρίως τὰ ἐν τῇ Μ. τῶν Ἱερέων ἀποκείμενα γεωργιανὰ χειρόγραφα.—Ὁ ἐπίσκοπος Βολοκολάμσκης Ἀρσένιος (πρύτανις τῆς ἐν Μόσχᾳ θεολ. ἀκαδημίας) ἐπισκεψάμενος τὸν Ἄθω, κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Σεραγίου, καὶ τὸν Ἅγιον Τάφον, ἐδημοσίευσε σειρὰν πραγματειῶν ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Μόσχας τῷ 1901· ὁμοίως ὁ Ἱ. Σοκολόφ ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς ρωσικῆς συνόδου τῷ 1902.

Πλεῖστα εἰσι τὰ δημόδη βιβλία καὶ βιβλιαρία ἅπερ ἐξέδωκάν ἐν Ρωσσίᾳ αἱ ἐν Ἄθῳ Ρῶσσοι μοναχοί, ἰδίᾳ οἱ τῆς Μονῆς τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος, ἐν οἷς περιγράφονται αὐτὰ τὰ ἐν Ἄθῳ ἱδρύματα, ἢ βίοι ἁγίων καὶ θαυματουργοῦ εἰκόνες. Βλέπε κατάλογον τούτων εἰς «Ὁδηγὸν περιηγήσεως ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἄθω». Μόσχᾳ 1890, τὰ κυριώτερα τούτων ἐσημειώθησαν ἐν τῷ παρόντι καταλόγῳ.

ρειτικῶν μονῶν. Ἐν τῷ βουλγ. περιοδικῷ τοῦ ἐν Σρεδέτς (Σόφια) φιλολογικοῦ συλλόγου, 1891, ἔτ. Η', τεύχος 27ον καὶ 28ον.

- 2 Δ. Στρασιμίρωφ. — Ἀνὰ τὸν Ἀθω. Ἐν τῷ βουλγ. περιοδικῷ: Βιβλιοθήκη. Πλόβδιβ (Φιλιππούπολις) 1895, τεύχ. 7ον, 8ον καὶ 9ον.

ΙΒΗΡΕΣ

- 1 1755 **Τιμόθεος Γκαμπασδειλῆς** (ἐπίσκοπος τοῦ Καρθλῆ). — Ὅδηγός τῶν ἐπισκεπτομένων τοῦς Ἀγίους Τόπους (ιβηριστὶ) ὑπὸ Πλάτωνος Ἰσέλιαν. Τυφλὶς 1852.
- 2 1847 **Πλάτων Ἰσέλιαν**. Ἐπίσκεψις εἰς Ἅγιον Ὅρος. Ἐν τῇ ρωσικῇ ἐφημερίδι Ὑπερκαυκάσιος Ταχυδρομός τῆς Τυφλίδος, 1848 ἀριθ. 22, 31, 35 καὶ 36.
- 3 — **Βενέδικτος** (ἐκ τοῦ ἰβηριτικοῦ κελλίου τοῦ Θεολόγου). — Σύντομος ἱστορία τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων. Κουταὶς 1884.
- 4 1902 **Ἀλέξανδρος Χαχάνωφ**. — Πῶς δέον νὰ λυθῇ ἡ ἑλληνο-γεωργιανὴ διαφορὰ εἰς τὸν Παλαιὸν Ἀθωνα. Πετρούπολις, ἐφημερίς Πετρούπολις ἔτ. ΡΟΣΤ' ἀρ. 252, 15)28 Σεπτεμβρίου 1902.¹

1—Μέχρι τοῦ 1867 λεπτομερῆ κατάλογον τῶν γραψάντων περὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους εὑρίσκει ὁ βουλούμενος παρὰ τῷ Langlois (Le Mont—Athos)· τοῦτον συνοψίσας καὶ συμπληρώσας κατὰ τὸ δυνατόν μοι, προσέσας δὲ καὶ πάντας τοὺς γράψαντας περὶ τούτου Ἑλλήνας παρέθηκα ὧδε, ἐπιφυλασσόμενος τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τελειοτέραν συμπλήρωσιν αὐτοῦ ἐν τῷ Ε' τόμῳ τῆς ἐμῆς ἐκτενοῦς συγγραφῆς. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐκφράζω θερμὰς εὐχαριστίας μου τῷ ἐν Πετρούπολει καθηγητῇ καὶ διακεκριμένῳ μεσαιωνοδίφει κ. Ἀθανασίῳ Παπαδοπούλῳ Κεραμεῖ, πέμψαντί μοι κατάλογον τῶν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας γραψάντων περὶ τοῦ Ὁρους Σλαύων.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Προλεγόμενα	σελ.	ε'—κγ'
Χαλκιδική	»	1—8
'Ακτὴ—'Αθως—'Αγιον Ὅρος	»	8—12
'Η παράδοσις	»	13—16
Θ' αἰών	»	16—22
Γ'	»	22—38
ΙΑ'	»	38—47
ΙΒ'	»	47—50
ΙΓ'	»	50—54
ΙΔ'	»	55—75
ΙΕ'	»	75—83
ΙΣΤ'	»	83—91
ΙΖ'	»	91—95
ΙΗ'	»	95—111
ΙΘ'	»	111—130
Λί Εἵκοσιν Ἴ. Μοναί	»	131—133
Κελλία	»	134—137
'Ιδιόρρυθμοι σκῆται	»	137—139
Κοινόβιοι σκῆται	»	139—140
Καλύβαι. Ἐρημος καὶ Καψάλα	»	140—142
'Η Ἴ. Κοινότης καὶ ἡ Ἴ. Ἐπιστάσις	»	142—148
Λί Καρυαί	»	149—169
'Η μεγίστη Λαύρα	»	169—183
'Η Ἴ. Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου	»	184—195
'Η Ἴ. Μονὴ τῶν Ἰσθέρων	»	195—206
'Η Ἴ. Μονὴ τοῦ Χελανδαρίου	»	207—213
'Η Ἴ. Μονὴ τοῦ Διονυσίου	»	214—219
'Η Ἴ. Μονὴ τοῦ Κουτλουμουσίου	»	220—223
'Η Ἴ. Μονὴ τοῦ Παντοκράτορος	»	224—233
'Η Ἴ. Μονὴ τοῦ Ἐηροποτάμου	»	233—241
'Η Ἴ. Μονὴ τοῦ Ζωγράφου	»	241—247
'Η Ἴ. Μονὴ τοῦ Δοχειαρίου	»	248—252
'Η Ἴ. Μονὴ τοῦ Καρακάλλου	»	252—256

Ἡ Ἱ. Μονὴ τοῦ Φιλοθέου	»	257—261
Ἡ Ἱ. Μονὴ Σίμωνος Πέτρα	»	262—267
Ἡ Ἱ. Μονὴ τοῦ Ἀγίου Παύλου	»	267—281
Ἡ Ἱ. Μονὴ τοῦ Σταυρονικήτα	»	282—290
Ἡ Ἱ. Μονὴ τοῦ Ξενοφῶντος	»	290—297
Ἡ Ἱ. Μονὴ τοῦ Γρηγορίου	»	297—303
Ἡ Ἱ. Μονὴ τοῦ Ἐσφιγμένου	»	304—310
Ἡ Ἱ. Μονὴ τοῦ Ἀγ. Παντελεήμονος	»	311—326
Ἡ Ἱ. Μονὴ τοῦ Κωνσταντίνου	»	327—333
Ἐντυπώσεις	»	334—342
Κατάλογος τῶν γραφάντων περὶ τοῦ		
Ἀγίου Ὄρους	»	343—365

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΑΛΛΟΙΟΥΝΤΑ ΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑΝ

Σελ.	ιε' στίχ.	10—	ἀντί: 'Ε	ἀνάγνωθι: 'Εκ
»	ιζ'	» 16—	» τυπογραφικὸν	» τοπογραφικὸν
»	6	» 2—	» ἐριδῶν	» ἐριζουσῶν
»	6	» 22—	» ἁλοῦς	» ἐλῶν
»	61	» 11—	» ΙΑ' αἰῶνος	» ΙΔ' αἰῶνος
»	67	» 17—	» Α'	» 'Ιωάννου Α'
»	67	» 21—	» Μ. Κουτλουμουσίου	» Μ. Παντοκράτορος
»	103	» 1—	» 8)12	» 2)3
»	103	» 3—	» 8)12	» 2)3
»	137	» 5—	» ΙΗ' αἰῶνος	» ΙΘ' αἰῶνος
»	145	μετὰ τὸν στίχον 29	πρόσθεσ: Ε'—Διονυσίου, Ζωγράφου,	
			Ρωσικοῦ, Κωνσταντινέτου.	
»	181	στίχ. 9 —	πρόσθεσ: Εἰς ταύτας ἀσχοῦνται περὶ τοὺς 45 ἐρημίτας	
»	187	» 9—	ἀντί: ἐν ταῖς σκῆταις	ἀνάγνωθι: εἰς τὰς σκῆτας
»	189	» 19—	» 634	» περὶ τοὺς 1100
»	189	» 20—	» οἱ ἡμίσεις	» πλεῖστοι
»	189	» 21—	» ὀλίγιστοι	» ἱκανοὶ
»	189	» 31—	ἀπχλειπτέον τὴν ὑπ' ἀρ. 2 ὑποσημείωσιν	
»	270	» 3—	ἀντί: 1860—1870	ἀνάγνωθι: 1360—1370
»	348	» 9—	προσθετέον: Ὁ Ἄθως καὶ ἡ Χαλκιδική	
»	353	» 12—	ἀντί: Bichard	ἀνάγνωθι: Richard
»	363	» 9—	» 1888	» 1898

Τὰ λοιπὰ ἀσήμεντα τυπογραφικὰ λάθη ἀφίενται εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἀναγνώστου.

Οἱ ἐκ τῶν Προϊσταμένων τῶν ἐν Ἀθῶν Ἱερῶν Μονῶν παρασχόντες ἡμῖν εὐγενῶς φιλοξενίαν καὶ πᾶσαν εὐκολίαν κατὰ τὰς ἐρεῦνας ἡμῶν εἰσὶ πολυάριθμοι, τὰ δὲ ὀνόματα αὐτῶν ἤθελον ἀποτελέσει μακρὸν κατάλογον. Πρὸς πάντας τούτους ἐκφράζω δημοσίᾳ θερμὰς εὐχαριστίας ἐπιφυλασσόμενος ὅπως πλείονα περὶ ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν σημειώσω ἐν οἰκείῳ χώρῳ προσεχῶς. Ἰδιαιτέρως εὐγνωμονῶ τοῖς ἰσαδέλφοις μοι κ. κ. Γεωργίῳ Ἰ. Φαρακλῶ τῷ ἐκ τῆς Μ. τοῦ Ἀγίου Παύλου καὶ Νικολάῳ Σταυρίδῃ πρῶτῃν σχολάρχῃ ἐκ Βόλου, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν πάντοτε ὑπεστήριξεν ἐνθέρμως τὰς ἐμὰς ἐρεῦνας καὶ μελέτας, ὁ δὲ πολυτρόπως ὑπεβοήθησε τὴν μετὰ χειρὸς ἐκδοσιν.

Ἐ συγγραφεὺς

ΑΓΓΕΛΙΑ

Μετὰ τὴν διανομὴν τοῦ μετὰ χεῖρας ἔργου ἀμέσως θὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ πρώτου τόμου τοῦ ἡμετέρου ἐκτενοῦς πονήματος, ὅπερ θ' ἀποτελεσθῇ ἐκ 200 περιόλου τυπογραφικῶν φύλλων σχήματος ὀγδόου καὶ θὰ φέρῃ τὸν γενικὸν τίτλον: ΣΥΜΒΟΛΑΙ Εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν τῷ αἰῷ ορεῖ ἀθῶι μονῶν καὶ μοναχῶν.

Ὁ πρῶτος τόμος σύγκειται ἐκ 10 περιόλου τυπογραφικῶν φύλλων, ἢ σελίδων 610, θὰ τυπωθῇ δ' ἐπὶ χάριτος καλοῦ μετὰ τῆς δυνατῆς φιλοκαλίας καὶ θὰ τιμᾶται

ἐν Τουρκίᾳ γρόσια χρυσᾶ 25

ἐν Ἑλλάδι δραχμᾶς 10

ἐν ταῖς λοιπαῖς χώραις φράγκα χρ. 10

Οἱ πιστεύοντες ὅτι τὰ τοιαῦτα ἔργα εἰσὶν ὠφέλιμα ὑπὸ πολλαπλῇν ἔποψιν καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀγοράσωσι τὸν πρῶτον τόμον παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσιν ἐγκαίρως τοῦτο δι' ἐπιστολῆς τῶν πρὸς τὸν συγγραφέα: εἰς ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ, ἵνα κανονισθῇ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτυπωθῆσ- μένων ἀντιτύπων, καθόσον οἴκοθεν νοεῖται ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο δὲν εἶναι δημιώδους φύσεως, καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀριθμὸς τις συνδρομητῶν ἐκ τῶν λογίων κύκλων.

Περιεχόμενα τοῦ πρώτου τόμου :

I

Ἡ παραδόσις, ἥτοι προφορικαὶ καὶ γραπτὰ εἰδήσεις περὶ μονῶν καὶ μοναχῶν ἐν Ἀθῷ κατὰ τὴν μεταξύ τοῦ Δ' καὶ Θ' αἰῶνος χρονικὴν περίοδον. — Κρίσεις ἐπὶ τῆς παραδόσεως. — Ὁ Ἅγιος Πέτρος ὁ Ἀθωαίτης καὶ αἱ βιογράφοι αὐτοῦ καὶ σχέσεις τούτων πρὸς τὴν ἀφεγγῇ ἱστορικὴν περίοδον τοῦ

Ἄθω. — Ἡ παράδοσις καὶ ὁ ρώστος ἐπίσκοπος Τσιγιρίνσκι· Πιορφύριος Οὐσπένσκης.

II

324 — 961

Πρώτη ἐμφάνισις τῶν Ἀθωιτῶν μοναχῶν παρὰ τὸν Ἀκάνθιον ἱσθμόν. — Τὸ κοινωτικὸν αὐτῶν κέντρον: ἡ τῶν Γερόντων καθέδρα, καὶ ὁ Πρῶτος. — Ἰσχύει πλῶσις τῶν μοναχῶν ἐπὶ τῆς Ἀθωίτιδος χερσονήσου. — Αἱ πρῶται γνωσταὶ μοναί. — Ἐρήμωσις τῆς Ἐρισσοῦ (Ἀκάνθου) καὶ νέα συνοικήσις αὐτῆς κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα. — Ἡ παρὰ τὴν Ἐρισσὸν μονὴ Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ καὶ ἐπηρεασμοὶ τῶν μοναχῶν αὐτῆς κατὰ τῶν Ἀθωιτῶν. — Διενέξεις περὶ γχιῶν τῶν Ἀθωιτῶν καὶ Ἐρισσωτῶν. — Πρῶτα προνόμια τῶν Ἀθωιτῶν μοναχῶν χορηγηθέντα ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, Λέοντος τοῦ σοφοῦ καὶ Ρωμανοῦ τοῦ Ἀσκαπηνοῦ καὶ τὰ σχετικὰ χρυσόβουλλα αὐτῶν.

III

961 — 1000

Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Ἀθωίτης καὶ βιογραφικαὶ περὶ αὐτοῦ σημειώσεις. — Στεναὶ σχέσεις τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου πρὸς τὸν στρατηγὸν Νικηφόρον Φωκάην καὶ τὸν ἀδελφὸν τούτου Λέοντα τὸν Μάγιστρον. — Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος εἰς Κυμινᾶν καὶ εἶτα εἰς Ἄθω ὡς ἄγνωστος. — Ανακάλυψις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Πρώτου τοῦ Ὄρους. — Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος εἰς Κρήτην παρὰ τῷ στρατηγῷ Νικηφόρῳ Φωκᾷ. — Ἐναρξίς τῆς ἰδρύσεως τῆς Λαύρας ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. — Ὁ Νικηφόρος διάγων μοναχικῶς καὶ ἀπόφασις αὐτοῦ ὅπως μονάσῃ μετὰ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου εἰς τὴν ἰδρυομένην Λαύραν. — Ὁ Νικηφόρος ἀναγορεύεται αὐτοκράτωρ. — Διποφυγία τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἐγκατάλειψις τῆς Λαύρας καὶ φυγὴ αὐτοῦ εἰς Κύπρον. — Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου ἐλέγχων αὐτόν. — Νέαι ὑποσχέσεις τοῦ Νικηφόρου πρὸς τὸν Ἀθανάσιον. — Συμπλήρωσις τῆς Λαύρας καὶ δωρεαὶ τοῦ Νικηφόρου πρὸς αὐτήν. — Τὸ μέγα μεταρρυθμιστικὸν ἔργον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐν Ἄθῳ. — Οἱ Ἀθωῖται ἐξεγείρονται κατὰ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ὡς καταλύοντος τοὺς ἀρχαίους τύπους καὶ καταφεύγουσιν εἰς τὸν διάδοχον τοῦ Νικηφόρου Ἰωάννην τὸν Τσιμισκῆν. — Ἀποστολὴ εἰς Ἄθω τοῦ ἡγουμένου τῶν Στουδίων Εὐθύμιου πρὸς εἰρηνopoίησιν. — Πρῶτον τυπικὸν τοῦ Ὄρους (κεῖμενον). — Οἱ Ἰβήρες μεγιστᾶνες Ἰωάννης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εὐθύμιος ἀσκούμενοι ὑπὸ τὸν Ἀθανάσιον ἐν τοῖς ἱερίοις τῆς Λαύρας καὶ ἀφοσιώσεις τούτων πρὸς ἀλλήλους. — Δωρεαὶ τοῦ Τσιμισκῆ εἰς τὴν Λαύραν. — Δευτέρα ἀνωφελὴς ἐξέγερσις τῶν Ἀθωιτῶν κατὰ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ προσφυγὴ αὐτῶν εἰς Βασίλειον τὸν Β'. — Θάνατος Ἀθανασίου· αὐτόγραφον καὶ βιογραφία αὐτοῦ. — Μοναὶ προγενέστεραι τῆς Λαύρας. — Ὁ Πρῶτος καὶ ἡ ἐξουσία αὐτοῦ. — Αἱ ὀνομασίαι: Κερυαὶ καὶ Ἄγιον Ὄρος. — Ἱδρυσις τῶν Μονῶν Βατοπεδίου καὶ Ἰβήρων. — Οἱ Ἰβήρες Ἰωάννης καὶ Εὐθύμιος καὶ ὁ Ἰβηρ στρατηγὸς Τορνίκιος. — Γνωσταὶ μοναὶ ἐν Ἄθῳ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα.

Δεύτερον τυπικὸν τοῦ Ὁρους καὶ ἐπικυρωτικὸν χουσόβουλλον τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου (κεῖμενον). — Ἐκατὸν γνωσταὶ μοναὶ ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὁρει κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα. — Ἰταλοὶ καὶ Ἰβηρες καὶ μοναὶ αὐτῶν. — Σλαῦοι. — Οἱ Ρῶστοι καὶ ἡ μονὴ τοῦ Ξουουργοῦ. — Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ οἱ Ἀγιορεῖται. — Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Α' Κομνηνὸς καὶ οἱ Ἀγιορεῖται. — Μέγας πνευματικὸς παράγων ἡ τοῦ Ἀθω χειρσόνησος. — Πιττάκια Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (κεῖμενον). — Ἐλευθερία τῶν Ἀγιορειτῶν. — Ἀνωμαλία καὶ σκάνδαλα Βλάχοι καὶ πειραταὶ ἐν Ἀθῳ. — Ἐπιτίμιον τοῦ Πατριάρχου Νικαλάου Γ'. — Ὁ Πρώτος καὶ τὰ δίκαια αὐτοῦ. — Αἱ Κορυαὶ καὶ οἱ κελλιῶται. — Κοινεβιῶται. — Κελλιῶται τῶν Μονῶν καὶ κελλιῶται τοῦ Πρώτου. — Κοινέβια καὶ κελλία καὶ διατάξεις τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. — Κοινεβιωτικὸς καὶ ιδιόρρυθμος βίος ἐν ταῖς μοναῖς. — Ὑποθήκαι τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου πρὸς τὸν προεστῶτα καὶ τοὺς ἀδελφούς τῆς Λαύρας. — Διακονηταὶ μονῶν καὶ δίαίτα καὶ τήξιν κοινοβιωτῶν. — Διατάξεις ἁγίου Ἀθανασίου περὶ κελλιωτῶν καὶ ἀνατροφῇ αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Β' τυπικοῦ. — Ἀκρὸς ἀσκητισμός. — Ἀπορρόφῃσις μικροτέρων μονῶν ὑπὸ μειζόνων. — Ὁριακαὶ ἀμφισβητήσεις τῶν μονῶν. — Κατάλογος τῶν ἀναγραφεισῶν μονῶν. — Οἱ ἀπὸ τοῦ ἔτους 900 μέχρι τοῦ 1100 Πρῶτοι τοῦ Ἀγίου Ὁρους. — Τὸ τυπικόν, ἡ διατύπωσις καὶ ἡ ὑποτύπωσις τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ ἡ ἀρχαιοτέρα βιογραφία αὐτοῦ (κεῖμενον).

Ταῦτα πάντα θὰ συνοδεύωνται ὑπὸ πολυαρίθμων σχολίων καὶ παραπομπῶν εἰς διαφόρους σχετικὰς πηγὰς.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Δύο ἐκ τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἐπιζήλως προώδευσαν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει κατὰ τὴν ρεύσαντα τεσσαρακονταετίαν· ἡ ἀγιογραφία καὶ ἡ μικροξυλογλυπτική. Ἡ ἀγιογραφία καίτοι ὕστερεῖ ἔτι, ἰδίως ἐν ταῖς συνθέσεσιν, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ σχεδίου, οὐχ ἴστων ἐφαρμόζουσα, κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ὀρθοδόξιας, αὐστηρῶς διαγεγραμμένους τύπους, ἐπέτυχεν ὅπως οἱ χρωματισμοὶ τῶν εἰκονιζμένων θρησκευτικῶν ὑποκειμένων προσλάβωσι τοσαύτην λεπτότητα, ὥστε αἱ τῶν ὀνομαστῶν ἀγιογράφων ἀθωικαὶ εἰκόνες νὰ ᾧσιν ἐν τούτῳ ἀνυπέρβλητοι. Ἡ μικροξυλογλυπτικὴ ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ ἀντιγράφῃ πιστῶς πᾶσαν φωτογραφικὴν εἰκόνα! τὰ δὲ πρεῖόντα αὐτῆς κοσμοῦσιν ἤδη βασιλικὰς αἰούσας.

Νομίζομεν ὅτι εἶναι καιρὸς ὅπως ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν γνωρίσῃ τοῦτο—διότι δυστυχῶς ἀγνοοῦμεν ἑαυτοὺς! — καὶ σπεύσῃ ὅπως ἐνθαρρύνῃ τὰς ἐν Ἀθῶ τέχνας ταύτας, ἀγοράζον θρησκευτικὰ ἀριστουργήματα ἐξ Ἀγίου Ὄρους, διὰ τῶν ὁποίων οὐ μόνον θὰ κοσμήτῃ τοὺς ναοὺς καὶ τοὺς οἴκους αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ θὰ αἰσθάνηται διαρκῶς μείζονα θρησκευτικὴν θερμότητα ἐκ τῆς ὀφείας τῶν αἰθερίων ἐκείνων γραφῶν, αἵτινες δείχνονται σίονε! διολισθαίνουσιν καὶ μονονουχί λαλοῦσαι ἐκ τῶν ξυλίνων αὐτῶν πινάκων· οὕτω δὲ θὰ συνδεθῇ πνευματικῶς μετὰ τῆς ἀγιωνύμου χώρας, καὶ θὰ ὑποστηρίξῃ καλλιτέχνας ὧν, ὡς μὴ ὠφέλε, τὰ ἔργα φυγαδεύονται κατ' ἀνάγκην ἐν τῇ ξένῃ ἀνευ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν!

Εὐχομαι ἐκ ψυχῆς ὅπως ταχέως ἡ ἀθωϊτις καλλιτεχνία ἐγκαταστήσῃ διαρκῶς ἀντιπροσώπους αὐτῆς ἐν Κ)πόλει, Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν προϊόντων αὐτῆς,

ἀπαρχὴν ὥς εἰπεῖν μειζόνων πνευματικῶν προϊόντων. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀναλαμβάνομεν ἡμεῖς τὴν διευκόλυνσιν πάσης συνεννόησεως πρὸς τοὺς ἐν Ἑλλάδι καλλιτέχνας, ἀνευ ἐλαχίστης ἀτομικῆς ὀφειλέας, καὶ ὁ βουλόμενος δύναται ἐλευθέρως ν' ἀποταθῇ πρὸς ἡμᾶς ὑπὸ τὴν ἀτομικὴν ἡμῶν διέυθυνσιν εἰς Ἁγίον Ὅρος.

Οἱ σεβ. ἀρχιερεῖς καὶ λοιποὶ κληρικοὶ καὶ οἱ ἐπίτροποι τῶν ἱερῶν ναῶν ἡμῶν ἐν Τουρκίᾳ, Ἑλλάδι καὶ τῇ ἄλλοδαπῇ παρακαλοῦνται ὅπως πρὶν παραγγείλωσι τὴν γραφὴν ἱερῶν εἰκόνων ζητήσωσιν ἐξ Ἑλλάδος πρῶτον τὰς πληροφορίας αὐτῶν. Σχέδια καὶ φωτογραφικὰ ἔκτυπα εἰκόνων ἀποστέλλονται παντὶ τῷ αἰτοῦντι μετὰ προηγουμένης συνεννόησεως καθὼς καὶ τιμολόγια.

Ἀπαγορεύεται ἡ ἀνατύπωσις τοῦ μετὰ χεῖρας πονή-
ματος. Πᾶν ἀντίτυπον φέρει τὴν ἰδιόχειρον ὑπογρα-
φὴν μου.

St. Βλάχος

